ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD
Ústav československých a světových dějin ČSAV – Numismatická komise

NUMISMATICKÝ SBORNÍK XV

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

Vědecká redaktorka prof. dr. Emanuela Nohejlová-Prátová, DrSc. s redakčním kruhem
Vědecký tajemník dr. Eduard Šimek, CSc.

ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÝCH A SVĚTOVÝCH DĚJIN ČSAV
NUMISMATICKÁ KOMISE

NUMISMATICKÝ SBORNÍK XV

Řídí
Emanuela Nohejlová-Prátová

ACADEMIA
NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
PRAHA 1979

KAREL KURZ

VZNIK A FUNKCE MINCOVNÍ FORMY PENĚZ JAKO HISTORICKÝ PROBLÉM

"Peníze - v úplnosti všech svých funkcí - představují nástroj, s jehož pomocí dochází průběhem vývoje ke spojení oddělených výrobních procesů a k vytvoření vyšších hospodářských organismů a struktur (či který, při opačném zorném úhlu, toto propojení vyjadřuje)."
P. C h v o j k a, Peněžní a měnové souvislosti reprodukčního procesu světové ekonomiky, Praha 1974, str. 13.

Vznik nejstarších mincí a jejich původní funkce byly zkoumány velmi často,[1] problém byl dokonce označen za "otřepaný".[2] Přesto lze daný okruh otázek pokládat i dnes plným právem za přitažlivý. Mincovní forma

[1] Starší práce, obsahující odkazy na další literaturu, uvádí v reprezentativním výběru E. E. C l a i n - S t e f a n e l l i, Select Numismatic Bibliography, New York 1965, str. 24-25; srov. též K. C h r i s t, Antike Numismatik. Einführung und Bibliographie, Darmstadt 1967, str. 15-17. Stav bádání o daném problému průběžně zachycují kritické přehledy, vycházející u příležitosti mezinárodních numismatických kongresů. Povšechnou informaci, spíše o stavu řecké numismatiky vůbec, poskytuje G. M a c d o n a l d, Fifty Years of Greek Numismatics, in: Transactions of the International Numismatic Congress - London 1936, London 1938, str. 3-16. Detailní informaci, včetně bibliografických odkazů, obsahují přehledy vydávané po 2. světové válce: za léta 1936 - 1952 srov. J. B a b e l o n, Rapport sur la numismatique grecque, in: Congrès International de Numismatique - Paris 1953, I. Rapports, Paris 1953, str. 1-30, zvl. str. 8-9, 22; za léta 1953 - 1960 srov. L. B r e g l i a, I precedenti della moneta vera e propria nel bacino del Mediterraneo, in: Congresso Internazionale di Numismatica - Roma 1961, I. Relazioni, Roma 1961, str. 5-17; za léta 1960 - 1965 srov. W. S c h w a b a c h e r, The Origins of Coinage, in: A Survey of Numismatic Research 1960-1965, I. Ancient Numismatics, Copenhagen 1967, str. 27-34; za léta 1966-1971 srov. M.S. B a l m u t h, Origins of Coinage, in: A Survey of Numismatic Research 1966-1971, I. Ancient Numismatics, New York 1973, str. 27-35.

© Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1979

Numismatický sborník 15, Praha 1979

peněz nebyla ve své rané vývojové fázi totiž prozkoumána rovnoměrně. Intenzívnějšímu zájmu o vlastní vznik nejstarších mincí v jejich hmotné,jevové podobě odpovídá, že při rozboru otázek k d e a k d y byly raženy první mince se dosavadní bádání v podstatě ustálilo na obecně uznávaném výkladu.[3] Naproti tomu funkce prvních emisí nebyla analyzována tak často. Nepřekvapuje tudíž, že se stále rozcházejí názory o tom, j a k došlo k ražbě prvních mincí a že se v této souvislosti různě odpovídá i na otázku, jakou funkci vlastně tyto ražby v době svého vzniku plnily.[4] Intenzitu badatelského zájmu lze ovšem považovat nanejvýše za vnější výraz dnešního stavu poznání. Příčiny nerovnoměrných znalostí o jednotlivých aspektech daného komplexu otázek a zvláště zdroje mnohdy zcela protichůdných výkladů o funkci nejstarších ražeb nutno hledat hlouběji,a to v metodických postupech, jež byly při výzkumu uplatněny.[5]

Vznik mincovní formy peněz v její jevové podobě (tj. kde a kdy vznikly nejstarší mince) lze rekonstruovat - jak snad vyplyne z dalšího výkladu - metodickými postupy,nepřesahujícími poznávací systém tradiční historiografie.V této souvislosti lze snadno pochopit i četnost studií, věnovaných daným otázkám. Funkci prvních emisí nelze naproti tomu při relativní složitosti zkoumané historické reality a charakteru pramenných informací postihnout tradičním způsobem. Příčiny,jež vedly k zařazení nejstarších mincí, byly proto posuzovány buď zjednodušeně nebo se při jejích interpretaci postupovalo způsobem neadekvátním historické povaze daného problému.

Historik prostě zkoumá minulost, jeho postup je však vázán - stejně jako ve zdánlivě exaktnějších disciplínách - přísnými metodickými pravidly.[6] Nové obzory vyvstávají tedy nejen při hlubším a stále detailnějším faktografickém studiu vlastní problematiky,[7] ale především - jak bych chtěl dále prokázat - při vědomé aplikaci zásad moderní marxistické metodologie historie. Dnešní metodická úroveň materialistického po-

[2] E. W i l l, Reflexions et hypothèses sur les origines du monnayage, Revue numismatique V. série/17, 1955, str. 5-23, zde str. 5 ("rebattu").

[3] Srov. k tomu např. C.M. K r a a y - M. H i r m e r, Greek Coins, London 1966, str. 11.

[4] Srov. k tomu např. W. G e r l o f f, Die Entstehung des Geldes und die Anfänge des Geldwesens, Frankfurt am Main 1940, passim; E. W i l l, op.cit., zvl. str. 5-6. Srov. též K. C h r i s t, Die Griechen und das Geld, Saeculum 15, 1964, str. 214-229, zvl. str. 218, a W. S c h w a b a c h e r, Geld, in: Lexikon der Alten Welt (Artemis Verlag), Zürich und Stuttgart 1965, sl. 1034-1037.

[5] Vztah mezi výsledky vědecké analýzy a aplikovanou metodouv výzkumu je evidentní - srov. k tomu nejnověji např. V.V. I v a n o v, Vztah historie a současnosti jako metodologický problém, Praha 1976, str. 10.

[6] Srov. J. T o p o l s k i, Metodologia historii, Warszawa 1973², passim, zvl. str. 593-594.

[7] Srov. J. P e č í r k a, Herbert A. Cahn, Knidos. Die Münzen des sechsten und des fünften Jahrhunderts v.Chr., Berlin 1970, in: Eirene 10, Praha 1972, str. 173 (recenze).

jetí dějin umožňuje totiž podle mého soudu na jedné straně zaujmout zásadní stanovisko k diskusi o funkci nejstarších ražeb a na straně druhé vymezit daný problém jako skutečně historický, a to s důsledky nejen obsahovými, ale i gnoseologickými.[8] Chceme-li posoudit dnešní stav poznání o vzniku mincovní formy peněz a její původní funkci, musíme nezbytně vyjít z jasné představy o povaze daného problémového okruhu.

Vznik mincovní formy peněz a její původní funkce nebyly tedy zvoleny jako předmět výzkumu samoúčelně. V české historiografii nebyly dané problémy dosud samostatně zkoumány,[9] ani o nich nebylo soustavněji referováno.[10] Cíl této stati by však neměl být jen informativní. Chtěl bych zdůvodnit, že důsledně historickou formulací daného okruhu otázek lze uvést na pravou míru především rozporné výklady o funkci nejstarších ražeb. Přitom bych se chtěl vyrovnat s některými podněty, za něž vděčím docentu Pečírkovi, jehož výklad o původu řeckých mincí mě uvedl do zkoumané problematiky.[11] V obecné rovině lze další úvahy chápat jako teoretickou přípravu k muzeologicky modifikované historické rekonstrukci daného procesu, jež má být realizována v chystané reinstalaci peněžně historické expozice "Dějiny peněz na území Československa".[12]V konkrétní rovině lze důvodně předpokládat systémově vorný význam historické rekonstrukce směnného procesu pro poznání protohistorických společenských organismů, a to např. ilyrské kmenové společnosti,jejímiž sociálně ekonomickými rysy se již delší dobu zabývám.[13] K systémově

[8] Vycházím především z citovaného díla J. Topolského. Instruktivní představu o dnešním stavu marxistické metodologie historie podává např. i В.А. Д ь я к о в, Методология истории в прошлом и настоящем, Москва 1974; srov.též bibliografickou přílohu v uvedené práci V.V. Ivanova.

[9] Nejpodrobněji zkoumal u nás počátky nejstarších mincí v širším historickém kontextu P. O l i v a, Raná řecká tyrannis, Praha 1954, passim.

[10] Z populárně zaměřených statí lze uvést: G. S k a l s k ý, Vznik a počátky peněz, Num. listy 1, 1945/1946, str. 1-9; K. K u r z, Nejstarší mince, Num. listy 27, 1972, str. 33-40.

[11] Uvedená přednáška byla proslovena dne 20.3.1973 v metodologickém semináři ke starověkým dějinám, který doc.dr. J. Pečírka, CSc.uspořádal v letním semestru 1972/1973. Na tomto místě bych chtěl doc. dr. Pečírkovi upřímně poděkovat nejen za laskavé pozvání k účasti na jeho semináři, ale rovněž za zájem o vznik této stati a konečně za ochotné zapůjčení některé těžko dostupné literatury.

[12] Srov. K. K u r z, Metodika prezentace numismatického materiálu, in: Sborník referátů ze semináře "Kulturně-výchovné využití našich muzejních sbírek" - Brno 18. - 20.5.1976, v tisku.

[13] Srov. K. K u r z, Die Wirtschaftsgebiete im vorrömischen Dalmatien, in: Rozpravy ČSAV - SV - 1970, roč.80, seš. 5, Praha 1970; t ý ž, Die illyrische Stammesgemeinschaft und die hellenistische Zivilisation, in: Soziale Probleme im Hellenismus und im römischen Reich. Akten der Konferenz (Liblice 10.-13. Oktober 1972), Praha 1973, str. 179-199; t ý ž, Die illyrischen Reiche und die hellenistische Zivilisation (Zur historischen Rekonstruktion), Listy filologické 100, 1977, str. 65-77.

pojaté[14] rekonstrukci tzv.protohistorických společností, v níž důležité místo nesporně zaujímá historické poznání tehdejší směny, nelze v budoucnosti pochopitelně přistoupit bez jasné představy o povaze mincovní formy peněz v raném stadiu jejího vývoje.

Formu výkladu jsem se pokusil zvolit tak, aby kritické úvahy o dnešním stavu poznání daného okruhu otázek byly přehledné a obecně srozumitelné.[15] Vycházím proto ze základní charakteristiky problému. V této souvislosti bych chtěl do jisté míry vyhovět oprávněnému požadavku, aby spolu s kritickým rozborem dnešního stavu poznání byl předložen alespoň návrh vlastní rekonstrukce zkoumaného procesu.[16] Na základě informací, potřebných k pochopení dnešního stavu poznání daného problému, přistupuji potom k rozboru tzv. sociologické kritiky modernistického výkladu funkce nejstarších ražeb.

* * *

Základní rysy daného okruhu problémů charakterizuji v podstatě podle instruktivního modelu rekonstrukce historiografického, popř. historického faktu v pojetí Topolského.[17] Úvahy Topolského jsou totiž podle mého soudu vhodným analytickým nástrojem k tomu, abychom pronikli pod obsahový povrch dosavadních výkladů a nahlédli do jejich metodologické a metodické struktury.[18]Navíc lze při podobném postupu vyjádřit vlastní názor tak, aby byl kontrolovatelný.[19]

[14] K pojmu "systém" srov. např. А.Н. Аверьянов, Категория "система"в диалектическом материализме, Москва 1974. K metodologickému významu tohoto pojmu srov. např. Е.В. Ахлибининский, З.Б. Краинская, О.Б. Сисчивица, В.А. Штофф, Понятие "система" и его методологическое значение, Методологические аспекты материалистической диалектики, Ленинград 1974, стр. 122-169. Dále viz např. В.П. Рожин, Социальные системы и их законы, философские и социологические исследования - Ученые записки кафедр общественных наук вузов Ленинграда XV, Ленинград 1974, стр.3-17; Ю.М. Бородай, В.Ж. Келле, Е.Г. Плимак, Наследие К.Маркса и проблемы теории общественно - экономической формации, Москва 1974.

[15] Srov. k tomu vstupní úvahy v předmluvě k dílu M. Hroch - J. Petráň, 17. století - krize feudální společnosti?, Praha 1976, str. 7.

[16] Metodické úvahy a polemiku jsem se snažil spojovat s pozitivním výkladem již dříve, např. v článku K. Kurz, Zum römischen Handel im östlichen Adriagebiet, Listy filologické 96, 1973, str. 20-27.

[17] J. Topolski, op. cit., zvl. str. 196 nn.

[18] Na význam Topolského metodologie upozornil u nás v jiné souvislosti především M. Hroch, Komparativní metoda v marxistické historiografii, možnosti a meze jejího využití, ČsČH 20, 1972, str. 631-647, zvl. str. 637-638. Srov. též M. Hroch, J. Topolski, Świat bez historii, Warszawa 1972, ČsČH 21, 1973, str. 296.

[19] Nezbytnost kontroly předkládaných výsledků studia se zatím postuluje především ve speciálním kontextu, např. historické statistiky - srov.např. W. Kula, Problemy i metody historii gospodarczej,Warszawa

Formulace problému

Při vymezení zvoleného problému je nutno usilovat především o pojmovou přesnost, v mezích možnosti odpovídající charakteru zkoumané historické reality.Jedině tak lze do jisté míry překonat nesnáze, plynoucí z toho, že v historickém výkladu se běžně užívá tzv. jazyka přirozeného.[20] Při studiu nejstarších mincí je situace o to obtížnější, že v češtině neexistuje dvojice výrazů, odlišující jasně minci v její hmotné, jevové podobě od mince v její abstraktní, peněžní funkci (např. na rozdíl od němčiny: Münze - Münzgeld).[21] Pro přesnost považuji proto za vhodné uchýlit se k poněkud neobratnému termínu - mincovní forma peněz. Pokud dále užívám obratů "nejstarší mince", popř. "první ražby", aniž bych zdůraznil, že mám na mysli jejich jevovou podobu, činím tak pouze z důvodů stylistických. Předmětem rozboru je stále mincovní forma peněz v raném stadiu svého vývoje.

Pojem "mincovní forma peněz" navozuje ovšem zcela určitý kontext, podmiňující nejen metodický postup, ale předjímající v jistém smyslu i konečné řešení daného problému.[22] Pokud se uvažuje o nejstarších mincích bez jasné představy o obsahu tohoto pojmu, nelze se někdy - jak snad vyplyne z dalšího výkladu - vyhnout tomu, že se jejich vznik i původní funkce chápou jako jednorázový akt, izolovaný od předchozího vývoje peněžních forem.[23] Pokud však máme vědomě na zřeteli rekonstrukci vzniku a funkce mincovní formy peněz, jsme nutně vedeni k tomu, abychom posuzovali zkoumanou historickou realitu jako komplexní vývojový proces. Vznik mincovní formy peněz a její původní funkci nelze přitom jako komplexní historický proces adekvátně postihnout, aniž bychom přihlédli k systémovému pojetí historické reality, nazírané v její mnohorozměrné multistrukturalitě.[24]

1963, str. 382. Při dnešním stavu historické vědy, kdy se přehodnocují základní východiska a mění se její celková tvářnost, by však tento požadavek měl být závazný obecně.

[20] Srov. např. J. Topolski, Metodologia historii, Warszawa 1973[2], str. 542 nn.

[21] S podobnými jazykovými obtížemi se musel ve francouzštině vyrovnat E. Will, De l'aspect éthique des origines grecques de la monnaie, Revue historique CCXII/2, 1954, str. 209-210.

[22] Srov. k tomu dále str.20-24.

[23] Srov. k tomu dále hlavně str. 35-51. Výrazně se uvedené pojetí objevuje např. u E. Will a, Réflexions et hypothèses sur les origines du monnayage, Revue numismatique V. série/17, 1955, str.19-20.

[24] Srov. I. Hrušovský, Dialektika bytia a kultúry,Bratislava 1975, str. 61-62.

Pramenné informace

Obecná představa o historické realitě se neuplatňuje jen při výběru a formulaci daného problému, ale působí i při výběru a klasifikaci pramenů.[25] Chápeme-li počátky mincovní formy peněz jako vnitřně strukturovaný komplexní proces historický, nemůžeme prostě konstatovat, že k jeho poznání máme k dispozici prameny literární, epigrafické, numismatické a archeologické, popř. podat jejich výčet.[26] V souladu se systémovým pojetím historické reality nutno usilovat o to, abychom shromáždili informace o jednotlivých aspektech zkoumaného procesu. V úvahu musíme vzít alespoň jeho základní složky.

Vznik nejstarších mincí

Vznik nejstarších mincí v jejich hmotné, jevové podobě je zachycen v pramenech numismatických, archeologických, literárních a epigrafických. O místě, kde byly raženy první mince, nás přímo informují zachované ražby, a to zvláště typologickým charakterem svých mincovních obrazů.[27] Nepřímo nás o místě ražby prvních mincí zpravuje antické podání, zaznamenané v dílech antických autorů,[28] popř. na nápisech.[29] O době, kdy došlo k zaražení prvních mincí,se přímo dovídáme z výpovědi mincovních typů, pokud jde o jejich technické a umělecké provedení a ze svědectví souboru archeologických památek, typologicky s nejstaršími ražbami srovnatelných.[30] Rozhodující informace o době ražby prvních mincí podávají však přímá svědectví mincovních nálezů, obsahujících typologicky nejstarší exempláře a údaje archeologické, umožňující některé nálezy časově fixovat (vertikální stratigrafie).[31] Nepřímé informace autorů lze při jejich povaze pokládat pro odpověď na danou otázku v podstatě za irrelevantní.[32]

---

[25] Srov. J. T o p o l s k i, op. cit., str. 516-517.

[26] Soustavněji se dosud, pokud je mi známo, o klasifikaci pramenů k počátkům mincovní formy peněz neuvažovalo. Více nebo méně podrobné výčty hlavních svědectví o vzniku nejstarších mincí uvádějí všechny základní práce o řecké numismatice - srov. např. B.V. H e a d, Historia Numorum, Oxford 1911², str. 564, 584, 643 (= záp. pobřeží M. Asie), 394-395 (=Aigina).

[27] K typologii řeckých ražeb srov.dosud standardní díla: P. G a r d n e r, The Types of Greek Coins, Cambridge 1883 a hlavně G. M a c d o n a l d, Coin Types.Their Origin and Development, Glasgow 1905.

[28] Hlavně viz: Poll. IX 83; Her. I 94; Strab. VIII 358.376.

[29] Srov. především údaj z tzv. Parského mramoru k počátkům ražby na Aigině: IG XII 5, no.444/p. 106 (ed. Fr. Hiller de Gaertringen). K tomu srov. i F. J a c o b y, Das Marmor Parium, Berlin 1904, str. 11/ř. 45.

[30] Srov. zvláště K. R e g l i n g, Die antike Münze als Kunstwerk, Berlin 1924, passim.

Vznik mincovní formy peněz

Vznik mincovní formy peněz v kontextu peněžního vývoje reflektují prameny archeologické, numismatické a literární. Peněžní formy v řecké, popř. egejské oblasti před a v 7. stol. př.n.l. jsou ve své hmotné podobě přímo doloženy v archeologických depotech a v nejstarších nálezech mincí.[33] Obsahová struktura raných mincovních nálezů (první ražby + vývojově starší peněžní formy) nás přímo informuje rovněž o rázu tehdejší peněžní směny.[34] Nepřímé údaje o existenci peněžních forem i o charakteru peněžní směny v Řecku před zavedením mince obsahují především homérské eposy, popř. jiné literární prameny.[35] - Peněžní formy a charakter směnného hospodářství v téže oblasti v 6.-5. stol. př.n.l. reflektují přímo mincovní a archeologické nálezy,[36] později i četné nápisy a v Egyptě papyry.[37] Nepřímé informace o existenci peněžních forem a o celkové povaze tehdejší směny poskytují hlavně antičtí autoři.

Funkce mincovní formy peněz

Funkce mincovní formy peněz v raném stadiu jejího vývoje je postižitelná v podstatě jen ve výpovědi pramenů numismatických. Přímé informace o úloze prvních emisí poskytují jak individuální ražby,nazírané v úhrnu

---

[31] Nálezy řeckých mincí zachycuje nejnověji záslužný regestář, uspořádaný geograficky a uvnitř jednotlivých územních celků členěný chronologicky (nálezy archaické - klasické - helénistické): An Inventory of Greek Coin Hoards, Editors: M. Thompson, O. Mørkholm, C.M. Kraay, New York 1973, passim, srov. zvláště Greece, Asia Minor and Cyprus, atd.

[32] K charakteru antické tradice v daném ohledu srov. v poslední době např. Л.Н. К а з а м а н о в а, Введение в античную нумизматику, Москва 1969, стр. 33.

[33] Archeologické doklady uvádí obsáhle K. R e g l i n g, Geld, in: Ebert´s Reallexikon der Vorgeschichte IV 1, Berlin 1926, str.204-238, passim. K nálezům mincí srov. svrchu pozn. 31.

[34] Srov. především tzv. Artemision Hoard z Efesu: E.S.G. R o b i n s o n, The Date of the Earliest Coins, Numismatic Chronicle VI. Series, Vol. XVI, 1956, str. 1-8. Další literaturu uvádí K. K u r z, Nejstarší mince, Num. listy 27, 1972, str. 33-40. Srov. též An Inventory of Greek Coin Hoards, Ed. M. Thompson, O. Mørkholm, C.M. Kraay, New York 1973, str. 155/č. 1153-1154.

[35] Srov. hlavně K. R e g l i n g, Geld vor Einführung der Münze, PWRE VII, Stuttgart 1912, sl. 970-984. K peněžně historickým údajům v homérských eposech viz i B. L a u m, Heiliges Geld, Tübingen 1924, passim.

[36] K nálezům mincí srov. svrchu pozn. 31. Starší peněžní formy, užívané i po zavedení vlastní mince, registruje K. R e g l i n g v obou citovaných statích (srov. svrchu pozn.33, 35) - dále srov. t ý ž, Münzkunde, in: Einleitung in die Altertumswissenschaft (hrsgb. von A. Gercke-E. Norden) II 2⁴, Leipzig - Berlin 1930, zvl. str. 2-3.

[37] Základní a přitom obsáhlou dokumentaci viz F.M. H e i c h e l h e i m, Wirtschaftsgeschichte des Altertums I-II, Leiden 1938, passim. Srov. též revidované a doplněné anglické vydání: t ý ž, An Ancient

svých znaků vnějších i vnitřních,[38] tak mincovní nálezy, posuzované vzhledem k jejich četnosti, geografickému rozptylu a obsahu. Nepřímé údaje (chápeme-li jejich nepřímost ve vztahu k charakteru historického poznání, tedy z hlediska informačních kanálů)[39] o funkci nejstarších ražeb chybí.Explicitně není totiž úloha prvních emisí např. ve výpovědi literárních pramenů reflektována. Aristotelovy úvahy o vzniku peněz a mince nelze přirozeně pokládat za historický pramen, ale za první pokus o vědecký výklad tohoto historického procesu.[40]

Funkce nejstarších mincí je ovšem implicitně zakódována v celkovém historickém kontextu tehdejší doby, a tedy i v souboru všech historických pramenů přicházejících při jeho rekonstrukci v úvahu. Komplex historických pramenů o tehdejší společnosti,pokud jeho komponenty přímo či nepřímo nevypovídají o úloze prvních emisí, není pochopitelně součástí souboru pramenných informací o funkci mincovní formy peněz v době jejího vzniku. Úlohu historického kontextu, a tudíž i jeho reflexe v pramenech, nutno proto posuzovat až při úvaze o významu tzv. mimopramenných informací v rekonstrukci zkoumaného problému.[41]

Economic History I[2], Leiden 1958, passim. Vyčerpávající Heichelheimova bibliografie trpí však bohužel nepřehledností - srov.k tomu E. W i l l, Trois quarts de siècle de recherches sur l´économie grecque antique, Annales IX, 1954, str. 7-8 (pozn. 1).

[38] Srov. především A. L u s c h i n v o n E b e n g r e u t h,Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit, in: Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte, hrsgb. von G. von Below und F. Meinecke, Abt. IV 3, München - Berlin 1926[2], str. 19nn. (= vnější znaky). Z vnitřních znaků lze přímou analýzou mince zjistit pouze její ryzost. Teprve znalost celého komplexu tzv. nemincovních pramenů (váhové systémy; zákony, nařízení; ceny, kursy; organizace peněžnictví a mincovnictví; způsoby opatřování kovu pro ražbu, atd.) však umožňuje stanovit místo ražby v mincovním i měnovém systému, a tedy i její mnohotvárnou funkci v peněžní směně. K vymezení tzv.Geldgeschichte srov. např. H. G e b h a r t, Von der Numismatik zur Geldgeschichte, in: Centennial Publication of the American Numismatic Society, New York 1958, str. 233-237,nebo A.H.M. J o n e s, Numismatics and History, in: Essays in Roman Coinage presented to Harold Mattingly, Oxford 1956, str. 13-33.

[39] K charakteru historického poznání srov. J. T o p o l s k i, op.cit., str. 271 nn., zvl. viz schéma na str. 288.

[40] Jasně označuje Aristotelovy úvahy o vzniku peněz jako obecnou reflexi např. K. C h r i s t, Antike Numismatik. Einführung und Bibliographie, Darmstadt 1967, str. 15. Jako vědecký výklad, nikoliv jako pramen, posuzoval Aristotelovy úvahy ostatně již K. M a r x, Kapitál I, Praha 1953, např. str. 76 n.

[41] K pojmu tzv. mimopramenných informací srov. J. T o p o l s k i, op.cit., zvl. str. 355-378. K tomu viz též např. A.F. G r a b s k i, Orientacje polskiej myśli historycznej, Warszawa 1972, str. 376-377; B. M i ś k i e w i c z, Wstęp do badań historycznych, Warszawa 1974[2], str. 139-142.

Soubor pramenných informací - historická realita

Prameny o počátcích mincovní formy peněz lze tedy v jejich úhrnu pokládat za soubor pramenných informací,odrážejících daný historický proces, popř. jeho jednotlivé aspekty. - Na jedné straně reflektuje pramenný soubor jako celek vnitřní strukturovanost historické reality zvolené za předmět výzkumu. Historická výpověď jednoho pramene, popř. jeho druhu není totiž - jak je patrné z předchozích úvah - nedílným celkem, ale tvoří informační systém. Jednotlivé složky informační sítě mohou reflektovat jednotlivé aspekty historického procesu,nebo jeden informační komponent může vypovídat o více složkách historické reality, či více informačních složek může postihnout jeden rys minulosti. Na obecné úrovni se tak podle mého soudu potvrzuje výchozí představa o historické realitě jako struktuře vztahů, souvislostí a rozporů. - Na straně druhé není daný soubor pramenů zcela adekvátním korelátem zkoumaného procesu. Historické poznání vzniku mincovní formy peněz a její původní funkce je totiž omezeno jednak jeho zprostředkovaností (srov. prameny přímé - nepřímé), jednak různým stupněm jeho úplnosti.

Rekonstrukce

Relativní adekvátnosti kognitivního systému ke struktuře historické reality[42] lze dosáhnout teprve v rekonstrukčním procesu,v němž je nutno jednak odstranit nedostatečnost v pramenné reflexi aplikací vhodných metodických postupů,jednak přihlédnout i k dalším faktorům historického poznání. Danou historickou realitu lze v metodologickém kontextu pokládat za systém souborů složitých historických faktů, neboť jednotlivé složky zkoumaného historického procesu samy o sobě představují soubory složitých faktů historických.[43] Obecnou představu o vymezené historické realitě je ovšem zapotřebí v procesu historické rekonstrukce konkretizovat.

Pro složitost problematiky je nutno omezit se ve vlastním výkladu jen na základní charakteristiku hlavních komponentů rekonstruované minulosti, tedy na rekonstrukci vzniku mincovní formy peněz a její funkce v raném vývojovém stadiu. Rovněž při rekonstrukci daného historického procesu v jeho celostnosti, kterou pochopitelně nelze pokládat za mechanický souhrn rekonstrukcí dílčích aspektů zkoumané historické reali-

[42] Srov. I. H r u š o v s k ý, op.cit. (viz svrchu pozn. 24), str. 66 n.

[43] K pojmu historického faktu srov. J. T o p o l s k i, op.cit., str. 195-211 a passim.

ty, je možné přihlédnout pouze ke stěžejním problémům. Nutno usilovat především o to, aby minulost byla adekvátně postižena ve svých podstatných rysech.

Vznik a původní funkci nejstarších mincí nelze jako historický proces v jeho celostnosti charakterizovat naráz. Rekonstrukci vzniku a původní funkce mincovní formy peněz nutno tedy z pracovních důvodů rozložit. Předně je třeba lokalizovat a chronologicky zařadit první ražby. Podstatné rysy mincovní formy peněz v kontextu peněžního vývoje nelze totiž evidentně vymezit bez znalosti doby a místa vzniku nejstarších mincí v jejich hmotné, jevové podobě. Dále je nutné zdůvodnit úlohu teorie peněz v rekonstrukci vzniku mincovní formy peněz. Bez vědomé aplikace peněžně teoretických východisek vlastně nelze mincovní formu peněz v jejím prvotním stadiu historicky vyložit. Konečně v konfrontaci vývojových tendencí, vyvozených hlavně Reglingem z konkrétně historického rozboru peněžních forem, se stěžejními rysy Marxovy teorie peněz by měl být charakterizován vývojový proces peněžních forem. Teprve na základě charakteristiky peněžního vývoje v období před zavedením vlastních mincí lze potom klasifikovat různé názory o funkci nejstarších ražeb a posoudit jejich oprávněnost ve srovnání s nástinem rekonstrukce, odpovídající podle mého soudu dnešní úrovni historického poznání.

Vznik nejstarších mincí

Starověké názory o původu nejstarších mincí shromáždil nejúplněji Julios Polydeukes, žijící ve 2. polovině 2. stol. n.l.: mince mohl poprvé razit buď Feidon z Argu nebo Demodike Kymská, žena Mida Fryžského, popř. v Athénách Erichthonios a Lykos, či Lýdové nebo konečně obyvatelé ostrova Naxu.[44] Další písemné zprávy ve dvou případech potvrzují, popř. upřesňují Polydeukův výčet. - Ražbu nejstarších mincí připisoval Lýdům již Xenofanes; fragment z Xenofanova díla se zachoval ovšem právě u Polydeuka.[45] Lýdský původ mincí dokládá však i Herodotos.[46] - První mince měl razit i Feidon z Argu, ovšem podle Strabona, odvolávajícího se na Eforovo svědectví, na ostrově Aigině.[47] Počátky mincovnictví kladou na Aiginu i další prameny, především tzv. Parský mramor.[48] - Podle obecných časových náznaků, obsažených v souboru písemných zpráv, lze jen tušit, že lýdské a aiginské mince byly vskutku starobylé. Xenofanes

[44] Poll. IX 83.
[45] H. D i e l s, Die Fragmente der Vorsokratiker, I³, Berlin 1912, frg. 4/str. 58.
[46] Her. I 94.
[47] Strab. VIII 358. 376.
[48] Srov. svrchu pozn. 29. Paralelní doklady a komentář viz F. J a c o b y, op.cit., str. 93-94.

totiž žil v 2. polovině 6. a v první třetině 5. stol. př.n.l. a Feidon z Argu, jehož činnost nelze však přímo spojovat s ražbou prvních aiginských statérů, působil snad v 1. polovině 7. stol. př.n.l.[49] Ovšem na podkladě písemných svědectví nelze rozhodnout, zda lýdské a aiginské mince patřily skutečně ke skupině nejstarších ražeb. Výpovědi antických autorů jsou totiž kusé, jde vlastně o pouhá konstatování, izolovaně stojící vedle sebe. Polydeukes tedy právem na uvedeném místě pokládal za troufalého toho, kdo by se daný problém pokusil zkoumat.

Moderní názory o původu nejstarších mincí pochopitelně přihlížejí i k typologickému charakteru celého souboru dochovaných ražeb. Řecké mince se obvykle - podle jejich technického provedení a uměleckého stylu - klasifikují jako archaické, klasické a helénistické.[50] Lýdské mince, spolu se souborem elektronových ražeb z řeckých měst na západním pobřeží Malé Asie,[51] a rovněž ražby aiginské patří přitom svým celkovým vzhledem do období nejstaršího, při čemž i mezi archaickými mincemi (cca od 7. stol.př.n.l. do řecko-perských válek) vynikají svou starobylostí.[52] Stylově kritická analýza celkového rázu řeckých mincí neposkytuje však kritéria pro přesnější časové odstupňování starobylosti u jednotlivých skupin ražeb. Z konfrontace nepřímých výpovědí antických autorů s přímým svědectvím mincí samých tedy spolehlivě plyne jen tolik, že v Lýdii a na západním maloasijském pobřeží a též na Aigině byly raženy jedny z nejstarších mincí. Nelze ani vyloučit, že k ražbě raných emisí mohlo dojít i jinde - starobyle působí např. i mince maloasijské Kymy.[53] Konečně i neustálenost antické tradice o místě ražby nejstarších mincí koresponduje s představou, že první emise mohly být

[49] C.M. K r a a y - M. H i r m e r, Greek Coins, London 1966, str. 321.Viz též např. R.M. C o o k, Speculations on the Origins of Coinage, Historia 7, Wiesbaden 1958, str. 257 nn.; P. O l i v a, Raná řecká tyrannis, Praha 1954, str.196, 266n.; K. R e g l i n g, Münzkunde (viz svrchu pozn. 36), str. 4; B.V. H e a d, Historia Numorum, Oxford 1911², str. 394.
[50] Srov. především K. R e g l i n g, Die antike Münze als Kunstwerk, Berlin 1924, str.7 a passim.
[51] Nejstarší mince, ražené v západní Malé Asii, nelze přesně geograficky identifikovat. Srov. k tomu hlavně B.V. H e a d, Catalogue of the Greek Coins of Lydia, in: A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, London 1901, str. 1-5 (= Early Electrum Coinage), 5-8 (= Gold and Silver Coinage) a Introduction, str. XVII nn.Viz též G. T h o m s o n, První filosofové (= O staré řecké společnosti II), Praha 1958, str. 189.
[52] Srov. např. Л. Н. К а з а м а н о в а, Введение в античную нумизматику, Москва 1969, стр. 34; А.Н. З о г р а ф, Античные монеты, Москва-Ленинград 1951, стр. 23-24; W. G i e s e c k e, Antikes Geldwesen, Leipzig 1938, str. 16; K. R e g l i n g, Die antiken Münzen, in: Handbücher der staatlichen Museen zu Berlin, Berlin-Leipzig 1929³, str. 2-4; B.V. H e a d, Historia Numorum, Oxford 1911², str. 584 (Milét),394 (Aigina).
[53] K tomu viz Л.Н. К а з а м а н о в а, op.cit., str. 34; А.Н. З о г р а ф, op. cit., str. 24.

v přibližně stejné době uvedeny do oběhu v různých částech řeckého světa.

Starověké podání spojuje počátky mincovnictví obvykle s působností božstev a héroů.[54] Feidon z Argu byl sice historickou osobností, ale není jisté,zda Aigina vskutku náležela do jeho mocenské sféry[55] a navíc jeho pravděpodobná existence, již podle dnešních poznatků nelze klást za polovinu 7. stol. př.n.l., spadá do období příliš raného (srov. dále).[56]Počátek ražby nejstarších mincí nelze tedy na základě písemných informací přesněji časově stanovit.

Moderní názory o době, kdy byly do oběhu uvedeny první emise, vycházejí proto z rozboru nejstarších mincí a především jejich nálezů. Absolutně datovat lze s poměrnou určitostí zatím jen počátky ražby v západní Malé Asii. Kombinací archeologických a numismatických údajů se podařilo přesněji datovat mince, pocházející z nálezu v Artemidině chrámu v Efesu. Původně je Seltman kladl do 1. poloviny 7.stol.př.n.l. a připsal je lýdskému králi Gygovi (asi 685-652 př.n.l.) - jsou to elektronové ražby s obrazem lva na líci.[57] Archeologická a numismatická revize téhož nálezu vedla však Robinsona ke spolehlivému a dnes obecně přijímanému závěru, že počátek ražby prvních maloasijských mincí spadá až do 2.poloviny 7.stol.př.n.l., a to asi do let 640 - 630 př.n.l.[58] Seltman sice novou chronologii odmítl, ale jeho důvody byly v následující polemice přesvědčivě vyvráceny.[59] Chronologii navrženou Robinsonem potvrzuje i nález elektronových ražeb,odkrytý roku 1963 na místě starověkého Gordion. Nález obsahoval 45 dílů statéru (18 dvanáctinek, 1 šestinku a 26 třetinek) a byl po pečlivé analýze datován Bellingerem asi do let 625 - 610 př.n.l. V tomto nálezovém celku se neobjevují nejstarší mincovní typy, známé z efeského nálezu, a proto lze jeho obsah pokládat za reprezentativní pro lýdské královské oběživo před vládou Alyattovou (asi 610-561 př.n.l.).[60] Jedny z nejstarších mincí vznikly

[54] Srov. svrchu pozn. 32. Ostatně viz již J. E c k h e l, Doctrina Numorum Veterum, Pars I. Volumen 1, Vindobonae 1792, p. VI sqq.

[55] Srov. např. B.V. H e a d, op.cit., str. 395.

[56] Srov. např. C.M. K r a a y - M. H i r m e r, Greek Coins, London 1966, str. 321.

[57] Ch. S e l t m a n, Greek Coins. A History of Metallic Currency and Coinage down to the Fall of the Hellenistic Kingdoms, London 1955[2] (Reprinted 1960), str. 13-21.

[58] E.S.G. R o b i n s o n, The Coins from the Ephesian Artemision Reconsidered, Journal of Hellenic Studies 1951, str. 156-167. K tomu srov. P. O l i v a, op.cit., str. 20-21.

[59] Ch. S e l t m a n, The Earliest Hoarded Coins,Numismatic Circular LXIII, 1955, sl. 167-168; C.M.K. (raay), Greek Coins, by C.T. Seltman. New and revised edition. Methuen. 50s., in: Numismatic Circular LXIII, 1955, sl. 169-171; E.S.G. R o b i n s o n, The Date of the Earliest Coins, Numismatic Chronicle VI. Series, Vol. XVI, 1956, str. 1-8.

[60] A.R. B e l l i n g e r, Electrum Coins from Gordion, in: Essays in Greek Coinage presented to Stanley Robinson, Oxford 1968, str.10-15.

tedy v Lýdii a na západním pobřeží Malé Asie, ve zdejších řeckých městech, pravděpodobně někdy v 2. polovině 7. stol. př.n.l. - Absolutní počátky aiginského mincovnictví se dnes kladou do raného 6.stol.př.n.l. Pozdější vznik aiginských ražeb, i když jej připustíme,nelze však spolu s Kraayem spojovat s jejich závislostí na maloasijském vzoru.[61] Maloasijský vliv na aiginské statéry totiž vylučují především nápadné rozdíly mezi oběma mincovními systémy: rozdílná mincovní látka (elektron-stříbro), odlišný způsob ražby, různý vahový základ.[62] Předpoklad o uvedení prvních emisí do oběhu na několika místech nezávisle na sobě není tedy v rozporu ani se souborem údajů o době,kdy došlo k ražbě nejstarších mincí.

Paralelní vznik mincovnictví v různých částech řeckého světa lze ovšem v rovině pramenných informací o místě a době ražby nejstarších mincí v jejich hmotné, jevové podobě spíše jen tušit, a to na základě právě uvedených indicií. K jasnější představě o počátcích mincovnictví jako historickém procesu lze však dospět teprve v kontextu peněžního vývoje, determinovaného pochopitelně celkovým stavem tehdejší směny a dosaženým stupněm ve vývoji společnosti vůbec.

Rozdíly mezi západní Malou Asií a ostatními řeckými oblastmi jsou patrné především ve struktuře oběživa. Jedině v Lýdii a na západním pobřeží Malé Asie, popř. v přilehlém území, přicházejí jak předmincovní fáze peněžních forem, tak nejstarší ražby. Obsahovou strukturu efeského nálezu lze přitom pokládat za nejreprezentativnější svědectví o společném výskytu předmincovních platidel a nejstarších mincí.[63]Nutno ovšem vzít v úvahu i v podstatě náhodné nálezové okolnosti tzv. Basis Treasure. Ukryté předměty byly totiž do stavby ukládány průběžně při jejím budování[64] a v nálezovém horizontu se tak mohly vedle sebe objevit různé druhy peněžních forem. Obsahovou strukturu efeského nálezu lze tedy ve srovnání s ostatními částmi řeckého světa (Aigina) pokládat za výraz intenzívnější a vnitřně strukturovanější směny v období před zavedením vlastní mince. Západní pobřeží Malé Asie, nesporně v různých ohledech oproti jiným oblastem tehdejšího světa pokročilejší, se v 2. polovině 7. stol. př.n.l. pravděpodobně vyznačovalo i vyvinutějšími směnnými styky.[65] Časový předstih západní Malé Asie v ražbě prvních

[61] Srov. C.M. K r a a y - M. H i r m e r, Greek Coins, London 1966, str. 321.

[62] Srov. A.H. З о р р а ф, op.cit., str.24.Viz též P. O l i v a, op. cit., str. 21.

[63] Srov. E.S.G. R o b i n s o n, op.cit.(srov.svrchu pozn.59),str.1.

[64] Ibid.

[65] Srov.např. A. G o e t z e, Kleinasien, in:Handbuch der Altertumswissenschaft III. 1.3.3.1, München 1957[2], str. 208; K. J. B e l o c h, Griechische Geschichte I 1[2], Strassburg 1912, str. 278.

emisí lze tedy předpokládat, ovšem jen v peněžně historické rovině. Prioritu ražby v západní Malé Asii nelze však - jak to učinil Kraay - uvádět v souvislost s odvozeností ostatních (konkrétně aiginského) mincovnictví.[66] Odlišnosti v charakteru oběživa z různých oblastí řeckého světa, na něž se Kraay odvolává, reflektují jen diference v lokálním vývoji peněžních forem, indikované výrazně i rozdíly mezi jednotlivými mincovními systémy (srov. výše). V méně pokročilých oblastech se tedy mohlo za jiných sociálně ekonomických podmínek přikročit k ražbě vlastních mincí o něco později než ve vyvinutějším prostředí západní Malé Asie. Časové rozdíly mezi počátky mincovnictví v západní Malé Asii a na Aigině nebyly však zřejmě při vzájemných stycích jednotlivých oblastí příliš velké.[67] Přitom mincovnictví v těchto oblastech bylo zaváděno - jak snad vyplyne z dalšího výkladu - v souladu s úrovní místní směny a společenského vývoje vůbec, tedy v ryze numismatickém ohledu nezávisle.[68]

Vznik prvních mincí v jejich hmotné, jevové podobě nelze tedy rekonstruovat jen v rovině pramenných informací o místě a době jejich ražby. Nelze se zároveň omezovat jen na to, co se v písemných pramenech označuje jako mince a brát v úvahu toliko zachované předměty, jež se v minulosti i dnes - většinou jen pro vnější podobnost,aniž se hlouběji uvažuje o vztahu mezi jejich formou a funkcí[69] - pokládají za mince. Nutno přihlédnout i k úloze prvních emisí, abychom mohli plněji postihnout okolnosti jejich vzniku. Neurčitou představu o možnosti paralelních počátků raných mincovnictví, získanou ze svědectví o místě a době ražby prvních mincí v jejich hmotné, jevové podobě, bylo např. možné (srov. výše) zpřesnit jen za předpokladu, že se minci přiznala i její peněžní funkce, tedy že se mince pokládala za peněžní formu, odpovídající určitému vývojovému stupni ve společenské směně. Nejstarší ražby ani formy jim vývojově předcházející (srov. např.obsahovou strukturu efeského nálezu) nelze však evidentně identifikovat jako peněžní bez představy o podstatě peněz, a tedy i o jejich funkcích ve společnosti.[70] Vznik nejstarších mincí v jejich hmotné, jevové podobě nelze

[66] Srov. výše pozn. 61.

[67] K námořní dopravě v tehdejší době srov. např. K.J. B e l o c h, op.cit., str.273 nn.; F.M. H e i c h e l h e i m, Wirtschaftsgeschichte des Altertums, I, Leiden 1938, str. 247.

[68] Mám zde pochopitelně na mysli počátky nejstarších mincovnictví, vznikajících přirozeným vývojem od tzv. primitivních platidel přes kovové slitky k mincím. Později však mohla být někdy mince jako prostředek směny i přenesena v hotové podobě z ekonomicky vyspělejšího do zaostalejšího prostředí - srov. А.Н. З о г р а ф, op.cit., str. 38.

[69] Srov. k tomu S. B o l i n, State and Currency in the Roman Empire to 300 A.D., Stockholm 1958, str. 11 nn.

[70] K funkční podstatě peněz srov. např. P. C h v o j k a, Peněžní a měnové souvislosti reprodukčního procesu světové ekonomiky, Praha

tudíž ani sám o sobě v jeho pokud možno historicky adekvátní složitosti vyložit, aniž bychom přihlédli k souboru tzv. mimopramenných informací, v daném případě k vhodné teorii peněz.

Úloha teorie v konkrétním historickém výzkumu je dnes metodologicky nesporná.[71] V praxi se však zatím význam teorie spíše jen slovně uznává, aniž by teoretická východiska byla důsledně integrována ve vlastním procesu historické rekonstrukce.[72] Úlohu teorie v peněžně historickém výzkumu lze přitom v komparaci s jinými úseky historiografie pokládat za přímo nezbytnou: podstatu zkoumaného jevu - peněz nelze totiž historicky postihnout bez jeho předchozího pojmového ujasnění. Právem zdůraznil význam teorie v peněžně historickém výkladu již Laum, předchůdce tzv. kulturně historické, popř. sociologické koncepce v interpretaci původní funkce peněz.[73] Neprávem však označil všechny moderní teorie peněz bez výjimky za systémy, vybudované na základě poznatků o současné, moderní společnosti, a tudíž jen stěží použitelné při historické rekonstrukci vzdálené minulosti. Má pravdu jen potud, pokud jde o nepřehlednou změť moderních buržoazních teorií peněz, mezi nimiž se např. v Knappově teorii tzv. státních peněz dospělo až k vědomé negaci historického vývoje peněžních forem.[74] Nemá však pravdu, protože mlčky - podobně jako později Gebhart a jiní[75] - ignoruje Marxovu teorii peněz. Z třídního hlediska sice postoj buržoazních vědců k Marxově peněžní teorii nepřekvapuje, ale při vědecké seriózności některých z nich je přece jen s podivem,že ve svých úvahách zcela opomíjejí tuto jedinou vskutku historickou teorii peněz.

Historičnost Marxovy peněžní teorie je v obecné rovině nesporná.[76] Konkrétně nebyla však tato teorie, alespoň pokud je mi známo, systematicky včleněna do peněžně historické rekonstrukce vzniku a původní funkce peněz, popř.jejich mincovní formy.[77] V marxisticky orientovaných

1974, str. 14-15. Viz též: Ekonomická encyklopedie 2, Praha 1972, s.v. Peněžní teorie - str. 81 a s.v. Peníze - str. 86.

[71] Srov. především J. T o p o l s k i, op.cit., passim.

[72] Teoretická východiska jsem se pokusil včlenit do rekonstrukce konkrétního problému např. v článku K. K u r z, Zum römischen Handel im östlichen Adriagebiet, Listy filologické, 96, 1973, str. 20-27.

[73] B.L a u m, Heiliges Geld (Eine historische Untersuchung über den sakralen Ursprung des Geldes), Tübingen 1924, str.VII - VIII a str. 2 - 5.

[74] Srov. B. L a u m, op.cit., str. 1. Viz též: Ekonomická encyklopedie 2, Praha 1972, s.v. Peněžní teorie - str. 83.

[75] H. G e b h a r t, Numismatik und Geldgeschichte, Heidelberg 1949, passim, (uvádí též výběrovou bibliografii).

[76] Srov. R. R i c h t a, Marxova cesta revoluční kritiky, in: K. Marx, Rukopisy "Grundrisse" I, Praha 1971, str. 7-25, zvl. str. 13, 17-18.

[77] Srov. И.Г. С п а с с к и й - В.Л. Я н и н, Советская нумизматика. Библиографический указатель 1917 - 1958 гг., Нумизматика и эпиграфика 2, Москва 1960, стр. 155-209; М.Е. С е в е р о в а, Советская нумизма-

peněžně historických výkladech se zatím uvádějí jen obecné premisy - hlavně výčet peněžních funkcí, jež se historickými prameny spíše jen ilustrují.[78] Oprávněnost peněžně historické rekonstrukce, přihlížející jak k historickým aspektům Marxovy teorie peněz, tak k jeho konkrétním historickým podnětům, se však výrazně projeví teprve v její konfrontaci s dnešními poznatky o vývoji peněžních forem jako systémem.

Vznik mincovní formy peněz

Vznik mincovní formy peněz se na dnešní úrovni historického poznání souhlasně jeví jako dlouhodobý proces, v jehož průběhu se postupně vytvořily předpoklady pro zavedení nejstarších mincí jako relativně dokonalé peněžní formy. V pozitivistickém modelu peněžně historické rekonstrukce se klade důraz na formální analýzu konkrétních peněžních forem.[79] Naproti tomu v marxistickém modelu peněžně historické rekonstrukce se vznik i další vývoj peněz vyvozuje z vývoje zbožní výroby, pojaté v její komplexní sociálně ekonomické určenosti.[80]

V pozitivistickém výkladu, reprezentovaném materiálově dosud nepřekonanou syntézou Reglingovou,[81] lze stanovit tyto jeho základní složky: výchozí představu o historické realitě; identifikaci peněžních forem; chronologii peněžních forem; vývojové tendence peněžně historického procesu. Peněžní vývoj nemohl tedy ani Regling, až úzkostlivě ulpívající na bezprostřední výpovědi historických pramenů, zkoumat bez výchozí představy o historické realitě. Dějiny peněz pokládá za vývoj *"eines in einem gewissen Wirtschaftsgebiet allg. anerkannten Tausch- und Zahlungsmittels, das dadurch die Eigenschaft auch als Wertmesser erhält"* - vývoj peněz je mu tedy evidentní součástí dějin hospodářských v užším smyslu slova a v jeho pojetí se zřejmě zpřítomňuje v proměnách konkrétních peněžních forem.[82]

тика. Библиографический указатель 1961 - 1965 гг. Дополнения к указателям за 1917 - 1958 и 1959 - 1960 гг., Нумизматика и эпиграфика 9, Москва 1971, стр. 191-221.

[78] Srov. např. Ф.И. М и х а л е в с к и й, Очерки истории денег и денежного обращения, I. Деньги в феодальном хозяйстве, (Госфиниздат) 1948, стр. 13 сл. (Глава 1. Развитие функций денег). V podstatě jen na výčet peněžních funkcí se omezuje Л.Н. К а з а м а н о в а, Введение в античную нумизматику, Москва 1969, стр. 36-37.

[79] Srov. především Reglingovy studie, uvedené svrchu v pozn. 33, 35 a 37.

[80] K. M a r x, Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie, Berlin 1953 - česky zatím K. M a r x, Rukopisy "Grundrisse" (Ekonomické rukopisy z let 1857-1859), I - Praha 1971, II - Praha 1974 (dále jen: Rukopisy); t ý ž, Ke kritice politické ekonomie, Praha 1953 (dále jen: Ke kritice); t ý ž, Kapitál, I, Praha 1953 (dále jen: Kapitál I); B. E n g e l s, Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu, Praha 1950 (dále jen: Původ rodiny).

[81] K. R e g l i n g, Geld, in: Ebert´s Reallexikon der Vorgeschichte IV 1, Berlin 1926, str. 204-238.

Peněžně historický proces ovšem Regling soustavně nerekonstruoval. Vývoj peněz v Egyptě, Přední Asii a v řecko-egejské oblasti pouze naznačil v synoptické tabulce.[83] Reglingův nástin nelze pokládat za přehled vývoje peněz. Nejde totiž zřejmě o výtah z rekonstrukce peněžně historického procesu v jeho celostnosti, ale o pouhý pokus chronologicky zařadit předměty identifikované jako peněžní formy. Peněžní vlastnosti u jednotlivých předmětů posuzoval Regling diferencovaně, a to v podstatě podle hmotné substance směnných prostředků. Rozlišuje peněžní formy nekovové[84] a kovové[85] a obě skupiny vnitřně člení podle vnější podoby, popř. podle užitných vlastností jednotlivých nástrojů směny. Peněžní vlastnosti mince, vrcholné formy kovových peněz, nepokládal Regling za nutné identifikovat. Pokládal je zřejmě za evidentní, jak je patrné i z toho, že mince užíval jako neklamného kritéria pro zjištění peněžních vlastností u vývojově starších směnných prostředků (srov.: - prehistorické peníze; - předvážený kov).

V peněžně teoretickém ohledu vycházel Regling při identifikaci peněžních vlastností jednotlivých předmětů z uvedené definice peněz; detailněji však svá východiska neobjasnil. Peněžní formy jsou v jeho výkladu charakterizovány poměrně neurčitě, a to - zobecníme-li jeho rozptýlené úvahy - jako produkty lidské práce, u nichž se na rozdíl od většiny ostatních výrobků neklade důraz na jejich užitnost, ale u nichž se využívá hlavně jejich schopnosti zprostředkovat svými vlastnostmi směnu ostatních produktů. Vývoj přitom v Reglingově pojetí postupoval od primitivní představy, kdy se hodnota předmětu spojovala s jeho užitnou formou, k ryze kvantitativnímu hodnocení, podmíněnému pochopitelně existencí vahového systému.[86] Neurčitost Reglingovy představy o fyzických vlastnostech peněz jako takových - patrná zvláště ve srovnání s pregnantní formulací Marxovou[87] - neznehodnocuje však jeho relativně spolehlivou identifikaci peněžních forem. Kritéria Reglingova jsou totiž evidentně zakotvena v systému poznatků, který byl v základních rysech propracován již v klasické politické ekonomii.[88] Představy o vlastnostech peněz přejal však Regling v pozdější schematizující transformaci buržoazních ekonomů, z nichž se výslovně odvolává na Mengera,[89] a zcela pominul peněžní teorii Marxovu, v níž byly některé v podstatě správné postřehy klasické politické ekonomie dále propracovány, upřesněny a hlavně nově interpretovány.

---

[82] K. R e g l i n g, op.cit., str. 205.

[83] K. R e g l i n g, op.cit., str. 237.

[84] K. R e g l i n g, op.cit., str. 207-213.

[85] K. R e g l i n g, op.cit., str. 213-236.

[86] K. R e g l i n g, op.cit., str. 225.

[87] K. M a r x, Ke kritice, str. 31-32.

[88] Srov. např. A. S m i t h, Pojednání o podstatě a původu bohatství národů I, Praha 1958, str. 45 nn.

[89] K. R e g l i n g, op.cit., str. 205 a jinde.

V historiografickém ohledu vychází Reglingova dokumentace peněžních forem rovněž ze spolehlivého základu. Pramenná základna, rozsahem téměř vyčerpávající dostupná svědectví, je u něho analyzována systematicky podle jednotlivých druhů dokladů (etnografické - prehistorické, popř. archeologické - historické) a přitom se jejich výpověď - hlavně ve výkladu o mladších obdobích peněžního vývoje - vzájemně konfrontuje a kombinuje. Zvláště je nutno zdůraznit obezřetnost Reglingovu při identifikaci tzv. prehistorických peněz, popř. i jeho uměřený postoj k metrologickým konstrukcím, založeným jen na archeologickém materiálu.[90]

Peněžní formy před zavedením vlastních mincí tedy Regling systematicky dokumentoval - spíše než peněžně historicky analyzoval. Vcelku spolehlivě identifikované peněžní formy Regling sice chronologicky fixoval, ale nepodařilo se mu uspokojivě charakterizovat peněžní vývoj jako historický proces. Právě v ostrém kontrastu mezi důkladnou dokumentací jednotlivých peněžních forem a nástinem po výtce formálně pojatých tendencí peněžního vývoje se příznačně projevuje jeho pozitivistický přístup k peněžně historické rekonstrukci.

Vnitřní strukturovanost peněžně historického vývoje se u Reglinga promítá v ekonomickém ohledu zřetelně jen v diferencích mezi hmotnou substancí jednotlivých peněžních forem v jejich jevové podobě. Rané formy peněz byly totožné s některými běžnými životními potřebami z okruhu potravy (hlavně dobytek), oděvu, ozdob a nejdůležitějšího nářadí. Historické doklady o peněžních vlastnostech dobytka i jiných směnných prostředků z okruhu životních potřeb (tzv. Nahrungsmittelgeld) však při neurčité výpovědi archeologických pramenů chybí. Užívání uvedených peněžních forem lze však podle Reglinga připustit, a to: - na základě etnografických analogií;- a hlavně na základě dokladů o tehdejším čilém obchodu. Existenci směnného prostředku, uplatňujícího se v širší geografické oblasti, nutno předpokládat právě při tehdejších rozrůstajících se obchodních stycích.[91]

V rozvíjejícím se obchodě se uplatnily i přednosti kovů jako míry hodnot a směnného prostředku (malé rozměry; lehká možnost přepravy; žádné udržovací náklady; neomezená trvanlivost; libovolná dělitelnost; všestranná použitelnost - na rozdíl od mušlí a kamene).Na vyšším stupni vývoje, který lze poměrně spolehlivě historicky doložit jak ve starém Orientě, tak v řecko-egejské oblasti, se ve směně užívalo výhradně kovových forem peněz. Ve vývoji kovových peněz rozlišil Regling tři fáze, a to podle vnější podoby směnných prostředků: - kovové ozdoby, popř. nářadí; - předvážená surovina, beztvará nebo ve slitcích; - mince.

[90] K. R e g l i n g, op.cit., str. 206-207, 224.
[91] K. R e g l i n g, op.cit., str. 213.

V charakteru peněžní směny, v níž se uplatňovaly různé formy kovů, lze pozorovat místní rozdíly - peněžní vývoj nemusel všude projít všemi uvedenými stadii,někde mohly některé peněžní formy existovat i vedle sebe apod. Nezvratnost peněžního vývoje v daném období se však výrazně projevuje v tom, že nikde se po dosažení dokonalejší formy nezačalo znovu ve směně užívat výlučně starších, méně pro směnu vhodných prostředků.[92]

Při užívání kovových peněz ve směně se již na nižších vývojových stupních projevily některé tendence,jež nakonec podle Reglinga vyústily ve vznik mincovní formy peněz. Předně se usilovalo o to, aby peněžní formy byly použitelné i při menších transakcích. K tomu měly zřejmě sloužit rozlamované kotouče, popř. fragmenty slitků. Nakonec se dospělo od velkých kovových slitků k malým, příručním, a tedy okrouhlým tvarům. Dále se jednotlivé peněžní formy vahově přizpůsobovaly tehdejším vahovým jednotkám, čímž se usnadnilo předvažování určitých množství - ovšem o přesném adjustování váhy nelze tehdy ještě uvažovat. Konečně se na některých směnných prostředcích objevují nápisy nebo obrazy, zřejmě zaručující kvalitu peněžní formy. Mincovní forma peněz vzniká podle Reglinga v důsledku zákonného sjednocení všech uvedených tendencí, a to tehdy, když vydávání peněz přešlo do kompetence státu.[93] Minci tudíž Regling definuje jako *"ein handliches Metallstück,das als Zahlungs- und Umlaufsmittel dient und für dessen Gewicht und Feingehalt der Staat durch Bild oder Aufschrift bürgt"*.[94]

V historickém ohledu nelze podle Reglinga v raném období peněžního vývoje stanovit relativní sled jednotlivých peněžních forem z okruhu životních potřeb. Nejstarší peněžní formy (potraviny - hlavně dobytek, oděvy, ozdoby, nářadí) nemusely na sebe vývojově navazovat v uvedeném pořadí. Směnné prostředky se zřejmě volily podle životních podmínek daného společenství, často vedle sebe existovalo i několik druhů směnných prostředků.[95] Dobytek, evidentně pro svou mnohostrannou zužitkovatelnost nejrozšířenější směnný prostředek, nabýval tedy peněžní funkce tam, kde klima a flora byly příznivé rozvoji dobytkářství. Na vyšším stupni vývoje peněz, kdy ve směně převládaly kovy, jsou v Reglingově rekonstrukci (srov. jeho synoptickou tabulku) patrné rozdíly v peněžní směně mezi hlavními oblastmi starověkého světa (Egypt, Přední Asie: řecko-egejská oblast). V rozmezí pozitivistického modelu peněžního vývoje nelze však specifiku danou lokálními podmínkami uspokojivě interpretovat. Neobjasněna zůstává u Reglinga stagnace peněžního vývoje ve starém Orientě a není zdůvodněno, proč nejstarší mince vznikly

[92] K. R e g l i n g, op.cit., str. 214.
[93] K. R e g l i n g, op.cit., str. 238.
[94] K. R e g l i n g, Münzkunde (srov. svrchu pozn. 36), str. 1.
[95] K. R e g l i n g, Geld (srov. svrchu pozn. 81), str. 206.

právě v západní Malé Asii, na Aigině, popř. i jinde. V pozitivistickém výkladu peněžně historického vývoje se totiž nerespektují vnější sociálně ekonomické podmínky existence peněz.

Vnější podmínky existence i dalšího vývoje peněz se jen velmi neurčitě odvozují ze směnného procesu. Vznik peněz a jejich další působnost v neolitu se chápe jako důsledek historicky nevymezené dělby práce, navíc pojaté jen v jejích technických aspektech. Vlastní vývoj peněžních forem podmiňuje jako spiritus movens rozvoj obchodu, který ovšem není rovněž blíže historicky specifikován. Mincovní forma peněz vznikla podle představy Reglingovy jako syntéza formálně určených tendencí, projevivších se postupně na různých místech a v různé době. Relativně spolehlivě zjištěná historická fakta - identifikované a chronologicky fixované peněžní formy - se nakonec v souladu se schematickou a nehistorickou představou o historické realitě interpretují neadekvátně k její vnitřní struktuře i vnější podmíněnosti.

V ekonomickém ohledu není hmotná substance peněžních forem důsledně vyložena jako atribut jejich funkční podstaty, v průběhu vývoje rovněž podléhající změnám. Podstatné rysy peněžních forem, tj. jejich funkce ve směně, se jen předpokládají na základě víceméně apriorně formulované představy o historické realitě. Historičnost peněžních funkcí, jejich determinovanost vnějšími podmínkami se vůbec nezkoumá. Peněžně historický proces se ve vztahu k jeho vnitřní struktuře nenazírá v organické celostnosti, především se vůbec neuvažují jeho vyspělejší formy (→ úvěrové peníze apod.).

V historickém ohledu je v pozitivistickém modelu peněžně historické rekonstrukce téměř úplně eliminována konkrétně historicky určená lidská společnost, jež peníze vytvořila a jejímž potřebám sloužily. Hybnou silou ve vývoji jednou vzniklých peněz byl podle Reglinga evidentně obchod, jehož vnějšími potřebami se zdůvodňuje vznik stále dokonalejších peněžních forem, nakonec i mince. Celková představa o peněžním vývoji je tudíž u Reglinga obsahově poměrně chudá a ve své podstatě nehistorická. Dějiny peněz se chápou v ryze technickém, ekonomickém smyslu slova. V důsledku toho se v rekonstrukci tohoto typu v poslední instanci uplatňuje modernistická představa, vysvětlující funkci peněz, popř. mince v minulosti jejich úlohou v nové době, konkrétně za kapitalismu. V pozitivistickém modelu peněžního vývoje se tedy peněžně historický proces nejeví jako organický.

V m a r x i s t i c k é m výkladu peněžního vývoje před zavedením vlastních mincí se na dnešním stupni poznání zřetelně rýsují dvě interpretační roviny: vlastní Marxova a Engelsova koncepce peněžního vývoje; pozdější, resp. dnešní peněžně **historické** rekonstrukce, vycházející z Marxovy teorie peněz, popř. z její historické aplikace v Engelsově

pojetí. Na jedné straně nutno výklad peněžně historického procesu u Marxe a Engelse pokládat za teoretické východisko dnešních marxisticky orientovaných peněžně historických rekonstrukcí. Na straně druhé je však zapotřebí zdůraznit, že Marxova a Engelsova koncepce peněžního vývoje představuje sama o sobě nejen nástin (u Marxe), ale přímo určitý typ historické rekonstrukce (u Engelse), zpřítomňující konkrétně určenou minulost v její celostnosti, a to i se zřetelem ke vzniku a dalšímu vývoji peněz. Ve vztahu Marxovy a Engelsovy rekonstrukce peněžně historického vývoje k dnešním marxistickým výkladům daného procesu se zrcadlí současný stav poznání uvedeného jevu v marxistické historiografii. V konfrontaci obou interpretačních rovin však jasně vynikají i rozdíly marxistického pojetí peněžního vývoje od pozitivistického modelu dějin peněz v jejich raných stadiích.

Zásadní rozdíly ve výkladu peněžně historického procesu se výrazně projevují při srovnání pozitivistického modelu peněžního vývoje s Marxovou a Engelsovou koncepcí dějin peněz. Teoretická východiska marxistické rekonstrukce peněžního vývoje jsou důkladně propracována. Východiskem zkoumání jsou u Marxe *"individua vyrábějící ve společnosti - tedy společensky určená výroba individuí."*[96] Nositelé výroby i výroba sama se nazírají důsledně historicky, tj. se zřetelem k určitému stupni společenského vývoje. Některé rysy výroby se přitom jeví jako společné všem epochám, některé jen několika, některá určení mohou být společná nejstarší i nejmodernější epoše - ovšem právě ve vývoji se tvoří *"odlišnost od tohoto obecného a společného; určení, která platí pro výrobu vůbec, musí být vyloučena právě proto, aby se pro jednotu - která vyplývá už z toho, že subjekt, lidstvo, a objekt, příroda, jsou totožné - nezapomnělo na podstatnou rozdílnost. V tomto zapomínání záleží např. celá moudrost moderních ekonomů, kteří dokazují věčnost a harmonii nynějších sociálních vztahů".*[97] Metodicky lze ovšem při rozboru struktury a výrobních vztahů dávno zaniklých společností vycházet z kategorií, vyjadřujících vztahy, strukturu buržoazní společnosti. *"Tak buržoasní ekonomie poskytuje klíč k antické atd. Naprosto však ne tím způsobem, jak to chápou ekonomové, kteří stírají všechny historické rozdíly a ve všech formách společnosti vidí formy buržoasní."*[98] Historická metoda Marxova, zakotvená v systémovém pojetí společnosti jako celku, tedy přímo vylučuje modernistický výklad minulosti.

Výroba se posuzuje v jejím všeobecném vztahu k rozdělování, směně a spotřebě. *"Výsledek, k němuž docházíme, není to, že výroba, rozdělování, směna, spotřeba jsou totožné, nýbrž že všechny tvoří články tota-*

[96] K. M a r x, Rukopisy I, str. 37.
[97] K. M a r x, Rukopisy I, str. 39.
[98] K. M a r x, Rukopisy I, str. 59.

lity, rozdíly uvnitř jednoty ... Dochází k vzájemnému působení mezi různými momenty.Tak je tomu u každého organického celku."[99] Směna zboží je přitom v pojetí Marxově procesem, *"v němž společenská výměna látek, to jest směna zvláštních výrobků soukromých individuí je zároveň vytvářením určitých společenských výrobních vztahů, do nichž individua při této výměně látek vstupují.Rozvíjející se vzájemné vztahy zboží krystalizují jako rozdílná určení všeobecného ekvivalentu, a tak je směnný proces zároveň procesem tvorby peněz. Celek tohoto procesu,jenž se jeví jako průběh různých procesů, je oběh".*[100] *"Předně je jasné, že směna činností a schopností,která se děje ve výrobě samé, k ní přímo patří a tvoří její podstatnou stránku. Totéž platí za druhé o směně výrobků, pokud je prostředkem k provedení hotového výrobku určeného pro bezprostřední spotřebu. Potud je směna sama aktem zahrnutým ve výrobě. Za třetí je takzvaná exchange mezi dealers a dealers co do své organizace právě tak zcela určena výrobou, jako sama vyráběcí činnost. Směna se jeví jako nezávislá vedle výroby,jako lhostejná vůči ní jen v posledním stadiu, kde se výrobek bezprostředně směňuje pro spotřebu. Ale 1. není směna bez dělby práce, ať už je tato dělba přirozeně vzniklá,anebo sama už dějinným výsledkem; 2. soukromá směna předpokládá soukromou výrobu; 3. intenzita směny, stejně jako její extenze, stejně jako její způsob, je určena vývojem a strukturou výroby. Např. směna mezi městem a venkovem; směna na venkově, ve městě atd. Směna se tak jeví ve všech svých momentech buď jako přímo zahrnutá ve výrobě, nebo jako jí určená."*[101]

Peníze se tedy v pojetí Marxově chápou jako ekonomická kategorie, vznikající v komplexně pojaté směně a i dále se v souvislosti se směnou vyvíjející.Peněžní vývoj je tudíž podmiňován v poslední instanci strukturou a stupněm výrobního procesu.[102] Marxova teorie peněz je v důsledku toho celostní,tj. odlišují se peníze, vzniklé bezprostředně ze směny zboží od peněz, odpovídajících vyššímu stupni výrobního procesu (→ úvěrové peníze). Marx přitom soustředuje pozornost k analýze peněz,jejichž původ lze vyložit ze zboží samého.[103]Peníze se v Marxově peněžní teorii jednoznačně jeví jako společenský výrobní vztah.[104] Východiskem při výkladu peněžního vývoje není identifikace a chronologie konkrétních peněžních forem jako v pozdějším pozitivistickém modelu peněžně historické rekonstrukce, lidská společnost není u Marxe pouhým vnějším rámcem

[99] K. M a r x, Rukopisy I, str. 53.
[100] K. M a r x, Ke kritice, str. 34.
[101] K. M a r x, Rukopisy I, str. 53.
[102] K podmíněnosti peněžního vývoje srov. obecně např. K. M a r x, Rukopisy I, str. 120: "(Peněžnictví ve svém vývoji předpokládá zřejmě už jiné všeobecné vývoje.)"
[103] K. M a r x, Ke kritice, str. 45.
[104] K. M a r x, Kapitál I, str. 90-91, 93, 100.

vzniku peněz jako v Reglingově syntéze. Peněžně historický vývoj je naproti tomu v Marxově pojetí integrální složkou v systému sociálně ekonomických vztahů konkrétně historicky určených společenských organismů.

Ekonomicky charakterizoval Marx vznik i vývoj peněz v Kapitálu. Analyzoval zde zboží,vymezil jeho hodnotové vlastnosti - užitnou a směnnou hodnotu. Původ peněžní formy hodnoty zboží vyvodil z vývoje výrazu hodnoty, obsaženého v hodnotovém poměru zboží. Peněžní forma zboží se přitom jeví jako další rozvinutí prosté formy hodnoty, tj. výrazu hodnoty jednoho zboží v nějakém libovolném jiném zboží - to poznal již Aristoteles, jenž také objevil, že ve výrazu hodnoty zboží se skrývá poměr rovnosti. Nemohl však,omezen svou dobou, postřehnout, že ve formě zbožních hodnot jsou všechny práce vyjadřovány jako stejná,a tudíž i stejně platná lidská práce. Vývoj formy hodnoty, spadající vjedno s vývojem zbožní formy, prošel podle Marxe těmito stadii: - prostá čili nahodilá forma hodnoty; - úplná čili rozvinutá forma hodnoty; - všeobecná forma hodnoty; - peněžní forma hodnoty.[105] Ekonomická analýza peněz obsahuje i řadu Marxových historických úvah o vzniku a vývoji peněz, jež jsou však zařazeny na různých místech v souladu s přísnou logikou jeho ekonomického výkladu.[106]

Historicky nastínil Marx vznik peněz a vývoj peněžních forem v ucelené podobě ve svých ekonomických rukopisech, popř. v díle "Ke kritice politické ekonomie". - *"Peníze, společná forma, ve kterou se všechna zboží přeměňují jako směnné hodnoty, všeobecné zboží, musí samy existovat jako zvláštní zboží vedle ostatních, protože nestačí, aby se jimi poměřovala jen v hlavě,nýbrž musí se za ně směňovat a vyměňovat ve skutečné směně. Rozpor, který tím vzniká, bude třeba vyložit jinde. Peníze nevznikají konvencí, stejně jako tak nevzniká stát. Vznikají přirozenou cestou ze směny a ve směně, jsou jejím produktem."*[107]

Ve vývoji peněžních forem rozlišuje Marx dvě základní fáze, odpovídající stupni výroby, směny a konečně i obchodu. *"První forma peněz odpovídá nízkému stupni směny a výměnného obchodu, na němž peníze vystupují spíš ještě ve svém určení jako míra, než jako skutečný nástroj směny. Na tomto stupni může být míra ještě čistě imaginární (ovšem prut u černochů zahrnuje i železo) (mušle atd. však spíš odpovídají řadě, jejímž vrcholem jsou zlato a stříbro)."*[108]Tehdy se zboží stávalo penězi pro svou zvláštní užitnou hodnotu. Šlo pravděpodobně o takové zboží,

[105] K. M a r x, Kapitál I, kap. 1 - Zboží: passim, zvl. srov.str. 64-65, 76-77, 79, 83 nn.
[106] K tomu srov. obecně např. J. Z e l e n ý, O logické struktuře Marxova Kapitálu, Praha 1962.
[107] K. M a r x, Rukopisy I, str. 122.
[108] K. M a r x, Rukopisy I, str. 123.

které se nejvíc vyměňovalo a u něhož bylo tedy nejjistější, že se bude moci dále směňovat za jiná zvláštní zboží - Marx uvádí jako příklady sůl, kůže, dobytek a otroky.[109] V dalším vývoji se naopak ve směně počalo uplatňovat takové zboží,které nejlépe sloužilo potřebám směny jako takové - získávalo zvláštní užitnou hodnotu proto, že fungovalo jako peníze. V rozvinutější směně, odpovídající vyššímu stupni výroby,se pro řadu svých vlastností osvědčily především vzácné kovy - *"a také lépe odpovídají vyššímu stupni, protože jejich bezprostřední užitečnost pro spotřebu a výrobu ustupuje do pozadí,ale už pro svou vzácnost představují spíš hodnotu založenou čistě na směně. Od začátku představují přebytek, formu, v níž se původně projevuje bohatství. Kovy se také raději směňují za kovy než za jiná zboží".*[110]

Směna zboží nevznikala podle Marxe původně uvnitř prvobytných pospolitostí, ale docházelo k ní zprvu na jejich hranicích: *"Zde se začíná výměnný obchod a odtud přeskakuje do nitra občiny, na niž působí rozkladně. Zvláštní užitné hodnoty,jež se ve výměnném obchodu mezi různými občinami stávají zbožím, jako otroci, dobytek a kovy, jsou proto nejčastěji prvními penězi uvnitř těchto občin. Viděli jsme, že se směnná hodnota zboží tím větší měrou zračí jako směnná hodnota, čím delší je řada jeho ekvivalentů čili čím větší je sféra směny pro toto zboží. Pozvolné rozšiřování výměnného obchodu, větší počet směn a větší rozmanitost zboží přicházejících do výměnného obchodu rozvíjí proto zboží jako směnnou hodnotu, nutně vyžaduje vytvoření peněz, a tím působí rozkladně na bezprostřední výměnný obchod. Ekonomové obvykle odvozují peníze z vnějších obtíží, na něž naráží rozšířený výměnný obchod, ale při tom zapomínají, že tyto obtíže vyvěrají z rozvinutí směnné hodnoty a tudíž společenské práce jakožto všeobecné práce."*[111] V Marxově koncepci peněžně historického procesu se tedy přihlíží i k podílu výměnného obchodu při vzniku a v dalším vývoji peněz. Jde však o obchod konkrétně ekonomicky a historicky podmíněný.[112] Rovněž další rozvoj obchodu se chápe přísně historicky a ve vztahu k odpovídajícímu stupni výrobního procesu, jak je patrné především z výkladu Engelsova.

V historické rekonstrukci Engelsově je peněžně historický proces integrální součástí komplexně pojatého společenského vývoje.[113] Na nižším stupni barbarství docházelo jen k dočasné dělbě práce, např. při výrobě zbraní a nástrojů. Směna byla jen ojedinělá, šlo při ní o náhodné přebytky, vyměňující se uvnitř určité pospolitosti. Na středním stupni

[109] K. M a r x, Rukopisy I, str. 122.
[110] K. M a r x, Rukopisy I, str. 123.
[111] K. M a r x, Ke kritice, str. 32-33.
[112] K. M a r x, Ke kritice, str. 32.
[113] B. E n g e l s, Původ rodiny, passim - srov. instruktivní rejstřík.

barbarství se u pastýřských kmenů počaly při určité velikosti stád objevovat pravidelné přebytky, došlo k 1. společenské dělbě práce mezi pastevci a kmeny bez stád. Vytvořily se tak podmínky pro pravidelnou směnu, dobytek nabývá funkce peněz. Vlastnictví stád postupně přechází do majetku jednotlivců, v prostředí vznikající společenské nerovnosti se počíná směňovat i mezi jednotlivci.Výroba se stupňuje ve všech hlavních odvětvích - v dobytkářství, zemědělství a domácím řemesle, zároveň vzrůstá množství práce připadající na každého člena pospolitosti, v důsledku toho se získávají další pracovní síly - vzniká otroctví, společenská nerovnost se prohlubuje. Na nejvyšším stupni barbarství se lidstvo naučilo zpracovávat železo, dochází k všestrannému rozmachu výroby, specializované v různá odvětví - došlo k 2. společenské dělbě práce, řemeslo se oddělilo od zemědělství. *"Tím, že se výroba rozdělila na dvě velká hlavní odvětví, na zemědělství a řemeslo, vzniká produkce přímo pro výměnu, produkce zboží; s ní vzniká obchod nejen uvnitř země a na hranicích kmene, nýbrž také již obchod zámořský. To všechno však je ještě málo vyvinuto; ušlechtilé kovy počínají být převážně a obecně peněžním zbožím, nejsou však dosud raženy a vyměňují se podle váhy, která ještě nevystupuje v přestrojení."*[114] - *"Stupeň výroby zboží, kterým započíná civilizace, vyznačuje po hospodářské stránce zavedení: 1. kovových peněz a tím peněžního kapitálu, úroku a lichvy; 2. obchodníků jako třídy zprostředkující mezi výrobci; 3. soukromého vlastnictví půdy a hypotéky a 4. práce otroků jako vládnoucího výrobního způsobu."*[115] Dosavadní dělba práce se vystupňovala, prohloubila, zvětšily se rozdíly mezi městem a venkovem, vytvořila se třída nezabývající se výrobou, ale směňováním produktů - obchodníci: došlo tedy ke 3. společenské dělbě práce.*"Zároveň s ním* [tj.s obchodnictvem - *K.K.*] *vznikají však také kovové peníze, ražené mince a s kovovými penězi nový prostředek k vládě nevýrobce nad výrobcem a jeho výrobou. Bylo objeveno zboží všeho zboží, v němž jest v skrytu obsaženo všechno ostatní zboží, kouzelný prostředek, který se podle libosti může proměnit v jakoukoli věc, kterou si možno přát a kterou si kdo přeje."*[116] Vznik mincovní formy peněz není tedy v Marxově a Engelsově koncepci, popř. rekonstrukci peněžně historického procesu podmíněn vnějšně pojatými obtížemi ve směně, popř. obchodu. Náběhy k vytvoření dokonalejšího nástroje směny, popsané a historicky doložené Reglingem, nutno chápat v komplexní sociálně ekonomické podmíněnosti, a tedy nikoliv jen v technickém smyslu slova - jako projev snahy usnadnit směnné transakce. Nejstarší mince v jejich

[114] B. E n g e l s, Původ rodiny, str. 173.
[115] B. E n g e l s, Původ rodiny, str. 186.
[116] B. E n g e l s, Původ rodiny, str. 176.

hmotné, jevové podobě se potom objevují nutně až v určitém sociálně ekonomickém kontextu, jako důsledek 3. společenské dělby práce.

Rozdílnost v pojetí peněžně historického procesu, plynoucí ze srovnání Marxovy a Engelsovy rekonstrukce s pozitivistickým modelem peněžního vývoje, je podle mého soudu natolik zřejmá, že nevyžaduje dalšího komentáře. Naproti tomu je protikladnost marxistického a pozitivistického přístupu k peněžně historické rekonstrukci do jisté míry setřena v pozdějších marxisticky orientovaných výkladech raných stadií ve vývoji peněz. Vznik mincovní formy peněz byl přitom soustavněji rekonstruován z marxistického hlediska vlastně jen v úvodech do antické numismatiky.

V Zografově výkladu je vývoj peněz v předmincovním období pouze nastíněn, a to v bezprostředním vztahu k problému tzv. priority v objevu nejstarších mincí v jejich hmotné, jevové podobě.[117] Obecně charakterizoval Zograf peníze a jejich vývoj v podstatě v souladu s Marxovou a Engelsovou koncepcí peněžně historického procesu, byť velmi stručně. Minci pokládá za rozvinutou peněžní formu, jejímuž zavedení ve směně předcházel oběh tzv. zbožních peněz[118] a kovových slitků. Příčinu ražby nejstarších mincí však spatřuje jen v rozvoji drobného obchodu.Odvolává se přitom na antickou tradici o aiginských *kapeloi*. Vznik mincovní formy peněz se tedy v Zografově výkladu nejeví jako integrální složka sociálně ekonomických poměrů v 7. stol. př.n.l.

V rekonstrukci Kazamanové se charakterizuje předmincovní období ve vývoji peněz v obsáhlejším přehledu.[119] Marxova teorie peněz se však plně respektuje jen v ohledu ekonomickém, a to hlavně při výkladu o vzniku peněz. Naproti tomu hybnou silou v dějinách raných peněz je podle Kazamanové obchod. Předně se spojuje jen s rozvojem obchodu vznik všeobecné formy hodnoty. Dále podmiňuje rozvoj obchodu, vnějšího i vnitřního, přechod ke vzácným kovům jako všeobecnému ekvivalentu, a tedy vznik peněžní formy hodnoty.[120] Mincovní forma peněz potom vzniká podle Kazamanové, která nebere v úvahu novou chronologii,[121] na přelomu 8. a 7.stol. př.n.l. Primitivnější formy peněz ustoupily minci rovněž v důsledku rozvoje vnějšího i vnitřního obchodu. Zdokonalování peněžních forem se přitom v podstatě odvozuje z vnějších obtíží vznikajících ve stále se rozvíjejícím obchodě, a to jak ve starším období pe-

[117] А.Н. З о г р а ф, Античные монеты, в:Материалы и исследования по археологии СССР, № 16, Москва - Ленинград 1951, стр. 23.
[118] Ruský termín товаро-деньги odpovídá v určitém ohledu Marxově peněžně teoretické charakteristice raných směnných prostředků.
[119] Л.Н. К а з а м а н о в а, Введение в античную нумизматику,Москва 1969, стр. 27 - 31.
[120] Л.Н. К а з а м а н о в а, op.cit., str. 27.
[121] Л.Н. К а з а м а н о в а, op.cit., str. 31.

něžního vývoje,[122] tak při zavedení vlastních mincí. Podstatnou úlohu při zavedení nejstarších mincí měl totiž i podle Kazamanové rozmach drobného obchodu: *kapeloi* a drobní spotřebitelé nemohli své transakce provádět prostřednictvím poměrně velkých slitků,jež vyhovovaly potřebám velkých kupců - *emporoi*.[123] Ani u Kazamanové není vznik mincovní formy peněz vyložen v souvislosti s hlubokými změnami v sociálně ekonomické struktuře řecké společnosti 7. stol. př.n.l. V pozdějších, popř. dnešních peněžně historických rekonstrukcích, opírajících se o Marxovu teorii peněz,se Marxova a Engelsova koncepce peněžního vývoje tedy promítá ve značně zjednodušené podobě.

Dnešní stav marxisticky pojatých dějin peněz přitom koresponduje, alespoň podle mého soudu, s tím, že Marxova teorie peněz patří dosud k nejméně rozpracovaným složkám v jeho ekonomickém učení. V ekonomickém ohledu nebyla Marxova peněžní teorie po jeho smrti - s výjimkou Hilferdinga - soustavněji propracovávána.[124] Teprve v posledních letech se Marxovy peněžně-teoretické názory stávají východiskem hlubší analýzy, ovšem pochopitelně se zřetelem k problémům kladeným dnes ve sféře peněžní teorie a praxe.[125] Způsob Marxova výkladu, sám o sobě podnětný z hlediska logiky vědeckého myšlení,[126] není přitom snadný. Adekvátní aplikace Marxovy teorie peněz v historické rekonstrukci vyžaduje proto jisté systematizace Marxových peněžně teoretických a hlavně peněžně historických názorů. Nemám pochopitelně na mysli mechanické utřídění Marxových, popř. Engelsových myšlenek, ale jejich tvůrčí promyšlení ve vztahu k dnešní úrovni marxistické metodologie historie. Marxova teorie peněz byla systematizována a pro potřeby širší veřejnosti zpřístupňována již v minulosti, např. Kautským;[127] ovšem právě Kautsky nedocenil historické podněty, obsažené v Marxově analýze peněz.[128] Pozdější pokusy o přehledný výklad Marxovy peněžní teorie, obsažené v historizujících částech úvodů do marxistické politické ekonomie,[129]

[122] Л.Н. К а з а м а н о в а, op.cit., str. 27.
[123] Srov. svrchu pozn. 121.
[124] Srov. např. Ekonomická encyklopedie 2, Praha 1972, s.v. Peněžní teorie - str. 83.
[125] Srov. např. P. C h v o j k a, Peněžní a měnové souvislosti reprodukčního procesu světové ekonomiky, Praha 1974, a literaturu zde uvedenou.
[126] Srov. J. Z e l e n ý, O logické struktuře Marxova Kapitálu, Praha 1962.
[127] K. K a u t s k y, Ekonomické učení Karla Marxe, Praha 1958, str. 5 - 51.
[128] L. H o l u b, Závěrečná poznámka k českému vydání,in: K.Kautsky, op.cit., str. 196.
[129] Srov. např. Politická ekonomie (Učebnice), Praha 1955 (= překlad z ruského originálu vydaného v Moskvě 1954), str. 15-41. Nutno zdůraznit, že v učebnicích tohoto typu se v poslední době citlivěji přihlíží ke konkrétní historické podmíněnosti ekonomických kategorií, historické

popř. v nástinech typu ve své době záslužné Ostroviťanovovy příručky,[130] neodpovídají dnešní úrovni marxistické metodologie historie. Simplifikace Marxovy a Engelsovy koncepce peněžního vývoje v úvodech do antické numismatiky je dána důrazem na jevovou stránku peněžně historického procesu a její míra je podmíněna šíří záběru jednotlivých badatelů, již neměli možnost opřít se o průpravné, historicky zaměřené analýzy Marxovy teorie peněz.

V historickém ohledu aplikoval a dále na základě Morganovy syntézy pravěkého vývoje propracoval Marxovy peněžně teoretické a peněžně historické názory vlastně jen Engels. Peněžně historický proces organicky včlenil do Morganových kulturních stupňů (divošství - barbarství - civilizace). Periodizační kritéria Morganova (hrnčířství - domestikace - tavení železa) jsou podle mého soudu dostatečně konkrétní, aby mohla být v průběhu dalších speciálních studií uvedena ve vztah k prehistorické či prótohistorické chronologii.[131] V konkrétně historické rovině lze tyto historické jevy poměrně spolehlivě lokalizovat a alespoň přibližně chronologicky fixovat. Vzájemnou kombinací Morganovy a prehistorické, popř.prótohistorické chronologie se lze tedy podle mého názoru přiblížit k představě o průběhu peněžně historického procesu v konkrétně historicky určeném prostředí. V obecně historické rovině zdůraznil již Engels význam tavení železa v celospolečenském vývoji i v rozvoji směny. Tento závažný poznatek byl, zatím jen na obecné úrovni, konkretizován v dalším výzkumu. Heichelheim, neopírající se o materialistické pojetí dějin, tušil, že v řeckém peněžním vývoji 1. poloviny 1. tisíciletí př.n.l. se promítají obecné zákonitosti, reflektující strukturální změny ve společnosti doby železné.[132] Thomson potom formuloval uvedený poznatek na základě marxistické teorie společnosti zcela jasně.[133] Oba badatelé přitom vycházeli z podobných důsledků, k nimž nakonec vedlo zavedení železa ve výrobě v oblastech tehdy na sobě zcela nezávislých - v Řecku a v Číně, kde došlo koncem 6. stol. př.n.l. rovněž k ražbě kovových mincí.[134] Morganova kritéria jsou

---

aspekty jsou integrovány do vlastního ekonomického výkladu - srov.např. G.A. K o z l o v a kol., Politická ekonomie (Učebnice), Praha 1971, str. 24-38; 52-68 (peníze).

[130] K.V. O s t r o v i ť a n o v, Nástin ekonomiky předkapitalistických formací, Praha 1951.

[131] K Morganově periodizaci viz B. E n g e l s, Původ rodiny, str. 23-29. Srov. L.H. M o r g a n, Pravěká společnost, Praha 1954, zvl.str. 63 nn. a 449 nn. Pokus o výklad pravěkých dějin na základě této periodizace srov. např. Historija naroda Jugoslavije I, Zagreb 1953, str. 1-28.

[132] F.M. H e i c h e l h e i m, Wirtschaftsgeschichte des Altertums I, Leiden 1938, str. 222.

[133] G. T h o m s o n, První filosofové, Praha 1958, str. 18, 62-63.

[134] G. T h o m s o n, op. cit., str. 63. Srov. např. L i e n - S h e n g Y a n g, Das Geld und seine Bezeichnungen in der chinesischen Geschichte, Saeculum 8, 1957, str. 333-340, zvl. str. 334.

tudíž - což lze při charakteristice peněžního vývoje pokládat za podstatné - i natolik obecná, aby mohla adekvátně reflektovat obecné zákonitosti peněžně historického procesu.

Vznik mincovní formy peněz je ve výkladech dějin starověkého Řecka, ať už synteticky nebo monograficky zaměřených, zařazován marxistickými historiky - ovšem bez detailnějšího rozboru - do kontextu 8. - 6. stol. př.n.l., kdy v sociálně ekonomické struktuře řecké společnosti došlo k převratným změnám. V zavedení nejstarších mincí se přitom spatřuje p r o j e v, nikoliv důsledek tehdejšího rozvoje obchodu.[135] Nepřeceňují se vnější obtíže spojené s potřebami složitější a intenzívnější směny, peněžně historický proces je v souladu s Engelsovým pojetím zakotven v celostně reflektované sociálně ekonomické struktuře tehdejší řecké společnosti. Gnozeologických důsledků Marxovy a Engelsovy koncepce peněžního vývoje využil v syntéze o počátcích řeckého státu zvláště Oliva: *"Výskyt kovových mincí je významným svědectvím o vyspělém stavu hospodářského rozvoje. Předpokládá vysoce rozvinutou směnu a současně výrobu poměrně značného množství zboží."*[136] Nejen teoreticky, ale především prakticky, v konkrétním historickém výkladu, se v jeho díle o rané řecké tyranidě uplatňuje systémotvorná funkce vzniku mincovní formy peněz v historické rekonstrukci archaické řecké společnosti. Obsahové podněty, vyplývající z Marxovy teorie peněz i z její Engelsovy historické aplikace, jsou potom rozvedeny v Thomsonově studii o počátcích řecké filosofie. *"Závěr, vyplývající z předchozích úvah, je ten, že v Řecku se v sedmém a šestém století př.n.l. rozmáhal obchod, ve srovnání s novodobými měřítky sice malý, který však ve vývoji starověké společnosti znamenal nové údobí. Toto údobí charakterizuje vzrůst třídy obchodníků, která v řadě měst získala kontrolu státu a zřídila demokratickou ústavu ... Právě v době, o niž jde, se v Řecku objevuje ražení mincí."*[137] Důraz nelze přitom podle Thomsona klást na rozsah zbožní výroby, ale na rychlost jejího vývoje v Řecku.[138] Protikladnost marxistického a pozitivistického pojetí dějin peněz vyvstává tedy u marxistických historiků starověku zřetelněji než ve speciálních peněžně historických rekonstrukcích (srov. výše Zograf, Kazamanová).

Peněžní vývoj v jeho celostnosti se tudíž v marxistickém modelu peněžně historické rekonstrukce jeví na dnešním stupni poznání jako organický proces historický, jehož vnitřní strukturovanost i vnější determinovanost Marx a Engels nejen teoreticky zdůvodnili, ale především na

---

[135] Srov. např. Д.П. Каллистов v díle Всемирная история I, Москва 1955, стр. 654.

[136] P.O l i v a, Raná řecká tyrannis (Studie k otázce vzniku státu), Praha 1954, str. 222.

[137] G. T h o m s o n, op.cit., str. 188-189.

[138] G. T h o m s o n, op.cit., str. 327.

obecné úrovni konkrétně propracovali. V konkrétním, marxisticky orientovaném peněžně historickém výzkumu nutno vycházet z adekvátní, nikoliv zjednodušené rekonstrukce Marxovy a Engelsovy představy o peněžním vývoji.Jeho jednotlivé fáze je zapotřebí posuzovat v konkrétně historicky určeném sociálně ekonomickém kontextu a nelze opomenout, že marxistická koncepce peněžně historického procesu není mechanicky deterministická.[139] Na jedné straně nutno přihlédnout k současnému stavu marxistické teorie peněz,[140] na straně druhé je zapotřebí uvést Marxovy a Engelsovy peněžně teoretické i peněžně historické poznatky ve vztah k dnešní úrovni marxistické metodologie historie.[141] Na základě těchto předpokladů bude podle mého soudu možno revidovat i konkrétní výsledky dosavadního, hlavně pozitivistického peněžně historického studia - nutno oddělit fakta, v některých případech pozitivisty spolehlivě zjištěná od jejich modernistické interpretace a integrovat je do marxistického modelu peněžního vývoje.[142] Originálnost marxistického přístupu k peněžně historické rekonstrukci se přitom projevuje nejen v celkové koncepci dějin peněz. Rovněž marxistická analýza jednotlivých složek peněžně historického procesu obsahuje v sobě reálné možnosti rozšířit a prohloubit dosavadní poznatky, hlavně o funkční podstatě peněz v raných stadiích jejich vývoje.

Funkce mincovní formy peněz

Historický výklad funkční podstaty peněz se na dnešní úrovni poznání jeví jako základní desideratum v peněžně historickém výzkumu.Aktuálnost podstaty peněz jako historického problému se zřetelně projevuje v peněžně teoretických úvahách, zaměřených k současné peněžní problematice. Význam podstaty peněz a jejích historických aspektů je zde dán mimo jiné i vztahem tohoto problémového okruhu k peněžním a měnovým souvislostem reprodukčního procesu světové ekonomiky, konkrétně potom důležitostí historického pojetí funkční podstaty peněz pro výklad peněžní problematiky po pádu zlatého standardu. V Chvojkově analýze se respektují základní Marxovy myšlenky *"o podstatě peněz, která je dána jejich obecnými společensko ekonomickými a funkcionálními souvislostmi,"* neulpívá se však *"na Marxově ztotožňování peněz a zlata jako jejich věcné formy - na ztotožňování,daném konkrétními historickými podmínkami kapitalistického výrobního způsobu a konkrétního peněžního mechanismu,*

[139] Srov. např. K. M a r x, Kapitál I, str. 126.
[140] Srov. např. práce uvedené svrchu v pozn. 124 a 125. Viz též Finanční slovník, Praha 1973.
[141] Srov. svrchu pozn. 5, 6 a 8.
[142] K tomu srov. především G. T h o m s o n, op.cit., str.187-188.

z nichž Marx vycházel a které v současné době nejsou splněny".[143] Chvojka přitom na obecné úrovni konstatuje, že: *"Vyčlenění peněz ze světa ostatních zboží není obecně podmíněno jejich fyzickým charakterem a není důsledkem jejich věcné,historicky navozené formy. Problém jejich věcné substance nemá význam pro podstatu tohoto společenského vztahu. (Nevylučuje to ovšem, jak jsme viděli, že v určitých společensko-ekonomických podmínkách byla jejich imanentní hodnotová substance nutným základem pro toto fungování jako záruka a přímo materiální plnění, plynoucí ze závazků z těchto společensko-ekonomických vztahů.)."*[144] V peněžně teoretických úvahách o problémech současnosti, neoddělitelně spjatých s historickým pojetím funkční podstaty peněz, nutně vyvstávají tudíž i otázky, náležející chronologicky i obsahově do kompetence dějin raných peněz. Především ve významu historického výkladu funkční podstaty peněz v jejích počátcích pro pochopení podstaty peněz jako takových lze tedy spatřovat obecný dosah daného problému. V peněžně historickém výzkumu nebyly však zatím uvedené otázky odpovídajícím způsobem zodpovězeny, ba ani náležitě vymezeny.

Dnešní stav poznání

Dnešní stav poznání historické podmíněnosti peněžních funkcí na raném stupni peněžně historického procesu je totiž naprosto neuspokojivý. V pozitivistickém modelu peněžně historické rekonstrukce byly peněžní funkce buď zcela opomíjeny nebo se při jejich příležitostném výkladu badatelé uchylovali k modernistickým interpretacím (srov. výše). V marxistickém modelu peněžně historické rekonstrukce byl důraz na funkční podstatu peněz položen jen ve vlastní Marxově teorii peněz,jež obsahuje i řadu konkrétních podnětů pro další historické studium peněžních funkcí. Naproti tomu v pozdějších marxisticky orientovaných peněžně historických výkladech nebyla historické podmíněnosti funkční podstaty peněz věnována dostatečná pozornost (srov. dále). Daný problém se tedy buď ignoroval nebo modernisticky simplifikoval, popř.je pouze naznačen nebo spíše implicitně obsažen v kontextu zjednodušených představ o Marxově historickém pojetí funkční podstaty peněz. Historické poznání funkční podstaty peněz v raném období jejich vývoje od doby Marxovy nepokročilo.

Tzv. kulturně historická koncepce vzniku peněz vůbec a jejich mincovní formy zvláště, formulovaná a podrobněji propracovaná zatím jen Laumem,[145] mohla vzniknout jen za situace, kdy na jedné straně byl

[143] P. C h v o j k a, Peněžní a měnové souvislosti reprodukčního procesu světové ekonomiky, Praha 1974, str. 25.
[144] Ibid.

historický výklad peněžních funkcí nejzanedbanější oblastí peněžně-historického výzkumu a kdy se na straně druhé zcela ignorovala Marxova historicky fundovaná teorie peněz.Obsahové výsledky svého studia stručně shrnul sám Laum: - původ peněz je v kultu; - peníze jsou výtvorem právního řádu; - platební funkce peněz (tj. ve smyslu teorií, o něž se Laum opíral,úloha peněz při vyrovnávání právních závazků) je historicky starší než jejich funkce jako směnného prostředku; - funkce míry hodnot vznikla rovněž v kultu; - "chartální" peníze lze pochopit jen ze sakrální sféry; - stát se stal tvůrcem peněz, protože byl nositelem kultu.[146] Na jedné straně je hypotéza Laumova vědomou reakcí proti tehdejšímu pozitivistickému modernismu, uplatňujícímu se při výkladu vzniku peněz i jejich funkcí.Na straně druhé je Laumova koncepce vzniku peněz a rozvinutí některých jejich funkcí v mimoekonomické sféře výrazem jím samým proklamované, ale nerealizované snahy adekvátněji reflektovat složitost rekonstruované historické reality.[147]

Význam kulturně historické koncepce vzniku peněz nelze v žádném případě přeceňovat. V obecném ohledu nepředstavuje Laumova hypotéza ve srovnání s Marxovým a Engelsovým pojetím peněžně historického procesu přínos. V marxistické, byť v úplnosti nerealizované koncepci jde totiž eviďentně o historické chápání vnitřní i vnější podmíněnosti souboru peněžních funkcí v jeho celostnosti i v jeho dílčích složkách, jednotlivých peněžních funkcích. Naproti tomu Laum,zcela ignorující Marxovu teorii peněz,usiluje místo pozitivního výzkumu peněžních funkcí v raných fázích peněžního vývoje jen o důkaz, že funkce peněz vznikly a zprvu se široce uplatnily v sakrální sféře. Nezamlčuje ovšem ani význam tzv.profánních (ekonomických a fiskálních) aspektů, jež podle něho spoluurčovaly vývoj peněz hlavně v pozdějších obdobích.[148] Dějiny peněz jsou totiž v Laumově pojetí dějinami sekularizace kultovních forem.[149] Problematičnost svých závěrů si uvědomuje sám Laum, ovšem nikoliv ve vztahu k omezenosti vlastního postupu, nýbrž v kontextu historie jako vědy, jíž upírá možnost dospět k jistým poznatkům. Zdůrazňuje přitom vzájemnou propojenost různých projevů lidského života a v souhlase s názory Maxe Webera spatřuje význam hospodářských dějin v odhalování vzájemných vazeb ekonomické a jiných sfér lidské činnosti.[150] Neuvědomuje si však nebo si nechce uvědomit, že právě *"das Verwurzeltsein der Wirtschaft mit der Gesamtheit der Lebensäusserungen"* nejen teoreticky

[145] Srov. hlavně B. L a u m, Heiliges Geld (Eine historische Untersuchung über den sakralen Ursprung des Geldes), Tübingen 1924.
[146] B. L a u m, op.cit., str. 158-159.
[147] B. L a u m, op.cit., str. 159-161 a passim.
[148] B. L a u m, op.cit., str. 160.
[149] B. L a u m, op.cit., str. 158.
[150] B. L a u m, op.cit., str. 160-161.

pochopil, ale v některých aspektech i analyzoval již Marx.[151] O podnětnosti Laumových úvah, již byli ochotni připustit někteří pozitivističtí odpůrci jeho hypotézy,[152] nelze tedy uvažovat a Gerloffovo hodnocení se v dané souvislosti jeví jako nadsazené.[153]

V konkrétním ohledu postupoval Laum ve svých studiích[154] mnohdy nekorektně, jak prokázali již jeho pozitivističtí kritikové.[155] Obsahová neudržitelnost Laumovy hypotézy je zřejmá.Stěžejní pilíř jeho představy o vzniku peněz - existence státu v homérské společnosti - stojí na zcela vratkých základech nejen v konfrontaci s historicky fundovaným marxistickým pojetím státu, ale i ve srovnání s dnešní úrovní buržoazní historiografie.[156] Originalita některých jeho závěrů, např. právě o vzniku mincovní formy peněz, je rovněž nanejvýš sporná. Laum v podstatě přejímá starší, překonané názory, vyhovující jeho pojetí a nebere v úvahu či podceňuje i fakta, spolehlivě zjištěná pozitivisty.[157] Metodicky se přitom v Laumově výkladu markantně projevuje rozpor mezi jeho proklamativní negací tzv.klasicko-filologické metody a mezi jeho vlastním postupem. Laum chce na jedné straně překonat "die rein antiquarisch orientierte Altertumskunde"[158] a na straně druhé argumentuje zcela v jejím stylu - např. při odvození funkce míry hodnot u dobytka z kultu *"geht von einer erklärenden Bemerkung in den A-Scholien zu B 449 aus, wo zu hekatomboios gesagt wird, dass die Alten das Rind aus vielen Gründen hochgeschätzt hätten, und auch weil es heilig sei".*[159] Nejen v tomto případě, ale obecně se Laum snaží respektovat *"die Forderung strenger Urkundlichkeit - die Nachprüfbarkeit aller Behauptungen an Quellen"*[160] - tedy požadavek příznačný právě pro tzv. historickou vědu

[151] B. L a u m, op.cit., str. 161. Srov. dále str. 59-61.
[152] Srov. např. F. M. H e i c h e l h e i m, Wirtschaftsgeschichte des Altertums II, Leiden 1938, str. 995-996 (pozn. 7).
[153] W. G e r l o f f, Die Entstehung des Geldes und die Anfänge des Geldwesens, in: Frankfurter wissenschaftliche Beiträge, Kulturwissenschaftliche Reihe Bd.1, Frankfurt am Main 1940, str. 17-18.
[154] Kromě uvedené práce viz především B. L a u m, Ueber das Wesen des Münzgeldes (Eine sach- und begriffsgeschichtliche Studie), Halle (Saale) 1929. K tomu viz recenzi: G. S k a l s k ý, NČČs 8, 1932, str. 140-141.
[155] Srov. především A. L o e h r, Prof.Dr. Bernhard Laum, Das Wesen des Münzgeldes, Verlag A. Riechmann, Halle an der Saale 1929, in: Numismatische Zeitschrift N.F. 22, 1929, str. 141-143: v této recenzi jsou shrnuty i výsledky kritiky Laumovy stěžejní práce (=Heiliges Geld).
[156] Srov.např. A.W.H. A d k i n s, Merit and Responsibility. A Study in Greek Values, Oxford 1965, str. 35.
[157] Srov. především B. L a u m, Heiliges Geld, Tübingen 1924, str. 126 nn.
[158] B. L a u m, op.cit., str. VII.
[159] B. L a u m, op.cit., str. 17.
[160] Srov. A. H e n t s c h k e - U. M u h l a c k, Einführung in die Geschichte der klassischen Philologie, Darmstadt 1972, str. 99.

o starověku. Obecné i konkrétní aspekty Laumovy hypotézy, nedůsledné i v řadě dalších ohledů (srov. např. jeho poměr k aplikaci etnografických analogií v historické rekonstrukci), by si ovšem zasloužily soustavnějšího, samostatného rozboru. Nikoliv snad - jak je patrné i z uvedených příkladů - pro závažnost jeho koncepce, ale především pro životnost některých jejích rysů v dnešních buržoazních dějinách peněz.

Význam kulturně historické koncepce vzniku peněz nelze totiž ani podceňovat. Za situace, kdy zatím není v marxistické historiografii dostatečně propracováno Marxovo a Engelsovo pojetí peněžně historického procesu, představuje Laumův výklad při dnešní metodologické i metodické bezvýchodnosti buržoazní historiografie zdánlivé východisko při rekonstrukci počátků peněžního vývoje. Nedůslednost Laumovy hypotézy, projevující se zřetelně především v nápadném rozporu mezi jeho proklamací obecně přijatelných zásad (úloha teorie v historickém výzkumu, složitost historické reality, akcentování historického přístupu k dějinám peněz) a mezi jeho ignorováním nejen Marxovy teorie peněz, ale i dalších spolehlivých výsledků peněžně historického studia, nebrání dnes některým buržoazním historikům v pokusech využít některých Laumových myšlenek při výkladu historických jevů. Neodvažují se však, při zdiskreditovanosti Laumova postupu, rehabilitovat jeho koncepci jako celek, ale inspirují se některými jeho tezemi při výkladu dílčího problému - původní funkce nejstarších mincí. Nosnost Laumovy koncepce i její dnešní tzv. sociologické modifikace nutno tudíž předně prověřit alespoň stručným rozborem východisek a závěrů asi dvacet let trvající polemiky proti modernistické interpretaci funkce mincovní formy peněz v době jejího vzniku.

Sociologická kritika tzv. racionalistického, ortodoxního, merkantilistického pojetí[161] funkce nejstarších ražeb je vedena jak v obecné, tak v konkrétní rovině. Kritikové se shodují jednak v předmětu sporu - za neudržitelný pokládají dosavadní modernistický výklad úlohy mincovní formy peněz v jejích počátcích, jednak v hodnocení souboru pramenů - pramenné informace o daném problému jsou podle nich velmi skoupé.[162] Konkrétní kritika vychází přitom z rozboru samotných mincí, jejich rysů a chování, jež osvětlují příležitostné literární nebo epigrafické doklady.[163] Obecná kritika sice rovněž přihlíží k numismatickým pramenům, ale snaží se vyložit funkci prvních ražeb ve vztahu k celospolečenské-

[161] K terminologii srov. především E. W i l l, Réflexions et hypothèses sur les origines du monnayage,Revue numismatique V.série/17, 1955, zvl. str. 6 a passim.

[162] E. W i l l, op.cit., str. 21; C.M. K r a a y, Hoards, Small Change and the Origin of Coinage, Journal of Hellenic Studies 84, 1964, str. 76-91, zvl. str. 91.

[163] C.M. K r a a y, op.cit., str. 91.

mu, tzv.sociologickému kontextu.[164] Pozitivisté na kritiku modernistického přístupu k výkladu původní funkce nejstarších mincí většinou vůbec nereagují nebo ji striktně, ovšem bez hlubší argumentace a hlavně bez pochopení podstaty sporu, odmítají.[165] Představy buržoazní historiografie o řešení daného problému jsou vcelku nejasné, někdy se dokonce uvádějí obě interpretační možnosti vedle sebe bez rozhodnutí, která z nich je správná.[166] Marxisté zatím nezaujali k jednostranně vedené polemice o úloze prvních ražeb stanovisko. Neúnosnost dosavadního zjednodušeného výkladu o funkci prvních mincí hlavně v tzv. drobném obchodě se však pociťuje.[167] Přitom jsou podle mého soudu zcela zřetelné na jedné straně slabiny tzv. kulturně historické koncepce i její sociologické modifikace a na straně druhé perspektivní možnosti obsažené v marxistické rekonstrukci počátků mincovní formy peněz.

Konkrétní aspekty původní funkce nejstarších mincí se pokusili rekonstruovat Cook a Kraay.[168] Oba vyšli především z výpovědi mincí samotných. Cook polemizuje proti představě, že mince byly vynalezeny pro potřeby obchodu. Např. Seltman předpokládal, že myšlenka razit první mince vznikla u nějakého iónského obchodníka,který opatřil elektronový slitek o určité váze svou soukromou značkou a nemusel jej tedy po návratu z oběhu znovu vážit;dále vztahoval k ražbě nejstarších mincí Hérodotův údaj o Lýdech jako prvních *kapeloi*.[169] Ve větších peněžních transakcích se však podle Cooka mince v 7. a 6. stol. př.n.l. nemohly uplatňovat,protože lze pokládat stěží za pravděpodobné, že by tehdy (při rozmanitosti státních celků, standardů) obchodníci mincím důvěřovali více než např. v 18. století, kdy se v Anglii zlaté guineje převažovaly.[170] Nejstarší mince nebyly přitom podle Cooka vhodné ani pro transakce menšího rozsahu. Funkce mincí v tzv. drobném, denním obchodě totiž předpokládá existenci malých nominálů. Přitom nejběžnějším nominálem byla tehdy v západní Malé Asii 1/3 statéru, odpovídající svou hodnotou více než 10 ovcím. I 1/96 statéru, pokud ovšem existovala hned od počátku ražby, obnášela asi 1/3 ovce.[171] Podle Cooka

[164] E. W i l l, op. cit., passim.

[165] Srov. např. K. C h r i s t, Die Griechen und das Geld, Saeculum 15, 1964, str. 214-229, zvl. str. 218.

[166] W. S c h w a b a c h e r, Geld, in: Lexikon der Alten Welt (Artemis Verlag), Zürich und Stuttgart 1965, sl. 1034.

[167] J. P e č í r k a, Herbert A.Cahn, Knidos.Die Münzen des sechsten und des fünften Jahrhunderts v.Chr., Berlin 1970, in: Eirene 10, Praha 1972, str. 173-176, zvl. str. 176.

[168] R.M. C o o k, Speculations on the Origins of Coinage, Historia 7, Wiesbaden 1958, str. 257-262; C.M. K r a a y, Hoards, Small Change and the Origin of Coinage, Journal of Hellenic Studies 84, 1964, str. 76-91.

[169] R.M. C o o k, op.cit., str. 259.

[170] R.M. C o o k, op.cit., str. 260.

[171] Ibid.

nemohly být tedy první ražby určeny ani pro menší peněžní transakce. Oběh tehdy nebyl tak rychlý a obchod tak čilý nebo nějaký obchodník tak bohatý, aby to mohlo zdůvodnit jeho pokus o ražbu. Cook pokládal rovněž za málo pravděpodobné, že by v 7.stol. př.n.l. experimentoval v obchodě s takovými prostředky směny stát a konečně i Foiničané a jiné východní národy již dávno předtím obchodovaly bez mincí.[172]

Kraay postupoval ve svém výkladu,založeném na statistickém hodnocení nálezů mincí a na příležitostných literárních svědectvích, zdánlivě seriózněji. - Předně většina řeckých mincí se neobjevuje mimo území svého vzniku, a když, tak jen izolovaně. Tento závěr lze podle Kraaye posílit tím, že existuje dosti příkladů, kdy většina dnes známých exemplářů určité emise nebo skupiny emisí je známa z nálezu, pocházejícího z blízkého sousedství mincovny. Většina řeckých mincí měla tedy v raném období tendenci setrvat v oblasti, kde byla ražena. Existují jen dvě výjimky: trácko-makedonská oblast a Athény. Zde ovšem bylo podle Kraaye stříbro, vytěžené ve vlastních dolech, vyváženo ve formě mincí, které jsou v důsledku toho početně zastoupeny i v nálezech, vzdálených od oblasti jejich ražby.[173] Nejstarší mince nebyly tedy podle Kraaye vynalezeny proto, aby usnadňovaly zahraniční obchod. Podobně jako Cook si Kraay klade otázku, proč Řekové vynalezli mince, když již předtím obchodovali s kovem, a proč Peršané, Etruskové, Kartaginci a Foiničané mincovnictví tak pomalu přijímali.[174] - Málo oblastí řeckého světa bylo v 6. a 5. stol. př.n.l. vybaveno dostatečným množstvím malých nominálů, aby mohlo krýt potřeby tzv. drobného obchodu. Někde takové nominály sice existovaly, ale v množství tak malém, že mohly mít jen malý vliv na celkové oběživo. Jinde se razilo např. mnoho tetrobolů a diobolů,ale žádné nižší nominály. Jedině v Athénách, na Aigině a v Ionii byla plynulá a bohatá zásoba i nejmenších nominálů.[175] Vnitřní obchod sice podle Kraaye existoval, ale v denním, drobném obchodě se mince prý nemohly uplatňovat: málo řeckých států mělo tehdy dostatečné množství malých nominálů;mnoho míst,hlavně v 6. stol. př.n.l., nemělo mince tohoto druhu vůbec; mince nevznikly v mateřském Řecku a na Západě,ale v západní Malé Asii. Zde však i hodnota nejmenších nominálů byla tak velká, že lze vyloučit jejich funkci v drobném obchodě (srov.Cook). Užívání mincí v drobném obchodě, který i na konci 5. stol. př.n.l. byl omezen jen na několik ekonomicky vyspělejších států, nelze tedy podle Kraaye pokládat za jejich původní účel. Nadto je prý nepravděpodobné, že by obchodníci v 7. a 6. stol. př.n.l. byli někde tak vlivní a organizovaní, aby mohli u státu prosadit nápad, sloužící jejich zájmům.[176]

[172] Ibid.
[173] C.M. K r a a y, op.cit., str. 84-85.
[174] C,M, K r a a y, op.cit., str. 88.
[175] Ibid.
[176] C.M. K r a a y, op.cit., str. 89.

Neudržitelnost Kraayovy a Cookovy argumentace, již jsem úmyslně reprodukoval obšírněji než je obvyklé,je podle mého soudu zřejmá na první pohled. Předně jejich zacházení s pramennými informacemi není korektní. Především nutno odmítnout způsob aplikace statistické metody v Kraayově výkladu. Nedostatečnosti, náhodnosti a neúplnosti nálezové evidence je si vědom Kraay sám, a to jak při rozboru geografického rozptylu raných řeckých mincí tak při analýze nominálové struktury jednotlivých mincovních systémů.[177]Ve vlastním výkladu však nepřihlíží při neadekvátnosti statistických souborů k požadavkům na ně kladeným a v rozporu s obecnými zásadami statistiky se domnívá, že statisticky nepříznivé vlastnosti nálezové evidence lze při rekonstrukci obecných trendů eliminovat.[178] Naproti tomu však nekompromisně požaduje statistickou fundovanost u kritizovaných názorů. Na jedné straně si přitom z hlediska historické výpovědi nálezů mincí neuvědomuje, že statistická data mohou být za tohoto stavu evidence i pro něho pouhým indikátorem pro další úvahy, jež musí být buď konfrontovány s dalšími údaji nebo ověřeny ve vztahu k celému systému dosavadních poznatků. Na straně druhé Kraay nedoceňuje význam samotné existence některých ražeb v jednotlivých klíčových nálezech. Odmítá proto i cenné svědectví tarentského nálezu, který mimo jiné obsahuje např. i 16 kusů aiginských ražeb.[179] Z tohoto faktu nelze pochopitelně vyvodit závěr o intenzitě aiginských styků s jižní Itálií, ale jejich samotnou existenci nelze přitom popřít. Že mohlo jít jen o styky obchodní, není snad třeba dokazovat. Ostatně sám Kraay uznává schopnost mincovních nálezů vypovídat o existenci obchodu.[180]

Dále ani Cook ani Kraay nepřihlížejí k výsledkům staršího bádání, jež dospělo dávno před nimi k týmž poznatkům, ale interpretovalo je odlišně. Heichelheim, nepodceňující rovněž nálezovou statistiku, dospěl k závěru, že mincovní hospodářství v západní Malé Asii bylo zpočátku lokálně omezené.[181] Mince se podle něho zprvu uplatňovaly v dálkovém obchodě jen velmi málo, ale mohly jej nepřímo podporovat zrychlením odbytu zboží v přístavech Malé Asie a v oblasti Isthmu.[182] Zároveň si Heichelheim uvědomoval, že v počátcích mincovnictví se razila jen tzv. hrubá mince, zatímco menší nominály vhodné pro potřeby denního,drobného obchodu chyběly. Soudil však, že rané ražby sloužily ke směně cenných předmětů, tzv.luxusního zboží. Přitom vzal v úvahu i složitost místních poměrů v západní Malé Asii a připustil proto i funkci nejstarších mincí

[177] C.M. K r a a y, op.cit., str. 76, 85.
[178] C.M. K r a a y, op.cit., str. 76.
[179] C.M. K r a a y, op.cit., str. 78.
[180] C.M. K r a a y, op.cit., str. 89.
[181] F.M. H e i c h e l h e i m, Wirtschaftsgeschichte des Altertums I, Leiden 1938, str. 220-221.
[182] F.M. H e i c h e l h e i m, op.c t., str. 246.

např. při výplatě žoldu zdejším žoldnéřům.[183] Neunikly mu ani rozdíly v ekonomické úrovni mezi západní Malou Asií a oblastí Isthmu.Na Aigině, v Athénách a Korintu se od počátku razilo ve stříbře, které tehdy mělo asi 1/10 hodnoty elektronu,a nadto se zde od počátku razily i drobnější nominály, vhodné i pro běžný denní obchodní styk. Nerovnoměrnost v historickém vývoji mezi ekonomicky mobilnějším Řeckem, hlavně oblastí Isthmu (Aigina,Athény, Korint) a mezi stagnujícím hospodářstvím západní Malé Asie nemohl sice Heichelheim bez aplikace obecných vývojových zákonitostí společnosti[184] uspokojivě vyložit, nicméně ji jako historik správně postřehl a její zdroje alespoň neurčitě spatřoval v rozdílech mezi orientálním hospodářským systémem a hospodářstvím tehdejšího Řecka. Smysl pro historickou realitu projevil ostatně i v tom, že zdůraznil např. z hlediska obchodu příhodnou geografickou polohu řeckých měst na Isthmu.[185]

Konečně nevyčerpali Cook a Kraay ani všechny informace, obsažené v jimi užitých pramenech - mincích. Především zcela v daném kontextu ignorovali dosah samotné existence četných vahových a mincovních standardů i jejich zdánlivě chaotické nominálové struktury. Nepravidelnosti ve váze raných mincí, rozmanitost standardů, ořezávání, plátování mincí apod. - to všechno byly jistě faktory, jak správně uvedl Kraay, ospravedlňující předpoklad,že zavedením mincí nebylo zcela odstraněno vážení v obchodním styku.[186] Odmítneme-li však modernistickou představu, že mince již od počátku usnadňovaly směnu odstraněním vážení, nevypovídáme tím ještě nic o funkci raných ražeb. Byť se muselo i nadále ve směně užívat vážení, a to pro relativní nedokonalost prvních mincovních systémů i samotných mincí, neznamená to, že mince nemohly vzniknout a uplatňovat se ve směně, mimo jiné i v obchodě. Samotná existence mincovních standardů v počátcích ražby a hlavně jejich vztahy k starším vahovým soustavám korespondují totiž s představou o přirozeném vzniku nejstarších mincí ze směny.[187] Význam prvních ražeb v obchodních stycích, jež v 7. stol. př.n.l. postupně zintenzívňovaly, je potom patrný markantně z faktů, shromážděných Cahnem: v některých řeckých městech (např. v Knidu) se postupně přecházelo od jednoho mincovního standardu k jinému, jinde (např. v Kyziku, Fokaii, Teu a Samu) se razily elektronové mince na jiném základě než ražby stříbrné, někde (např. v Klazomenách) se dokonce stříbrné mince razily v různých systémech (drachmy a hemidrachmy: milétský standard, drobné mince téhož typu: eubojsko-

[183] F.M. H e i c h e l h e i m, op.cit., str. 220.
[184] Srov. P. O l i v a, Raná řecká tyrannis, Praha 1954, str. 60-61.
[185] F.M. H e i c h e l h e i m, op.cit., str. 221-222.
[186] C.M. K r a a y, op.cit., str. 91.
[187] Srov. např. Л.Н. К а з а м а н о в а, Введение в античную нумизматику, Москва 1969, стр. 41.

attický standard). Z těchto zdánlivě chaotických poměrů, charakterizujících počátky mincovnictví, vyvodil podle mého soudu Cahn jedině možné závěry. Na jedné straně si sice nelze představit, jak se v praxi mohly bez převažování rozlišovat mince navenek si podobné,ale na straně druhé nutno předpokládat, že paralelní emise v různých mincovních standardech reflektují praktické potřeby a hospodářskou realitu v určitém městě, popř. oblasti.[188] Peněžní styk nebyl v prostředí, kde se ve směně uplatňovala řada standardů, jistě jednoduchý. K usnadnění peněžních transakcí však sloužily mimo jiné i drobné nominály: např. 1 didrachma ze Samu se rovnala 1 aiginskému statéru + 1 aiginskému obolu, 1 didrachma z Chiu obnášela 1 drachmu z Teu a 1 trihemiobol z Knidu, 10 miletských obolů přišlo na 1 aiginský statér, 1 athénská tetradrachma se rovnala 1 siglu a 1 drachmě + 1 tetrobolu z Erythrai. Drobné nominály měly tedy podle Cahnova názoru, podloženého pečlivou a metodicky fundovanou metrologickou analýzou, ulehčovat *"den Wechsel von einer zur anderen Währung"*.[189] Není tudíž zapotřebí trvat na modernisticky zjednodušené představě o funkci raných mincí a přitom si lze zcela důvodně představit, že první ražby se uplatňovaly v tehdejším hospodářském životě, především potom - i když ne výlučně a hlavně ne tak dokonale jako později - v obchodě. Negativní důkaz, o který se v tomto směru pokusili Cook a Kraay, nelze proto pokládat za zdařilý a jejich argumentaci lze, jak je snad z předchozího výkladu patrné, označit za nehistorickou.

V pozitivním ohledu usilovali Cook i Kraay o to, aby modernistický výklad funkce nejstarších ražeb nahradili svým vlastním pojetím. Představa Cookova vychází z nesporných faktů, jež je nutno - jak sám zdůraznil - posuzovat bez předsudků: - nejranější elektronové ražby mají uniformní váhu; - hodnota nejběžnějšího nominálu se rovnala asi 10 ovcím; - množství dokladů je relativně velké; - nejstarší mince se začaly razit pravděpodobně v 2. polovině 7. stol. př.n.l.; - razily se v západní Malé Asii, v Iónii a v Lýdii. Z toho všeho lze prý usuzovat, že počátky mincovnictví byly spojeny s provedením velkého množství uniformních plateb v příruční a trvanlivé formě. Podle Cooka byly první mince určeny k vyplácení žoldu tehdy zde existujícím žoldnéřům. Myšlenku razit první mince neměl tedy iónský obchodník, ale nějaký lýdský královský pokladník, který dal připravit slitky o stejné váze, aby nemusel jednotlivě odvažovat kov pro každého žoldnéře zvlášť; pro svou jistotu dal tyto slitky označit. První mince byly zamýšleny jen pro jedinou výplatu (for a single payment!), ale postupně prý přešly do

[188] H.A. C a h n, Knidos. Die Münzen des sechsten und des fünften Jahrhunderts v.Chr., in: Antike Münzen und geschnittene Steine, Bd. IV, Berlin 1970, str. 188.
[189] H.A. C a h n, op.cit., str. 187-188.

oběhu jako prostředek směny.Nový druh oběživa byl prý potom napodobován i jinde, snad více z důvodů prestižních než pro svou užitečnost.[190] Primitivní představu Seltmanovu, respektující alespoň nepochybnou úlohu mincí v tehdejším hospodářství, nahradil tedy Cook názorem ještě primitivnějším, který snad nevyžaduje ani komentáře. V přímočarém stylu Cookovy logiky, nepřihlížející vůbec ke složitosti historické reality a k zásadám platným při její rekonstrukci, by bylo možné namítnout, proč tedy první emise nejstarších mincí odpovídaly určitým standardům a proč vlastně byly nominálově členěny,když měly sloužit jen k jednorázové výplatě žoldnéřů a jak si lze představit jejich postupný přechod do oběhu? Úlohu raných mincí při různých platbách lze pochopitelně připustit, aniž by bylo nutné popírat jejich základní funkce míry hodnot a oběživa.[191]

Kraayova představa o úloze prvních mincí se v podstatě neliší od názoru Cookova, i když je propracovanější. Nejstarší mince razil a garantoval stát, jejich původní účel musel tedy podle Kraaye být nějakým způsobem ve shodě s jeho zájmy. V 7. a 6.stol.př.n.l. byl život v řeckém světě složitější než dříve - kolonizace zvětšila jeho prostor, vztahy mezi jednotlivými oblastmi byly komplikovanější,vzrůstal obchod, zvětšovalo se bohatství (srov. různé dedikace, náhrobní stély, chrámy). V takovém světě byla i funkce státu složitá, vzrostlo množství příležitostí k různým platbám (příjmy:např.přístavní poplatky, pokuty a tresty v zákonech - výdaje: rozdělování přebytků mezi občany, žold námezdního vojska, platby různým odborníkům, náklady na veřejné práce - materiál, mzdy). Ve starší době, kdy platební transakce nebyly tak četné a různorodé, mohly se podle Kraaye realizovat v odvažovaném množství drahého kovu. Nyní se však tento postup stal těžkopádný. Další nevýhodou předchozího způsobu peněžních transakcí prý bylo, že stát sice znal kvalitu toho, co vyplácel, ale nemohl snadno určit kvalitu toho, co přijímal. Zavedením mincovnictví měly tedy být odstraněny uvedené obtíže při různých platbách, stát ovšem musel trvat na platbě v jednotkách, jež sám vytvořil a jejichž kvalitu proto znal. Ražby se prý uváděly do oběhu různými druhy plateb (srov. výše), zásoba mincí mohla přitom vzrůstat i tím, že někteří jednotlivci potřebovali mince pro nějaký účel a přinášeli do mincovny vlastní kov ke zmincování. Vznik nejstarších mincí nelze pokládat v pojetí Kraayově za výsledek přirozeného peněžně historického procesu, ale za "*a deliberate act in each community*". Mince nebyly tedy podle Kraaye vynalezeny pro účely nějakého druhu obchodu. Když však byly jednou objeveny, začalo se prý s nimi obchodovat jako

[190] R.M. C o o k, op.cit., str. 260-261.
[191] Srov. např. svrchu pozn. 183. V kontextu Marxovy a Engelsovy koncepce peněžně historického procesu je tento předpoklad zcela samozřejmý - srov. svrchu str. 23-34 a dále str. 50-60.

s každým jiným předmětem, k němuž je vztahována hodnota - měly však jen malý vliv na způsoby, jimiž se obchod provozoval.[192]

Hypotézu Kraayovu není podle mého soudu zapotřebí dále rozvádět, zvláště lze na tomto místě ponechat stranou jeho umělé konstrukce o tzv. premiu raných mincí a o jeho působnosti na jejich oběh.[193] Kraayovu představu o peněžním vývoji i o funkci nejstarších ražeb nelze evidentně - stejně jako názor Cookův - pokládat za únosnou.Předně Kraay nahrazuje kritizovaný modernismus pozitivistů modernismem vlastním. Rané mince měly podle něho totiž odstranit vnější obtíže, vznikající při složitějších peněžních transakcích, jen s tím rozdílem, že Kraay zdůraznil funkci nejstarších ražeb při různých platbách. Modernistická představa Kraayova, dovedená do absurdních zcela vykonstruovaných podrobností, předpokládá přitom úlohu raného řeckého státu srovnatelnou jen s poměry v nové době; mimo jiné se do počátků ražby přenášejí i poznatky o mnohem vyspělejší organizaci mincovnictví v pozdějších dobách (srov. mincování pro soukromníky ve státní mincovně). Dále je Kraayovo i Cookovo pojetí peněžního vývoje ve svých důsledcích zřejmě diskontinuitní. Na rozdíl od pozitivistů se nepřihlíží k předchozím stadiím ve vývoji peněžních forem, nebere se v úvahu, v které sféře společenské směny peněžní vývoj probíhal,nerespektují se nesporná fakta o organickém přechodu od starších peněžních forem k nejstarším mincím. Konečně,v důsledku naprosté neznalosti obecných zákonitostí společenského vývoje, nechápe ani Cook ani Kraay nerovnoměrnost v úrovni jednotlivých oblastí jako projev jejich specifické sociálně ekonomické, strukturálně i geneticky podmíněné určenosti - naopak v nerovnoměrnosti historického vývoje se zcela neopodstatněně spatřuje potvrzení hypotézy o vzniku i funkci nejstarších mincí v mimoekonomické sféře.[194] Nerespektují se přitom ani konkrétní výsledky historického výzkumu, např. o úloze obchodnictva v 7.stol. př.n.l.,již nelze sice přeceňovat, ale již nelze ani podceňovat, jak to učinil právě Kraay.[195] Dnešní propast mezi numismatickou analýzou a historickou syntézou tedy Kraay nepřeklenul, ale naopak ji dále prohloubil.[196] Názory Cookovy a Kraayovy mohly být vysloveny na jedné straně jen v kontextu současné buržoazní historiografie starověku,v níž se dnešní krize buržoazního dějepisectví promítá zřetelněji než v dějinách pozdějších údobí a na straně druhé mohly být

[192] C.M. K r a a y, op.cit., str. 90.
[193] Ibid.
[194] Srov. C.M. K r a a y - M. H i r m e r, Greek Coins, London 1966, str. 12. Jinak srov. svrchu pozn. 172, 174.
[195] Srov. svrchu pozn. 176. K postavení obchodníků srov. např. G. T h o m s o n, První filosofové, Praha 1958, str. 187-189, popř. F.M. H e i c h e l h e i m, op.cit., I, str. 247-249.
[196] Srov. C.M. K r a a y, Hoards, Small Change and the Origin of Coinage, Journal of Hellenic Studies 84, 1964, str. 76.

formulovány jen proto, že se v nich naprosto ignoruje existence marxistického modelu peněžně historického procesu.[197]

Obecné aspekty původní funkce nejstarších mincí se pokusil charakterizovat vlastně jen francouzský historik Will. Vyšel z předpokladu, že tzv. racionalistická koncepce funkce prvních ražeb, za jejíhož reprezentanta pokládá hlavně Reglinga,[198] mohla být jednomyslně uznávána jen před rozvojem moderní etnologie a sociologie. Již Laumovy studie však podle něho odhalily slabiny tohoto výkladu.S Laumovými úvahami prý sice nelze ve všech detailech souhlasit,ale jeho základní myšlenky jsou správné. Will zdůrazňuje v této souvislosti jednak Laumovu představu o vzniku peněz ve vztahu k pojmům odměny a zaplacení, tedy vně striktně obchodního kontextu, jednak jeho názor o realizaci odměn a plateb buď prostřednictvím statků s hodnotou reálnou nebo především prostřednictvím statků s hodnotou symbolickou, jež nutno spojovat s počátky mincí - funkčních znaků.[199] Podle Willa si mince během dlouhé řecké historie uchovala těsné vztahy k sakrální (konkrétně k chrámové) sféře. Z toho lze prý vyvodit,aniž se uvažuje o možnosti jiného výkladu tohoto faktu,[200] že alespoň pokud jde o prehistorii řeckého mincovnictví, byl směr naznačený Laumem správný. Vývoj peněžních forem před zavedením vlastních mincí, dokumentovaný především Reglingem (srov. výše), však Will s Laumovou představou o tzv. prehistorii řeckého mincovnictví nekonfrontuje a nutně mu proto uniká významný podíl ekonomických činitelů v rozvoji peněžní směny, sociálně ekonomicky interpretované ovšem jen Marxem. Will pouze připouští, že Laumovo hledisko bylo příliš omezené, protože zdůrazňoval jen sakrální sféru.[201]

Obě myšlenky Laumovy shledává Will, ovšem v odlišné podobě, i v Aristotelově výkladu o počátcích peněz. V Politice 1257 a-b uvažoval Aristoteles podle Willa o vzniku peněz ve stylu liberálních ekonomů 19. století; Will přitom dodává, že ve 4. stol. př.n.l. mince již skutečně fungovaly v obchodě, podobně jako v době moderní. Avšak v Etice Nikomachově V 5,6 nn. uvažoval Aristoteles prý zcela odlišně a originálněji: nezdůrazňuje zde obchod, ale společenskou ekonomiku v její totalitě. Na základě Etiky Nikomachovy definuje potom Will peníze jako *"l´instrument d´évaluation d´une justice sociale rétributive,destiné à maintenir la réciprocité des rapports sociaux sur le plan de la justice".*[202]

[197] Srov. dále text k pozn. 215-219.
[198] E.W i l l, De l´aspect éthique des origines grecques de la monnaie, Revue historique CCXII/2, 1954, str. 209-231, zde str. 210 (pozn. 3).
[199] E. W i l l, Réflexions et hypothèses sur les origines du monnayage, Revue numismatique V. série/17, 1955, str. 7.
[200] Srov. např. F. M. H e i c h e l h e i m, op.cit., II, str. 995-996 (pozn. 7).
[201] E. W i l l, op.cit., str. 7.
[202] E. W i l l, op.cit., str. 8.

Hospodářství v našem smyslu slova nebylo tehdy ještě v řeckém myšlení autonomní, šlo jen o aspekt sociálních vztahů, obchodní směna byla jen aspektem reciprocity vztahů sociálních a statky musely být hodnoceny jako služby. Jestliže se mince záhy uplatnily především v ryze ekonomické sféře, nelze v ní podle Willa - v protikladu k tomu, co napsal Aristoteles v Politice - hledat jejich počátky.[203]

Peněžní fenomen lze tedy na základě Aristotela - aniž ovšem Will specifikuje hodnotu výpovědi jeho úvah (pramen-reflexe!)- včlenit do široké sféry sociální etiky. Na týž kontext ukazuje podle Willa i analýza sémantická, a to u skupiny, k níž patří i *nomisma.*[204] Z korespondence uvedených indicií potom Will vyvozuje, že peněžní instituce byla výsledkem regulace vnitřních struktur řecké společnosti a oporu pro své tvrzení hledá i v etnografické analogii. V řecké společnosti doby Homérovy a Hésiodovy byla podle Willa základním aspektem tehdejších mravů výměna darů. Ve společnostech, kde výměna darů byla markantním rysem sociálních vztahů - Will přitom paralelizuje společnost homérskou a některá společenství dnešních australských domorodců(!)[205] - nejsou předměty výměny situovány do kontextu,který dnes označujeme jako ekonomický. Jde o kontext širší, sociologický, v němž je aspekt ekonomický sice obsažen, ale nikoliv v autonomní podobě - předměty, které mají pro nás jen hodnotu ekonomickou, byly zde odznakem moci apod. Etnograficky fundovanou úvahu Willovu nelze pokládat za oprávněnou. Předně srovnává společnosti evidentně nesrovnatelné a potom přenáší jeden, izolovaný rys, jehož platnost by bylo v některých individuálních případech možné připustit,na celý společenský organismus, aniž přihlédl k jeho celkovému strukturně genetickému charakteru.[206] Ovšem Will pokládal tímto fundovanost své základní myšlenky o nutnosti včlenit počátky peněz i nejstarších mincí do širšího kontextu sociálních vztahů, reflektovaných v etice tehdejší společnosti, za dostatečnou.

Obecnou charakteristiku společenského kontextu, v němž fungovaly první mince, se Will pokusil konkretizovat v rekonstrukci situace v Korintu, kde se zrodilo jedno z nejstarších mincovnictví. Počátky korintských mincí se kladou na konec 7. stol. př.n.l. a lze je tedy důvodně

[203] E. W i l l, op.cit., str. 8-9.
[204] E. W i l l, op.cit., str. 9-10.
[205] E. W i l l, op.cit., str. 11.
[206] Od postupu Willova nutno odlišit Reglingovu aplikaci etnografických dokladů v jeho peněžně historickém výkladu. Regling užíval etnografických údajů hlavně jako dokladu pro existenci určité peněžní formy, nesrovnával však působnost těchto forem v jednotlivých společenstvích.Funkci etnografických analogií v peněžně historické rekonstrukci by ovšem bylo zapotřebí věnovat zvláštní pozornost. Nezbytné bude přihlédnout i k obecným zásadám komparativní metody v historii vůbec - srov. např. M. H r o c h, Komparativní metoda v marxistické historiografii, možnosti a meze jejího využití, ČsČH 20, 1972, str. 631-647.

spojovat s vládou tyrana Kypsela (asi kolem 620 př.n.l.).[207] Will přitom zdůraznil, že mu nejde o hypotézu obecně platnou. K tomu by bylo podle něho třeba analyzovat poměry v řadě měst v době, kdy zde byly raženy první mince. Ovšem pro takový rozbor nejsou většinou k dispozici prameny a potom,jak uvádí, v řadě měst vzniklo mincovnictví až později, podle vzoru pokročilejších měst, kde se již prosadila funkce mince v obchodu - zde by ovšem podle Willa platila teorie ortodoxní, racionalistická, merkantilistická![208] Ve vlastním výkladu vyšel jednak ze své definice peněz, odvozené z Aristotelových úvah v Etice Nikomachově, jednak z významu rané řecké tyranidy v sociálním a politickém vývoji řeckých měst. Tyrannis i rané řecké mincovnictví vznikají tedy podle Willa z krize 7. stol. př.n.l.,kdy řecká města začala nabývat své definitivní tvářnosti.[209] Počátky ražby prvních korintských statérů se Will snažil vyložit jen ze sociální politiky Kypselovy.

Uvedením první emise korintských statérů do oběhu chtěl - podle Willova názoru - Kypselos vyřešit složité poměry v Korintu, charakterizované těmito faktory: - znovurozdělením půdy, zkonfiskované rodové aristokracii, ovšem nikoliv všem korintským aristokratům, ale jen Bacchiovcům: půda byla rozdělena drobným rolníkům, ožebračeným v předchozím období; - zavedením desátku z ročního výnosu ze zemědělské půdy; - zadlužením širokých rolnických vrstev.[210] Podle mého soudu není zapotřebí na tomto místě analyzovat umělé konstrukce Willovy, založené ostatně jen na náznacích, obsažených v literárních pramenech. Za příznačné pro nosnost jeho hypotézy lze však pokládat důsledky, k nimž byl logikou svého výkladu doveden. Předně podle jeho názoru tyran původně první emisi mincí zamýšlel jako jednorázové opatření k odstranění společenské nerovnosti.[211] Ani v úvahách o technických okolnostech ražby prvních korintských mincí (tj. výběr mincovního kovu, standardu, jeho dílů, původ kovu, distribuce prvních mincí), nepřihlédl Will ani k obecným ani ke konkrétním aspektům předchozího peněžního vývoje.[212] Dokonce vážně uvažuje o tom, jakým způsobem mohlo být dosaženo kontinuity v cirkulaci prvních ražeb a soudí, že svou úlohu zde měl Kypselův desátek, jehož prostřednictvím se měla vrátit do fisku alespoň část vydaných mincí.[213] Vznik mincovní formy peněz v Korintu chápe tedy Will jako historický fakt, v podstatě izolovaný od předchozího peněžního vývoje.

[207] E. W i l l, op.cit., str. 15. Srov. i P. O l i v a, Raná řecká tyrannis, Praha 1954, str. 224.
[208] E. W i l l, op.cit., str. 14.
[209] E. W i l l, op.cit., str. 15.
[210] E. W i l l, op.cit., str. 16-17.
[211] E. W i l l, op.cit., str. 20.
[212] E. W i l l, op.cit., str. 18-19.
[213] E. W i l l, op.cit., str. 20.

Vývoj mincovní formy peněz po vzniku nejstarších ražeb se jeví ve Willově pojetí rovněž jako neorganický. Nesporný fakt, že mince získaly brzy důležitou úlohu v hospodářství řeckých měst, ho vedl totiž k předpokladu, že vliv na rozšíření mincovního hospodářství měl obchod. Nicméně se domníval, aniž ovšem podal náležité zdůvodnění, že tím není jeho představa o vzniku mincovní formy peněz v tzv. sociologickém kontextu otřesena. Paradoxně přitom připustil oprávněnost jím kritizovaného modernistického výkladu při rekonstrukci peněžních poměrů v klasickém Řecku. Modernismus tedy na jedné straně kritizuje, a to jeho interpretaci počátků peněz i mincovnictví,na straně druhé je podle něho pozdější řecká společnost srovnatelná s moderní společností kapitalistickou?[214]

Obecně založenou hypotézu Willovu nelze tedy podle mého soudu pokládat za únosnou. - Za prvé:Willova ve svých konečných důsledcích diskontinuitní představa o peněžním vývoji mohla být (stejně jako názory Cookovy a Kraayovy) formulována jen proto, že se v ní vůbec nepřihlíží ke spolehlivým výsledkům peněžně historického výzkumu, obsaženým hlavně ve studiích Reglingových. V úvahu nejsou vzaty ani obecné důsledky, plynoucí evidentně z chronologicky i geograficky utříděné dokumentace peněžních forem předcházejících vlastním mincím, ani jednotlivá,zvláště výmluvná fakta.Nehodnotí se např.výpověď obsahové struktury efeského nálezu ani situace na Peloponnésu. V obou případech je souvislost předchozího peněžního vývoje se vznikem mincovní formy peněz zcela zřejmá.[215] Přitom lze uvést, že Laum sám alespoň obsah efeského nálezu v úvahu vzal, i když jej jednoduše bez náležitého zdůvodnění pokládal za neprůkazný.[216] - Za druhé: Willův postup je podmíněn jeho celkovou představou o historii, zvláště o tzv. historii hospodářské, jako vědě,[217] jejímuž rozboru by ovšem bylo zapotřebí věnovat samostatný výklad. Metodologická i metodická bezvýchodnost dnešní buržoazní historiografie jako takové se v dějinách starověku projevuje zvláště výrazně. Starověké dějiny totiž stále ještě nepřetrhaly zcela svazky s tzv. Altertumswissenschaft, akcentující vulgárně pozitivisticky chápanou interpretaci pramenů.[218] Vliv tzv. klasicko-filologické metody,

[214] E. W i l l, op.cit., str. 21. Srov. též svrchu pozn. 208.
[215] Efesos - srov. svrchu pozn. 59, 63. Peloponnésos - srov. K. R e g l i n g, Geld (viz svrchu pozn. 33), str.218-219. K tomu srov. též R.M. C o o k, op.cit., str. 257 nn.
[216] B. L a u m, Heiliges Geld, Tübingen 1924, str. 152.
[217] Srov. E. W i l l, Trois quarts de siècle de recherches sur l´économie grecque antique, Annales 9, 1954, str. 7-22.
[218] K tomu srov. obecně A. H e n t s c h k e - U. M u h l a c k, Einführung in die Geschichte der klassischen Philologie,Darmstadt 1972, zvl.str. 97 nn. Srov.i J. V o g t, Geschichte des Altertums und Universalgeschichte, in: Institut für europäische Geschichte Mainz - Vorträge Nr. 24, Wiesbaden 1957, a t ý ž, Wege zum historischen Universum, Stuttgart 1961.

zřejmý u Lauma a zvláště markantní u Cooka a Kraaye (srov. výše), je u Willa méně výrazný, ale i v jeho výkladu se projevuje hlavně ve způsobu kladení otázek. Snaha Willova - integrovat do historické rekonstrukce počátků mincovnictví v Řecku poznatky současné etnologie, popř. sociologie - musela proto při celkové metodické neujasněnosti jeho postupu (např. etnografické analogie!) vyznít naprázdno. Historická rekonstrukce Willova se tedy konec konců liší od primitivních představ Cooka a Kraaye jen formálně - příliš subtilními a často i mlhavými, byť duchaplně formulovanými hypotézami. - Za třetí: Will, stejně jako všichni buržoazní historikové peněz,zcela ignoruje existenci marxistického modelu peněžního vývoje. Nemohl tedy postřehnout, že počátky peněz i nejstarších mincí lze rekonstruovat ve složitém sociálně ekonomickém kontextu, a že se lze přitom opírat i o úvahy Aristotelovy, včetně Etiky Nikomachovy.[219] Rovněž nemohl zaregistrovat, že peněžně historický proces lze pojímat důsledně historicky,a to nejen v jeho počátcích, ale v jeho celém průběhu.

Východisko

Historické pojetí funkční podstaty peněz je nedílnou, a nutno zdůraznit - dominantní součástí Marxovy a Engelsovy celostní koncepce peněžně historického procesu.[220] Marxistický a pozitivistický výklad historických aspektů peněžních funkcí se neliší jen v tom, že Marx a Engels interpretovali funkce peněz důsledně historicky, zatímco pozitivisté je buď vůbec nezkoumali nebo je pojímali modernisticky. Zásadní odlišnost marxistického a pozitivistického přístupu k historickému výkladu peněžních funkcí nutno podle mého soudu spatřovat v tom, že Marxova teorie peněz obsahuje jako svou integrální složku historický rozbor vlastních funkcí peněz. Naproti tomu pozitivisté samotné peněžní funkce jen apriorně předpokládali a tyto představy o funkcích peněz, odvozené z působnosti moderního peněžního mechanismu, přenášeli do minulosti. Kulturně historická či sociologická kritika modernistického výkladu původní funkce nejstarších mincí postupovala v metodickém ohledu obdobně jako jimi kritizovaní pozitivisté. Laum ani jeho následovníci rovněž nezkoumali vlastní funkce peněz v konkrétním historickém kontextu. Ve svých úvahách o funkci raných peněz,zvláště potom nejstarších mincí,

[219] Srov. zvl. Marxovy a Engelsovy práce uvedené svrchu v pozn. 80. Viz k tomu též K. P o l a n y i, Aristotle Discovers the Economy, in: Trade and Market in the Early Empires (Economies in History and Theory), New York - London 1965², str. 64-94. Polányi, přihlížející i k Marxovu dílu, na str. 79 konstatuje: "In fact, the *disjecta membra* of the Ethics and Politics convey a monumental unity of thought."

[220] Nárys vývojových aspektů Marxova a Engelsova modelu peněžně historického procesu jsem z pracovních důvodů podal výše - srov. str. 24-34.

neměli na mysli vlastní funkční podstatu peněz v její ekonomické a historické podmíněnosti. Chtěli jen dokázat, že rané peníze vůbec či první ražby fungovaly buď zcela v mimoekonomické sféře (Laum) nebo ve složitém, tzv.sociologickém kontextu, v němž ekonomické faktory měly nanejvýše sekundérní úlohu (Will). Na jedné straně se tedy marxistický a sociologický, popř. kulturně historický výklad peněžních funkcí v raných stadiích peněžně historického procesu liší přímo v předmětu výzkumu: funkce peněz - sféra lidské činnosti, v níž se peníze,popř.první mince primárně uplatňovaly. Na straně druhé nemohl být obecně správný požadavek - respektovat při výkladu funkcí raných peněz, resp. mincí složitost historické reality, a to především vzájemnou propojenost různých sfér lidské činnosti - realizován v kulturně historické koncepci vzniku peněz ani v sociologickém pojetí funkce raných mincí, byť zde byl vědomě postulován.Snahy Laumovy i jeho pokračovatelů naopak vyústily,jak snad vyplynulo z předchozího výkladu, v nehistorickou diskontinuitní představu o peněžním vývoji, odporující i spolehlivým výsledkům staršího pozitivistického výzkumu. V sociálně ekonomické rekonstrukci peněžně historického procesu, jak je obsažena v Marxově a Engelsově koncepci, se naproti tomu mnohotvárnost a složitost historické reality plně respektuje: - vychází se z konkrétně historické představy o peněžních funkcích; - rekonstrukce peněžně historického procesu je zakotvena v obecné teorii společnosti - historickém materialismu.

Obecné aspekty funkční podstaty peněz v počátcích peněžně historického procesu charakterizoval Marx zcela jasně: *"Pozorujeme-li peníze, vidíme, že peníze předpokládají určitou výši zbožní směny. Různé formy peněz - pouhý zbožní ekvivalent, nebo oběživo, nebo platidlo, poklad a světové peníze - ukazují podle různého rozsahu použití té či oné funkce, podle relativní převahy jedné z nich, na velmi rozmanité stupně společenského výrobního procesu. Ale jak ukazuje zkušenost, stačí poměrně slabě vyvinutý zbožní oběh, aby se mohly vytvořit všechny tyto formy."*[221] Předpoklady pro konkrétní historický výzkum souboru peněžních funkcí i jeho jednotlivých složek jsou přitom obsaženy v Marxově hierarchickém a nikoliv paralelním pojetí funkcí peněz: *"Karel Marx podstatu peněz spatřoval v jednotě obou jejich základních funkcí: "Zboží, které funguje jako míra hodnoty, a tedy funguje, přímo nebo prostřednictvím svých zástupců, jako oběživo, jsou peníze." [Kapitál I, str. 147] Jako míra hodnoty mohou peníze vystupovat co by pomyslné,"ideální" peníze a jako oběživo mohou být penězi pouze "symbolickými", známkami skutečných peněz. Teprve spojením, prolnutím a jednotou obou určení jsou definovány jako peníze v plném smyslu tohoto pojmu, které mohou*

[221] K. M a r x, Kapitál I, str. 188-189.

zastávat další peněžní funkce: funkci pokladu, platidla a světových peněz. Z této souvislosti funkcí peněz je zřejmě nutno vycházet při všech dalších úvahách o podstatě peněz a jejích historických aspektech."[222] Historické aspekty funkční podstaty peněz v jejich počátcích nutno ovšem zkoumat nejen se zřetelem k hierarchii peněžních funkcí, ale i s ohledem na existenční podmíněnost peněz určitou výší zbožní směny. Míru vyvinutosti zbožního oběhu, nutnou pro existenci peněz ve všech jejich funkcích, charakterizoval Marx jen obecně. Vyšel přitom z relace mezi kapitalistickým výrobním způsobem,kdy všechny nebo alespoň většina výrobků nabývají formy zboží, a mezi předkapitalistickými společensko-ekonomickými formacemi, kde zbožní výroba byla méně rozvinuta.

V obecně ekonomickém ohledu, tj.srovnáváme-li otrokářskou společenskou formaci antického typu jako celek s rozvinutou společností kapitalistickou,lze důvodně tvrdit, že i "poměrně slabě vyvinutý zbožní oběh" umožnil již ve starověku, kdy výroba byla zaměřena především k produkci užitných hodnot,[223] působnost peněz ve všech jejich funkcích. Nesporně se peníze tehdy uplatňovaly ve svých základních funkcích jako míra hodnoty a oběživo, což mimo jiné dokládá hlavně existence i úloha jejich mincovní formy v antické společnosti. Ve funkci pokladu se peníze ve starověku objevují v podobě mincovních nálezů i v podobě značných sum, shromážděných jednotlivci v Řecku i Římě. Ve funkci platidla, tj. hlavně v úvěrových operacích, se peníze v antickém světě uplatňovaly také. Konečně, po vzniku velkých říší Alexandra Velikého i římského impéria lze uvažovat alespoň o náznacích realizace peněz ve funkci peněz světových.[224] V konkrétně historickém ohledu, tj. se zřetelem k vnitřní dynamice antického výrobního způsobu,si nelze představovat,že se peníze tehdy objevují ve všech svých funkcích hned od počátku a rovněž nelze ztotožňovat jejich působnost s úlohou peněz v moderní době.V historické rekonstrukci počátků peněz, resp. nejstarších mincí nutno tedy "poměrně slabě vyvinutý zbožní oběh" nejen obsahově konkretizovat, ale pokud možno i chronologicky diferencovat.

Konkrétní aspekty funkční podstaty peněz v počátcích peněžního vývoje nemohl ovšem Marx v rozmezí své teorie, propracované se základním zřetelem k peněžnímu mechanismu v kapitalistickém výrobním způsobu, soustavně analyzovat. I tak je jeho důsledně historický výklad v mnohém podnětný právě pro studium funkcí raných peněz, včetně nejstarších ražeb.

[222] P. C h v o j k a, op.cit., str. 15 (srov. zvl. pozn. 4).
[223] Srov. k tomu např. K. M a r x, Rukopisy I, str. 180; t ý ž,Kapitál I, str. 253-254, 392-394.
[224] Л.Н. К а з а м а н о в а, op.cit., str. 36-37.

Jako m í r a h o d n o t y fungovaly peníze od počátku své existence. V prvotním stadiu směnného procesu,kdy zboží ještě nebyla rozvinuta jako směnné hodnoty, sloužily peníze především k poměření a vyjádření hodnoty zboží. Tehdy bylo ještě každé zboží svým směnným prostředkem, ale nemohlo být svou mírou nebo vlastním měřítkem. Historicky byly tedy *peníze* podle Marxe kladeny dříve jako míra, než se projevily jako směnný prostředek;[225] pokud se projevily dříve jako směnný prostředek, než byly kladeny jako míra, šlo jen o přednostní *zboží*.[226] Ve směně odpovídal této situaci prostý výměnný obchod. Marx, aniž by usiloval o konkrétní historickou charakteristiku směny v homérské společnosti, odkázal v této souvislosti jen obecně na Homéra, v jehož básních je dobytek skutečně zmiňován ve funkci míry hodnot.[227] Směnný proces v homérské společnosti byl nepochybně složitější. V homérských eposech lze shledat i doklady pro peněžní funkci kovového nářadí.[228] Nelze ovšem souhlasit s Reglingovým tvrzením, že šlo o tezaurované peníze, které byly podle potřeby vydávány.[229] Rovněž jeho charakteristiku tehdejší směny jako přechodného stadia (dobytek=míra hodnot, kovové nářadí=platební prostředek) bude zapotřebí revidovat, mimo jiné i vzhledem ke složitosti tzv. homérské otázky (→ chronologické vrstvy, atd.).[230] Za dnešního stavu historického poznání nelze podle mého soudu zatím konkrétněji uvažovat o tom, kde a kdy došlo k plné realizaci základních funkcí peněz v jejich jednotě.

Jako o b ě ž i v o plní peníze úlohu zprostředkovatele v procesu oběhu zboží.Realizace této peněžní funkce je přitom podmiňována určitým stupněm v rozvoji zbožní výroby.[231] Předně: k mohutnému rozmachu výroby zboží došlo právě v Řecku v období tzv. velké kolonizace. Historická evidence, doplněná v poslední době i pečlivou analýzou archeologických pramenů, vypovídá v tomto ohledu jednoznačně.[232] Dále:kontinuální vývoj kovových forem peněz lze pro řecko-egejskou oblast v 1. polovině 1. tisíciletí př.n.l. vcelku spolehlivě doložit.[233] Přitom o funkci slitků a předvažovaného kovu vůbec jako oběživa lze jen stěží pochybovat. Lze tedy podle mého názoru důvodně předpokládat, že se v řeckém světě na

[225] K. M a r x, Rukopisy I, str. 130.
[226] K. M a r x, Rukopisy I, str. 175.
[227] K. M a r x, Rukopisy I, str. 130, 150. Doklady uvádí např. K. Regling, Münzkunde (srov. svrchu pozn. 36), str. 1.
[228] K. R e g l i n g, op.cit., str. 1.
[229] K. R e g l i n g, Geld vor Einführung der Münze (srov. svrchu pozn. 35), sl. 972.
[230] K. R e g l i n g, Münzkunde (srov. svrchu pozn. 36), str. 1.
[231] Srov. P. C h v o j k a, op.cit., str. 15.
[232] Srov. hlavně J. B o u z e k, Homerisches Griechenland,Praha 1969, zvl. str. 195 nn.
[233] Srov. např. K. R e g l i n g, Geld (srov. svrchu pozn. 33), str. 213 nn.

počátku 1. tisíciletí př.n.l. vytvořily předpoklady pro uplatnění peněz v plném smyslu tohoto pojmu.

V 8. a 7. stol. př.n.l. zde potom peníze již nepochybně existovaly v jednotě svých základních funkcí. Předně nelze podle mého soudu pochybovat o tom, že první lýdské, popř. řecké emise vznikly z dosavadního oběživa. Svědčí o tom především vztahy nejstarších minčovních standardů k existujícím vahovým systémům i paralelní výskyt předmincovních forem peněz a prvních ražeb např. v reprezentativním nálezu z Artemisia v Efesu, popř. peněžní poměry na Peloponnésu, kde lze doložit vystřídání staršího oběživa nejstaršími mincemi. Základní fakta o počátcích mincovnictví neodporují tedy Marxově obecné charakteristice vzniku mincovní podoby peněz, ale jsou s ní v naprostém souladu: *"Z funkce peněz jako oběživa vzniká jejich mincová podoba."*[234] Dále lze pokládat za nespornou oběžnou funkci nejstarších emisí. Dokládá ji nominálová struktura prvních mincovních systémů,jejíž relativně složitá členitost podle mého názoru jasně reflektuje poměrnou mnohotvárnost peněžních transakcí. Funkce drobných nominálů, tak pronikavě prozkoumaná Cahnem, je přitom stěží myslitelná mimo ekonomickou, resp. obchodní sféru tehdejší směny, a zároveň ji lze chápat jako praktické východisko ze složité situace, historicky podmíněné rozmanitostí mincovních systémů i jejich standardů. Konečně - geografický rozptyl nálezů nejstarších mincí je neklamným svědectvím o funkci prvních ražeb jako oběžného prostředku.[235] - *"Peníze kladené ve formě oběžného prostředku jsou mince. Jako mince ztratily samy svou užitnou hodnotu; jejich užitná hodnota spadá vjedno s jejich určením jako oběžného prostředku".*[236] Historické údaje o funkci prvních emisí v 7. a 6. stol. př.n.l. tedy rovněž odpovídají Marxově obecné představě o vlastnostech mincovní podoby peněz.

Jako p o k l a d se peníze ve starověku realizovaly již ve starém Orientě a později i v Řecku a Římě. - *"U všech starých národů se hromadění zlata a stříbra objevuje původně jako kněžská a královská výsada, protože bůh a král zboží patří pouze bohům a králům.Jen ti si zaslouží, aby vlastnili bohatství jako takové. Toto hromadění pak na jedné straně jen vystavuje na odiv přebytek, tj. bohatství jako mimořádnou sváteční záležitost; jako dary chrámům a jejich bohům; jako veřejné umělecké předměty; konečně jako zabezpečený prostředek pro případ mimořádné nouze, k nákupu zbraní atd. Hromadění se ve starověku stává později politikou. Státní poklad jako rezervní fond a chrám jsou původní banky, v nichž se uchovává tato svátost. Vývoj hromadění a tvoření zásob vrcholí v moderních bankách; zde však s vyvinutějším určením. Na druhé*

[234] K. M a r x, Kapitál I, str. 142.
[235] Srov. svrchu pozn. 189 a text k pozn. 180.
[236] K. M a r x, Rukopisy I, str. 184. - T ý ž, Ke kritice, str. 83.

straně u soukromníků tvoření zásob jako zabezpečení bohatství v jeho ryzí podobě před nahodilostmi vnějšího světa, v podobě, v níž může být zakopáno atd., zkrátka vstupuje do naprosto tajného poměru k individuu. To ještě v širokém historickém měřítku v Asii. Opakuje se při všech panikách, válkách atd. v občanské společnosti, která pak klesá zpět do barbarského stavu."[237] Na jedné straně podmiňoval existenci i uplatnění peněžního pokladu stupeň peněžního vývoje, promítající se v existenci a rozvinutosti prvých dvou určení peněz (tj. míra hodnoty, směnný prostředek)[238] a na straně druhé byl celkový stupeň peněžního vývoje určován specifikou dané, v tomto případě otrokářské společenské formace antického typu. *"Ve starověku nebyla nexus rerum směnná hodnota; objevuje se jen u obchodních národů, které však provozovaly jen přepravní obchod a samy nevyráběly.Při nejmenším u Féničanů,Kartagiňanů to byla vedlejší záležitost.Mohli právě tak dobře žít v mezerách starého světa jako Židé v Polsku nebo ve středověku. Naopak, tento svět sám byl předpokladem takových obchodních národů. Však také podlehly pokaždé, jakmile se dostaly do vážného konfliktu s antickými společenstvími. U Římanů, Řeků atd. se peníze zprvu prostě objevují v obou svých prvních určeních jako míra a oběžný prostředek, v obou jen málo vyvinuté. Jakmile se však u nich rozvine obchod atd. nebo,jako u Římanů, jim výboje přinášejí velké množství peněz - zkrátka náhle se na určitém stupni jejich ekonomického vývoje nutně objevují peníze ve svém třetím určení, a čím víc se vyvíjejí v tomto určení, stávají se zhoubou jejich společenství. Aby působily produktivně, musí být peníze ve svém třetím určení, jak jsme viděli, nejen předpokladem, nýbrž i výsledkem oběhu, a jako jeho předpoklad musejí být samy jeho momentem, něčím, co oběh sám klade. U Římanů např., kteří kradli peníze po celém světě, tomu tak nebylo. Je v jednoduchém určení peněz samých,že jako rozvinutý moment výroby mohou existovat jen tam, kde existuje námezdní práce ... Je tedy jasné, že s námezdní prací jako základnou nepůsobí peníze rušivě,nýbrž produktivně; kdežto antické společenství je už samo o sobě s námezdní prací jako s všeobecnou základnou v rozporu."*[239]

Jako p l a t i d l o mohou peníze vzniknout z prostého zbožního oběhu, ale úlohy věřitele a dlužníka se mohou objevit i nezávisle na zbožním oběhu.[240] Funkce peněz jako platidla byla v antickém světě omezena celkovým stavem tehdejší ekonomiky (srov. *"např. pokus římské říše vybírat všechny dávky v penězích,který po dvakrát ztroskotal".*[241]

[237] K. M a r x, Rukopisy I, str. 188-189. Srov. t ý ž, Ke kritice, str. 100.
[238] K. M a r x, Rukopisy I, str. 175.
[239] K. M a r x, Rukopisy I, str. 180-181; srov.str.56-57, 61.
[240] K. M a r x, Kapitál I, str. 154. - T ý ž, Ke kritice, str. 115.
[241] K. M a r x, Kapitál I, str. 159.

Jako s v ě t o v é p e n í z e se mohou peníze realizovat jen v podmínkách rozvinuté zbožní výroby, za předpokladu existence vnitřního a mezinárodního, světového oběhu zboží.[242] V antickém světě by snad bylo možné uvažovat nikoliv přímo o vzniku a slabém rozvinutí této peněžní funkce,[243] ale spíše o jejích náznacích po ustavení velkých říší Alexandra Velikého, jeho nástupců, popř. až římského impéria. V obecném ohledu nutno přihlédnout k tomu, že peníze se v Řecku a Římě plně rozvíjejí až v období úpadku a ani tehdy tato kategorie *"neproniká všemi ekonomickými vztahy. Např. v římské říši v době jejího největšího rozvoje zůstala základem naturální daň a naturální dávka. Peněžní systém se tam plně rozvinul vlastně jen v armádě".*[244] V konkrétním ohledu je potom zapotřebí vzít v úvahu Marxův názor o významu i obsahu této peněžní funkce na raném dějinném stupni. *"U původních společenství je tento obchod se zlatem a stříbrem jen vedlejší záležitostí, týká se jen přebytku, jako celá směna. Ale v rozvinutém obchodu je kladen jako moment, který bytostně souvisí s celou výrobou atd."*[245]

Funkční podstata peněz v jejich počátcích je Marxem strukturně geneticky analyzována předně ve vztahu k peněžně historickému procesu v jeho celostnosti. Hierarchičnost peněžních funkcí se v Marxově pojetí promítá nejen v obsahovém (funkce základní - další funkce), ale i v historickém ohledu. Peníze se podle Marxe nejdříve plně prosazují ve svých základních funkcích, konstituujících jejich vlastní podstatu. Teprve postupně, s dalším rozvojem zbožní výroby a směny, se rozvíjejí i ve svých dalších určeních, ovšem v míře dané podmínkami společenské, v našem případě otrokářské formace antického typu. Rámcovou relativní chronologii funkcí peněz, obsaženou v Marxově výkladu, bude ovšem zapotřebí v peněžně historicky zaměřeném výzkumu dále propracovat na základě konkrétních historických údajů; zároveň bude nutno usilovat o vytvoření předpokladů pro chronologii absolutní. V tomto směru bude snad možné v budoucnosti konkrétněji objasnit proces, jímž začalo zbožní hospodářství u Řeků a Římanů.[246] Přitom ovšem nutno stále mít na zřeteli relativnost hranic mezi plnou realizací funkcí peněz a mezi latentní, resp. méně rozvinutou formou jejich existence. Rovněž nutno vzít v úvahu, že v podmínkách antického výrobního způsobu se mohly některé peněžní funkce realizovat i nezávisle na zbožním oběhu (→ platidlo).

Historická analýza funkční podstaty peněz v Marxově peněžní teorii obsahuje nejen rozbor souboru peněžních funkcí a jeho jednotlivých slo-

[242] K. M a r x, Kapitál I, str. 160 nn.
[243] Srov. svrchu pozn. 224.
[244] K. M a r x, Rukopisy I, str. 57.
[245] K. M a r x, Rukopisy I, str. 185.
[246] Srov. M. G o d e l i e r, Pojem "asijský výrobní způsob" a marxistická schémata vývoje společnosti, in: Rané formy civilizace (uspořádali J. Pečírka a J. Pešek), Praha 1967, str. 153-201, zde str. 201.

žek. Důsledně historicky jsou u Marxe pojaty i některé další významné aspekty peněžně historického procesu. Konkrétně - symboličnost, znakovost mincovní formy peněz má svůj původ v samém procesu oběhu a nevzniká tedy na základě nějaké úmluvy nebo zásahem státu. *"Antičtí spisovatelé, kteří mohli pozorovat jen jevy kovového oběhu, chápou už zlatou minci jako symbol čili známku hodnoty. Tak Plato a Aristoteles."*[247] - *"Zlatá mince však zplodila své zástupce, zprvu kovové a pak papírové, jen proto, že přes ztrátu části kovu fungovala dále jako mince. Neobíhala proto, že se otřela, nýbrž otřela se až v symbol, protože stále obíhala. Jen pokud se uvnitř procesu oběhu zlaté peníze stávají samy pouhými známkami své vlastní hodnoty, mohou je nahrazovat pouhé známky hodnoty."*[248] Výpověď mincovních nálezů (→otřelé ražby) potvrzuje Marxovo tvrzení zcela výmluvně.[249] Přístup Laumův, popř. Willův k řešení daného problému lze v této souvislosti podle mého soudu zcela jednoznačně odmítnout jako formalistický a nehistorický. Symbolický charakter některých peněžních forem, konkrétně znakovost raných mincí nelze násilně vykládat z mimoekonomické, resp. sakrální sféry, ale lze jej zcela přirozeně a v souladu s konkrétními historickými poznatky vyložit z oběhu peněz.

V historicky fundované Marxově teorii peněz jsou přitom reflektovány i jevy, Laumem a jeho pokračovateli neprávem absolutizované a přeceněné. *"Zboží je především vnější předmět, věc, která svými vlastnostmi uspokojuje nějakou lidskou potřebu. Povaha těchto potřeb, ať už vznikají např. v žaludku nebo ve fantazii, na tom nic nemění. Nejde tu také o to, jak daná věc uspokojuje lidskou potřebu, zda přímo jako životní prostředek, tj. jako spotřební předmět, nebo oklikou jako výrobní prostředek."*[250] - *"Protože na penězích není vidět, co se v ně přeměnilo, mění se v peníze všechno, ať je to zboží nebo ne. Všechno se stává předmětem koupě - prodeje. Oběh se stává obrovskou křivulí, do níž je všechno vtahováno, aby vyšlo ven jako peněžní krystal. Této alchymii neodolají ani ostatky svatých, o méně hrubých res sacrosanctae, extra commercium hominum, ani nemluvě. Jako se v penězích stírají všechny kvalitativní rozdíly zboží, tak peníze samy jako radikální leveller stírají všechny rozdíly. Ale peníze jsou samy zbožím, vnější věcí, která se může stát soukromým vlastnictvím kohokoli. Společenská moc se tak stává soukromou mocí soukromé osoby. Proto antická společnost odsuzuje peníze jako drob-*

[247] K. M a r x, Ke kritice, str. 91.
[248] K. M a r x, Ke kritice, str. 89.
[249] V této souvislosti lze upozornit i na úvahu H.A. C a h n a, op.cit., str. 186-187 o pravděpodobné existenci tzv. konvenční hodnoty raných řeckých ražeb ze stříbra. Váhové odchylky nebyly na závadu oběhu těchto ražeb uvnitř řeckého světa - zkoušky kovu lze doložit jen za jeho hranicemi.
[250] K. M a r x, Kapitál I, str. 51.

né mince, ve které se rozměňuje její hospodářský a mravní řád."[251] Konkrétně - těsné vztahy řeckého mincovnictví k sakrální, popř. k chrámové sféře - ať už se projevují např. v typologické náplni mincovních obrazů nebo ve funkci chrámů jako prvních bank - nás nikterak neopravňují k tomu, abychom spolu s Willem pokládali za správný názor Laumův o významu sakrální sféry pro vývoj peněz v Řecku. Zbožní, stejně jako peněžní oběh se mohl týkat i předmětů, nesouvisejících bezprostředně s ekonomickými potřebami, mohl se realizovat v nejrůznějším prostředí - ve starověku mimo jiné i v chrámech či jejich okolí. Sepětí peněžního oběhu, ať už jakkoliv zprostředkované, se společenským výrobním procesem,[252] ovšem konkrétně historicky podmíněným, nelze však - jak snad vyplynulo z celého předchozího výkladu - popřít.

Historická představa o funkční podstatě peněz v jejich počátcích je v Marxově pojetí nejen součástí jeho peněžní teorie, ale zároveň integrální složkou v jeho obecné teorii společnosti. Specifičnost antického výrobního způsobu charakterizoval Marx zcela zřetelně v mnoha směrech. Zkoumal společensky určenou výrobu individuí a usiloval tudíž především o to, aby vymezil postavení individua nejen ve společnosti buržoazní, ale i v předcházejících obdobích. *"Čím hlouběji se vracíme do dějin, tím víc se individuum, tedy i vyrábějící individuum, jeví jako nesamostatné, jako náležející k nějakému většímu celku: zprvu ještě úplně přirozeným způsobem v rodině a v rodině rozrostlé v kmen; později v různých formách společenství, které vzniklo z protikladu a splývání kmenů."*[253] - *"Za staroasijských, antických atd. výrobních způsobů hraje přeměna výrobku ve zboží, a tedy i bytí lidí jako výrobců zboží podřadnou úlohu, která se však stává tím významnější, čím dále pokročil úpadek občinového způsobu života. Obchodní národy ve vlastním slova smyslu existují jen v intermundiích starého světa jako Epikurovi bozi nebo jako Židé v pórech polské společnosti. Ony staré společenské výrobní organismy jsou daleko a mnohem jednodušší a jasnější než buržoazní výrobní organismus, ale spočívají buď na nezralosti individuálního člověka, který se ještě neodtrhl od pupeční šňůry přirozených druhových svazků s ostatními lidmi, nebo na bezprostředních vztazích panství a poroby. Podmínkou jejich existence je nízký stupeň vývoje produktivních sil práce a tomu odpovídající omezenost vztahů lidí rámcem materiálního výrobního procesu života, tedy omezeností všech jejich vztahů k sobě navzájem a k přírodě.*

[251] K. M a r x, Kapitál, I, str. 149-150.
[252] Srov. mimo jiné např. K. M a r x, Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie, Berlin 1953, str. 675: "Dˊabord ist die Geldzirkulation als die oberflächlichste (in dem Sinn: auf die Oberfläche herausgetriebene) und abstrakteste Form des ganzen Produktionsprozesses, an sich selbst durchaus inhaltslos ..."
[253] K. M a r x, Rukopisy I, str. 38.

Tato skutečná omezenost se obráží ideálně ve starých přírodních a lidových náboženstvích."[254] Obsahově je antický výrobní způsob podle Marxe jednodušší než kapitalistický způsob výroby. Gnozeologicky však je historická rekonstrukce sociálně ekonomických jevů, tedy i peněz, v tomto prostředí relativně složitá. Nejde jen o nedostatečnost pramenné evidence, zdůrazněnou mimo jiné např. Willem a Kraayem, ale především o to, jak charakterizovat tyto jevy sice ve svých některých určeních rozvinuté již na nízkém stupni vývoje výrobního procesu, ale podmíněné ve své svébytnosti právě tehdejší omezeností vztahů lidí mezi sebou i k přírodě. Jde mimo jiné o to, jak popsat a vyložit vzájemnou propojenost různých sfér lidské činnosti (srov. Laumovo "Verwurzeltsein"). Marx sám charakterizoval tuto jednotnost, celistvost ve vztahu k tehdy převládajícím formám vlastnictví.[255] Zásluhy Marxovy o charakteristiku vývoje od tzv. *embedded* ("srostlé") k tzv. *disembedded economy* zdůraznil Polanyi ve studii, zaměřené mimo jiné i k analýze Aristotelových názorů na vznik a původ peněz i mincí.[256] Výzkum ve společenských vědách vůbec a v tomto směru zvláště - pokud si činí nárok na vědeckost - není po Marxovi možný bez respektování jeho díla; konkrétně např. práce Maxe Webera, z něhož vychází Laum, jsou bez Marxe nemyslitelné.[257] Obecně správný postulát - respektovat složitost historické reality, popř. analyzovat vzájemnou propojenost jednotlivých sfér lidské činnosti - nemohl být Laumem, Willem, popř. dalšími realizován nejen proto, že tito badatelé nevzali v úvahu některé stěžejní výsledky konkrétního peněžně historického výzkumu, ale především proto, že zcela ignorovali Marxovu historicky fundovanou teorii peněz a jeho i Engelsovu obecnou teorii společnosti. Marx ve svém díle uvedený požadavek nejen vytyčil v sociálně ekonomickém kontextu, ale v některých ohledech naznačil i cestu k jeho konkrétnímu řešení.

Gnozeologická složitost historické situace v počátcích lidských dějin není však u Marxe a Engelse absolutizována, jako je tomu u Lauma

[254] K. M a r x, Kapitál I, str. 97.
[255] Srov. J.M. B o r o d a j - V.Ž. K e l l e - J.G. P l i m a k, Odkaz Karla Marxe a některé metodologické problémy studia předkapitalistických společností a geneze kapitalismu, in: Princip historismu v poznání společenských jevů, Praha 1976, str. 45 (dále jen: Princip historismu). V poněkud upravené podobě je toto pojednání publikováno i ve sborníku Й.М. Бордай - В.Ж. Келле - Е.Г.Плимак, Наследие К.Маркса и проблемы теории общественно-экономической формации, Москва 1974.
[256] K. P o l a n y i, op.cit. (srov. svrchu pozn. 219), str. 68. Polanyiho pojetí tzv. *embedded economy* i jeho analýza Aristotelových názorů na původ peněz a mincí vyžaduje však samostatného, hlubšího studia - srov. J. P e č í r k a, Ekonomická interpretace a první athénský námořní spolek, in: Acta Universitatis Carolinae - Philosophica et Historica 1, Praha 1970, str. 61-72, zde str. 66-67.
[257] Srov. např. Princip historismu, str. 16.

a jeho pokračovatelů.V materialistickém pojetí dějin se na jedné straně plně respektuje relativní samostatnost různých složek sociálního systému, určující vliv ekonomiky na sociálně politické i duchovní procesy se podle Marxe a Engelse projevuje teprve v poslední instanci.[258] Na straně druhé však Marx a Engels jasně vytkli základní význam společenského výrobního procesu v lidských dějinách vůbec,konkrétně právě při výkladu peněžně historického vývoje v jeho počátcích.[259] Neudržitelnost Laumovy koncepce ani relativní primitivnost její tzv. sociologické modifikace, zřejmá i ve srovnání s úrovní tzv. tradiční historiografie, nás ovšem neopravňuje k tomu, abychom tyto názory na počátky peněz i jejich mincovní formy mlčky přešli. Kritika modernistického výkladu funkce nejstarších mincí totiž správně zdůraznila mnohotvárnost historické reality, vzájemnou propojenost různých sfér lidské činnosti v počátcích dějin,ale přitom naprosto podcenila význam společenského výrobního procesu - a pokud jde o peněžní vývoj: zbožní výroby - pro existenci i vývoj lidstva vůbec. Ve svém filozofickém dosahu jsou tedy uvedené představy o počátcích peněz i nejstarších mincí, ať už vědomě či nevědomě, namířeny proti základní tezi materialistického světového názoru o prioritě bytí před vědomím a je tudíž nezbytné postupně se s nimi vyrovnat.

* * *

Vznik mincovní formy peněz i její původní funkci nutno na dnešní úrovni poznání historicky rekonstruovat se zřetelem k peněžně historickému procesu v jeho celostnosti i s ohledem na sociálně ekonomický kontext, peněžní vývoj podmiňující. Konstrukce historického faktu musí v daném případě vycházet jak ze všech dostupných pramenných informací, tak z Marxovy a Engelsovy koncepce peněžně historického procesu.Oprávněnost těchto předpokladů snad vyplývá z předchozích úvah.

Předně bude zapotřebí rekonstruovat Marxovu a Engelsovu koncepci peněžně historického procesu se zvláštním zřetelem k počátkům peněz i nejstarších mincí. Obsáhlé pasáže z Marxových, popř.Engelsových prací měly jen naznačit bohatství podnětů ke studiu dané problematiky, ale nemohou být pochopitelně pokládány za splnění uvedeného požadavku, ani jich nelze užívat jako důkazového prostředku v budoucí historické rekonstrukci.V dalším výzkumu bude nezbytné vycházet nejen z explicitních úvah Marxe a Engelse o počátcích peněžního vývoje, ale bude nutné promyslet ve vztahu k danému problému Marxovu teorii peněz v jejím celku. - Dále bude zapotřebí oddělit fakta, zjištěná v dosavadním peněžně historickém výzkumu, od jejich nesprávných interpretací a pokusit se

[258] Srov. např. Princip historismu, str. 83.
[259] Obecně k tomu srov. např. K. M a r x, Kapitál I, str. 99-100 (pozn. 33).

je začlenit do Marxovy a Engelsovy představy o peněžním vývoji. V kontextu marxisticky pojaté historické rekonstrukce peněžně historického procesu vyvstává pochopitelně i nutnost shromáždit další, nové údaje, a to především v souvislosti s poznáním sociálně ekonomické podmíněnosti vývoje peněz. - Potom bude nezbytné propracovat i řadu problémů, objevujících se při vlastní historické rekonstrukci počátečních, konkrétně tzv. protohistorických fází v lidských dějinách.[260] - Konečně v závěru studia bude nutné posoudit a využít systémotvornou funkci peněžně historického procesu, resp. vzniku mincovní formy peněz v historické rekonstrukci vůbec. Teprve potom bude možné opodstatněně uplatnit v historickém výkladu počátků lidských dějin i gnozeologický aspekt, naznačený v závěru vstupního motta.

Cesta k syntetické představě o daném problému nebude tedy snadná, ale jistě ani rychlá. Podobně jako při studiu filozofie nelze očekávat rychlou odpověď na praktické otázky,[261] nelze ani při úsilí o metodologickou a metodickou fundovanost historické rekonstrukce konkrétních problémů dosáhnout konečného cíle naráz. Význam a úkoly marxistické historiografie v dnešní společnosti jsou však takové, že při jejich realizaci nelze šetřit námahou.

V Praze dne 15. prosince 1976

[260] Srov. k tomu např. některé úvahy, obsažené v pracích uvedených svrchu v pozn. 13.
[261] Srov. např. N. H a r t m a n n, Nové cesty ontológie, Bratislava 1976, str. 49.

KAREL KURZ

Die Entstehung und Funktion des Münzgeldes als historischer Prozess

Die Entstehung und ursprüngliche Funktion der ältesten Münzen kann man als historischen Prozeß in seiner Gesamtheit nicht auf einmal erfassen. Vor allem muß man die ersten Prägungen lokalisieren und chronologisch einreihen.Die wesentlichen Merkmale des Münzgeldes im Kontext der Geldentwicklung können nämlich augenscheinlich nicht ohne Kenntnis der Entstehungszeit und des Entstehungsortes der ältesten Münzen in ihrer materiellen, äußeren Form definiert werden. Ferner muß man die Rolle der Geldtheorie, ohne deren bewußte Applikation sich eigentlich das gegebene Problem historisch nicht darlegen läßt, in einer Rekonstruktion der Entstehung des Münzgeldes begründen. Schließlich wird man in einer Konfrontation der hauptsächlich von Regling aufgrund einer konkret-historischen Analyse der Geldformen abgeleiteten Entwicklungstendenzen mit den grundlegenden Wesenszügen der Marxschen Theorie eine Charakteristik des Entwicklungsprozesses der Geldformen versuchen müssen.Erst dann kann man die verschiedenen Ansichten über die Funktion der ältesten Prägungen klassifizieren und ihre Berechtigung im Vergleich mit einem Abriß der dem heutigen historischen Erkenntnisniveau entsprechenden Rekonstruktion beurteilen.

Die historische Auffassung vom funktionellen Wesen des Geldes bildet einen dominierenden Bestandteil der komplexen Konzeption des geldhistorischen Prozesses bei Marx und Engels. Die marxistische und die positivistische Interpretation der historischen Aspekte der Geldfunktionen unterscheiden sich nicht nur dadurch, daß Marx und Engels die Funktionen des Geldes konsequent historisch interpretierten, während die Positivisten sie entweder überhaupt nicht untersuchten oder modernistisch auffaßten. Die marxistische und die positivistische Einstellung unterscheiden sich prinzipiell dadurch, daß die Marxsche Geldtheorie als integrale Komponente eine historische Analyse der eigentlichen Funktionen des Geldes beinhaltet. Demgegenüber setzten die Positivisten die Geldfunktionen an sich nur a priori voraus und übertrugen diese vom Wirken des modernen Geldmechanismus abgeleiteten Vorstellungen in die Vergangenheit. Die kulturgeschichtliche oder soziologische Kritik der modernistischen Interpretation der ursprünglichen Funktion der ältesten Münzen ging in methodischer Hinsicht analog vor wie die

von ihnen kritisierten Positivisten. Laum und seine Nachfolger dachten bei ihren Erwägungen über die Funktion des frühen Geldes,besonders dann der ältesten Münzen, nicht an das eigentliche funktionelle Wesen des Geldes in seiner ökonomischen und historischen Bedingtheit. Sie wollten nur nachweisen, daß das frühe Geld überhaupt oder die ersten Prägungen entweder in einer außerökonomischen Sphäre (Laum) oder in einem komplizierten, sog. soziologischen Kontext funktionierten, in dem die ökonomischen Faktoren höchstens eine sekundäre Rolle spielten (Will). Das allgemein richtige Postulat - bei der Interpretation der Funktionen des frühen Geldes, bzw. der Münzen, die Kompliziertheit der historischen Realität, und zwar vor allem die wechselseitige Verbundenheit der verschiedenen Sphären menschlicher Tätigkeit,zu respektieren - wurde weder in der kulturgeschichtlichen Konzeption der Entstehung des Geldes, noch in der soziologischen Auffassung der Funktion der frühen Münzen realisiert, wenngleich es hier bewußt aufgestellt worden war. Die Bestrebungen Laums und seiner Nachfolger (Will, Cook, Kraay) hatten eine unhistorische, diskontinuierliche Vorstellung von der Geldentwicklung zur Folge, die sogar den verläßlichen Ergebnissen der älteren positivistischen Forschung widersprach. In der sozial-ökonomischen Rekonstruktion des geldhistorischen Prozesses,wie sie in der Konzeption bei Marx und Engels enthalten ist,wird demgegenüber die Vielfalt und Kompliziertheit der historischen Realität vollauf respektiert: - es wird von einer konkret-historischen Vorstellung von den Geldfunktionen ausgegangen; - die Rekonstruktion des geldhistorischen Prozesses ist in der allgemeinen Gesellschaftstheorie - im historischen Materialismus - verankert.

Als Umlaufgeld erfüllt das Geld die Rolle eines Vermittlers im Prozeß des Warenumlaufes. Die Realisierung dieser Geldfunktion wird hierbei von einem bestimmten Grad in der Entwicklung der Warenproduktion bedingt. Zunächst: zu einem machtvollen Aufschwung der Warenproduktion kam es gerade in Griechenland in der Periode der sog. großen Kolonisation. Die in der letzten Zeit auch durch eine sorgfältige Analyse der archäologischen Quellen ergänzte historische Evidenz liefert diesbezüglich eindeutige Aussagen. Ferner: eine kontinuierliche Entwicklung der metallischen Geldformen kann für den griechisch-ägäischen Bereich in der ersten Hälfte des ersten Jahrtausends v.u.Z. im großen und ganzen verläßlich nachgewiesen werden. Hierbei kann man die Funktion von Barren und vorgewogenem Metall überhaupt als Umlaufgeld nur schwerlich anzweifeln. Meines Erachtens kann also mit Fug und Recht angenommen werden, daß in der griechischen Welt zu Beginn des ersten Jahrtausends v.u.Z. Voraussetzungen für die Verwendung von Geld im uneingeschränkten Sinn dieses Begriffes entstanden.

Im 8. und 7.Jh. v.u.Z. existierte dann das Geld hier zweifellos in der Einheit seiner grundlegenden Funktionen. Vor allem kann meines Erachtens nicht bezweifelt werden, daß die ersten lydischen, bzw.griechischen Emissionen aus dem bisherigen Umlaufgeld entstanden. Dafür sprechen besonders die Beziehungen der ältesten Münzstandarde zu den existierenden Gewichtssystemen sowie das parallele Vorkommen von vormünzlichen Geldformen und von ersten Prägungen z.B. im repräsentativen Fund aus Artemision in Ephesus, bzw. die Geldverhältnisse auf dem Peloponnes, wo man die Ablösung des älteren Umlaufgeldes durch die ältesten Münzen nachweisen kann. Die grundlegenden Tatsachen hinsichtlich der Anfänge des Münzwesens widersprechen also nicht der von Marx gebotenen allgemeinen Charakteristik der Entstehung des Münzgeldes,sondern stehen mit ihr in völligem Einklang. Ferner kann man die Umlauffunktion der ältesten Emissionen als unbestritten ansehen. Beweis dafür ist die Nominalstruktur der ersten Münzsysteme, deren relativ komplizierte Gliederung meines Erachtens die verhältnismäßige Vielfalt der Geldtransaktionen eindeutig reflektiert.Die von Cahn so scharfsinnig untersuchte Funktion der kleinen Nominale ist dabei schwerlich außerhalb der ökonomischen, bzw. der geschäftlichen Sphäre des damaligen Tausches denkbar und kann zugleich als praktischer Ausweg aus der durch die Vielfalt der Münzsysteme und ihrer Standarde historisch bedingten, komplizierten Situation verstanden werden. Schließlich ist die geographische Streuung von Funden der ältesten Münzen ein untrüglicher Beweis für die Funktion der ersten Prägungen als Umlaufmittel.Die historischen Angaben über die Funktion der ersten Emissionen im 7.und 6.Jh. v.u. Z.entsprechen demnach gleichfalls der Marxschen allgemeinen Vorstellung von den Eigenschaften des Münzgeldes.

Das funktionelle Wesen des Geldes in seinen Anfängen wird von Marx strukturell-genetisch vor allem in der Beziehung zum geldhistorischen Prozeß in seiner Gesamtheit analysiert. Der hierarchische Charakter der Geldfunktionen findet in der Marxschen Auffassung seinen Niederschlag nicht nur in inhaltlicher (grundlegende Funktionen - weitere Funktionen), sondern auch in historischer Beziehung. Das Geld gelangt nach Marx zunächst vollauf in seinen grundlegenden Funktionen zur Durchsetzung, die sein eigentliches Wesen konstituieren (Wertmaßstab, Umlaufgeld). Erst allmählich entwickelt es sich, Hand in Hand mit der Weiterentwicklung der Warenproduktion und des Tausches, auch in seinen weiteren Bestimmungen, allerdings in einem von den Bedingungen der gesellschaftlichen, in unserem Fall der Sklavenformation antiken Typs gegebenen Ausmaß (Schatz, Zahlungsmittel, weltweites Geld). Die in der Darstellung Marx' enthaltene rahmenmäßige relative Chronologie der Funktionen des Geldes wird man allerdings in einer geldhistorisch ein-

gestellten Forschung aufgrund konkreter historischer Angaben weiter durcharbeiten müssen; zugleich wird man die Schaffung von Voraussetzungen für eine absolute Chronologie erstreben müssen. Diesbezüglich wird es vielleicht möglich sein, in Zukunft jenen Prozess konkreter zu klären, mit dem die Warenwirtschaft bei den Griechen und Römern einsetzte. Dabei sollte man allerdings die Relativität der Grenze zwischen der vollen Realisierung der Funktionen des Geldes und zwischen der latenten,bzw.weniger entwickelten Form seiner Existenz berücksichtigen. Man wird auch in Betracht ziehen müssen, dass in den Bedingungen der antiken Produktionsweise einige Geldfunktionen auch unabhängig vom Warenumlauf realisiert werden konnten (→ Zahlungsmittel).

Konsequent historisch werden bei Marx auch einige weitere bedeutsame Aspekte des geldhistorischen Prozesses aufgefaßt. Konkret gesagt, hat der symbolische, der Zeichencharakter des Münzgeldes nach Marx seinen Ursprung unmittelbar im Umlaufprozeß und entsteht also nicht aufgrund irgendeiner Verabredung oder durch Eingriff des Staates. Die Aussage der Münzfunde (→ abgegriffene Prägungen) bestätigt hierbei die von Marx selbst ökonomisch und historich begründete Behauptung sehr beredt. Die Einstellung Laums, bzw.Wills, zur Lösung dieses Problems kann in diesem Zusammenhang meines Erachtens ganz eindeutig als formalistisch und unhistorisch abgelehnt werden. Der symbolische Charakter einiger Geldformen, konkret gesagt, der Zeichencharakter der frühen Münzen, darf nicht gewaltsam aus einer außerökonomischen, bzw. aus der sakralen Sphäre, interpretiert werden; man kann ihn ganz ungezwungen und in Übereinstimmung mit den konkreten historischen Erkenntnissen aus dem Geldumlauf heraus erklären.

In der historisch fundierten Marxschen Geldtheorie werden hierbei auch jene Erscheinungen reflektiert,die von Laum und seinen Nachfolgern zu Unrecht absolutisiert und überbewertet wurden. Konkret gesagt, berechtigen uns die engen Beziehungen des griechischen Münzwesens zur sakralen, bzw. zur Sphäre des Tempels - mögen sie sich z.B. im typologischen Inhalt der Münzbilder oder in der Funktion der Tempel als erste Banken äußern - keineswegs dazu, einvernehmlich mit Will die Ansicht Laums über die Bedeutung der sakralen Sphäre für die Entwicklung des Geldes in Griechenland für richtig zu halten. Der Waren-,ebenso wie der Geldumlauf konnte sich auch auf Gegenstände beziehen, die nicht unmittelbar mit den ökonomischen Bedürfnissen zusammenhingen (vgl. die Definition der Ware bei Marx), er konnte in verschiedentlichem Milieu erfolgen- im Altertum unter anderem auch in den Tempeln oder ihrer Umgebung. Die wie auch immer vermittelte Verknüpfung des Geldumlaufes mit dem gesellschaftlichen Produktionsprozeß, der allerdings konkret historisch bedingt war, kann nicht in Abrede gestellt werden.

Die historische Vorstellung vom funktionellen Wesen des Geldes in seinen Anfängen ist in der Marxschen Auffassung zugleich eine integrale Komponente seiner allgemeinen Gesellschaftstheorie. Marx charakterisierte die Spezifität der antiken Produktionsweise ganz deutlich in vielen Beziehungen. Er untersuchte die gesellschaftlich bestimmte Produktion der Individuen und strebte daher vor allem danach, die Stellung des Individuums nicht nur in der bürgerlichen Gesellschaft,sondern auch in den vorhergehenden Zeiträumen abzugrenzen. Inhaltlich ist nach Marx die antike Produktionsweise einfacher als die kapitalistische. Gnoseologisch ist jedoch die historische Rekonstruktion der sozial-ökonomischen Erscheinungen, also auch des Geldes, in diesem Milieu relativ kompliziert. Es geht nicht nur um die u.a. z.B. von Will und Kraay betonte Unzulänglichkeit der Quellenevidenz, sondern vor allem darum, wie man diese in einigen Bestimmungen bereits auf einer niedrigen Entwicklungsstufe des Produktionsprozesses zwar entwickelten, in ihrer Eigenständigkeit gerade durch die damalige Beschränktheit der Beziehungen der Menschen untereinander und zur Natur bedingten Erscheinungen charakterisieren soll. Es geht u.a. darum, wie man die wechselseitige Verknüpfung der verschiedenen Sphären menschlicher Tätigkeit (vgl. "Verwurzeltsein" bei Laum) beschreiben und erklären soll. Marx selbst charakterisierte diese Einheit, diese Ganzheit in der Beziehung zu den damals vorherrschenden Eigentumsformen. Die Verdienste Marxens an der Charakteristik der Entwicklung von der sog. *embedded* ("verwurzelten") zur sog. *disembedded economy* betonte Polanyi. Die Forschung in den Gesellschaftswissenschaften überhaupt und diesbezüglich im besonderen ist - soweit sie Anspruch auf Wissenschaftlichkeit erhebt - nach Marx ohne Respektierung seines Werkes nicht möglich; konkret gesagt, sind z.B. die Arbeiten Max Webers,von dem Laum ausgeht, ohne Marx undenkbar.

Laum und Will konnten die Kompliziertheit der historischen Realität nicht nur deshalb nicht erfassen, weil sie einige grundlegende Ergebnisse der konkreten geldhistorischen Forschung nicht berücksichtigt hatten, sondern vor allem aus dem Grunde, weil sie die Marxsche Geldtheorie und Marxsche und Engelssche Gesellschaftstheorie völlig ignorierten. Marx umriß in seinem Werk das angeführte Postulat nicht nur im sozial-ökonomischen Kontext, sondern deutete in einigen Beziehungen auch den Weg für seine konkrete Lösung an.

Die gnoseologische Kompliziertheit der historischen Situation in den Anfängen der menschlichen Geschichte wird aber bei Marx und Engels nicht absolutisiert,wie dies bei Laum und seinen Nachfolgern geschieht. In der materialistischen Geschichtsauffassung wird einerseits die relative Selbständigkeit der verschiedenen Komponenten des Sozialsystems vollauf respektiert, der bestimmende Einfluß der Ökonomik auf die sozial-politischen und geistigen Prozesse äußert sich nach Marx und

Engels erst in der letzten Instanz. Andererseits umrissen aber Marx und Engels klar die grundlegende Bedeutung des gesellschaftlichen Produktionsprozesses in der menschlichen Geschichte überhaupt, konkret gerade bei der Darstellung der geldhistorischen Entwicklung in ihren Anfängen. Die auch im Vergleich mit dem Niveau der sog. traditionellen Historiographie offenkundige Unhaltbarkeit der Laumschen Konzeption und der relativ primitive Charakter ihrer sog. soziologischen Modifikation berechtigen uns allerdings nicht dazu, diese Ansichten stillschweigend zu übergehen. In ihnen wird die Bedeutung des gesellschaftlichen Produktionsprozesses - und was die Geldentwicklung anlangt: der Warenproduktion - für die Existenz und die Entwicklung der Menschheit überhaupt völlig unterschätzt. In ihrer philosophischen Reichweite sind also die angeführten Vorstellungen von den Anfängen des Geldes und der ältesten Münzen, sei es bewußt oder unbewußt, gegen die grundlegende These der materialistischen Weltanschauung von der Priorität des Seins vor dem Bewußtsein gerichtet, und man muß sich also unbedingt nach und nach mit ihnen auseinandersetzen.

Die Entstehung des Münzgeldes und seine ursprüngliche Funktion muß auf dem heutigen Erkenntnisniveau mit Bedachtnahme auf den geldhistorischen Prozess in seiner Ganzheit und unter Berücksichtigung des die Geldentwicklung bedingenden sozial-ökonomischen Kontextes historisch rekonstruiert werden. Die Konstruktion der historischen Tatsache muß im gegebenen Fall sowohl von allen erreichbaren Quelleninformationen, als auch von der Marxschen und Engelsschen Konzeption des geldhistorischen Prozesses ausgehen.

Vor allem wird man die Marxsche und Engelssche Auffassung der Geldentwicklung unter besonderer Berücksichtigung der Anfänge des Geldes und der ältesten Münzen rekonstruieren müssen. Die ausgedehnten Passagen aus ihren Arbeiten sollten nur den Reichtum an Anregungen zum Studium der gegenständlichen Problematik andeuten, können aber begreiflicherweise nicht als Erfüllung des angeführten Postulats angesehen oder als Beweismittel in der künftigen historischen Rekonstruktion herangezogen werden. Bei der weiteren Forschung wird man unbedingt nicht nur von den explicite dargebotenen Erwägungen bei Marx und Engels ausgehen, sondern auch in der Beziehung zum gegenständlichen Problem die Marxsche Geldtheorie in ihrer Gesamtheit eingehend durchdenken müssen. - Ferner wird es notwendig sein, die in der bisherigen geldhistorischen Forschung festgestellten Tatsachen von ihren unrichtigen Interpretationen zu trennen und zu versuchen,sie in die Vorstellung von der Geldentwicklung bei Marx und Engels einzugliedern. Begreiflicherweise sollte man auch neue Angaben zusammentragen, und zwar vor allem im Zusammenhang mit der Erkenntnis der sozial-ökonomischen Bedingtheit der Geldentwicklung. -

Dann wird man unbedingt auch eine ganze Reihe von Problemen eingehend bearbeiten müssen, die bei der eigentlichen historischen Rekonstruktion der Anfangsphasen, konkret der sog. protohistorischen Phasen in der menschlichen Geschichte auftauchen. - Schließlich wird man die systembildende Funktion des geldhistorischen Prozesses, bzw. der Entstehung des Münzgeldes in der historischen Rekonstruktion schlechthin beurteilen und verwerten müssen. Erst dann wird es möglich sein, bei der historischen Darstellung der Anfänge der menschlichen Geschichte auch den im Wesen des Geldes als historisch bedingter ökonomischer Kategorie enthaltenen gnoseologischen Aspekt mit Recht ins Spiel zu bringen.

Übersetzt von A. Hubala

KAREL CASTELIN

K OTÁZCE "OBOLŮ MRTVÝCH" U STŘEDOEVROPSKÝCH KELTŮ

Otázce "obolu mrtvých" u středoevropských Keltů věnovali numismatikové od dob Adriena Blancheta[1] pozornost jen příležitostně, a to při výskytu jednotlivých mincí. K podrobnějšímu studiu mincí jako milodarů v keltských hrobech střední Evropy dosud nedošlo; alespoň mi není známa žádná novější práce tohoto zaměření.

Následující poznámky nemají vysvětlit původ, vznik nebo smysl onoho prastarého zvyku milodarů nebo "obolu mrtvých" u Keltů, jak jsou podle vžitého způsobu zahraniční i naší literatury[2] nazývány milodary mincí v hrobech. Naše literatura věnovala pozornost obolům mrtvých v pozdně laténských (keltských) hrobech dosud pouze z archeologického hlediska, nikoliv z hlediska numismatického. Tím zůstaly do jisté míry nepovšimnuty aspekty numismatické, čehož je třeba tím více litovat, že novější numismatické studie obsahují řadu poznatků,které nejsou ani pro archeologii zanedbatelné. Navíc je nutno poznamenat, že pravěké nálezy z minulého století, o které se někdy musí dnešní archeologie opírat, byly často neúplně a nedostatečně zachyceny a popsány, zatímco staré popisy nalezených mincí umožňují ve většině případů ještě dnes určení místa a doby ražby. Ražby středoevropských Keltů pozdního laténu, nalezené v hrobech, mají tutéž - často však lepší - datovací schopnost než jiné milodary a hmotné pozůstatky oněch dávných dob, jako šperky a spony, zbraně a nástroje, nádobí a náčiní.

Výsledky numismatického bádání posledních desítiletí ve Francii, v Belgii, ve Švýcarsku, v Německu, v Rakousku i u nás umožňují, podobně jako jiný nálezový mincovní materiál,zařadit do vývoje středoevropského mincování v pozdním laténu dosti přesně také keltské mince z pohřebišť

---

[1] Přehled hrobových nálezů do roku 1905, většinou ve Francii, avšak i jiných, v jeho Traité des monnaies gauloises, Paris 1905, str. 528-533.

[2] Viz P. R a d o m ě r s k ý, Obol mrtvých u Slovanů v Čechách a na Moravě (Příspěvek k datování kostrových hrobů mladší doby hradištní). Sbor.NM v Praze, řada A - Historie, sv.IX, 1955, č.2. Tamtéž, str. 3, přehled všeobecné literatury o tomto námětu.

Numismatický sborník 15, Praha 1979

a hrobů a porovnat numismatickou chronologii s představami archeologů. Tím je také ulehčeno splnění požadavku vzneseného roku 1966 na mezinárodním kongresu prehistorických a protohistorických věd v Praze: *"Abychom se dostali k absolutní chronologii keltského mincovnictví, je třeba je napřed včlenit do relativní chronologie laténského údobí."* [3]

Níže uvádím několik vybraných a poměrně dobře datovatelných "obolů mrtvých" z našich a okolních zemí, které poskytují bohatý materiál pro naše úvahy. Úplný výčet všech hrobových nálezů keltských mincí ve střední Evropě, který by mnohonásobně překročil předpokládaný rozsah našich úvah, není cílem tohoto článku.

1. Hostomice u Bíliny (sz. Čechy)

Kolem roku 1900 byl v Hostomicích odkryt kostrový hrob se zlatým statérem, hliněnou mísou se zataženým okrajem a dvěma bronzovými náramky.[4] Statér má na líci mužskou hlavu s vavřínovým věncem vpravo, na rubu koně vpravo (zbytek dvojspřeží), nad ním nakloněnou postavu (vozataj) vpravo *(viz obr. č. 1a)*; váha 7,53 g; ø 29 mm.

Statéry tohoto typu patří do početné skupiny západogalských statérů, nalezených mj. ve velkém pokladu z Tayacu 1893 (dept. Gironde, záp. Francie). Nález se - jako naše velké české poklady z Podmokel 1771 nebo z Hradiště u Stradonic 1877 - nezachoval, byl však pečlivě rekonstruován H.-J.Kellnerem, jenž připsal statéry tohoto typu galskému kmenu Biturigů Vivisců na dolním toku řek Garonne a Dordogne.[5] Jako ukázku zde uvádím statér tayackého pokladu, k němuž patří typologicky statér z Hostomic *(viz obr. č. 1b)*.[6]

[3] H.-J. K e l l n e r na VII. mezinárodním kongresu prehistorických a protohistorických věd v Praze 21. - 27.8.1966; Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Praha 1971, str. 1353-1354.

[4] W. A. J e n n y, Ein latènezeitlicher Grabfund mit Goldmünze aus Nordböhmen, Sudeta VII, 1931, str. 141 - 144. - P. R a d o m ě r s k ý, Nálezy keltských mincí (Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I), Praha 1955, str. 43, č. 22 (dále R a d o m ě r s k ý 1955). Později J. F i l i p, Keltové ve střední Evropě, Praha 1956, str. 243-244, uvádí 7 příkladů "obolů mrtvých" v keltských hrobech (dále F i l i p 1956). K. C a s t e l i n, Die Goldprägungen der Kelten in den böhmischen Ländern, Graz 1965, str. 164 a 187; t ý ž, Ein Fund keltischer Muschelstatere aus Westböhmen - Bemerkungen, Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte (dále JNG), 23, 1973, str. 110.

[5] Der Fund von Tayac, ein Zeugnis des Cimbernzuges? JNG 20, 1970, str. 13-47.

[6] Zde vyobrazený příklad popsal K e l l n e r, JNG 20, 1970, jako č. 126. Další podobné statéry z pokladu u Tayac jsou jeho č. 92 (7,70 g, k tomu viz F o r r e r, Keltische Numismatik der Rhein- u. Donaulande 1908/1968 - dále uvádím jako "Forrer I" - č. 437), č. 118 (7,61 g), č. 125 (7,62 g, Forrer I, č. 81). Podobný exemplář u S. S c h e e r s, Les monnaies gauloises de la Collection A. Danicourt à Péronne, Bruxelles 1975, č. 74, s poznámkou "L´attribution est incertaine".

Známý švýcarský numismatik Robert Forrer datoval před sedmdesáti lety ražbu statérů z Tayac do doby před velkým tažením Kimbrů v jižní Galii a ukrytí pokladu z Tayac do let 109-105 př.n.l.[7] Při popisu hostomického nálezu se autor, W.A.Jenny, opíral o Forrerovo datování a kladl kostrový hrob s mincí a náramky do období 130-110 př.n.l.[8]

Mou domněnku, že mince z Tayacu (a tudíž i statér z Hostomic) jsou mladší, než předpokládal Forrer, potvrdil jak J.-B.Colbert de Beaulieu[9], tak později i H.-J. Kellner,[10] takže můžeme dnes hrob u Bíliny s galským statérem správněji datovat asi do období 100 - 80 př. n. l. ne-li ještě o několik roků později.[11]

Hrobový nález statéru u Hostomic není ovšem archeology považován za zcela spolehlivý.[12] Numismatika může oproti tomu poukázat na některé okolnosti, které mluví proti tomuto podezření a které je nutno brát v úvahu. Galský statér není totiž jedinou zlatou keltskou mincí, nalezenou v tomto kraji. Z Hostomic pochází - ovšem nikoliv z hrobu - ještě český mušlový statér z našeho ražebního údobí "B" nebo "C".[13] Obě údobí spadají do 1. poloviny posledního století př.n.l., úsek "B" asi do jeho první třetiny a následující úsek "C" asi do druhé čtvrtiny.[14]

Třetí zlatá keltská mince z Hostomic - opět nejde o hrobový nález - je obdobně jako galský statér z hrobu, mince vzdáleného původu, a to zlatý statér typu Forrer I, 1908, vyobrazení č. 472.[15] Statér se

[7] F o r r e r I, str. 333, 335 a 337.

[8] J e n n y, l. c., str. 143.

[9] Dopisem ze dne 31. 5. 1965: "L´émission pourrait se situer vers 100 et plutôt un peu plus bas, vers 90."

[10] R. F o r r e r, bibliografické poznámky k dílu z r. 1908 (dále F o r r e r II), Graz 1969, b. p. 394, jakož i JNG 20, 1970, str. 19: "...asi do prvních desítiletí 1. století před n.l."; viz tamtéž také str. 47.

[11] Viz mé poznámky v Hamburger Beiträge zur Numismatik (dále HBN) 22/23, 1968/69 (vyšlo 1972), VII, str. 537; JNG 23, 1973, str. 110.

[12] Viz C. A. M o b e r g, Between La Tène II and III, Acta Archaeologica 23, 1952, str. 7; F i l i p 1956, str. 243. V poslední době vyjádřil pochybnosti dopisem z 5. 4. 1975 také dr. Jiří Waldhauser, Teplice - Praha.

[13] R. P a u l s e n, Die Münzprägungen der Boier mit Berücksichtigung der vorboischen Prägungen, 1933, str. 46, č. 1283, 7,12 g. R a d o m ě r s k ý 1955, str. 43, č. 23. Paulsen uvádí svoje č. 1283 mezi skupinou statérů č. 269, 286, 368, 392, 385, 313, 394, 396, 292, 303, 282, 337, 326 a 373.

[14] Viz JNG 23, 1973, str. 75 a 112; K. C a s t e l i n, Bemerkungen zum Schatzfund von Bački Obrovac, Symposium Bělehrad 31. 1. - 1.2.1975, str. 24.

[15] R a d o m ě r s k ý 1955, str. 43, č. 24. Mince s údajem o nalezišti pochází ze sbírky K. Chaury, Praha. Kumulaci nálezů keltských mincí u Hostomic bude třeba věnovat pozornost, poněvadž v severozápadních Čechách je třeba hledat mincovny některých "vedlejších řad"; viz k tomu níže poznámku 18.

dostal do Čech až od francouzsko-belgického pobřeží Lamanšského kanálu[16] a byl datován - jistě správně - do doby Césarových galských válek (58-52 př.n.l.).[17] Oba nálezové exempláře, český mušlový statér a statér Morinů - Ambianů, odpovídají - i když u těchto kusů nejde o hrobové nálezy - časově statéru-obolu mrtvých z hostomického hrobu; třetí nalezená mince Morinů-Ambianů mu odpovídá také svým vzdáleným původem."Obol mrtvých" z hostomického hrobu je tedy doprovázen jinými, nehrobovými nálezy z téhož údobí, zapadá tedy dobře jak časově tak i místně do nálezového horizontu.

V severozápadních Čechách lze také z jiných důvodů soudit na galské vlivy a na možný výskyt západokeltských mincí. Jde totiž o onu oblast Čech, kterou musíme spojit s původem tzv. mladších "vedlejších řad" keltských zlatých ražeb v Čechách. Některé z těchto "vedlejších řad", statéry i jejich dílčí jednotky, mají ve své obrazové náplni nápadně silné cizí, západní prvky, a přinášejí poprvé u ražeb českých Keltů podle galských mincí obraz koně,[18] kterého vidíme jak na statéru z hrobu, tak na statéru Morinů-Ambianů z Hostomic.

Z numismatického hlediska nemáme tedy žádný vážný důvod, abychom považovali výskyt galského statéru - milodaru v hrobě v severozápadních Čechách za nevěrohodný.Jeho dodatečné úmyslné "přimíšení" do nálezového souboru z Hostomic někdy po objevení hrobu kolem r. 1900 až do jeho publikace r. 1931 - i když není nemožné - by bylo předpokládalo podrobnější znalosti o keltském mincovnictví, které měl tehdy sotva kdo u nás; získat je bylo možno teprve po vydání Paulsenova díla(1933), Pinkových prací (1950) nebo Radoměrského Soupisu nálezů keltských mincí (1955).

Pro archeologii vznikl určitý problém již původním datováním hostomického hrobu do let 130 - 110 př.n.l. Hrob totiž obsahoval, jak bylo uvedeno, též dva bronzové náramky (jeden z nich se stopami velmi dlouhého používání),které patřily podle dosud obvyklého třídění do 4. stol. př.n.l., tj. do archeologického vývojového stupně LT B. Proto soudil J. Filip, že hrob z Hostomic, "lze-li vůbec spoléhat na jeho nálezové okolnosti, by naznačoval nespolehlivost třídění doby laténské podle bronzových náramků".[19]

[16] Podle H. de La Tour, Atlas de monnaies gauloises,1892 (reprint London 1965), tab. XXXV, č. 8704 - 8717, jde o ražbu Morinů, keltského kmenu v antické Gallia Belgica. Posledně připsala S. Scheers, Péronne, str. 85, č. 288, tyto ražby jinému belgickému kmenu, Ambianům (okolo města Amiens).

[17] Scheers, Péronne, str. 85.

[18] Castelin, Goldprägung, str. 98-100, 156, 163-165; týž, Nová "vedlejší řada" mincí českých Keltů, Drobná plastika, březen 1976, č. 1-11.

[19] Filip 1956, str. 243. Viz též Moberg, l.c., str. 7.

Naše nové chronologické zařazení galského statéru nikterak nepřispěje k řešení tohoto archeologického problému. Podle statéru a dosud známého vývoje keltského mincování v Galii i u nás je začátek posledního století př.n.l. pravděpodobný termín pro hostomický hrob, přičemž galský statér-obol mrtvých vznikl pravděpodobně jen o málo dříve, než byl uložen do země.

2. Praha - Žižkov 1872

Při stavbě školy na Komenského náměstí na Žižkově bylo r. 1872 odkryto pozdně laténské kostrové (a snad též žárové) pohřebiště s 22 hroby, ve kterých byly nalezeny kromě jiných milodarů také keltské mince.[20] Pět jich bylo popsáno a dvě vyobrazeny; není známo, zda mince byly nalezeny pohromadě anebo jednotlivě,[21] což je možno považovat za pravděpodobnější.

Ze zlatých mincí, objevených v pohřebišti, byly zachyceny tři vindelické statéry; měly na líci ptačí hlavu vlevo ve věnci a na rubu tři kuličky nad čtyřcípou hvězdou, pod ní dvě symetrické esovité ozdoby.[22] *(Viz obr. č. 2a)*. Průměrná kusová váha (ze tří kusů) byla 7,489 g, jednotlivé váhy nejsou známy; dva kusy měly ryzost 18 karátů Au (750/1000) a 6 karátů Ag plus Cu, zatímco jakost třetího statéru byla o něco nižší - 14 karátů Au (585/1000) a 10 karátů Ag plus Cu.

Kromě těchto tří zlatých mincí pocházejí z žižkovského pohřebiště dva stříbrné kviná ry tzv. pražského typu *(viz obr. č. 2b)* o váze 1,5265 g, resp. 1,3715 g a ryzosti 15 lotů (937/1000). Kviná ry pražského typu byly podrobně popsány H.-J. Kellnerem,[23] jenž zjistil jejich průměrnou váhu 1,501 g. Většina známých exemplářů tohoto typu byla na-

[20] Vyobrazil je F. X. Beneš, Památky archeologické X, 1874/77, tab. I, č. 19 a 20, k tomu viz str. 76 a 170. J. L. Píč, Čechy na úsvitě dějin, Starožitnosti země České II, 1, Praha 1903, str. 174 a tab. VIII, č. 13 a 14. Blanchet, Traité, str.533 a vyobr. č. 560 (kvinár Pražského typu). J. Dobiáš, Nový nález zlatých "duhovek" v Čechách, NČČsl II, 1926, str. 2, uvádí r. 1873, tak jako Radoměrský 1955, u nálezu č. 100. Zdá se, že jde o duplicitu s nálezem Radoměrský, 1955, č.96, kde je uveden r. 1872. K. Castelin, Ein kleiner keltischer Münzfund aus Prag, MÖNG 12 (28), č. 12, 1962, str. 115. - Mezi milodary z pohřebiště byl též zlatý prsten o váze 7 g a ryzosti 20 karátů Au a 4 karátů Ag. Šperky v laténských nálezech mají někdy váhu soudobých statérů nebo násobku statérů.

[21] Patrně proto soudil Filip, 1956, str.243, že jejich hrobová příslušnost není ověřena. Ani Blanchet, Traité, str. 533,ani Radoměrský, 1955, str. 60, č. 96, nepochybovali o tom, že nalezené mince pocházejí z keltského pohřebiště.

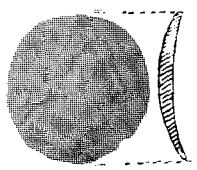
[22] Fr. Streber, Ueber die sogenannten Regenbogenschüsselchen, II, München 1862, tab. 2, č.19. La Tour, Atlas,tab. XXXIX, č. 9434, 9436 a 9437.

[23] V článku Die keltischen Silbermünzen vom "Prager Typus"(Zur Silberprägung der Boier), JNG 15, 1965, str. 199. Kviná ry pražského typu pocházejí pravděpodobně (tak jako např. také jihoněmecké mince s křížem) z více mincoven.

lezena v Čechách; dosud však nemůžeme určit jejich mincovnu nebo mincovny. Zato lze jak vindelické statéry, tak i kviná ry pražského typu poměrně spolehlivě datovat.

Vindelické statéry byly z větší části raženy v období asi 80 (nebo 70) - 50 př.n.l. a obíhaly až do poslední třetiny 1. stol. př. n. l.;[24] poměrně nízká ryzost třetího vindelického statéru ze Žižkova svědčí spíše o pozdější ražbě.[25] Asi do poloviny posledního století př.n.l. nebo o málo později byly datovány kviná ry pražského typu, což odpovídá archeologickému stupni LT D, snad dokonce LT D-2.[26] Mince pražského typu jsou jako jiné stříbrné ražby podobných vah mincemi tzv. kvinárového období Keltů ve střední Evropě během údobí LT D-1.

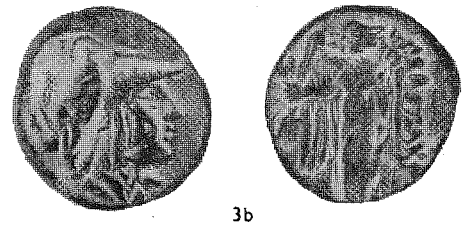
Uložení vindelických statérů a kvinárů pražského typu do žižkovských hrobů je možno proto datovat asi do 2. třetiny nebo 3. čtvrtiny posledního století př.n.l.[27]

1a

1b

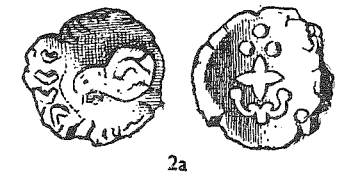
3b

[24] Viz K. C a s t e l i n, Die Prägezeit der süddeutschen Regenbogenschüsselchen, JNG 23, 1973, str. 63, sestavení č. 2, a pak str.74, sestavení č. 3. Třetí vydání P i n k o v a Einführung in die keltische Münzkunde, Wien 1974, uspořádané R. G ö b l e m, uvádí ještě nesprávné datování vindelických duhovek, ačkoliv je od roku 1960 v literatuře opětovně kladena jejich ražba teprve do 1. století př.n.l.

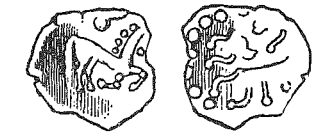
[25] Upozornil na to K e l l n e r, JNG 23, 1973, str. 69, pozn. 58. Kellnerovo datování bylo později potvrzeno souhlasným datováním dalších jihoněmeckých kvinárových ražeb jako typu z Marbergu (Money trend 12/1974, str.7-11) a typu z Nauheimu (viz K. C a s t e l i n, JNG 25, 1975, str.7-15).

[26] K e l l n e r, JNG 15, 1965, str. 206. K. C a s t e l i n, Stradonice a Závist v numismatické chronologii, Num. listy 31,1976, str.35.

[27] Datování bylo uvedeno v JNG 23, 1973, str. 69. Další nálezy keltských mincí ze Žižkova (R a d o m ě r s k ý 1955, č. 98,99 a 101) jsou v souladu s tímto datováním. Snad lze při této příležitosti opravit malý omyl Fialův. V popisu Donebauerovy sbírky (I, Praha 1888, str. 6, č. 15, avšak i na dalších místech) označil F i a l a barbarské tetradrachmy z dolního Podunají mylně jako "keltiberské" tetradrachmy, což se vloudilo ještě do označení mince, nalezené před r. 1888 na Žižkově (R a d o m ě r s k ý 1955, č. 97).

2a

2b

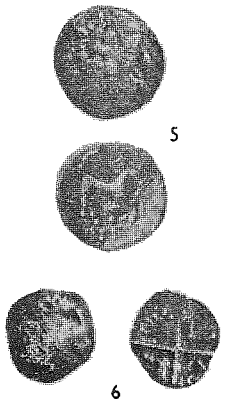

3a

4

5

6

3. Gräfendorf-Dobian (o. Pössneck, kraj Gera, NDR)

Pod mohylou, jež kryla hromadný kostrový hrob, byly r. 1825 v rozbité hliněné nádobě nalezeny dva Alexandrovy statéry s hlavou bohyně Athény na líci a bohyní vítězství (Níké) na rubu. Jeden vážil 7,95 g (původní váha statéru je 8,7-8,5 g; rozdíl ve váze nasvědčuje, že jde o barbarskou napodobeninu); váha druhého není známa. Exemplář o váze 7,95 g je nyní v muzeu v Hohenleuben-Reichenfelsu *(viz obr. č.3a)*, druhý nalezený statér je bohužel nezvěstný.[28]

Napodobeniny Alexandrových statérů s Níké *(viz obr. č. 3b)* patří k nejstarším středoevropským ražbám Keltů, v daném případě Keltů v českých zemích. Byly v Čechách zařazeny do ražebního úseku "A" a dosud

[28] Mohyla obsahovala kostry čtyř mužů, ženy a dítěte; nádoba s mincemi stála u nohou. Bližší viz H. K a u f m a n n, Die vorgeschichtliche Besiedlung des Orlagaues. Katalog a tabulky Leipzig 1959, text Berlin 1963,na str.33 (1959)a 124 (1963). H.-J. K e l l n e r u. G. N e u m a n n, Die keltischen Münzfunde in Mitteldeutschland, Ausgrabungen u. Funde, sv. 11, seš. 5/66, str. 257, č. 14. Kromě českých známe nálezy napodobenin Alexandrových statérů také z Polska, viz K. C a s t e l i n, Keltenmünzen in Schlesien (odevzdáno redakci r. 1969), Arbeits- u. Forschungsberichte zur Sächs. Bodendenkmalpflege,sv. 20/21, Berlin 1976, str. 230, č. 2 (naleziště Trepcza, 8,45 g) a str. 236, č. 10 (nalezen v inowroclawském kraji, 8,42 g).

datovány do 2. stol. př.n.l.,[29] což bylo nedávno nepřímo potvrzeno.[30] Mladší nálezy již neobsahují starší, těžší a hodnotnější statéry typu Níké, poněvadž byly poměrně brzy přemincovány.[31] Uložení dvou starých statérů typu Níké o váze kolem 8 g do hrobu u Gräfendorf-Dobianu lze proto klást asi do posledních desítiletí 2. stol. př.n.l.; v 1.čtvrtině posledního století př.n.l. je obíhání těžkých statérů s Níké již málo pravděpodobné.[32]

* * *

Početnější než nálezy keltských "obolů mrtvých" v ČSSR nebo v NDR jsou dosud odkryté hrobové nálezy mincí v Německé spolkové republice.Přehled nálezů keltských mincí v některých oblastech, např. v Bádensku - Württembersku však ukazuje, že ani zde nejsou keltské mince jako milodary v hrobech příliš časté: z 914 keltských exemplářů, nalezených do r. 1960, pochází pouze 8 kusů z hrobů.[33]

Některé hrobové nálezy v NSR jsou velmi důležité nejen z místního hlediska, ale i z hlediska chronologie keltských ražeb v českých zemích, neboť jsou numismaticky nebo archeologicky (případně z obou hledisek) dobře datovatelné a mají vztahy k našim ražbám.[34]

[29] C a s t e l i n, Goldprägung, str. 110 - 122. B. Pick v Gothě (1861-1940) určil nalezený statér jako "barbarskou,pravděpodobně keltskou napodobeninu z doby kolem roku 200 př.n.l."; K a u f m a n n, l. c. 1963, str. 124. Kaufmann cituje k tomu J. F i l i p a, Die keltische Zivilisation und ihr Erbe, Praha 1961, str. 136 (v českém vydání z r. 1959, str. 111, s datováním těchto napodobenin do 2. stol. "hlavně asi od jeho poloviny"). Doba ražby nebyla dosud blíže určena; ani 3. stol. nelze a priori vyloučit.

[30] K e l l n e r datoval v JNG 23, 1973, str. 113, pozn. 33, první dílčí jednotky českých statérů s Níké (série AA-I a AA-II) do archeologické fáze LT C-1, tedy do 2. stol. př.n.l. H. P o l e n z v práci Mittel- und spätlatènezeitliche Brandgräber aus Dietzenbach, Lkr.Offenbach am Main (Studien und Forschungen, N.F.,sešit 4), Langen 1971, str.42, klade počátky fáze LT C-2 (která následuje na LT C-1) do období 150 - 120 př.n.l. Za upozornění na Polenzovu práci vděčím p. dru. J. Waldhauserovi, Teplice-Praha.

[31] Viz k tomu přehled mladších nálezů našich keltských statérů v JNG 23, 1973, str. 108.

[32] K a u f m a n n neurčil přesněji dobu pohřbu v mohyle u Dobianu, viz l. c. 1963, str. 144: "... alespoň jeden nebo jiné (pohřby) ještě do stupně Latène C (a Latène D?). ...Dále je třeba zde zařadit hrob z Dobianu ..." Ponechávám zde stranou další pochybné nálezy mincí v hrobech, např. u Kellnera-Neumanna (1966) nálezy č. 4, 35 a 28.

[33] Viz K. C h r i s t, Antike Münzfunde in Baden-Württemberg, II, 1960, str.90. F. H e r t l e i n upozornil ve Fundberichte aus Schwaben 12, 1904, str.102, pozn. 1, na Blanchetův omyl, jenž započítáváním dalších archeologických nálezů dospěl k příliš vysokému počtu hrobových nálezů keltských mincí v jižním Německu.

[34] Viz upozornění Kellnerovo, že pro posouzení nálezů mincí je důležitá také znalost ostatního nálezového materiálu, tj. archeologického materiálu příslušných nalezišť; viz FRZD I, 2, Niederbayern, 1970, str. 9. Po této stránce postrádáme např. v díle M. C r a w f o r d a, Roman Republican Coin Hoards, London 1969, příslušné a někdy i důležité doplňky.

4. Giengen a.d. Brenz (o. Heidenheim, Badensko-Württembersko)

K nejstarším typům jihoněmeckých "obolů mrtvých" patří zlatá vindelická čtyřiadvacetinka statéru o průměru 7,2 mm. Má jemnou dvojhlavičku Janovu na líci a koníčka vlevo na rubu *(viz obr.č.4)*. Pochází z bohatě vybaveného, ženského žárového hrobu č.13, odkrytého roku 1973 na středně laténském pohřebišti u Giengen.[35] Jde o vzácnou ražbu - známe dosud kolem 16 exemplářů tohoto typu ve dvou variantách, které pocházejí s největší pravděpodobností z vindelické oblasti.[36]

Již při první publikaci tohoto typu r. 1961 vyzdvihl autor právem dvě i pro nás důležité okolnosti: poměrně vysoké stáří,neboť čtyřiadvacetinky byly spojeny s archeologickým stupněm LT C, a úzkou metrologickou a v důsledku toho i časovou souvislost s nejstaršími českými dílčími jednotkami typu Athéna-Alkis (Athéna-Alkidemos), tedy k sériím AA-I a AA-II.[37] Objev čtyřiadvacetinky tohoto typu s Janovou hlavou v archeologicky dobře zařaditelném hrobě č. 13 na pohřebišti v Giengenu potvrdil názor o existenci těchto drobných zlatých mincí již v archeologické fázi LT C, ba ještě zpřesnil datování na starší část této fáze, tedy na LT C-1.[38]

Tím je současně doložena i doba vzniku prvních českých dílčích jednotek typu AA-I a AA-II, které byly metrologickými vzory pro ražbu vindelických čtyřiadvacetinek statéru s hlavou Janovou. České čtyřiadvacetinky sérií AA-I a AA-II musely být proto o něco starší než jejich váhové napodobeniny ve Vindelicii.

Jak dlouhá doba uplynula mezi ražbou vindelické čtyřiadvacetinky statéru a jejím uložením jako milodaru do hrobu v Giengen, může být předmětem individuálních úvah. O vzniku našich nejstarších dílčích jednotek typu AA-I až AA-II a příslušných statérů již v průběhu 2. stol. př.n.l. a patrně ještě před velkým tažením Kimbrů lze však sotva pochybovat.[39]

[35] Viz K e l l n e r ů v dodatek (poznámka 35) v JNG 23,1973, str. 113; J. B i e l, Ein mittellatènezeitliches Brandgräberfeld in Giengen an der Brenz, Kreis Heidenheim, Arch. Korrespondenzblatt 4, 1974, str. 225-227. Děkuji autorovi, že mě seznámil se svou prací.

[36] H.-J. K e l l n e r, Die älteste keltische Fundmünze aus dem Oppidum von Manching, Germania 39, 1961, str. 299-305. K tomu viz mou recenzi v Num. listech XVII, 1962, str. 114-115, jakož i v HBN sv. 5, sešit 16, 1962, str. 377-381.

[37] Viz Goldprägung, tab.XIV (mezi str. 128 a 129).

[38] K e l l n e r v JNG 23, 1973, str. 113, pozn. 33. - Dr. J. Biel v dopise z 2. 4. 1976 mi ochotně oznámil: "Mince...spadá do rané středně laténské doby (stupeň LT C-1 podle Čižmara)".H.P o l e n z uvažoval l.c., str. 42 (viz pozn. 30), o počátcích fáze LT C-2 již asi v letech 150-120 př.n.l.; vindelická čtyřiadvacetinka by tedy měla být starší.

[39] Na VII. mezinárodním kongresu prehistorických a protohistorických věd r. 1966 v Praze jsem upozornil na problém mincovny na Hradišti u Stradonic, jestliže datujeme nejstarší zlaté ražby v Čechách do 2. stol. př.n.l.; viz Actes, Praha 1971, str.1353. Novým, archeologicky

5. Trevír - Euren 1934 (Porýní)

Výstavba vojenského letiště u Euren poblíž Trevíru vedla r. 1934, jako v předchozím roce u bavorského Manchingu, k četným nálezům hmotných památek doby laténské a v důsledku toho k objevení laténského pohřebiště. Část mělkých hrobů, patrně mužských, byla zpočátku při stavbě letiště odstraněním horní vrstvy půdy zčásti nebo úplně zničena, inventář četných hrobů byl roztroušen po velké ploše,takže byly milodary a předměty z hrobů volně nalezeny.[40]

K nim patří drobná zlatá keltská mince o váze 1,89 g.[41] Jde o čtvrtstatér s kudrnatou hlavou vpravo na líci, na rubu s koněm vpravo,nad ním nakloněna postava,pod ním značka ze dvou kuliček nad sebou, hořejší obklopena drobnými tečkami, dole zkomolený nápis VIIO *(viz obr. č. 5)*.

Mince z Euren byly porovnány s podobnými čtvrtstatéry vyobrazenými Forrerem[42] jako vyobrazení č.437 a 439; oba byly nalezeny ve Švýcarsku, první přímo u známé prehistorické stanice La Tène u Neuenburského jezera, druhý v jeho blízkosti u Estavayer. Původ takových a podobných čtvrtstatérů možno pravděpodobně hledat ve východní Galii nebo v oblasti dnešního Švýcarska.[43]

D. F. Allen považoval čtvrtstatéry eurenského typu na základě jejich váhového rozpětí,totiž 1,9-1,8 g, za čtvrtstatéry o málo mladší než jim podobné nalezené u La Tène a ve švýcarských hrobech v Horgen a Unterentfeldenu.[44] Oba jmenované čtvrtstatéry (z Horgen a Unterentfelden)by-

podloženým datováním vindelických i českých čtyřiadvacetinek sérií AA-I a AA-II dostává otázka jejich místa ražby v Čechách nový aspekt.Pravděpodobně bude třeba uvažovat u některých našich mincoven prvního ražebního období "A" o vyšším stáří než je naše archeologie ochotna dnes jim přiřknout.

[40] Zbytky laténského meče v pochvě, dva bronzové náramky aj. Z hrobu č. V pochází železný hrot kopí, železná spona a několik keramických nádob; N. S t e i n e r, Stadt Trier, Jahresbericht 1934, Trierer Zeitschrift 10, 1935, str. 135.

[41] S t e i n e r, l. c., str. 135. G. B e h r e n s, Keltenmünzen im Rheingebiet, Prähist. Zeitschr. 34-35, 1949 - 50, str. 338, cituje Germania 1935, str. 67, a Anzeiger f. Schweizer. Altertumskunde (ASA) 1937, str. 236, pozn.

[42] F o r r e r I, 1908/1968, str.252. S t e i n e r, l.c., str.135, uvádí ještě Forrerova vyobrazení č. 433 a 434, ta však nemají nic společného se čtvrtstatérem z Euren. Statér BN 4543 (B l a n c h e t,Traité,tab.I, č. 9) má tutéž značku jako čtvrstatér z Euren, tzv. "tête du Soleil" (hlavu řeckého boha Slunce). Vznikla na galských napodobeninách z drobné hlavy Heliovy na makedonských předlohách. D. F. A l l e n v článku The Philippus in Switzerland and the Rhineland, SNR 53, 1974, str. 47, uvažoval o vzniku této značky z jiné značky galských napodobenin, totiž ze značky Kantharos.

[43] A l l e n, Philippus, vyobrazil čtvrtstatér z Euren na tab. 14, č. 142 a považoval tento typ za "very close in style and execution to the La Tène coins. ...The coins appear to have been engraved by the same hand as the La Tène series..." Tento názor bude třeba přezkoušet.

[44] A l l e n, Philippus, str. 48: "...by a small margin later than the La Tène and Unterentfelden types." Typ z Unterentfelden je čtvrtstatér s drakem, nalezený u Horgen (viz níže č. 13 - Horgen).

ly uloženy v hrobech z archeologické fáze LT C-2 (viz níže), takže lze dobu ražby eurenského čtvrtstatéru podle D.F.Allena spojit buď ještě s archeologickým stupněm LT C-2 nebo s přechodem z LT C-2 do následujícího stupně LT D.Přechod byl dosud ve Švýcarsku kladen asi do let 80-70 př.n.l.,[45] čímž by byl datován i eurenský čtvrtstatér.

Doba uložení čtvrtstatéru v Euren může tedy spadat do 1. čtvrtiny posledního století př.n.l.,avšak ani 2. čtvrtinu nelze vyloučit. Osobně bych dal přednost spíše dřívějšímu uložení, neboť po galských válkách (58-52 př.n.l.) již asi nepronikalo mnoho galského nebo helvetského zlata do východněji položených krajů.[46]

6. Dühren 1865 (o. Sinsheim, Bádensko)

V laténském ženském hrobě, odkrytém r. 1865 v Dühren, jehož četné milodary měly zemřelé zajistit pro posmrtný život tentýž přepych jako za živa,[47] našel se jako "obol mrtvých" stříbrný kvinár o váze 1,9 g *(viz obr. č.6)*. Jde o jednu z hlavních variant jihoněmeckých ražeb s křížem, dříve neprávem připsaných jihoněmeckým Volkům-Tektoságům. Kviná ry mají na líci kudrnatou hlavu vpravo, na rubu pak v úhlech hladkého kříže různé tečky,. kuličky, kroužky nebo značky podobné písmenům V, I nebo O. Varianty pocházejí z různých malých mincoven;jedna z variant je nazvána podle výskytu právě v dührenském hrobě "varianta z Dühren", jiná podle württemberského naleziště "varianta z Schönaichu".[48]

[45] H. P o l e n z, Dietzenbach, str. 42, předpokládal ukončení fáze LT C-2 v 1. polovině 1. stol. př.n.l. H.J. M ü l l e r - B e c k kladl počátek fáze LT D (Reinecke-Fischer), která navazovala na LT C-2, ve Švýcarsku asi mezi léta 80 a 70 př.n.l., viz jeho Grabungen auf der Engehalbinsel bei Bern, Jb. Berner Hist. Museum, XXXIX/XI, 1959/60, str. 409. - V poslední době uvažují A. F u r g e r - G u n t i a H.-M. v o n K a e n e l o počátku archeologického stupně LT D(ve Švýcarsku) již v letech 120-100 př.n.l.; "pozdější začátek stupně LT D ... není pravděpodobný", SNR 55, 1976,str.39. Ještě nedávno psal L. B e r g e r: "...(W.Stoeckli), der anhand der Gräberfelder von Ornavasso und Solduno für den Uebergang von (LT) C nach (LT) D ein wahrscheinlichstes Datum um 90 v. Chr. ermittelt hat." Viz Die mittlere und späte Latènezeit im Mittelland und Jura.Ur- und Frühgeschichtliche Archäologie der Schweiz, sv. IV, Die Eisenzeit. 1974, str.80. Numismatik musí ovšem vyčkat, až se dohodnou archeologové.

[46] Viz mou studii Galliens Gold und Caesar, Money trend 10/1974, str. 11-13.

[47] Hrob obsahoval 7 spon, mezi nimi též stříbrné spony s filigránem, zlaté prsteny, skleněné náramky, bronzové stolní náčiní aj. Viz F i l i p, 1956, str. 244. Minci uvedl Filip ještě jako "připisovanou Tektoságům"; dnes víme, že toto označení není správné. Nález uvedl G. B e h r e n s, Rheingebiet, str. 337.

[48] Bližší viz v mých studiích Die Kreuzmünzen in Süddeutschland, SNR 49, 1970, str. 77-108, a Stradonice a Závist v numismatické chronologii, Num. listy 31, 1976, str. 33-34. Jak docházelo v keltských mincovnách k napodobování cizích typů bez zvláštního "mincovního práva", vysvětlil jsem na příkladu našich keltských sídlišť. Naše keltská oppida - jinde tomu asi nebylo jinak - byla střediska řemeslné výroby,

Kviná ry s křížem patří k nejstarším stříbrným ražbám keltských mincoven v jižním Německu, umístěných pravděpodobně většinou v oblasti jihoněmeckých Helvetiů.[49] Začátek jejich ražby je numismaticky dobře datovatelný.Kviná ry s křížem jsou totiž typologickými (obrazem na líci) a metrologickými (svou váhou) napodobeninami galských kvinárů, jejichž ražba začala podle posledních studií J.-B. Colberta de Beaulieu asi kolem roku 80 př.n.l.[50] Počátek ražby napodobenin, jihoněmeckých kvinárů s křížem, možno tedy předpokládat někdy po roce 80 př.n.l., snad v období 80-70 př.n.l.; příliš pozdě nelze počátek datovat, poněvadž bychom se s datováním hrobu u Dühren a s ukončením stylové fáze (stupně) LT C 2 dostali v absolutní chronologii příliš nízko.

Pro větší stáří mluví také váha kvináru z dührenského hrobu, totiž 1,9 g. Je poměrně vysoká a může svědčit o tom,že kvinár z Dühren vznikl asi v prvním období ražby těchto mincí; v době pohřbu šlo tedy o minci teprve nedávno raženou, obíhající. Je to pro nás numismatiky vítané spojení s archeologicky dobře datovatelným hrobem, pocházejícím zřejmě z mladší fáze údobí LT C, tedy z úseku LT C-2,[51] na jehož konci byl kvinár ražen.[52] V tomto případě je numismatická a archeologická chronologie v souladu.

7. Niersteinn (Hessensko - Poryní)

Ženský žárový (mohylový) hrob č. 2 z pozdně laténského pohřebiště u Niersteinu, odkrytý v letech 1896-1897, obsahoval kromě čtyř bronzových spon nauheimského typu, modrého skleněného náramku a dalšího materiálu typického pro archeologickou fázi LT D jako milodar běžný vindelický statér na líci s ptačí hlavou ve věnci a na rubu s keltským náhrdelníkem (torques) s pěti kuličkami.[53]Statér měřil 16 mm v průměru,

---

střediskyobchodu s jejími výrobky a středisky občasného napodobování různých mincovních typů, umožněného výtěžky obchodu. Viz Mincovní právo u českých Keltů, Slezský numismatik č. 61/1969; podobně Zum Münzrecht der Kelten in Böhmen, JNG 18, 1968, str. 125; SNR 54, 1975, str. 81-82.

[49] Viz mou studii Die süddeutschen Kreuzmünzen und die Helvetier, SNR 54, 1975, str. 79-96.

[50] A Survey of Numismatic Research 1966-1971, Celtic Numismatics American Numismatic Society, New York 1973, str. 269.

[51] Proti jeho dřívějšímu datování do doby bezprostředně před Cimberskými válkami vyjádřili se již Fr. Hertlein, O. Kahrstedt a K. Christ, viz K. C h r i s t, Antike Münzfunde II, 1960, str. 44-45; C a s t e l i n, SNR 49, 1970, str. 94-96 a 100. J. F i l i p, 1956, str. 244, zařadil hrob u Dühren do nálezového horizontu z rozhraní 2. a 1. stol.př.n.l.

[52] Viz zde pozn. 45.

[53] Westdeutsche Zeitschrift f. Geschichte u. Kunst XVI, 1897, tab. 13, č. 21. Die Altertümer unserer heidnischen Vorzeit V, 1911, str. 173 a tab. 31, č. 527-536. G. B e h r e n s, Denkmäler d. Wangionengebietes, Germ. Denkmäler d. Frühzeit I, Frankfurt 1923, str. 22 (citováno H.-J. K e l l n e r e m, Zur Goldprägung der Helvetier. Die

vážil 7,2 g a odpovídá v práci Fr. Strebra typu č. 37-38 *(viz obr. č. 7 a - b)*.[54]

Jak bylo nedávno zjištěno spadá ražba většiny vindelických duhovek asi do let 80 (nebo 70) až 50 př.n.l.[55], takže během této doby nebo po ní mohlo dojít k uložení statéru v hrobě (podobně jako v Praze - Žižkově). Toto je v souladu s archeologickým datováním, neboť spony nauheimského typu a ostatní milodary zařadily niersteinský hrob do archeologického stupně LT D-1,[56] tedy zhruba do 2.a 3. čtvrtiny posledního století př.n.l. Opět tu jde o minci, která obíhala ještě v době pohřbu.

8-9. Andernach (Poryní)

Ve dvou pozdně laténských hrobech, z toho jednoho žárového, na pohřebišti Martinovy hory blízko Andernachu nad Rýnem bylo někdy před r. 1888 nalezeno po jedné pozdní duhovce typu Streber č.84 s triquetrem.[57] Byly stejného typu, ale z různých kovů. Statér z prvního hrobu byl z billonu (tj. směsi stříbra, mědi a cínu nebo zinku),[58] druhá mince byla z bronzu a měla stříbrný povlak*(viz obr. č. 8 a 9)*.[59]

Mezi jednotlivými skupinami jihoněmeckých a západoněmeckých duhovek patří typ s triquetrem ve zlatě mezi mladší ražby z 2. třetiny posledního století př.n.l. Tentýž typ ve stříbře, billonu a bronzu pochází asi z posledního období ražby jihoněmeckých a západoněmeckých statérů,

---

Viertelstatere vom Typ Unterentfelden. Provincialia, Festschr. f. R. Laur-Belart, 1968, str. 602). Dále B l a n c h e t, Traité, str. 533; B e h r e n s, Rheingebiet, str. 337.

[54] S t r e b e r, l. c., č. 38. L a T o u r XXXIX, 9427 a 9432. K. C a s t e l i n, Die Prägezeit der süddeutschen Regenbogenschüsselchen, JNG 23, 1973, str. 55, vyobr. 1, č. 37 a str. 56,vyobr. 3, č. 9432.

[55] C a s t e l i n, JNG 23, 1973, str. 74-75; viz zde str. 74.

[56] K e l l n e r, Unterentfelden, str. 602; podle K e l l n e r a pak JNG 23, 1973, str. 72. B l a n c h e t, Traité, str. 533; "fibules type de La Tene III." V poslední době se uvažuje o počátcích Nauheimské spony již kolem r. 75 př.n.l.; přehled u L. J a n s o v é, Zur Münzprägung auf dem Oppidum Závist (Mincovnictví na hradišti nad Závistí), Pam.arch.LXV, 1974, str. 16.

[57] H. S c h a a f f h a u s e n,Regenbogen-Schüsselchen am Rhein. Bonner Jahrbücher LXXXVI, Jahrbücher des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande, Bonn 1888, str. 65, 66 a 151, tab. IV, č. 6 a 7. B l a n c h e t, Traité,str.533. S. S c h e e r s, L'histoire monétaire de la Gaule Belgique du IIIe au Ier siècle av. J.-C., Leuven 1973, str. 428.

[58] "... je ...z tvrdého bílého kovu, pravděpodobně směsi stříbra" (S c h a a f f h a u s e n, l.c.,str.66).K tomu viz Fr.H e r t l e i n, Fundberichte, str. 94.

[59] "...z mědi a byla pokryta stříbrem,kterážto technika se vyskytuje také u mincí římských rodů" (S c h a a f f h a u s e n, l. c. str.66). Míněny jsou subaerátní římské republikánské denáry.

tedy z 2. poloviny (snad z 30. let?) posledního století př.n.l.[60] Jejich mincovnu nutno hledat severněji než dílny běžných zlatých vindelických statérů;[61] k uložení do hrobu mohlo dojít v některém z desítiletí po ukončení Caesarových galských válek.

10. Peissant (Hainaut, Belgie)

Roku 1867 při stavbě silnice z Lobbes do Rouveroy byl narušen (později zcela zničen) pahorek s hrobní komorou, postavenou z velkých bloků, z nichž každý měřil nejméně 1 m^3. Komora obsahovala údajně pouze hliněnou nádobu s uchem, ve které byly uloženy dva prsteny a náramek z bronzu, jakož i 16 keltských mincí (6 zlatých a 10 bronzových).[62] Zde tedy máme celý poklad jako milodar.

Zlaté mince byly statéry připisované Nerviům, keltskému kmenu, který v době Caesarově žil na území dnešní Belgie. Byl to typ statéru "s epsilonem" pravděpodobně bez nápisu; mají na líci geometrickou kresbu podobající se řeckému písmenu epsilonu (od toho jméno typu) a na rubu běžný obraz koně *(viz obr. č. 10a)*.[63]

Bronzové (potinové) mince z hrobní komory měly také obraz koně a na druhé straně symetrickou kresbu, označenou francouzskými a belgickými numismatiky jako "blesk" nebo "větev".[64] Mince tohoto typu byly dříve považovány za ražby belgického kmene Atrebatů *(viz obr. č. 10b)*, dnes jsou - ovšem s výhradami - považovány za mince Nerviů nebo Aduatuků.[65]

[60] Bližší u H.-J. K e l l n e r a, Forrer II, 1969, pozn. 309, str. 82; u všech druhů známe subaerátní kusy. Největší nález pochází z Bochumu (květen 1907), mince měly průměrnou váhu 5,35 g a ryzost 170/1000. V práci Celtic coins in the Royal Coin Cabinet, Stockholm, NNA 1972, str.18, ř. 55, uvažoval D. F. A l l e n o možných vztazích ke kvinárům Nauheimského typu. S t r e b e r, l.c., neznal bronzové exempláře (např. BN 9442).

[61] Pochybuji, že by byly germánského původu, jak o tom uvažují H.-J. K e l l n e r, F o r r e r II, 1969, pozn. 309, a R. G ö b l ve 3. vydání P i n k o v a Úvodu do keltské numismatiky, Vídeň 1974, str.73, č. 70. Proti germánskému původu se vyjádřil již K. C h r i s t, Antike Münzfunde I, 1960, str.60. Pro chronologii je důležitý výskyt bronzových exemplářů ve stanicích římských legií v době Augustově, viz K e l l n e r, F o r r e r II, 1969, pozn.309, a J.-B. C o l b e r t d e B e a u l i e u, RBN 119, 1973, str. 17.

[62] S c h e e r s, L´histoire, str. 635, č. 43, s uvedením starší literatury.

[63] L a T o u r, XXXV, č. 8746, 8755, 8760, 8766. S c h e e r s, L´histoire, str. 75-88, č.220-223, str.417. K členění statérů podle váhy viz M. T h i r i o n, La taille des statères nerviens. Bull. Cercle d´Etudes numismatiques, sv. 3, č. 4, říjen-prosines 1966, str. 67 - 68.

[64] L a T o u r, XXXV, č.8620. M. T h i r i o n, Le trésor de Fraire, Monaies gauloises en potin. RBN 108, 1962, str. 67-112, hlavně str.88. S c h e e r s, L´histoire, str. 523-525 a 635. Význam kresby není znám.

[65] D. F. A l l e n, The Coins found at La Tène. Etudes Celtiques, Actes du 4ème Congrès international d´Etudes celtiques, (Rennes 1971), II, str. 508, č. 122-123 ("Nervii"). L. R e d i n g, Les monnaies gauloises du Tetelbierg, Luxembourg 1972, str. 142-143, č. 45. M. T h i r i o n, Une variante du potin gaulois, type Rameau A, LT 8620. Bull. Cercle d´Etudes numismatiques, vol. 10, No 1, Janv.-Mars 1973, str. 11-18, zvláště str. 17. S. S c h e e r s, Les monnaies gauloises de la collection A. D a n i c o u r t à P é r o n n e, Bruxelles 1975, str. 97, pozn. k č. 346.

Pokud jde o dobu ražby, jsou statéry "s epsilonem" považovány za ražby z doby galských válek, a to asi z let 58-54 př.n.l.; po polovině posledního století př.n.l. nebyly v Galii raženy již žádné zlaté mince.[66] Potinové mince "s větví" vznikly v keltské Belgice buď ještě během galských válek (snad krátce před r. 52 př.n.l.), nebo po konečném vítězství Římanů.[67] Dobu uložení statérů a potinových mincí v hrobě u Peissantu nemohli belgičtí numismatikové dosud přesně určit.[68] Jako terminus post quem se nabízejí Caesarovy galské války, takže můžeme uložení celého milodaru předpokládat v 2. polovině posledního století př.n.l., tedy během archeologického stupně LT D, ne-li v jeho mladší fázi, tj. LT D-2.

11. Kreckelbierg - Nospelt (Lucembursko)

U obcí Kreckelbiergu - Nospeltu (severozápadně od Luxembourgu) bylo r.1969 objeveno římské pohřebiště, jehož milodary pocházejí z 1. čtvrtiny 1. stol. n.l. Hrob č. 9 obsahoval stříbrný kvinár typu ARDA;[69] minci raženou některou keltskou mincovnou na území kmene Treverů *(viz obr. č.11)*. Pravděpodobně můžeme mincovnu umístit v blízkosti známého pozdně laténského oppida na Tetelbiergu v jihozápadním Lucembursku, nebo v samotném oppidu.[70]

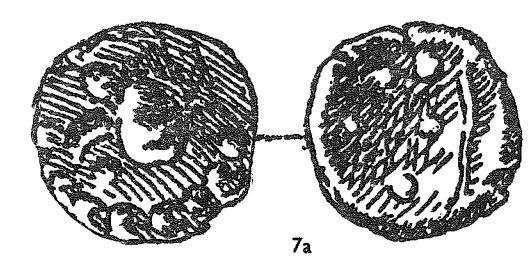
[66] S c h e e r s, L´histoire, str. 421; t á ž, Bull. Cercle d´Etudes numismatiques sv. 13, č. 2, Avril-Juin 1976, str. 23 (uvádí konec ražby kolem r. 50 př.n.l.). K tomu T h i r i o n, Fraire, str.105: "Aussi est-il certain que l´or gaulois ne circulait plus après la conquête." K. C a s t e l i n, Galliens Gold, Money trend 10/1974, str. 11-13.

[67] T h i r i o n, Fraire, str. 102 a 105, kde Thirion poznamenal o těchto potinových mincích: "...ils remplaceraient les statères à l´epsilon des Nerviens que César n´a certainement pas manqué de joindre à son butin." S c h e e r s, L´histoire, str. 526.

[68] T h i r i o n, ,Fraire, str. 103-104.

[69] L. R e d i n g, Tetelbierg, str.36. Jde o kvinár "au buste casqué," viz R e d i n g, tab.I, č.22. K nálezovým okolnostem uvádí R e d i n g, l. c.: "Au Kreckelbierg près de Nospelt (distance à vol d´oiseau du Tetelbierg: 22 km, direction NE), l´abbé Georges Kayser a découvert jusqu´à présent 16 tombes appartenant au 1-er siècle après J.-Chr. La monnaie fait partie du mobilier de la tombe 9 et fut trouvée isolée sur un plateau." R. W e i l l e r, Exposition numismatique au Musée d´Histoire et d´Art, Luxembourg, Guide illustré. Luxembourg 1970, str. 26.

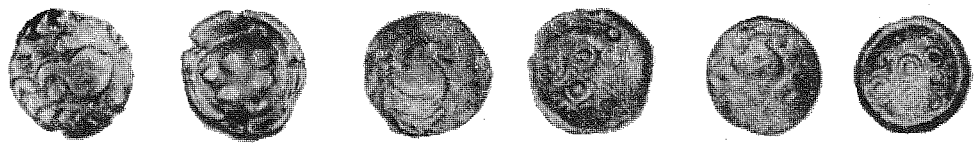
[70] R e d i n g, Tetelbierg, str. 41. Na Tetelbiergu byly také napodobovány kvináry typu z Marbergu, viz K. C a s t e l i n, Die süddeutschen Kreuzmünzen und die Helvetier, SNR 54, 1975, str. 85-86.

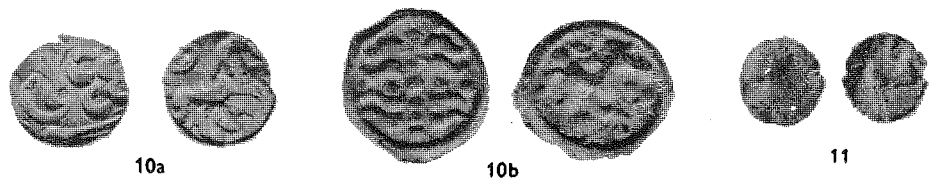
7a

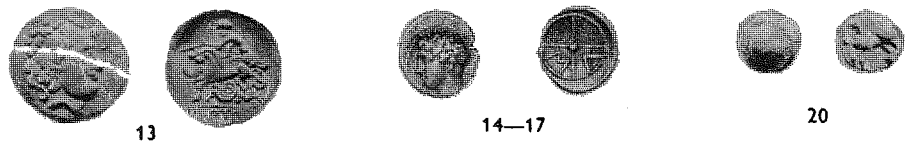
18 19

7b 8 9

10a 10b 11

13 14—17 20

Ražbu stříbrných mincí typu ARDA předpokládal L. Reding "vers ou avant 55" (př.n.l.);[71] na ně navazovaly pravděpodobně mince se stejným nápisem,ale z bronzu. V době pohřbívání na pohřebišti u Kreckelbiergu - Nospeltu,během prvních desítiletí naší éry, neobíhaly pravděpodobně již žádné domácí stříbrné ARDA-ražby, nejvýše bronzové jako mince nejnižší hodnoty. "Obol mrtvých" z hrobu č. 9, uložený na samém počátku doby císařské, byl tedy upomínkou na dobu, kdy v oppidu na Tetelbiergu ještě

[71] R e d i n g, Tetelbierg, str.41. Tzv.poklad z Hussigny-Godbrange, ukrytý kolem r. 30-29 př.n.l., obsahoval jeden kvinár s nápisem ARDA; R e d i n g, l. c., str. 41 a 226-229. Hussigny-Godbrange leží jen několik málo kilometrů jihozápadně od oppida na Tetelbiergu.

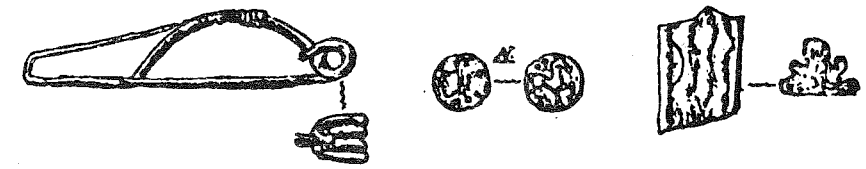
svobodně vládli domorodí páni a razili své vlastní zlato a stříbro. Současně může být ARDA-kvinár dokladem přetrvání starých keltských zvyklostí v pohraničí římského impéria,obdobně jako známý římský génius s rohem hojnosti a keltským bohem - jelenem, objevený u Differdange nedaleko keltského oppida na Tetelbiergu.[72]

* * *

Další, archeologicky dobře probádanou oblastí, z níž máme již několik laténských hrobů s mincemi - milodary, je stará Helvetie, přibližně území dnešního Švýcarska.Také ze Švýcar mohu zde uvést jen několik málo příkladů.

12. Biel (kanton Bern)

Před r. 1888 byl u Bielu odkryt laténský ženský hrob, z něhož popsal a vyobrazil R. Forrer r. 1888 tři milodary *(viz obr. č. 12)*.[73] Z jeho popisu vysvítá - i když je z dnešního hlediska neúplný -, že Forrer již na počátku své numismatické činnosti si byl dobře vědom významu vzájemného porovnání výsledků archeologického a numismatického bádání. Škoda jen, že Forrer neuvedl, zda šlo o kostrový nebo žárový hrob, a že jeho výčet obsahu hrobu pravděpodobně není úplný.[74]

12

Nicméně je Forrerova zpráva pro numismatiky i dnes ještě zajímavá, poněvadž jde o druhý dosud známý případ, kdy vzácná zlatá čtyřiadvacetinka vindelického původu (o váze 0,31 g, na obr. č. 12 označena "Au"), kterou již známe z žárového ženského hrobu v Giengen nad řekou Brenz *(viz obr. č.4)*, převzala úlohu "obolu mrtvých". Jak bylo výše uvedeno, jde o ražbu z 2. stol. př.n.l. a ani skromné milodary z pohřbu u Bielu nedovolují pozdní datování hrobu.[75] I když snad hrob u Bielu nemusí být

[72] Viz R e d i n g, Tetelbierg, vyobrazení před titulním listem. K. C a s t e l i n, Keltský Bůh-jelen na Tetelbiergu. Drobná plastika č. 4, 1973, str. 97-102.

[73] Tène-Grab von Biel. Antiqua 1888, str. 8-10, a tab. IV, č. 4, 5 a 6. Forrer popsal bronzovou sponu (č. 4), zlomek profilovaného náramku z modrého skla (č. 6) a drobnou zlatou minci (č. 5),o níž se zmíním v textu. Jednoduché kresby pocházejí od R. Forrera. B l a n c h e t, Traité, str. 531.

[74] H.-J. K e l l n e r, Die älteste..., str. 300, č. 4, a str. 304.

[75] K e l l n e r, Die älteste..., str. 304.

stejně starý jako jeho lépe datovatelný protějšek u Giengen,lze uložení drobné čtyřiadvacetinky do švýcarského hrobu sotva datovat později než do 1. poloviny posledního století př.n.l., možná do jeho 1. čtvrtiny.

13. Horgen (kanton Curych)

Roku 1842 byl u Horgen u Curyšského jezera objeven laténský ženský hrob s četnými milodary.[76] Jako "obol mrtvých" obsahoval hrob zlatý čtvrtstatér typu, který se ve Švýcarsku vyskytoval také jinde a v několika exemplářích. Zde byl odkryt poprvé, a proto nazval R. Forrer tyto zlaté mince "typem z Horgen",[77] podle jiného nálezu z r. 1964 byl pak H.- J. Kellnerem nazván "typem z Unterentfelden".[78]

Čtvrtstatéry typu z Horgen-Unterentfelden mají na líci mužskou hlavu (Apollonovu) vpravo, na rubu koně (místo dvojspřeží starších ražeb) a pod ním jako zvláštní značku jakéhosi drobného, stočeného hada nebo draka *(viz obr. č. 13)*. Nálezy těchto mincí pocházejí hlavně z oblastí řek Aare a Limatu,[79] a není proto divu, že se náš exemplář vyskytl jako milodar bohatě vybaveného laténského hrobu na břehu Curyšského jezera. Obsah hrobu, který je archeology označen jako typický, umožnil jeho bezpečné zařazení do stupně LT C (podle Reineckého a Krämera).[80] Absolutní datování archeologického stupně LT C je však dosud sporné.

Ve švýcarských publikacích z let 1957 a 1960 byla doba středního laténu, tj. LT C, ohraničena (podle Reineckého) lety ±250 - ±120 př. n. l.,[81] avšak proti tomuto datování byly již vysloveny námitky.[82] Pro pozdější ukončení stupně LT C v absolutní chronologii svědčí jednak

[76] F o r r e r, Tène-Grab bei Biel, Antiqua 1888, str. 10: Skleněné náramky, spony, prstýnky ze zlatého drátu atd. B l a n c h e t, Traité, str. 531 se starší literaturou. B e h r e n s, Rheingebiet, str. 337. Milodary z hrobu u Horgen vyobrazil R. W y s s, Funde der jüngeren Eisenzeit. Aus dem Schweizerischen Landesmuseum 8, Zürich 1957, 12, č.7 a tab. 7.

[77] ASA, N.F.39, 1937, str. 234-236; tamtéž 40, 1938, str. 192-200.

[78] K e l l n e r, Unterentfelden, str. 592 a n.

[79] Mince jsou všeobecně považovány za ražby kmene Helvetů.

[80] F i l i p, 1956, str. 244 zařadil hrob z Langdorfu- Frauenfeldu do nálezového horizontu z rozhraní 2. a 1. stol. př.n.l.,spolu s hrobem u Dühren a s oběma hroby č. 5 a 10 na pohřebišti v Enge u Bernu (viz zde i pozn. 51). K tomu K e l l n e r, Unterentfelden, str. 592, č.10 a str.596; A l l e n, La Tène,str.482. - P o l e n z, Dietzenbach, str.42,uvádí jako jednotnou skupinu lokality Horgen,Langdorf-Frauenfeld, Unterentfelden a Dietzenbach,přičemž psal: "Das Grab von Horgen ...wird man aus typologischen Gründen an den Uebergang vom C-1 zum C-2 stellen".

[81] K tomu R. W y s s, Funde, tab, 7; t ý ž, La tène moyenne et finale sur le plateau suisse et dans le Jura. Répertoire de Préhistorie et d´Archéologie de la Suisse, sešit 3: L´Age du fer en Suisse, 1960, str. 21, 26, 27 a tab. 9. Polenz, Dietzenbach, str. 42: :Für den Grabfund von Horgen könnte das dann bedeuten, dass er etwa um bezw. recht bald nach der Mitte des 2. Jhdts. v. Chr. anzusetzen wäre..."

[82] K e l l n e r, Unterentfelden, str. 596.

např. datování stříbrného prstýnku z hrobu u Horgen,[83] jednak - a to hlavně - okolnost,že hrob u Horgen spadá zřejmě do téhož časového úseku jako výše uvedený hrob z Dühren (viz výše č. 6), o jehož absolutním datování teprve do 1. čtvrtiny posledního století př.n.l. může numismatik sotva pochybovat.

K tomu přistupuje okolnost, že jak hrob u Horgen, tak i hroby z Dühren a z Langdorfu-Frauenfeldu pocházejí z archeologického hlediska z mladší fáze stupně LT C, tj. z LT C-2,[84] a že tato fáze končila ve Švýcarsku, jak soudil H.J. Müller-Beck, pravděpodobně někdy v letech 80 - 70 př.n.l.[85] Vezmeme-li pak ještě v úvahu, že čtvrtstatéry typu Horgen-Unterentfelden jsou zřejmě již z bledšího (horšího) zlata než dobré galské ražby z 2. stol. př.n.l.,[86] je zřejmé,že bez ohledu na archeologické datování nelze numismaticky přiřknout čtvrtstatérům typu Horgen-Unterentfelden vyšší stáří než asi dobu přechodu z 2. stol. př.n.l. do 1. století, nebo dobu ještě o něco mladší.

Vše tedy nasvědčuje tomu, že čtvrtstatér z Horgen byl jako milodar uložen do hrobu u Curyšského jezera někdy na počátku posledního století př.n.l. nebo v jeho 1. čtvrtině, tedy v době, kdy v tomto kraji již seděli Helvetiové.

14., 15., 16. Enge (kanton Bern)

V pohřebišti laténského sídliště na poloostrově Enge blízko Bernu byly nalezeny mj. tři drobné stříbrné mince, jež plným právem můžeme označit jako "oboly mrtvých", neboť jde nejen o milodary z hrobů, ale skutečně o oboly, drobné stříbrné mince prastarého přístavního a obchodního města Massalia (Marseille). Oboly této jihogalské metropole, hojně ražené od 5. stol. př.n.l., obíhaly v širokém zázemí mateřského města, později také v Galii a Helvetii, a nahradily v jiných oblastech a v dobách s nedostatkem vlastního stříbrného oběživa mince domácí.

[83] K e l l n e r, Unterentfelden, str. 596 a pozn. 11a. Podobně G. Zahlbaas, Zwei italische Glaspasten, Bayer. Vorgeschichtsbl. 40, 1976, str. 128-129.

[84] K e l l n e r, Unterentfelden, str. 596.

[85] Viz výše poznámku 45. Allen datoval (La Tène, str. 496) podobné čtvrtstatéry z nálezů u La Tène "generally and approximately to the first quarter of the first or perhaps to the last of the second century B. C."

[86] Viz K e l l n e r, Unterentfelden, str. 598 a 600. K. C a s t e l i n, Die Prägezeit der süddeutschen Regenbogenschüsselchen, JNG 23, 1973, str. 58, sestavení č. 1: 65% Au, 26% Ag, 9% CU. Čtvrtstatér téhož typu pochází z kostrového hrobu č. 1 v Langdorfu-Frauenfeldu (TG), datovaného do stejného období jako hroby v Enge a u Horgen; viz F i l i p, 1956, str. 244 (uvádí zlatý statér místo čtvrtstatéru), a K e l l n e r, Unterentfelden str. 592, č. 19.

Massalské oboly z laténského pohřebiště na Enge mají na líci hlavu Apollonovu vlevo, na rubu hladké kolo o čtyřech paprscích, mezi nimi dole písmena M - A (ssalia); vyobrazeny jsou v Atlasu de La Tour jako č. 580.[87] *(Viz obr. č. 14-17)*. Některé exempláře z pohřebiště na Enge jsou (vlivem vlhkosti) špatně zachovalé, vylomené.

První obol, cele zachovalý, byl nalezen r. 1848 v pohřebišti Aareg (váha: 0,242 g; Ø 11,1 mm).[88] Vlastní hrob, ze kterého pochází, nebyl r. 1848 určen, ale o původní funkci obolu v pohřebišti jako milodaru lze s ohledem na místo nálezu a na další nálezy téhož druhu in situ na témže pohřebišti sotva pochybovat. Archeologický průzkum v polovině našeho století odkryl pak ve dvou kostrových ženských hrobech laténského pohřebiště opět po jednom massalském obolu in situ.[89] V hrobě č.5 ležel zlomek (zbytek) obolu o váze 0,117 g přímo v ústech mrtvoly,[90] v hrobě č. 10 byl objeven v blízkosti dolní čelisti pohřbené zlomek (zbytek) obolu o váze 0,148 g.

Numismaticky se uložení massalských obolů do hrobů v Enge zatím nadá přesněji určit. Obíhaly patrně ještě během 1. stol. př.n.l.; přes své vysoké stáří a poměrně nízkou hodnotu objevily se dokonce znovu během galských válek (58-52 př.n.l.) a po nich, někdy i daleko od středozemského pobřeží,[92] což je možno považovat za nepřímý důsledek obrovských Caesarových konfiskací zlata a stříbra během války a po dobytí Galie.[93]

Archeologicky byly uvedené hroby zařazeny do nálezového horizontu na rozhraní 2. a 1. stol. př.n.l.,[94] popř. do fáze LT C,[95] což by při-

[87] Keltské mince nalezené v oppidu na Enge byly popsány a podrobně komentovány H.-J. K e l l n e r e m, Die keltischen Münzen von der Engehalbinsel bei Bern, Jahrb. d. Bern. Hist. Museums, Bern 41-42. 1961-1962, str. 259-274

[88] K e l l n e r, Enge, č. 1, str. 260 a 271.

[89] Bližší viz Jahrb. d. Bern. Hist. Museums, 30, 1950, str. 86-87 a K e l l n e r, Enge č. 2 a 3, str. 260 a 271.

[90] F i l i p, 1956, str. 244. Dalšími milodary byly profilovaný náramek ze žlutého skla a skleněné perly; patrně šlo o ženský hrob.

[91] F i l i p, 1956, str. 244: profilovaný náramek ze žlutého skla, delší bronzová spona (10 cm) s patkou spojenou s lukem.

[92] Někteří badatelé se domnívají, že oboly s kolem z Massalie byly vzory pozdních drobných stříbrných mincí v Noriku;mají hlavičku na líci a trojnásobný kříž na rubu (tzv. typ z Guriny nebo Magdalensbergu u Celovce v Korutanech).

[93] Viz k tomu C a s t e l i n, Galliens Gold, Money trend 10/1974, str. 10-13. Massalia ztratila svobodu a možnost razit vlastní stříbrné mince po dobytí Caesarovým vojskem r. 49 př.n.l.

[94] F i l i p, 1956, str. 244. Tam byly oba hroby z Enge zařazeny do téhož horizontu jako pohřby u Dühren a Langdorfu-Frauenfeldu, považované nyní za současné se stupněm LT C-2; viz výše pozn. 51, popř. 84. O obolech, nalezených ve starší oblasti naleziště u La Tène soudil Allen (La Tène, str. 479) "It is most unlikely, however, that they reached La Tène until much later" (totiž než roku 123 př.n.l.).

[95] K e l l n e r, Enge, str. 271.

pouštělo i vročení v absolutní chronologii asi do 1.čtvrtiny posledního století př.n.l. Numismaticky lze ve Švýcarsku stříbrné "oboly mrtvých" předpokládat snad až do konce galských válek, tj. asi do poloviny posledního století př.n.l., kdy helvetské zlato a stříbro většinou zmizelo v římské kořisti.

17. Vevey (kanton Vaud)

Tentýž druh mince, který se jako "obol mrtvých" vyskytl třikrát v pohřebišti na poloostrově Enge, našel se r. 1898 také v ženském hrobě č. 22 laténského pohřebiště u Vevey.[96] Opět jde o mnohem starší ražbu než je předpokládaná doba pohřbu,[97] kterou archeologové určili v období La Tène II (podle způsobu obvyklého ve Francii a Belgii), tj. LT C.[98] Datování hrobu D. F. Allenem[99] směřuje k mladší fázi stupně LT C (dle Reinecke-Krämera), takže by hrob ve Vevey odpovídal mincí i datováním "obolům mrtvých" na poloostrově Enge.

18. Soldo (kanton Tessin) a 19. Como (sev. Itálie)

Ve švýcarsko-italském pohraničí, v oblasti ovlivňované civilizací a mincovnictvím keltských kmenů Galie Cisalpiny, obíhaly před galskými válkami (58-52 př.n.l.) různé napodobeniny stříbrných massalských drachem. Mají tak jako jejich předlohy na líci Artemidovo poprsí,na rubu lva vpravo s nápisem MASSA, někdy již značně zkomoleným nebo nečitelným.Již R. Forrer poukázal na hojný výskyt cisalpinských napodobenin v hrobech.[100] Jako "oboly mrtvých" zasloužily by si detailní studii, která by mohla vnést i více světla do chronologie napodobenin a hrobů, někde ještě sporné.[101] Obíhaly a byly pravděpodobně také ještě raženy až do 1. čtvrtiny posledního století př.n.l.

[96] A. N a e f, La cimetière gallo-hélvète de Vevey, 2. díl, ASA IV, 1902-1903, str. 34-35.

[97] B l a n c h e t, Traité, str. 531, soudil, že obol "d´après le style, me parait ne pouvoir être postérieure au IIIe siècle avant notre ère".

[98] N a e f, 1. c.; B l a n c h e t, 1. c. Francouzská archeologie klade stupeň La Tène II v absolutní chronologii asi do let 250-100 př. n.l. K členění laténského údobí na L I,L II a L III viz F i l i p 1956, str. 36 (Tischler) a 46 (Déchelette).

[99] La Tène, str. 479, kde se odvolává na D. V i o l l i e r a, Les sepultures du Second Age de fer sur le plateae suisse, 1966, str. 130, a na C.A. M o b e r g a, When did late La Tène begin? Acta Archeologica 21, 1950, str. 93 a 131.

[100] F o r r e r I, 1908/1968, obr. č. 160-167 a str. 87.

[101] Základním dílem o cisalpinských napodobeninách massalských drachem je práce A. P a u t a s s a, Le monete preromane dell´Italia settentrionale,Varese 1966; t ý ž, Contributi alla documentazione della monetazione padana, Sibrium X, 1970, str. 161-187. Cisalpinské napodobeniny se vyskytly v hrobech jak ve Švýcarsku, tak v Itálii.

Mladší exemplář cisalpinských drachem s nápisem RIKOI na rubu se vyskytl v hrobě u Solda blízko Alzate *(viz obr. č. 18)*. Hrob byl datován do počátku 1. stol. př.n.l.;[102] do hrobu byla v tomto případě uložena běžná mince. Naproti tomu obsahoval jiný hrob u italsko-švýcarského pohraničního města Como cisalpinskou drachmu s nápisem MAΣΣA *(viz obr. č. 19)*. Hrob byl naposled datován do doby Augustovy,[103] kdy cisalpinské napodobeniny dávno nebyly raženy a pravděpodobně jen málo obíhaly nebo již vůbec neobíhaly. Zde jde pravděpodobně o "obol mrtvých" z doby předků, o neplatnou minci.

20. Mihovo pri Šentjerneju (Slovinsko)

Ze severní Jugoslávie uvádím příklad norického "obolu mrtvých" z pozdně laténského hrobu v Mihovu. Jako milodar byla nalezena drobná stříbrná mince s koníčkem na rubu, ražba, která je v numismatické literatuře známa jako typ z Karlsteina.[104] Starší série norických drobných mincí s koníčkem pocházejí z jihovýchodního Norika,[105] mladší napodobeniny vznikly asi ve 3. třetině posledního století př.n.l. také v norických mincovnách v jižních Korutanech a u Karlsteinu *(viz obr. č. 20)*.

Nalezená drobná stříbrná mince s koníčkem z Mihova byla popsána[106] a je zřejmé, že hrob s mincí u Mihova lze datovat asi do 2. poloviny posledního století př.n.l.,ne-li ještě později. Drobné mince karlsteinského typu obíhaly v Noriku podle svědectví nálezu na Magdalensbergu

[102] A l l e n, F o r r e r II, 1969, bibl. poznámka 96.Oproti tomu datoval A. C r i v e l l i, La monetazione celtica nel Ticino,Zeitschr. f. Schweizer. Archäologie u. Kunstgeschichte, 21, 1961, str. 108, hrob do let 15-25 n.l.; v tom případě šlo o minci téměř 100 let starou. P a u t a s s o, 1966, str. 105, uvažoval o ražbě cisalpinských drachem s nápisem RIKOI kolem r.80 př.n.l. A l l e n, l.c., měl tuto variantu za poslední emisi.

[103] B l a n c h e t, Traité, str. 531. Datování je sporné. A l l e n, La Tène, str. 497, uvádí jednak M o b e r g a ("at about 70 B.C."),jednak A. C r i v e l l i h o, l.c., str. 105-112 ("Augustan period"); na str. 479 připouští Allen obě možnosti "finds at Como and Ornavasso in the mid or late first century B. C."). C r i v e l l i, l.c., str. 106-107, datoval hrob podle nalezených římských mincí do let 22-30 n.l.

[104] Nejde o známý český hrad v údolí Berounky, nýbrž o táhlý horský hřbet se středověkou tvrzí blízko města Reichenhallu ve výběžku bavorských hor nedaleko Salcburku.

[105] Je to dnešní severní Jugoslávie jižně od horního toku řeky Drávy se známými nalezišti Križovljan u Varaždinu, Samobor a Djurdëvac. Viz k tomu K. C a s t e l i n, K mincovnictví norických Keltů, Num.listy XX, 1965, str. 1-9.

[106] W. Š m i d, Die Keltenmünzen des Rudolfinus, Landesmuseum in Laibach. Bericht f. d. J. 1906, Laibach 1907, str. 40, č. 14 a tab. 2, č. 14. P. K o s, Mali noriški srebrniki s konjički.Arh.vestnik XXV, Ljubljana 1976, typ IA - d. M. M a c k e n s e n, The State of Research on the "Norican" Silver Coinage. World Archaeology, 6, č. 3, Febr. 1975, London, str. 267

(asi 20 km severně od Celovce) až do vlády Tiberiovy (14 - 37 n.l.) a začátku vlády Claudiovy (41 - 54).[107]

Závěr

Mince jako milodary se dostaly do hrobů na základě určitých představ středoevropských Keltů o posmrtném životě. Abychom si utvořili první přibližný obraz o tom, kde a kdy tyto představy byly ve střední Evropě během pozdního laténu hlavně rozšířeny,sestavil jsem jednoduchý přehled vybraných a zde stručně charakterizovaných hrobových nálezů keltských mincí (viz str.97). Přehled obsahuje oblasti a místa výskytu "obolů mrtvých", dnes známou nebo předpokládanou dobu ražby mincí,a přibližnou dobu pohřbu, tj. uložení mincí do hrobu jak v relativní tak i v absolutní archeologické chronologii. Delší trvání přechodů z jednoho archeologického stupně do druhého (z LT C - 1 do stupně LT C - 2; z LT C-2 do LT D - 1 atd.) je v přehledu naznačeno "schůdky"; všechny časové údaje přehledu mohou být při dnešním stavu našich znalostí jen aproximativní.

Známých keltských pohřbů s "oboly mrtvých" je ovšem mnohem více než příkladů, které uvádím v tomto přehledu. Výčet všech publikovaných hrobových nálezů s mincemi v ČSSR, NSR, Švýcarsku, Itálii - o četných nálezech v klasické zemi Keltů, v Galii, ani nemluvě - by byl velmi rozsáhlý a rozšířil by neúměrně (i při vyloučení pochybných nálezů) rozsah našich úvah.

Náš přehled začíná nálezy v západních částech střední Evropy a končí kraji východněji položenými a jižními. Českomoravská oblast a dnešní NDR mají v pozdním laténu do značné míry shodné oběživo (české statéry s Níké, statéry českých hlavních a vedlejších řad, kviníry pražského typu atd.); proto jsou v přehledu uvedeny vedle sebe. Nejstarší "oboly mrtvých" v našem přehledu pocházejí ze západních oblastí střední Evropy, a to jak pokud jde o dobu ražby, tak i o dobu pohřbu (Biel, Giengen). Typ mincí z obou hrobů je z 2. stol. př.n.l.; je ovšem velmi pravděpodobné, že se můžeme dále na západ sejít s mincemi z hrobů ještě staršími. Se všemi nutnými výhradami - neboť zde jde pouze o výběr - lze vyslovit domněnku, že mince jako milodary v keltských hrobech byly dříve známy v západních územích střední Evropy, odkud se - snad po tažení Cimbrů - rozšířil zvyk po ostatní střední Evropě a po českých zemích.

[107] K datování karlsteinského typu viz K. C a s t e l i n, Znovu o konci keltské mincovny na Hradišti u Stradonic, Num. listy XXVI, 1971, str.65-70; t ý ž, Stradonice a Závist v numismatické chronologii, Num. listy XXXI, 1976, str. 33-44.

U většiny mincí středoevropských Keltů je dnes již známa přibližná doba ražby a také ukončení oběhu lze dnes odhadnout s větší nebo menší přesností. Důležitější je pro nás pochopitelně doba ražby, neboť představuje cenný "terminus post quem", časovou hranici, od které nebo po které lze uvažovat o době pohřbu. Nejstarší mince z hrobů představují v našem přehledu massalské oboly (Enge; Vevey), které pocházejí snad z 5. až 3.stol. př.n.l.; byly ovšem použity jako "oboly mrtvých"teprve později. Nejstarší mince, jejichž ražby a zčásti také uložení v hrobě spadá s určitostí ještě do 2. stol. př.n.l., jsou prozatím zlaté vindelické čtyřiadvacetinky statéru s hlavou Janovou (Giengen, Biel).Také statér z Gräfendorfu-Dobianu pochází ještě z 2. stol. př.n.l., pravděpodobně také cisalpinská drachma z Coma.

Datování laténských hrobových celků, a tím i vymezení doby,kdy byly "oboly mrtvých" uloženy do keltských hrobů,je většinou věcí archeologů, popř. spolupráce archeologů a numismatiků. Přitom je diskusní doba, která mohla v tom kterém případě uplynout mezi ražbou, resp. oběhem mince a jejím uložením jako milodar v hrobě.[108] U římských a řeckých mincí trvalo, jak známo, někdy velmi dlouho, než některá byla použita jako "obol mrtvých"; obdobně se někdy objevují keltské mince ještě po několika stoletích v hrobech, např. ve franckých. Předpokladem pro vymezení doby uplynulé mezi ražbou a uložením je bližší stanovení nálezového horizontu příslušného hrobu.

Náš přehled umožňuje u každého vybraného příkladu porovnání archeologicky stanovené doby pohřbu (tečkované linky v přehledu) s numismaticky určenou přibližnou dobou ražby (silné linky přehledu). Nejstarší, dosti spolehlivě zjištěný pohřeb našeho přehledu, (Giengen) pochází z archeologické fáze LT C - 1. Pohřeb u hrobu z Bielu pochází snad z téhož stupně, nebyl však blíže určen. Význam okolnosti, že v obou případech jde o ražbu z oblasti staré Vindelikie, není znám; rozšíření našich úvah o další starší hrobové nálezy by opravilo nebo doplnilo dnešní neúplný obraz.

Podle našeho prvního přehledu je 1. stol. př.n.l. dobou největšího uplatnění mincí v hrobech středoevropských Keltů. Plných 80% zde uvedených pohřbů s mincemi jako milodary nutno zařadit do doby po přechodu z 2. stol. do 1. stol. př.n.l. Současně je patrné, že část hrobových nálezů "obolů mrtvých" pozůstává z mincí, které v době pohřbu zřejmě ještě obíhaly, tzn. že pro uložení do hrobu byly mince vzaty z běžné peněžní hotovosti,ať už z majetku zemřelé osoby nebo pozůstalých (např.

[108] K tomuto problému, ovšem u českých denárů 10. a 11. stol., viz R. T u r e k, České hradištní nálezy datované mincemi. Slavia antiqua I, 1948, str. 487-488 a 504. P. R a d o m ě r s k ý, Obol mrtvých, str. 10-12.

Horgen, Dühren, pravděpodobně také Giengen). V takových případech ovšem často postrádáme v nálezových zprávách bližší údaje o zachovalosti mincí, údaje důležité, neboť mince s ražebním leskem byla jistě velmi brzy vzata z oběhu, kdežto mince otřelá by mohla svědčit o delším nebo dlouhodobém obíhání. Vcelku možno prozatím zjistit, že ve středoevropské oblasti jen výjimečně byl velký časový odstup mezi dobou ražby a dobou předpokládaného uložení mince do keltského hrobu. Ve většině případů šlo zřejmě o typ mince, který v době pohřbu byl ještě v používání a oběhu.

Jiná část keltských "obolů mrtvých" je zřejmě starší než je doba pohřbu. Jde o mince, které již neobíhaly v době smrti pohřbené osoby, nýbrž byly jako drobné cenné předměty, šperky nebo drahý kov dlouho uschovány, aby nakonec - tak jako často jiné staré předměty - doprovodily tělo a duši zemřelé osoby do jiného světa (např. Como).[109] Nelze tedy říci,že jako "oboly mrtvých" byly vybírány jenom mince běžné anebo opačně jen mince staré, neplatné a neběžné.

Z uvedeného vyplývá,že jako milodar byla většinou vzata mince, která byla právě při ruce - jaká to byla, bylo jistě ve většině případů odvislé od individuálních majetkových poměrů zemřelé osoby nebo příbuzných. "Z hrobové výbavy našich Keltů vyplývá, že bohatá diferenciace obyvatelstva se týkala i stránky majetkové.To se jistě odráželo i v jeho rozvrstvení sociálním i v rozdělení a odstupňování politického významu a moci jednotlivců i celých vrstev. Ale konkrétní představu o tom o všem si bez pomoci pramenů psaných utvořit nemůžeme."[110]

Na výběr mincí jako milodarů do hrobů měly však vliv i jiné, vnější okolnosti. Během 2. stol. a v 1. polovině posledního století př.n.l., v době neohroženého keltského panství ve velkých částech střední Evropy, kdy vzkvétala řemeslná výroba a výnosný obchod, i dálkový, nacházíme jako "oboly mrtvých" mince zlaté. V pozdějších dobách však, např. po dvou těžkých porážkách Helvetiů v letech 58 a 52 př.n.l., po kterých Caesar poraženým zkonfiskoval všechno zlato a jistě většinu stříbra, nevlastnili poražení Helvetiové žádné zlaté mince, aby je dávali zemřelým do hrobu. Proto se v 2. polovině posledního století př.n.l. a po změně letopočtu objevují jako "oboly mrtvých" mince nižších hodnot, drobné stříbro nebo bronz, a to všude tam, kde již vládnul Řím ve sta-

[109] Massalské oboly z 4. nebo 3. stol. př.n.l. z pohřbů v Enge a Vevey nespadají do této skupiny, poněvadž byly v době uložení ještě platidlem.

[110] J. D o b i á š, Dějiny čs. území před vystoupením Slovanů, Praha 1964, str. 27. O keltských hrobech soudila naše archeologie: "Vycházíme ze skutečnosti, že laténská plochá pohřebiště jsou ve svém jádru zatím nejspolehlivějším a nejvýraznějším archeologickým projevem a pozůstatkem historických Keltů ve střední Evropě." F i l i p 1956, str. 61.

rém,kdysi svobodném keltském území:v dnešním Lucembursku (Kreckelbierg-Nospelt), v Cisalpině (Soldo, Como), v Noricu (Mihovo).

Na základě domácích hrobových nálezů upozornila švýcarská archeologie na poměrně velký podíl ženských hrobů s "oboly mrtvých".[111] Naše příklady z NSR, byť značně neúplné, podporují švýcarský názor, že může jít o specifický rys ženských hrobů; Giengen, Dühren, Nierstein jsou ženské hroby. K našim domácím hrobům by se mohla vyjádřit naše archeologie.[112]

Pravděpodobnou dobu trvání keltského zvyku,dávat mince jako milodary do (ženských) hrobů,lze z našeho přehledu snadno zjistit. Dva z dvaceti zde vybraných pohřbů (Como, Mihovo) pocházejí buď z konce posledního století př.n.l. nebo již ze začátku našeho letopočtu. Dlouho se zvyk zachoval také v severním pohraničí římské říše, teprve za Caesara obsazeném, kde pohřeb u Kreckelbiergu-Nospeltu pochází z 1. čtvrtiny 1. stol. n.l., asi z dob Tiberiových. Pravděpodobně nelze odumírání keltských "obolů mrtvých" určit časově stejně ve všech částech římské říše s keltským obyvatelstvem. V oblastech déle okupovaných a silněji pořímštělých končil starý keltský zvyk asi dříve. V pohraničních oblastech, teprve nedlouho obsazených, kde starší generace ještě pamatovala časy svobody a bohuslužby keltským bohům,mohly "oboly mrtvých" trvat déle. I v našich krajích přetrval tento zvyk mnoho staletí a vymizel definitivně teprve vlivem křesťanství ve středověku.

V Praze dne 15. prosince 1976

Dodatek (březen 1979)k massalským obolům v hrobech č.14-17 (Švýcarsko):

Podle nejnovějšího bádání francouzských numismatiků z r. 1978 trvala ražba drobných stříbrných mincí (diobolů a obolů) v Massalii až do roku 49 př.n.l. Je tudíž třeba upravit u hrobů č. 14-17 příslušný text,jakož i dobu ražby v "Přehledu vybraných laténských hrobů s keltskými oboly mrtvých" (viz F.S a l v i a t,Les monnaies de Marseille grecque,Archéologia č. 120/červenec 1978, Paris - Dijon, str. 6, 18, 22-23).

---

[111] L. B e r g e r, Die mittlere u.spätere Latènezeit im Mittelland und Jura, str. 65: Langdorf-Frauenfeld, Horgen, Biel, Vevey, Enge, St.-Sulpice, všechny z pozdního laténu.

[112] R a d o m ě r s k ý 1955, č. 26 (Hradiště, okr. Písek), č. 42 (Jenišův újezd, okr. Bílina), č. 84 (Pivoň, okr. Horšovský Týn), č. 125 (Třebívlice, okr. Lovosice).

Seznam vyobrazení v textu

U nalezených "obolů mrtvých" používám,pokud bylo možno, původní vyobrazení z příslušných archeologických a numismatických publikací. Z typografických důvodů bylo přitom nutné spojit jednak vyobrazení kreslená, jednak snímky (fotografie). Proto vyobrazení nemohla být uvedena vždy v obvyklém číselném sledu,což čtenář jistě omluví. V tomto seznamu jsou mince uvedeny podle pořadí v textu. Literaturu, uvedenou výše v poznámkách in extenso, cituji zde zkráceně, např. "Kellner, Tayac".

Obr.č.1a: Statér západogalských Keltů,nalezený v kostrovém hrobě u Hostomic blízko Bíliny. Au, 7,53 g; 1 : 1. M.A. Jenny, Sudeta VII, 1931, str. 142.

1b: K porovnání: Statér keltského kmene v západní Galii (Biturigů?) z pokladu u Tayac-Libourne 1893. Au, 7,65g. 1 : 1. H.-J. Kellner, Tayac, tab. 6, č.126.

Dvě mince z hrobů v Praze-Žižkově 1872

Obr.č.2a: Vindelický statér typu Streber č. 19; BN 9436-9437, LT XXXIX. Málo zvětšený.

2b: Kvinár pražského typu, BN 9411-9415. Ar. Málo zvětšený. F.X. Beneš, Pam. arch. X, 1874 - 77, str. 76 a tab. č. 19 a 20.

Obr.č.3a: Líc barbarské (keltské) napodobeniny statéru Alexandra III., nalezené v mohyle u Gräfendorfu-Dobianu, NDR. Au, 7,95 g. 1,5 : 1. H. Kaufmann, Orlagau 1959, tab.66,č.10.

3b: K porovnání: Barbarská (keltská) napodobenina (nebo originál?) statéru Alexandra III., nalezená u Kurimy (okr. Bardejov) Au, 20 mm, 8,75 g. E. Kolníková,Zlaté keltské mince na Slovensku. Num. sbor. 12, 1973-74,str. 58, č.1, tab. I, č. 5.

Obr.č.4: Vindelická čtyřiadvacetinka statéru z hrobu č. 13 u Giengen 1973. Au, 7,2 mm. Značně zvětšena. J. Biel, Giengen, tab. 53, č. 2.

Obr.č.5: Čtvrtstatér z pohřebiště u Trevíru-Euren 1934. Au,1,89g. 1 : 1. D. F. A l l e n, Philippus, tab. 14, č. 142.

Obr.č.6: Jihoněmecký kvinár s křížem, typ Dühren,z hrobu u Dühren 1865. Ar, 1,9 g. 1 : 1. Fr. Wielandt, JNG XIV, 1964,str. 101, č. 9.

Obr.č.7a: Vindelický statér z hřbitova u Niersteinu. Au, 16mm. Podle Westdeutsche Zeitschrift f. Geschichte u.Kunst, XVI, 1897, tab. 13, č. 21. Zvětšeno.

7b: K porovnání: Vindelický statér Streber 1862, č.38 typu z Niersteinu. Au, 7,490 g. 1 : 1. I. Kappel, Germania 54, 1976, tab. 18, č. 16; pravděpodobně z nálezu v severním Hesensku.

Typy pozdních západoněmeckých statérů Streber č. 84 s triquetrou, odpovídající statérům z hrobů u Andernachu

Obr.č.8: K porovnání: Statér ze stříbra (z bilonu). 1 : 1.

9: K porovnání: Statér z bronzu. 1 : 1.
I. Kappel, Germania 54, 1976, tab. 19, č. 20 a 21.

Typy keltských mincí nalezených r. 1867 v hrobě u Peissantu

Obr.č.10a: K porovnání: Statér (Nerviů?) s "epsilonem". Au, 5,96 g, 16 mm. 1 : 1.

10b: Bronzová potinová mince "s větví"("s bleskem") Nerviů. Br, 20,5 mm, 5,66 g. 1 : 1. S. Scheers, Péronne, tab.XX, č. 342, a tab.XXI, č. 346.

Obr.č.11: Kvinár typu "poprsí s přílbou" s nápisem ARDA, nalezený v hrobě č. 9 hřbitova u Kreckelbiergu-Nospeltu. Ar. Málo zmenšený. L. Reding, Tetelbierg, tab. I, č. 22.

Obr.č.12: Milodary z hrobu u Bielu podle náčrtku R. Forrera z roku 1888.Uprostřed (označen "Au") vindelická čtyřiadvacetinka statéru.Au,0,31 g, 7 mm. 1 : 1. R.Forrer,Antiqua 1888, tab. IV, č. 4-6.

Obr.č.13: K porovnání: Čtvrtstatér "s drakem", typu nalezeného roku 1842 v hrobě u Horgen. Au, 1,891 g. 1 : 1. H.-J. Kellner, Unterentfelden, str. 593, č. 26.

Typ obolů města Massalie,nalezených v hrobech na poloostrově Enge u Bernu (č. 14, 15 a 16) a u Vevey (č. 17).

Obr.č.14-17: LT tab. II, č. 581, 593-699. Katalog B. Peus, Frankfurt n. M., č. 288 (3.10.1975) č. 20 : Ar, 0,77 g. 1 : 1.

Typy cisalpinských napodobenin massalských drachem, nalezených v hrobech u Solda a u Coma

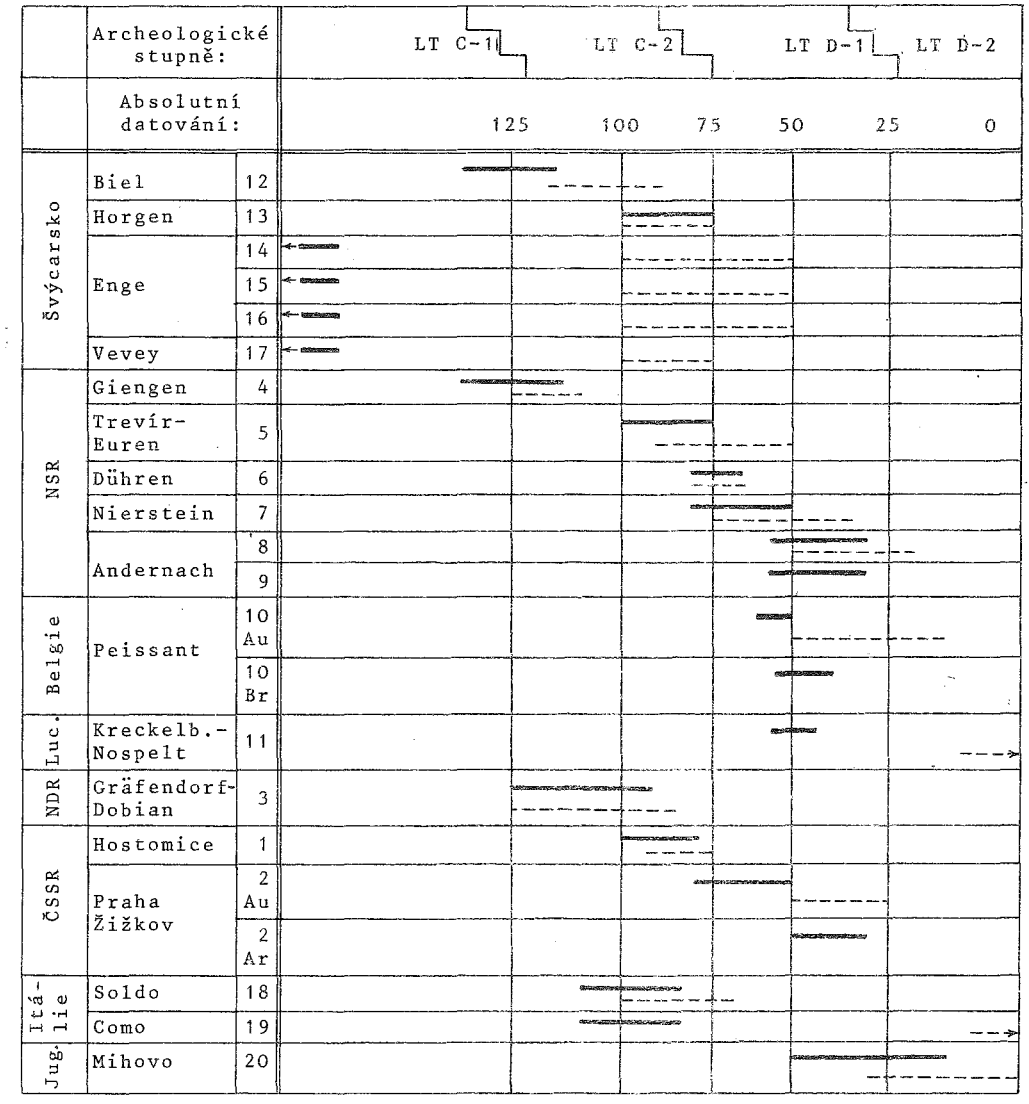
Obr.č.18: K porovnání: Typ cisalpinské drachmy s nápisem RIKOI, nalezené v hrobě u Solda. Ar, 1:1.

Obr.č.19: K porovnání: Typ cisalpinské drachmy s nápisem MASSA, nalezené v hrobě u Coma. Ar, 1:1.
A. Crivelli, Ticino, tab. 45, č.1 (z Ornavassa, typ ze Solda), a tab. 45, "B" (z Coma).

Obr.č.20: Drobná norická mince s hrbolem a koníčkem (tzv. typ z Karlsteinu"),nalezená v hrobě u Mihova (u Šentjerneju, Slovinsko, Jugoslávie). Ar, 0,33 g. 1 : 1. W. Šmid, Die Keltenmünzen des Rudolfinus, Landesmuseum in Laibach. Bericht f. d. Jahr 1906 (Laibach 1907), str. 40, č.14, tab. 2, č. 14. - P.Kos, Mali noriški srebrniki s konjički. Arh. vestnik XXV, Ljubljana 1976, typ IA - d.

Za pečlivou recenzi tohoto článku a za připomínky jsem zavázán pí dr. Nemeškalové-Jiroudkové, CSc, Praha. Upřímný dík vzdávám také všem, kteří podporovali mou snahu vyobrazit původní dokladový materiál. Jsou to: H.-J. Kellner, Mnichov (obr.č.1b,13), W. Coblenz, Dráždany (obr.č.3a), E. Kolníková, Nitra (obr.č.3b), J. Biel, Stuttganrt(obr. č.4), + D. F. Allen, Chilson (obr.č.5), Fr. Wielandt, Karlsruhe (obr. č.6), P. H. Martin, Karlsruhe; O. Rochna, Frankfurt/M. (obr.č. 7a), i. Kappel, Kassel (obr.č.7b,8,9), S. Scheers, Diegem (obr.č.10a,10b), L. Reding, Luxembourg (obr,č.11), H.U. Geiger, Curych (obr.č.12,18,19), D. Raab, Frankfurt/M. (obr.č.14-17), P. Kos, Ljubljana. (obr.č.20).

Přehled vybraných laténských hrobů s keltskými oboly mrtvých

KAREL CASTELIN

Totenobole bei den Kelten Mitteleuropa's

Seit den Zeiten A. Blanchet's, der im J. 1905 in seinem Traité keltischen Totenobolen, vor allem aus dem antiken Gallien, Aufmerksamkeit widmete,[1] sind die Münzbeigaben in keltischen Gräbern Mitteleuropa's soweit bekannt nicht zusammenfassend behandelt worden. Der Autor stellt hier eine Auswahl charakteristischer latènezeitlicher Gräber mit Münzbeigaben zusammen und bringt bei jedem Grabe kurze Angaben über die Münzen, ihre Datierung sowie über die Einreihung der Gräber in die relative Chronologie nach archäologischen Stilstufen.[3]

1. Ein Skelettgrab von Hostomice (NW-Böhmen) enthielt einen westgallischen Stater (siehe Abb. 1a) vom Typus der Statere von Tayac-Libourne, die den Bituriges (Vivisci) zugeschrieben wurden (siehe Abb. 1b).[5] Der Autor lehnt Zweifel an der Zugehörigkeit des Staters zum Grabe von Hostomice ab und datiert den Stater[9-10] und das bisher zu früh (zu alt) datierte Grab an den Anfang des letzten Jahrhunderts v. d. Z.

2. Bei Aufdeckung von 22 latènezeitlichen Bestattungen im J. 1872 in Prag-Žižkov wurden auch mehrere Münzen gefunden, von denen drei vindelizische Statere und zwei silberne Quinare vom "Prager Typus" (siehe Abb. 2 a und b) publiziert wurden.[20] Nach der heute bekannten zeitlichen Einreihung der vindelizischen Statere[24] und der Quinare vom "Prager Typus"[26] legt der Autor das Grab (die Gräber) ins 2. Drittel, eventuell in das 3. Viertel des 1. Jahrhunderts v. d. Z.

3. Bei Gräfendorf-Dobian (DDR) wurden am Boden eines Hügelgrabes zwei Nachprägungen der Alexander-Niké - Statere gefunden, von denen sich ein Exemplar erhielt (siehe Abb. 3 a und b).[28] Die Bestattung dürfte spätestens zu Ende des 2.Jhdts. v. d. Z. anzusetzen sein.[30-31]

4. Die bisher älteste Münze als Totenobol, ein seltener vindelizischer Vierundzwanzigstel-Stater mit Januskopf und Pferdchen[36] stammt aus einem Frauenbrandgrab bei Giengen (siehe Abb.4). Es wird in die archäologische Stufe LT C-1, somit noch ins 2. Jhdt. v. d. Z. gelegt.[38] Bei der unzweifelhaften zeitlichen Parallelität dieser Vierundzwanzigstel-Statere und der ersten böhmischen Stater-Teilstücke vom AA-Typus (Athena-Alkis-Typus) stellt dies ein wichtiges Datierungs-Moment auch für die erste Phase der keltischen Goldprägung in Böhmen dar.[39]

5. Unter den aus dem Gräberfeld von Trier-Euren beim Bau eines Flugplatzes aufgelesenen Grabbeigaben[40] war auch ein keltischer Viertelstater (siehe Abb.5).[41] Er stammt wohl aus dem Beginn des letzten Jahrhunderts v. d. Z., somit aus der Phase LT C - 2.[45-46]

6. Zu den bekanntesten keltischen Totenobolen gehört der süddeutsche Kreuz-Quinar (siehe Abb.6) aus dem reichen Frauengrab bei Dühren (BRD), das archäologisch in die Stufe LT C-2 eingereiht wurde.[47 und 51] Der Quinar kann erst nach etwa 80 v.d. Z. geprägt worden sein,[50,52] sodass sich hier eine relativ sichere Brücke zwischen archäologischer und numismatischer Datierung ergibt.

7. Der im Frauenbrandgrab bei Nierstein (BRD) gefundene vindelizische Stater[53] vom Typus Streber Nr 37 (siehe Abb 7 a und b) deckt sich mit der Datierung der mitgefundenen vier Fibeln vom Nauheimer Typus aus LT D-1. Das Grab dürfte somit aus dem 2. oder 3. Viertel des letzten Jahrhunderts v. d. Z. stammen.[56]

8. - 9. In zwei Gräbern vom Martinsberg bei Andernach (BRD) wurde je ein später Triquetrum-Stater[58-59] vom Typus Streber Nr 84 gefunden (siehe Abb. 8 und 9), die aus der 2. Hälfte des letzten Jahrhunderts v. d. Z. stammen dürften.[60]

10. In einem Kammergrab bei Peissant (Belgien) wurden neben einigen Schmuckstücken sechs Statere vom sogenannten "Epsilon-Typus" zusammen mit zehn Potinmünzen "au rameau" eines belgischen Stammes (siehe Abb. 10a und b) gefunden.[62] Die "Epsilon-"Statere stammen aus der Zeit der Gallischen Kriege Caesars,[65-66] die Potinmünzen sind etwa gleichzeitig oder (wahrscheinlich) etwas jünger.[67] Das Grab stammt vermutlich aus der 2. Hälfte des 1. Jhdts. v. d. Z.

11. In der Gemeinde Kreckelbierg-Nospelt (Luxemburg) kam in einem Friedhof aus dem ersten Viertel des 1. Jhdts. u. Z. ein Treviri-Quinar mit der Aufschrift ARDA (siehe Abb. 11) zum Vorschein.[69] Er stammt aus der Zeit der Gallischen Kriege[71] und zeigt das Fortdauern alter keltischer Gebräuche noch in der ersten Kaiserzeit.

12. Zu den Beispielen aus dem Gebiet der heutigen Schweiz zählt das Grab in Biel mit einem vindelikischen Vierundzwanzigstel-Stater wie in Giengen.[73] Die kleine Goldmünze (siehe Abb. 12 mit Fig. 5) stammt, wie oben erwähnt, aus dem 2. Jahrhundert v. d. Z.; die Bestattung könnte bis ins 1. Viertel des letzten Jahrhunderts herabgesetzt werden.[75]

13. Unter den bekanntesten Grabfunden der Latènezeit in der Schweiz erscheint das Frauengrab von Horgen am See.[76-77] Es enthielt als Totenobol einen Viertelstater mit dem charakteristischen Beizeichen des "Rolltiers" (siehe Abb. 13). Diese Viertelstatere vom Typus "Horgen-Unterentfelden"[78] werden als Prägungen der Helvetier angesehen und in die Stil-Phase LT C-2 gelegt,[84] die in der Schweiz vermutlich um 80-70 v. d. Z. endete.[85] Das Grab dürfte somit aus dem 1. Viertel des letzten Jahrhunderts stammen.

14. - 16. Aus den Gräbern auf der Engehalbinsel bei Bern stammen drei Massalia- Obole (siehe Abb. 14, ebenso 15, 16 und 17), von denen zwei in situ beim Kopf der Toten gefunden wurden.[88-91] Die Gräber stammen aus LT C, womit der Umlauf der Massalia-Obole übereinstimmt.

17. Ebenfalls ein Massalia-Obol (siehe Abb. 14, ebenso 15,16 und 17) stammt aus dem Friedhof von Vevey.[96] Das Latènegrab wurde in die jüngere Phase von LT C gelegt.[99] Auch hier stimmt die Umlaufszeit mit der archäologischen Einreihung überein.

18. und 19. Schon R. Forrer wies auf das häufige Vorkommen von Nachahmungen massalischer Drachmen aus cisalpinen Münzstätten in Gräbern hin;[100] dies würde eine Detailstudie verdienen. Das eine der beiden hier angeführten Beispiele, die Münze aus einem Grabe von Soldo, ist eine damals vermutlich noch umlaufende Nachprägung mit der Aufschrift RIKOI (siehe Abb. 18) aus einem Grabe, das in den Anfang des letzten Jahrhunderts gelegt wurde.[102] Als zweites Beispiel aus dem Ticino erscheint hier eine cisalpinische Drachme (siehe Abb. 19) aus einem Grabe bei Como, das aus der Zeit des Augustus, wo nicht später, stammen dürfte;[103] hier handelt es sich wohl um eine schon lange ungangbare Münze.

20. Das letzte Beispiel kommt aus Mihovo im nördlichen Jugoslavien, dem antiken Noricum. Es ist eine Kleinsilbermünze vom "Karlsteiner Typus".[104] Diese Münzen (siehe Abb. 20) liefen in der 2. Hälfte des letzten Jahrhunderts v. d. Z. und bis in die ersten Jahre von Kaiser Claudius um.[107]

Zusammenfassend wird festgestellt, dass sich die Sitte der Totenobole bei den Kelten Mitteleuropa's vielleicht vom Westen nach Osten verbreitete. Eine Tabelle (siehe S.97) zeigt in vereinfachter Weise die vermutliche Prägezeit der hier angeführten Münzen sowie die vermutliche Zeit der Beerdigung und Hinterlegung des Totenobols. Als solcher konnte nach dem Zeugnis der hier ausgewählten Beispiele vermutlich jedes Geldstück verwendet werden, das gerade zur Verfügung stand, gleichgiltig ob noch umlaufend oder schon ungebräuchlich. Seitens der Archäologen in der Schweiz wurde auf die verhältnismässig grosse Anzahl von Totenobolen in Frauengräbern hingewisen.[111] Der Brauch hörte anscheinend in der ersten Kaiserzeit mit der Romanisierung der okkupierten keltischen Gebiete allmählich auf.

Deutsch vom Verfasser

ZDENKA NEMEŠKALOVÁ-JIROUDKOVÁ

NÁLEZY KELTSKÝCH MINCÍ S KANCEM A MUŽÍKEM

(Tab. I)

Mezi dosud známými keltskými mincovními typy, které se vyskytují na území Čech a Moravy, zaujímají význačné místo zlaté ražby s obrazem kance na jedné a stojícího mužíka na druhé straně.Kanec je na minci zobrazen vždy zleva *(tab.I.,1a-9a)*: štíhlý,poněkud obloukovitě prohnutý trup zvířete je pokryt stylizovanými štětinami, znázorněnými krátkými čárkami ukončenými kuličkami. Hlava je vyznačena pouze krátkým výčnělkem; její pečetítkové ukončení však vystihuje charakteristický rypák vepře. Mezi hlavou a předními končetinami je kulička. Tři podobné výrazné tečky se nalézají pod trupem kance a tvoří vrcholy rovnoramenného trojúhelníka, jehož obě ramena jsou vyznačena, základna však nikoliv. Na nižších mincovních hodnotách má kanec menší počet stylizovaných štětin a pod trupem pouze jednu tečku *(tab.I,6a-9a)*. Obraz kance na statérech je znám ve dvou základních variantách: jednu variantu charakterizuje mírně obloukovitá čára, která se táhne těsně nad hřbetem kance po celé jeho délce od hlavy až k ocasu. Vedle levé je na této variantě zachycena též pravá přední i zadní končetina (*tab.I, 1a-4a*). Statéry druhé varianty postrádají obloukovitou čáru nad hřbetem kance a obě přední i zadní nohy tu splývají *(tab.I, 5a)*.

Na druhé straně zlatých mincí s kancem je zobrazen stojící mužík s upaženýma rukama, jehož hlava a nohy jsou otočeny pohledově vlevo. V každé ruce mužík drží vztyčený prohnutý předmět podobný šavli.Po stranách mincovního obrazu je na statérech lukovitě prohnutá čára, ukončená kuličkami (*tab.I, 1b-5b*). Na hlavě má mužík stylizovanou přílbu a pod rukama kuličku. Naprostá shoda všech kresebných detailů i jejich shodná vzájemná poloha svědčí o tom, že obraz mužíka na statérech, které mají na druhé straně kance s obloukovitou čarou nad hřbetem pochází z téhož razidla *(tab.I, 1b-4b)*. Statéry s druhou kresebnou variantou kance mají obraz mužíka v jednotlivých kresebných detailech shodný s obrazem na předchozích mincích,a proto bychom tu stěží mohli mluvit o jiné variantě kresby *(tab.I, 5b)*. Několik detailů, např.

Numismatický sborník 15, Praha 1979

ukončení stylizované přílby nad obličejem mužíka, které se přesně neshoduje s předchozími mincemi, nebo kuličky pod rukama mužíka, položené poněkud výše než v předchozích případech, svědčí pouze o tom, že tu jde o ražbu vyrobenou jiným párem razidel. Na třetinkách a osminkách statéru byl vzhledem k menším rozměrům střížků obraz mužíka redukován. Především odpadla lukovitá čára po stranách stojícího mužíka. Rozdíly v ostatní kresbě na dosud známých třetinkách statéru nás opravňují k tomu, abychom tu rozlišili dvě varianty. Za variantu nejbližší statérům lze označit minci, na níž šavlovitý předmět, vztyčený v rukou mužíka, je prodloužen směrem dolů a podobně prohnut, avšak na opačnou stranu; podobá se proto nedotaženému S *(tab.I, 6b)*. Přílba ukončená kuličkami i tečka pod rukama mužíka tu zůstává jako na statérech. Na druhé variantě třetinek statéru mužík nemá v upažených rukou prohnutý šavlovitý předmět, nýbrž předmět, který se směrem vzhůru lopatkovitě rozšiřuje, a pod jeho rukama je několik teček *(tab.I, 7b, 8b)*. Na osminkách statéru má mužík v upažených rukou vztyčený předmět a pod rukama pouze jednu tečku *(tab.I, 9b)*.

Je problematické, zda současně se statéry, jejich třetinkami a osminkami byly raženy též čtyřiadvacetinky statéru zkoumaného typu. R. Paulsen[1] považoval za možné, nikoliv však spolehlivě prokázané, že nejnižšími mincovními jednotkami typu kanec - stojící mužík jsou čtyřiadvacetinky statéru nalezené na Hradišti u Písku *(tab.I, 10)* a v Mirovicích.[2] K sledovanému typu přiřazoval tyto mince K. Castelin,[3] který v kresbě na jejich jedné straně spatřoval zjednodušený motiv kance. Líc i rub čtyřiadvacetinek statéru z Hradiště u Písku a z Mirovic pochází s největší pravděpodobností z téhož páru razidel, avšak od popsaných obrazů na statérech, třetinkách a osminkách statéru se značně liší. Obraz na jedné straně čtyřiadvacetinek připomíná spíše stylizovanou hlavu než kance a ornamentální výzdoba druhé strany se kresbě mužíka ani vzdáleně nepodobá.

Obraz na všech dosud známých statérech, třetinkách i osminkách statéru popsaného typu je jasný a pečlivě provedený. Při popisu mince působí rozpaky pouze otázka, kterou stranu je třeba považovat za lícní a kterou za rubní. Vědecká numismatika již od svých počátků označovala tu stranu mince, na níž je vyražena hlava panovníka a jeho jméno nebo symbol osoby či instituce vydávající minci, za líc.[4] Podobně i na keltských

[1] R. P a u l s e n, Die Münzprägungen der Boier, Leipzig - Wien 1933, str. 43.
[2] R. P a u l s e n, op. cit., tab. 12, č. 257, 258.
[3] K. C a s t e l i n, Die Goldprägung der Kelten in den böhmischen Ländern, Graz 1965, str. 45.
[4] Srv. k tomu R. G ö b l, Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum, Wien 1973. - Na obtížnost správného popisu mincí různých druhů a typů upozorňuje Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Základy numismatiky, Praha 1975, str. 78-79.

mincích je hlava, ať jakkoliv zbarbarizovaná nebo úplně změněná v hrbol, vždy považována za lícní obraz. Je proto pochopitelné, že někteří starší autoři při popisu keltských mincí s lidskou postavou a zvířetem považovali obraz stojícího muže za významnější a označovali jej za líc.[5] Tento způsob popisu, odvozený z antického a novodobého pojetí, je v souladu s dvěma keltskými mincovními typy, které jsou svou obrazovou náplní zkoumanému typu velmi blízké a u nichž buď strana s motivem kance je oprávněně rubem nebo strana s mužíkem lícem. Jsou to především lité potinové mince, které jsou v Čechách kromě popsaného typu zlatých ražeb jedinými keltskými mincemi s obrazem kance *(tab.I, 12, 13)*. Poněvadž jejich druhou stranu vyplňuje stylizovaná hlava, jak již bylo řečeno uznávaná vždy za líc, je třeba stranu s obrazem kance označit za rub. Byly nalezeny na Hradišti u Stradonic,[6] u Chomutova[7] a u Kolína.[8] Přesná obdoba druhé strany zlatých ražeb, které jsou předmětem tohoto příspěvku - stojící mužík s upaženýma rukama - se na keltských mincích jiného typu nebo v souvislosti s jiným obrazem na druhé straně mince nevyskytuje. Pouze podobný námět - lidská postava na jedné a zvíře na druhé straně - byl v keltském mincovnictví v našich zemích použit velmi často. Ze zlatých mincí s tímto tématem je možno jmenovat např. zlaté ražby s klečícím bojovníkem a koněm. Lidskou postavu je třeba v tomto případě označovat za lícní mincovní obraz, neboť vzhledem k tomu, že největší počet typů keltských ražeb s obrazem koně má na druhé straně hlavu, obraz koně se stal typickým obrazem rubním.

[5] J.E. W o c e l, Pravěk země české, Praha 1868, str. 138, při popisu nálezu z Veltrus označoval stranu s obrazem mužíka na lícní a stranu s obrazem kance na rubní. Týmž způsobem popsal nález z Veltrus, z Lísku u Berouna a jednu minci bez naleziště E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen, Prag 1891, str. 8, č. 31-33. U třetinky statéru téhož typu z Holešova patrně nedopatřením označil stranu s kancem za líc a stranu s obrazem mužíka za rub (E. F i a l a, op.cit., str. 8, č. 35), neboť v jiné své publikaci (E. F i a l a, Collection Ernst Prinz zu Windisch-Grätz, Prag 1900, Anhang zu dem Band V, str. 198, č. 2787) popsal nález z Holešova způsobem v té době obvyklým, a to stojícího mužíka jako obraz lícní a kance jako rub. V starší cizí literatuře byl mužík označován za lícní a kanec za rubní mincovní obraz pravidelně. Viz D o n o p - G.F. G r o t e f e n d, Das älteste Geld, Blätter für Münzkunde, Journal Numismatique de Hannovre, Bd. IV, No. 3, Leipzig 1844, str. 43, tab. XI, č. 268; F. P f a f f e n h o f f e n, Lettre à M. Adrien de Longpérier sur quelques monnaies celtiques, Revue Numismatique N. S. XIV, 1869-70, str. 21-22, tab. I, č. 6, 7; Henri d e l a T o u r, Atlas de Monnaies Gauloises, Paris 1892, tab. XXXVII, č. 9364, 9365; A. B l a n c h e t, Traité des Monnaies Gauloises II, Paris 1905, str. 458, obr. 505.
[6] P. R a d o m ě r s k ý, Nálezy keltských mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, Praha 1955, str. 45, č. 29.
[7] P. R a d o m ě r s k ý, op. cit., str. 48, č. 37, 38.
[8] P. R a d o m ě r s k ý, op. cit., str. 50, č. 49.

V mladší numismatické literatuře se však při popisu mincí zkoumaného typu častěji setkáváme s obráceným popisem, tj. s označením kance za líc a strany s obrazem mužíka za rub. Důvodem k tomuto pojetí byla teorie o vzniku obrazu stojícího mužíka přetvořením antické Níké. R. Forrer podle antického vzoru, kde Níké byla obrazem rubním, označil stojícího mužíka též za rub a kance za lícní mincovní obraz.[9] I když otázce odvození obrazu mužíka od stojících postav na rubu antických mincí nebyla v pozdější literatuře věnována zvláštní pozornost a stojící mužík nebyl podrobněji analyzován, Forrerův způsob popisu byl většinou zachováván.[10] V nejmladší práci, zabývající se speciálně mincemi s kancem a stojícím mužíkem byla o správnosti tohoto určení líce a rubu vyslovena pochybnost.[11] Pro označení kance za lícní mincovní obraz a stojícího mužíka za rub je však možno nalézt určité oprávnění týmž způsobem jako v předchozím případě pro označení opačné: pomocí podobných typů keltských mincí.Celkovým stylem kresby je stojícímu mužíku s upaženýma rukama nejbližší utíkající bojovník se štítem a zkříženými tyčinkami, vyskytující se rovněž na statérech a jejich dílech*(tab.I,11)*. Druhou stranu ražeb tohoto typu pokrývá hrbol rozdělený brázdami. Jelikož nedokonalou technikou ražby se v keltském mincování v řadě případů reliéf hlavy změnil v nepravidelný hrbol, je i na této minci strana s hrbolem moderními badateli považována za lícní, i když v tomto případě lze pochybovat, zda keltský mincíř skutečně chtěl tímto obrazem hlavu znázornit. Šlo-li tu skutečně o obraz hlavy, je třeba stranu s utíkajícím bojovníkem označit za rub. Poněvadž nelze vyloučit, že na mincích s kancem a mužíkem měl stojící mužík podobný význam jako na uvedené ražbě utíkající bojovník, je možno tímto způsobem do určité míry zdůvodnit označování kance za lícní a stojícího mužíka za rubní mincovní obraz.

Stojící lidská postava ve spojení jak s tradičním lícním obrazem - hlavou, tak s typickým reprezentantem rubu - koněm, a uvedené příklady dalšího spojování rozličných druhů obrazů na jedné minci dokazují,že v keltském mincovnictví v Čechách a na Moravě se nevytvořily určité kategorie lícních a rubních obrazů. Tato skutečnost velmi ztěžuje řešení otázky, jaký význam měly jednotlivé keltské mincovní obrazy a o kterých z nich lze předpokládat, že plnily funkci lícních obrazů v tom smyslu,

[9] R. F o r r e r, Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande, Strassburg 1908, str. 284-290, obr. č. 491.

[10] R. P a u l s e n, op.cit.,str. 41.-K. P i n k,Die Goldprägung der Ostkelten, WPZ XXIII, 1936, str. 21, tab. II, č. 15;ve své mladší práci však K. Pink klade obraz mužíka na stranu lícní a kance na rubní (K. P i n k, Einführung in die keltische Münzkunde, Arch. Austriaca, Beiheft 4, Wien 1960, tab. II, č. 43).

[11] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, Num. listy XIII, 1958, str. 8.

že symbolizovaly mocenské postavení osoby nebo skupiny osob,které mince vydávaly.

Smysl a význam obrazů na keltských mincích ražených v našich zemích patří mezi problémy, které nebyly dosud komplexně řešeny.V naší stejně jako v zahraniční literatuře byla věnována pozornost pouze některým obrazům nebo jejich součástem, a to z rozličných hledisek.Jedním z motivů, který pro časté ztvárnění na různých jiných památkách keltského výtvarného umění zaujal již vícekrát odbornou pozornost, je právě motiv kance, vyskytující se na zkoumaném mincovním typu. V naší literatuře již roku 1866 J.E. Wocel v souvislosti s publikací bronzové mince s kancem nalezené u Kolína a Chomutova a zlaté mince s mužíkem a kancem z Veltrus a Lísku u Berouna upozornil na používání motivu kance na keltských vojenských odznacích.[12] Bronzové sošky vepřů,které se k tomu účelu připevňovaly na žerď, jsou nalézány na celém někdejším keltském území.V Čechách byly objeveny v Praze-Šárce[13]a na Hradišti u Stradonic.[14] Svědectví o užívání kančích figur jako vojenského odznaku přinášejí též reliéfy římských vítězných oblouků i samy keltské mince.[15] Kanec se někdy objevuje jako součást určitého obrazu nebo skulptury bez zjevné funkční souvislosti. Např. na mincích, které razili Aulerci Eburovices v Evreux byl malý obraz kance umístěn pod koně nebo jako doplněk obrazu hlavy.[16] V těchto případech byl motiv kance použit místo ornamentální výzdoby. Podle některých autorů má však motiv kance zde podobně jako na trupu sošky, představující lidskou postavu z Euffigneix (Haute-Marne), doplňující náboženský význam a svědčí o funkci kance v keltském kultu.[17] Vzhledem k častému výskytu kance na rozličných památkách, jako jsou mince, vojenské odznaky a skulptury, o jejichž důležitosti v životě keltské společnosti nelze pochybovat, sdílela řada autorů názor J.Décheletta, podle něhož tento symbol měl velmi široký význam a fungoval především jako národní odznak Galů nebo Keltů.[18] Uplatnění motivu kance v náboženském i veřejném životě keltské společnosti mělo patrně svůj původ v keltském hospodářství, kde chov vepřů hrál významnou roli. Podle písemných pramenů[19] Keltové chovali vepře nejen pro domácí spo-

[12] J. E. W o c e l, op.cit. str. 138-139.

[13] J. E. W o c e l, op.cit. str. 140, obr. č. 72.

[14] J. L. P í č, Čechy na úsvitě dějin, Starožitnosti země České II,2, Praha 1903, str. 65, pozn. 107, tab. XX, č. 21; R. F o r r e r, Reallexikon der prähistorischen klassischen und frühchristlichen Altertümer, Berlin-Stuttgart 1907, str.194, obr. 165.

[15] J. E. W o c e l, op.cit., str. 139; A. B l a n c h e t, op. cit., str. 162.

[16] A. B l a n c h e t, op.cit., str. 322-324.

[17] D. A l l e n, Some Contrasts in Gaulish and British Coins, Celtic Art in Ancient Europe, Five Protohistoric Centuries,London 1976,str.270.

[18] J. D é c h e l e t t e, Manuel d´archéologie préhistorique,celtique et gallo-romaine IV, Paris 1927, str. 683.

[19] S t r a b o 4, 4, 3.

třebu, ale ve velkém je též vyváželi, zejména do Itálie. S intenzívním chovem vepřů patrně souviselo též rituální ukládání kančích čelistí a kostí do hrobů nejen na našem území, ale téměř ve všech oblastech osídlených Kelty[20] a nikoliv pouze v mladším období, kdy keltská společnost dospěla k vlastní ražbě mincí, ale již během několika předchozích staletí.

Hospodářský význam chovu vepřů a uplatnění motivu kance ve vojenství,kultu a patrně též veřejném životě nás přesvědčuje o tom, že tento motiv na mincích nesouvisí s cizími vlivy, zejména tak často v mincovnictví se uplatňujícími vlivy antickými, nýbrž že je třeba jej naopak považovat za prvek specificky keltský. Používání symbolu vepře v různých oblastech keltského života však znemožňuje bližší determinaci jeho významu na mincích. Vzhledem k tomu, že symbol kance se v Čechách a na Moravě objevuje pouze na jednom typu zlatých a jednom typu potinových mincí, které nepatří k nejbohatším a nejčastěji se vyskytujícím mincím, a proto jejich výroba byla patrně časově a místně omezená, nelze se domnívat, že by kanec na zlatých mincích měl význam keltského národního znaku. Výskyt jiných motivů na keltských zlatých ražbách téže váhové soustavy, zpracovaných podobným uměleckým stylem, naznačuje,že tu jde spíše o symbol, který na rozdíl od kultu, vojenství nebo jiných oblastí keltského života, v mincovnictví neměl řádově vyšší význam než symboly jiné a jeho použití bylo vázáno na určité místo a čas.

Ačkoliv o keltském původu kance na zkoumaném typu mincí nebyla nikdy vyslovena pochybnost, stojícího mužíka, jak už bylo řečeno, řada badatelů považovala za motiv, přejatý z antických mincí. Vzhledem k zásadní odlišnosti jak celkové koncepce obrazu,tak jednotlivých detailů a stylu kresby však nemůžeme stojícího mužíka pokládat za přímou kopii antické Níké nebo Athény.V keltském mincovnictví se často setkáváme s postupným přetvářením antických obrazů, které můžeme sledovat i u některých nejrozšířenějších typů v našich zemích. Avšak ani tento způsob odvození stojícího mužíka od antického mincovního obrazu není doložitelný. Především není znám mincovní typ, v němž bychom mohli spatřovat předchůdce stojícího mužíka a současně spojující vývojový článek mezi antickou bohyní a keltským mužíkem. Proti odvození zkoumaného obrazu od antického originálu svědčí do značné míry i jeho realistické provedení.Mincovní obrazy, které Keltové přejali z antických ražeb, ve svém postupném vývoji téměř vždy ztratily svůj původní realistický charakter a většinou se změnily v nesrozumitelnou kresbu nebo ornament. Realistické

[20] J. F i l i p, Keltové ve střední Evropě, Praha 1956, str. 64, 299 - 300; B. B e n a d í k - E. V l č e k - C. A m b r o s, Keltské pohřebiská na juhozápadnom Slovensku - Keltische Gräberfelder der Südwestslowakei, Bratislava 1957, str. 302 - 304.

ztvárnění stojícího mužíka proto neodpovídá obvyklému procesu barbarizace.

Stojícího mužíka podobně jako motiv kance na druhé straně mince je proto třeba považovat za naprosto samostatné keltské mincovní typy, které nevznikly postupným vývojem, nýbrž byly vypracovány jednorázově a nezávisle na typech jiných. Věcným obsahem i výtvarným provedením mincovních obrazů jsou zkoumanému typu nejbližší zlaté mince s hrbolem rozděleným brázdami a utíkajícím bojovníkem *(tab.I,11)*,[21] které byly nalezeny na různých lokalitách v Čechách, např. v Lísku u Berouna v jednom nálezovém celku se zkoumaným typem ražeb.[22] Utíkající bojovník je ztvárněn podobně realisticky jako stojící mužík, avšak jeho postoj i předměty, které drží v ruce, svědčí o tom, že měl vyjádřit poněkud jinou myšlenku. Hrbol na líci této mince, jak již bylo řečeno,se obecně považuje za obraz hlavy, přejatý z antických mincí a v dalším vývoji zdeformovaný. Kresba připomínající luk však zpochybňuje roli antické předlohy při tvorbě tohoto mincovního obrazu. Původ utíkajícího bojovníka nemůžeme hledat v obrazové náplni antických mincí z těchže důvodů jako v případě stojícího mužíka. Oba mincovní obrazy, které si jsou blízké jednak tím, že představují mužskou postavu,a jednak svým kresebným provedením, je proto třeba po stránce obsahové i formální považovat nejen za vlastní keltský výtvarný projev, ale též za doklad samostatného místního uměleckého stylu.

Téměř všichni autoři, kteří do rámce svého komplexního zpracování keltského mincovnictví zahrnuli ražby zkoumaného typu,řešili též otázku vztahu ražeb s kancem a mužíkem k zlatým mincím jiných typů, a to vždy na základě jejich váhy. R. Forrer[23] vzhledem k jejich vysoké váze usuzoval, že jsou relativně velmi staré,a mají proto souvislost s typem s Níké. R. Paulsen, který měl k dispozici již větší množství materiálu, vypočetl průměrnou váhu statéru s kancem a mužíkem 7,817 g.[24] Mezi váženými mincemi však byla jedna neobyčejně lehká, vážící pouze 6,45 g; nebereme-li tuto lehkou minci v úvahu, je průměrná váha ostatních statérů podstatně vyšší, činí 7,897 g. R. Paulsen při třídění keltských ražeb na našem území zařadil typ s kancem a stojícím mužíkem vedle ražeb s utíkajícím bojovníkem, se stočeným drakem, s hlavou a býkem, se stylisovanou hlavou a koněm a dalších do skupiny mincovních řad příbuzných typu s Níké a s Athénou Alkis. Příslušnost zlatých ražeb s kancem

[21] K mincím s kancem a mužíkem byl tento typ přiřazován již od nejstarších dob. Viz F. P f a f f e n h o f f e n, l. c., str. 23; A. B l a n c h e t, op. cit. str. 458; K. C a s t e l i n, Die Goldprägung, str. 42-44, je označuje za řadu, která bezprostředně předcházela ražbám s kancem a stojícím mužíkem.

[22] P. R a d o m ě r s k ý, op. cit., str. 53, č. 62.

[23] F. F o r r e r, Keltische Numismatik, str. 291.

[24] R. P a u l s e n, op. cit., str. 41.

a mužíkem k typu Alkis vzhledem k jejich váze a zrnu uznával též K. Pink.[25] Poněvadž motiv utíkajícího, skákajícího nebo klečícího mužíka se vyskytuje na stříbrných mincích v jižním Německu a na statérech galského kmene Veliocassů a Ambianů, vyslovil přesvědčení, že k ražbě typu s kancem a mužíkem i typu s utíkajícím bojovníkem došlo pod galským vlivem. K. Castelin v soustavě keltského mincovnictví, kterou sestavil,označil typ s Níké a s Athénou Alkis za hlavní mincovní řady.Typ se stojícím mužíkem, utíkajícím bojovníkem a další typy, které Paulsen označil jako řady příbuzné typu s Níké a Athénou Alkis, považuje za vedlejší mincovní řady. Pokud jde o vzájemný vztah mezi typem s Níké a Athénou Alkis a typem se stojícím mužíkem, shodně s Paulsenem je přesvědčen o jejich těsné vzájemné návaznosti.[26]Pokud jde o umělecké ztvárnění těchto i jiných ražeb s realistickými obrazy, připouští podobně jako K. Pink, že byly ovlivněny z Galie.[27]

Zatímco shodná váha a ryzost byla všemi autory, kteří se zabývali keltským mincovnictvím, uznávána za dostačující důkaz o časové souvislosti nebo návaznosti ražby mincí s kancem a mužíkem na ražbu typu Alkis, o místě ražby a kmenové příslušnosti zkoumaného typu byly vysloveny různé teorie. Ve starší literatuře tyto ražby byly buď přímo přidělovány Ariovistovi,[28] nebo alespoň určovány jako germánské.[29] O saské nálezy, především o nález v Thiessen, opíral svůj výklad původu těchto mincí R. Forrer,[30] který je připisoval Hermundurům sídlícím mezi Labem a Sálou. Oblast jejich rozšíření v Čechách a na Moravě odpovídala sféře vlivu Hermundurů. A. Blanchet[31] považoval za místo jejich vzniku česko-moravské pomezí. Kritiku staršího určování místa ražby a kmenové příslušnosti provedl R. Paulsen,[32] který především nesouhlasil s přidělováním těchto mincí Hermundurům; podle jeho výkladu Hermundurové nejprve žili východně od Labe a do oblasti mezi Harcem a Krušnými horami, Werrou a Labem přišli teprve po odchodu Svébů. S odkazem na svůj soupis Paulsen uvádí, že převážný počet nalezišť leží v Čechách, a to v severních a středních. Vznik této řady proto klade do Čech. Poněvadž předpoklad, že jde o ražbu některé keltské kmenové skupiny, nelze doložit dostatečným množstvím průkazných nálezů, nevylučuje ani možnost,že tyto mince razili Germáni pronikající do severních Čech. Podle K. Pinka[33]

[25] K. P i n k, Die Goldprägung der Ostkelten, str. 20-23.
[26] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str. 13; t ý ž, Die Goldprägung, tab. XIV.
[27] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.7.
[28] F. P f a f f e n h o f f e n, l.c., str. 22.
[29] H. d e l a T o u r, op.cit., tab. XXXVII, č. 9364, 9365. A. B l a n c h e t, op.cit., str. 458.
[30] R. F o r r e r, Keltische Numismatik, str. 291.
[31] A. B l a n c h e t, op.cit., str. 458.
[32] R. P a u l s e n, op.cit., str. 43.
[33] K. P i n k, Die Goldprägung der Ostkelten, str. 21.

byla naopak oblast středního Labe v Sasku bójským pohraničním územím a zkoumaný typ zlatých mincí se odtud rozšířil proti toku Labe do Čech. Ve své pozdější práci[34] se K. Pink otázkou geografického rozšíření těchto ražeb blíže nezabývá, avšak přiděluje je západním Keltům. K. Castelin ve své práci, věnované speciálně tomuto typu ražeb[35] považuje určování jejich kmenové příslušnosti za problematické a vyslovuje určitou skepsi i o jejich keltském původu.Místo jejich ražby hledá v severních Čechách, odkud se podle jeho výkladu dostaly obchodem po Labi do Saska a proti proudu Vltavy do jižních Čech.[36]

Nový soupis nálezů zlatých mincí s obrazem kance a stojícího mužíka poněkud rozšiřuje dosavadní materiálovou základnu,z které můžeme v další práci vycházet. Jeho zmapování však nepostačuje k vyřešení problému, kde se nalézala mincovna, která tento typ mincí razila. Rozmístění nálezů nedovoluje určit nejen místo ražby, ale ani širší oblast vzniku těchto mincí.S jistotou můžeme pouze říci,že pocházejí z území dnešních Čech, neboť kromě jediného moravského a čtyř nálezů saských se vyskytují výhradně v Čechách. Jejich rozšíření není pravidelné: v oblasti mělnicko-lounsko-litoměřické a čáslavsko-kolínské lze pozorovat určitou koncentraci nálezů a v západní polovině Čech mezi Berounkou a Vltavou jejich roztroušený výskyt.Vycházíme-li z předpokladu,že nepravidelné geografické rozšíření nálezů nesouviselo s výrobou těchto mincí, je třeba si klást otázku, zda jejich koncentrace v určitých oblastech je pouze odrazem jejich intenzívnějšího oběhu v příslušné krajině nebo zda rozhodující roli tu hrály vnější příčiny, které způsobovaly častější ukládání mincí do země v některých oblastech. Za východisko při řešení těchto otázek považujeme analýzu nálezů.

Veškeré nálezy zlatých mincí s kancem a stojícím mužíkem jsme rozdělili na tři kategorie, které jsme na mapě vyznačili různými značkami: 1. nálezy obsahující několik statérů (poklady), 2. nálezy jednoho statéru, 3. nálezy nižších nominálových hodnot zlatých mincí zkoumaného typu. Mapu doplňují české nálezy mincí z méně hodnotných kovů s obrazem kance, který je nejbližší a v Čechách jedinou analogií obrazu kance na zkoumaných mincích, jichž proto používáme též při hodnocení obrazové stránky zlatých ražeb s kancem a mužíkem. Tento způsob zmapování nálezů především ukazuje,že geografické rozšíření statérů se nekryje s geografickým rozšířením nižších nominálových hodnot. Výskyt statérů je omezen zhruba do tří oblastí: saské a v Čechách mělnicko-lounsko-litoměřické a čáslavsko-kolínské. Třetinky, osminky a čtyřiadvacetinky statéru jsou

[34] K. P i n k, Einführung in die keltische Münzkunde, str. 23.
[35] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.6, pozn.1, str.8.
[36] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.10.

známy z oblasti jižně od Berounky a západně od Vltavy a z Holešova na Moravě. Potinové mince s obrazem kance se vyskytují v Čechách ve všech oblastech, odkud pocházejí zlaté ražby zkoumaného typu. Na rozdíl od zlatých ražeb s kancem a stojícím mužíkem se s potinovými mincemi tohoto typu setkáváme i na různých jiných místech střední Evropy, především však v původní Galii.[37]

Výskyt statérů s kancem a stojícím mužíkem v jiných krajinách než nižších mincovních hodnot tohoto typu bychom ztěží mohli odůvodnit rozličným místem jejich ražby. Jak ukazuje mapa, statéry i jejich dílčí jednotky se rozšířily od míst své koncentrace na mnohem větší vzdálenost,než jaká dělila oblasti hlavního výskytu statérů od oblastí hlavního výskytu jejich dílčích jednotek. Zdá se proto mnohem pravděpodobnější, že v geografickém rozšíření jednotlivých nominálových hodnot těchto ražeb se odrážejí především rozličné podmínky a důvody k jejich ukládání do země. Při řešení tohoto problému je třeba vycházet z posouzení charakteru všech nálezů. Nálezy nižších mincovních hodnot jsou dosud známy pouze čtyři, a všechny je možno označit za nálezy hromadné, neboť obsahovaly více mincí. V Lísku u Berouna r. 1860 byly odkryty kromě třetinek statéru zkoumaného typu též třetinky statéru typu hrbol - utíkající bojovník, který, jak už bylo řečeno,je ražbám s kancem a stojícím mužíkem typologicky nejbližší. Smíšený obsah nálezu z Lísku naznačuje, že tu jde s největší pravděpodobností o majetek, který vznikl v procesu směny a byl ukryt před hrozícím nebezpečím. Z různých typů mincí se skládal též nález v Mirovicích, který obsahoval kromě nižších nominálových hodnot jiných typů mincí čtyřiadvacetinku statéru, která je některými badateli považována za nejnižší dílčí jednotku zkoumaného typu mincí, i když, jak už bylo řečeno, po obrazové stránce tuto souvislost nelze prokázat. Čtyřiadvacetinka statéru, která byla součástí nálezu v Mirovicích, byla opatřena ouškem, což svědčí

[37] Rozšířením potinových mincí s obrazem hlavy a kance se zabýval J.-B. C o l b e r t d e B e a u l i e u, Les monnaies gauloises, Catalogue des collections archéologiques de Besançon, Annales Littéraires de l´Université de Besançon, Archéologie, Vol. 25, 1959, str. 52. Viz též: t ý ž, Les monnaies gauloises, Catalogue des collections archéologiques de Montbéliard, Annales Littéraires de l´Université de Besançon,Archéologie 10, 1960, str.35; t ý ž, Catalogue des monnaies gauloises du Jura, Annales Littéraires de l´Université de Besançon, Archéologie 12,1962, str.43-44. - Z posledních nálezů v NSR je pro naše země důležitá zejména mince objevená na severním svahu kopce Ebersbergu v Bad Dürkheimu,která s největší pravděpodobností pochází z téže odlévací formy jako potinová mince nalezená u Kolína. Na témže kopci byly odkryty laténské mohyly. Viz J. K i l i a n, Fundberichte aus der Pfalz für die Jahre 1973-1974, Mitteilungen des historischen Vereines der Pfalz 73, Speyer 1976, str.27, 29-31, obr. 33, č. 3.- Nálezy potinových mincí s kancem v NDR, významné pro nás vzhledem k výskytu zlatých mincí zkoumaného typu v NDR, naposledy publikoval G. B e h m - B l a n c k e, Die keltische Siedlung bei Jüchsen, Kr. Meiningen, und ihre Probleme, Ausgrabungen und Funde 12, 1967, str. 263-266.

o tom,že před uložením do země byla užívána jako šperk. Vzhledem k takto upravené minci nelze předpokládat, že mirovický nález byl určen výhradně k obchodním účelům. Spíše je možno se domnívat, že nález představuje nejcennější předměty, které určitá osoba uchovávala a nakonec ukryla. Z téhož páru razidel jako čtyřiadvacetinka statéru v mirovickém nálezu pochází mince nalezená na Hradišti u Písku. Bližší okolnosti nálezu této mince nejsou známy, avšak podle nejstarších zpráv pocházela z hromadného nálezu. Stejně je tomu v případě čtvrtého nálezu dílčích jednotek typu kanec-stojící mužík, a to jedné třetinky statéru objevené v Holešově na Moravě. V Čechách krajina mezi Berounkou a Vltavou, kde byly objeveny tři nálezy dílčích jednotek statéru, je klasickou oblastí keltských oppid. Nález z Lísku u Berouna pochází dokonce z bezprostřední blízkosti jednoho z největších českých oppid, Hradiště u Stradonic. Moravský nález v Holešově leží nedaleko úpatí Hostýna, kde se předpokládá rovněž keltské oppidum. Uložení jmenovaných čtyř nálezů v blízkosti keltských obchodních center a jejich obsah - ve všech případech celek čítající několik nižších mincovních hodnot, avšak různých typů, dovolují usuzovat, že tyto nevelké majetky vznikly v procesu místní směny a byly ukryty v okamžiku nebezpečí.

Daleko obtížnější než výklad nálezů nižších nominálních hodnot zkoumaného typu mincí je výklad nálezů statérů a stanovení pravděpodobných důvodů, které vedly k jejich ukrytí. Základní rozdíl v charakteru nálezů statérů a jejich dílů spočívá v tom, že zatímco nižší mincovní jednotky se vyskytly vždy jako součást hromadných nálezů, statéry byly objeveny v daleko větším počtu případů jednotlivě než hromadně. Jediné dva nálezy statérů, které bychom mohli označit jako hromadné, nemají velký rozsah. Největším nálezem dosud zůstává nález v Thiessen v Sasku, který čítal 7 - 8 statérů.Po něm rozsahem největší je nález zaříčanský, obsahující tři statéry. V obou případech nález pozůstával výhradně ze statérů s kancem a stojícím mužíkem. Oba celky tedy postrádají základní znak souborů vznikajících v procesu směny a zpravidla ke směně určených, totiž obsahovou pestrost.Z téhož důvodu nelze jmenované nálezy vykládat jako skutečné poklady, střádané dlouhou dobu. Oba soubory však mohly být majetkem mincovního pána nebo osob,které se nějakým způsobem podílely na výrobě právě tohoto typu mincí. Přijmeme-li tento výklad pro nález thiessenský a zaříčanský, zůstává však nevysvětlena otázka, proč právě v poměrné blízkosti těchto pokladů a také v severních Čechách docházelo ještě k ukládání jednotlivých statérů téhož typu.

Jak už bylo řečeno, různí autoři si kladli otázku,zda mince s kancem a stojícím mužíkem mohly souviset s Germány postupujícími v posledním století od severu do Čech. Etnikem, odlišným od ostatního obyvatelstva, byla v severních Čechách v době, která přichází v úvahu, tzv. podmokel-

ská skupina.[39] Na keramice a kovových předmětech získaných na pohřebištích i na nedávno prozkoumaném sídlišti tohoto lidu lze sledovat jak laténské, tak nekeltské znaky; ve formě sídlištních objektů jsou patrné vztahy k Sasku, nikoliv však k ostatnímu českému území. Obyvatelé prozkoumaného podmokelského sídliště v Neštěmicích, jehož trvání lze předpokládat koncem 2. a počátkem 1. stol. př.n.l., odešli z neznámých důvodů do plzeňské kotliny.[39] Rozšíření zlatých ražeb s kancem a mužíkem však neodpovídá oblasti sídel podmokelské skupiny a pouze vztahy podmokelského lidu k Sasku nejsou dostačujícím důkazem o souvislosti mezi zkoumaným typem mincí a podmokelskou etnickou skupinou. Teritoria, kde se soustřeďují zlaté ražby s kancem a mužíkem, se však nekryjí ani s žádným jiným mladolaténským keramickým okruhem.[40] Nálezy v severních Čechách jsou na okraji území, jehož předchozí husté osídlení na konci mladého laténu vymizelo. Nálezy ve středních Čechách spadají do oblasti keramiky rozsáhlého středovýchodního okruhu, který sahá až do širšího pořící dolní Vltavy.

Druhou etnickou skupinou, která postupovala do Čech od severu a působila na středočeské Kélty určitým tlakem, byl lid zvaný kobylský, který se usadil na Českolipsku a Turnovsku. I když rozšíření statérů zkoumaného typu v Čechách zhruba naznačuje okraj keltské oikumeny, není pravděpodobné, že by tyto mince byly ukládány do země z obav před kobylským lidem, a to především z důvodů časových. Pozůstatky kobylské skupiny jsou datovány až do posledních desetiletí před změnou letopočtu,[41] tedy do doby mnohem mladší než předpokládaná doba ražby a oběhu zkoumaného typu mincí. Již shora jsme se zmínili o poměrně vysoké váze statérů s kancem a stojícím mužíkem a jejich váhové souvislosti s ražbami typu Alkis, což naznačuje, že tyto mince vznikly již v starším údobí keltského mincování. Dobrá zachovalost těchto mincí a nakonec i okolnost, že se nevyskytly v nálezech s ražbami mladšími, nasvědčuje tomu, že byly uloženy nedlouho po ražbě.

Negativní výsledek, k němuž jsme dospěli při zkoumání otázky, zda nálezy ražeb s kancem a stojícím mužíkem mohly souviset s cizími etnickými skupinami pronikajícími do Čech od severu, je v podstatě v souladu se zjištěními, vyplývajícími z analýzy těchto nálezů. Jestliže charakter

[38] Etnicitou podmokelské skupiny se naposledy podrobně zabývala N. V e n c l o v á, Otázky etnické příslušnosti podmokelské a kobylské skupiny, AR XXV, 1973, str. 41-71.

[39] J. W a l d h a u s e r, Sídliště podmokelské skupiny u Neštěmic (o. Ústí n.L.) - Eine Siedlung der Bodenbacher Gruppe bei Neštěmice, Bez. Ústí n.L., PA LXVII, 1976, str. 75, 79.

[40] Viz J. W a l d h a u s e r, l.c., str. 68, mapa. č.1.

[41] Podle N. V e n c l o v é, l.c., str. 64 lze počátek kobylské skupiny rámcově klást do 1. pol. 1. stol. př.n.l., její těžiště však spadá do období po polovině století.

nálezů statérů nenasvědčuje tomu, že tu jde o majetek obchodníků nebo déle shromažďované celkové jmění místního obyvatelstva, nelze považovat ani nejčastější příčinu ukládání mincí - ohrožení příslušné krajiny - za pravděpodobnou. Je proto třeba uvažovat o tom, zda tu nešlo o naprosto opačný případ, kdy země neměla být trezorem, sloužícím k uložení majetku na přechodnou dobu, nýbrž zda uložení mincí tu nemělo mít trvalý charakter, např. z důvodů rituálních. O ukládání keltských statérů v Čechách z důvodů rituálních nebylo dosud v naší literatuře uvažováno. Zdá se však, že s touto možností je třeba počítat, neboť též v jiných částech keltského středoevropského světa se vyskytují i větší depoty, které lze se značnou mírou pravděpodobnosti označit za obětní dary.[42] V předchozích údobích, tzn. v době bronzové a starší době železné, se vyskytují na různých místech v Evropě kromě pokladů skládajících se z různých předmětů, které byly ukryty evidentně před nebezpečím, také větší i menší depoty, obsahující pouze předměty jednoho typu, např. meče, sekerky, nože apod., které jsou zpravidla považovány za votivní dary.[43] Je nepochybné, že to byly především náboženské představy a rituální zvyklosti, které v keltské společnosti přežívaly ještě z pravěkého období. Jednostrannosti votivních darů předchozích údobí by pak odpovídalo používání pouze jednoho typu statérů k určitým rituálním účelům. U několika ze zkoumaných nálezů lze prokázat, že byly uloženy v bezprostřední blízkosti vodních toků, což též podporuje možnost jejich votivního původu.

Jestliže předpokládáme votivní uložení většiny statérů s kancem a stojícím mužíkem, pak je nezbytné, abychom tyto nálezy posoudili též z hlediska náboženských a rituálních projevů lidu sídlícího v 3. - 1. stol. př.n.l. v Čechách. Náboženské a rituální zvyklosti jsou nejsnáze zachytitelné ve způsobu pohřbívání. V tomto ohledu se Čechy dělí na dvě zásadně odlišné oblasti: severní polovinu Čech (především širší Polabí a Poohří) s kostrovými pohřby a jižní polovinu (území od Berounky směrem na jih a pořící Vltavy až k soutoku se Sázavou) s pohřby v mohylách nebo hroby žárovými.[44] Je pozoruhodné, že statéry zkoumaného typu se vyskytují v Čechách pouze na území plochých pohřebišť. Krajiny, kde byly nalezeny statéry, patrně patřily k nejhustěji zalidněným, neboť

[42] I. K a p p e l, Der Münzfund von Mardorf und andere keltische Münzen aus Nordhessen, Germania 54, 1976, 1. Halbband, str. 96-97.

[43] H. G e i s s l i n g e r, Horte als Geschichtsquelle, Neumünster 1967, str. 10-11.

[44] Mapu keltských plochých pohřebišť v Čechách a na Moravě publikoval J. F i l i p, op.cit., str. 67, 71. Naposledy zmapoval keltská plochá pohřebiště, mohyly, žárové hroby a oppida v Čechách, na Moravě a na Slovensku J. C o l l i s, Defended Sites of the Late La Tène in Central and Western Europe, British Archaeological Reports, Supplementary Series 2, Oxford 1975, str. 91, obr. 29 a str. 71, obr. 25.

v těchto oblastech můžeme sledovat určitou koncentraci plochých keltských hřbitovů. V geografickém rozšíření statérů nelze si nevšimnout, že jejich naleziště leží pouze na levém břehu Labe, což je nápadné zejména u skupiny nálezů ve středních Čechách,která sahá těsně k labskému břehu, avšak nepřekračuje jej. Plochá keltská pohřebiště však v Čechách na pravý labský břeh zasahují, pouze jejich celkový počet je daleko nižší než počet pohřebišť na břehu levém. V oblasti jiného pohřebního ritu - mohyl a pohřbů žárových - se statéry s kancem a stojícím mužíkem dosud nevyskytly. V jihozápadním kvadrantu Čech, na jehož okraji v 2. stol. př.n.l. vznikala velká výrobní a obchodní centra a sídlištní aglomerace, nalézáme zatím pouze v místní směně snáze upotřebitelné dílčí jednotky jmenovaného typu statérů, a to u všech dosud známých nálezů jako součást různorodých souborů, které je dobře možno považovat za nejvzácnější majetek určité osoby, ukrytý před nebezpečím.

Pravděpodobné ukládání statérů s kancem a stojícím mužíkem jako votivních darů nebo z jiných rituálních důvodů, vyplývající z analýzy nálezů a z jejich geografického rozšíření, nás však neopravňuje k tomu, abychom zcela vyloučili možnost jejich předchozí peněžní funkce. Jejich váha i ryzost, shodná s jinými mincovními typy, nasvědčuje tomu, že byly raženy s úmyslem,aby mohly vykonávat tytéž funkce jako jiné ražby, tj. především být uchovatelem hodnot a prostředkem směny. Ražby, které byly většinou náhodně nalezeny, jsou ve velké většině případů mincemi úmyslně ukrytými, a proto spíše než obraz své původní funkce odrážejí účel svého ukrytí. Cílem této práce však nebylo objasnění celé jejich funkce, nýbrž chtěli jsme se zabývat těmito mincemi pouze z těch hledisek, z nichž dosud nebyly detailněji rozebírány, tj. především z hlediska obrazové náplně a důvodů jejich ukrývání. Je nepochybné, že shromážděný materiál[45] nepostačuje k tomu, abychom odpověděli na všechny dané otázky beze zbytku; domníváme se však, že umožnil nový pohled jak na vlastní statéry s obrazem kance a stojícího mužíka a jejich díly,tak na nálezy těchto mincí svědčící o dosud nepředpokládané možnosti jejich použití mimo oblast směny.

[45] S nálezy, které při zpracovávání keltských mincí v Čechách dosud unikly pozornosti, jsem měla možnost se seznámit v Městském muzeu v Čáslavi při přípravě výstavy "Kliment Čermák a numismatika v čáslavském muzeu".Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof.M. M a r k o v i, řediteli muzea, a dalším zaměstnancům, panu J. K a p a v í k o v i a paní J. D ě d í k o v é za ochotu, s níž mi vycházeli vstříc při práci ve fondech tohoto muzea a za laskavé zapůjčení odlitku keltské mince s kancem a mužíkem, kterou v této práci používám.

Soupis nálezů keltských zlatých mincí s obrazem kance a stojícího mužíka

B e l z i g, Brandenburg, NDR *(na mapě lokalita č. 1)*. R. Paulsen[46] zaznamenal z této lokality nález jednoho statéru o váze 7,84g.*(Tab.I,2)*.
H o l e š o v, okr. Kroměříž *(na mapě lokalita č. 20)*. R. 1867 byl za neznámých okolností objeven nález zlatých a bronzových mincí,mezi nimiž byla třetinka statéru *(tab. I,8)*, jejíž váhu uvádí E. Fiala v jedné publikaci 2,70 g[47] a v druhé publikaci 2,60 g.[48] Na rozdílné váhové údaje upozornil H. Koblitz.[49] R. Paulsen[50] a K. Castelin[51] uvádějí váhu této mince 2,60 g. Literaturu o nálezu shrnuje P. Radoměrský.[52]
H r a d i š t ě (od r. 1965 část Písku), okr. Písek *(na mapě lokalita č. 19)*. R. 1858, prý v mohyle, byl odkryt nález, který podle nejstarších zpráv obsahoval různé zlaté předměty a snad i mince, které nebyly blíže popsány.[53] Teprve E. Fiala popsal zlatou minci - čtyřiadvacetinku statéru - o váze 0,30 g, která pochází z tohoto nálezu.[54] H. Koblitz[55] upřesnil Fialův váhový údaj na 0,283 g. Obraz na líci ani rubu není přesnou analogií obrazu mužíka a kance na vyšších nominálech. *(Tab.I,10)*. H. Koblitz jej popisuje jako hlavu vlevo a zvíře podobající se mořskému koníku. Teprve R.Paulsen[56] zařadil tuto minci k typu s kancem a stojícím mužíkem a její váhu opravil na 0,281 g. Váhu R. Paulsena přejal P. Radoměrský[57] a K. Castelin.[58]
K o l í n *(na mapě lokalita č. 12)*. O nálezu jednoho statéru se dosud zmínil pouze Kl. Čermák, který praví, že "zlaťák s mužíkem střelcem a kanečkem v okolí Kolína nalezený a ve dvorském uměl. muzeu chovaný, je úplně shodný se zlaťáky zaříčanskými".[59] R. Paulsen[60] uvádí pouze jediný statér tohoto typu uložený v minc. kabinetu ve Vídni o váze

[46] R. P a u l s e n, op.cit., str. 41;
[47] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen, str. 8, č. 35.
[48] E. F i a l a, Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz č. 2787.
[49] H. K o b l i t z, Beiträge zur keltischen Münzkunde Böhmens, MÖG für Münz- und Medaillenkunde XIV, Wien 1918, zvl. otisk, str. 1.
[50] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42.
[51] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str.8.
[52] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 73, č. 155.
[53] J. S m o l í k, PA III, 1859, str. 334; V, 1862, str. 43.
[54] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen,str.8, č. 37.
[55] H. K o b l i t z, l.c., str. 2, č. 37, tab. 36, č. 2.
[56] R. P a u l s e n, op.cit., str. 43, tab. 12, č. 257.
[57] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 43, č. 26.
[58] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.8.
[59] Kl. Č e r m á k, Zemské cesty z Moravy do Čech zvláště Ljubětina a Gabrská a provodící je starožitnosti, Muzejník Čáslavský I,Čáslav 1913, str. 19.
[60] R. P a u l s en, op.cit., str. 42.

7,84 g, avšak bez udání naleziště. Je proto velmi pravděpodobné, že vídeňská mince byla nalezena u Kolína.

L í s e k (od r. 1965 část obce Hudlic), okr. Beroun *(na mapě lokalita č. 11)*. R. 1860 byl u Lísku odkryt nález, který podle P. Radoměrského[61] obsahoval 8 osminek statéru. Mezi nimi byl i zkoumaný typ *(tab. I,9)*. J. E. Wocel[62] se zmiňuje pouze o 1 minci nalezené r. 1860 u Berouna, která je analogií nálezu z Veltrus. E. Fiala[63] má na mysli nepochybně tutéž minci jako J.E.Wocel a uvádí její váhu 0,90 g. H.Koblitz[64] upřesňuje váhový údaj na 0,856 g. Opět poněkud jinou váhu této mince nalézáme v díle Paulsenově,[65] a to 0,855 g a týž váhový údaj použil K. Castelin.[66] E. Fiala publikoval ještě jednu osminku statéru s kancem a mužíkem vážící 0,85 g, avšak bez naleziště.[67] P. Radoměrský[68] se domnívá, že též Fialou publikovaná mince pochází z nálezu v Lísku. E. Fiala však jako nález z Lísku označuje až minci následující, což je osminka statéru jiného typu vážící 0,10 g.[69]

M e r s e b u r g, Sachsen, NDR *(na mapě lokalita č. 4)*. Nález jednoho statéru z této lokality bez váhového údaje zaznamenal R. Paulsen.[70]

M i r o v i c e, okr. Písek *(na mapě lokalita č. 18)*. Nález obsahoval jen několik zlatých mincí, pravděpodobně vesměs nižších nominálových hodnot. Jednu osminku statéru s obrazem hlavy a barbarizované Athény o váze 0,96 g z tohoto nálezu publikoval E. Fiala.[71] Další osminku statéru se stylizovanou hlavou a půlkruhem s paprsky a tečkami o váze 0,98 g publikoval R. Paulsen.[72] Třetí známou mincí z mirovického nálezu je čtyřiadvacetinka statéru vážící 0,36 g, opatřená ouškem. Tato mince je natolik podobná čtyřiadvacetince statéru nalezené na Hradišti u Písku, že s největší pravděpodobností lze předpokládat jejich společný původ z těchže razidel. Tečky nad obloukovitou čarou na jedné straně částečně připomínají kresbu kance; obraz na druhé straně však nemá s obrazem mužíka žádnou souvislost. Proto R. Paulsen s určitými výhradami označil čtyřiadvacetinku z Mirovic a z Hradiště u Písku za nej-

[61] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 53, č. 62.
[62] J. E. W o c e l, op.cit., str. 138.
[63] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen, str.8, č. 32.
[64] H. K o b l i t z, l.c., str. 2.
[65] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42, tab. 12, č. 256.
[66] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str.9.
[67] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen, str. 8, č. 33.
[68] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 53, č. 62.
[69] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen, str. 8, č. 36, tab. I, č. 2.
[70] R. P a u l s e n, op.cit., str. 41.
[71] E. F i a l a, Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer, str.5, č. 9, tab. I, č. 9.
[72] R. P a u l s e n, op.cit., tab. 24, č. 490.

nižší dílčí jednotku statéru s kancem a mužíkem.[73] Za nejnižší nominální hodnoty sledovaného typu považuje obě mince K. Castelin.[74] Další drobné literární zmínky o mirovickém nálezu shrnuje P. Radoměrský,[75] který neuvádí váhu jednotlivých mincí avšak vyslovuje možnost, že mince nebyly nalezeny jako celek, ale jednotlivě. Podle P. Radoměrského k nálezu pravděpodobně patřila i osminka statéru s půlkruhem s paprsky a tečkami vážící 0,81 g a údajně nalezená jednotlivě při stavbě železniční trati.[76]

N e p r o b y l i c e (od r. 1965 část obce Kutrovic), okr. Kladno *(na mapě lokalita č. 9)*. Pravděpodobně nejstarší literárně zachycený nález jednotlivého statéru s kancem a mužíkem, získaný r.1855 do sbírky NM.[77] Nález uvádí ve svém soupisu P. Radoměrský.[78]

P e r u c, okr. Louny *(na mapě lokalita č. 8)*. První zprávu o statéru nalezeném v Peruci podal J. Smolík,[79] který uvádí jeho váhu 7,8 g. O rok později se o nálezu zmínil J. Emler,[80] podle něhož mince váží 8 g. Váhové údaje o této minci se neshodují ani v dalších publikacích. J.L. Píč[81] udává váhu 7,95 g; R. Paulsen,[82] P. Radoměrský[83] a K. Castelin[84] 7,92 g.

R o h o z e c, okr. Kutná Hora *(na mapě lokalita č. 16)*. V Městském muzeu v Čáslavi je uložen odlitek statéru s označením, že originál byl nalezen v Rohozci *(tab.I,1)*. Poněvadž záznam o této minci nalézáme na začátku inventáře, který sepisoval Kliment Čermák, jde nepochybně o nález velmi starý, odkrytý již v minulém století. Vzhledem k témuž tvaru střížku, umístění obrazu na líci a rubu i jednotlivým kresebným detailům nemůže být pochyb o tom, že to je odlitek mince, kterou publikoval R.Paulsen jako nález z okolí Čáslavi s váhovým údajem 7,78 g.[85] S týmiž údaji jako R. Paulsen nález uvedl P. Radoměrský[86] a K. Castelin.[87]

R o n o v n a d D o u b r a v o u, okr. Chrudim *(na mapě lokalita č. 17)*. Statér nalezený na této lokalitě dobře popsal a vyobrazil

[73] R. P a u l s e n, op.cit., str. 43.
[74] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str.8.
[75] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 53, č. 64.
[76] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 54, č. 65.
[77] J. E m l e r, Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 15. prosince 1891, ČČM LXV, 1891, str. 337.
[78] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 55, č. 72.
[79] J. S m o l í k, PA XV, 1890, str. 184.
[80] J. E m l e r, Přednesení jednatele, ČČM, LXV, 1891, str. 377.
[81] J. L. P í č, op.cit., str. 109, č. 5.
[82] K. P a u l s e n, op.cit., str. 42, tab. 12, č. 248.
[83] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 57, č. 82.
[84] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str.7.
[85] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42, tab. 12, č. 250.
[86] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 39, č. 9.
[87] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str.7.

J.L. Píč,[88] podle něhož mince váží 6,45 g. Tutéž váhu uvádí R. Paulsen[89] a K. Castelin.[90] Další literaturu o nálezu shrnuje P. Radoměrský.[91]

T h i e s e n, Wittenberg, NDR *(na mapě lokalita č. 2)*. Někdy před r. 1894 byl na zahradě objeven nález, z něhož R. Forrer uvádí 7 statérů o váze: 8,10 g, 8 g (3 kusy), 7,95 g, 7,9 g, 7,85 g.[92] Váha statérů, zjištěná R.Paulsenem se neshoduje s váhovými údaji Forrerovými: 8,04 g, 8,01 g, 7,99 g, 7,98 g, 7,96 g, 7,86 g, 7,84 g.[93] Podle K. Castelina nález obsahoval 8 statérů.[94]

T ř e b í v l i c e, okr. Litoměřice *(na mapě lokalita č. 6 a 7)*. Na katastru této obce byly nalezeny dva statéry. Jeden z nich *(tab.I,3)* byl již na počátku tohoto století uložen ve sbírce NM a J.L. Píč uvádí jeho váhu 7,85 g.[95] Podle R. Paulsena tato mince váží 7,825 g.[96] P.Radoměrský[97] uvádí váhu tohoto statéru shodně s J.L. Píčem; K. Castelin[98] shodně s R. Paulsenem. Druhá mince z téže lokality, údajně nalezená v hrobě, byla ještě r. 1916 v soukromé sbírce a muzeum v Teplicích vlastnilo její odlitek.[99] Kdy byla tato druhá mince nalezena nebo měla-li určitou souvislost s nálezem,který zaznamenal Píč, nelze rozhodnout. Ve zprávě o činnosti musejní společnosti v Teplicích z r. 1904 je zmínka, že u Třebívlic byla před lety nalezena zlatá mince se stylizovaným kancem.[100] Týká-li se tato zpráva mince publikované Píčem nebo této druhé mince pocházející údajně z hrobu, nelze rozhodnout. O hrobovém nálezu z Třebívlic se zmiňuje též H. Koblitz.[101] Jako hrobový nález uvádí minci P. Radoměrský.[102] Podle J. Filipa[103] hrobová příslušnost této mince není ověřena.

[88] J. L. P í č, op.cit., str.110, pozn. 202, obr. 14, č. 11.
[89] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42.
[90] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.7.
[91] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 63, č.111.
[92] R. F o r r e r, op.cit., str. 291, pozn. 2, obr. č. 491.
[93] R. P a u l s e n, op.cit., str. 41-42.
[94] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str. 9-10.
[95] J. L. P í č, op.cit., str. 109, č. 5.
[96] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42, tab. 12, č. 252.
[97] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit.,str. 66, č. 124.
[98] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.7.
[99] K. K a r a f i a t, Keltische und römische Münzen aus dem Sammelgebiete des prähistorischen Zentralmuseums in Teplitz, Tätigkeitsbericht der Museumgesellschaft in Teplitz-Schönau 1915/1916,str.32. Viz též H. K o b l i t z, l.c., str. 5.
[100] R. W e i n z i e r l, Die La-Tène-Kultur im nordwestlichen Böhmen, Tätigkeits-Bericht der Museums-Gesellschaft Teplitz 1903/4, str. 33, pozn. 5.
[101] H. K o b l i t z, l.c., str. 5.
[102] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 66, č. 125.
[103] J. F i l i p, op.cit., str. 243.

V e l t r u s y, okr. Mělník *(na mapě lokalita č. 10)*. Roku 1862 byl nalezen jeden statér *(tab.I,4)*, o němž přinesl prvou zprávu s přesným popisem mince J. E. Wocel.[104] Nález později vyobrazil E. Fiala[105] a uvedl jeho váhu 8,20 g. Fialův váhový údaj opravil H.Koblitz[106] na 7,940 g a později R. Paulsen[107] na 7,928 g. K. Castelin použil metrických údajů Paulsenových.[108] Další literární zmínky o tomto nálezu cituje P. Radoměrský.[109]

W i t t e n b e r g a.d. E l b e, Sachsen, NDR *(na mapě lokalita č.3)*. R. Paulsen uvádí z této lokality nález jednoho statéru o váze 7,675 g.[110] V naší literatuře naposledy nálezu použil K. Castelin.[111]

Z a ř í č a n y (od r. 1965 část obce Bílé Podolí), okr. Kutná Hora *(na mapě lokalita č. 15)*. Kl. Čermák v práci publikované r. 1913,[112] v níž se pokoušel o rekonstrukci průběhu cest Čáslavskem v rané době dějinné,se zmínil o nálezu v Zaříčanech, který podle jeho slov obsahoval "tři keltické zlaťáky s kancem a mužíkem střelcem". V pozdějších soupisech i rozsáhlejších studiích o keltském mincovnictví v našich zemích zaříčanský nález unikl pozornosti.

Ž e h u š i c e, okr. Kutná Hora *(na mapě lokalita č.14)*. Nález jednoho statéru o váze 7,90 g poprvé publikoval J.L. Píč.[113] Další literární zmínky o nálezu shrnul P. Radoměrský.[114] Naposledy nálezu použil K. Castelin.[115]

Soupis nálezů potinových a bronzových mincí se stylizovanou hlavou a kancem z území Čech

Mince, které pocházejí z Čech,avšak jejich naleziště není přesně známo, neuvádím, i když to jsou přímé analogie mincí ze známých lokalit.[116]

H r a d i š t ě u S t r a d o n i c, okr. Beroun *(na mapě lokalita č.21)*. Mezi různé druhy mincí, které se vyskytly na stradonickém oppidu,

[104] J. E. W o c e l, op.cit., str. 138.
[105] E. F i a l a, Beschreibung böhmischer Münzen, str. 8, č.31, tab. I, č. 9.
[106] H. K o b l i t z, l.c., str. 2.
[107] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42, tab. 12, č. 251.
[108] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str. 7-8.
[109] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 67, č. 131.
[110] R. P a u l s e n, op.cit., str. 42
[111] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem,str.7.
[112] Kl. Č e r m á k, l.c., str. 15.
[113] J. L. P í č, op.cit., str. 109.
[114] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 69, č. 139.
[115] K. C a s t e l i n, Keltské zlaté mince s kancem a s býkem, str. 7.
[116] Např. Gròf D e s s e w f f y Miklós, Barbár pénzei, Budapest 1910, str. 37, tab. 27, č. 651, 653.

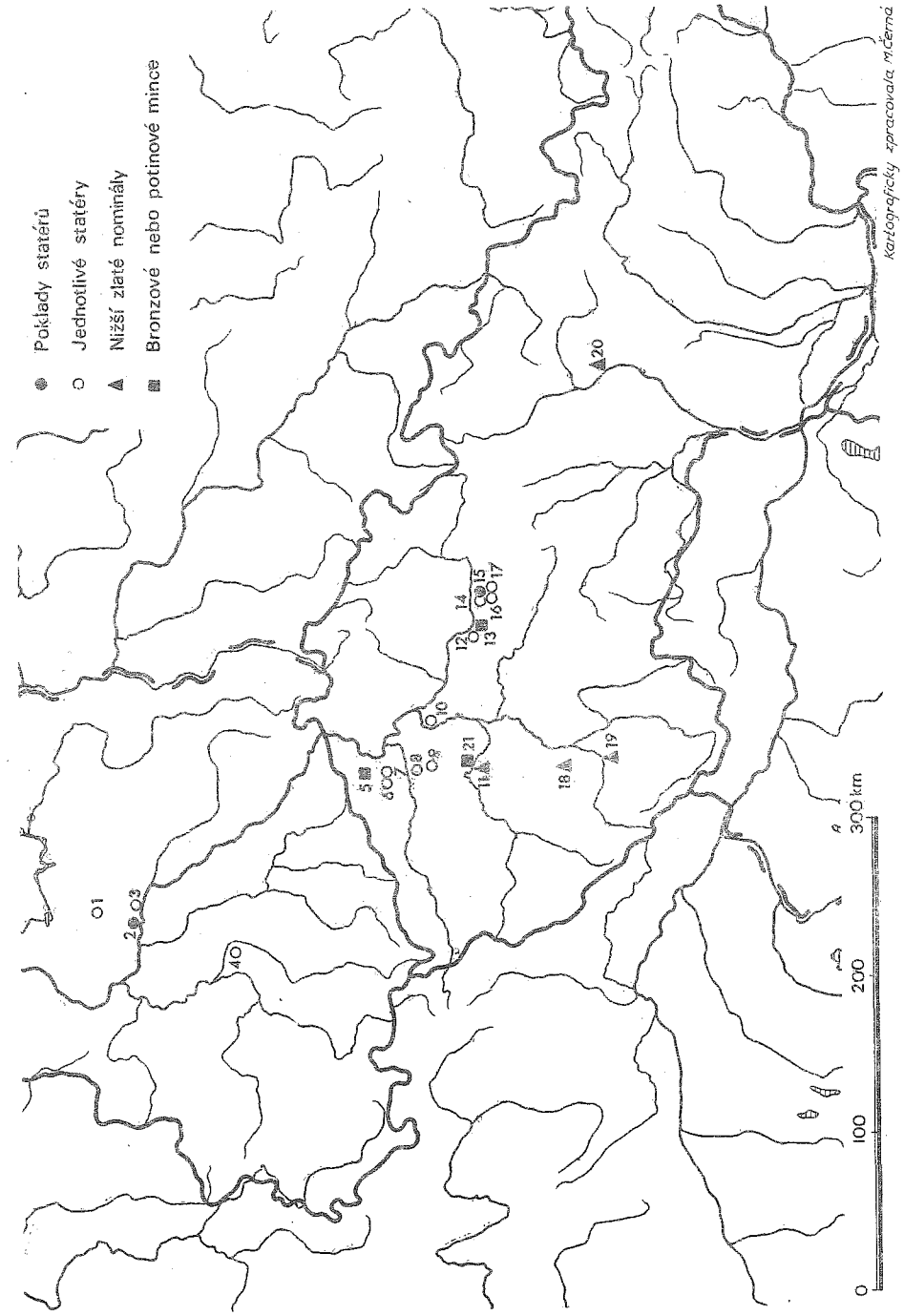
patří též několik kusů mincí sledovaného typu *(tab.I,12)*. Četnou literaturu o stradonických nálezech cituje P. Radoměrský.[117]

C h o m u t o v, okr. Chomutov *(na mapě lokalita č. 5)*. Za neznámých okolností byla nalezena pravděpodobně potinová mince,která má na líci hlavu, na rubu obraz kance. První zprávu o nálezu podal J. E. Wocel,[118] který minci označil za bronzovou. Roku 1830 byl odkryt hromadný nález bronzových nebo potinových mincí, mezi nimiž byly též mince s hlavou a kancem. Nález uvedl do literatury E. Fiala.[119] P. Radoměrský shrnul literaturu o obou nálezech, vyslovil však podezření, zda mince publikovaná Wocelem nepochází též z hromadného nálezu odkrytého r. 1830.[120]

K o l í n, okr.Kolín *(na mapě lokalita č. 13)*. Nález jedné mince se stylizovanou hlavou a kancem *(tab.I,13)* popsal a vyobrazil J.E. Wocel.[121] Další literaturu o nálezu shrnul P. Radoměrský.[122]

V Praze dne 15. prosince 1976

[117] P.R a d o m ě r s k ý, op.cit., str.44, č. 27 a str.45-46, č.29.
[118] J. E. W o c e l, op.cit., str. 138.
[119] E. F i a l a, Beschreibung der böhmischen Münzen und Medaillen, str. 8, č. 34, 43.
[120] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 48, č. 37, 38.
[121] J. E. W o c e l, op.cit., str. 138, obr. 68.
[122] P. R a d o m ě r s k ý, op.cit., str. 50, č. 49.

Mapa č. 1. Nálezy zlatých mincí s kancem a mužíkem. České nálezy potinových nebo bronzových mincí s kancem.

Seznam vyobrazení na tabulce I

1. Statér, naleziště Rohozec, okr. Kutná Hora
2. Statér, naleziště Belzig, Brandenburg, NDR
3. Statér, naleziště Třebívlice, okr. Litoměřice
4. Statér, naleziště Veltrusy, okr. Mělník
5. Statér, neznámé naleziště
6.-7. Třetinka statéru, neznámé naleziště
8. Třetinka statéru, naleziště Holešov, okr. Kroměříž
9. Osminka statéru, naleziště Hudlice-Lísek, okr. Beroun
10. Čtyřiadvacetinka statéru, naleziště Písek-Hradiště, okr. Písek
11. Statér, naleziště Unhošť, okr. Kladno
12. Potinová mince, naleziště Hradiště u Stradonic, okr. Beroun
13. Potinová mince, naleziště Kolín, okr. Kolín

ZDENKA NEMEŠKALOVÁ-JIROUDKOVÁ

Funde keltischer Münzen mit Eber und Männlein

Unter den bisher bekannten keltischen Münztypen,die auf dem Territorium Böhmens und Mährens vorkommen, nehmen die Goldprägungen mit dem Bild eines Ebers auf der einen und eines stehenden Männleins auf der anderen Seite einen bedeutenden Platz ein.Abgesehen von den höchsten keltischen Münzeinheiten - den Staters - wurden mit diesem Motiv auch Drittel und Achtel des Staters geprägt. In Hradiště bei Písek, Bez.Písek (Abb.10), und in Mirovice, Bez.Písek, wurden Vierundzwanzigstel des Staters gegunden, die von einigen Forschern[1,3] als niedrigste Teileinheiten des untersuchten Typs angesehen wurden,wenngleich ihr Münzbild keine genaue Analogie der Eber- oder Männleinzeichnung ist.

Der erste Teil der Arbeit ist der ikonographischen Seite des untersuchten Münztyps gewidmet. In älteren Publikationen wurde die Seite mit dem Männlein als Avers und die mit dem Eber als Revers bezeichnet.[5] In der jüngeren numismatischen Literatur bezeichnete man umgekehrt aufgrund der Theorie von der Entstehung des Bildes des stehenden Männleins durch Umwandlung der antiken Niké oder Athene den Eber als Avers und das Männlein als Revers,[9,10] hinsichtlich der Richtigkeit dieser Avers- und Reversbestimmung wurden jedoch Zweifel geäußert.[11] Zweifellos nahm die bisherige Avers- und Reversbestimmung der keltischen Münzen ihren Ausgang von der antiken oder neuzeitlichen Auffassung.Die Autorin zeigt anhand einiger Beispiele, wo auf einer Münze verschiedene Bilderarten verbunden sind, daß im keltischen Münzwesen in Böhmen und Mähren bestimmte Kategorien von Aversbildern und andere von Reversbildern nicht entstanden.

Das Eberbild gehört zu jenen Motiven, die nicht nur im Münzwesen, sondern auch in einer ganzen Reihe anderer keltischer Denkmäler vorkommen.[12,13,14,15,18] Es wird als Symbol angesehen, das im keltischen religiösen und öffentlichen Leben eine wichtige Rolle spielte.[20] Wahrscheinlich bildete die wirtschaftliche Bedeutung der Zucht der nicht nur für den Eingenbedarf,sondern auch für den Export gehaltenen Schweine die Grundlage für die Verbreitung und Bedeutung des Ebermotivs.[19] Trotz der außerordentlichen Bedeutung des Ebermotivs in verschiedenen Bereichen des keltischen Lebens hatte aber im Münzwesen dieses Symbol der Rangordnung nach keine höhere Bedeutung als andere Symbole, und seine

Verwendung war in unseren Ländern an einen bestimmten Ort und Zeitpunkt geknüpft. Was die andere Seite des untersuchten Münztyps, das Bild des stehenden Männleins, anlangt, teilt die Autorin nicht die Auffassung jener Forscher, die es als ein von antiken Münzen übernommenes Motiv betrachten; sie hält vielmehr das Männlein - und Ebermotiv für selbständige keltische Münztypen, die unabhängig von anderen Typen ausgearbeitet wurden.

Die Verbreitung von Münzfunden des untersuchten Typs wurde bislang vor allem zur Lösung der Frage herangezogen,wo und von wem diese Münzen geprägt wurden. Wenngleich die neue Bestandaufnahme die Materialbasis erweitert, von der wir bei der weiteren Arbeit ausgehen können, reicht sie nach Meinung der Verfasserin für eine präzise Bestimmung des Entstehungsortes dieser Münzen nicht aus. Bemerkenswerterweise deckt sich die geographische Verbreitung der Staters nicht mit der geographischen Verbreitung der niedrigeren Nominalwerte. Das Vorkommen der Staters beschränkt sich im allgemeinen auf drei Gebiete:auf Sachsen und in Böhmen auf den Umkreis von Mělník,Louny und Litoměřice und auf den Umkreis von Čáslav und Kolín. Drittel, Achtel und Vierundzwanzigstel des Staters sind aus dem Gebiet südlich des Berounka-Flusses und westlich der Moldau sowie aus Holešov in Mähren bekannt. Die aus verschiedenen Orten in West und Mitteleuropa bekannten Potinmünzen mit dem Eberbild kommen in Böhmen in allen Gebieten vor, von woher Goldprägungen des untersuchten Typs stammen.

Der Unterschied zwischen den Funden von Staters und Funden ihrer Teileinheiten beruht aber nicht nur darin, daß sie in anderen Gebieten vorkommen; ein wesentlicher Unterschied beruht auch im Charakter dieser Funde. Die niedrigen Nominalwerte vom Typ Eber - stehendes Männlein kommen größtenteils in Fundkomplexen mit Prägungen anderen Typs vor und können daher als ein im Augenblick der Gefahr versteckter Besitz angesehen werden. Bei den Staters hingegen dominieren weitaus Funde einer einzelnen Münze. Die einzigen zwei Funde, die wir als Massenfunde bezeichnen könnten, haben keinen großen Umfang und bestehen ausschließlich aus den Staters vom Typ Eber - stehendes Männlein. Beide Komplexe entbehren also des grundlegenden Merkmals von Komplexen, die im Tauschprozeß entstanden; sie entbehren auch des Charakters von zum Tausch bestimmten oder wirklichen Schätzen, die lange Zeit hindurch angehäuft wurden: ihnen fehlt die inhaltliche Mannigfaltigkeit. Die Autorin befaßt sich mit der Frage, ob diese Funde mit den von Norden nach Böhmen eindringenden Germanen zusammenhängen könnten,findet aber keinen Zusammenhang mit der ethnischen Bodenbacher oder Kobyler Gruppe. Die Territorien, wo Goldprägungen mit Eber und Männlein konzentriert sind, decken sich aber auch nicht mit einem anderen junglatènezeitlichen keramischen Bereich.[40]

Wenn der Charakter der Staterfunde nicht darauf hindeutet, daß es sich hier um den Besitz von Kaufleuten oder um ein längere Zeit zusammengetragenes Gesamtvermögen der lokalen Bevölkerung handelt, geht die Autorin der Frage nach, ob die Ablegung der untersuchten Staterfunde hier nicht Dauercharakter haben sollte, z.B. aus rituellen Gründen. Zweifellos waren es vor allem religiöse Vorstellungen und rituelle Gewohnheiten, die in der keltischen Gesellschaft noch aus der Urzeit fortlebten. In den vorangegangenen Perioden, d.h. in der Bronzezeit und der älteren Eisenzeit, kommen an verschiedenen Orten in Europa größere und kleinere Depots von Gegenständen ein und desselben Typs vor,z.B. Schwerter, Äxte, Messer u.ä., die als Votivgaben angesehen werden.[43] Der Einseitigkeit der Votivgaben der vorherigen Zeiträume würde die Verwendung bloß eines Statertyps zu bestimmten rituellen Zwecken entsprechen. Die Ablegung von Staters aus religiösen Gründen stünde auch im Einklang mit ihrer geographischen Verbreitung, denn diese Funde kommen nur im Bereich ein und desselben Begräbnisritus -im Bereich der flachen Skelettgräberfelder - vor. Im Gebiet südlich des Berounka-Flusses, wo Bestattungen in Grabhügeln oder Brandgräber für einen anderen Begräbnisritus sprechen, kommen bloß Teileinheiten der untersuchten Staters vor, und zwar in Fundkomplexen, die den Charakters eines im Boden vor einer Gefahr versteckten Besitzes haben.

Die aus der Analyse der Funde und ihrer geographischen Verbreitung sich ergebende Wahrscheinlichkeit, daß die Staters mit Eber und stehendem Männlein als Votivgaben oder aus rituellen Gründen abgelegt wurden, berechtigt uns aber nicht dazu, die Möglichkeit ihrer vorherigen Geldfunktion gänzlich auszuschließen. Ihr mit den anderen Münztypen identisches Gewicht und der identische Feingehalt deuten darauf hin, daß sie in der Absicht geprägt wurden, die Funktion von Münzen zu erfüllen.

Übersetzt von A. Hubala

JOZEF HLINKA

STEPHANVS REX - BRESLAVVA CIVITAS

(Ešte k problematike začiatkov uhorského mincovníctva)

Na stránkach Numismatického sborníka sme r. 1968 uverejnili príspevok pod nadpisom BRESLAVVA CIVITAS - BRATISLAVA.[1] Zaujali sme v ňom stanovisko k názorom na začiatky uhorského mincovníctva, ktoré sa vynorili vo vtedajších posledných rokoch v súvislosti s objavením sa zvláštnej striebornej mince vo Švédsku, na lokalite Bosarve na ostrove Gotlande, ktorú západonemecká numizmatička Vera Hatzová určila a publikovala v r. 1965 ako denár uhorského kráľa Štefana I. (997-1038) razený v Bratislave.[2] Odvtedy boli vyslovené a publikované k tejto problematike názory aj ďalších numizmatických autorít, ktoré spolu vyznievajú ako vážna diskusia o zásadnom probléme, či možno mincu, ktorú Vera Hatzová určila a publikovala ako bratislavský denár uhorského kráľa Štefana I.,pokladať za pravú, alebo za neskoršiu mimouhorskú napodobeninu, prípadne len za obyčajné falzum. Pokladáme si za povinnosť taktiež prispieť do tejto diskusie aj týmto svojím príspevkom, a to už aj preto, že sa táto problematika dotýka bezprostredne histórie mincovníctva na území našej vlasti.

Prvý názor, ktorý začal narúšať viac menej ustálenú hľadinu v názoroch na začiatky uhorského mincovníctva a ktorý publikoval v Maďarsku v r. 1962 - 63 Gyula László,[3] neprijali ani samotní maďarskí numizmatici a nenašiel ani väčšiu odozvu v zahraničí. Tento názor, ktorý sa snažil dokázať, že niektoré mince pripisované uhorskému kráľovi Štefanovi I.,

---

[1] J. H l i n k a, BRESLAWA CIVITAS - BRATISLAVA (Príspevek k začiatkom uhorského mincovníctva). Num. sbor. X, 1968, str. 65-77.

[2] V.H a t z, /B/RESLAWA CIV/ITAS/. Zum Beginn der ungarischen Münzprägung, Dona Numismatica (Festschrift W. Hävernick), Hamburg 1965, str. 79-85.

[3] G. L á s z l ó, Die Anfänge der ungarischen Münzprägung, Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae, Sectio Historica IV,Budapest 1962, str.27-53; t e n i s t ý, A magyar pénzverés kezdeteiröl. Vázlat. Századok 1963, č. 2, str. 382-397.

razil už knieža Gajza (977-997), nebol vlastne doložený nijakými konkrétnymi dôkazmi.[4] Všetky mince, ktoré sa snažil G.László pripísať už kniežaťu Gejzovi nesú meno STEPHANVS REX; výraz "REX" sa už na konci 10. storočia používa len pre korunovaných kráľov, a takýmto Gejza rozhodne ešte nebol; taktiež nálezové okolnosti všetkých najstarších uhorských mincí svedčia o ich vzniku až v 11. storočí.[5] Diskusia však pokračuje o probléme v začiatkoch uhorského mincovníctva, ktorý vznikol po uverejnení príspevku V. Hatzovej.[6] Ako je už známe, autorka v tomto príspevku priniesla skutočne nové poznatky o začiatkoch uhorského mincovníctva, keď na základe podrobného numizmatického rozboru určila mincu objavenú v hromadnom náleze mincí z 9. až zač. 11.storočia, ukrytom pred r. 1030, ako mincu uhorského kráľa Štefana I. razenú v Bratislave. Východiskom k tomuto určeniu jej bol samotný text na minci, a to na averze: --EPHANVS REX a na reverze: -RESLAVVA CIV. Publikovaním tejto mince priniesla V.Hatzová poprvé doklad k tomu, že Štefan I. v Uhorsku razil okrem doteraz známeho typu mincí CNH 1[7] a nasl. aj ďalší typ mincí, ktorý sa od doterajšieho typu líši aj svojou denárovou váhou, aj obrazom a textom. Toto publikovanie nemohlo ostať bez ozveny. Už r.1966 priniesol maďarský numizmatický časopis Numizmatikai Közlöny článok českého numizmatika Kristiána Turnwalda pod názvom "Denare vom ältesten ungarischen Oboltyp"[8] a r. 1968 ďalší článok "Noch zum Münzwesen Stefans I."[9] Autor sa v týchto článkoch postavil bezvýhradne na stanovisko V. Hatzovej a taktiež uviedol ešte aj dôkazy k tomu, že najstaršie uhorské mince boli razené podľa bavorského vzoru. Na základe podrobného štúdia Dannenberga[10] a začiatkov českého a poľského mincovníctva prišiel k záverom, že minca,určená V.Hatzovou ako uhorský denár Štefana I. razený v Bratislave, mohla byť razená okolo r. 1016. Mince Štefana I. často označované ako poldenáre - typ CNH 1 a nasl. považuje za mladšie, t.j. že boli razené až po r. 1025.[11] Z maďarských numizmatikov, ako je uvedené už v našom príspevku na stránkach Numismatického sborníka

[4] G. László na podopretie tohto svojho názoru uvádza,že panovník Gejza, otec Štefana I. sa taktiež nazýval kresťanským menom Štefan a že taktiež užíval titul "REX".

[5] Nálezové okolnosti ani o jednom náleze uhorských mincí s menom STEPHANUS REX nesvedčia o tom, že by tieto mince pochádzali z 10. storočia.

[6] Viď pozn. 2.

[7] L. R é t h y, Corpus Nummorum Hungariae,Budapest 1899;L.R é t h y-G. P r o b s z t, Corpus Nummorum Hungariae, Graz 1958.

[8] Ch. T u r n w a l d, Denare vom ältesten ungarischen Oboltyp, NK LXIV-LXV (1965-1966), Budapest 1966, str. 19-27.

[9] Ch. T u r n w a l d, Noch zum Münzwesen Stephans I.,NK LXVI-LXVII (1967-1968), Budapest 1968, str. 23-27.

[10] H. D a n n e n b e r g, Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit I-IV, Berlin 1876-1905.

[11] Ch. T u r n w a l d, Denare vom ältesten ungarischen Oboltyp ..., str. 21.

1968,[12] zaujal ako prvý ešte r. 1966 svoje stanovisko k názoru V.Hatzovej o bratislavskom denári Štefana I. L. Huszár.[13] V podstate odmietol názory V. Hatzovej i názory K.Turnwalda. Považuje za vylúčené, že by minca s textom --EPHANVS REX a -RESLAVVA CIV mohla byť razená v Uhorsku; považuje ju iba za napodobeninu, ktorá má svoj pôvod niekde v severnej Európe. Zavrhuje ju hlavne pre jej denárovú váhu a text - RESLAVVA CIV, pretože vraj Štefan I. nerazil mince v denárovej váhe a latinčina, ktorá už na začiatku 11. storočia bola v Uhorsku zaužívaná v úradných kruhoch, vraj nepreberala pre označovanie mincových miest slovanské názvy.[14] Za mimouhorské napodobeniny považuje aj všetky mince Štefana I. s textom STEPHANVS REX na averze a REGIA CIVITAS na reverze, ktoré majú denárovú váhu; sú to mince typu CNH 5 - 7.[15] S týmito názormi dnes už nie je možné v plnom rozsahu súhlasiť. Doteraz totiž nie je známy presvedčivý dôkaz, že by Štefan I. razil mince len v poldenárovej váhe; pri prvých razbách skôr opak je pravda, pretože ako bude uvedené ďalej, sú známe mince Štefana I., ktoré majú aj denárovú váhu a nemožno ich považovať za neskoršie napodobeniny alebo za falzá, ako sa to napr. tvrdí o minciach typu CNH 5 - 7, a to v podstate len preto že sa našli mimo územia bývalého Uhorska. Taktiež L. Huszár bez dôkazového zdôvodnenia tvrdí, že latinčina už v dobe Štefana I. nepreberala slovanské názvy mincových miest; myslí tým snád to,že v dobe Štefana I. pre pomenovanie Bratislavy bol neznámy slovanský názov? Nedostatkom tvrdenia L. Huszára je skutočnosť, že pri tvorení tohoto svojho názoru nebral do úvahy historické a linguistické pramene. -RESLAVVA CIV nie je nič iné ako polatinčený názov BREZALAUSPURCH, ktorý je uvedený v Solnohradských análoch k r.907,alebo názov PRESLAVVASPURCH, ktorý je uvedený v Altaišských análoch k r. 1052, z ktorých sa vyvinul názov PRESSBURG, resp. PREŠPOREK.[16] Roku 1969 sa problematiky bratislavského denára Štefana I. dotkol S. Suchodolski.[17] K riešeniu problematiky použil numizmatickú metrológiu a na jej základe konštatuje, že výrobcami najstarších uhorských mincí boli najpravdepodobnejšie bavorskí zlatníci z Regensburgu.[18]

Podľa našej mienky bratislavský denár patrí skutočne k najstarším uhorským razbám a možno ho plne považovať za prácu bavorských raničov, a to zhotovenú už v prvých rokoch vlády Štefana I.

[12] Viď pozn. 1.

[13] L. H u s z á r, Bemerkungen zur Frage der ersten ungarischen Münzen, NK LXIV-LXV (1965-1966), Budapest 1966, str. 29-31.

[14] Tamtiež, str. 30.

[15] Tamtiež.

[16] Podrobnejšie viď J. H l i n k a, l.c., str. 74-76.

[17] S. S u c h o d o l s k i,Początki mennictwa węgierskiego,WN XIII, Warszawa 1969, str. 131-148.

[18] Tamtiež, str. 143.

Významným krokom urobeným v prospech dôkazu pravosti bratislavského denára, i keď nepriamo, je objavenie sa nálezu mincí roku 1968 v obci Nagyhársány v Maďarsku, v ktorom medzi 73 kusmi je 40 kusov mincí, ktoré I. Gedai určil ako denáre uhorského kráľa Štefana I.[19] Sú to mince typu Dannenberg 1706a.[20] Ich opis je nasledovný:

averz: v strede je kópija a ruka so zástavkou; na okraji medzi dvoma čiarovými kruhmi je kolopis: + LANCEA REGIS;

reverz: v strede je štít kostola s vodorovnými brvnami a na okraji je kolopis: REGIA CIVITAS.

Priemerná váha týchto mincí je 1,2665 g. Priemer je 22 mm.

Dannenberg mincu tohoto typu považoval iba za moderné falzum. Roku 1953 však publikoval západonemecký numizmatik P. Berghaus v Hamburger Beiträge zur Numismatik ďalší ojedinelý exemplár mince tohoto typu z jedného juhoškandinávskeho nálezu, pričom uviedol, že mince tohoto typu sú pravé a nie moderné falzá, ako sa to domnieval Dannenberg. No, zaradil ich medzi bavorské razby. I. Gedai po podrobnom rozbore a štúdiu nálezu z Nagyharsány prišiel k záverom, že mince typu Dannenberg 1706a sú taktiež pravé a že sú to denáre razené uhorským kráľom Štefanom I. Východiskom k takémuto určeniu týchto mincí bol ich obraz a text. Štít kostola je charakteristický pre mince oblasti mocenského vplyvu fransko - bavorského. Kópija, ktorá je stredobodom obrazu, bola mocenským symbolom, resp. výrazom súverenity a taktiež výrazom vazalskej feudálnej závislosti kráľa alebo kniežaťa na cisárovi. I. Gadai pri zdôvodňovaní pravosti mincí typu Dannenberg 1706a, ako aj pri zdôvodňovaní ich zaradenia k uhorským minciam Štefana I. poukázal na historické správy, že napr. ešte knieža Gejza dostal kopiju od Ottu, že cisár pri podporovaní uhorského kráľa Petra dostal do ruky kopiju kráľa Aba Samuela, ktorú už nevrátil späť, keď ho Peter uznal za svojho lenného pána; taktiež ako doklad uviedol vyobrazenie Štefana I. v korunovačnom plášti s kopijou v ruke.[21] Ako výrazný argument, na ktorý I. Gedai taktiež kladie veľký dôraz, je aj druhá časť kolopisu LANCEA REGIS, t.j. výraz REGIS. Tento výraz dokazuje, že mince, na ktorých sa nachádza, mohli patriť len kráľovi. V období ich vzniku bol len Štefan I. tým kráľom, ktorému sa môžu pripísať, pretože v susednom Poľsku a v Čechách boli v dobe ich vzniku len kniežatá, ktorým prislúchal iba titul DVX alebo PRINCEPS. Argumentom, že ide o uhorské mince, je aj kolopis na ich reverze, t.j. REGIA CIVITAS. Je to ten istý kolopis, ktorý môžeme čítať na nepochybných minciach Štefana I., ktoré majú poldenárovú váhu.

[19] I. G e d a i, István király denára, NK LXX-LXXI (1971-1972), Budapest 1972, str. 23-32.
[20] H. D a n n e n b e r g, l.c.
[21] I. G e d a i, l.c., str. 23-32, tab. I., č. 2.

Toto určenie mincí typu Dannenberg 1706a za pravé denáre uhorského kráľa Štefana I. vyvracia teda už pomerne ustálený názor, ktorý kodifikovali čelní maďarskí numizmatici L. Réthy, B. Hóman a L. Huszár, že Štefan I. razil len mince v poldenárovej váhe a že všetky mince v denárovej váhe, ktoré sa tomuto panovníkovi niektorými autormi pripisujú, sú nepravé, t.j. buď mimouhorské napodobeniny alebo falzá majúce svoj pôvod niekde na severoeurópskom území.[22]

Tu však kladieme otázku k použitému výrazu "napodobeniny". Napodobeniny čoho sú mince typu Dannenberg 1706a? Alebo, čoho napodobeninou je bratislavský denár Štefana I.? Keď jestvujú napodobeniny, logicky museli jestvovať aj originály, ktoré tieto "napodobeniny" napodobňujú! Keďže takéto originály nejestvujú a ani nejestvovali, nemôžu jestvovať ani ich napodobeniny. A proti tomu, že by oba tieto typy denárov Štefana I. mohli byť falzá, sú ich nálezové okolnosti. Nakoniec, kto mohol mať záujem na vyhotovení falošných denárov Štefana I.?

Doteraz uvedené "argumenty" proti pravosti mincí denárovej váhy, ktoré sa pripisujú uhorskému kráľovi Štefanovi I. ako jeho nepravé razby, t.j. buď ako napodobeniny alebo ako falzá, nepovažujeme za dostačujúce. Za nedostatočné argumenty považujeme i tie, ktoré v posledných rokoch uvádza proti pravosti bratislavského denára Štefana I. I. Gedai, a to či už v príspevku "István király denára",[23] alebo v príspevku "Das ungarische Münzwesen vom 10. bis 13. Jahrhundert und seine Beziehungen zu den westlichen Nachbarländern".[24] Autor v týchto príspevkoch priniesol predovšetkým už spomenutý nový názor na začiatky uhorského mincovníctva v súvislosti s objavením sa denárov Štefana I. s kolopismi LANCEA REGIS na averze a REGIA CIVITAS na reverze. Tieto denáre však nedáva do súvislosti s bratislavským denárom, ktorý má kolopisy --EPHANVS REX na averze a -RESLAVVA CIV na reverze. Zaujíma k nemu podobné negatívne stanovisko, ako L. Huszár. Dokonca ho ešte doplňuje "argumentom", že pre dnešnú Bratislavu už na začiatku 11. storočia bol známy názov POSON, ktorý uviedol sám Štefan I. na listine vydanej pre opátstvo na Pannonhalme. I. Gedai pokladá za nepravdepodobné, aby ten istý panovník použil dva názvy pre označenie tej istej lokality, t.j. dnešnej Bratislavy, a to na minci názov -RESLAVVA a na listine názov POSON.[25] Pri voľbe tohoto "argumentu" však I. Gedai nepostupoval

[22] Toto stanovisko sa zastáva najmä v literatúre: L. R é t h y, l.c. - B. H ó m a n, Magyar pénztörténet 1000 - 1325, Budapest 1916. - L. H u s z á r, Szent István pénzei, Budapest 1938.
[23] I. G e d a i, l.c.
[24] I. G e d a i, Das ungarische Münzwesen vom 10. bis 13. Jahrhundert und seine Beziehungen zu den westlichen Nachbarländern, NZ 89, Wien 1974, str. 41-49.
[25] I. G e d a i, István király denára ..., str. 23.

kriticky. Použil taký historický prameň, ktorý je už dávno považovaný zodpovednými historikmi za listinné falzum. Ide o prepis listiny vyhotovený niekedy v polovici 12.storočia, ktorý sa odvoláva na údajne pôvodnú listinu vydanú Štefanom I. r. 1001 ako zakladajúcu listinu opátstva na Pannonskej hore.[26] Miestopisný názov POSON, ktorý je v uvedenom prepise z polovice 12. storočia uvedený spolu s ďalšími miestopisnými názvami na území západ. Slovenska,bol práve "kameňom úrazu", ktorý priviedol napr. V.Chaloupeckého, J.Stanislava a ďalších, ku konštatovaniu, že ide o listinné falzum z 12. storočia.[27]

Názov POSON je oveľa mladšieho data, ako sú názvy BREZALAUSPURCH, BRASLAVESPURCH a PRESLAVVASPURCH, ktoré sú zahrnuté v kolopise bratislavského denára Štefana I. v latinskej forme -RESLAVVA CIV, t.j. BRESLAVVA alebo PRESLAVVA CIVITAS. I tento miestopisný názov má však slovanský pôvod. Vznikol z osobného slovanského mena "Božan", ktorého nositeľ bol akiste pánom Bratislavy niekedy v r.1052 až 1099.[28] Z názvu POSON je odvodený polatinčený názov POSONIUM i pomaďarčený názov POZSÓNY. Je zaujímavé, prečo ani Slovania ani Nemci neprevzali po vytvorení Uhorska pre pomenovanie Bratislavy názov POSON alebo názvy od neho odvodené. Bola to u nich určite silná stará historická tradícia, ktorá ich nútila k tomu, aby zostali pri pôvodnom staršom názve BRESLAVVA, resp. PRESLAVVA, ktorý sa postupne v historickom vývoji pretvoril na názvy PRESSBURG a PREŠPOROK. Názov PRESSBURG sa zachováva v západnej terminológii podnes a názov PREŠPOROK používali Slováci a Slovania vôbec do r. 1919, kedy ho československá vláda zrušila a miesto neho zaviedla dnešný názov BRATISLAVA, ktorý však nemá nič spoločného ani s jedným z predchádzajúcich názvov. Je to čisto novotvar vytvorený nie práve najlepšou rekonštrukciou uskutočnenou na začiatku 19. storočia P.J. Šafárikom a Štúrovcami z názvu PRESSBURG a osobného mena BŘETISLAV.[29]

[26] J. S t a n i s l a v, Slovenský juh v stredoveku II,Turčiansky Sv. Martin 1948, str. 424. - V. C h a l o u p e c k ý, Staré Slovensko, Bratislava 1923, str. 116-117.

[27] Tamtiež.

[28] J. S t a n i s l a v, l.c., str. 429-430.

[29] P.J. Š a f á r i k, Slovanské starožitnosti II, § 42,3. S problematikou pôvodných názvov Bratislavy sa zapodievali viacerí autori.Sú to najmä: V. C h a l o u p e c k ý,K nejstarším dějinám Bratislavy,Sborník filozofickej fakulty Univ. Komenského v Bratislave, I. Bratislava 1922, č. 2, str. 3-4. - T e n i s t ý, O jménu Bratislavy, Bratislava I, Bratislava 1927, str. 320-325. - M. W e i n g a r t, Bratislava- Pressburg - Posonium, Sborník filozofickej fakulty Univ.Komenského v Bratislave I,Bratislava 1922, č. 17, str. 125-131. - J. Š k u l t é t y, O mene Bratislavy, Slovenské pohľady XLI, 1925, č. 11, str. 697-702. - J. J a n k o, O pôvodu jména Bratislava (Pressburg - Prešpurk), ČČH XXXIII, 1927, str. 347-351. - V. Š m i l a u e r, K vzniku Bratislavy a jejího jména,Bratislava IX, Bratislava 1935,str.201. - D.R a p a n t, Traja synovia Svätoplukovi, Elán X, Bratislava 1940, č. 10, str. 2-4. -

Tá skutočnosť,že do úradnej uhorskej latinčiny prešiel pre označenie Bratislavy názov POSONIUM, je len dôkazom toho, že ten pisár, ktorý tento názov zaviedol do úradných listín, nebol ani Slovan ani Nemec; bol to človek "nový", ktorému už nebola známa alebo blízka veľkomoravská tradícia Bratislavy. A takýchto "nových" ľudí ešte kancelária Štefana I. nemohla mať a ani nemala, pretože pokiaľ takúto kanceláriu vydržiaval, tvorili ju buď bavorskí, alebo vôbec západní mnísi, čo je pochopitelné pri západnej orientácii jeho politiky. Len na základe dobrých znalostí hospodárskej a politickej situácie v Uhorsku v dobe Štefana I., zvlášť znalostí jeho vzťahov k susedným krajinám, najmä k Bavorsku, Čechám a k Poľsku, môžeme bližšie osvetliť aj začiatky razenia prvých uhorských mincí.

Je všeobecne známe, že národy, ktoré žili na nižšej hospodárskej a kultúrnej úrovni, sa v začiatkoch razenia svojich mincí riadili spravidla príkladom svojich vyspelejších susedov, resp. príkladom národov, s ktorými boli v obchodnom a kultúrnom styku. Uhorský kráľ Štefan I. si mohol v mincovej politike vziať za vzor buď veľmi vyspelé byzantské mincovníctvo, alebo mincovníctvo franské, resp. bavorské. Dal prednosť vzoru bavorskému, pretože k Bavorsku bol viazaný nielen vzťahmi hospodársko-politickými ale aj vzťahmi rodinnými. Je pravdepodobné, že túto voľbu urobil aj z ohľadu na nízku kultúrnu úroveň vtedajších starých Maďarov, s ktorou boli v Bavorsku viac oboznámení ako v Byzancii. Je to síce veľmi chúlostivá problematika, ale pri snahe dosiahnuť čonajpresnejší obraz o začiatkoch mincovníctva v Uhorsku, treba aj túto skutočnosť brať do úvahy. Ešte v dobe vlády Štefana I. Maďari používali ako platidlo mladé býčky (iuvencus, maď. tinó, resp. tinópénz).[30]

Ako u každého národa v začiatočnom štádiu aj u Maďarov bol známy len výmenný obchod. Ten sa udržiaval v prevažnej miere aj za čias Štefana I. Na veci nič nemení, keď sa sem-tam objavili a objavujú na území býv. Uhorska cudzie mince z konca 10. a začiatku 11.storočia. Sú to nálezy prevažne v hroboch a starí Maďari ich používali spravidla

J. H o d á l, Pôvod, sídla a hodnost predkov rodu Hunt-Pázmány,Historický sborník Matice slovenskej, IV, 1946, str. 136-164. - J. S t a n i s l a v, Slovenský juh v stredoveku II, heslo Bratislava, str. 76-85; heslo Pozsony, str. 424-432. - T.O r t v a y, Geschichte der Stadt Pressburg I, Bratislava 1892, str. 28 a n. - J. M e l i c h,Die Namen von Pressburg, Zeitschrift für slawische Philologie I, 1925, str. 79-101. - E.S c h w a r t z, Nochmals der Name Pressburg, tamtiež II,1925, str. 58-61. - R. H o l t z m a n, Die älteste Namensform für Pressburg, tamtiež II, str. 372-379. - A. B r ü c k n e r, Breslau - Pressburg, tamtiež III, 1926, str. 312 a n. - H. Z a t s c h e k, Die Entstehung des Namens Pressburg; tamtiež XII, 1935, str. 78-94.

[30] L. H u s z á r, Szent István pénzei ..., str. 4-7.

ako šperky, resp. ozdoby na odev.[31] Funkcia peňazí bola známa iba vládnucim kruhom, ako to môžeme pozorovať už aj s uvedením zvláštneho druhu "platidla", ktorým boli spomenuté mladé býčky (tinópénz). Mladé býčky (tinó, iuvencus) sa vo funkcii platidla uvádzajú v zákonoch Štefana I. osem krát, a to v súvislosti s trestami, resp. pokutami. Z týchto zákonov sa môžeme tiež dozvedieť, že cena jedného mladého býčka (tinó) sa rovnala jednému byzantskému zlatému solidu.[32]

Dá sa predpokladať,že Štefan I. zpočiatku udržiaval intenzívne styky s Byzantskou ríšou a že poznal jej peňažný systém. Styky však udržiaval aj so severnými a západnými susedmi a zoznámil sa aj s ich peňažnými systémami.V ríši Štefana I.sa však vývoj,ako sme už uviedli,hneď od začiatku jeho vlády obrátil na západ. Tento obrat bol zpečatený jednak samotnou korunováciou na uhorského kráľa a jednak svadbou s bavorskou kňažnou Gizelou, sestrou bavorského kniežaťa a neskoršieho cisára Henricha II. Je tu teda dôležitá aj úloha, ktorú zohral rímsko - nemecký cisár vystupujúci ako dedič západorímskych a karolinských tradícií v Panónii. Toto bolo v skutočnosti historické pozadie, ktoré podmienilo vo svojich dôsledkoch aj začiatky uhorského mincovníctva a predovšetkým razbu prvých uhorských mincí, s ktorou začal Štefan I. Gizelín príchod na uhorský dvor nebol určite bez náležitého sprievodu, v ktorom okrem rytierov boli aj remeselníci, najmä zlatníci a nevylučujeme ani minciarov, pretože v mladom uhorskom štáte, keď jeho panovník sa mal rovnať panovníkom ostatných kresťanských štátov, bolo nutné zaviesť podľa vtedajšieho spôsobu ako dôkaz zvrchovanosti aj razbu mincí. Z tohoto je zrejmý aj ten bavorský vplyv na minciach Štefana I., a to na všetkých troch doteraz známych typoch,t.j. na minciach s textami: -RESLAVVA CIV, LANCEA REGIS a REGIA CIVITAS. Nemôže byť vecou náhody, že práve prvé dva typy, t.j. mince denárovej váhy s textami -RESLAVVA CIV a LANCEA REGIS patria do skupiny mincí typu "kríž - kostol", ktorý bol bežným už na franských razbách, odkiaľ prešiel na razby bavorské a ďalej na razby české a poľské, kde vrcholí v 1. štvrtine 11. storočia. Z českých panovníkov razili tento typ mincí: Boleslav I. (929-967),[33] Boleslav II. (967-999),[34] Boleslav III. (999-1003),[35] Vladivoj (1002),[36] Boleslav

[31] J.H l i n k a - Ľ.K r a s k o v s k á - J.N o v á k, Nálezy stredovekých a novovekých mincí na Slovensku, Bratislava 1968, č. 3, 4, 6, 7, 8 a ďalšie.
[32] L.H u s z á r, Szent István pénzei..., str. 5-7.
[33] E.F i a l a, České denáry, Praha 1895, tab. I, č. 21-28, tab. II, č. 1-7.
[34] Tamtiež, tab. II, č. 8-20.
[35] Tamtiež, tab. IV, č. 22-26, 28.
[36] Tamtiež, tab. V, č. 5.

Chrabrý (1003-1004),[37] a Jaromír (1004-1012);[38] v Poľsku ich razil Boleslav Chrabrý (992-1025)[39] a biskupi v 11. storočí.[40] Bratislavský denár Štefana I., t.j. typ s textom -RESLAVVA CIV sa čo do obrazu i "fabriky" najlepšie zhoduje s bavorskou mincou Henricha II. ako cisára a súčasne držiteľa Bavorska typu Dannenberg 1087[41] a s mincami českého kniežaťa Jaromíra (1004-1012) typu Fiala VI/3-6.[42]

Bratislavský denár Štefana I. nie je teda celkom novým, resp. nezvyklým typom mincí; má svoj vzor, a to opodstatnený spomenutým historickým pozadím. I keď sa doteraz vyskytol len v jednom kuse, nemožno sa k nemu stavať ani celkom "rezervovane", ani ho nemožno "a priori" zamietať, resp. považovať ho za mimouhorskú neskoršiu napodobeninu alebo za obyčajné falzum, tak, ako to bolo najprv s denárom typu LANCEA REGIS, ktorý,keď bol známy len v jednom kuse,bol taktiež považovaný za falzum. Po objavení sa hromadného nálezu denárov Štefana I. typu LANCEA REGIS v Nagyhársány, považujeme za dokázanú skutočnosť, že Štefan I. razil aj mince v denárovej váhe, a tak už nemožno považovať za nepravú niektorú jeho mincu len preto, že je razená v tejto váhe. Závažnosť nálezu v Nagyhársány práve z tohoto hľadiska pri riešení problému denára typu -RESLAVVA CIV veľmi vyzdvihuje J. Sejbal: "...Publikací nálezu z Nagyhársány s jeho překvapujícími výsledky se dostává do jiného světla i problematika bratislavského denáru. Přidělení do Uher se tak stalo značně pravděpodobné, i když autor v úvodní části podpoří Huszárovo negativní stanovisko k podobnému určení. Závěrem lze říci, že se nám rýsuje základní změna počátku uherského mincovnictví. Nejstaršími ražbami jsou denáry většího střížku. Známe doposud tři typy s opisy LANCEA REGIS, BRESLAVVA CIV a REGIA CIVITAS..."[43]

Z uvedených publikovaných príspevkov vidieť, že problematika začiatkov uhorského mincovníctva a zvlášť problematika bratislavského denára Štefana I. je ešte stále živá. Na základe doteraz známych dokladov nie je možné ešte robiť definitívne uzávery, a najmä nie také, ktoré by bratislavský denár Štefana I. vyhlásili za neskoršiu mimouhorskú napodobeninu alebo za obyčajné falzum. Diskusia na túto tému určite potrvá ešte nejaký čas, no už teraz môžeme konštatovať, že definitívne padla stará teória, že Štefan I. razil len jeden typ mincí, t.j. typ CNH 1-4. Objavenie sa mincí s textom -RESLAVVA CIV a LANCEA REGIS znamená určite zásadný zásah do doterajších názorov na začiatky uhorského mincovníctva.

[37] Tamtiež, tab. V, č. 10.
[38] Tamtiež, tab. V, č. 27-28, tab. VI, č. 1-6.
[39] M.G u m o w s k i, Handbuch der polnischen Numismatik, Graz 1960, č. 5.
[40] Tamtiež, č. 37-38.
[41] H. D a n n e n b e r g, l.c., tab. VI, č. 3-6.
[42] E. F i a l a, l.c., tab. VI, č. 3-6.
[43] J. S e j b a l, István Gedai, István király denára, Mor. num. zprávy 13, Brno 1973, str. 79.

Bratislavský denár Štefana I. však nie je dôležitý len ako doklad začiatkov uhorského mincovníctva, ale je aj významným numizmatickým unikátnym dokladom slovanského pôvodu dnešnej Bratislavy, významným dokladom jej pôvodného názvu BRESLAWA, resp. PRESLAWA.

JOZEF HLINKA

Stephanvs Rex – Breslavva civitas

(Nochmals zur Problematik der Anfänge des ungarischen Münzwesens)

Die verhältnismäßig stabilisierten Ansichten über die Anfänge des ungarischen Münzwesens brachte in den Jahren 1962 und 1963 in Ungarn Gyula László ins Wanken, als er seine Hypothese publizierte, wonach bereits der Vater König Stephans I., Fürst Gejza (977-997), die ersten ungarischen Münzen prägte.[3] Diese Hypothese fand aber nicht einmal in Ungarn Anklang. Eine ernste Diskussion löste jedoch die westdeutsche Numismatikerin Vera Hatz aus, als sie in der Revue Dona numismatica in Hamburg im Jahre 1965 einen Beitrag unter dem Titel "(B)RESLAVVA CIV(ITAS). Zum Beginn der ungarischen Münzprägung" veröffentlichte.In diesem Beitrag behandelt sie eine Münze, die im Jahre 1939 in Bosarva auf der Insel Gotland in Schweden gefunden wurde; die Verfasserin schreibt diese Münze dem Ungarnkönig Stephan I. zu und bezeichnet als ihren Münzort Bratislava. Ein weiterer sehr bedeutsamer Beitrag für das Aufkommen neuer Ansichten über die Anfänge des ungarischen Münzwesens war die Entdeckung von 40 Stück Münzen vom Typ Dannenberg 1706/a. Der junge ungarische Numismatiker István Gedai bestimmte diese Münzen als Denare des ungarischen Königs Stephan I.[19] Zu dieser Bestimmung gelangte er aufgrund einer richtigen Interpretation ihres Bildes und der Umschrift LANCEA REGIS auf der Avers- und REGIA CIVITAS auf der Reversseite. Durch die Identifizierung dieser Münzen als Denare des Ungarnkönigs Stephan I. widerlegte I.Gedai die alten Ansichten, dieser ungarische König habe nur Münzen vom Typ Réthy 1-4 geprägt. Dadurch fiel hellers Licht auch auf die Münze mit den Umschriften --EPHANVS REX auf der Avers- un -RESLAVVA CIV auf der Reversseite,die V.Hatz als Denar des Ungarnkönigs Stephan I. publiziert hatte; diese Münze, die in Bratislava geprägt worden sein sollte,halten jedoch die durch L.Huszár und I. Gedai repräsentierten ungarischen Numismatiker für eine außerhalb des Terriroriums Ungarns entstandene Nachahmung, bzw. für ein Falsum. Als Argumente für diese seine Behauptung führt L.Huszár z.B. das Denargewicht der Münze, die slawische Herkunft der Bezeichnung des Münzortes (-RESLAVVA CIV), ihre Einzigartigkeit und den außerhalb Ungarns gelegenen Fundort an. I. Gedai bringt neben diesen Argumenten gegen die Echtheit dieses Denars Stephans I. aus Bratislava den Umstand ins Treffen, daß bereits zu Beginn des 11.Jahrhunderts für das heutige Bra-

tislava der Name Poson bekannt war, den angeblich Stephan I. selbst in der Gründungsurkunde der Abtei in Pannonhalm anführte; deshalb sei es unwahrscheinlich, daß derselbe Herrscher zwei Namen zur Bezeichnung ein und derselben Lokalität verwendet hätte, d.h. auf der Münze den Namen -RESLAVVA und in der Urkunde Poson.[25] Unseres Erachtens sind aber die "Argumente" von Huszár und Gedai gegen die Echtheit des Denars Stephans I. aus Bratislava unzureichend.

Das Argument vom Denargewicht widerlegte I. Gedai selbst, wenn er diesem Herrscher die Münzen vom Typ LANCEA REGIS zuschrieb, die dasselbe Denargewicht haben. Der slawische Name in der Form Breslavva zur Bezeichnung des heutigen Bratislava ist älter als der Name Poson und ist bereits zum Jahre 907, 1052 und zu weiteren Jahren nachgewiesen.[29] Die Gründungsurkunde der Abtei in Pannonhalm, auf die sich I. Gedai beruft, ist ein Falsum aus dem 12. Jahrhundert und kann demnach nicht als Beweis dafür herangezogen werden, daß Stephan I. den Namen -RESLAVVA für das heutige Bratislava nicht kannte.[26]

Den Denar Stephans I. schufen wahrscheinlich bayrische Münzpräger, die an der ungarischen Hof im Zusammenhang mit den engen Kontakten Stephans I. zu Bayern, und zwar bald nach seiner Krönung, gekommen waren. Dafür spricht auch die technologische Analyse der Münze.

Übersetzt von A. Hubala

ANTONÍN BENEŠ-JARMILA HÁSKOVÁ-IRENA PAVLŮ-OLDŘICH WEISS

DENÁROVÝ NÁLEZ ZE ZLIVI, O. ČESKÉ BUDĚJOVICE

(Tab. II)

1. Část archeologická

Dne 9. července 1974 byl při strojové těžbě kamene učiněn ve Zlivi, okres České Budějovice, nález denárů.[1] Expozitura Archeologického ústavu ČSAV v Plzni, která provádí soustavnou záchrannou činnost a registraci nálezů také na území Jihočeského kraje, byla o objevu informována téměř okamžitě prostřednictvím své místní spolupracovnice L. Schmidtmayerové. Na přání numismatického pracoviště Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, které se ujalo rekonstrukce rozptýleného mincovního souboru[2] (viz podrobněji v numismatické části příspěvku), jsme však ustoupili od bezprostředního zásahu na lokalitě, aby nedošlo k duplicitě záchranných prací. Průzkum naleziště jsme mohli uskutečnit až 29. října 1974.[3] V té době bylo však i širší okolí místa nálezu sníženo těžbou o 1,2 až 1,5 metru od původního povrchu, dodatečný výkop nebyl možný a nezbylo, než se omezit na povrchové sběry. Proto, i když využíváme možnosti podrobné publikace archeologického materiálu a pozorování, souvisejících se zlivským nálezem, na stránkách odborného numismatického časopisu, musíme poznamenat, že naznačené vnější okolnosti znemožnily, aby archeologie zodpověděla všechny otázky, jež by za příznivějších okolností byla s to řešit nebo naznačit. Týmová mezioborová spolupráce archeologie a numismatiky by zřejmě byla v žádoucím směru komplexní historické interpretace tím užitečnější, čím dříve a ještě za "života" nálezu v terénu by se uskutečnila.

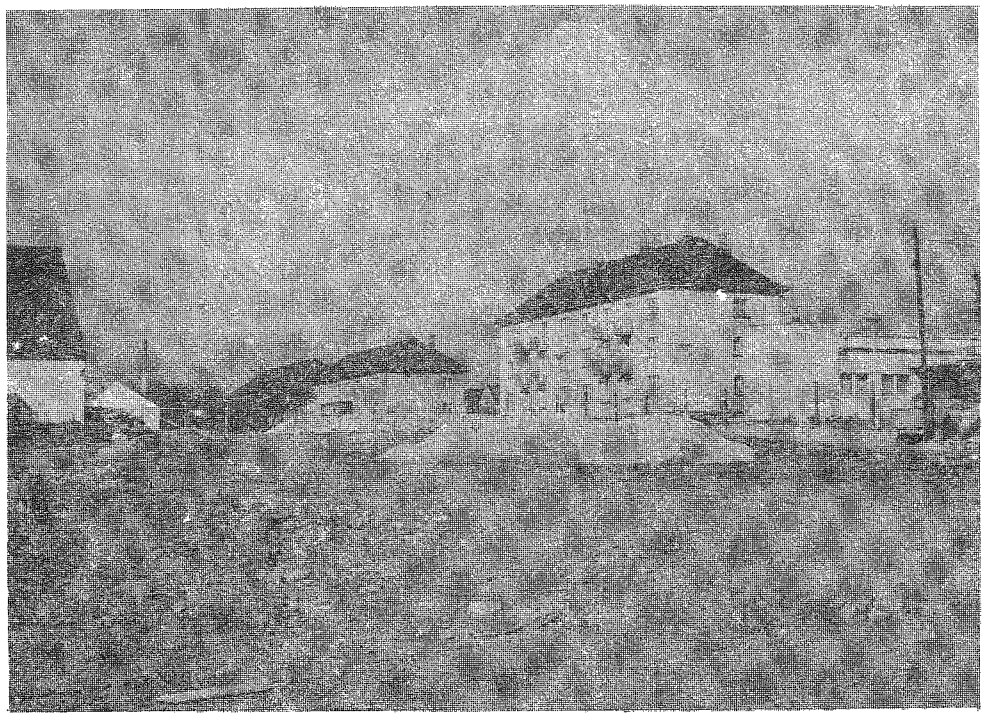
---

[1] Jihočeská pravda roč. XXX, č. 199, str. 7 ze dne 23. 8. 1974.

[2] O. W e i s s, Zliv (okr. České Budějovice). Vzácný nález mincí vévody Oldřicha, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 11, 1974, str. 218. - T ý ž, Několik poznámek k nálezu denárů vévody Oldřicha ve Zlivi, Výběr ... 11, 1974, str. 297-298.

[3] Zpráva č. j. 739/74 v archivu expozitury AÚ ČSAV v Plzni. - A. B e n e š, Ke gl. O. Weisse: Zliv. Vzácný nález mincí vévody Oldřicha, Výběr ... 12, 1975, str. 70. - T ý ž, in Výzkumy v Čechách 1974, str. 258-259.

Numismatický sborník 15, Praha 1979.

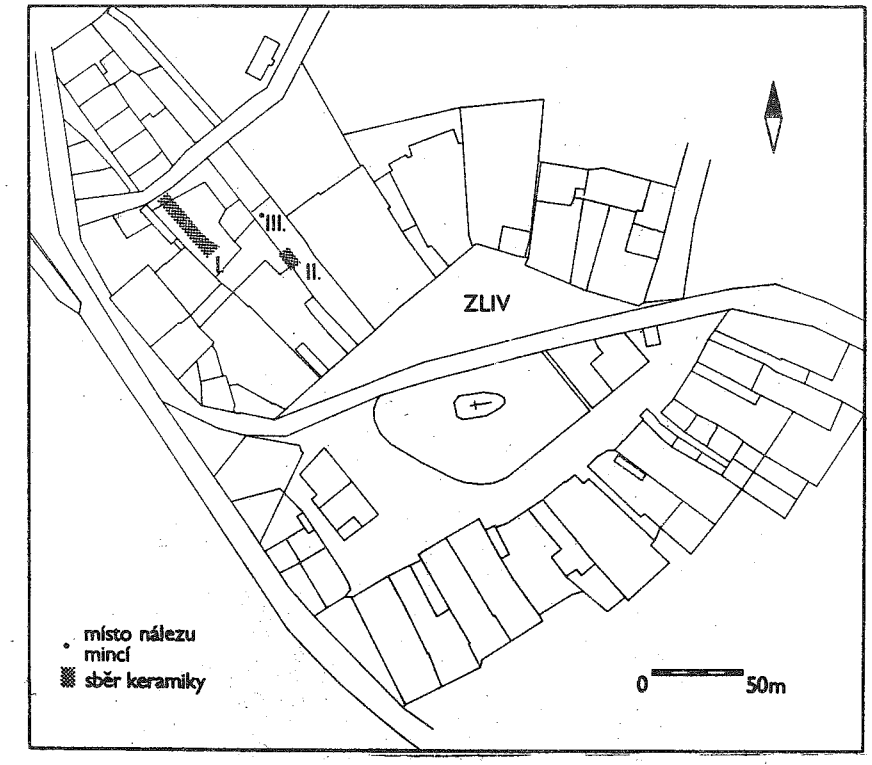
Obr. 1. Zliv (okr. Č. Budějovice). Pohled na nálezový areál od jihovýchodu. Foto dr. A. Beneš.

Nálezová situace

Severozápadně od Dolního náměstí nepravidelně oválného tvaru, s delší osou SV - JZ, se ve Zlivi zvedá ploché návrší, kde v prostoru mezi ulicemi Novou a Kl. Gottwalda - na místě někdejších humen, zahrad a malého lomu - probíhala v r. 1974 planýrka terénu, při níž byly nalezeny mince.[4] Podle nálezové rekonstrukce, provedené za spolupráce předsedy MěstNV V. Pomije, byl nález učiněn na stavební parcele .65 v trati U Jerhotů-U Novotných.[5] Bagr, který zde těžil "zlivské slepence" na zásyp cest v okolí obce, zasáhl do "promíchaného materiálu",jenž se pro tyto účely nehodil a nebyl proto odvážen. Při následujícím dešti se z malé haldy, ponechané na místě, vyplavily mince *(obr. 1)*. Podle výpovědí dělníků, že mince byly bagrem vyhrábnuty v místě, kde "rostlou

[4] Na mapě M-33-101-D-c (Zliv)1 : 25.000, ed. 1954, je místo nálezu situováno 85 mm od severního a 22 mm od východního okraje listu.

[5] Tím se dále upřesňují katastrální údaje, uváděné v dřívějších zmínkách o nálezu - srov. pozn. 2.

Obr. 2. Zliv. Schematický plán naleziště. Kresba E. Kočandrlová - O. Jíša podle zaměření dr. A. Beneše.

skálu" vystřídala vrstva promíšené, dílem i humózní zeminy, by bylo možno připustit, že původně byly uloženy v zahloubeném objektu nebo v kulturní vrstvě.

Sběry v okolí místa nálezu přinesly několik volných nálezových souborů keramických zlomků:

I - parcela č. 1778/1 a hlavně 1778/4, západně od místa nálezu ze zbytku rozrušené sídlištní vrstvy v trati Rynšovina - U Kuklů, př. č. P 47/74 - 1 expozitury AÚ ČSAV Plzeň;

II - parcela .65 a 1778/6, trať U Jerhotů-U Novotných,z velké skládky zeminy jihovýchodně od místa nálezu, př. č. P 47/74 - 2 exp. AÚ ČSAV Plzeň;

III - parcela .65, trať Za Novotných stodolou, z malé haldy, v níž byly druhotně uloženy mince, př. č. P 47/74 - 3 exp. AÚ ČSAV Plzeň;

IV - sběr Jihočeského muzea,získaný převážně snad v poloze III,avšak bez bezpečně zaručené prostorové lokalizace, nesignováno;

V - sběr v prostoru mezi místem nálezu a Dolním náměstím; odtud byla získána pouze redukční šedá keramika z pozdního středověku, ne-

zařazená proto mezi materiál, probíraný v dalším rozboru,př.č. P 47/74-4 exp. AÚ ČSAV Plzeň.

Již výsledky terénního průzkumu dovolily uzavřít předběžnou zprávu konstatováním, že zlivský nález byl uložen v areálu soudobého sídliště. Keramické zlomky z polohy III a sběru IV pocházejí z různých nádob. Nelze se o nich domnívat, že by patřily případně k nádobě, obsahující mince. Jejich charakter plně odpovídá zašlým starým lomům keramických zlomků z polohy I a II.

Rozbor keramiky

Keramický soubor ze Zlivi obsahuje pouze střepový materiál.[6] Celkem bylo získáno 255 více či méně zachovalých zlomků keramiky. Při rozboru jsme se zaměřili především na okraje, dna a zdobené střepy, tj. na nejvýraznější části nádob. Pro přehlednost uvádíme u všech sledovaných zlomků jejich lokalizaci (I - IV, *viz obr. 2*).

O k r a j e. Rozlišujeme čtyři skupiny *(obr. 3 : A - D)*.

A - Jednoduché. Jsou ukončeny buď prostým zúžením nebo jednoduchým seříznutím (vodorovným či střechovitým). Sklon okrajové části směřuje převážně od osy nádoby, méně často k ní. Hrdlo je mírně prohnuté nebo téměř svislé.

B - Profilované. Mají protažené až zduřelé hrany seříznutí. Plocha seříznutí je prožlábnuta nebo vyklenuta. Hrdlo je téměř svislé.

C - Vodorovně vyložené. Talířovitě protažený okraj nasedá přímo na stěnu nádoby.

D - Smíšené. Jde o skupinu odlišných okrajů (jednoduchý, zesílený, ovalený). Hrdlo je pravděpodobně svislé.

Nevelký počet sledovaných zlomků nedovoluje jejich statistické vyhodnocení. Lze pouze říci, že hlavní část tvoří skupiny A a B.

D n a mají jednotný charakter *(obr. 3 : E)*. Jsou rovná, obvodová lišta byla zjištěna pouze v jediném případě *(obr. 3 : 23)*, stejně tak i odsazení stěny *(obr. 3 : 22)*. Plastické značky byly zachyceny na čtvrtině den (z celkového počtu 21 kusů), z toho byly zřetelné pouze složitý paprskovitě členěný obrazec a neúplný kříž *(obr. 3 : 20, 21)*.

[6] Kromě slovanské a středověké keramiky byly sběrem získány také dva pravěké střepy: v poloze II tuhovaný zlomek okraje amfory a v poloze III korodovaný okraj zatažené misky. Pocházejí z pozdní doby halštatské a jsou zatím jedinou stopou předslovanského osídlení místa,neboť veškeré nálezy, uváděné J. M á d l e m ve spisku Po stopách původního osídlení území obce Zlivi a jejího okolí v době předhistorické, České Budějovice 1946, je po podrobné revizi nutno označit za smyšlené. Z podobných důvodů se v dalším textu nezabýváme ani M á d l o v o u brožurou Slovanské rody na Hlubocku, Č. Budějovice,nedat.

V ý z d o b a. Rozlišujeme pět skupin *(obr. 4: A - E)*.

A - Hřebenové vlnovky, provedené trojzubým rydlem.

B - Hřebenové vpichy, provedené trojzubým a pětizubým rydlem.

C - Jednoduché vlnovky, provedené jednoduchým (ojediněle dvojitým) rydlem.

D - Vrypy, provedené pravděpodobně dřevěným dlátkem, nebo nehtem.

E - Plastické lišty.Tvoří je širší pásy zřetelně vystupující ze stěn nádob.

Statistické hodnocení není opět možné. Hlavní část výzdoby se skládá ze skupiny D, tj.z vrypů. Mezi výzdobnými skupinami lze sledovat určité vztahy. Výzdoba A a B je tvořena stejnou technikou a je tedy pokládána za navzájem velice blízkou.Výjimku představuje zlomek s odlišným tvarem vpichů *(obr. 4 : 16)*.[7] Souběžnost skupiny C a B je doložena společným výskytem obojí výzdoby na téže nádobě *(obr. 4 : 5)*. Problematické je zařazení zlomku s neobvyklou zalomenou vlnovkou (spíše už krokvicí).[8] Mohla by patřit i do skupiny A *(obr. 4 : 11)*. Skupina D je více stejnorodá. Převažuje šikmý sklon vrypů, umístěných v jedné řadě, ojediněle ve dvou vstřícně položených řadách *(obr. 4 : 13)*. Vzácně byla u vrypů zachycena poloha vodorovná *(obr. 4 : 14)*. Zdobené zlomky pocházejí z podhrdlí nebo z horní třetiny nádob. Výjimku tvoří plastické lišty, které bývají umístěny i níže *(obr. 4 : 21)*.

T v a r y n á d o b. U keramických zlomků z pojednávaného souboru bylo poměrně nesnadné určit tvary nádob, k nimž příslušely. Přesto se domníváme, že zde lze předpokládat hlavní tvary, jako jsou hrnky, zásobnice, mísy, misky a snad i lahve. Pro přehlednost uvádíme předpokládané číselné zastoupení částí jednotlivých nádob:

	hrnky	zásobnice	mísy	misky	lahve
okraje	15	4	3 (z toho 2 totožné ?)	-	?
dna	15	5	?	1	?
zdobené zlomky stěn	24	8	–	-	?
nezdob. zlomky stěn (včetně 1 zl. páskového ucha)	146	34	?	?	?

H r n k y. Okraje jsou mírně ven vyhnuté, hrdlo prohnuté (např. *obr. 3 : 16*) nebo téměř svislé (např. *obr. 3 : 10*). Výduť ležela patrně v horní třetině výšky nádoby. Přechod hrdla ve výduť je většinou plynulý, jen v několika případech je odsazen hranou (např. *obr. 3 : 11*). Ke dnu se stěny kónicky zužovaly.

[7] Kosočtverečný tvar i rozložení vpichů neodpovídají klasické hřebenové technice. Ve vyobrazení je zlomek zařazen z důvodu přehlednosti.
[8] Výzdoba není příliš zřetelná a nebylo bezpečně prokázáno, zda je ryta dvojnásobným nebo vícenásobným rydlem.

Z á s o b n i c e. Okraje jsou mírně ven nebo dovnitř vyhnuty. Hrdlo je prohnuté nebo nevyvinuto. Předpokládáme tvary obdobné hrnkům *(obr. 3 : 1, 9)*, pro něž by byl vhodný spíše název zásobní hrnek. Klasický tvar zásobnic má kyjovitě rozšířený okraj a stěny se ke dnu kónicky zužují *(obr. 4 : 8)*, dále se vyskytuje neobvyklý tvar "soudkovitý" (?) *(obr. 3 : 7)*.

M í s y. Okraje jsou talířovitě vyloženy, stěny se pravděpodobně rozšiřují v nepříliš klenutou výduť a ke dnu se mírně zužují *(obr. 3 : 5, 12, 13)*.

M i s k y. Tvar těla lze obtížně odvodit. Zachovalo se pouze dno s částí nezdobené stěny *(obr. 3 : 22)*.

L a h v e. Tvar nelze bezpečně stanovit. Nevylučujeme možnost, že zlomky okrajů s téměř svislým hrdlem *(obr. 3 : 8, 10, 11)* představují lahvovité tvary, odporují tomu však značné průměry okrajů (20 - 26 cm).

V e l i k o s t n á d o b lze posuzovat pouze podle průměrů okrajů, den a síly stěn.

H r n k y - Okraje jednoduché (A) mají průměry od 18 do 23 cm.
- Okraje profilované (B) mají průměry od 20 do 26 cm.
- Okraje smíšené (D) mají průměry od 15 do 17 cm.

Domníváme se, že hrnky s okraji A - B o síle stěn 0,5 až 0,8 cm je možno pokládat za nejběžněji používané "středně velké" nádoby. U den jsme zjistili průměry v malém počtu případů a to v rozměrech 8 až 11 cm. Zdá se, že náležejí k hrnkům s okraji A - B. Hrnky s okraji smíšenými (D) se od předchozích zřetelně odlišují jak menší velikostí průměrů okrajů, tak i tenkostěnností (0,3 až 0,4 cm). Zřetelně jde o zcela odlišné nádoby.

Z á s o b n i c e. Zachované průměry okrajů se pohybují mezi 25 až 30 cm, dna mezi 13 až 17 cm, síla stěn od 0,9 do 1,7 cm. Podařilo se zjistit jen velmi málo rozměrů.

Počet zjištěných rozměrů m í s a m i s e k je zcela nedostatečný pro jakýkoli další rozbor. O mísách lze pouze říci, že byly tenkostěnné. Zjištěné průměry okrajů naznačují, že jde o "středně velké", či spíše menší nádoby.

T e c h n o l o g i e. Výrobní materiál sledované keramiky jsme posuzovali pouze makroskopicky. Zhruba lze soubor rozdělit do dvou skupin:

1. Větší část byla zhotovena z hlíny silně promíšené tuhou(v několika případech je tuhy méně, ale téměř vždy je znatelná). Povrch zlomků je převážně dosti hladký, někdy mírně zdrsněný, ojediněle se na vnější straně střepu objevuje ještě zvláštní povrchová vrstvička zbarvená jinak než jádro, ale většinou rovněž s příměsí tuhy. Barva keramiky je převážně tmavě šedá, vzácněji má hnědavé odstíny. Stopy po vlastní výrobě nejsou příliš patrné, lze se zmínit pouze o několika případech zdrsnění dna - zřejmě od podsýpky používané při obtáčení nádob. Stupeň vypálení nebyl určen, střepy se zdají být dosti měkké, což však lze zčásti přičítat materiálu - tuhové hlíně.[9]

Do této skupiny řadíme okraje A - B, téměř veškerá dna a všechnu výzdobu. Dále sem patří větší množství nezdobených zlomků ze stěn nádob, jejichž síla se pohybuje od 0,5 do 0,8 cm (97 zlomků) a od 0,9 do 1,7 cm (34 zlomků).

2. Menší část keramiky byla zhotovena z hlíny obsahující tuhu jen v malém množství, nebo z hlíny bez tuhové příměsi. Povrch je hladký. Barva má šedé a hnědé odstíny, převažuje středně šedá. Technika výroby je dokonalejší, zlomky jsou tenkostěnné, vypálení tvrdší.

Do této skupiny řadíme okraje C a D, páskové ucho hrnku, ojedinělé části dna a menší množství nezdobených zlomků ze stěn nádob (49 kusů) o síle střepu 0,3 až 0,5 cm.

S h r n u t í. První skupina představuje dosti homogenní celek, i když jednotlivé zlomky pocházejí pravděpodobně z delšího časového úseku. Zdá se, že profilace, výzdoba i výrobní technika se proměňují návazně bez nápadných změn.

Druhá část keramiky se odlišuje v profilaci okrajů, absenci výzdoby, použitém výrobním materiálu a zřejmě i v postupu výroby. Mezi oběma skupinami postrádáme zatím přechodné spojovací tvary. Domníváme se proto, že mezi nimi lze předpokládat časový hiát.

Určité rozdíly je možno sledovat i v topografii. Zdá se, že nálezy keramiky staršího osídlení (1. skupina) se kumulují více na úseku I a II. Na úseku III, který je nejblíže nálezu denárů, je tato keramika poněkud méně zastoupena. Zlomky nádob z období pozdějšího osídlení se nacházejí na celé ploše, ale sporadicky. Vzhledem k tomu, že v okolí místa nálezu mohl být prováděn pouze povrchový průzkum, nelze zatím o rozloze osídlení činit další závěry.

C h r o n o l o g i e. Užší časové zařazení souboru se pokusíme stanovit na základě dalšího srovnání okrajů a výzdoby nádob. Jednoduché okraje se vyskytují u nádob po celou dobu hradištní a představují s různými drobnými variantami typický keramický okraj této doby.[10] S větší variabilitou v profilaci okrajových hran se setkáváme až v pozdní době hradištní.[11] Okraje vodorovně vyložené se u tvaru mís

[9] Grafitická zemina k výrobě nádob mohla být získávána přímo z místních zdrojů - J. O s w a l d, Jihočeské nerosty a jejich naleziště, Č. Budějovice 1959, str. 128, uvádí Zliv mezi lokalitami s výskytem tuhy ("nález při hloubení studny").

[10] Je prokázáno, že jednoduchý okraj je v malém percentuálním množství zastoupen i v následné době - srov. I. P a v l ů, Pražská keramika dvanáctého a třináctého století, Praha 1971, str. 80-81.

[11] Příklady z literatury viz např. u I. P a v l ů, op.cit., str. 90.

objevují snad již v polovině 13.století,[12] běžné jsou však až ve 14. století.[13] Stejně tak lze datovat i okraje smíšené skupiny.[14]

Z chronologického hlediska lze keramiku rozčlenit podle okrajů takto: skupinu A tvoří keramika z celého průběhu doby hradištní, skupina B se řadí převážně do pozdní doby hradištní, skupiny C a D představují keramiku z raného středověku v archeologickém smyslu.

Výzdobu doby hradištní lze sledovat snadněji než okraje nádob. Nejnověji její chronologické řazení (pro východočeské nálezy) znázornil M. Šolle.[15] Jen stručně zde shrnujeme: hřebenové vlnice a vpichy jsou typické pro starší a střední dobu hradištní a jednoduše ryté vlnice a vrypy se objevují již ve střední době hradištní, ale ve větší míře se vyskytují až v mladohradištním období, kdy k nim dále přistupují nebo je nahrazují vodorovné rýhy. Zdá se, že toto schéma bude pravděpodobně s menšími odchylkami platit i pro další části Čech - zhruba mu např. odpovídají i nálezy severočeské.[16]

Podobně jako okraje keramiky ze Zlivi je možno i její výzdobu zařadit do širšího rámce doby hradištní. Pro upřesnění se pokusíme sledovat ještě vzácnější výzdobné varianty. Výzdoba několikanásobnou ostře zalomenou vlnicí (podobná zlomku *obr. 4 : 11*) je datována do 8. - 9. století;[17] řada vstřícně položených vrypů *(obr. 4 : 13)* je řazena od 9. do poloviny 11. století.[18]

Z pokusů o porovnání zachycených výzdobných motivů s výzdobou nádob datovaných mincemi vyplývá, že blízké se zdají být tvary z konce 10. a z 1. poloviny 11. století,[19] a to zejména hrncovité nádoby s jednoduchými vlnicemi.[20]

Na základě výše uvedených srovnání můžeme větší část (1. skupinu) keramického souboru ze Zlivi datovat nejpravděpodobněji do průběhu 10. až 13. století. Menší část (2. skupina) patří patrně až do 2. poloviny 14.století. Od té doby je na základě archeologických nálezů možno předpokládat (snad s určitým místním a časovým posunem) trvalé osídlení

[12] Např. M. Š o l l e, Zur Entwicklung der frühmittelalterlichen slawischen Keramik im Bereiche Ostböhmens, Vznik a počátky Slovanů VII, 1972, str. 156.
[13] Např. Z. S m e t á n k a, Záchranný výzkum ve Štíhlicích u Českého Brodu, AR XIII, 1961, str. 266-267.
[14] K ovaleným okrajům viz např. K. R e i c h e r t o v á, Středověká keramika ze Sezimova Ústí, Tábora a Kozího Hrádku, ASM III, 1965, str. 22-23, příl. 1 - 3.
[15] M. Š o l l e, op.cit., str. 156, Abb. 5 - 6.
[16] M. Z á p o t o c k ý, Slovanské osídlení na Litoměřicku, PA LVI, 1965, str. 247.
[17] M. Š o l l e, op.cit., str. 156, Abb. 5.
[18] M. Š o l l e, l.c.
[19] R. T u r e k, České hradištní nálezy, datované mincemi, Slav. a Antiqua I, 1948, str. 496- obr. 3, str. 500- obr. 5, str. 511- obr. 8.
[20] R. T u r e k, op.cit., str. 534.

Zlivi. První písemná zmínka v rožmberské popravčí knize dokládá Zliv až k r. 1420; je však možné, že se ve tvaru Sliben/Slyben vynořila již r. 1380.[21]

Závěr

Jak již bylo řečeno, podnět k povrchovému průzkumu ve Zlivi dal hromadný nález denárů. Z katastru obce samé nebylo dokladů o slovanském osídlení.[22] Je proto oprávněna otázka, jak mincovní soubor souvisí se svým nalezištěm.

I když keramické sběry, podrobené rozboru, nejsou podle současných kritérií příliš hodnotným nálezovým celkem, dosáhli jsme určitých dílčích výsledků, takže by bylo možno zčásti zodpovědět položenou otázku. Rozbor keramiky prokázal osídlení sídlištního charakteru, které je možno rozdělit na dvě časové fáze. Pro sledovaný účel je zajímavé pouze osídlení staršího období. Většina zlomků pochází z hrnků, jež jsou pokládány za nejběžnější slovanskou keramiku. Rovněž malé percentuální zastoupení ostatních tvarů nádob odpovídá situaci na jiných sídlištích. Domníváme se, že osídlení zde trvalo delší dobu, ale pro námi sledované téma je důležité zjištění, že existovalo v 1. polovině 11. století, tj. v době, z níž pocházejí mince.

I když přesná pozice původního uložení denárů není známa, nevylučujeme možnost,že soubor byl uložen přímo v osadě nebo v její nejtěsnější blízkosti.

Osídlení širšího okolí můžeme pro polovinu 11. století rekonstruovat podle archeologických pramenů pouze rámcově, neboť ani bezprostředně navazující část Českobudějovické pánve na jihu a západě, ani přilehlý úsek Lišovského prahu na sever a východ od lokality, nebyly dosud systematicky zkoumány a opíráme se převážně o náhodně registrované nálezy.

Zlivska se jen okrajově dotýkal areál starého slovanského osídlení mezi Blanicí a Bezdrevským potokem.Nejbližší lokality mohyl se žárovými a hlavně s kostrovými pohřby, v jejichž inventáři se promítají i určité

[21] F. M a r e š, Popravčí kniha pánův z Rožmberka, Praha 1878, str. 25. - Rok 1409, uvedený A. P r o f o u s e m - J. S v o b o d o u, Místní jména v Čechách IV, Praha 1957, str. 782 byl omylem převzat z předchozího zápisu v Marešově edici.-Sliben = Zliv podle K. P l e t z e r a, Budvicensia v Admontě, JSH XXIII, 1954, str. 7, pozn. 16 (s další lit.). Za připomínky děkujeme vlastivědnému pracovníkovi J. S t a c h o v i a prom. hist. R. T e c l o v i.
[22] Srov. A. B e n e š, Z pravěku Zbudovských blat, Výběr ... 11, 1974, str. 244 - 245. Údajný nález slovanské keramiky u rybníka Bezdrev (Zliv, lokalita II) byl pouze zmíněn v Jihočeské pravdě z 21. 9. 1963 a nelze jej revidovat.

velkomoravské reminiscence (Nestánice, Lékařova Lhota), datuje R. Turek od 8. do počátku 10. století.[23] Jsou ovšem situovány poněkud západněji. Ze starší a střední doby hradištní je rovněž osídlení pahorkatiny Lišovského prahu, jehož hranice se ve vltavském pravobřeží dotýkala okraje pánve při linii rudolfovského zlomu (mohyly u Dobřejovic a Červeného Újezdce), zatímco západní - Zlivi bližší - část této oblasti vykazuje jistou kumulaci slovanských památek až ve vzdálenosti 13 km severovýchodně nad levým břehem Vltavy (středohradištní opevnění a mohyly u Litoradlic).[24]

V průběhu 10. století již existovala na protilehlém obvodu pánve velká správní centra - "urbes terminales" - Doudleby a Netolice,[25] představující natolik stabilní opěrné body tohoto sídelního prostoru, že patrně bez poklesu na svém významu překonala zánik slavníkovského panství a rozvíjela se dále. Zlivské sídliště mohlo mít přirozenou spojitost s okruhem netolického hradu, položeného 12 km dále k západu. Jméno Netolic se v Kosmově kronice objevuje k r. 981 a potom až k r. 1106;[26] i když hradiště v poloze U sv. Jana nebylo archeologicky zkoumáno moderními metodami, početné sběry keramických nálezů (muz. Netolice) umožňují učinit si představu o kontinuitě tamního osídlení v průběhu mladší doby hradištní.[27]

Pro agrární zázemí netolického přemyslovského hradu lze předpokládat v mladší době hradištní postupné ustálení sídelního katastru. Tento proces, naznačený v pozorováních archeologických, toponomastických a geobotanických, se neodráží v prvních písemných záznamech o osadách v okolí Zlivi. Názvy obcí zde vystupují až v 2. polovině 13. století (1261 Pištín, 1262 Pašice, 1285 Hluboká nad Vltavou - Podhradí)[28] a převážně až ve 14. a 15. století (Suchá 1332, Vavřinčice/Vavřinice - Zahájí - Mydlovary? 1352, Nákří 1357, Plástovice 1360, Munice 1384, Češnovice zároveň se Zliví 1420, Zbudov 1472, Zálužice a Zlatýšovice 1490).[29]

[23] R. T u r e k, Slawische Hügelgräber in Südböhmen, Praha 1958, passim, Karte 9. - T ý ž, Problémy slovanských mohyl v Čechách, Slavia Antiqua XII, 1965, str. 59, 70.

[24] A. B e n e š - J. M i c h á l e k - M. Š i m a n a, Základní mapa ČSSR 1 : 50 000 - list 22-44. Soupis a mapa mohylových pohřebišť a hradišť na základě průzkumu a měřických prací v letech 1971 - 1973, Praha 1974.

[25] R. T u r e k, Čechy na úsvitě dějin, Praha 1963, str. 91.

[26] Kosmas I, 27 ed. Bretholz 1923, str. 149, a Kosmas III, 18, ed. Bretholz 1923, str. 182.

[27] M. Š t ě p á n e k, Opevněná sídliště 8. - 12. století ve střední Evropě, Praha 1965, str. 86, 111 (s další lit.).

[28] A. P r o f o u s, Místní jména v Čechách I, Praha 1947, str. 569. - T ý ž, Místní jména v Čechách III, Praha 1951, str. 327, 364.

[29] A. P r o f o u s, Místní jména v Čechách I, str. 304 správně však rok 1420 - viz pozn. 21). - T ý ž, Místní jména v Čechách III, str. 157, 161, 175, 371. - A. P r o f o u s - J. S v o b o d a, o.c., str. 231, 690, 726, 757, 780.

Naproti tomu Vl. Šmilauer vymezuje starší sídelní ostrůvek východně od Netolic místními jmény Vlhlavy, Sedlec, Pašice, Malé Chrášťany, případně i Chlumec v blízkosti toku Vltavy.[30] Z výsledků pylových analýz v profilech, získaných mezi Zliví a Mydlovary, usuzujeme, že diskontinuita v osídlení Zbudovských blat mezi dobou laténskou a slovanskou byla pravděpodobnou příčinou částečné regenerace stavu porostu olše. Hojnější nálezy uhlíků v sedimentech právě před snižující se křivkou klimaxu stromových pylů (jedle, buk a smrk) odpovídají podle E. a K. Rybníčkových a V. Jankovské odlesňování země a extenzívnímu ornému zemědělství slovanské populace. Osídlení v době hradištní, které se rozvinulo v hlavní kolonizaci tohoto prostoru, označuje počátek soustavné zemědělské aktivity (v diagramech se promítají souvislé křivky obilí, plevele a synantropních rostlin). Extenzívní kultivace žita je obecně i zde charakteristická pro slovanské osídlení.[31]

Svým terénním typem (návršní umístění) se zlivské sídliště řadí mezi charakteristické polohy na severním okraji budějovické kotliny: lze je dosadit do řady, jež navazuje sousedními Municemi (sběry keramiky z 11. - 12. století při kótě 403,8 východně od dnešní obce v trati Na dolejškách - Na vrchu)[32] a pokračuje přes říční předěl do Hosína. Tamní kostel sv. Petra, situovaný v návršní poloze, byl původně datován V. Menclem do doby po r. 973 a srovnáván s nejstaršími stavebními památkami Čech.[33] Nově je hodnocen zdrženlivěji; podle J. Kuthana je sice starší než z 2. poloviny 13. století, pro upřesnění datace však chybějí spolehlivé doklady.[34] Z Hosína pochází velká esovitá záušnice s druhým zakončením zploštělým a opatřeným otvorem, které řadí B. Nechvátal a P. Radoměrský na sklonek 12. století.[35]

V. Mencl projektoval do Hosína spojnici slavníkovských středisek Netolic a Chýnova. Zlivi je nutno sice přiznat jistý historicko - topografický význam, hlavní zemské stezky ji však míjely a pouze P. Choc sem umísťuje místní cestu, která by spojovala stezku Lineckou (nebo Vitorazskou v pojetí J. K. Hrašeho) s významnější spojkou z prostoru poz-

[30] Vl. Š m i l a u e r, Osídlení Čech ve světle místních jmen, Praha 1960, str. 105 - 106 a příloha.

[31] E. R y b n í č k o v á - K. R y b n í č e k - Vl. J a n k o v s k á, Palaeoecological Investigations of Buried Peat Profiles from the Zbudovská blata Marshes, Southern Bohemia, Folia Geobotanica et Phytotaxonomica 10, 1975, str. 174.

[32] Výzkumy v Čechách 1974, str. 128-129, obr. 3 : 16-20.

[33] V. M e n c l, Architektura předrománských Čech, Umění VII, 1959, str. 337 - 338.

[34] J. K u t h a n, Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny třináctého století, České Budějovice 1972, str. 28 - 29, 174.

[35] Muzeum Č. Budějovice, inv. č. J. II. 212 (podle inventáře má záušnice průměr 6,6 x 6 cm). - Srov. B. N e c h v á t a l - P. R a d o m ě r s k ý, Mladohradištní pohřebiště v Radomyšli u Strakonic, AR XVI, 1964, str. 672.

dějších Českých Budějovic na Netolice.[36] Současný stav poznání topografie Českobudějovicka v době knížecí však neopravňuje k podrobnému trasování celé takové dopravní sítě, i když v prospěch možného průchodu pánví v prostoru soutoku Vltavy a Malše vypovídá nález depotu s románskou čelenkou a velkými stříbrnými záušnicemi z Lineckého předměstí v Českých Budějovicích, podle Vl.Denksteina z 3. čtvrtiny 12.století.[37]

Kromě náhorních sídlišť existovaly na Zlivsku rovinné osady typu Zbudov (lokalita III v polích směrem k Lékařově Lhotě, určená B.Dubským do doby mladohradištní),[38] dále Nákří s řadovým hřbitovem u kostela sv. Petra a Pavla s bronzovými záušnicemi o průměru 31 až 35 mm,jež by mohly odpovídat počátku 12. století[39] a konečně Češnovice s pozdně hradištními nálezy v areálu obce.[40] Stojí za povšimnutí,že všechny zmíněné archeologické lokality a v úvahu přicházející topické názvy se v podstatě kryjí s rozlohou souvislých pásem a ostrovů kyselých doubrav původního porostu a vyhýbají se pásu luhů a olšin v depresi pánve,což je dalším svědectvím o zemědělském charakteru populace.[41]

Tím v podstatě končí výpovědní možnosti archeologie o zlivském sídlišti, vzniklém v 10. a přetrvávajícím do 13. století. Další otázky, např. zda se v místě nacházel nějaký dvorec, s nímž by bylo možno spojovat nález většího počtu mincí spíše než s prostým vesnickým osídlením (existenci samostatného tržiště nepředpokládáme již vzhledem k nevelké vzdálenosti od významnějších center), by mohl řešit pouze nový budoucí výzkum, a to jak archeologický, tak historický. Bezprostřední okolí zlivského nálezu denárů bylo však pro archeologické zkoumání definitivně ztraceno.

[36] P.C h o c, Vývoj cest a dopravy v Čechách do 13. století, Sborník Čs. společnosti zeměpisné 70, 1965, str. 27, 30 a příloha. - J. K. H r a š e, Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách, 2. vydání, Nové Město nad Metují 1885, str. 44.

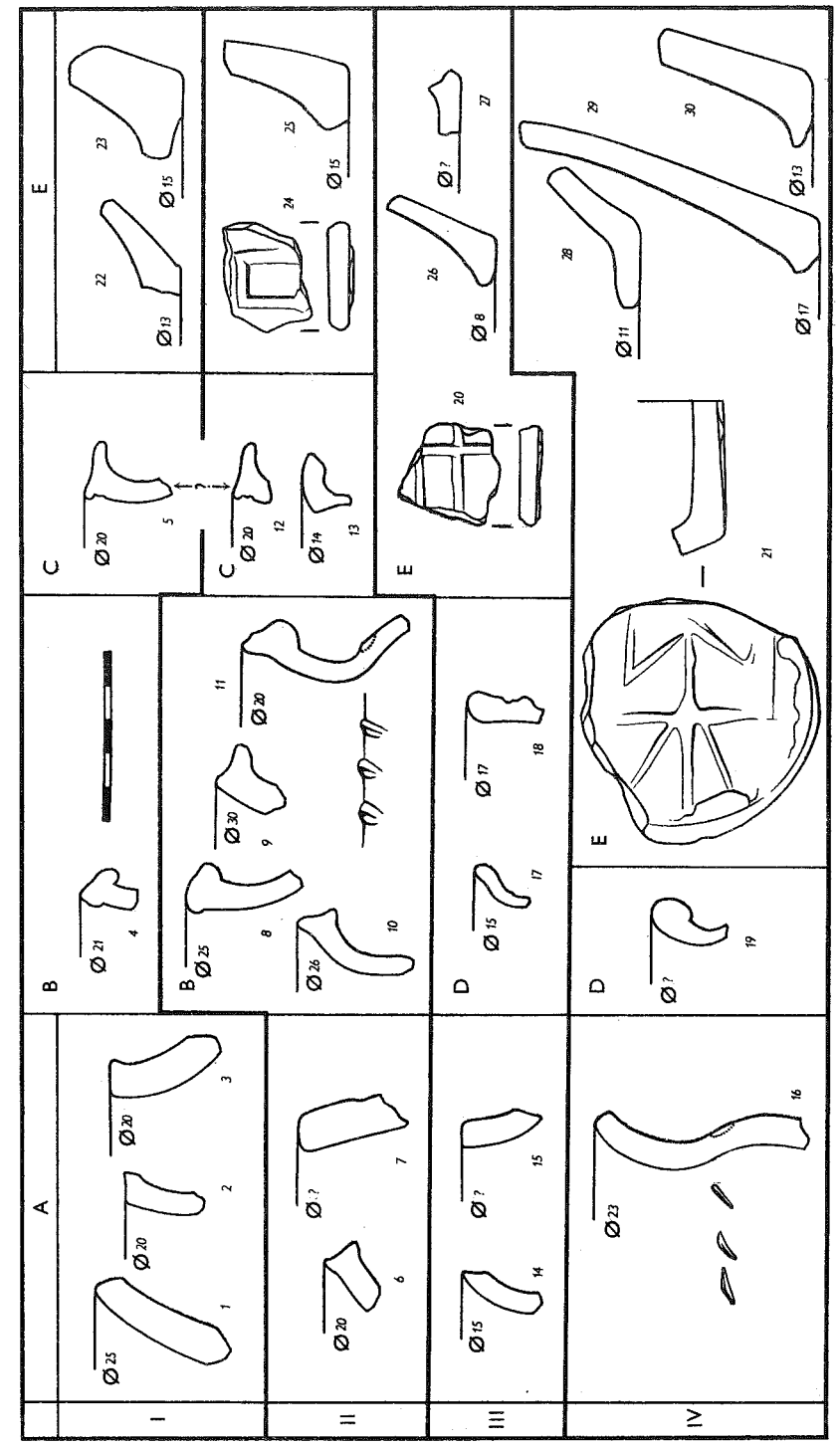
[37] Vl. D e n k s t e i n, Románská čelenka z Českých Budějovic, ČNM - oddíl věd společenských CXVII - CXIX, 1951, str. 65 - 67.

[38] B. D u b s k ý, Pravěk jižních Čech, Blatná 1949, str. 673, pozn. 398.

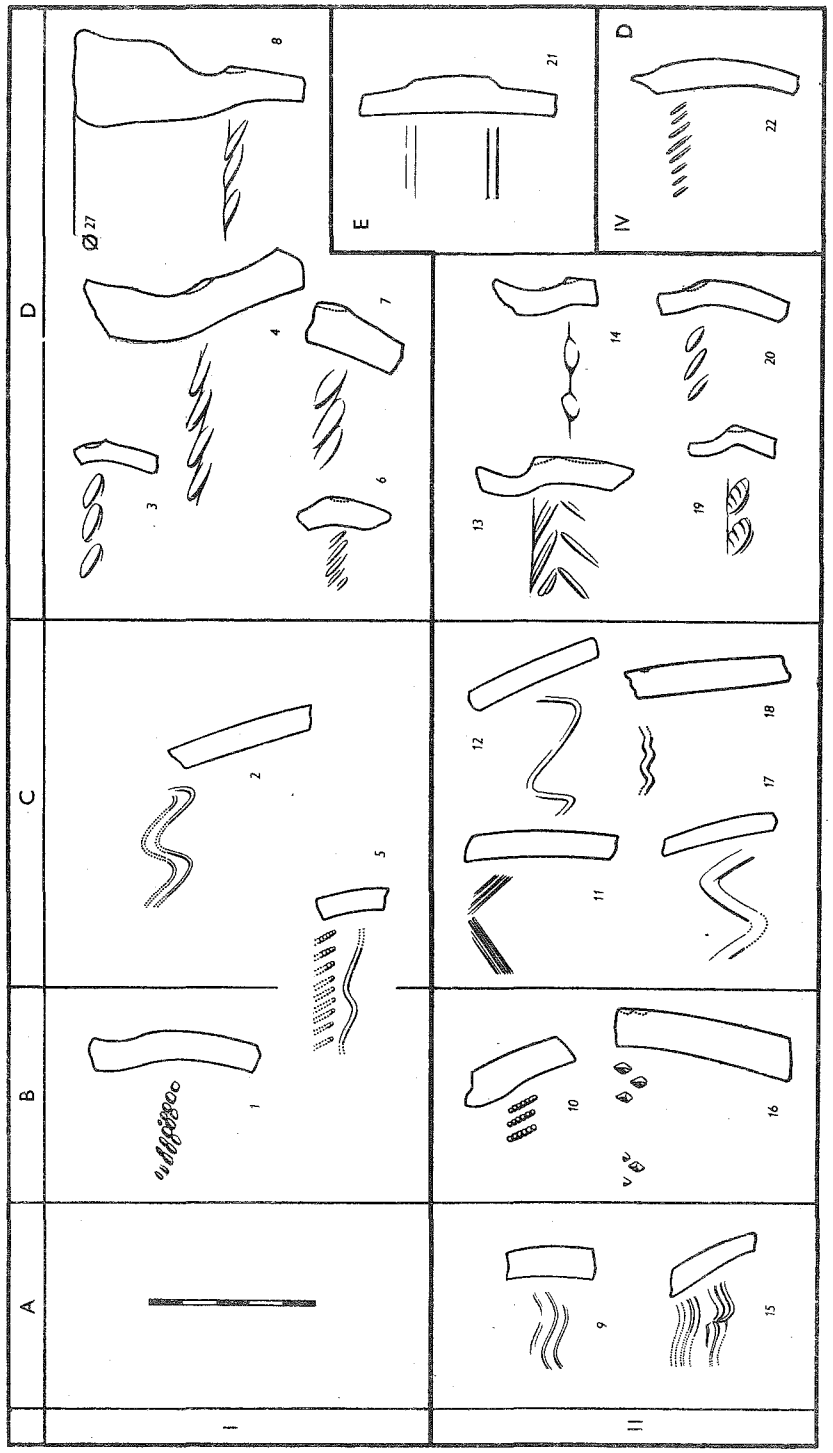
[39] PA VI, 1865, str. 313. - J.L. P í č, Starožitnosti země České III. 1, Praha 1909, str. 342. Nález je uložen v muzeu v Táboře, inv.č. Da 753 - 755. - K datací srov.M.Z á p o t o c k ý,PA LVI,1965,str.235.

[40] Výzkumy v Čechách 1974, str. 31.

[41] R. M i k y š k a a k o l., Geobotanická mapa ČSSR. 1. České země, Praha 1972, list M-33-XXVII a M-33-XXXIII.

Obr. 3. Zliv. Keramické sběry. Okraje: A - jednoduché, B - profilované, C - vodorovně vyložené, D - smíšené. Dna - E. I - IV lokace sledovaných zlomků (srov.obr. 2 a text). Kresba O. Jíša podle návrhu dr. I. Pavlů.

Obr. 4. Zlív. Keramické sběry. Výzdoba: A – hřebenové vlnice, B – hřebenové vpichy, C – jednoduché vlnice, D – vrypy, E – plastické lišty. I – IV lokace sledovaných zlomků (srov. obr. 2 a text). Kresba O. Jíša podle návrhu dr. I. Pavlů.

Příloha 1

Popis nálezů na obr. 3

obr.č.	poloha	povrch	barva	materiál	okraj	dno	výzdoba	tvar nádoby
1	I	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	A	–	–	zásobnice
2	I	"	"	"	A	–	–	hrnek
3	I	"	"	"	A	–	–	hrnek
4	I	"	šedo-hnědá-tmavě šedá	"	B	–	–	hrnek
5	I	"	tmavě šedá	"	C	–	–	mísa (2 zlomky)
6	II	"	"	"	A	–	–	hrnek
7	II	"	"	"	A	–	–	zásobnice
8	II	"	hnědo-šedá	menší příměs tuhy	B	–	–	hrnek?
9	II	"	tmavě šedá	silná příměs tuhy	B	–	–	zásobnice
10	II	"	hnědo-šedá	"	B	–	–	hrnek?
11	II	mírně drsný	tmavě šedá	menší příměs tuhy	B	–	D	hrnek?
12	II	"	středně hnědo-šedá	"	C	–	–	mísa
13	II	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	C	–	–	mísa
14	III	mírně drsný	hnědo-šedá	menší příměs tuhy	A	–	–	hrnek
15	III	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	A	–	–	?
16	IV	"	"	menší příměs tuhy	A	–	D	hrnek
17	III	"	" (tuhový povlak)	"	D	–	–	hrnek
18	III	"	tmavě šedá	"	D	–	–	hrnek
19	IV	mírně drsný	středně šedá	"	D	–	–	hrnek

příloha 1 - pokračování

obr.č.	poloha	povrch	barva	materiál	okraj	dno	výzdoba	tvar nádoby
20	III	dosti hladký (drsné dno)	tmavě šedá	silná příměs tuhy	-	E značka	-	hrnek
21	IV	dosti hladký	"	"	-	E značka	-	hrnek
22	I	"	"	"	-	E	-	miska
23	I	"	"	"	-	E	-	zásobnice
24	II	"	"	"	-	E značka	-	hrnek
25	II	"	"	"	-	E	-	zásobnice
26	III	"	"	"	-	E	-	hrnek
27	III	"	"	"	-	E	-	hrnek
28	IV	"	středně šedo-hnědá	"	-	E	-	hrnek
29	IV	"	tmavě šedá	"	-	E	-	zásobnice
30	IV	"	středně šedo-hnědá	"	-	E	-	zásobnice

P ř í l o h a 2

Popis nálezů na obr. 4

obr.č.	poloha	povrch	barva	materiál	okraj	dno	výzdoba	tvar nádoby
1	I	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	-	-	B	hrnek
2	I	"	"	"	-	-	C	hrnek
3	I	mírně drsný	středně hnědo-šedá	menší příměs tuhy	-	-	D	hrnek
4	I	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	-	-	D	zásobnice
5	I	"	hnědo-šedá	"	-	-	B+C	hrnek
6	I	"	hnědý povlak na tmavě šedé	"	-	-	D	hrnek
7	I	"	"	"	-	-	D	zásobnice

příloha 2 - pokračování

obr.č.	poloha	povrch	barva	materiál	okraj	dno	výzdoba	tvar nádoby
8	I	dosti hladký	tmavě šedá	silná příměs tuhy	kyjovitý	-	D	zásobnice
9	II	"	středně hnědá	"	-	-	A	hrnek
10	II	"	hnědo-šedá	"	-	-	B	hrnek
11	II	"	tmavě šedá	"	-	-	C (?A)	hrnek
12	II	"	tmavě šedá	"	-	-	C	hrnek
13	II	"	"	"	-	-	D	hrnek
14	II	mírně drsný	středně hnědá -hnědo-šedá	"	-	-	D	hrnek
15	II	dosti hladký	šedo-hnědá	"	-	-	A	hrnek
16	II	mírně drsný	středně hnědá - hnědo-šedá	"	-	-	?	zásobnice
17	II	dosti hladký	tmavě šedá	"	-	-	C	hrnek
18	II	"	tmavě hnědá	"	-	-	C	hrnek
19	II	mírně drsný	středně hnědo-šedá	menší příměs tuhy	-	-	D	hrnek
20	II	dosti hladký	středně hnědo-šedá (do cihlova)	silná příměs tuhy	-	-	D	hrnek
21	II	"	hnědo-šedé jádro, povrch hnědý	tuha	-	-	E	zásobnice
22	IV	"	středně šedo-hnědá, tmavo-šedý povlak	menší příměs tuhy	-	-	D	hrnek

2. Část numismatická

Rozbor nálezů*

Denárový nález ze Zlivi obsahuje 129 kusů ražeb knížete Oldřicha typu F VII/12[42] (C 293[43]) v následujících variantách:

Č e c h y, O l d ř i c h (1012-34, 1034-37), *Praha*, denár

1. Líc: Stylizované poprsí panovníka zpříma, oděné v řasnaté roucho u pasu sepnuté kulatou přezkou. Hlavu zdobí čelenka naznačená třemi půlobloučky. V pravici drží trojdílný praporec, sahající do opisu. Vlevo v poli jednoduchý kříž o delší žerdi.
   Opis: ✠:VDALRICVSDV✠
   Rub: Stylizované poprsí světce v řasnatém rouše se dvěma záhyby zpříma. V pravici drží rovnoramenný křížek o dlouhé žerdi. Kolem hlavy svatozář ze šesti paprsků. Okrajek mince nepatrně zoubkovaný.
   Opis: ✠:SC'SVVENCE2LAVS
   19 mm; 1,0158 g

2. Líc: jako předchozí
   Rub: jako předchozí, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří sedm paprsků
   Opis: ✠:SCSVVENCE2LAVS
   19 mm; 0,9857 g

3. Líc: jako předchozí, ale čelenka naznačená čtyřmi půlobloučky
   Opis: ✠:VDALRICVSDV✠
   Rub: jako předchozí, ale na oděvu dva záhyby a svatozář tvoří pět paprsků
   Opis: ✠:SC'SVVENCE2LAVS
   20 mm: 1,0568 g

4. Líc: jako č. 1
   Opis: ✠:VDALRICVSDV✠
   Rub: jako č. 3, ale svatozář tvoří devět paprsků
   19,5 mm; 1,0865 g

5. Líc: jako č. 1
   Opis: jako č. 3
   Rub: jako č. 4, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří šest paprsků
   20 mm; 0,9724 g

6. Líc: jako č. 5, ale uprostřed kulaté přezky na oděvu tečka
   Opis: jako č. 3
   Rub: jako č. 5, ale svatozář tvoří čtyři paprsky
   Opis: ✠:SC'SVVENICE2LAS
   19,5 mm; 1,0847 g

7. Líc: jako č. 6, ale čelenku tvoří šest paprsků (nikoliv půlměsíčků) a ramena křížků jsou zakončena kuličkami
   Opis: ✠:VDALRICVSDV✠
   Rub: jako č. 6, ale na oděvu čtyři záhyby a svatozář tvoří sedm paprsků a ramena křížků jsou zakončena kuličkami
   Opis: jako č. 3
   19,5 mm; 0,9904 g

8. Líc: jako č. 1
   Opis: jako č. 3
   Rub: jako č. 1
   Opis: jako č. 4
   20 mm; 0,9814 g

9. Líc: jako č. 8
   Rub: jako č. 8, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří pět paprsků
   Opis: ✠:SC'SVVENCE2LAVS
   19,5 mm; 1,0215 g

10. Líc: jako č. 9
    Rub: jako č. 2, ale počet paprsků tvořících svatozář nečitelný (nálitek)
    Opis: ✠:SCSVVENCE2LAVS
    19,5 mm; 1,0243 g

---

* V popise: *jako* = typologicky stejný; *totožný* = stejné razidlo. Pořadová čísla mincí odpovídají předchozímu zápisu v inventáři.

[42] E. F i a l a, České denáry, Praha 1895.

[43] F. C a c h, Nejstarší české mince I, Praha 1970.

11. Líc: jako č. 10
    Rub: jako č. 10, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří devět paprsků
    Opis: jako č. 1
    19 mm; 1,0586 g

12. Líc: jako č. 6, ale praporec je dvoudílný
    Opis: ✠VDALRICVSDV✠
    Rub: jako č. 2
    Opis: jako č. 3
    20 mm; 1,0962 g

13. Líc: jako č. 1
    Opis: ✠·VDALRICVSDV//
    Rub: jako č. 1
    Opis: ✠·//C·SVVENCE2LA·S
    19,5 mm; 1,0828 g

14. Líc: jako č. 1
    Opis: jako č. 4
    Rub: jako č. 4
    20 mm; 1,1134 g

15. Líc: jako č. 5
    Rub: jako č. 6
    Opis: jako č. 3
    19 mm; 1,0073 g

16. Líc: jako č. 1, ale praporec dvoudílný
    Opis: jako č. 1
    Rub: jako č. 5
    Opis: jako č. 1
    19 mm; 0,9998 g

17. Líc: jako č. 1
    Rub: jako č. 9
    Opis: jako č. 1
    19 mm; 1,0135 g

18. Líc: jako č. 13
    Opis: jako č. 13
    Rub: jako č. 1, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří deset paprsků
    Opis: jako č. 3
    19 mm; 1,1142 g

19. Líc: jako č. 1
    Rub: jako č. 1
    Opis: jako č. 3
    19,5 mm; 0,9194 g

20. Totožný s č. 4
    19,5 mm; 0,9172 g

21. Líc: jako č. 13
    Rub: jako č. 1, ale na oděvu tři záhyby a svatozář tvoří sedm paprsků
    Opis: ✠SCSVVENCE2LAVS
    19 mm; 1,0696 g

22. Líc: jako č.6, ale čelenka naznačená pěti půlobloučky
    Opis: jako č. 3
    Rub: jako č. 4
    Opis: jako č. 3
    19 mm; 1,0810 g

23. Líc: jako č. 6
    Opis: jako č. 3
    Rub: jako č. 2, ale místo svatozáře čelenka naznačená třemi půlobloučky
    Opis: ✠·SC·SVVE//CE2LAVS
    19 mm; 1,1404 g

24. Líc: jako č. 6
    Opis: jako č. 3
    Rub: jako č. 23
    Opis: jako č. 1
    19,5 mm; 0,9862 g

25. Líc: jako č. 6
    Opis: jako č. 3
    Rub: jako č. 5
    Opis: jako č. 3
    20 mm; 1,1300 g

26. Líc: jako č. 25
    Rub: jako č. 25
    18,5 mm; 0,9118 g

27. Líc: jako č. 1
    Opis: jako č. 1
    Rub: jako č. 23
    Opis: jako č. 3
    19 mm; 0,8959 g

28. Líc: jako č. 11
    Rub: jako č. 1
    19 mm; 1,1150 g

29. Líc: jako č. 13
    Rub: jako č. 4
    Opis: ✠:S·C·SVVENCE2LAS
    19,5 mm; 1,0297 g

30. Líc: jako č. 4
    Rub: jako č. 4
    18,5 mm; 1,0400 g

31. Líc: jako č. 5
    Rub: totožný s č. 17
    20 mm; 0,9930 g

32. Líc: jako č. 1
    Rub: jako č. 17, ale na oděvu dva záhyby a svatozář tvoří sedm paprsků
    Opis: jako č. 1, ale špatně čitelný
    19 mm; 1,0024 g

33. Líc: jako č. 1
    Rub: jako č. 32, ale počet paprsků tvořících svatozář nečitelný
    Opis: jako č. 3
    19 mm; 0,9848 g

34. Líc: jako č. 7, ale čelenka

naznačena třemi půlobloučky, praporec přerušuje opis mezi písmeny L a R

Rub: jako č. 7, ale ramena křížku, který drží světec nezakončují kuličky
19 mm; 1,0562 g

35. Líc: jako č. 1, ale hrubšího provedení
Rub: jako č. 32, ale hrubšího provedení
Opis: jako č. 2
19 mm; 1,0988 g

36. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 32, ale svatozář tvoří pět paprsků
Opis: jako č. 3
19,5 mm; 1,1331 g

37. Líc: totožný s č. 32
Rub: jako č. 11
Opis: jako č. 3
20 mm; 0,9954 g

38. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1, ale svatozář tvoří osm paprsků
Opis: jako č. 3
20 mm; 0,9974 g

39. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 1
Opis: jako č. 3
20 mm; 0,9833 g

40. Líc: jako č. 1, ale praporec je dvoudílný
Rub: jako č. 1
Opis: Ꞓ:SC_SVVENCE2LAVS
20 mm; 1,0259 g

41. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 9
Opis: jako č. 3
20 mm; 1,0053 g

42. Líc: jako č. 28
Rub: jako č. 32
Opis: jako č. 1
19 mm; 0,9431 g

43. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 42
20,5 mm; 1,0486 g

44. Líc: totožný s č. 17
18,5 mm; 0,9480 g

45. Líc: jako č. 1
Opis: jako č. 3
Rub: totožný s č. 39
20 mm; 1,0315 g

46. Líc: jako č. 45
Rub: jako č. 21
Opis: jako č. 3
19 mm; 1,0700 g

47. Líc: jako č. 13
Rub: jako č. 1
Opis: jako č. 2
19 mm; 0,9294 g

48. Líc: jako č. 47
Rub: jako č. 38
19 mm; 1,0359 g

49. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 10
19,5 mm; 0,9381 g

50. Totožný s č. 8
20 mm; 0,6951 g

51. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 36
19,5 mm; 1,0826 g

52. Líc: jako č. 6
Opis: Ꞓ:VDALRCVSDV*
Rub: totožný s č. 7
20 mm; 1,0619 g

53. Totožný s č. 32
19,5 mm; 1,2379 g

54. Totožný s č. 44
19,5 mm; 1,0376 g

55. Líc: jako č. 1
Opis: jako č. 3
Rub: jako č. 5
20 mm; 1,0404 g

56. Líc: jako č. 6, ale čelenka nápadně vysoká
Opis: jako č. 3
Rub: totožný s č. 3
20 mm; 0,9894 g

57. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 21
Opis: jako č. 3, ale písmena SCS nápadně malá
19 mm; 1,0017 g

58. Líc: totožný s č. 38
Rub: jako č. 57
19 mm; 0,9576 g

59. Líc: jako č. 55
Rub: jako č. 5
20 mm; 1,1352 g

60. Líc: jako č. 55
Rub: jako č. 5
Opis: Ꞓ:SCISVVENCE2LAVS
20 mm; 0,9894 g

61. Líc: jako 55
Rub: totožný s č. 27
20 mm; 1,0457 g

62. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 38
Opis: Ꞓ:SCSVVENCE2LAVS
19 mm; 0,9096 g

63. Líc: jako č. 25
Rub: jako č. 3
20 mm; 1,1258 g

64. Líc: jako č. 40
Rub: totožný s č. 19
19,5 mm; 1,0500 g

65. Líc: jako č. 13
Rub: jako č. 13
Opis: Ꞓ:SČ6VV[illegible]VS
19 mm; 1,0258 g

66. Totožný s č. 62
19 mm; 0,9543 g

67. Líc: totožný s č. 55
Rub: totožný s č. 46
19,5 mm; 0,9887 g

68. Líc: jako č. 5
Rub: totožný s č. 59
20 mm: 1,0054 g

69. Líc: jako č. 19
Rub: jako č. 19
20 mm; 0,9922 g

70. Líc: jako č. 67
Rub: jako č. 5
19 mm; 0,9645 g

71. Totožný s č. 67
19,5 mm; 1,0092 g

72. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1
20 mm; 0,9485 g

73. Líc: jako č. 6
Opis: jako č. 3
Rub: totožný s č. 56
20 mm; 1,0229 g

74. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 10
19 mm; 1,0480 g

75. Líc: totožný s č. 58
Rub: jako č. 1
20 mm; 1,0456 g

76. Líc: jako č. 8
Rub: totožný s č. 61
20 mm; 1,0053 g

77. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 9
Opis: jako č. 3
19 mm; 0,9698 g

78. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 77, ale některé detaily nečitelné
20 mm; 1,0974 g

79. Líc: jako č. 27
Rub: jako č. 27
19 mm; 1,1950 g

80. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 74
19 mm; 1,0324 g

81. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 21, ale některé detaily nečitelné
19 mm; 0,9532 g

82. Líc: jako č. 3
Rub: totožný s č. 6
20 mm; 1,0470 g

83. Líc: jako č. 2
Opis: jako č. 3
Rub: totožný s č. 55
19 mm; 1,0545 g

84. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 80
20 mm; 0,9866 g

85. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 80
19 mm; 0,9502 g

86. Líc: jako č. 3
Rub: jako č. 32
20 mm; 1,0478 g

87. Totožný s č. 23
20 mm; 1,0065 g

88. Líc: jako č. 4
Rub: totožný s č. 64
19 mm; 1,0111 g

89. Líc: jako č. 63
Rub: jako č. 25
19 mm; 1,0215 g

90. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 54
19,5 mm; 1,0746 g

91. Líc: jako č. 6
Rub: jako č. 6
20 mm; 1,0447 g

92. Líc: jako č. 6
Opis: jako č. 1
Rub: totožný s č. 16
19 mm; 0,9740 g

93. Líc: jako č. 3
Rub: totožný s č. 77
20 mm; 1,0478 g

94. Líc: jako č. 4
Rub: totožný s č. 4
19 mm; 1,0515 g

95. Líc: jako č. 4
Rub: totožný s č. 10
19 mm; 0,9534 g

96. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 32
Opis: jako č. 21
19 mm; 0,8449 g

97. Líc: jako č. 3

Rub: totožný s č. 66
19 mm; 0,9821 g

98. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 21
19 mm; 1,0068 g

99. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 49
19 mm; 0,9624 g

100. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1, ale na oděvu tři záhyby a svatozář osm paprsků
Opis: jako č. 3
19,5 mm; 0,8936 g

101. Líc: jako č. 52
Rub: totožný s č. 52
19,5 mm; 1,0562 g

102. Líc: jako č. 6
Opis: ☩:ꝸꝺALRICVSDV✠
Rub: totožný s č. 93
20 mm; 0,9804 g

103. Líc: jako č. 6
Rub: totožný s č. 89
20 mm; 1,0647 g

104. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 2
Opis: jako č. 1
19,5 mm; 1,0350 g

105. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 10
20 mm; 1,0498 g

106. Totožný s č. 104
19,5 mm; 1,0321 g

107. Líc: jako č. 4
Rub: jako č. 4
19,5 mm; 0,9344 g

108. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1
Opis: jako č. 21
19 mm; 0,9222 g

109. Líc: jako č. 57
Opis: ☩:ꝸDALRICVSDV✠
Rub: totožný s č. 83
19 mm; 1,0686 g

110. Totožný s č. 19
20 mm; 0,9856 g

111. Líc: jako č. 3
Rub: totožný s č. 83
20 mm; 0,9496 g

112. Líc: jako č. 3
Rub: totožný s č. 36
19 mm; 0,9195 g

113. Líc: jako č. 3
Rub: totožný s č. 112
19 mm; 0,4481 g

114. Líc: jako č. 101
Rub: totožný s č. 111
19,5 mm; 1,0013 g

115. Líc: jako č. 6
Rub: totožný s č. 68
19 mm; 1,1141 g

116. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 17
19,5 mm; 1,0572 g

117. Líc: jako č. 52
Rub: totožný s č. 34
20 mm; 1,0995 g

118. Líc: jako č. 1
Opis: jako č. 3
Rub: jako č. 3
Opis: jako č. 21
19 mm; 1,0562 g

119. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1
19 mm; 1,1013 g

120. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 95
19 mm; 1,0142 g

121. Líc: jako č. 1
Rub: jako č. 1
19 mm; 1,0212 g

122. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 81
19,5 mm; 0,9582 g

123. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 55
19 mm; 0,8733 g

124. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 69
19 mm; 0,8977 g

125. Líc: jako č. 1
Rub: totožný s č. 81
20 mm; 0,9927 g

126. Líc: k č.6, ale velmi hrubého provedení
Opis: k č. 3
Rub: k č. 5, ale velmi hrubého provedení
19 mm; 0,8073 g

127. Líc: k č.1,ale velmi hrubého provedení
Rub: k č.9,ale velmi hrubého provedení
Opis: k č. 3?
19 mm; 0,7973 g

128. Líc: Hrubě stylizované poprsí panovníka zpříma, oděné v řasnaté roucho, tvořící tři záhyby.Hlavu zdobí čelenka, naznačená třemi obloučky a perlou uprostřed čela. V pravici panovníka trojdílný praporec,sahající do opisu.
Opis: ☩ ///JAVICV///////////
Rub: Hrubě stylizované poprsí světce v řasnatém rouchu s hlavou podobnou masce a křížkem o dlouhé žerdi v pravici. Ramena křížku zakončena kuličkami, stejně jako u křížku v mincovním poli vedle světcova levého ramene.
Opis: ☩ ////////////ENCEVA
19,5 mm; 0,5355 g ulomený

129. Líc: k č. 6, ale praporec v panovníkově pravici čtyřdílný
Opis: ☩:////A////IC ///DV✚
Rub: k č. 9, ale velmi hrubého provedení
Opis: ☩:SCSVL////////////A
18 mm; 0,6456 g ulomený

Intenzita a organizace mincovní výroby

Rozborem 129 kusů mincí typu F VII/12 (C 293) bylo zjištěno,že k jejich ražbě bylo použito 115 lícních a 76 rubních kolků.[44] Tento údaj je důležitý pro stanovení intenzity mincovní výroby a nepřímo i pro její organizaci po roce 1012, kdy došlo k centralizaci ražby na Pražském hradě.[45]

Vycházíme-li z předpokladu, že z jednoho páru mincovních kolků bylo možno vyrazit 4 000 - 5 000 kusů mincí,[46] stanovíme lehce na základě zjištěných 112 párů razidel objem výroby u mincovního typu F VII/12 na cca 500 000 kusů. Podle obsahu nálezu, kde pouze ze 13 párů kolků nacházíme po dvou exemplářích, soudíme na víceméně jednorázovou ražbu typu F VII/12 větším počtem razidel.Dokládá to konečně i jednotný obsah nálezu, tvořený variantami jednoho typu. Jeho nevelký rozsah pak zcela vylučuje možnost dlouhodobého spoření těchto mincí a připouští jejich jednorázový zisk v době oběhu typu F VII/12.

O současné ražbě větším počtem razidel svědčí i práce několika řezačů želez, jejichž rukopis u kolků zhotovených puncováním stanovíme poměrně obtížně. Puncovní technika, jejímž základem bylo vbíjení drobných železných punců žádaných tvarů do ražební plochy kolků,[47] stírala totiž poněkud individualitu rukopisu tvůrce. Vliv na to mělo i dlouhodobé uchovávání a opětovné užívání punců v mincovnách, jak o tom svědčí do

[44] Srov. návaznost razidel na str.172.
[45] J. H á s k o v á, Vyšehradská mincovna na přelomu 10.a 11.století, Sborník NM XXIX, 1975, str. 121 n.
[46] G. S k a l s k ý, Nález českých denárů z konce 10.století ve Staré Boleslavi,Ročenka Okresní jednoty muzejní v Brandýse nad Labem VII, 1932, str. 39. - P. R a d o m ě r s k ý, Nález přemyslovských denárů 12. století v Hodkově u Kutné Hory, Práce muzea v Kutné Hoře 3-4,Kutná Hora 1964, str. 15. - S. S u c h o d o l s k i, Z badań nad techniką bicia monet v Polsce w wczesnym średniowieczu, WN III, 1959, str. 37 n.
[47] J. H á s k o v á, Die böhmische Münztechnik in der Zeit des Feudalismus, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 20/21, 1976, str. 559-568.

počátku 11. století patrná totožnost některých obrazů a písmen na místně i časově vzdálených ražbách.[48]

Při veškerých objektivních potížích se podařilo ve skupině 129 kusů mincí F VII/12 zřetelně rozlišit ruce těchto pěti řezačů želez:

I. ruka
Vyznačuje se širokým, nepříliš jemně provedeným poprsím při zachování všech podstatných detailů. Obličejová část hlav je malá se širokou čelenkou a svatozáří. Rozvržení kresby na mincovní ploše není zcela pečlivé, a proto křížek ve světcově ruce často splývá se svatozáří nebo obloukem ucha. Tato ruka zřetelně převažuje.
II. ruka
Relativně úzké poprsí s prokreslenou obličejovou částí, dobře rozvržené do plochy, je charakteristické nápadně vysokou svatozáří kolem světcovy hlavy a pečlivě vypuncovaným ukončením křížků.Ruka je zastoupena menším počtem exemplářů.
III. ruka
Široká poprsí tenké vlasové kresby s nápadně širokým křížkem a praporcem. Ruka je zastoupena menším počtem exemplářů.
IV. ruka
Jemně provedené poprsí s charakteristickou kresbou "velké" světcovy hlavy s nízkou svatozáří a panovníkovy hlavy s výraznýma ušima. Ramena křížku jsou zakončena kuličkami. Ruka je zastoupena menším počtem exemplářů.
V. ruka
Poprsí hrubšího, avšak výrazného provedení s prokreslenou obličejovou částí relativně velkých hlav. Ruka je zastoupena několika exempláři.

K pěti zachyceným řezačům želez, kteří sestavovali ražební kolky v knížecí mincovně, lze ještě připojit další tři ruce, podle všech znaků neoficiálních tvůrců. Jejich výrobky se vyznačují nápadnou primitivností a zcela nepochopenou linií kresby, jak u záhybů roucha, tak u obličejových částí hlav, přeměněných ve zrůdné masky. Rovněž opisy těchto mincí nemají onu relativní přesnost a stereotypnost oficiálních ražeb, projevující se v obráceném postavení písmen S a v charakteristické návaznosti písmen L a A ve jméně WENCEZLAUS. Nevalný vzhled mincí i jejich chatrný stav po konzervaci svědčí také o jejich horším stříbrném obsahu ve srovnání s ostatními ražbami zlivského nálezu, ve kterém jsou jen malou příměsí. Tvoří pouze 5,16 % z celkového obsahu a tento malý výskyt může být rovněž ukazatelem jejich nelegálního původu. S velkou pravděpodobností jsou napodobeninami, vzniklými na periférii hospodářského a politického centra knížecí moci,s nimiž se od druhé

[48] Srov. F. C a c h, Mince českého knížete Jaromíra, Num. sbor. VI, 1960, str. 52.

poloviny 10.století v Čechách setkáváme[49] a jejichž původ neumíme dosud uspokojivě vysvětlit.[50]

Metrologie

Průměrná váha 129 kusů mincí ze Zlivi činí 0,995 g,[51] a tím se liší od průměrné váhy 33 denárů stejného typu ze želčanského nálezu, stanovené Smolíkem na 0,976 g[52] o pouhých 0,019 g. Stejně nepatrný je rozdíl 0,05 g mezi námi zjištěnou váhou a průměrnou váhou 1,04 g, kterou stanovil pro 41 kusů F. Cach na základě publikovaných údajů.[53] Zjištěné rozdíly v průměrných váhách denárů typu F VII/12 jsou vzhledem k technickým možnostem doby a ražbě prováděné "al marco" zcela zanedbatelné. S největší pravděpodobností se na nich podílí různá zachovalost zkoumaných exemplářů a rozdílný počet mincí, z jejichž vah byla průměrná váha stanovena. Podle zákona velkých čísel je nejpřesnějším údajem námi vypočítaná váha 0,995 g, kterou lze při přičtení 1 % na úbytek váhy při oběhu mincí[54] stanovit pro typ F VII/12 na 1,00 g.

Toto zjištění se nevymyká z našich předchozích metrologických úvah, podle nichž mělo dojít ke snížení váhy českých denárů na 1 g před polovinou 11. století, a to ještě v průběhu vlády Oldřichova předchůdce knížete Jaromíra (1004-1012).[55] Oldřichovo mincování, jak nově potvrzuje zjištěný váhový průměr typu F VII/12 z nálezu ve Zlivi, váhovou změnu plně respektovalo. Přitom není ovšem vyloučeno, že toto váhové zlehčení mohlo být až do Břetislavovy reformy kolem r.1050[56] jedním z hlavních pramenů knížecího zisku z ražby, neboť podstatné jakostní zhoršení mince, jak je známe z 2. poloviny 11. a ze 12.století, nebylo této době vlastní.[57] Dokládají to nečetné jakostní zkoušky především

[49] K. T u r n w a l d, K chronologii prvních českých denárů, Edice přednášek Numismatické společnosti čs., Praha 1968,str. 6, č. 1 - 5.- J. H á s k o v á, Slavníkovské mincování, Libice n.Cidlinou 1976,str.1n.
[50] S. S u c h o d o l s k i, Początki mennictwa w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971,str.183nn.- tam shrnuta všechna dosavadní literatura k této problematice.
[51] Srov. tabulku váhových četností, str.166.
[52] J. S m o l í k, Nález českých denárů a jejich rozbor,PA XII,1884, str. 507.
[53] F. C a c h, Nejstarší české mince I, str. 42, č. 293.
[54] Vzhledem k zachovalosti mincí připočítáváme pouze 1 % na úbytek váhy při oběhu a konzervaci, ačkoliv se obecně počítá s maximálním úbytkem až 3 %.
[55] J. H á s k o v á, A Note on the Methodological Study of the Czech Denarius-Period, Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Prague 21-27 aout 1966, Praha 1971, str. 1370.
[56] O váhové reformě kolem r. 1050 srov. P. R a d o m ě r s k ý, Peníze Kosmova věku 1050-1125, NČČsl XXI, 1952, str. 51 nn.
[57] Srov. jakosti českých denárů v díle E. F i a l y, České denáry, str.113 s výjimkou zkoušek črtem, které nejsou směrodatné.

Oldřichových denárů, z nichž vyplývá ražba mince z nejčistšího středověkého stříbra o ryzosti 0,900.[58]

Ryzost

Stejné ryzosti jsou i denáry z nálezu ve Zlivi, z nichž byla chemickou cestou stanovena ryzost 0,928,[59] nepatrně vyšší než ryzost stejného typu, zjištěná J. Smolíkem v želčanském nálezu, která činila 0,918.[60] Rozdíl 0,010 je možno vysvětlit ražbou mincí stejného typu z různých slitin mincovního kovu.[61] Vzhledem k tomu, že zkoušené mince byly variantami typu F VII/12, v prvém případě bez tečky, v druhém případě s tečkou uprostřed přesky na panovníkově oděvu, lze soudit, že všechny varianty tohoto typu nebyly raženy najednou. Pro nález ze Zlivi nelze ovšem z této úvahy vycházet, neboť jeho jednotný obsah i typologický rozbor, který nebylo možno zatím ověřit větším počtem jakostních zkoušek jednotlivých mincí, naznačují možnost současné ražby většího počtu variant.[62]

[58] Ibidem, str.113; o jakosti středověkého stříbra srov. A.L u s c h i n, Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit, München-Berlin 1926, str. 43.

[59] Státní zkušebna pro drahé kovy, zkušební list č.2461 ze dne 20.8.1976.

[60] J. S m o l í k, Nález českých denárů a jejich rozbor, str. 508.

[61] Technické možnosti raného feudalismu byly zajisté podstatně menší než v královské mincovně v Kutné Hoře na přelomu 15.a 16.století, kde při jedné směně bývalo zpracováno maximálně 200 hřiven mincovního kovu.

[62] Srov.schéma ražebních kolků a jejich návaznosti na str.172-176.

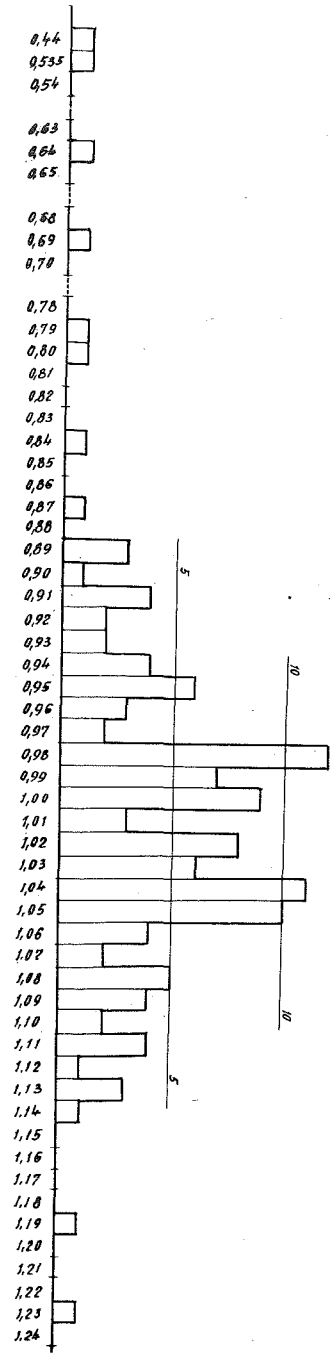

Diagram váhových četností denárů F VII/12 z nálezu ve Zlivi

Ikonografie

Z ikonografického hlediska jsou denáry typu F VII/12 pozoruhodné tím, že na svém rubu přinášejí první figurální zobrazení patrona země knížete Václava, a to jako světce.[63] Kříž, umístěný v jeho pravici i v mincovním poli vedle něho, to dostatečně zdůrazňuje. Protikladem je trojdílný, někdy jen dvoudílný praporec,[64] odznak knížecí moci, v pravici panovníka, jehož poprsí se nachází na lícní straně mince. V duchu raně feudální ideologie ani zde však nechybí kříž, umístěný, stejně jako na rubu, v mincovním poli vedle poprsí, který je tentokrát znakem křesťanského panovníka.

Přesnost, s níž jsou symboly kříže a praporce umístěny na denárech zlivského nálezu, je více než pozoruhodná, neboť na žádném ze 129 exemplářů nedochází k záměně, a to ani v těch případech, kde paprsky světcovy svatozáře jsou nahrazeny třemi obloučky knížecího diadému. Tento poznatek není bez významu ani vzhledem k ikonografickému ztvárnění knížete Václava na mincích Oldřichova nástupce Břetislava I., kde se poprvé objevuje ve světcově ruce praporec.[65] Pozornost, s níž byly obrazy světce a panovníka po r. 1012 v pražské mincovně na ražební kolky puncovány, oslabuje námitky těch badatelů, kteří ve výjimečném zobrazení knížete Václava s praporcem na Břetislavově denáru typu F VII/20 vidí jen pouhou záměnu.[66]

Epigrafika

Detailní rozbor nálezu ve Zlivi přinesl nové poznatky také z oblasti epigrafiky, ačkoliv nebyly zjištěny žádné podstatné rozdíly ve znění opisových legend. Lícní opis VDALRICVS DVX vyskytl se mimo neoficiální ražby poněkud zkomolen jen ve dvou případech, kde došlo k záměně písmen D a C (OCALRIDVS) a k vynechání písmene I (VDALRCVS). Rubní opis SCS WENCESLAVS byl až na interpunkční znaménka, která tvořila čárka nebo tečka, vypuncován ve všech případech správně. Oba opisy se však nápadně

[63] V. R y n e š - J. H á s k o v á, K počátkům svatováclavského motivu na českých denárech, Num.listy XXII, 1967, str.145-152.-J.H á s k o v á, Česká mince v době románské, Cheb 1975, str. 12.

[64] J. S m o l í k, Nález českých denárů a jejich rozbor, str. 488 - uvádí i čtyřdílné praporce na variantách denárů F VII/12. V nálezu ze Zlivi nacházíme čtyřdílný praporec jen u č.129, který pravděpodobně nepochází z oficiální mincovny.

[65] V. R y n e š - J. H á s k o v á, l.c., str. 150n.

[66] D. T ř e š t í k, Kosmova kronika, Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení, Praha 1968, str. 192, pozn.237. - S. S u c h o d o l s k i, Początki mennictwa w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej, str. 93.

lišily od předchozích Oldřichových denárů, a to nejen důsledným užitím ligatur, ale i jiným zněním panovníkova jména. Původní tvar ODALRICVS[67] se změnil na nich v VDALRICVS a byl použit i na všech dalších ražbách až do konce Oldřichova mincování.[68] U téměř poloviny denárů z nálezu ve Zlivi se však objevila na počátku nového tvaru knížecího jména ještě ligatura, umístěná jako půloblouček pod písmenem V, jejíž význam není zcela jasný. Vzhledem ke změně počátečního písmene v panovníkově jméně na denáru F VII/12 lze hledat její funkční opodstatnění v označení vynechaného písmene, pravděpodobně O. V tom případě by znělo panovníkovo jméno UODALRICUS.[69]

V rubních opisech, kde je ligatura umístěna nahoře nad skupinou písmen SCS, je její význam jasný. Naznačuje zkratku slova SANCTUS, poprvé utvořenou třemi písmeny na Oldřichových denárech typu F VII/8-9.[70] Na některých variantách typu F VII/12 se objevuje ovšem zkratka SCS, naznačená ještě vžitou tečkou.

Rubní opisové legendy Oldřichových denárů typu F VII/12 mají význam i pro stanovení relativně přesného data konce užívání unciálního písmene E v české mincovní epigrafice. Písmeno, které se vedle kapitálního tvaru objevilo v opisových legendách přibližně v 80. letech 10.století a později převládlo, mizí z Oldřichových denárů krátce po r. 1012.[71] O důsledném a úmyslném užívání kapitálního tvaru svědčí mimo jiné rubní opisové legendy denárů ze Zlivi, kde se s archaickým tvarem unciálního E setkáváme pouze v jediném případě.[72]

Nálezová situace

Typ denárů F VII/12 je známý z pěti domácích[73] a devíti zahraničních nálezových celků,[74] z nichž byl nejpočetněji zastoupen 41 kusy

[67] E. F i a l a, České denáry, VII/3-9.
[68] Ibidem, VII/10-14. Změny jména si povšiml také S.S u c h o d o l s k i, l.c., str. 88.
[69] Přehláska Ů je charakteristická pro německé prostředí a vyskytuje se podle sdělení dr.S p u n a r a v písemných pramenech 13. a 14.století. K tomu srov. též tvar Oldřichova jména v Kosmově kronice (ed. B. B r e t h o l z, Cosmas von Prag, Chronice Boemorum, SS rer Germ., nova series II, Berlin 1923,str. 3,ř.40; str.57,ř.5). Není proto zcela vyloučeno, že řezač železa, který zavedl tvar Oldřichova jména s ligaturou pod U na jeho ražby, pocházel z německého prostředí nebo byl pod jeho vlivem.
[70] E. F i a l a, České denáry, VII/8-9.
[71] Naposledy použito v opise DEXTERA DEI na denáru F VII/3.
[72] Srov. popis nálezu č. 9.
[73] Dětenice, Dobřín, Chrášťany, Vraclav, Želčany. Srov. F. C a c h, Nejstarší české mince I, č. 3,9,13,53,55.
[74] Enner, Kowal, Maniów, Maszenice, Nylarskjer, Vossberg, Zielona, Děgtjany, Naginščina I. Srov. F. C a c h, l.c., č.72,92,105,106,118, 158,166,168,172.

v chrášťanském[75] a 33 kusy v želčanském nálezu.[76] Pro časové zařazení tohoto typu však nálezové celky mnoho neříkají. S výjimkou nálezu z Chrášťan není totiž ani v jednom z nich typ F VII/12 nejmladší časovou složkou. Datování chrášťanského celku podle Smolíka okolo let 1020/21[77] je za současného stavu bádání ovšem poněkud problematické. Z chronologické řady Oldřichových ražeb totiž vyplývá, že typ F VII/12 mohl vzniknout a s největší pravděpodobností také vznikl až o deset let později, okolo r.1030. Náš předpoklad nepřímo potvrzuje stejné datum uložení velkého zahraničního depotu z lokality Enner v Dánsku, obsahujícího mezi více než 1 036 mincemi také tři Oldřichovy ražby, z nichž jednou je námi zkoumaný typ F VII/12.[78] Nález ze Zlivi,který je posledním a největším nálezovým celkem tohoto typu, byl ukryt s největší pravděpodobností také kolem r. 1030.

Časové zařazení nálezu a jeho analogie

Z řady českých denárových nálezů 1. poloviny 11. století nález ze Zlivi však zřetelně vybočuje: jednak neobvykle malým početním rozsahem 129 kusů mincí,jednak obsahovou jednotou, kterou tvoří mince jediného typu. Jistou analogii co do početního rozsahu nacházíme k němu pouze v časově starším nálezu z Chodovlic.[79] Z početního rozsahu obou nálezů, který se pohybuje mezi 129-150 denáry, pak vyvozujeme, že oba nálezové celky vznikly v krátkém tržním období, což znamená, že neobsahují dlouhodobě tezaurovanou minci,ale platné oběživo svého časového úseku.V případě chodovlického nálezu z doby kolem r. 1003, u nálezu ze Zlivi kolem r. 1030.

Doba vzniku a způsob získání obou hotovostí se výrazně projevuje v obsahové skladbě obou nálezů. Chodovlický celek ze samého počátku 11. století obsahuje 15 různých typů mincí,[80] které byly dány do oběhu asi během čtyř let a které pravděpodobně současně obíhaly. Vzhledem k tomu, že chodovlický celek můžeme podle příměsi zlomkového stříbra označit za obchodní hotovost, není vyloučeno, že různé typy mincí v něm obsažené mohly být získány v různých tržních střediscích.Je to pravděpodobné, neboť období feudální roztříštěnosti neznalo pojem jednotného státního

[75] J. S m o l í k, Nález denárů v Chrášťanech u Českého Brodu, Praha 1897, str. 1-34.
[76] J. S m o l í k, Nález českých denárů a jejich rozbor, str.481-512.
[77] J. S m o l í k, Nález denárů v Chrášťanech u Českého Brodu,str.33.
[78] J.S c h r á n i l,České denáry X.-XI. věku v nordických nálezech, NČČsl V, 1929, str. 49.
[79] G. S k a l s k ý-J. S c h r á n i l, Nález denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století, NČČsl VI, 1930, str. 29-50.
[80] Srov. F. C a c h, Nejstarší české mince I, str. 52.

území a opevněná sídliště nepodléhala vždy vládě jednoho panovníka.[81] Do doby kolem r. 1003, kdy chodovlický nález vznikl,spadá polská okupace Čech, která situaci v zemi velmi komplikovala. Svědčí o tom příklad Vyšehradu, důležitého strategického objektu v těsné blízkosti okupované Prahy, který nebyl Poláky nikdy dobyt a podle nejnovějších poznatků razil zřejmě minci pro svůj tržní okruh.[82]

Nález ze Zlivi, datovaný do doby kolem r.1030, vznikl již v období postupné konsolidace českého státu za knížete Oldřicha.Poměrům té doby, jak se zdá, odpovídá jeho výjimečný obsah, tvořený 129 kusy mincí jednoho typu, které představují současné, ikonograficky jednotné oběživo a zároveň vylučují platnost několika typů mincí najednou. Z toho vyplývá, že pražská mincovna, do které kníže Oldřich po r.1012 centralizoval veškerou ražbu, vydávala minci každého typu ve velkém množství a že renovatio monetae bylo prováděno velmi důsledně a relativně rychle.[83] V žádném případě však třikrát až čtyřikrát do roka, jak zaznamenal Kosmas podle praktik 12.století ve své kronice.[84]Pro Oldřichovu dobu to vylučuje nepoměr mezi množstvím typů a délkou vlády, z něhož vyplývá renovatio monetae za necelé dva roky.[85]

Závěr

Obecně lze denárový celek ze Zlivi označit za jednorázovou tržbu, ačkoliv první písemné zmínky o obchodu poddaných pocházejí až ze 12.století a možností uplatnit na vnitřním trhu zemědělské produkty nebylo do počátku 13. století mnoho.[86] Časově rozsáhlejší tezauraci mincí v tomto případě vylučuje jak jednotný obsah, tak nevelký rozsah nalezené hotovosti. Hodnota 129 denárů nebyla ovšem malá, jak lze vyvodit z nečetných písemných údajů o kupní síle mincí. Pohybovala se přibližně v rozsahu ročního nájemného z polností[87] a některých peněžních trestů ze 12.

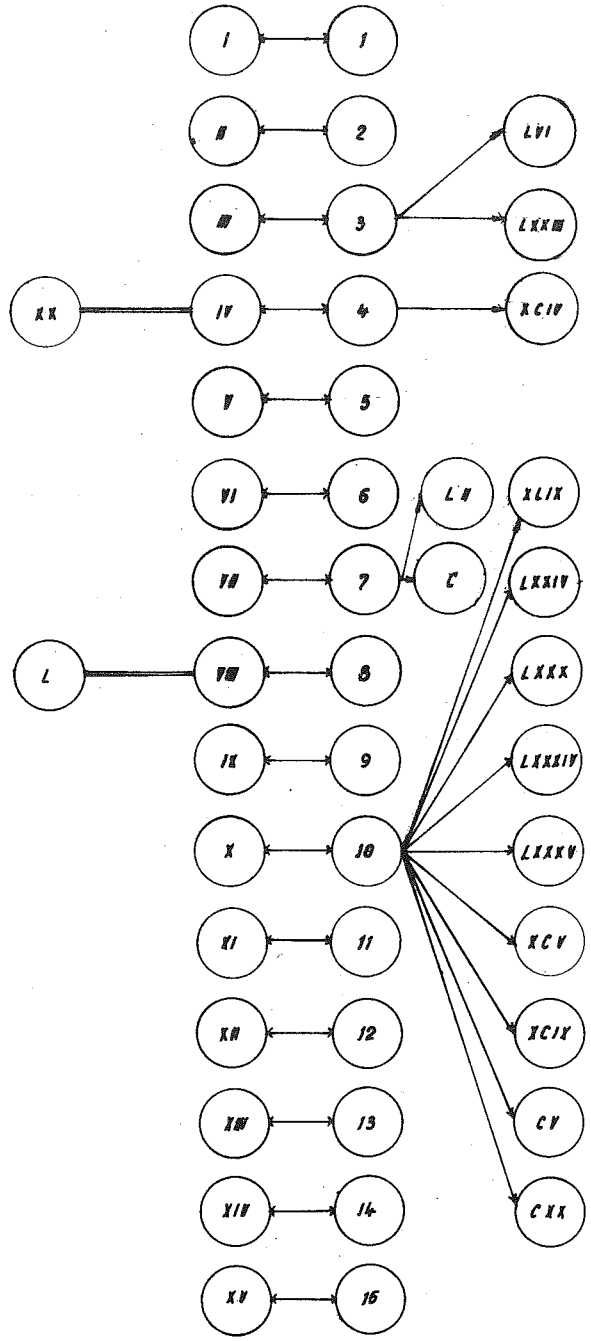
[81] Z. F i a l a, Hlavní problémy politických a kulturních dějin českých v 9. a 10.století podle dnešních znalostí,ČsČH XIV,1966,str.58.
[82] J. H á s k o v á, Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století, str. 117 nn.
[83] O výměně mincí v období raného feudalismu podrobně S. S u c h o d o l s k i, Mennictwo polskie w XI i XII wieku, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, str. 105 nn.
[84] K tomu srov. P. R a d o m ě r s k ý, Nález přemyslovských denárů 12. století v Hodkově u Kutné Hory, str. 19, pozn. 32.
[85] Srov. základní typy Oldřichových denárů v díle F. C a c h, Nejstarší české mince I, č. 281-296.
[86] F. G r a u s, Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské I, Praha 1953, str. 258. - Z. F i a l a, Přemyslovské Čechy, Praha 1965, str. 50.
[87] I. P á n e k-Č. H l a d í k, Denár a hřivna v českých pramenech do roku 1222, Num.sbor. 10,1967, str.107 - uvádějí nájemné z let 1125 - 1140 ve výši 150 a 100 denárů.

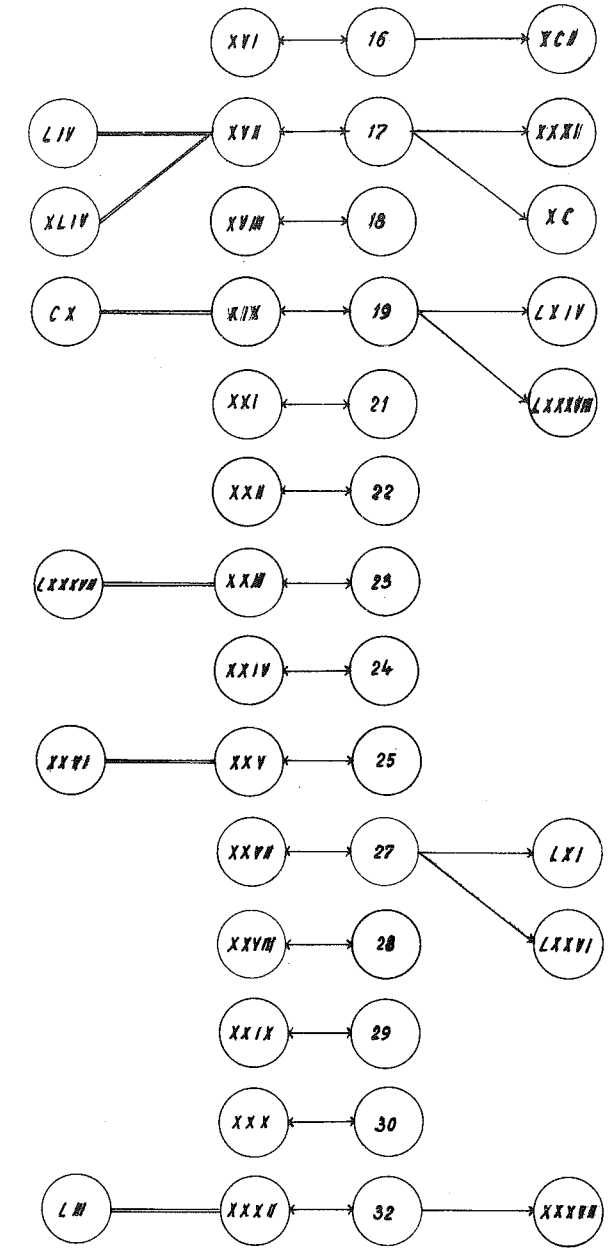
století,jejichž výše byla rovnocenná znevolnění postiženého.[88] Jestliže v 2. polovině 11.století bylo 300 denárů dostačujícím výkupným z poddanství, nelze ovšem předpokládat, že by téměř poloviční částka z této sumy mohla být v 1. třetině 11.století v nějaké souvislosti s vesnickým osídlením. Pravděpodobnější se zdá její ztotožnění s feudálním dvorcem, jehož existenci ve Zlivi nevylučuje mlčení písemných pramenů ani nedostatek hmotných dokladů omezeného archeologického výzkumu. V období raného feudalismu, kdy světská a církevní vrchnost nevlastnila ještě celistvé pozemkové plochy, měla své majetky roztroušeny v nejrůznějších částech země.[89] Staré osídlení v okolí Netolic možnost feudálního hospodářského objektu připouští.[90]Netolické hradiště je také nejbližším místem, kde se mohla směna zemědělských produktů realizovat, ačkoliv o zdejším tržním středisku nic nevíme. Jistá analogie mezi nálezem ze Želčan, vzniklým v blízkém okolí doloženého staroplzeneckého tržiště,[91] a nálezem ze Zlivi, ukrytým nedaleko netolického hradiště,je ovšem zřejmá a nikoliv náhodná. V obou případech je svědectvím toho, že obyvatelé příslušného místa měli možnost získat peníze a podílet se na hospodářském životě země, což v období raného feudalismu bylo možné především v blízkosti tržních středisek a obchodních cest.[92] U želčanského i zlivského nálezu, jak ukázal náš rozbor, přicházejí obě tyto možnosti v úvahu.

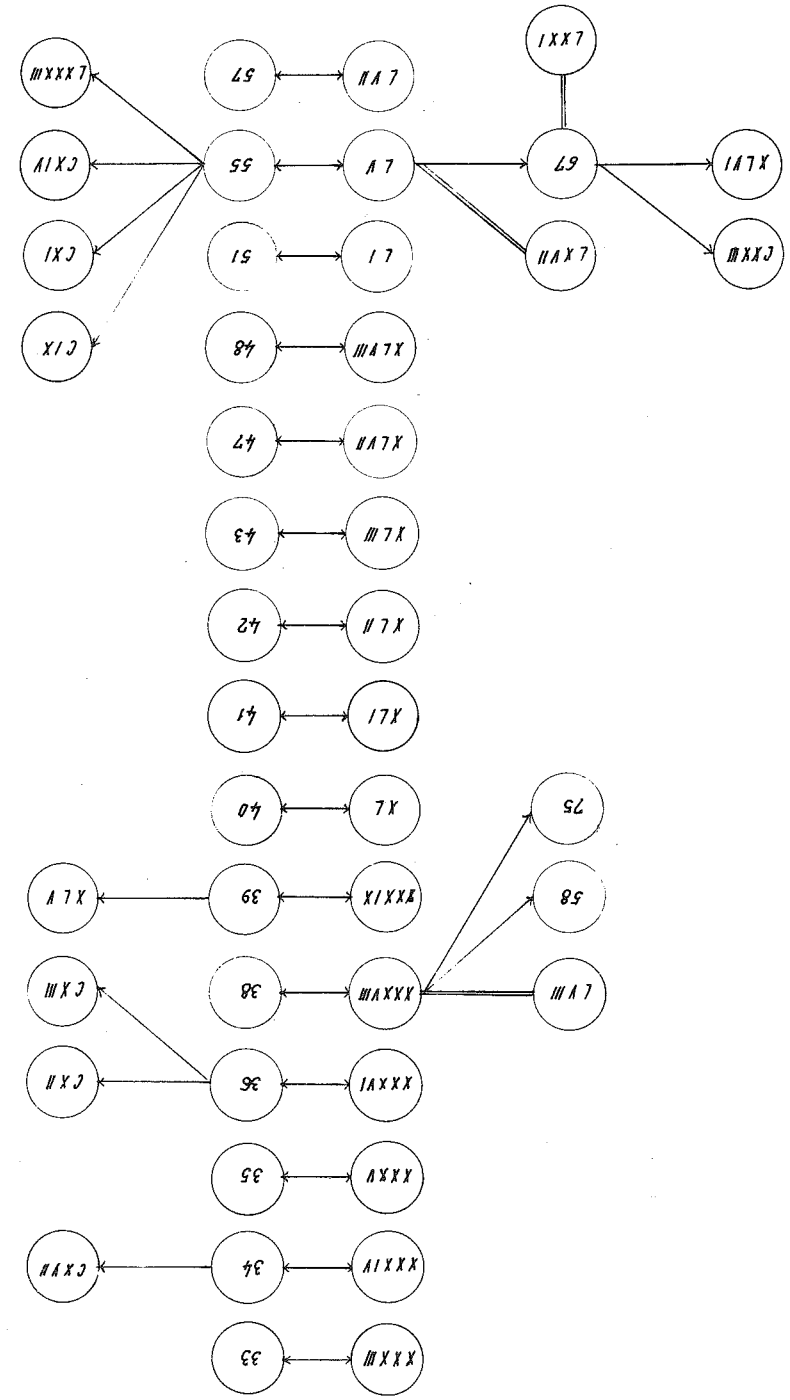
V Praze dne 15. prosince 1976

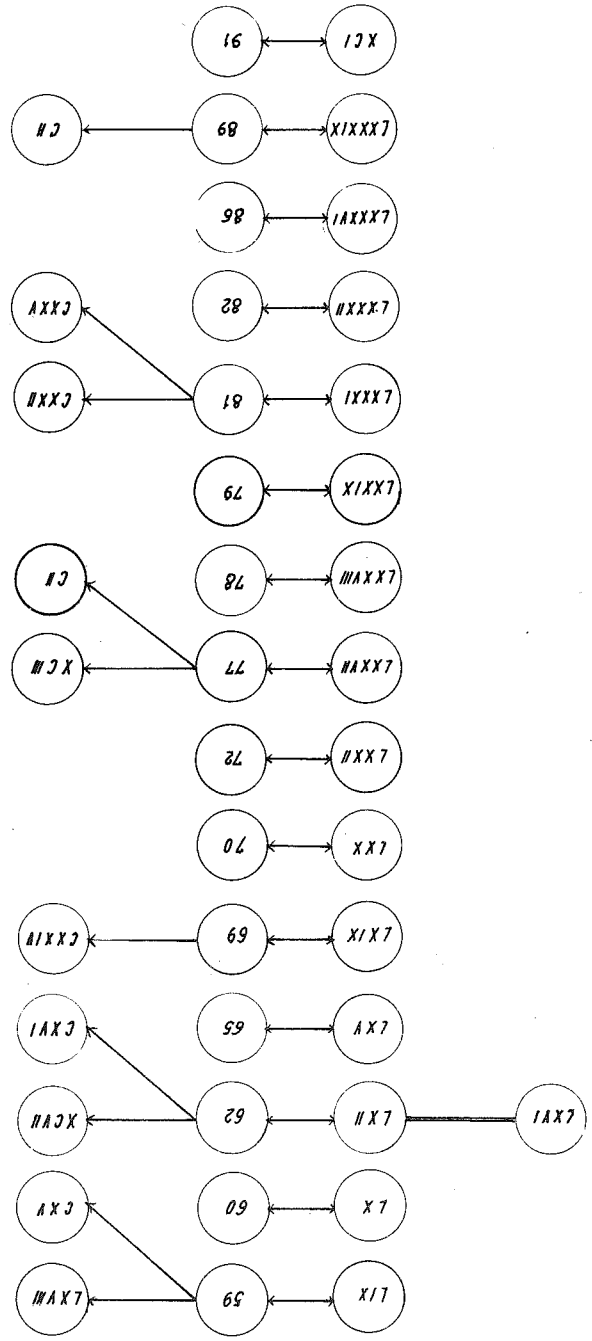
[88] F. G r a u s, l.c., str. 198 n.
[89] Z. F i a l a, l.c., str. 46.
[90] Srov. str.150; R. N o v ý, Přemyslovský stát 11. a 12. století, Praha 1972, str. 52.
[91] J. H á s k o v á, Numismatický příspěvek k historickým počátkům, 700 let Chválenic, Praha 1975, str. 24 n.
[92] H.G e b h a r t, Numismatik und Geldgeschichte, Heidelberg 1949, str. 31.

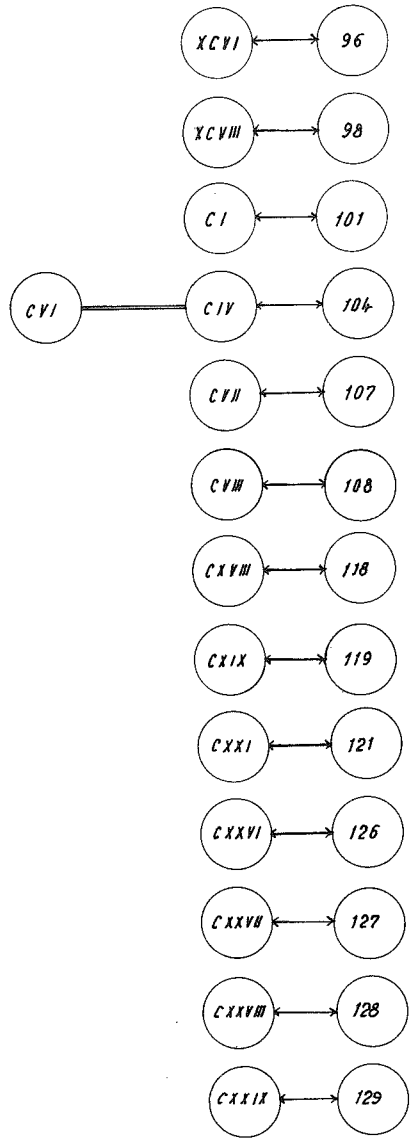
Návaznost razidel denárů typu F VII/12 z nálezu ve Zlivi.

LXXI
LVII
67
LXVII
CXXIII
LXVI
55
LV
CXIV
CXI
CIX
57
LXXXIII
51
LI
48
XLVIII
47
XLVII
43
XLIII
42
XLII
41
XLI
40
XL
75
58
39
XXXIX
XLV
38
XXXVIII
LVIII
CXIII
36
XXXVI
CXII
35
XXXV
34
XXXIV
CXVII
33
XXXIII

XCI
91
LXXXIX
89
CII
LXXXVI
86
LXXXV
82
LXXXII
CXXV
81
LXXXI
CXXII
79
LXXIX
78
LXXVIII
CII
77
LXXVII
XCIII
72
LXXII
70
LXX
69
LXIX
CXXIV
65
LXV
CXVI
62
LXII
LXVI
60
LX
CXV
59
LIX
LXVIII

Vysvětlivky k návaznosti razidel

římská čísla = lícní razidla;
arabská čísla = rubní razidla;
dvojitá čára mezi římskými čísly = totožný exemplář;
jednoduchá čára = spojení s příslušným rubním nebo lícním razidlem, dle označení

ANTONÍN BENEŠ-JARMILA HÁSKOVÁ-IRENA PAVLŮ-OLDŘICH WEISS

Der Denarfund aus Zliv, Bez. České Budějovice

(Taf. II)

1. Archäologischer Teil

Am 9.7.1974 wurde bei der maschinellen Steingewinnung in Zliv (Bezirk České Budějovice) ein Denarfund gemacht. Die Fundstätte lag auf einer mäßigen Anhöhe nordwestlich vom Zentrum der genannten Gemeinde (Abb.1). Nach Aussage der Arbeiter wurden die Münzen durch den Bagger an jener Stelle herausgeholt, wo der "gewachsene Felsen" von einer Schicht humushaltigen Erdreichs abgelöst wird. Das deutet darauf hin, daß die Münzen ursprünglich in einem eingetieften Objekt oder in einer Kulturschicht abgelegt wurden. Die nachträgliche archäologische Forschung mußte sich auf Oberflächensammlungen beschränken, denn das Terrain war inzwischen um mehr als 1 m abgebaut worden. Die Fundsituation ist auf Abb. 2 angeführt (die Sammlungsflächen I und II sind durch Punktierung angedeutet, Punkt III stellt die Sammlung am Ort des Münzfundes dar; die Kollektion IV stammt vielleicht aus der Lage III, ist aber nicht mit Sicherheit lokalisiert). Insgesamt wurden 255 Bruchstücke von Gefäßen gewonnen, unter denen die topfförmigen überwiegen. Schwach sind ferner Vorratsgefäße, Schüsseln, kleine Schüsseln und in Andeutungen auch Flaschen vertreten. Der Komplex kann in zwei Gruppen von Formen gegliedert werden, die sich auch durch die Herstellungstechnologie voneinander unterscheiden. Zu der ersten,vorwiegend aus graphithaltigem Lehm erzeugten Gruppe gehören Bruchstücke von Rändern vom Typ A und B (Abb. 3),fast alle Gefäßböden und alle verzierten Bruchstücke (Abb. 4). Ferner gehört hierher die größere Menge unverzierter Bruchstücke von Gefäßwänden von 0,5 - 1,7 cm Dicke. Diese Gruppe repräsentiert einen ziemlich homogenen Komplex. Wenngleich die einzelnen Bruchstücke aus einem längeren Zeitabschnitt stammen, erfahren ihre Profilierung, Verzierung und Produktionstechnik eine kontinuierliche Wandlung ohne auffallende Veränderungen. Diese erste Gruppe kann in den Verlauf des 10.-13. Jahrhunderts eingestuft werden. Die zweite Gruppe wird durch eine grau gefärbte und härter ausgebrannte Keramik, vorwiegend ohne Graphitbeimischung, repräsentiert. Zu ihr gehören die Gefäßränder vom Typ C und D (Abb. 3) und die unverzierten Wandbruchstücke von 0,3 -0,5 cm Dicke. Diese Gruppe gehört wahrscheinlich in die zweite Hälfte des 14. Jahrhunderts. Zwischen beiden Gruppen vermissen wir verbindende Übergangsformen und es kann zwischen ihnen auch ein zeitlicher Hiat an-

genommen werden. Eine Analyse der Keramik bestätigte, daß die untersuchte Fläche in der ersten Hälfte des 11.Jahrhunderts, also zur Zeit der Verwahrung des Denarfundes, besiedelt war. Wahrscheinlich wurden die Münzen direkt in der Siedlung aufbewahrt, die mit ihrem Terraintyp zu den charakteristischen Hügellagen am Nordrand des Beckens von České Budějovice gehört. Die Entstehung der Siedlung in Zliv konnte mit der Stabilisierung des Siedlungskatasters im Agrarhinterland des Přemyslidenburgwalls Netolice zusammenhängen. Diesen Prozeß beweisen bei Fehlen direkter historischer Berichte über die umliegenden Gemeinden bis zur Mitte des 13.Jahrhunderts lediglich die archäologischen Funde; eine wachsende landwirtschaftliche Aktivität wird auch durch geobotanische Beobachtungen bestätigt.

2. Numismatischer Teil

Der Denarfund aus Zliv enthält 129 Stück Prägungen des Fürsten Oldřich (1012-1034, 1034-1037) vom Typ Fiala VII/12 in zahlreichen Varianten. Durch eine Analyse wurde festgestellt, daß zu ihrer Prägung 115 Avers- und 76 Reversstempel verwendet wurden, die wahrscheinlich von fünf Eisenschneidern hergestellt worden waren; zu ihnen kann man noch drei weitere Leute, nach allen Zeichen inoffizielle Schöpfer,rechnen. Ihre Erzeugnisse, die bloß 5,16 % des Gesamtinhalts bilden, zeichnen sich durch auffallende Primitivität und Unverständnis für die Linienführung aus. Höchstwahrscheinlich sind es Nachahmungen, die an der Peripherie des wirtschaftlichen und politischen Zentrums der fürstlichen Macht entstanden, denen wir seit der zweiten Hälfte des 10.Jahrhunderts in Böhmen begegnen und deren Ursprung wir bisher nicht zufriedenstellend erklären können.

Das Durchschnittsgewicht der 129 Stück Münzen aus Zliv beträgt 0,995 g und kann bei Dazurechnung von 1 % für den Schwund beim Umlauf der Münzen für den Typ F VII/12 auf 1,00 g festgesetzt werden. Diese Feststellung liegt nicht außerhalb des Rahmens unserer früheren metrologischen Erwägungen,wonach es zu einer Gewichtsverminderung der böhmischen Denare auf 1 g vor der Mitte des 11.Jahrhunderts, im Laufe der Regierungszeit des Vorgängers Oldřichs,des Fürsten Jaromír (1004-1012), gekommen sein sollte.

Der auf chemischem Wege auf 0,928 festgesetzte Feingehalt der Denare zeigt eine Prägung aus reinstem mittelalterlichem Silber, wie bereits ältere Proben von Prägungen Oldřichs bewiesen.

Vom ikonographischen Standpunkt sind die Denare vom Typ F VII/12 wegen der ersten figuralen Abbildung des Landespatrons, des Fürsten Wenzel, bemerkenswert. In den Umschriftenlegenden kommt eine neue Form des Herrschernamens vor. Der vormalige ODALRICVS verwandelt sich in

UDALRICVS mit einem Ligaturhalbbogen vor dem Anfangsbuchstaben; die Bedeutung dieser Ligatur ist nicht ganz klar. Vielleicht stammte der Eisenschneider aus deutschem Milieu, für das der Umlaut U charakteristisch ist, oder stand er unter dem Einfluß eines solchen Milieus.

Der Denartyp F VII/12 ist aus fünf in- und aus neun ausländischen Fundkomplexen bekannt, von denen er zahlenmäßig am stärksten mit 41 Stück im Fund von Chrášťany und mit 33 Stück in jenem von Želčany vertreten war.Für die chronologische Einstufung dieses Typs besagen jedoch die Fundkomplexe nicht viel.Aus der chronologischen Reihe der Prägungen Oldřichs geht hervor, daß der Typ F VII/12 etwa um das J.1030 entstanden sein mochte. In dieselbe Zeit kann man mit größter Wahrscheinlichkeit auch die Verbergung des Fundes aus Zliv datieren.

Allgemein kann man den Fundkomplex aus Zliv, der aus der Reihe der böhmischen Denarfunde der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts durch seinen geringen zahlenmäßigen Umfang und durch den einheitlichen Inhalt herausfällt, als einmaligen Erlös bezeichnen. Gerade der einheitliche Inhalt und der nicht allzu große Umfang der Barschaft schließen eine zeitlich länger andauernde Thesaurierung aus. Der Wert der 129 Denare war allerdings nicht unbedeutend. Er bewegte sich annähernd im Ausmaß eines Jahrespachtzinses von Äckern und einiger Geldbußen aus dem 12. Jahrhundert,deren Höhe einem Absinken des Betroffenen in den Leibeigenstand gleichkam. Schwerlich läßt sich ein Zusammenhang dieser Summe mit der ländlichen Besiedlung voraussetzen. Wahrscheinlicher ist die Identifizierung mit einem feudalen Hof; solche waren in der Periode des Frühfeudalismus in verschiedenen Landesteilen als Besitz weltlicher und kirchlicher Obrigkeiten verstreut. Die alte Besiedlung in der Umgebung von Netolice läßt die Möglichkeit eines feudalen Wirtschaftsobjektes zu. Der Burgwall von Netolice ist auch der nächste Ort, wo der Tausch landwirtschaftlicher Produkte erfolgen konnte. Der Fund aus Zliv ist an sich ein Beweis dafür,daß die dortigen Bewohner die Möglichkeit hatten, Geld zu erwerben und am Wirtschaftsleben des Landes teilzunehmen, was in der Zeit des Frühfeudalismus in der Nähe von Marktzentren und Handelswegen möglich war.

Übersetzt von A. Hubala

EMANUELA NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ

NÁLEZ Z KNĚŽSKÝCH DVORŮ, O. ČESKÉ BUDĚJOVICE (14. A 15. STOLETÍ)

(Tab. III–VIII)

Habent sua fata thesauri ...

Každý nález mincí má své osudy. Svou historii ukrytí a odkrytí, svou průkaznou sílu jako historický pramen. Někdy je jeho svědectví jasné, stopa přímočará, jinde vede nečekanými zákruty.

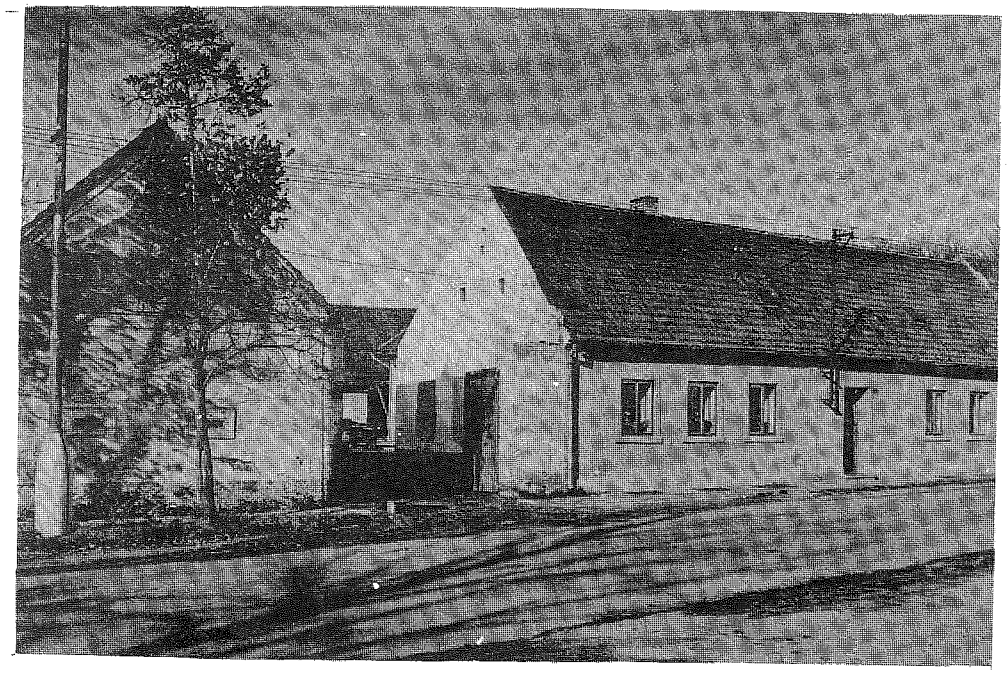
Nález v Kněžských Dvorech (tehdy o. Budějovice, dnes předměstí Čes. Budějovic) z roku 1943 nebo 1944 je vlastně po všech stránkách zahalený v mlhách nejistot.*

Nálezové okolnosti

Ředitel Státního archeologického ústavu dr. Jaroslav Böhm upozornil dopisem ze dne 29. července 1946 vedení Numismatického oddělení Národního musea[1], že "*při provádění kanalisačních prací v obci Kněžské Dvory v r. 1943 byla v domě Anny Šindelářové, čp.7, nalezena hliněná nádoba s 1415 stříbrnými pražskými groši [sic]. Nádoba byla při vykopávce nedopatřením rozbita na několik kusů. Nález byl tehdy před okupanty uta-*

* Děkuji srdečně za podporu mé práce a velké porozumění obtížných jejích okolností vedoucí numismatického oddělení Národního muzea v Praze dr. J. H á s k o v é, CSc, a vědeckým pracovníkům téhož oddělení, zejména dr. Ed. Š i m k o v i, CSc, a prom. hist. D. S v o b o d o v é. Můj zvláštní dík patří ředitelství a emeritním i aktivním pracovníkům Jihočeského muzea v Českých Budějovicích za ochotu k jakékoli pomoci: řediteli dr. E. S c h n e i d r o v i, dr. K. P l e t z e r o v i, dr. St. M a l í k o v i, O. W e i s s o v i a prom. ped. J. M i c h a l o v i. Zvláště si vážím pohotovosti ředitelství Jihočeského muzea, se kterou se rozhodlo dát dělat i spektrální rozbor některých nálezových kusů (pražských grošů).

[1] Čj. 3822. - Dopis je uložen v nálezové kartotéce numismatického oddělení Národního muzea v Praze. Děkuji vedoucí oddělení, dr. J. H á s k o v é, CSc, za laskavé předložení tohoto listu i další korespondence, týkající se nálezu.

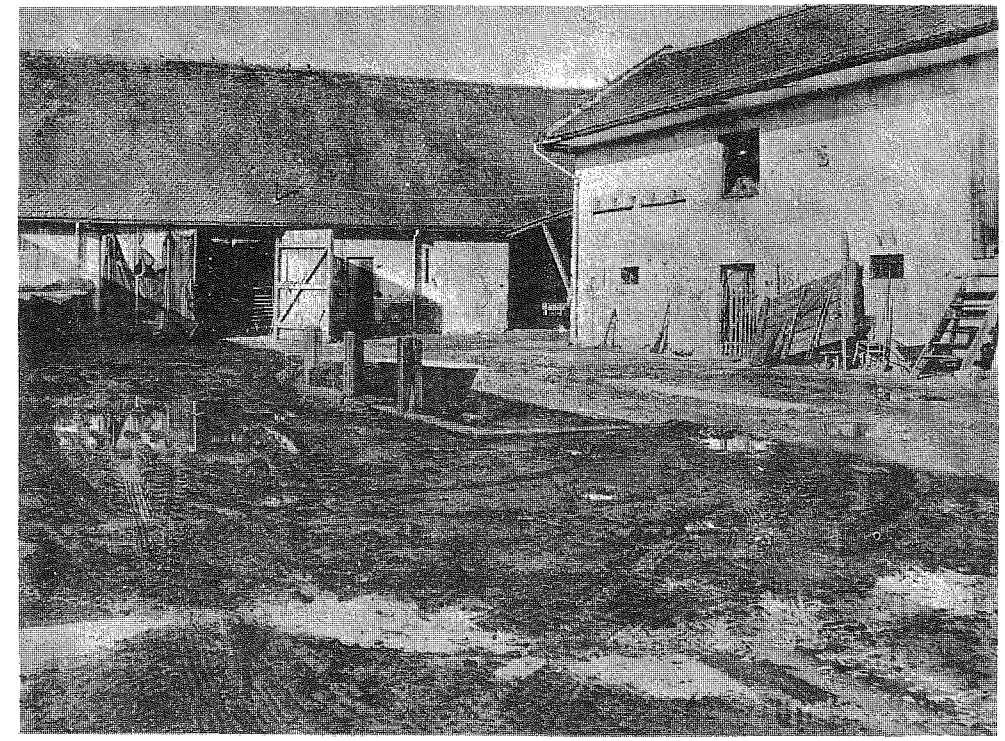
Obr.č.1. Dnešní stav usedlosti čp.7 v Kněžských Dvorech. Foto: P.Šafr, České Budějovice

jen.Nalezené stříbrné mince, jichž je asi 2 kg [sic], byly uloženy do krabice,zapečetěny a uschovány i s poškozenou nádobou v obecní pokladně obce Kněžské Dvory,kde se vše dosud [tedy do 29.7.1946] nalézá." Státní archeologický ústav současně žádal, aby správa Numismatického oddělení Národního muzea nález vyzvedla a zařídila další.

Požádali jsme tedy SNB v Českých Budějovicích o zaslání nálezu do Národního muzea a o sdělení, kdo byl nálezcem a kdo majitelem naleziště.[2] Vlastně obratem jsme pak obdrželi jak nález, tak nějaké střepy nádoby se současným sdělením, že majitelkou místa nálezu byla v době jeho odkrytí Němka Anna Šindelářová z Kněžských Dvorů čp.7, okres České Budějovice, která však v revolučních dnech r. 1945 spáchala sebevraždu. Nálezcem byl František Skalický bytem v Českých Budějovicích. MNV v Kněžských Dvorech odevzdal nález jako propadlý majetek zdarma.[3] *(Obr. č. 1 a 2)*

Poděkovali jsme 22. srpna 1946 jak SNB v Českých Budějovicích, tak MNV v Kněžských Dvorech i ředitelství Státního archeologického ústavu

[2] Dopisem ze dne 14.8.1946 čj. Num.odděl. 92/46.
[3] Dopis SNB v Čes. Budějovicích ze dne 19.srpna 1946, čj.3153/46.

Obr.č.2. Dnešní stav dvora kolem hnojiště při usedlosti čp.7 v Kněžských Dvorech. Foto: P.Šafr, České Budějovice

v Praze.[4] V dopisu MNV v Kněžských Dvorech jsem uváděla, pokud bylo možné,i charakteristiku jejich daru: *"Nález mincí ..., obsahující dosud nespočítané a slepené mince a střepy nádobek."* Neznali jsme tehdy ještě ani přesný počet přijatých mincí, ani jejich váhu.

Uvedené úřední dopisy z r. 1946 nejsou však jedinou zachovanou zprávou o odkrytí nálezu mincí v Kněžských Dvorech.Už dne 30.6.1944 otiskly Českobudějovické noviny o odkrytí nálezu svou zprávu (jedinou,pokud je nám známo.[5]) Je podepsána -kp- a zní: *"Nález pražských grošů z doby krále Václava II. [sic]. Při kopání jímky na močůvku na statku pí. Šindelářové v Kněžských Dvorech u Budějovic ve hloubce asi půl metru se přišlo na starou hliněnou nádobu. Byla vypálena do černa a uzavřena zátkou z téhož materiálu. V nádobě byly uloženy stříbrné peníze, stářím značně vyžité. Jak bylo zjištěno, jsou to pražské groše a haléře z doby panování českého krále Václava II. Tehdy Hory Kutné poskytovaly hojnost*

[4] Dopisy čj. Num. odděl. 103, 106 a 107/46.
[5] Výstřižek z Českobudějovických novin mně dal k dispozici O. W e i s s, jemuž upřímně děkuji za mnohá sdělení o nálezu.

stříbra a proto král Václav II.pozvanými z Vlach zvláštními specialisty dal tam razit ze stříbra peníze, které se staly hledaným platidlem i mimo hranice českého království. Pražské groše se počítaly na kopy a měnily se za 12 haléřů.

Nález těchto mincí je opravdu neobyčejně cenný, neboť se týká doby kol let 1278 - 1300. Nádoba byla značně porušena a její obsah mincí váží 1,58 kg. Vzácný nález prozatím byl uložen na obecním úřadě v Kněžských Dvorech."

Citované svědectví o odkrytí nálezu je na prvý pohled psáno jedním z těch neodborníků,jimž každý pražský groš je grošem Václava II. V námi popisovaném nálezu není ani jediný groš Václava II. Zato se v citované zprávě vyskytují dva údaje pro popis a využití nálezu důležité. Je to zmínka o hliněné nádobce a váhové údaje nálezového celku. Nádobku se nám nepodařilo - jak už bylo uvedeno - vystopovat než v podobě několika střepů dnes nepostižitelných. Naproti tomu sdělil mně O. Weiss,[6] že dcera nálezce, Františka Skalického, se pamatuje, že nález byl *"v nějakých starých plátěných hadrech, které se vyhodily snad již při odkrytí nálezu"*. Je ovšem dobře možné a odpovídá dobovým zvyklostem, že mince byly zabaleny do plátna a s ním vloženy do hliněné nádobky.[7]

Váhový údaj (1,58 kg) se zhruba shoduje s dnešní celkovou vahou. Rozdíl může být vysvětlen i pouhou nepřesností vážení i skutečností, že nevíme, byl-li nález vážen, jak je podobno pravdě, hned po uložení na místním obecním úřadě.

Jeden údaj novinové zprávy nás však hned zarazí. Je to její datum. V citovaných dopisech se mluví obecně o roku 1943. Tištěná zpráva datum neuvádí, je však publikována dne 30.6.1944. Bohužel, nepodařilo se nám až dosud zjistit, který údaj roku je správný, zda 1943 nebo 1944. Nechť však je jím kterýkoliv rok, nález přišel roku 1946 do nevlídného prostředí Numismatického oddělení Národního muzea, jehož místnosti byly v posledních dnech druhé světové války zničeny nacistickou bombou a zůstaly dlouho nepřístupné.[8] Ještě v cizích prostorách byl pak nález čištěn; bohužel starý konzervátor oddělení, Karel Kubelka, byl za květnových bojů těžce raněn a nové síly, později tak vynikající, nebyly v té době plně zapracovány. Dokonce krátce hrozila možnost, že mezi drobné mince nálezu v Kněžských Dvorech budou přimíšeny současně čištěné drobné mince s písmeny IO z nálezu v Kyjově na Moravě. Náprava byla však velmi snadná. Poněvadž jsem měla oba nálezy prohlédnuty (kyjovský jsem studovala při svém návratu z nasazení v říši) a poněvadž jsem věděla s jistotou,že v Kněžských Dvorech se nevyskytl ani jediný moravský peníz s IO, mohlo být zatoulaných několik kusů ihned (po 24 hodinách) vybráno. Cizí drobné mince se smíchat nemohly. Šest kusů rakouských feniků z nálezu kyjovského bylo uloženo od počátku zvláště.[9] Až když byly pro Numismatické oddělení opraveny bombardováním těžce poškozené staré, krásné mincovní skříně, byl i nález z Kněžských Dvorů v jedné z nich (č. II) uložen. Skříně však nebyly - a snad ani nemohly být - opraveny dokonale. Některé nálezové drobné mince sklouzly pohybem tabulek do vzniklé mezery mezi zadní stěnou skříně a "tělesem" tabulek a bylo třeba vyčkat vhodné doby, aby byly vybrány. Tak stále nedocházelo k řádnému popisu nálezu, který se ostatně zdál být běžný, bez větších zajímavostí. Když jsem r. 1959 odcházela do důchodu, pociťovala jsem jako nesplnění své povinnosti, že nález nebyl řádně popsán. A přece z ohledu na mne nikdo nález nepopisoval ani později, až konečně r. 1972 se na popis zeptal představitel majitele, Jihočeského muzea. Projevila jsem ochotu nález popsat. A po dalších několika letech mně byl k popisu vydán.

[6] Dopisem ze dne 10.3.1976.

[7] Viz Em. N o h e j l o v á-P r á t o v á, Nálezové okolnosti českých "pokladů" ze středověku a novověku. ČNM CXVI 1947, oddíl duchovědný, str. 63-70; t á ž, Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, 1955 (předmluva); II, 1956, str. 116-298 a IV, 1958 (Resumé a statistiky). - Odtud je pak třeba sledovat popisy jednotlivých nálezů v Num. sbor. ČSAV i jinde.

[8] Viz Em. N o h e j l o v á-P r á t o v á (E.N.), Skrytá rána. Num. listy I, 1945/46, str. 51-52.

Obsah nálezu

Nález se skládá ze dvou částí, logicky se doplňujících: ze souboru hrubších mincí (500 kusů a 4 zlomky) a z části fenikové (277 kusů a 2 zlomky).[10]

Hrubá mince je jednotná. Jsou to vesměs pražské groše českých králů Karla IV. (1346-1378, 6 kusů) a Václava IV. (1378-1419, 493 kusy). Soubor doplňuje jeden neražený střížek patrně groše Václava IV. Čtyři zlomky jsou z grošů Václava IV.

Drobná mince má pestřejší složení. Jsou tu peníze české (Václava IV. a z husitského údobí, celkem 54 peněz se čtyřrázem; navíc jeden peníz kruhový, zřejmě přimíchaný z jiného nálezu); moravské (9 peněz a 2 haléře); zhořelecké (1 kus); feniky rakouské (68 feniků, jedno fenikové

[9] Viz k tomu, Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á,Nález v Kyjově r. 1942 (mince s IO), NČČsl XIX, 1950, str. 74, 115.

[10] Tím opravuji údaje, uvedené v soupisovém díle Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, 1956, str. 167, č. 2250. - Nahoře podrobněji vylíčená historie nálezu z Kněžských Dvorů jasně předkládá možnosti omylů v počtu kusů. Ani dnes není jisto, že se průběhem doby a dalším rozšířením a prohloubením znalostí o nálezu číselné údaje nějak nezmění.

falsum; 32 půlfeniky a jeden tzv. "Beischlag"; štýrské (4 feniky a 4 půlfeniky); peníze hrabství Halsu (1 fenik a 9 půlfeniků); 85 feniků, 4 celé a olámané půlfeniky bavorské oblasti a jeden, neurčený fenik, patrně falcký nebo koburský.

Zachovalost kusů

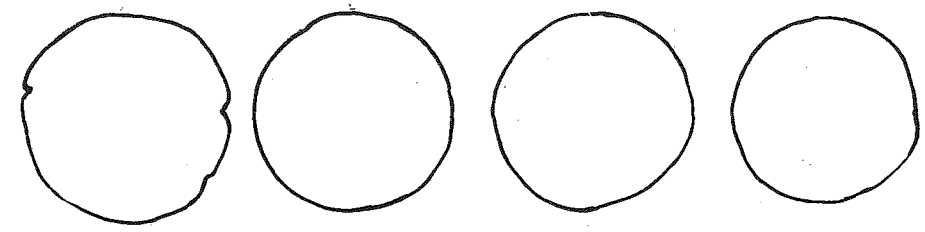
Nález z Kněžských Dvorů patří k nejhůře zachovalým,které jsem kdy mohla blíže prohlédnout.[11] Jsou to v prvé řadě pražské groše, které, i když jsme zvyklí na špatnou jejich zachovalost v nálezech z údobí husitského revolučního hnutí, přímo překvapují svým špatným stavem. Jde u nich o poškození mechanické i o poškození chemické.Čitelnost obrazů a opisů téměř všech grošů z nálezu je porušena v prvé řadě nedokonalou vlastní ražbou, tedy nedokonalým "dosednutím" razidla, a to v převážné většině svrchního, s obrazem české koruny. Tato nedokonalá ražba zanechává ve tváři mince vedle ostře a dobře vyražených částí zcela hladké plochy *(viz tab. III a IV, č. 1 a 2)*. Velmi často bylo však razidlo špatně centrováno a obraz je více či méně posunut ze středu mince.Někdy - a to nikterak vzácně - ocitla se velká část obrazu zcela mimo plochu grošového kotouče, na němž vznikla odpovídající hladká plocha *(viz tab. III, č. 3)*. Velmi častým jevem na obou stranách grošů je i tzv. dvojráz nejpestřejší stupnice od velmi slabého k úplně deformujícímu. Jeden kus je na líci neméně než čtyřikrát ražen téměř do nečitelnosti *(viz tab. IV, č. 4a)*. Řada grošů je prasklá *(viz tab. III a IV, č. 5 a 6)*. Řada má prasklé (roztřepené) okraje. Na mnohých kusech jsou okraje proti ploše mince zvednuté. Někde vyšší okraje zachycují ráz písma a opisu, zatímco střed střížku nemá vůbec obraz. Několik kusů má střížky roztepané ze středu k okraji do zcela tenkého plíšku, který nejen nestačil k zachycení rázu, ale ještě i praskl *(viz tab. III a V, č. 5 a 6)*. Některé

[11] Srovn. Ed. Š i m e k, Bibliografie prací univ. prof. PhDr Emanuely Nohejlové-Prátové, DrSc, Num. sbor. 13, 1973-74, str. 9 - 36 a t ý ž, Bibliografický přehled Čs. numismatické literatury 1771-1971. In: Em. Nohejlová-Prátová, Základy numismatiky, Praha 1975. - Bylo nám (doc.dr.G. Skalskému a mně) vytýkáno, že jsme v třicátých a čtyřicátých letech publikovali leckdy pouhé záznamy o grošových nálezech a že jsme je nezpracovali podrobně (viz např.grošové nálezy v NČČsl namátkou vybírám svazek XI/XII, 1935, 1936). Je třeba jednou říci, že i při vší snaze dvou,později tří odborných pracovníků a několika velmi schopných pomocníků (např. Castelin, Hlobil), kteří se střídali a odcházeli, při nutném respektování soudobých úředních předpisů a majetnických práv měl G. Skalský pravdu svým požadavkem: "zaznamenat - ať si zájemce o zpracování znovu nález vyžádá". Mladá generace čs. numismatiků si neumí dobře představit podmínky numismatické práce té doby.

kusy jsou více i méně poškrábané na plochách obrazů i opisů[12] *(viz tab. IV, č. 7b)*.

Na velké většině mincí jsou z opisů postiženy nejhůře vnější opisy na líci i na rubu (patrně pro menší průměr střížku proti průměru razidla), a to do takové nečitelnosti, že opis, je-li vůbec čitelný, je čitelný jen zčásti ve směru výšky písma.

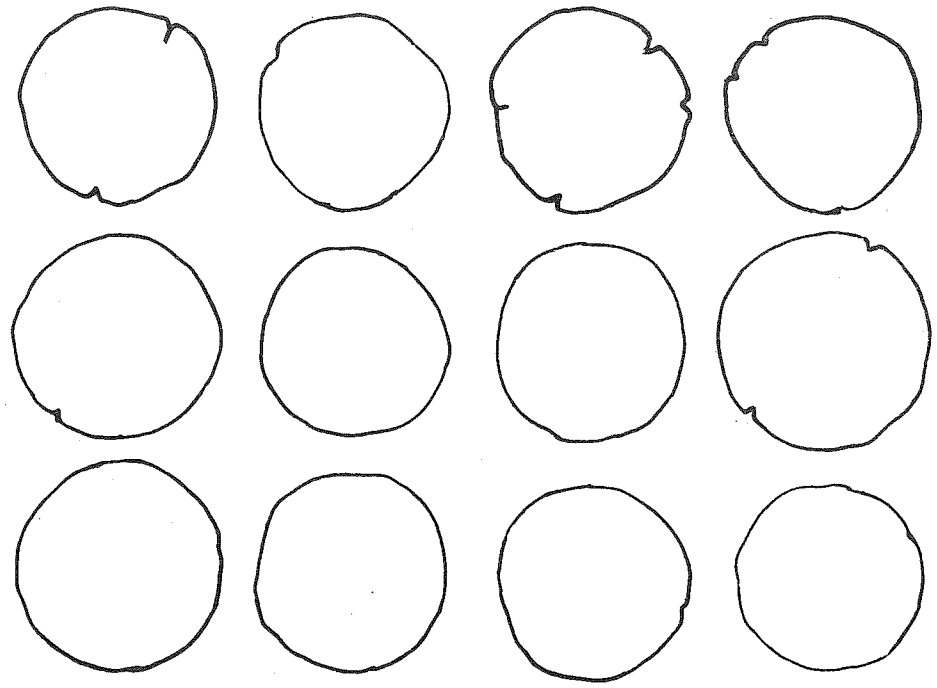
Otázka velikosti střížků a jejich tvaru je zřejmě jednou ze stěžejních. Výklad přípravy střížků doznal v poslední době podstatné změny.[13] Střížky našeho nálezu kolísají ve velikosti svých průměrů jak u grošů Karla IV. (25 x 25,5 mm až 28 x 29mm), tak i u grošů Václava IV. (25 x 26 mm až 29,5 a 30 mm). Neražený střížek groše Václava IV. měří 26 x 27 mm při váze 2,65 g. Tloušťka střížků kolísá mezi jedním milimetrem a půl milimetru na jednom kusu, u kusů ztepaných od středu k okraji je až 1/10 mm. Nestejný je i tvar střížků, jak dokládají nejlépe některé příklady jejich obrysů. *(Viz obr. č. 3 a 4)*. Groše nejsou dodatečně ostřihované. Jejich střížky zachovávají tedy tvar, ve kterém vyšly z mincovny. Nejsou však ani pravidelně kruhové, ale valnou větši-

Obr.č.3. Příklady obrysů pražských grošů Karla IV. z nálezu v Kněžských Dvorech. Kreslil V. Egner.

[12] Konzultovala jsem mechanické i chemické poškození nálezových mincí s několika odborníky,nejpodrobněji s vedoucím chemické laboratoře Archeologického ústavu ČSAV ing. M. Soudným. Předkládám znění jeho záznamu o naší konzultaci již na počátku svých hořejších úvah, abych se na ně mohla postupně odvolávat. Ing. M. Soudnému upřímně děkuji za pohotové prostudování souboru otázek, které vyplynuly z potřeby opřít se o dobrozdání odborníka. - Záznam o konzultaci ze dne 19.2.1976 je uveden v příloze, str.215sl.

[13] Upozornila jsem na nutnost revize našich poznatků o přípravě střížků už r. 1969 v diskusi 2. Numismatického symposia v Brně k přednášce ing.dr. F. Cacha, stejně jako v článku Zur Frage der Prager Dickgroschen (1300-1547) v NZ 87 a 88, 1972, str. 95-102 (viz i Num. listy XXVIII, 1973, str. 1-10) a v Grossi Pragenses, Num. sbor. XII, 1971-2, str. 91-150. Diskuse na symposiu v Brně bohužel nebyla publikována. Studií J. P á n k a, Technologie výroby střížků v kutnohorské mincovně na počátku 15. století, Num. listy XXVII, 1972, str. 1 sl. a zvláště disertační prací H. Š t r o b l o v é, Organizace mincovní výroby v Kutné Hoře na konci 15. a na počátku 16. století,je problém vzniku střížků pražských grošů bezpečně nově vysvětlen.

Obr.č.4. Příklady obrysů grošů Václava IV.z nálezu v Kněžských Dvorech. Kreslil V. Egner

nou spíše mírně protáhlé do oválu.[14] Poměrně málo kusů je olámaných. Dva kusy jsou zcela rozlomeny. Lom je starý a groše se dají dobře sestavit. Zato čtyři další zlomky grošů (zhruba jedna polovina a tři čtvrtiny) nelze sestavit: pocházejí ze tří rozličných grošů.

Ke všem stopám mechanického poškození je třeba připočíst ještě obvyklou opotřebovanost ("ošoupanost") grošů oběhem, než se dostaly do nálezového souboru. Je jen logické - přijímáme-li obvyklé chronologické řazení pražských grošů Václava IV.-že kusy s tzv.nízkým (nebo "malým") písmem jsou opotřebovanější než nejmladší groše v nálezu (s vysokým písmem a obrácenými písmeny N = И a S = Ƨ). V některých případech jsou groše "ošoupány" až do nečitelnosti.

Ke všem těmto obvyklým zjevům mechanického poškození nálezových kusů, i když v každém ohledu větším než jindy, připojují se však šledy poškození chemického. V prvé řadě doklady velikého napadení nálezového souboru korozí, která zanechala na většině kusů stopy v podobě dolíčků drobnějších nebo hrubších *(viz tab.IV, č. 8a)*, ať byly napadeny části mince opravdu ražené, nebo hladké tj. plochy razidlem nezpracované *(viz tab. III a V, č. 9b)*.

[14] Viz citace v předchozí poznámce a *viz obr. 3 a 4* (obrysy).

Stopy koroze se vyskytují v rozličné míře v našem souboru velice často, lze říci že téměř na všech kusech. Dokonce i na nejmladších (s vysokým písmem), ačkoliv na těch jsou nejmenší *(viz tab.III, č. 10a + b)*. Nález, čištěný v poválečném údobí pouze v roztoku kyseliny citronové, nebyl, jak se zdá, sdostatek vysušen. Po třiceti letech se na něm projevují stopy sekundární koroze.[15] I když jsou nepatrné, jsou dobře sledovatelné v barvě některých kusů,na kterých se totiž projevuje nádech šedohnědočervený; na jiných však spíše zelenožlutavý. Zkouška ing. M. Soudného, vedoucího chemické laboratoře Archeologického ústavu ČSAV, ukázala příčiny. Nádech šedočervený je tak jasný, že vzbuzoval otázku,nejsou-li tyto kusy (celkem 93 grošů) nějakou příměsí nálezového celku. Nález z Kněžských Dvorů neležel totiž bez pohnutí. Byl použit pro film Staré české mince, natáčený dr. P. Radoměrským a i po mém odchodu do důchodu 1. 5. 1959 bylo jeho grošové části použito pro další film, v září r. 1959; studoval jej pro svá díla i doc.dr.J. Sejbal, který měl zřejmě i vypůjčeny drobné mince moravské.[16] Zkouška ing. M. Soudného[17] však barvy kusů téměř zcela vyrovnala a nedovoluje tedy uvažovat o odchylném původu grošů.

Vedle stop koroze, obvyklé na nálezových stříbrných mincích objevují se však v našem nálezu sledy chemického poškození, dosud v našich nálezech nepovšimnuté. Na valné většině nálezových kusů (v první řadě grošů, ale i u drobné mince, třebaže na ní v míře daleko menší a vzácněji) se vyskytují jakési puchýřky, vřídky, rozličné velikosti. Jsou buď zcela drobné (nazvali jsme je v diskusi "bublinky"; *viz tab. III a VI, č.11*) nebo skutečné vřídky či puchýřky, průměru až 3 mm *(viz tab. III, č. 12a; tab. VI, č.13a; tab. VII, č.14)*. Jejich původ je shodně vykládán jak numismatiky, tak chemiky a kovoznalci jako následek elektrochemických pochodů na bázi lokálních elektrochemických článků, přičemž se uplatňují i fyzikální vlastnosti kovů a jejich slitin. Zvláště je tu pak třeba zdůraznit, že nález byl ukryt patrně přímo na hnojišti, snad zalit močůvkou.

Puchýřky (vřídky, bublinky) se tedy objevují na většině nálezových kusů, hlavně na groších. Pokrývají hladké plochy ražeb, vzniklé - jak jsme již připomenuli - nedokonalou ražbou *(viz tab. VI, č.15a)*. Vyvstávají mezi částmi obrazů i mezi písmeny opisů.Pokud jsou malého průměru, je nesnadno je někdy odlišit od úmyslně vyražených teček (např.ve smyčkách obou pramenů ocasu českého lva). Někde působí jako zbytky vyšších

[15] Viz příloha,str.215sl.: Záznam o konzultaci s ing. M. Soudným.

[16] Srovn. hlavně Několik poznámek k nové chronologii, Mor.num.zprávy 4, 1958, str. 15-19; Moravská mince doby husitské, Brno 1965; Moravské čtyřhranné mince v českých nálezech doby husitské, Mor.num.zprávy č.13, 1973, str. 36-43.

[17] Viz příloha,str.215sl.: Záznam o konzultaci s ing. M.Soudným.

částí obrazů i písma, ale proti tomu jasně mluví skutečnost, že se vyskytují i na zcela hladkých plochách i zase mezi písmem a obrazy.

Ing. M. Soudný věnoval ve svém zápisu o konzultaci otázek kolem korozní problematiky na pražských groších nálezu z Kněžských Dvorů[18] otevřením kovového puchýřku pozornost i jeho výplni i situaci po dokonaném transféru obsahu korozního nárustu, který zanechává po sobě stopu v podobě malého "jezírka". Na některých groších tak dochází k odkrytí jakéhosi vrstvení mincovního stříbra na sebe.

Ale vedle těchto malých jezírek se na našem materiálu vyskytují "jezírka" ještě jiná, další svědectví jiného druhu poškození nálezových kusů *(viz tab. III a V, č.16a)*: Na povrchu některých grošů se houževnatě drží tmavší,široká čára podoby nepravidleného kruhu nebo oválu, průměru 8 - 14 mm. Tato "jezírka" jsou zřejmě stopami drobné mince přilepené na hrubou minci. Sledy nalepení nebyly patrně dostatečně vymyty.

Všechen tento soubor mechanického i chemického poškození mincí obsažených v depotu z Kněžských Dvorů jen potvrzuje náš soud o velmi špatné zachovalosti nálezového materiálu. Jeho bližší určení a roztřídění je tak velmi znesnadněno a jeho význam pro nějakou chronologii pražských grošů Václava IV. je tak značně oslaben.

Popis nálezu

Nález z Kněžských Dvorů je složen z těchto ražeb:

Čechy

Karel IV. (1346-1378)

pražský groš (6)

Václav IV. (1378-1419)

pražský groš (493)

neražený střížek pražského groše (1)

peníz se lvem a čtyřrázem (celkem 54):

staršího typu (10) - 0,355 g. *(viz tab. VIII, č. 17)*; 0,266 g; 0,275 g; 0,501 g; 6 kusů: 2,20 g; nedostatečně čitelný, spíše staršího typu (kladu jej před r. 1419) (13) - 13 kusů: 4,10 g. Na některých kusech jsou dobře viditelné "bublinky";

mladšího typu (Castelin, Drobná mince[19] č. 41 nebo spíše č. 51, z let 1419 - 1436) (8) - 8 kusů: 3,60 g. Na dvou kusech jsou jasně znát otevřené bublinky *(viz tab. VIII, č. 18a)*;

[18] Viz příloha,str.215sl.: Záznam o konzultaci s ing. M. Soudným.

[19] K. Castelin, Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300-1471, Praha 1953. - Užíváme pro pokud možno přesnou představu drobných mincí v nálezu odvolávky na jejich odpovídající publikaci, i když vždycky nesouhlasíme s jejich bližším určením.

mladšího typu (Castelin, l.c., č. 43 a var. č. 54) (16) -16 kusů: 6,60 g. Téměř na každém kusu jsou drobné bublinky, otevřené i zavřené;

mladšího typu (Castelin nejspíše 54 var., ne dost čitelné) (7) - 7 kusů: 3,20 g. Hodně poškozené, téměř na každém jsou bublinky, otevřené i zavřené

Polovina 15. století,

peníz kruhový (nepravidelného kruhu), tři a tři měsíčky v hřívě (1) - 0,340 g. Castelin Ø; příbuzný: Nohejlová , Num. sbor.III, 1956, str. 186.

Morava

Jošt (1375-1411), *Brno*

peníz s moravskou orlicí a se čtyřrázem (z údobí 1404 - 1411) (6): Sejbal,[20] str. 108, č. 34, 0,287 g; Sejbal, tab. VI, č. 25, 0,134 g (olámaný); tamže VI, č. 28 nebo 29, 0,331 g; tamže VI, č. 34, 0,131 g (olámaný); tamže VI, č. 36, 0,197 g a 0,196 g (poškozené). Velmi vzácně se na penězích vyskytují i bublinky.

haléř (2): Sejbal, str. 109, č. 39, 0,165 g a 0,151 g

Albrecht Rakouský (1423-1435), *Brno*

peníz s moravskou orlicí a se čtyřrázem (2): Sejbal, str. 160, č. 68, 0,351g; tamže X, č. 79, 0,201 g (poškozený). Na obou nepatrné bublinky.

Neurčený (nečitelný) peníz se čtyřrázem (Jošt?), *Brno*,před r. 1404 (1): Sejbal, str. 96 - 97, č. 2-8 (?), 0,517 g. 14 x 15 mm.

Horní Lužice - město Zhořelec

peníz zhruba typu Radoměrský,[21] str. 128, č. 6 (odchylné kresby) (1) - 0,30 g. Srovn. i Castelin, NČČsl VIII, 1932 a Mikš, NČČsl

[20] J. Sejbal, Moravská mince doby husitské, Brno 1965 (Numismatica Moravica I). Bohužel, neodpovídají si popisy jednotlivých kusů peněz a haléřů tak, jak je viděl a dal nakreslit Sejbal a jak je vidím já. Proto cituji u některých svých kusů jiná Sejbalova čísla. Dostáváme se tak na hranici problému, kolik subjektivního cítění bývá použito při popisu a reprodukci (zejména kresebné) jednotlivých mincí. V Sejbalově a mém popisu nesouhlasí však ani váhové údaje, aniž mohu pochybovat o Sejbalově nebo o své snaze o přesné jejich zjišťování. Vzpomínám při té příležitosti svého rozhovoru s prof. A. Loehrem za mého nuceného pobytu ve Vídni za války, kdy jsme uvažovali o významu vah a o potřebné míře jejich přesnosti vůbec. Prof. Loehr tehdy poukázal na to, jak opatrně je třeba užívat vahových pojmů, když se např.v málokterém kabinetě sledují velmi zřídka i jen samy poruchy a přesnost jednotlivých vah a když táž mince, vážená na dvou přístrojích představuje dvě veličiny od sebe se lišící, třeba nepatrně.

[21] P. Radoměrský, Nález mincí z 15.století v Králově Dvoře u Berouna, Sbor. NM v Praze, řada A - Historie, XXI (1967), č. 3 str. 109 - 191.

XIX,1950.Peníz má linkový čtyřráz a je buď nejmladší ražbou nálezu, nebo náhodnou přimíšeninou, pro což by svědčila barva kusu, odlišná od všech ostatních.

D o l n í R a k o u s y

13. s t o l e t í

falzum vídeňského feniku: podle Ed. Fialy.[22] XXXV,2 - Přemysl Otakar II.; podle A. Luschina, MA,[23] tab.VIII, č. 114/rev. nečitelný - Albrecht I. (1282-1308) (1) - 0,567 g (olámaný)

14. s t o l e t í

vídeňský fenik s hlavou berana: Luschin, Wiens Mzw,[24] č. 162; týž, MA, str. 172, č. 163 (1) - 0,349 g

vídeňský fenik s hlavou kozoroha ("Böckler", "Pöckler"): Luschin, Wiens Mzw, č. 163; týž, Umrisse, str. 37, č. 64 a tab.V, 89; týž, MA, č. 164; Luschin,[25] str. 261, č. 4 (2) - 0,521 g; 0,354 g (vylomený)

15. s t o l e t í

A l b r e c h t V., *pod poručnistvím Vilémovým* (1404-1406), *Vídeň*

fenik L.5 s gotickými lístky (1404-1405) (15)- jeden ve dvou zlomcích, jiné olámané - průměrná váha: 0,393 g. Na některých jsou malé vřídky, otevřené i zavřené

půlfenik k L.5 s gotickými lístky (3) - průměrná váha: 0,210 g. Na dvou kusech jsou patrny malé bublinky

fenik k L.č. 5 s jetelovými lístky (1405-1406) (9) - průměrná váha: 0,483 g. Téměř na všech jsou malé bublinky

půlfenik k L.č. 5 s jetelovými lístky (8) - průměrná váha: 0,137 g. Na většině jsou malé bublinky, na jednom i vřídek

půlfenik k L.č.5, zn. nečitelné (3) - průměrná váha: 0,207 g. Jeden kus je olámaný a má drobné bublinky

A l b r e c h t V., *pod poručnictvím Leopoldovým* (1406-1411), *Vídeň*

fenik k L.č. 6 s jetelovými lístky (15) - průměrná váha: 0,460 g. Na deseti kusech jsou malé bublinky, i vřídky

půlfenik k L.č.6 (4) - průměrná váha: 0,132 g. Na jednom, olámaném, jsou bublinky

[22] Ed. F i a l a, České denáry, Praha 1895.

[23] A. L u s c h i n - E b e n g r e u t h, Wiener Münzwesen im Mittelalter, Wien 1913. Dále jen: Luschin, MA.

[24] A. L u s c h i n - E b e n g r e u t h, Wiens Münzwesen, Handel und Verkehr im späteren Mittelalter. Ex: Geschichte der Stadt Wien, Wien 1902. Dále jen: Luschin, Wiens Mzw.; t ý ž, Umrisse einer Münzgeschichte der altösterreichischen Lande im Mittelalter (zvl. ot. z NZ, N.F. II Bd), Wien 1909 (dále jen: Luschin, Umrisse).

[25] A. L u s c h i n - E b e n g r e u t h, Das Münzwesen in Österreich ob u. unter der Enns im ausgehenden Mittelalter, Wien, 1914.Dále jen: Luschin (nebo L.).

půlfenik neobvyklé velikosti (11 x 12 mm),váhy (0,285 g) i rázu (1) - ražený na jiné minci; razidlo dobře nedosedlo a zejména obraz štítu je vyražen pouze obrysově

A l b r e c h t V., *pod poručnictvím Vilémovým nebo Leopoldovým* (1404-1411), *Vídeň*

půlfenik, nečitelné iniciálky poručníkovy (2) - 0,139 g a 0,153 g (oba vylomené!). Na obou jsou stopy po bublinkách (otevřených)

A l b r e c h t V., *samostatná vláda* (1411 - 1439), *Vídeň*, Ulrich Gundlach

fenik k L.č. 11 (22) - průměrná váha: 0,420 g. Na devíti kusech jsou drobné bublinky

půlfenik k L.č. 11(12) - průměrná váha: 0,146 g

tzv. Beischlag (?) půlfenik k L.č. 12 (1) - 0,201 g *(viz tab.VIII. č. 19)*. Tento kus patří k "Beischlagům", které byly od r. 1914 (vydání Luschinova díla) často shledány v českých nálezech.[26]

nečitelné mince: fenik údobí 1. poloviny 15. století: znatelný je jen trojpás (1) - 0,492 g. Má na obou stranách bublinky

zlomky dolnorakouských neurčených půlfeniků z let 1404 - 1430 (2 kusy váhy - dohromady - 0,139 g)

Š t ý r s k o

L e o p o l d (1404 - 1406), *Št. Hradec*

fenik s L-P-D, L.č. 7 s jetelovými trojlístky (1) - 0,453 g

A r n o š t Ž e l e z n ý (1406 - 1424), *Št. Hradec*

ražba po r. 1409 L.č. 17 (3), jeden kus dvakrát ražený - průměrná váha 0,50 g. Na jednom kuse nepatrná bublinka

půlfenik k L.č. 17 (4) - průměrná váha: 0,150 g. Na jednom kuse je nepatrná bublinka

H r a b s t v í H a l s

J a n I., lantkrabí Leuchtenberský (1379 - 1407)

fenik Sirový,[27] č. 83, str. 168, tab. X, č. 50 (1) - 0,345 g. Na obou stranách jsou nepatrné bublinky

[26] Příkladem uvádím: feniky v nálezech: Horka (Vrbatův Kostelec) 1938, č.2261; Jakubín 1938, č.2266, 2 kusy; Chválkovice 1932, č. 2283; Třebotovice 1925, č.2611; Bystřice p.Pernšt. 1947, č. 2894; půlfeniky: Humpolec 1913, č. 2264; Jakubín 1938, č. 2266; Chvalkovice-Koberovice 1932,č.2283; Praha,Jungmannova ul.1928,č.2340; Čáslav 1935, č. 2341; Želiv 1915, č. 2364; Přeštěnice 1966, č.2412; Čiměř 1934, č. 2530; Králův Dvůr 1947, č.2546 a viz Rad.; Kyjov 1928, č. 2552,2 kusy;srovn.i Ed. S i r o v ý, Nález Strážovský, Věstník Num.spol.čs. IV, 1922, str. 160 sl., tab. X a XI.

[27] (J. P. Beierlein), Die Medaillen und Münzen des Gesammthauses Wittelsbach I-II., v novém zpracování vědeckých pracovníků mincovního kabinetu, München 1897 (dále jen W.).

Jan III. (1407 - 1443) a jeho synové Ludvík (+ 1485) a Fridrich VII. (+ 1487)

půlfenik (9: bez čitelné značky - 5; značka křížek - 1;značka půl lilie - 1; značka pětilistá růžice s plným středem - 1;značka pětilistá růžice s prázdným středem - 1) - průměrná váha: 0,144 g. Stopy po bublinkách nejsou patrné

Bavory - před rozdělením

Štěpán II. (1347 - 1375), *Mnichov*

fenik (celkem 22): W.[27] č. 145, hlava mnicha s křížem (routový štít) (13) - průměrná váha 0,409 g. Na některých kusech jsou malé bublinky; - totéž, rub nečitelný (1) - 0,401 g; W. č. 146, hlava mnicha se štítkem s routami (routový štít) (7) - průměrná váha: 0,408 g. Na některých kusech jsou malé bublinky i vříd̆ky; - totéž, W.č. 148 - na rubu štít kruhový (1) - 0,381 g.Má malé bublinky.

Bavory - Mnichov

Jan II (+ 1397), Štěpán II. a Fridrich (1375-1376, 1384-1392), *Oetting*

fenik W.č. 155, oettingský pes (routový štít) (10) - průměrná váha: - 0,430 g. Na některých jsou malé bublinky, na některých malé vříd̆ky (i otevřené)

Jan II. (1375 - 1397) *Mnichov*

fenik před r. 1395 (celkem 5): W. č. 178 (Noss, NZ 1920,str.91, č. 86), bez značky (1) - 0,510 g. Kus má hodně bublinek; - totéž, značka tečka (2) - průměrná váha: 0,450 g. Jeden kus má bublinky, druhý vříd̆ky;-totéž, značka hvězdička (2) - průměrná váha:0,500g. Oba mají malé vříd̆ky i otevřené

Arnošt (1397 - 1435) s Vilémem III. (1397 - 1435), *Mnichov*

fenik (celkem 4): W.č. 160 (1) - 0,515 g; W.č. 161 (s hladkým kruhem a hvězdičkou) (1) - 0,515 g; W.č. 161 s (hladkým kruhem a hvězdičkou) (1) - 0,414 g; W.č. 167 (1) - 0,289 g

Bavory - Ingolstadt

Štěpán III. (1375-1392-1402-1413), *Ingolstadt*

fenik (jednostranný) W.č. 3381 (bez značky?) (1) - 0,52 g.Má malé bublinky

fenik W.č. 3384 (na rubu S s kladivem?) (2) - 0,341 g; 0,440 g.

Štěpán III. s Ludvíkem VII. (1402 - 1413), *Ingolstadt*

fenik (celkem 8): bez značky nebo značka nečitelná, W.č. 3388 (2) - průměrná váha: 0,445 g; značka tři tečky nestejně veliké,

W.č. 3386 (1) - 0,425 g; značka kladivo, W.č. 3387 (2) - 0,429 g; 0,425 g: Jeden má otevřené vříd̆ky; značka pětipaprskovitá hvězdička, W.č. 3392 (2) - průměrná váha: 1,25 g. Oba kusy mají vříd̆ky i bublinky; značka měsíček s tečkou, W.č. 3394 (1) - 0,576 g. Na kusu je znatelné "jezírko" po otevřeném vříd̆ku

Štěpán III. s Ludvíkem VII. (1402 - 1413), *Wasserburg*

fenik (celkem 7): W.č. 3395 (4) - průměrná váha: 0,390 g. Mají malé bublinky a vříd̆ky (i otevřené); - totéž, značka tečka (?), W.č. 3395 (2) - průměrná váha: 0,300 g. Jeden je prasklý,druhý má otevřený vříd̆ek; značka kroužek, W.č. 3396 (1) - 0,500 g. Má malé bublinky

Bavory - Landshut

Jindřich IV. (1393 - 1450), *Landshut*

fenik (celkem 12): W.č. 3424 (helmice mezi křížky v kruhu), viz i Kellner,[28] str. 25, č.11 (2) - průměrná váha: 0,450 g. Oba kusy mají bublinky; - totéž,jen křížky leží šikmo (2) - průměrná váha: 0,475 g. Oba kusy mají nepatrné bublinky; - totéž, W. výslovně neuvádí (k č. 3425), Kellner, str. 24, č. 9 (s citací W.č. 3425), ale gotické h je v kruhu, helmice bez kruhu; Kellner č. 10 (3) - průměrná váha:0,500 g (jeden kus silně olámaný). Všechny tři kusy mají drobné bublinky; - W.č. 3430, ale helmice v kruhu (Kellner, str. 25, č. 12) (2) - průměrná váha: 0,450 g. Mají malé bublinky; W.č. 3429 (Kellner, str. 24, č. 6) (1) - 0,450 g. Má vříd̆ky. - Kellner klade všechny tyto kusy do let 1406 - 1430. - W.č. 3432 var. (helmice bez řemínků), rev. hladký, Kellner, str. 23, č. 5, ale střížek je menší (13 x 16 mm) (1) - 0,400 g.Má drobné bublinky; - totéž, W.č. 3432, helmice s jemnými, sotva znatelnými řemínky (Kellner, str.23, č.5, ale střížek je menší 14 x 15 mm) (1) - 0,400 g. Má drobné bublinky. Kellner soudí, že tyto kusy byly raženy podle úmluvy z 31.10.1395.

Jindřich IV. (1393 - 1415), *Oetting*

fenik (celkem 12): W.č. 3437 (7) - průměrná váha: 0,470 g. Čtyři mají bublinky i otevřené vříd̆ky; W.č. 3438, ale ne dost čitelný: písmeno H je mezi šesti nepravidelně rozestavenými tečkami, které jsou spíše bublinkami (jedna je malý otevřený vříd̆ek) (1) - 0,700 g; W.č. 3439 (4) - průměrná váha: 0,675 g. Tři mají bublinky nebo stopy po otevřených vříd̆kách.

Neurčený bavorský fenik olámaný (1) - 0,185 g; jiné dva a neurčený půlfenik (váží dohromady 1 g).

---

[28] H. J. Kellner, Bayerische Münzkataloge Bd. 2. Die Münzen der niederbayerischen Münzstätten, Grünwald b. München 1958.

B i s k u p s t v í P a s o v (?)
P o l o v i n a 13. s t o l e t í,
půlfenik podle pasovského rázu, váhy 0,281 g, Kellner, str. 82, č. 32,ale čtyřráz na rubu nečitelný. Obraz a celý charakter odpovídá spíše rakouskému půlfeniku k Luschinově MA č. 134 a Kochovu [29], č. 22 na tab. VII.

Neurčený fenik (H o r n í F a l c? - K o b u r g?), ne dost čitelný, olámaný (1) - 0.197 g *(viz tab.VIII.č.20)*, srovn.Streber, Oberpfalz, R u p r e c h t I. (1353 - 1390), *Amberg;* Streber, Koburg II, č. 9 (po 1428)[30] a Noss,[31] NZ 1920, str. 92, č. 111.

Neražené zlomky: 1 střížek půlfeniku váhy 0,149 g; 1 olámaný střížek (feniku? půlfeniku?) váhy 0,090 g; dva malé úlomky váhy dohromady 1,171 g, přičemž na nejmenším úlomku jsou znát stopy písmen (GL k L.č. 12).

* * *

Ačkoliv naše studie o nálezu v Kněžských Dvorech nechce být příspěvkem ke stanovení chronologického sledu pražských grošů, musíme se přece vrátit k bližšímu rozboru jejich souboru.

K a r e l IV.: pražské groše tohoto panovníka jsou, pokud jsou čitelné, typu Veselý,[32] tab. XIV, č. 4. Někde se od citovaných odchylují, někde jsou nečitelné. Je jich celkem 6 kusů:

1. Veselý, l.c. tab. XIV, č. 4, 27 x 27 mm, 2, 65 g;
2. tamže, var., 26 x 27 mm, 2,50 g;
3. tamže, var.: Nohejlová, Česká Skalice, tab. III, č. 23 var.,[33] 25 x 25,5 mm, 2,01 g.
4. tamže, var. a na rubu nečitelný, 27 x 26 mm, 2,85 g.
5. a 6. obrazy nečitelné, opisy zčásti čitelné: 25,5 x 26 mm, 2,55 g a 28 x 29 mm, 2,78 g.

V á c l a v IV.:pražské groše Václava IV. tvoří nejpočetnější skupinu nálezových mincí. Je jich 493 kusů, které můžeme rozdělit do všech známých typů a mnohých variant. Ale, ačkoliv jsme je sledovali podle všech obvyklých kritérií, ona poškození (mechanická a chemická), o kterých

[29] B. K o c h, Studien zum österreichischen Münzwesen des 14. Jhts. (Der Fund von Bierbaum), NZ 77, 1957, str. 58 sl.
[30] F. S t r e b e r, Münzen des Bischofs Gerhard von Würzburg, München, 1842 a t ý ž, Die ältesten in Koburg u. Hildburghausen geschlagenen Münzen, München 1853. Dále jen Streber.
[31] A. N o s s, Der deutsche Anteil am Rabenschwander Fund, NZ 53, 1920, str. 91.
[32] S. V e s e l ý, Pražské groše Karla IV., Num.sbor. 10,1967/68, str. 123-138, tab. XII-XIV.
[33] Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Neznámé drobné mince Karla IV. Nález mincí z České Skalice 1895 a z Emauz v Praze 1951,Num. sbor. I, 1953, str. 52-74, tab. III a IV. (dále jen Česká Skalice). Srovn. i Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, č. 2061 a 2062.

jsme se už blíže zmínili v kapitole o zachovalosti nálezových kusů, nedovolují přesněji a podrobněji popsat jednotlivé groše.

Všichni,[34] kdož jsme se kdykoliv obírali grošovými ražbami Václava IV., použili jsme při cestě za chronologickým zařazením u čitelných kusů jejich základního rozdělení na groše s "malým" (tj. nízkým: 2 - 2,5 mm vysokým) písmem v prvé řadě ve vnitřním opisovém pruhu na líci grošů jako svědectví pro nejstarší grošové ražby tohoto panovníka; pak se "středním" písmem (2,5 - 3,5 mm) a konečně s písmem "velkým" (tj. vysokým 3-4 mm), které je charakteristickou známkou nejmladších grošů Václava IV., zvláště, má-li ve svých opisech obrácená písmena N (=И) a S (=Ƨ). Tohoto základního schématu jsem použila i při pokusu o rozdělení grošů v nálezu z Kněžských Dvorů. Nízké písmo má (včetně kusů se silně posunutým rázem) 367 celých a 4 zlomky groše (váhový průměr 80 vážených kusů je 2,635 g). Jakost (črtem) byla zkoušena u 6 kusů (viz metrologické údaje str.220) a je 600(2), 700(1) a 890(3) /1000. Lepší jakost zaznamenáváme u kusů s tzv. otevřenou korunou. Střední písmo nalézáme na 74 kusech (váhový průměr 27 kusů je 2,595 g); jakost u 2 kusů je 700 a 600/1000;velké (vysoké) písmo na 38 kusech (o váhovém průměru všech kusů 2,584 g), jakost 2 kusů: 600 a 890/1000. Na 14 nečitelných groších nemůžeme ovšem stanovit ani výšku písma (4 vážené kusy měly průměrnou váhu: 2,689 g). Neodlišujeme přitom odchylky typů písma. Charakter jeho na některých kusech si však zaslouží zmínky i při nevelkých cílech,které jsme si vytkli: myslím tu na přímo kaligrafické písmo několika mála grošů, s velmi dobře centrovaným lícním obrazem s typy podobnějšími antikvě, ale hrubšími;charakter rázu doplňují i hrubší perličky zvláště vnitřního kruhu podoby obdélníčků dohromady splývajících.

Jednotlivá písmena se celkem neliší od sebe v žádné výškové skupině písma: písmena E, C, D, B a O jsou zaškrcena, písmeno M je téměř všude v antikvě (ale tří hlavních variant: M, ᴍ, ᴍ), jen výjimkou se vyskytuje𝓜; písmeno S je většinou *S*, výjimkou ꜱ a ᔕ, . U vysokého písma pak Ƨ. Nejlépe a nejčastěji ze zcela zkorumpovaných opisů zachycujeme tvar písmene N ve slově WENCESLAVS. Jenže ani ono nemohlo být základem časového rozdělení, jsouc za prvé velmi závislé na vůli řezače kolků, za druhé vyskytující se ve všech velikostech písma.

Písmeno N se ve jménu panovníkově objevuje ve dvou druzích nižšího (nízkého a středního písma) na 244 groších v čitelném, na ostatních

[34] Srovn.K tomu Ed. Š i m e k, Bibliografický přehled československé numismatické literatury 1771-1971. In: Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Základy numismatiky, Praha 1975 (uzavřeno v prosinci 1972).Odtud je třeba soupis grošových nálezů doplňovat.Upozorňuji na řadu grošových nálezů, publikovaných v Num. sbor. 13, 1973/74 i v Num.sbor. 14, 1975/76.

v nečitelném tvaru. Čitelné má podobu N : 7x; Ⅱ : 3x; Π : 143 x; Ⲛ, Ⲏ, Ⲏ: 66x; ∩: 19x; Ж : 2; И : 4 x. Z grošů vysokého písma má 32 tzv.obrácené N (И), čtyři nečitelné, dva Π (šibeničku).

Velmi charakteristická jsou na pražských groších rozdělovací znaménka mezi jednotlivými slovy opisů. Patří k radostem popisu grošového nálezu, když se v silném zvětšení a ostrém osvícení vynoří čitelné rozdělovací znaménko nebo jeho část. Pokud jsou na kusech našeho nálezu znaménka čitelná, tvoří je na líci ve vnitřním opisu mezi jménem panovníkovým a označením jeho pořadí WENCESLAVS TERTIVS nejčastěji dvojtečka (nad sebou⁚ nebo šikmo nad sebou ⁚) nebo dva kroužky (a to nad sebou ⁚ nebo šikmo nad sebou ⁚); vyskytují se i jedna tečka velká a druhá malá (• ; •) nebo i jedna tečka u nohy písmene T. To však jsou výjimečné případy.

Ve vnějším opisu DEI GRATIA REX BOEMIE, který zahajuje jako obvykle křížek (nejjemněji propracovaný u kusů s vysokým písmem) jsou (zase: pokud lze přečíst) nebo měly být mezi slovy DEI a GRATIA a REX a BOEMIE vždy dva ležící křížky nad sebou, výjimkou pouze jeden křížek. Důležité znaménko mezi GRATIA a REX má,je-li čitelné, podobu čtyřlistého kvítku několikeré kresby: nejčastěji ✤, jindy se středem prázdným ✣, vzácněji složeného z obdélníčků ✣.

Rubní znaménko mezi slovy GROSSI a PRAGENSES je na velké většině grošů podoby čtyřlistého kvítku jako na líci ve vnějším opisu. K jeho variantám přibývají však vzácně i další: ❁(podoba čtyřlisté růžice) a ✤ (s lístky na sobě položenými).

Výjimečně se vyskytuje na tomto místě rubního opisu i znamení tří kroužků (⁘ , Radoměrský č. 2, na groších nízkého písma a prvního typu lva celkem čitelné tři kusy a dva mezi kusy s nízkým písmem a se lvem nečitelného typu); tří lístků, sestavených do trojlistu (☘, Radoměrský č. 3 nebo 4 čitelných: 6 v nízkém a 1 ve středním písmu); šestipaprskovité hvězdičky (Radoměrský č. 1, dva exempláře s nízkým písmem). Začátek každého opisu je označen obvyklým způsobem: na líci vždy křížkem, na rubu křížkem mezi dvěma šestipaprskovitými hvězdičkami.

Dalšími důležitými kritérii jsou ovšem oba obrazy, lícní a rubní,tj. obraz české koruny a obraz českého lva. Bohužel, zmíněná špatná zachovalost při poměrně vysokém počtu kusů nedovoluje přesné rozdělení, i když na některých kusech nalézáme části obrazů nejen dobře čitelné, ale i krásně vyražené. Proto právě se ustálil zvyk přihlížet u grošů Václava IV. v prvé řadě k výšce a tvaru písma. Upozorňuji přitom i na jistou subjektivnost popisů nálezů mincí, v nichž se např. pro fotografickou reprodukci vybírají z pochopitelných důvodů leckdy jen dobře zachované kusy. Špatné, i jen zčásti čitelné, se tak dostávají neprávem mezi nedobré.

Podle obrazu české koruny, pokud tedy nemizí v náhodnosti zachovalých plošek, můžeme všechny tři hlavní soubory, sestavené podle výšky písma, rozdělit na skupiny: s korunou uzavřenou ve vnitřním opisovém kruhu (přičemž střední lilie koruny končí prostým, širokým listem nebo se zvedá tyčinkou, zakončenou malou perlou pod vnitřní kruh, kterého se někde zlehka dotýká) nebo s korunou "otevřenou", tj. jejíž střední lilie leží svou perlou na vnitřním opisovém kruhu nebo vniká do vnitřního pruhu. Kusů se zavřenou korunou je ve skupině nízkého písma 235; 60 kusů a 4 zlomky mají tzv. otevřenou korunu,na 56 kusech není tvar koruny dobře čitelný, na 16 kusech se silně posunutým kolkem je koruna buď uzavřená nebo nečitelná. Groše se středním písmem mají v jednom případě uzavřenou korunu, v 71 případě "otevřenou". Na dvou kusech této skupiny (jeden zapadá i do dvojice kusů vytepaných na okraji do zcela tenké folie: *viz tab. III a V, č.5*) jsou lilie koruny (zvláště střední) vyraženy podle sice nepravidelné, ale neobyčejně živé kresby listu do sebe zavinutého, na němž, stejně jako nad ním, je vždy po perle.

U všech grošů s vysokým písmem (38 kusů) vybíhá (na 36) ze střední lilie koruny tyčinka, která svým hořejším koncem s drobnou perlou leží na vnitřním opisovém kruhu *(viz tab. III, č.22)*. Vzácně jej přesahuje (na 2 kusech).

Měřit výšku a šířku koruny lze přirozeně jen u čitelných kusů. U i jen částečně nečitelných je to věc ošemetná. Pokud tedy bylo možno rozměry koruny sledovat,pohybují se u grošů s nízkým písmem od 9 x 8 mm až k 11 x 8 mm, u středního písma od 11 x 7 mm až k 12 x 7 mm; u vysokého písma je štíhlá koruna pravidlem, od 11 x 7 mm do 11,5 x 7 mm.

Všechny opisové kruhy obou stran jsou perličkové z perliček rozličné hmotnosti: od nejjemnějších až po ony zmíněné už obdélníčky. Všechny druhy perliček na některých kusech splývají a vytvářejí zdánlivě hladké kruhy rozličné šířky.

Rubní obraz českého lva je ve své čitelnosti ještě hůře postižen než česká koruna. Zhruba je tří typů: první nejstarší, je ušlechtilé podoby *(viz tab. III, č.21)*, blízké, zvláště kresbou dvojitého ocasu, lvu na rubu grošů Jana Lucemburského.[35] V nálezu je tohoto typu pět kusů (dvou variant v typu rozdělovacího znamení v opisu, který obraz obepíná: prvé tři kusy mají za rozdělovací znaménko čtyřlistý kvítek ✤, dva zbylé

[35] S. V e s e l ý, Nález v Jarošově nad Nežárkou (Příspěvek k chronologii grošů Václava IV.), Num. sbor. 8, 1963/64, str. 19 sl., nevyobrazuje tento typ přesně vcelku.Podle kreseb v textu článku by mohl být zařazen do skupiny I,2 (se třemi kroužky). - J.H á s k o v á, Příspěvek k chronologii pražských grošů Václava IV. (1378-1419), Num.sbor. 14, 1975/76 str. 15 sl. - Také při popisu grošů se uplatňuje často subjektivnost autorů, např. při vybírání kritérií pro odchylky rázu. Leckdy se znaky pouhých variant berou za znaky typů, jindy se poukazuje na méně významné znaky, zatímco důležitější - podle jiného subjektivního názoru - zůstávají bez povšimnutí.

kusy tři kroužky postavené do trojlistu. Písmo na těchto groších je nejjemnější z celého souboru. Velikost střížku i váhy dost kolísají (28 x 29,5 mm, 2,55 g; 29 x 29,5 mm, 3,00 g; 26 x 27 mm; 2,75 g a 26 x 26 mm, 3,00; 26,5 x 27 mm, 2,55 g). Jakost byla zjištěna, u prvního kusu, 600/1000.

Jeden z grošů s nízkým písmem je na svém líci poznamenán dvěma hlubokými vrypy, které se na rubu mince projevují jako ohraničení nějakého obrazu. Při bližším prohlédnutí lze však zjistit,že nejde o žádnou kontramarku. Celý groš je zploštělý jakoby druhým úderem plochého kladiva. Byl dvakrát ražený na obou stranách, má na obou stranách (hlavně však na rubu) zcela hladké plošky a jasné stopy koroze (29 x 29 mm; 2,72 g; *viz tab. VI, č. 23*).

Druhý typ, který se vyskytuje na groších našeho nálezu v mnohých drobných i větších variantách se všemi třemi druhy písma,je velmi charakteristický obraz lva s rovně nataženou levou zadní nohou. (Veselý, Jarošov, Num. sbor. 8, tab.III,6 a snad - pro velmi špatnou reprodukci nelze vyobrazení na tab. IV. bezpečně použít - tab. IV, 6 x 7 [?].)Lev této kresby je v našem nálezu nejčastější.Z vážených 47 kusů s nízkým i středním písmem dostáváme váhový průměr 2,616 g. Jakost u zkoušeného kusu je 700/1000, váha 2,58 g, průměry 28 x 28 mm.

Také u grošů s vysokým písmem se nejčastěji, pokud je rubní obraz čitelný, vyskytuje lev s nataženou levou zadní nohou. Jenže v kresbě je hned celá řada větších i menších variant. Nutno tu (charakteristická je např. rovná horní linie lví nohy, ukazující jasně horní ohraničení jejího puncu) počítat se značným počtem rozličných ražebních kolků, při jejichž odlišování je třeba sledovat hlavně kresbu lví hlavy. Je buď protažená, má dlouhou (6 mm) spodní čelist, která dosahuje i délky 7 mm a má i někdy podobu čelisti jakoby ještěří,nebo naopak má krátkou čelist,která dává hlavě kruhový,knoflíkový charakter.Měsíčky, které tvoří lví hřívu nejsou vždy - u všech variant - "v zákrytu" pod sebou, naopak jsou pod sebou nejčastěji v "mezirozstupu".Na jednom kusu s nízkým písmem má lev výjimečně pod svým krkem v hřívě jen dva měsíčky.Opět špatná zachovalost některých kusů nedovoluje podrobnější závěry, ale značný počet variant nabádá k pochybám o tom, že by všechny varianty s obrácenými písmeny N a S byly ze dvou či tří let po smrti Václava IV., jak se někdy soudilo. Spektrální analýzy, připojené na konci našich úvah, však spíše podporují omezení časového rozsahu grošů s vysokým písmem. Velikost těchto kusů kolísá mezi 25,2 x 25 mm (u dvou kusů) až 28x28 mm u dvou kusů (mají tedy poměrně nízké průměry), váha mezi 2,30 - 2,75 (průměr všech 38 kusů je 2,614 g).Jakost byla zkoušena u dvou kusů: 1. s П : 25,5 x 27 mm; 2,65 g, 890/1000; 2. s И : 26 x 27 mm; 2,60 g, 600/1000.

Tuto grošovou část nálezu, kterou lze do jisté míry ne-li utřídit, tedy alespoň charakterizovat, doplňují blíže neurčitelné groše Václava IV. (celkem 14 kusů) *(viz např. tab. III, č.12)*a kusy se silně posunutými kolky (15 kusů), již zmíněné *(viz tab. III, č.3)* stejně jako dva groše se sklepanými okraji *(viz tab. III a V, č.5 a 6)*.

Navíc zařazujeme do souboru českých grošů i jeden neražený střížek (26 x 27 mm; 2,65 g), který mohl patřit (jeho jakost nebyla zkoušena) buď Karlu IV. nebo Václavu IV.

Datování nálezu

Pro datování nálezu je třeba si znovu uvědomit dva přimíchané kusy: český kruhový peníz z poloviny 15.století a zhořelecký peníz se čtvercem z linek, také z poloviny 15.století. Barvou i stářím se tyto dva kusy od ostatního souboru liší;připomínají spíše materiál nálezu z Mělníka z r. 1946,[36] který byl v numismatickém oddělení Národního muzea uložen nedaleko nálezu z Kněžských Dvorů a byl také použit pro filmy v r. 1959 a před ním. Nehledíme-li k těmto dvěma pro datování nálezu pochybným kusům, dostáváme tento obraz nejmladších ražeb jednotlivých zemí: Č e c h y, pražské groše, nejmladší V á c l a v a IV. s velkým písmem, až do r. 1423 [?]; české peníze se lvem a čtyřrázem z 1.poloviny 15. století.

M o r a v a, čtyřhranné peníze s moravskou orlicí, nejmladší: A l b r e c h t R a k o u s k ý (1423-1435), *Brno*, peníz (podle Sejbala, str. 160, č. 68 a tab. X, č. 79).

D o l n í R a k o u s y, A l b r e c h t V. (1411-1439), *Vídeň*, Gundlach (podle Luschina), fenik a půlfenik L.č. 11. Mincmistr Gundlach je ve Vídni uváděn v l.1420-1423 a 1425. Tzv.Beischlag s ligaturou GL. Mezi rakouskými feniky nejsou žádné ražby Niclase unterm Himmel, vídeňského mincmistra v l. 1427-1430 a 1435 a dále.[37]

Š t ý r s k o, A r n o š t Ž e l e z n ý (1406-1424), *Št. Hradec*,fenik po r. 1409 až 1424.

H a l s, nejmladší: půlfeniky J a n a III. (1407-1443) a jeho synů L u d v í k a (1485) a F r i d r i c h a VII. (+ 1487).

---

[36] Ot. M i k š, Nález v Mělníku r.1946, NČČsl XIX, 1950, str. 205sl. Viz i Nálezy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, č. 2738.

[37] J.S e j b a l, Moravské čtyřhranné mince v českých nálezech doby husitské, Mor.num.zpr.13, 1973, str.38-39, uvádí, aniž se zmiňuje o tom, kde a jak materiál studoval, mezi rakouskými ražbami jako nejmladší minci nálezu půlfenik L.č.37, tj.Niclase unterm Himmel. Bohužel, nenašla jsem jej mezi nálezovými kusy.I kdyby tam však byl,jeden jediný kus by naše opatrné datování (ok.1430) těžce mohl posunout.

Bavory-Mnichov, nejmladší: Arnošt (1397 - 1435) s Vilémem (1397-1435), feniky a Bavory-Landshut, Jindřich IV. (1393-1450). Podle Kellnera[38] vznikly tyto ražby v l. 1406-1430.

Ražby uvedených zemí tedy datují dobu ukrytí nálezu. Ostatní nepřicházejí pro datování v úvahu. Nejmladší jsou feniky bavorsko-landshutského Jindřicha IV. Avšak nejen bavorské, ale i řada českých nálezů[39] dovoluje posunout hořejší hranici data těchto feniků do let 1430-1443. Tento rok je posledním možným rokem ražeb hrabství Halsu. Ale ani ten není rozhodujícím. Dworschak[40] datoval halské půlfeniky do doby vlády Jana III. a Jiřího I. tedy do let (1410 - 1425), což by konečný rok ražby (1443) posunovalo zpět k r. 1425. Koch[41] je datuje dokonce před r. 1399, což je podle mého mínění tuze "nízko", ale pro datování nálezu v Kněžských Dvorech nerozhodující. Připomeňme si znovu závažný fakt, že v nálezu, který se dostal do Národního muzea v podobě slepené hroudy, chyběly rakouské feniky mincmistra Niclase unterm Himmel, složka, jež je u mladších nálezů zvláště jižních Čech obvyklá a nikterak vzácná. To vše dohromady ukazuje, že nález z Kněžských Dvorů byl ukryt okolo r. 1430.

Příčin a příležitostí k ukrývání mincí bylo v té době a v těch místech (tj. v krajích tehdy Bechyňském a Pracheňském) víc než dost, jako ostatně po celých Čechách.[42] Poněvadž se mně dosud nepodařilo *(srovn. vyobr.č.1 a 2)* vystopovat historii statku čp. 7 v Kněžských Dvorech v jihočeských archivech,[43] nemůžeme se skrovnými svými prostředky nastínit historii ukrytí nálezu přesněji. Vojenských přesunů, bitek a bitev a nejrozličnějšího zvýšeného nebezpečí v okolí bylo ve 20. a 30. letech 15. století v jižních Čechách a kolem Budějovic mnoho. Např. r. 1427 táhli Táboři a Sirotci do Rakous, 1428 se spojili s ostatními husity k tažení do Uher; téhož roku oblehli Bechyni, 1429 Zvíkov a pak Landšperk; 1430 táhli Táboři přes Moravu zase do Rakous, 1431 na Domažlice - stačí, abychom si připomněli alespoň některé vojenské akce blíz-

[38] Srovn. pozn. 28.

[39] Srovn., co jsem o tom napsala při popisu nálezu ve Vrbatově Kostelci z r. 1938 (správně v Horkách u Vrbatova Kostelce) v NČČsl XV, 1939, str. 60 a viz Nálezy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, č. 2261.

[40] NZ 53, 1920, str. 74 sl.

[41] Vom Böckler zum Adlerpfennig, NZ 74, Wien 1951, str.62 sl. - Viz i J. Sejbal, Moravská mince doby husitské, Brno 1965, str.45, 53a.

[42] Srovn. k tomu moji mapu č. 4 nálezů doby husitské v Nálezech mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, Praha 1956. Kněžské Dvory tam mají číslo 2250.

[43] Vše, co mohu uvést o dnešním stavu místa nálezu, sdělil mně pracovník Jihočeského muzea dr. St. Malík. Jemu a vedoucímu OA v Čes. Budějovicích Šimkovi patří za to můj zvláštní dík.

kého okolí (podle Palackého III. díl). V těch, stejně jako v jiných větších nebo menších srážkách mohla úzkost o peněžní majetek diktovat jeho ukrytí na hnojišti čp. 7 v Kněžských Dvorech.

Je ovšem pravda, že již při prvém prohlédnutí nálezových kusů musí, jak jsem již upozornila, překvapit stav špatné zachovalosti velmi mnohých z nich, hlavně pražských grošů. Vzbuzuje dokonce všelijaká podezření: nabízí se např. myšlenka, není-li valná část nálezu odpad, který mincovna (tehdy jediná, v Kutné Hoře) nedala do oběhu, nebo spíše,který byl v mincovně ukraden; nabízí se i otázka, nebyly-li z mincovny odcizeny ražební kolky a nebyly-li pak ony hojné, vadně ražené mince vyrobeny někde pokoutně.[44] Obojí druh krádeže v kutnohorské mincovně je znám.[45]

Poněvadž se však stopy rychlé,přímo překotné ražby opakují na všech hlavních variantách pražských grošů v nálezu z Kněžských Dvorů, kolik a jak různých razidel by muselo být ukradeno a jaký sklad by představovala tato ražební železa! Něco mohlo být z mincovny v Kutné Hoře odneseno, ale všechno rozhodně ne, ať už myslíme na výrobní potřeby (razidla) nebo vlastní výrobky (mince samy).

K datování nálezu nepřispějí ani úvahy o zjišťování hodnoty, kterou asi ve své době představoval: 500 pražských grošů činí (při obvyklých 60 kusech na jednu kopu a 7 penězích nebo 12 haléřích na jeden groš) 8 kop a 20 pražských grošů. Propočteme-li alespoň zhruba v nálezu ob-

[44] Pokoutní výroba mincí je nám známa i z 15. století, ale zvláště z údobí monopolu drobné mince: Nohejlová, Nálezy č.2420 (Tábor), č. 2612 (Koněprusy), 2613 (Kámen u Pacova); 2615 (Bílany); 2616 (Praha II-Vltava); 2617 (Rakvice); 2618 (Štramberk) a srovn. k tomu Nohejlová-Prátová, Numismatické památky doby husitské, ČNM CXX. 1951, str. 14 sl. (zvláště str. 30); Castelin, Česká drobná mince, zvláště str. 186; Nohejlová-Prátová, Mincovnictví Jiřího z Poděbrad, ČNM CXXIX, 1960, str. 34 sl. (zvláště 42 sl.); P. Radoměrský, Penězokazecká dílna v jeskyni "Mincovna" na Zlatém koni u Koněprus, PA 1958, str. 513 sl.; J.Sejbal, Moravská mince doby husitské, Brno 1965, str. 217 sl. - Srovn. i přednášku dr. Kv. Hrabovské, Padělateská dílna na hradě Křídle nad Rusavou dne 4.11.1976 v Čes.num.spol. v Brně. Srovn. Zprávy brněnské pobočky České num. spol. č. 20, 1976, str. 3-6.
Tyto stopy falšování mincí se však vesměs týkají mincí drobných, které napodobovat bylo ovšem snazší než falšovat pražské groše. Velmi lákavé by bylo hledat nějaké spojení našeho nálezu se známým vzájemným obžalováním se z falšování mincí mezi Janem Malovcem z Pacova a Oldřichem Fifkou na Vydří a na Kameni (A. Sedláček,Hrady a zámky a tvrze české IV,str.198).Tam také nalezneme zprávy o ražebních nástrojích. Ale nejen česká, i cizí mince byla falšována. Srovn. k tomu alespoň Sedláček, Hrady XII, str. 79 (o Žlebích) a Castelin, l.c., str. 186 (podle Palackého III, 1, str. 480) a nahoře citovanou literaturu.

[45] Zprávy o tom uvádí Em. Leminger, l.c., str. 65 (k r. 1691), 295 (k r. 1474), 330 (k r. 1533), 384 (k r. 1554?) a zvláště str. 248-252 (z let 1472, 1501, 1580 a 1682).

saženou drobnou minci více méně jednotně v udaném poměru, jeví se nám dobová hodnota nálezu v Kněžských Dvorech ve výši asi 9 a 1/4 kopy grošů českých. To tehdy představovalo asi 107 strychů pšenice nebo ječmene nebo stádo 22 hubenějších nebo 10 či 14 větších krav nebo hejno 535 [!] slepic nebo 2 a 1/2 sudu malvazu.[46] I menší dům, zvláště venkovský,bylo možno v době ukrytí nálezu za tu sumu získat.[47]

Nález v Kněžských Dvorech je typickým souborem mincí své doby, střádaných patrně v delším časovém úseku, souborem náhle ohroženým. Pro to svědčí i způsob uložení spíše domácími lidmi, než cizími. Jihočeské naleziště obsah nálezu pomáhá dobře charakterizovat.

Závěr

Každý nález mincí má svou historickou cenu, někdy běžnou, někdy mimořádnou novostí poznání, které přináší. Význam nálezu z Kněžských Dvorů je dvojí. Za prvé poškození nálezových kusů v několikerém ohledu větší než obvykle ukazuje, jak jsme již upozornili (srovn. text k pozn.č. 15, 16, 17 a 18), na dosud u nás v numismatických pracích neuvedený druh a stupeň koroze. A přece ony "vřídky" ("puchýřky", "bublinky") jsou už známy na příbuzném kovovém materiálu.[48] Moje dotazy[49] ohledně

[46] Používám k těmto údajům čísel sestavených na tabulkách cen a mezd pro výstavu Nálezy mincí historickým pramenem v NM 1953 (Katalog téhož roku Praha, NM), které jsem publikovala ve svém Krátkém přehledu českého mincovnictví a tabulky mezd a cen, Opava 1964. Jako pramenů pro tyto tabulky jsem použila do té doby známých údajů, hlavně však Jos. P e l i k á n a, Účty hradu Karlštejna z let 1423 až 1434, Praha 1948; Em. L e m i n g e r a, Královská mincovna v Kutné Hoře, 1912 a 1924 a výpisů z materiálu OA v Opočně (dr. Jaroslav L á s k a).- Srovn. k tomu i A. M í k a, Nástin vývoje cen zemědělského zboží v Čechách 1421-1547, ČsČH 1959, str. 570 sl.

[47] Starší údaje, v prvé řadě opět L e m i n g e r o v y, jsou dnes bohatě doplněny a opraveny např. v Materiálech skupiny pro dějiny cen a mezd při katedře čs. dějin FFUK zejména v pracích Ed. Š i m k a, J.H o n c e atd.a v příspěvcích analogické skupiny při FF UJEP v Brně, zachycených v souborech Ceny, mzdy a měna. Viz i literaturu, uváděnou v těchto materiálech. Vedle toho srovn. zvláště F. G r a u s, Městská chudina v době předhusitské, Praha 1949, exkurs I, Mince a ceny, str. 174 sl.; t ý ž, Český obchod se suknem ve 14. a poč. 15.stol., Praha 1950, hlavně str. 92 sl.; J. K e j ř, Právní život v husitské Kutné Hoře, Praha 1958, zvláště str. 100, tab. I. Ceny nemovitostí v Kutné Hoře v l. 1424-1436; V. H u m l a Ed. Š i m e k, K nálezu pražských grošů z Řevnova u Tábora, Num.listy XXII, 1967, str. 68-74.

[48] Z literatury viz práce V.Č u p r a a J.B.P e l i k á n a. Cituji alespoň Základy konzervace kovů v muzeích. Muzejní práce, sv. 10, 1963 a odkazuji znovu na záznam mé konzultace s ing. M. S o u d n ý m (příloha, str.215sl.).Srovn. níže i naši pozn. č. 58 a text k ní.

[49] Moje dotazy nepředstavují žádnou systematickou dotazovou akci, i když jsem se obrátila na řadu znalců a ústavů. Můžeme tedy počítat s tím,že - hlavně ve veřejných numismatických sbírkách - budou nalezeny ještě další příklady výskytu diskutovaného druhu koroze.

výskytu takového poškození na mincích ať mezi numismatickými pracovníky u nás ať v zahraničí, zvláště na symposiu o napodobeninách a falzech antických a středověkých mincí ve Varšavě (v září 1976)[50] vedly k několikerému velmi zajímavému zjištění:většině dotazovaných odborníků nebyly puchýřky (vřídky, bublinky) na numismatickém materiálu vůbec známy. Přece však se mně dostalo několika vážných a zajímavých upozornění. Z nich našemu problému nejbližší je zpráva o nálezu míšeňských grošů z konce 14. století v dopisu ředitele drážďanského numismatického kabinetu dr. P. Arnolda.[51]I vedoucí numismatického kabinetu Zemského muzea v Curychu dr. H.U.Geiger se na můj dotaz blíže věnoval otázce, také za předpokladu, že jde o problém čištění a konzervace napadených mincí, aniž mu však je známý případ takto poškozeného nálezu nebo jednotlivých kusů.[52]

Z domácích odpovědí (znovu upozorňuji, že můj průzkum obracející se spíše na nejznámější autory popisů nálezů pražských grošů,nebyl nijak systematický) byly kladné pouze dvě: doc.dr. J. Sejbal, ředitel Moravského muzea v Brně, mne upozornil, že v jejich numismatickém oddělení je uložena středověká zlatá mince, poznamenaná analogickým poškozením

[50] Symposium Coin Imitations and Forgeries in Antiquity and the Middle Ages, Warszawa-Budapest September 13th - 18th 1976.

[51] Dopis ředitele dr. P. A r n o l d a z 25.5.1976, kterého jsem o výskytu "vřídků" informovala při příležitosti jeho přednášky v Praze. S pohotovostí a pozorností jemu vlastní prohlédl grošové fondy Mincovního kabinetu v Drážďanech, za což mu velmi děkuji.Jeho písemná odpověď na mou osobní otázku se však obrací hlavně k problému odstranění korozních produktů. Plné znění: *"Sie erzählten mir von einem Fund, dessen Münzen beulenartige Gebilde auf der Oberfläche aufweisen. Diese zeigen, wenn sie aufgeplatzt sind,einen Kupferkern. Unserer Meinung nach müssen sie einen sehr hohen Kupferanteil besitzen, der sich zersetzt und Kupferoxydul (Cu-I-Oxyd) gebildet hat. Dieses treibt die Oberfläche auf und läßt die Beulen entstehen. Wichtig ist es, den Zerfallsprozeß unter der Oberflächenschicht zu stoppen. Wie dies allerdings zu machen ist, könnte man nur experimentell ausprobieren. Jedenfalls läßt die Oberflächenbeschaffenheit dieser Fundmünzen nicht von vornherein auf Fälschungen schließen. Wir haben einen ähnlichen Groschenfund z.Zt. in Behandlung. Es handelt sich um Meißner Groschen aus dem Ende des 14.Jh. In ihnen hat sich der Kupferanteil zersetzt und ist durch den Einfluß der Bodensalze und der Bodenfeuchtigkeit herausgekommen, hat sich über die Oberfläche verbreitet und den Eindruck erweckt, daß diese Groschen einen sehr hohen Kupfergehalt besitzen und somit zeitgenössische Fälschungen seien. Unser Restaurator hat die Groschen so lange in Salmiakgeist gelegt, bis die grünen Zersetzungsprodukte aufgelöst waren und darunter eine rote Kupferoxydulschicht zum Vorschein kam. Diese hat er dann mit 20%iger Phosphorsäure abgebeizt und anschließend in der Ultraschallwaschanlage mit aqua destillata neutralisiert, so daß die Stücke wieder eine silbrige Oberfläche bekamen. Die Stücke sehen jetzt sehr gut aus. Metallanalysen kann man allerdings nicht mehr machen, da sich durch die Herauslösung des Kupfers das Gewicht verringert und der Feingehalt vergrößert haben. Der Verdacht, daß unser Fund aus Kupferfälschungen bestände, ist aber durch unsere Konservierungsmethode behoben. Es handelt sich eindeutig um echte Prägungen".*

[52] Dopis z 1. prosince 1976.

v podobě "vřídků".[53] Druhá kladná odpověď přišla od dr. Františka Šebka z Pardubic a poskytla mi možnost dalších poznatků a srovnání.[54] Obracela jsem se na dr.Šebka se speciální otázkou po nálezu z Radslavic, který byl registrován v Nálezech II, č. 2209 jako soubor, objevený na hnojišti, tedy v analogických podmínkách jako nález v Kněžských Dvorech, v podmínkách, které jsem přirozeně chtěla navzájem porovnat. Dr. Šebek mně ukázal, že tu jde o omyl bývalého pracovníka Východočeského muzea v Pardubicích, který do díla Nálezy mincí zaslal chybný regest o nálezu v Radslavicích. Zato však mně dr. Šebek upozornil, že mezitím byl v témže muzeu uložen nález z Břehů u Přelouče z r. 1968,[55] zřejmě jeden z těch, v jejichž podobě roznesli poslední mniši nedalekého benediktinského kláštera v Opatovicích (dnes nad Labem) pověstný *"opatovický poklad"*.[56] Je to nález pražských grošů: několik kusů grošů Karla IV.a asi 200 grošů Václava IV. Nálezové okolnosti neukazují na prostředí hnojiště: mince byly uloženy v nádobce, ze které se zachoval jediný střípek, v hloubce asi 1 m.Byly objeveny při kopání jámy pro stožár elektrického vedení za plotem u pily. Hnojiště na nalezišti ani v blízkosti není. Tím se nález ze Břehů liší od Kněžských Dvorů. Grošů Václava IV.s vřídky je téměř polovina. O jejich konzervaci se radila konzervátorka Pardubického muzea, K. Rýznerová vedle jiných odborníků s vedoucím konzervátorské dílny Muzea hl. města Prahy Jiřím Ptáčkem, pověřeným současně vyšetřením a konzervací pohřebních insignií českého krále Rudolfa I. Habsburského (1306-1307).[57]

Nejsem ani chemik ani kovoznalec a mohu se ve svých poznatcích a závěrech pouze opřít o znalosti našich předních konzervátorů:studie Pelikánovy, a o své konzultace s ing. M. Soudným a J. Ptáčkem.[58] Konečné

[53] Osobní sdělení dne 11.6.1976; 18.8.1977 sdělil doc.Sejbal, že jde o dukát Zikmundův z dosud nepublikovaného nálezu u Trnavy u Třebíče z r. 1972 (Západomoravské museum v Třebíči).

[54] Dopis z 27. října 1976 a osobní konzultace 2.2.1977.

[55] Krátkou zmínku o tomto nálezu publikovali J. P e t r t y l, F. Š e b e k, Historická dokumentárnost nálezů mincí na Pardubicku a Chrudimsku, Pardubice 1970, č.63, str. 62. Podrobnou publikaci nálezu připravuje F. Š e b e k. - Jsem dr. Š e b k o v i velmi vděčna za to, že mě umožnil prohlédnout deset grošů Václava IV. z nálezu ze Břehů. Jsou na nich naprosto analogické puchýřky - jako na kusech z Kněžských Dvorů, rozličné velikosti (až 3 mm) se stopami prvních "jezírek" ing. Soudného, tj. stopami puchýřků, které byly otevřeny a "odčištěny".

[56] Viz Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Pramenné svědectví nálezů mincí k historii konce kláštera opatovického (1421), Num. listy XIV, 1959, str. 42-46; J. P e t r t y l, F. Š e b e k, l.c.(viz předch. pozn.); F. Š e b e k, Nález pražských grošů z Opatovic n.L., Num.sbor. 11, 1969-70, str. 187; týž, Nález pražských grošů Václava IV. z Němčic, Num. sbor. 13, 1973-74, str. 245.

[57] Jsem zavázána velkým díkem vedoucímu konzervátorské laboratoře Muzea hlavního města Prahy konzervátoru J. P t á č k o v i, že jsem se mohla seznámit s výsledky jeho posudku insignií a hlavně jeho použití pražských grošů z nálezu v Břehách jako srovnávacího materiálu.

[58] Přesněji řečeno: v potvrzení objevu: "objev" by u nás patrně

způsoby konzervace materiálu, postiženého puchýřky (vřídky, bublinkami) bude jejich úkolem i zásluhou. My dnes můžeme jen porovnat několik údajů. Jak jsem uvedla už při popisu nálezu, dosahují puchýřky na groších nálezu z Kněžských Dvorů průměru až 3 mm, zatímco na drobné minci jsou velikosti špendlíkové špičky. Této velikosti se zdají být i vřídky na materiálu,který měl k dispozici J.Ptáček.Charakter vřídků na groších z Kněžských Dvorů nejlépe vynikne ve dvanáctinásobném zvětšení (tj. při témže zvětšení, které pro svou práci používal J. Ptáček.*Viz tab. VII, č.14*). Charakter je na obou skupinách ne-li týž, tedy velmi příbuzný. K budějovickému materiálu připojujeme tak i pardubický a m. m. i brněnský a dražďanský. Mimořádná vzácnost dosavadních dokladů námi zaznamenaného druhu koroze, podmíněné uložením materiálu ve vlhkém prostředí, jehož nepříznivost byla v případě nálezu v Kněžských Dvorech stupňována patrně i působením kyseliny močové i biologickým rozkladem na hnojišti, je jakousi výzvou ke všem, kdož se nálezy mincí obírají, aby jim i po této stránce věnovali zvýšenou pozornost.

Ale význam nálezu v Kněžských Dvorech nespočívá jen ve stanovení neobvyklého druhu koroze. Nález má, i když nechceme jakkoliv přeceňovat jeho význam, cenu pro datování některých českých i cizích mincí, aniž - bohužel - může dosavadní velkou diskusi rozhodnout jednoznačně.Přispívá k ní však výrazně a je nutné cenu jeho svědectví si uvědomit. Musíme tedy připojit alespoň několik poznámek. Uvedená diskuse se týká dvou základních otázek: nové chronologie rakouských feniků z konce 14. a počátku 15.století a určení a datování tzv. peněz s IO.

R. 1951 uveřejnil dnešní vedoucí numismatik rakouský Bernhard Koch v časopise Numismatische Zeitschrift[59] novou chronologii rakouských feniků zhruba z konce 14. století až do královské doby Fridricha IV. Odchýlil se v ní podstatně od do té doby obecně přijímané chronologie Luschinovy.[60]

Nejpodstatnější novum Kochovy práce pro údobí let asi 1370-1430, které nás při popisu nálezu v Kněžských Dvorech v prvé řadě zajímá,bylo přijetí nového datování tzv. Böcklerů, tj. vídeňských feniků s beraní hlavou (Luschin,MA č.164), a přeřazení jejich z konce 14.století a z počátku 15. století do 70. až 80.let 14.století tak, jak je datoval už r.1930 Fr. Bastian[61], a přiřčení feniků Albrechta V. (Luschin č. 11) do-

patřil ke jménu skromné konzervátorky Východočeského muzea v Pardubicích, K. R ý z n e r o v é.

[59] "Vom Böckler zum Adlerpfennig König Friedrichs IV. Versuch einer Neuordnung der Luschin´schen Reihung, N.Z 74, 1951, str. 62 sl.- Doc. K o c h navrhuje ve své práci řadu změn v chronologii vídeňských feniků a každý jeho návrh by si zasloužil důkladného rozboru. Vybíráme z nich dnes pouze některé problémy.

[60] Viz naši pozn. č. 25.

[61] Franz B a s t i a n,Die Wiener Pfennige im bayrischen Geldsystem des XIV.Jahrhunderts,NZ 23 (63), 1930, str. 97-107. Na toto Bastianovo datování navázal Fritz D w o r s c h a k v jednom z článků své série

sud určovaných do tzv.samostatné vlády Albrechta V.(pro léta 1411-1427) už vládě Albrechta IV.(1395-1404). Od r. 1427 byl vídeňským mincmistrem Niclas unterm Himmel, jehož značku, šestipaprskovitou hvězdičku mu přiznává i dr. Koch bez pochyb. Shodně s Luschinem přiděluje dr. Koch v prvé části své práce, jež je pro nás neobyčejné důležitosti,mincovně vídeňské i feniky s hornorakouským znakem (L.č.8) do r. 1416 a dalších.

Poněvadž chronologický sled rakouských feniků má veliký význam pro datování a pro chronologii feniků českých, obzvláště pak moravských, musela zásadní změna rakouské chronologie vzbudit nejvyšší pozornost i u nás. Reagovala jsem na ni hned na pracovní konferenci Archeologického ústavu ČSAV (tehdy ještě Státních archeologických ústavů v Praze, Brně a Martině) v Brně dne 22.září 1951.[62] Šlo tu o případnou možnost opory přidělení mincí (tzv. peněz = nummi a haléřů) s písmeny IO moravskému markraběti Joštovi (+ 1411) z nálezu kyjovského.[63] Než, jakkoli bylo určení neurčitelných mincí na základě Kochovy nové chronologie rakouské velmi lákavé, nabádaly jiné okolnosti k opatrnosti. Nález kyjovský obsahoval 35 pražských grošů Václava IV. (1378-1419), z nichž jeden nejmladšího typu s vysokým písmem, jeden uherský obol královny Marie (1382-1385, Réthy č.115), šest rakouských feniků (tehdy jednoznačně určovaných podle Luschinových prací do let 1400-1426) a 1086 záhadných kruhových peněz s písmeny IO pod korunkou a mezi dvěma křížky a na rubu s korunovanou, šachovanou orlicí, kterou se mince hlásí do Moravy nebo pro Moravu. Fabrika ražby dovoluje zařadit tyto drobné kruhové mince do neobyčejně širokého časového rozpětí jednoho sta let:1360-1460.I metrologická měření dovolovala značné rozpětí, ale ukazovala nejspíše na 50. léta 15. století.

Studien zum österreichischen Münzwesen des Mittelalters, NZ 65, 1932, str. 37-49 (hlavně str. 39 sl.). Šel tak daleko, že se zřekl myšlenky Luschinovy, podle níž jsou tzv. Böcklery poslední - a to celá série - ražby rakouských feniků 14. století s pestrými mincovními obrazy, vyjadřujícími renovaci mincí. Dworschak však zůstal - a to pokud vím až do své smrti - přesvědčen o správnosti chronologie Luschinovy od r. 1404, tj. od zavedení feniků se jménem Albertovým (tzv. Albertuspfennige).Neodděloval tyto od sebe a datoval je podle Luschina.Hledal ovšem novou náplň 90.let 14.století a zde, i pro léta 1430-50, dvakrát změnil svůj názor. I otázky Dworschakem dotknuté, komentované už B. Kochem, by zasloužily bližší naší pozornosti. Citujeme např. často tzv.Beischlagy, ale věnujeme jim a jejich určení poměrně málo pozornosti. Srovn. naši pozn. č. 26 a text k ní.

[62] Přednáška byla publikována v říjnu 1951 v Num.listech VI, 1951, str. 85 sl. (zvláště str. 88-90).

[63] Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Nález v Kyjově r. 1942 (mince s IO), NČČsl XIX, 1950, str. 74-115. - Srovn. i K. C a s t e l i n, Morava nebo Slezsko, Num. listy VI, 1951, str. 65-80; Kr. T u r n w a l d, Příspěvek k určení příslušnosti moravských peněz s IO, Sběrat.zprávy VI, 1951, str. 1-10, t ý ž, Další poznámky k mincím s IO; tamže, str. 37-43. - Další čísla diskuse viz v naší pozn.č. 66, tj. po publikaci práce K o c h o v y, odkud oba problémy splývají.Tam publikujeme přehled dosavadní literatury týkající se problému.

Tento druh mincí byl do objevení nálezu v Kyjově r.1942 znám ve dvou variantách a celkem ve čtyřech exemplářích ze čtyř rozličných nálezů.[64] Rakouské feniky, určované podle Luschina, datovaly nález kyjovský do doby okolo r. 1430: byly to feniky Albrechta III. ("Böcklery"), Luschin MA č. 163 (3 kusy) a Albrechta V., Vídeň, Gundlach, Luschin č.11 (3 kusy). Toto jsou právě ony rakouské feniky, které B.Koch vybírá z prostředku řady vídeňských Albrechtových ražeb a klade na její počátek do 80.-90.let 14.století.

Namítala jsem hned v uvedené přednášce a v článku v Num. listech r. 1951, že chronologie Kochova plně neuspokojuje. Že od sebe rozděluje ražby téhož obrazu mezi rozličné panovníky rakouské, že nevysvětluje, jak to, že dva jmény uvádění mincmistři, Angerfelder a Gundlach a zase Gundlach a Niclas unterm Himmel razili bez jakýchkoli odchylek a poznávacích značek týž druh peníze přesně v téže podobě; že nevyplňuje dostatečně mincovním materiálem mezery, které vznikají novým přeřazením, a hlavně, že nezná dostatečně české a moravské nálezy mincí, které jeho novou chronologii nepodporují.[65]

Připomenutá bohatá diskuse se svou dvojí tematikou (mince s IO a chronologie rakouských feniků) navázala na mé uvedené dvě práce.[66]

---

[64] Podrobnosti viz v m é práci, citované v pozn. č. 63.

[65] Viz naši poznámku č. 62, hlavně str. 90.

[66] Viz k tomu práce: K. C a s t e l i n, O brněnské mincovně za markraběte Jošta, Num. listy VIII, 1953, str. 103-5; t ý ž, Peníze Joštovy, tamže IX, 1954, str. 16-24; t ý ž, Metrologické problémy kolem mincí s IO, Num. sbor.VII, 1962, str. 149-166; t ý ž, Janek z Chotěmic a mincovna svidnická, Num. listy XXI, 1966, str. 147-156. - B. K o c h, Vom Böckler zum Adlerofennig, NZ 74, 1951, str. 63-77; t ý ž, Münzfunde Niederösterreichs, Jb.f. Landeskunde v. N.Ö. 1951-1955, str. 178, 207 a 211 sl.; t ý ž, Der Münzfund von St. Veit an der Glan, Carinthia I, 142 Jg, 1952, str. 290-295; t ý ž, Zur Zeitfolge der Albertuspfennige, MÖNG VIII, 1954,str.49-53; t ý ž, Zur Frage der Zuteilung des Albertuspfennigs, MÖNG X, 1957, str. 58-61; t ý ž, Studien zum österreichischen Münzwesen d.14.Jhts. Der Fund von Bierbaum, NZ 77, 1957, str. 58-65; t ý ž,Grundzüge einer mittelalterlichen Währungsgeographie Österreichs, NZ 78, 1959, str. 58-72; t ý ž, Zwei neue mittelalterliche Münzfunde aus Österreich, NZ 78, 1959, str. 73-77; t ý ž, Ein mittelalterlicher Münzfund aus Oberweiden, MÖNG XI, 1959, str. 13; t ý ž, Ein Beitrag zum Münzwesen der österreichischen Schinderlingszeit, NZ 79, 1961, str. 72-78; t ý ž, Neue Ergebnisse aus zwei österreichischen Mittelalterfunden, MÖNG XII, 1962, str. 93-96; t ý ž; Ein neuer mittelalterlicher Münzfund aus Oberösterreich, NZ 80, 1963, str. 69-71; t ý ž, Goldgeld und Groschenmünze im öster. Geldverkehr des Mittelalters, NZ 81, 1965, str. 3-13; t ý ž, Münzfunde dokumentieren den Geldumlauf im Burgenland, NZ 83, 1969, str. 82-97; t ý ž, Ein Schatzfund aus der ehemal. Stiftkirche von Mondsee, MÖNG XIX, 1976, str. 63-65. - Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Význam moravských nálezů mincí 14. a 15.stol. Num. listy X, 1955, str. 106-117; t á ž recenze: Jiří Sejbal, Moravská mince doby husitské,Numismatica Moravica I,1965.ČsČH XVII, 1969, str. 205-211; Sborník I.num.symposia 1964 (red. J. Sejbal), Numismatica Moravica II.1966. ČsČH XVII, 1969, str. 211-213; t á ž, Zum mährischen Münzwesen (Bemerkungen zu Jiří Sejbal, Moravská mince doby husitské) HBN VII, Heft 22/23, 1968/69, str. 539-549. - J. P o š v á ř, Nástin dějin

Ozvaly se v ní velmi vážné hlasy, ozvaly se, bohužel, i ne dost vážné. Je v ní uloženo mnoho přímo duchaplných postřehů a rozborů i - zbožných přání. Rozrostla se zhruba třemi směry, aniž se kdokoliv z účastníků dal někým druhým zviklat ve svém názoru: B. Koch, ponechávaje zcela stranou otázku datování peněz s IO, pečlivě zaznamenává jednotlivé rakouské nálezy jako - s určitou licencí - doklady svých chronologických přesunů. Tyto přesuny dovolily Sejbalovi, datovat některé moravské nálezy hlavně s penězi IO, čímž nalezl oporu pro jejich zařazení územní (na Moravu) i časové (markraběti Joštovi). Bohužel ani jeden ani druhý přesvědčivě nevyvrátili mé námitky týkající se hlavně českých nálezů mincí.[67] K. Castelin od počátku hledá, hlavně vzhledem k metrologickým údajům, původ mincí s IO ve sférách slezských a nevyjadřuje se ke Kochově nové chronologii. Mne od přiřčení peněz s IO do Moravy markraběti Joštovi zdržuje několik důvodů,které jsem v citovaných pracích vyložila a k nimž přibyly nové. Podle mého názoru oba základní, zhora jmenované problémy spolu těsně souvisí: jenom nová chronologie rakouských feniků podle B. Kocha umožňuje vřazení a datování peněz s IO podle Sejbala. Nepřijmeme-li změny Kochovy v časovém řazení rakouských feniků, nemůžeme peníze s IO tak, jako to činí Sejbal, přiřadit na Moravu markraběti Joštovi, který se, Sejbalovou zásluhou, stal jedním z největších mincovních pánů s celými až tuze bohatými řadami rozličných drobných mincí. Je vlastně s podivem, že - s výjimkou nálezu z Hustopeči, který je však hrobovým nálezem,[68] a s výjimkou nálezů jednotlivých kusů - lze všechny moravské nálezy, v nichž se vyskytly mince s IO, datovat podle obou chronologií rakouských, Luschinovy i Kochovy.[69]

brněnské mincovny I, Num.sbor. V, 1958, str. 99-169; t ý ž, Noravské mincovny, Numismatica Moravica III, Brno 1970, zvl.str. 34. - J. S e j b a l, Moravské denárové mince markraběte Jošta. Num.sbor. IV, 1957, str. 97-174; t ý ž, Několik poznámek k nové chronologii rakouských feniků, Mor.num.zprávy č. 4, Brno 1958, str. 15-19; t ý ž, Moravská mince doby husitské, Numismatica Moravica I, Brno 1965; t ý ž, Moravské čtyřhranné mince v českých nálezech doby husitské, Mor.num. zprávy, č. 13, 1973, str. 36-43. - Třebaže náš literární přehled si nedělá nárok na vyčerpávající seznam, zaznamenáváme i články Kr. T u r n w a l d a ve Sběratelských zprávách 1951, str. 1-10 a 37-43.

[67] Srovn. především B. K o c h, Zur Zeitfolge der Albertuspfennige, MÖNG VIII, 1954, str. 49-53 a naši pozn.č.66 a J. S e j b a l, Moravské čtyřhranné mince v českých nálezech doby husitské, Mor.num.zprávy č.13, 1973, str. 36-43. V tomto článku diskutuje Sejbal se staršími popisy českých nálezů, jejichž regesty jsou zachyceny téměř úplně v Nálezech mincí II. Opravuje leckde staré, dnes už překonané určení, někde však je přijímá bez oprav, jinde se sám dopouští omylů (např. u tzv. humpoleckých nálezů). Jednotlivosti by vyžadovaly podrobnou odpověď, která se vymyká z rámce tohoto upozornění.

[68] Viz zejména S e j b a l o v u obsáhlou práci Moravská mince doby husitské z r. 1965 a srovn. k tomu m é názory, jak jsem je blíže vyložila v ČsČH XVII, 1969, str. 205-213 a v HBN VII, 22/23 (1968/69) str. 539-549.

Zásluhy Sejbalovy o poznání moravského mincovnictví jsou bezesporně veliké. Za největší zásluhu pokládám pokus o utřídění moravských čtyřhranných mincí. Vyhledání, sestavení i popis celé řady nálezů drobných mincí na Moravě jsou leckdy příkladné. Nemohu však ani dnes souhlasit s datací některých nálezů podle nové chronologie rakouských feniků.

I B.Koch má svými pracemi o rakouské mincovnictví určené doby veliké zásluhy.[70] V mnohém lze s ním jen souhlasit. Některé body jeho chronologie nepřesvědčují však zcela.Vratme se k nim alespoň několika poznámkami.

B. Koch přiřkl feniky L.č.11 do údobí 1388-1399 a tzv. poručenské ražby vévody Viléma do údobí vlády Albrechta IV. (1399-1404) a Albrechta V. (1404-1406), na které pak měly navázat poručenské feniky vévody Leopolda a Albrechta V. Pokud je mi známo, neliší se tzv. poručenské feniky, tj.feniky Vilémovy a Leopoldovy od sebe ani obrazem (s výjimkou rozličného poručenského písmene (W-A; L-A), ani tvarem štítu (což se ukázalo být pro ražby rakouské té doby základní důležitosti), ani barvou, vahou, ani jakostí. I značky v koutech trojpásu se shodují (gotické lístky nebo trojlístky). Střídají se: na fenikách s W-A se vyskytují gotické lístky i trojlístky, což by mohlo nasvědčovat časovému oddělení feniků od sebe;na fenikách s L-A jsou sice jen trojlístky, ale na druhém typu Leopoldových poručenských feniků (s L-P-D v koutech trojpásu) jsou zase gotické lístky. Feniky jsou tak analogické, že je opravdu těžko pochopit, že jedny mají patřit dvěma vladařům (vévodovi Vilémovi a Albrechtu IV.), druhé mají být ražbami poručenskými jiného vladaře. Veliké množství těchto feniků (W-A a L-A), nakupené ať podle jedné či podle druhé chronologie do několika málo let počátku 15.století nebo konce 14.století a počátku 15.století, vede k otázce, kde vzali v mincovně ve Vídni tolik ražebního materiálu (jak známo, jsou rakouské feniky tzv. poručenské velmi častou a opakovaně bohatou nálezovou složkou nejen v alpských zemích, ale i v českých).[71] Čteme-li však k r.1395, že bylo ve Vídni zřízeno 60 lavic nebo stolů pro výměnu hojné "falešné"

[69] Srovn. k obému naši pozn. č. 66.

[70] Nemůžeme bohužel, nemajíce ani dostatečně možností, nějak rozhodovat chronologii mincí jiné země,která zůstává ve svědomitých rukách odborníků rakouských. Můžeme jen upozornit, jak se jejich návrh projevuje v nálezovém obrazu našem a můžeme připojit pouze několik souhlasných nebo nesouhlasných poznámek a dotazů tam, kde se nám řešení naznačených problémů nezdá dosti přesvědčivé a jasné. Nehodlám tu také opakovat své už publikované poznámky k základní práci K o c h o v ě (viz citaci v pozn. č. 66). V budoucnosti budou celé konglomeráty otázek, spojených s problémy námi jen dotčenými, vyžadovat nového pečlivého zvážení.

[71] Stačí pohled na Nálezy mincí II, doplněný pracemi S e j b a l o v ý m i a popisy i rozbory nálezů mincí v Num. sbor. VI,1960 - XIV, 1976.

mince, která přišla "dolů" z Bavor,[72] můžeme chápat, odkud se bral pagament pro novou ražbu v zemi, která neměla, alespoň sdostatek, vlastního důlního stříbra pro mincování. I když tzv. Böcklery nejsou nějakou zvláště vzácnou ražbou v nálezech, nalézala by tu podporu spíše Kochova chronologie.

Nové vysvětlivky potřebuje i otázka ražební pausy ve vídeňské mincovně. Zvláště po hojné, bohaté ražbě je přestávka v mincování, je-li dostatečná zásoba potřebného platidla na skladě, pochopitelná. Po vydání spousty feniků s písmeny W-A a L-A by mohla nastat. Proti tomu hovoří jen skutečnost, že Albrecht V. r. 1411 počal vládnout samostatně. A osvědčená reprezentační teorie ražby jasně dokládá, že se samostatný panovník jakékoli hodnosti a jakéhokoli stupně moci nikdy nevzdává možnosti reprezentovat své jméno (později pak i svůj obraz) samostatným způsobem na mincích. Také vídenští "Hausgenossen" jistě měli v úmyslu zavděčit se nějak mladistvému vladaři. To vše mluví rozhodně proti přenesení feniků s písmeny Al-Ber-Tus z let 1411-1416 nebo 1416-1420, L.č.11, do doby Alberta III.

S tím je třeba porovnat i poměrně časté zmínky o zaměstnancích a vedoucích úřednících (mincmistrech) v mincovně ve Vídni.[73] Od r. 1380 do (zhruba) 1430 (a ovšem i dále) se vyskytuje v mincovně řada mincmistrů, vládních zástupců (Anwalt; vardajnů?), velký počet mincířů; jsou jmenováni i zkoušeči, hlídači kolků, jejich řezači, šrotmistři i sazeči (tyglíků). Mincíři jsou jmenováni většinou po jednom a po dvou za rok, ale také po třech (1398, 1417, 1419, 1427) i po čtyřech (1399, 1406, 1420, 1428) v jednom roce. I z toho by se dalo soudit na současný výkon mincovny. Ze sledu jejich zaměstnanců se, bohužel, bezpečně nedá vystopovat ražební pausa, ale dá se vykonstruovat nesprávným přenesením jejich výrobků.

Chronologie Kochova se opírá výslovně i o dvě vynikající práce Franze Bastiana. První z nich[74] je krátká, několikastránková, původně přednáška ve Vídeňské numismatické společnosti (11.12.1929), druhá[75] je

[72] Srovn. L u s c h i n, str. 263; K o c h, Vom Böckler ..., str. 71. - Upozorňuji, že vzhledem k přehlednému charakteru našeho diskusního příspěvku necituji - leda výjimkou - ve svých odvolávkách ani J. M a d e r a, A. M u f f a t a, K. S c h a l k a (mnoho prací), ani A. O. L ö h r a, stejně jako se neodvolávám (leč výjimečně) na znění archivních pramenů, citovaných už často v námi používané literatuře.

[73] Přehled jich sestavil A. L u s c h i n, Wiens Münzwesen, Handel und Verkehr im späteren Mittelalter v Geschichte der Stadt Wien, II, Wien 1902, str. 819(79) - 927(87) a doplnil jej L. S a i l e r, Die Wiener Ratsbürger des 14. Jhts, Wien 1931.

[74] F. B a s t i a n, Die Wiener Pfennige im bayrischen Geldsystem des XIV. Jahrhunderts, NZ 23 (63), 1930, str. 97-107.

[75] F. B a s t i a n, Das Runtingerbuch 1383-1407 und verwandtes Material zum Regensburger Südostdeutschen Handel und Münzwesen, Regensburg I, 1944 (835 str.); II, 1935 (471 str.); III, 1943 (472 str.).

velmi obsáhlá, kritická edice účetní knihy řezenské kupecké rodiny Runtingerů z let 1383-1407. Při všem obdivu k vydavatelskému dílu F. Bastiana nemůžeme jeho výklad dvou bavorských záznamů o tzv. Böcklerech přijmout bez opětovného zamyšlení se. Jsou obě ty zprávy bezpečné? Je jejich výklad nezměnitelný? Nalézá-li se v komorních účtech města Mnichova z let 1378/79 zápis: *Fridlein dem Zehentner gen Wienn 18 s. Monacensium ze lon und 2 guldein und 2 pöckler*, nelze přehlédnout - a Bastian sám na to upozornil - že hned v řádce mřežovaného zápisu je připsáno (bez přeškrtnutí): *scriptum postea*. Kdy "později"? Bastian připojuje[76], bohužel ne dost dobře kontrolovatelnou poznámku č. 1: Gemeint ist fol. 48´(b).

Druhá zpráva o "Böcklerech" (tentokrát připsaná r. 1392)[77] zní: *Item. die alten Wienner, da nicht pokschopf ynn sind, 1 markch hat 9 lot 1 quant*. Bastian čte tuto větu: Také staré vídeňské, kde (mezi nimiž) nejsou "Böcklery" atd. Není uvedeno, zda "u ž" nejsou nebo "j e š t ě" nejsou.[78] Pojem starých vídeňských feniků v knize Runtingerů přichází několikráte a je zřejmě velmi důležité uvědomit si letopočty, k nimž se tak děje (bereme za základ léta 1392-1407). V nich se přívlastek "staré" nebo "nové" ve spojení s vídeňskými feniky opakuje několikráte. "Staré" poprvé tedy 1392, pak 1396, 1398, 1399, 1403 [?], 1405. Naproti tomu jsou uváděny "nové" vídeňské feniky k létům: 1398 a 1405.[79] Dvě léta (1398/9 a 1404/5), kterým přiřkl naposledy Luschin zvláštní význam v chronologii vídeňských feniků, nepostrádají podle mého mínění ani dnes své ceny.

Po třetí, pokud vím, jsou pro nás velmi důležitě uvedeny Böcklery v mikulovském kodexu na tzv. ceduli vídeňského Niclase Granera patrně z r. 1427.

Spojujeme ve svých poznámkách chronologii rakouských feniků konce 14. a počátků 15. století podle B. Kocha s otázkou datování a přiřčení peněz s IO na Moravu a dotýkáme se tak i celé řady sporných otázek tohoto problému. Alespoň krátce musíme zde poukázat na zbývající směr cest, po kterých se mohly dostat na Moravu peníze s IO. Mince s IO jsou, zejména na rubu typu s křížem a s malými křížky v jeho koutech, svým rázem velmi příbuzné ražbám Valachie a Moldavie. Stejně není dostatečně

[76] B a s t i a n, Die Wiener Pfennige, NZ 23 (63), 1930, str. 104-107, faksimile na str. 107.

[77] B a s t i a n, Das Runtingerbuch II., Münzbuch - Matthäus Runtinger als Münzer, str. 249.

[78] Děkuji srdečně dr. A. H u b a l o v i za jazykovou kontrolu uvedeného místa.

[79] B a s t i a n, Das Runtingerbuch II, str. 249, 284, 330, 341; 426; 330, 426.

vyjasněna otázka příbuznosti mincí s IO s hrabstvím bystřickým v Sedmihradsku.[80]

Zvažujeme-li tedy znovu přínos námi popisovaného nálezu z Kněžských Dvorů, musíme opakovat, že je dvojí: je připomínkou ke zvýšené pozornosti o síle, množství i druhu koroze nalezených mincí. Přispívá-li k tomuto poznání, je i, byť skromným, mementem potřeby nového zamýšlení a přezkoušení některých poluschinovských závěrů v chronologii rakouských feniků 14. a 15. století,[81] velmi významných i pro chronologii českých a moravských ražeb té doby.

V Praze dne 15. prosince 1976

[80] Viz alespoň O. I l i e s c u, Emisiuni monetare ale tarii Rominesti din secolete al XIV-lea si al XV-lea.Studii şi cercetări de Numismatică,vol.II,1958,str.303-344;t ý ž, Moneda in Romania 491-1864,Bucureşti 1970 a tam uvedenou literaturu; srovn. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Nález v Kyjově r. 1942 (mince s IO), NČČsl XIX, 1950, zvláště str.90, 91 a 101. - Dr Lájos H u s z á r z Budapešti pokládal minci s IO a křížem s ypsilony v jeho koutech z nálezu v Szabadszallási (odkrytém někdy r. 1911/1912) za ražbu vévody Ivana Mircei I. (1383-1419) pro Valachii; původně (1949) v ní viděl ražbu hrabství bystřického. Velmi příbuzné jsou ruby ražeb moldavských s ruby peněz s IO se čtyřmi křížky. Srovn. I l i e s c u, l.c. a S e j b a l,Moravské denárové mince markraběte Jošta, Num.sbor. IV,1957,str.97 sl.a hlavně tab. VII a IX. Nález szabadszalášský později popsal F.K i r á l y,A szabadszallási Zsigmond korabeli éremletet, NK L-LI, 1951 až 1952, str. 1-52 a 27-37. Datuje nález do r. 1426.

[81] Poslední léta přinesla velmi málo českých nálezů mincí z 1. poloviny 15. století. Oba velké nálezy, znamenitě popsané v poslední době (P. R a d o m ě r s k ý, Nález mincí z 15.století v Králově Dvoře u Berouna, Sbor.Nár. muzea v Praze, A, sv. XXI, 1967, č. 3 a L. N e m e š k a l, Nález mincí z 15. století v Luzích u Kosovy Hory, okres Příbram, tamže, sv. XXVII, 1973, č. 1-3) jsou mladší a pro datování sporných mincí nemají význam. Ostatně oba autoři přijali pro určování obsahu svých nálezů novou chronologii Kochovu: Radoměrský bez výhrad, Nemeškal opatrněji a s výhradami.

Záznam konzultace chemického poškození mincí (srovn. pozn. č. 12)
(Archeologický ústav ČSAV 19.2.1976)

Diskutována byla korozní problematika grošového nálezu mincí z 15.stol. (nález objeven 1945[sic]), lok. Kněžské Dvory.

Zájem paní prof. Dr.Em. Nohejlové-Prátové lze koncentrovat do 5 bodů:

1. *Do jaké míry lze považovat korozní znečistění mincí (červeně-hnědé skvrny) za ulpělé korozní produkty pocházející ze zrezivělých raznych ploch razidel (původně formulováno jako koroze primární a sekundární).*
2. *Názor na časový vznik poškrábání mincí.*
3. *Příčina vzniku "bublinek" na povrchu mincí.*
4. *Příčina vzniku "jezírek" na plochách ražeb.*
5. *Jak vysvětlit zcela hladké plochy vedle ostré ražby.*
6. *Zkouška: předloženy dvě stříbrné grošové mince rozdílné v barevném vzhledu. Přečistěním se přesvědčit o možnosti identického barevného vzhledu před skrytím mincí in situ nálezu.*

Úvodem, před odpovědí na dané otázky, nutno konstatovat,že mince nálezu byly již v minulosti čištěny. Přesný postup není znám, lze však podle některých známek usuzovat, že k čistění bylo užito v numismatice dosud obvyklého loučení mincí v roztoku kyseliny citronové nebo vinné. Použitím těchto komplexotvorných sloučenin byly zcela odstraněny bázické soli mědi (tzv. zelená patina) vzniklé elektrochemickými korozními pochody při uložení mincí ve vlhkém prostředí. Většina mincí však vykazuje residua korozních zplodin, které jsou výše zmíněnými kyselinami obtížně odstranitelná. Nutno tedy stav vyčistění mincí označit za nedokonalý. V menší míře vystupuje na některých mincích sekundární koroze (t.j. vzniklá až po vyzvednutí in situ, případně i po vyčistění) vyvolaná korozním působením okolní atmosféry, případně i zbytků kyselin použitých k čistění, jež nemohly být kvantitativně vymyty z kapilárního systému porovitého povrchu (důsledek korozního napadení in situ). Pochopitelně je míra porezity povrchu mince individuální pro každou jednotlivou minci (M. Soudný: Poznámka k váhovým změnám nálezových stříbrných mincí, Num.listy, str. 103-105, 4, 1973).

Vyjádření

ad 1) Možnost znečistění povrchu mince při ražbě s použitím razidel se zrezivělým povrchem razné plochy je logická.

Dále se však odpověď štěpí do dvou aspektů:

a) počet mincí znečistěných ulpělou rzí z razné plochy razidla bude omezen na několik málo prvních ražeb,jelikož zákonitě dojde současně k očistění razné plochy razidla otěrem;

b) je pravděpodobné, že toto znečistění povrchu neodolá působení otěru při obíhání mince. Přetrvá-li však vzdor veškerým předpo-

kladům (příp. byla-li intenzita oběhu mince po ražbě minimální), rozhodně bude tato tenká vrstva rzi podvrstvena korozními zplodinami vznikajícími při napadení mince in situ a při čistění bude nutně odstraněna i použitím v úvodu zmíněných kyselin.

Budou tedy červeno-hnědé korozní zplodiny s největší pravděpodobností jiného složení než je předpokládáno, nejspíše se bude jednat o směs oxidů mědi. Východiskem (a tím i nezvratným důkazem) ze spekulativních úvah bude jedině provedení analýzy těchto produktů některým ze způsobů lokální mikroanalýzy bez porušení povrchu.

ad 2) Při namátkové prohlídce asi tří mincí vykazujících vrypy lupou (zvětšení 10x) konstatuji: tvar vrypů je klínovitý, stěny vrypů nejeví ani residua nějakých korozních zplodin, lesk povrchu vrypů je celkem matný. Považuji proto prohlížené vrypy za recentní, vzniklé v kterémkoli časovém úseku po vyzvednutí mincí in situ. Pro tento úsudek svědčí i skutečnost, že stěny nejsou porézní jako povrch i dobře vyčistěné mince. Historické vrypy by musily mít navíc i značně zaoblené hrany působením koroze.

ad 3) a 4): oba jevy jsou podmíněny korozí, jež představuje podle poznatků soudobé korozní chemie soubor elektrochemických pochodů na bázi lokálních elektrochemických článků. Mimo chemického složení napadaných kovů se zde uplatňují i fyzikální vlastnosti kovů a jejich slitin, jak je předkládá soudobá fyzika kovů. Žádný kov či slitina nepředstavují homogenní medium z iontového hlediska. Je proto možné, aby některé části povrchu kovu či slitiny vykazovaly elektrochemické potenciály (ve vzájemné relaci) kladné, jiné záporné. To dává možnost vzniku shora zmíněným lokálním článkům. Na místech s potenciály pozitivnějšími dochází pak k anodickému rozpouštění kovu a v krajním případě i jeho transferu. Tak vznikají v konzervátorském názvosloví tzv. korozní nárůsty (zde vyjádřeno otázkou na "bublinky") a po dokonaném transferu kovu (jako rozpustné sloučeniny) vznikají korozní důlky (v otázce "jezírka").

Nehomogenity historických kovů a slitin jsou navíc zdůrazněny technologiemi výroby i zpracování a podmiňují hojnější výskyt tzv. vměstků. Jsou to shluky chemicky cizorodých materiálů, zapracovaných do kovu či slitiny (oxidické části, okuje, struskotvorné materiály a pod.) a podporující přímo vznik lokálních elektrochemických článků a tím iniciaci koroze (korozní ohniska).

Prakticky bude tento velmi schematický výklad demonstrován bodem 6), v závěru diskuse.

ad 5) Ze všech diskutovaných bodů dotýká se tato otázka zřejmě nejdelikátnější problematiky a proto také nelze na ni, navíc na základě v podstatě zběžné prohlídky, dáti jednoznačnou odpověď. Nicméně se domnívám, že vyložit tento jev pouze jednou z vícero možných příčin

by bylo nekorektním zjednodušením problematiky a ve svém důsledku také diskutabilním. V prvém přiblížení k řešení této problematiky vidím jediný objektivní přístup: vyjmenování různých možných příčin jevu a poté na základě podrobné studie dochovaných stop na mincích roztřídit důvody prokazatelné od možných či nepravděpodobných. Lze navíc očekávat, že při tomto postupu nejen vystoupí další možné příčiny tohoto jevu, ale že v zájmu objektivity bude nutné vést i experimentální důkazy.

a) opotřebení razidel:
jako prokazatelný důvod lze vést pouze tehdy, jestliže bude možné sestavit alespoň početnější skupinu mincí téhož typu, která by vykazovala identicky situované hladké plošky v jinak ostré ražbě.

b) příčina v tom, že ráz nebyl veden kolmo k ražené ploše:
v tomto případě byla ražba na straně slabšího rázu mělčí. Následným oběhem, ale i korozí (v případě, že působila rovnoměrně na celý povrch), případně kombinací obou, mohlo dojít k úplnému setření ražby na straně slabého rázu, zatímco silný ráz přetrval pochopitelně v adekvátně zmenšené hloubce. Tuto příčinu však lze uvádět pouze u mincí, jejichž vyhlazená plocha bude kontinuitní a současně bude mít tvar kruhové úseče. Přitom situování úseče v ostré ražbě se u jednotlivých mincí může lišit.

c) příčina jevu je důsledkem korozních procesů mince in situ: uvádím tuto možnost na základě skutečnosti, že vyhlazené plošky v ostré ražbě mincí bývají někdy dvě (i četnější) a dokonce jsou mi známy případy, z pozorování při čistění mincí z archeologických nálezů, kdy ploška spolu nesouvisí.
Z konzervátorské praxe vím, že při vzájemném překrytí dvou mincí bývají někdy překrývající se plochy vyhlazené, přičemž na přechodu překryté mince vzniká nikoli ostrá hrana, nýbrž vlnovitě vzduté rozhraní. Tímto jevem jsem se nikdy nezabýval, avšak položená otázka vyvolává reminiscence pozorování při konzervaci. Vezmeme-li v úvahu schematický výklad korozního procesu uvedený v odstavci ad 3) a 4), a dodáme-li skutečnost, že podmínkou funkce lokálních článků je přítomnost vlhkosti, nemůžeme korozi jako příčinu vyhlazení části plochy ze spekulativních úvah vyloučit. Mezi styčnými plochami bude totiž vždy fyzikálně vázán vyšší podíl vlhkosti a proto též reakční činnost lokálních článků se tu zvýší... V případech, kde mince navzájem překryty nebyly, mohou tuto funkci plnit některé složky (tzv. sorbenty) obklopujícího media.

ad 6) Zkouška: předloženy dvě grošové mince rozdílné v barevném vzhledu - úkolem je vyšetřit příčinu.

M i n c e č. 1: stříbřitý matný lesk, pod lupou (zvětšení 10x) patrny sporadicky dispergované zbytky oxidické mědi (barva červeno-hnědá). Pořízeny tuhové obtisky reversu i aversu s popisem hrubšího znečistění a korozního napadení (přiloženo). Stupeň vyčistění nedokonalý.

M i n c e č. 2: Povrch pokryt jemnou vrstvou našedlých korozních produktů se zeleno-žlutavým nádechem, v prohlubních ražby vrstva zesílena (nasvědčuje snaze pomoci vyčistění mechanickou abrazí povrchu). Stupeň vyčistění: nedočistěno, kyselinou citronovou odstraněny pouze bázické soli mědi, ostatní korozní produkty přetrvaly.

Obě mince byly v oddělených nádobách louženy v 2,5% roztoku chelatonu III (v dest. vodě) při teplotě 70°C po dobu 30 minut. Následoval oplach vlažnou destilovanou vodou, u mince č. 1 byl prasklý korozní nárůst ("bublina") otevřen preparační jehlou, přičemž bylo odkryto ložisko oxidické mědi (barva jasně červeno-hnědá) - důkaz proveden kapkou koncentrovaného roztoku chelatonu III - kapka intenzivně zezelenala. Pod odchlíplým plátkem stříbra (síla plátku řádově setiny mm) odhalena taktéž oxidická měď. Mince č.2 vykazovala šedý matný povrch, zeleno-žlutý nádech zmizel. Šedá vrstva se snadno stírala buničitou vatou, v důlcích a trhlinkách povrchu ulpívá šedá vrstvička. To nasvědčuje silnějšímu koroznímu napadení, kdy byla z povrchové vrstvy mince elektrochemicky "extrahována" veškerá měď legury a zbylé stříbro tvoří práškový šedavý povlak. Tomu nasvědčuje i vizor povrchu pod lupou (zvětšeno 10x) vykazující korozní důlky situované těsně vedle sebe. Otevřením dvou korozních nárůstů ("bublinek") byly odhaleny na rozdíl od mince č. 1 černošedé korozní produkty, zřejmě tu též převládá uvolněné práškové stříbro z legury po elektrochemické extrakci mědi z legury. Obě mince byly po dalších 10 min. ošetřeny horkým roztokem chelatonu III, do odstranění korozních produktů z otevřených korozních nárůstů. Po opětovaném (5x) oplachu teplou destilovanou vodou byl povrch mincí přeleštěn buničitou vatou, dosušen při 40°C po dobu 60 min. Finální úprava povrchu: nanesena mikrovrstva silikonového oleje Lukooil M 350. Snaha při ošetření byla dodržet souhlasné podmínky pro obě mince. Barevný vzhled mincí je nyní téměř identický. V šikmém úhlu dopadajícího světla je vizor mince č. 2 poněkud tmavší, což je způsobeno důlkovou členitostí povrchu jako důsledek silnějšího korozního napadení mince in situ ve srovnání s mincí č. 1.

Závěr:

Při diskusi stavu dochování a možnostech vysledování známek-stop, jež by mohly vypovídat na položené otázky, dotkli jsme se (zejména bodem 5.)

delikátní sféry, jež poukazuje na chybějící systematický výzkum korozních procesů v oboru numismatiky, který by měl mít předstih před prohlubujícími se studiemi na mincích.

Ing. M. Soudný."

Metrologické údaje pražských grošů Václava IV.

Poř. číslo	Druh písma	Koruna	Lev	Průměr	Váha	Jakost	Spektrální analýza
1	2	3	4	5	6	7	8
	Nízké	Uzavřená	1,2,3 nečit.	mm	g		
1	"	"	1	28x29	2,55	600/1000	K.H.2
2	"	"	1	29x29,5	3,00		
3	"	"	1	26x27	2,75		
4	"	"	1	26x26	3,00		
5	"	"	1	26,5x27	2,55		
6	"	" (zvláštní)	2	27x27	2,60	600/1000	K.H.1
7	"	"	2	26,5x27	2,65		
8	" Ш	uzavřená	-	26x26	2,75		
9	" П	"	-	28x27,5	2,70		
10	" "	"	2	27x27,5	2,65		
11	" "	"	2	26x26,5	2,70		
12	" "	"	3	26x27	2,65		
13	" "	"	-	25x26,5	2,65		
14	" "	"	2	26x26	2,60		
15	" "	"	2	27,5x28	2,70		
16	" "	"	3	27,5x28	2,60		
17	" "	"	2	26,5x26,5	2,65		
18	" "	"	-	27x27	2,50		
19	" "	"	2	26x26	2,62		
20	" "	"	-	28x28	2,58	700/1000	K.H.3
21	" Н	"	3	27,5x28	2,50		
22	" "	"	-	27x28	2,70		
23	" "	"	3	27x28	2,80		
24	" "	"	-	28x28	2,70		
25	" "	"	-	26x26,5	2,75		
26	" "	"	-	27x27	2,72		
27	" "	"	-	26x27	2,60		
28	" "	"	2	27x28	2,62		
29	" "	"	-	26x27	2,62		
30	" "	"	3	26x27	2,58		
31	" И	"	-	26x27	2,70		
32	" Ж	"	3	27x28,5	2,51 (vylom.)		

Poř. číslo	Druh písma	Koruna	Lev	Průměr	Váha	Jakost	Spektrální analýza
1	2	3	4	5	6	7	8
	Nízké	Uzavřená	1,2,3 nečit.	mm	g		
33	" Л	"	2	26,5x27	2,48		
34	" "	"	2	26x27	2,75		
35	" "	"	2	27x27	3,10		
36	" "	"	2	27,5x28	2,70		
37	" "	"	2	27x28	2,62		
38	" "	"	2	27x27	2,65		
39	" "	"	-	25x26	2,70		
40	" "	"	2	27x27	2,20		
41	" "	"	- ✣	27x27	2,80		
42	" "	"	2	26x27	2,72		
43	" "	"	2	27x27	2,60		
44	" "	"	2	26x26,5	2,60		
45	" "	"	2	26,5x26,5	2,60		
46	" "	"	2	26x27	2,51		
47	" "	"	2	26,5x27	2,62		
48	" "	"	3 *	28x28	2,60		
49	" "	"	-, ✣	26x27	2,78		
50	" "	"	-, ✣	27x27	2,75		
51	" "	"	2, ✣	26x27,5	2,55		
52	" nečit. N	"	2	26x27	2,48		
53	" "	"	-	26,5x27	2,30		
54	" "	"	2	26x26,8	2,52		
55	" "	"	2	26,5x26,5	2,65		
56	" "	"	-	27,5x27,8	2,52		
57	" "	"	2	26x27	2,48		
58	" "	"	-	26,5x27	2,30		
59	" "	"	2	26x26,8	2,52		
60	" "	"	2	26,5x26,5	2,65		
61	"	"	-	27,5x27,8	2,52		
	Nízké	Otevřená					
62	" П	"	-	26,5x27	2,60	890/1000	K.H.4
63	" ?	"	-	27x28	2,62		
64	" ?	"	-	27,5x27,5	2,51	890/1000	K.H.5

Poř. číslo	Druh písma	Koruna	Lev	Průměr	Váha	Jakost	Spektrální analýza
1	2	3	4	5	6	7	8
	Nízké	Otevřená	1,2,3 nečit.	mm	g		
65	" П	"	-	26,5x27	2,75		
66	" "	"	2	26,5x26,5	2,61		
67	" "	"	2	27x28,5	2,80		
68	" "	"	2	27x24,5	2,80		
69	" "	"	-	27x27,5	2,70		
70	" "	"	2	27x28	2,63		
71	" N nečit.	"	-	27,5x28	2,45		
	Nízké	Nečitelná					
72	" H	"	?	29x29	2,72	890/1000	
73	" Π.	"	3?	28x28	2,70		
74	" H	"	-	28x28	2,65		
75	" -	"	-	27x27	2,72		
76	" П	"	-	26,5x27	2,80		
77	" -	"	-	27x28	2,30		
78	" -	"	-, ⁂	27x27	2,82		
79	"	"	-, ⁂	28x28	2,40		
80	" -	"	-, ⁘	27x27	2,70		
		posunuté kolky					
81	" -	"	-	26,5x27,5	2,65		
82	" -	"	-	25x25,5	2,80		
	Střední	Otevřená					
1	" П	"	2	28,5x29	2,70		
2	" "	"	2	28x28	2,45		
3	" "	"	-, ⁂	28x28,5	2,35		
4	" H?	"	-	26,5x27	2,78	700/1000	K.H.6
5	" "	"	2	28x28,5	2,75		
6	" "	"	2	25x26,5	2,95		
7	" "	"	2	28x28,5	2,50		
8	" "	"	2	25,5x26,5	2,50		
9	" "	"	2	27,5x28	2,20		

Poř. čís. lo	Druh písma	Koruna	Lev	Průměr	Váha	Jakost	spektrální analýza
1	2	3	4	5	6	7	8
	Střední	Otevřená	1,2,3 nečit.	mm	g		
10	" "	"	2	26,5x27	2,80		
11	" "	"	2	27x27	2,65		
12	" "	"	2	26x26	2,40		
13	" "	"	2	27x27	2,55		
14	" "	"	2 [roztepaný]	26x27	2,70	600/1000	K.H.7
15	" "	"	2	27,28,5	2,80		
	Střední	Nečitelná					
16	" -	"	-	27x28	2,70		
17	" -	"	-	27x28	2,80		
18	" -	"	-	27x27	2,65		
19	" -	"	-	27x27	2,60		
20	" -	"	-	26x26,5	2,35		
21	" -	"	-	27x27	2,70		
22	" -	"	-	27x27	2,70		
23	" -	"	-	26,5x25	2,40 [okrojený]		
24	" -	"	-	26,5x26	2,40 [vys.okraj]		
25	" -	"	-	27x27	2,70		
26	" -	"	-	28x29	2,55		
27	" -	"	-	27x27	2,52		
	Vysoké	Otevřená					
1	" П,?	"	2	25,5x24	2,65	890/1000	K.H.9
2	" "	"	2	27x28	2,65		
3	" "	"	2	27x28	2,70		
4	" И,?	"	"	27x27	2,30 [prasklý]		
5	" ?"	"	"	26x27	2,60		
6	" И "	"	"	26x27	2,60		
7	" "	"	"	26x26,5	2,65		
8	" "	"	"	26,5x27	2,60		
9	" "	"	"	27x28	2,50		
10	" "	"	"	27x27,5	2,60		
11	" "	"	"	27x27	2,65		

Poř. číslo	Druh písma	Koruna	Lev	Průměr	Váha	Jakost	spektrální analýza
1	2	3	4	3	6	7	8
	Vysoké	Otevřená	1,2,3 nečit.	mm	g		
12	" " "	"	2	27x27	2,70		
13	" " "	"	"	27x27	2,60		
14	" " "	"	"	26x26	2,60		
15	" " "	"	"	27x27	2,42		
16	" " "	"	"	26x26,5	2,70		
17	" И(?)"	"	"	27x27	2,60		
18	" И "	"	"	26x27	2,60	600/ 1000	K.H.8
19	" " "	"	"	27x27,5	2,60		
20	" " "	"	"	26x27	2,05		
21	" " "	"	"	26x26,5	2,72		
22	" " "	"	"	26,5x27,5	2,50		
23	" " "	"	"	26x26,5	2,60		
24	" " "	"	"	26,5x26,5	2,75		
25	" " "	"	"	27x27	2,50		
26	" " "	"	"	26,5x27	2,60		
27	" " "	"	"	27x27,5	2,70		
28	" " "	"	"	27x27	2,45		
29	" N?,"	"	"	25x25	2,75		
30	" Н?,"	"	"	26x26,5	2,60		
31	" И?,"	"	"	26x27	2,60		
	Vysoké	Otevřená					
32	" И, ƨ	"	2	26x27	2,75		
33	" " "	"	"	27x27	2,50		
34	" " "	"	"	25,5x27	2,75		
35	" " "	"	"	27x27	2,60		
36	" " "	"	"	26,5x27,5	2,70		
37	" " "	"	"	27x27	2,70		
38	" И?,ƨ?	"	"	25x25	2,60		
	Nečitelné	Nečitelné (vřídky atd.)					
1	"	-	-	26x27	2,35		
2	"	-	-	26x27	2,70		
3	"	-	-	26x27	2,55		
4	"	-	-	27x28	2,85		

Poznámky k rozboru pražských grošů Václava IV. kvalitativní spektrální analýzou v Ústavu nerostných surovin v Kutné Hoře.[82]

Po prvé v českých popisech nálezů pražských grošů použili jsme kontroly jejich materiálu pomocí spektrální analýzy.[83] Doplnili jsme tak obvyklé metrologické údaje (průměry, váhu a jakost), abychom se také pomocí těchto analytických zkoušek pokusili hledat původ mincovního materiálu, ze kterého byly groše raženy. Přemíra jejich poškození ať mechanického ať chemického kladla totiž i otázku, pochází-li všechny groše z téhož zdroje.

K tomu účelu bylo devět pražských grošů vybráno z hlavních variant[84] v nálezu se vyskytujících (1. zvláštní uzavřená koruna, posunutý kolek, okraj do tenka ztlučený; 2. a 3.: nízké písmo, zavřená koruna; 4 a 5: nízké písmo, otevřená koruna;6 a 7: střední písmo;8 a 9: vysoké písmo). Všechny tyto groše podle zprávy dr. J. Litomiského,[85] "byly iniciovány k záření přerušovaným obloukem střídavého proudu; bylo použito generátoru UBI-1; 300 V, 4 A; zapalovací fáze 180, zapalovací doby 16/8; L = 500 μH; H = 2 μF; R = 2. Protielektrodou byla grafitová tyčinka typ SG-104 (Elektrocarbon, Topolčany), tvarovaná do břitu. Stativ s mincí a elektrodou byl umístěn na příčné pomocné optické koleji. Záření oblouku bylo křemenným kondenzorem zobrazeno na štěrbinu spektrografu a zesíleno dutým zrcadlem. Expoziční doba 16s byla zvolena na základě

[82] Děkuji dr. J. L i t o m i s k é m u z Ústavu nerostných surovin v Kutné Hoře za pohotovost, se kterou analýzu provedl. Upřímný dík patří také dr. Heleně Š t r o b l o v é z Okresního muzea v Kutné Hoře za péči, kterou věnovala mým požadavkům. T á ž použila už r. 1973 výsledku téže analýzy v svém Příspěvku k nálezu falešných pražských grošů Jana Lucemburského z Kutné Hory - Mišpulek, Num. listy XXIX, 1974, str. 13-20.

[83] První u nás použil spektrální analýzy pro otázky českého mincovnictví vůbec P. R a d o m ě r s k ý v článku Mincovnictví Přemyslovců a Slavníkovců. Příspěvek k objasnění původu materiálové základny a mincovní techniky jejich stříbrné ražby 10. věku. In: Studie z dějin hornictví 4, Rozpravy Národního technického muzea v Praze, 1973, str. 79-106. Šlo o odpověď na starou otázku, lze-li, podle mincovního kovu českých denárů 10. století, stanovit, zda brali Slavníkovci svůj mincovní materiál jinde než Přemyslovci. P. Radoměrský vysvětluje nedostatečné rozdíly (ačkoliv je uznává) poukazem na tutéž technologii při výrobě obou druhů českých denárů 10. století. - Šest pražských grošů Jagellonců (Vladislava II. a Ludvíka I.) dala první zkoušet absorpční metodou spektrofotometrickou J. H á s k o v á, Studie o Jagellonských groších z let 1471-1526,Sbor.NM A,Historie XXII,1968,č.3,str.169-171; srovn. i t á ž, Pražské groše z let 1471-1526,Vladislav II - Ludvík I, Hradec Králové 1971. J. Háskovou použitá metoda přinesla velmi cenné výsledky. - K použité metodě viz i O. R o s e n k r a n c, V. Z ý k a, Stopové prvky v pražských groších, Zprávy Vlastiv. ústavu v Olomouci č. 13, 1963, str. 11-13.

[84] Viz předcházející popis nálezu na str.190 sl.

[85] Viz "Přílohu k rozboru stříbrných mincí od J. Litomiského ze dne 24. 5. 1976".

zkoušek se starší stříbrnou mincí jiné provenience (zapůjčilo Muzeum v Kutné Hoře).

Spektra mincí byla vyhodnocena pomocí atlasu spekter a tabulek spektrálních čar; k roztřídění nalezených prvků do koncentračních řádů byla aplikována metoda L.N. Iudičenkové. Mince byly po rozboru očistěny mechanicky filtračním papírem a "Auronem".

Potud dr. J. Litomiský, který neopomenul přiložit i krátký odborný záznam o podmínkách spektrálního rozboru.[86] Přiloženy byly i výsledky rozboru (připojili jsme jenom naše číslování: K.H. 1-9):

Ústav nerostných surovin Kutná Hora
Úkoly 810
Kvalitativní spektrální analýza
Spektrograf: ISP 22
El. podmínky:
Fotomateriál: ORWO spektral blau hart
Expozice: 16s

Číslo desky: ISP 1251
Lokalita: Kněžské Dvory
Úprava vzorku: žádná
Elektrody: (WU-2/9x24 cm)

Číslo analýzy	Zjištěné obsahy prvků řádově: XO %	X %	O,X %	O,OX %	O,OX %	Problematické	Negativní
	1	2	3	4	5	6	7
K.H.1. S 39561	Ag Cu	Pb	Au Bi Si Sb	As Ca Fe Sn	Ag Ba Mg Mn Ni		B Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Zn Zr
K.H.2. S 39562	Ag	Cu	Bi Au Pb Si	Ca As Mg Sb	Ag B Ba Cd Cr Fe Ni Sn		Be Co Ga Ge Hg In K Li Mn Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Zn Zr

[86] Podmínky spektrálního rozboru (pražských grošů): "Spektrograf: ISP 22 (sovětský, křemenný, se střední dispersí). Nastavení štěrbiny: 0,6 x 0,006 mm." Zobrazení zdroje záření.
Stativ na pomocné příčné optické koleji.
Protielektroda: Grafitová, typ SG-104 (Elektrokarbon, Topoľčany) tvarovaná do břitu;
Buzení vzorku k záření:Elektrický oblouk střídavého proudu,přerušovaný. Generátor: Univerzální, typ UBI-1, (Zeiss, Jena, NDR). 300 V, 4 A. Zapalovací fáze 180, zapal.doba 16/8. L = 500 μH, C = 2 μF, R = 2.
Fotomateriál: Fotografická deska ORWO, spektral blau hart (WU-2) 9x24 cm, č. emulze WI 3433.

Číslo analýzy	Zjištěné obsahy prvků řádově: XO %	X %	O,X %	O,OX %	O,OX %	Problematické	Negativní
	1	2	3	4	5	6	7
K.H.3. S 39563	Ag	Cu	Pb	Au Bi Ca Si	Ag B Fe Mg Ni Sb Sn		As Ba Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Li Mn Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Yb Zn Zr
K.H.4. S 39564	Ag	Cu Pb Si	Au Bi Sb	Ca Ni Sn	Ag As Fe Mg	B	Ba Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Mn Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Zn
K.H.5. S 39565	Ag	Cu	Pb Au Si Sb	Bi Ca Ni	Al As Fe Mg Sn		B Ba Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Mn Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Zn Zr
K.H.6. S 39566	Ag	Cu	Au Bi Pb	Ca Sb Ni Si Sn	Al As Fe Hg Mg Mn	B	Ba Be Cd Co Cr Ga Ge In K Li Mo Na Nb P Sc Sr Ta Te Tl U V W Zn Zr
K.H.7. S 39567	Ag Cu	Au Pb Si	Bi Ni Sb Sn	As Ba Ca Mg Al	Fe Mn	B Hg Zn	Be Cd Co Cr Ca Ge In K Mo Na Nb P Sc Ta Te Tl U V W Zr
K.H.8. S 39568	Ag Cu	Au Pb	Bi Ca Sb Si	As Ni Al Fe Sn	B Ba Mg Mn		Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Mo Na Nb P Sc Ta Te Tl U V W Zn Zr
K.H.9. S 39569	Ag Cu	Au Bi Ni Pb	Ca Sb Sn	As Si Fe	Al Ba Mg Mn		B Be Cd Co Cr Ga Ge Hg In K Mo Na Nb P Sc Ta Te Tl U V W Zn Zr

Prvním překvapením spektrálních zkoušek pražských grošů Václava IV., jak se nám jeví ve výsledcích kvalitativních spektrálních analýz grošů z Kněžských Dvorů, je kolísání obsahu jednotlivých řádových prvků; u stříbrných mincí je samozřejmé, že se u všech objevuje v prvé řadě stříbro.Pouze u čtyř z devíti analyzovaných grošů je řádově v desítkách procenta vyjádřena i měď (č.39 561, 67,68 a 69). Jsou tedy groše těchto

čísel silněji legovány mědí, což se však neprojevuje jednoznačně zkouškou jakosti (črtem), která v našem případě zaznamenala pro stříbro 600, 600, 600 a 890/1000. Poměrně vysoký je řádový obsah zlata v jednotkách procent u č. 39 567, 68 a 69 při orientační zkoušce jakosti črtem 600, 600 a 890/1000 stříbra. Je to obsah na rudnou příměs značný, i když nelze na jeho základě jednoznačně říci,že vysvětlení jeho výskytu v pražských groších z Kněžských Dvorů je ovlivněno přidáváním pagamentu do ražební směsi, a to pagamentu ze zlaceného stříbra. Je tu třeba uvážit i známý fakt, že kutnohorské stříbro obsahuje v sobě i příměs zlata.[87]

U našich zkoušených grošů zlato nikdy nechybí, jen jeho množství kolísá: třikrát je měřeno v jednotkách procenta (č. 39 567, 68, 69), pětkrát v desetinách procenta (č. 39 561, 62, 64, 65, 66), jen u č. 39 563 se vyskytuje pouze v setinách procenta.Našimi zkouškami je ovšem dán jen počátek poznání. Až se toto naplní rozbory dalšími, prohloubí se i možnosti dedukcí nebo alespoň kontrol. Zajímavá je v analýzách pochopitelná příměs olova (také kolísající); předpokládané jsou doklady vizmutu (až desítky procenta u č. 39 569), u č.39 564 a 39 567, křemíku (až desítky procenta u č. 39 564 a 39 567) a zajímavý je, třeba zase v kolísavé míře, výskyt arsenu (i když u č. 39 563 chybí).

Toto kolísání obsahové pestrosti nemůžeme přehlédnout. Jde tu snad o svědectví nedostatků v technologii ražby, nedostatečné promíšení ražební hmoty? To by mohlo být vysvětlivkou v případě krátkodobé ražby a mohlo by být případně spojováno s doklady koroze, které jsme popsali dříve. Pro dlouhotrvající ražbu nelze toho však předpokládat. Rozdíly tkví jistě v mincovním materiálu a až budeme moci použít větší množství spektrálních zkoušek, budeme moci situaci lépe vysvětlit. Prozatím z tohoto prvního většího spektrálního rozboru se nám rýsují dvě nebo tři skupiny materiálu: ta, která má největší stopy zlata - takové, že nevylučují přidávání pagamentu (stříbrného, pozlaceného nebo i zlatého) do mincovní směsi (naše č. 39 567, 8 a 9, případně i č. 39 561); druhá, která má řádově vyrovnaný poměr stříbra a mědi (č. 39 562, 3, 5, 6) bez význačnějších jiných příměsků v desetinách procent; a konečně třetí, reprezentovaná ve zkoušeném souboru jediným exemplářem (č. 39564) s pestřejší příměsí kovů jak v jednotkách tak v desetinách procent. Připomeneme-li si při tom, že č. 39 561 je do tenka ztlučený groš se zvláštním obrazem tzv. uzavřené koruny, jehož písmo patrně kolísá mezi tzv. vysokým a nízkým; že č. 39 567 je analogického rázu s vyšším písmem, čísla 8 a 9 jsou pak bezesporně s vysokým písmem - máme před sebou

[87] Děkuji dr. K. T u č k o v i, CSc em. vedoucímu mineralogického oddělení Národního muzea v Praze, za konzultace v otázkách výskytu a čistoty rudných kovů. - Srovn. k tomu J. K r a t o c h v í l, Mineralogická topografie Čech II., Praha 1958 a K. T u č e k, Naleziště českých nerostů a jejich literatura od r. 1951-1965, Praha 1970.

skupinku,která nejen svým rázem, ale tedy i složením patří k nejmladším grošům Václava IV. Toto zjištění by svědčilo proti našemu, dříve vyslovenému mínění (str.200), že pražské groše s vysokým písmem a obrácenými písmeny И a Ƨ byly raženy delší dobu než jsme předpokládali. Neboť používání zlatého nebo pozlaceného pagamentu v mincovně je pochopitelnější v dobách zmatků,bojů a prudkých přesunů majetku (1419-1423?).Všechny naše závěry jsou však vyslovovány se všemi výhradami budoucího nového poznání a nových objevů.

Seznam vyobrazení na tabulkách III–VIII

Tab. III

č.1 a 2: Příklady pražských grošů Václava IV. s ploškami ostře vyražených částí a částí hladkých ploch s "bublinkami" ("vřídky") - (Viz i tab.IV,č.1 a 2).

č.3: Příklad špatně centrovaného razidla.

č.4: (Viz tab. IV).

č.5: Příklad ztepaného groše, na okraji prasklého a tzv. zvláštní koruny (s ušlechtile zavinutým listem střední lilie). - (Viz i tab. V).

č.6: Příklad ztepaného groše, na okraji prasklého (viz i tab. V).

č.7[b]: (Viz tab. IV).

č.8[b]: (Viz tab. IV).

č.9[a]: Příklad drobných korozních stop (viz i tab.V).

č.10: Příklad menších ostrůvků korozních stop na nejmladších groších nálezu (s vysokým písmem).

č.11: Příklad smazávání rázu drobnými bublinkami (viz i tab. VI).

č.12[a]: Příklad korozních vřídků průměru až 3 mm (viz i tab. VI, 13a a VII č. 14).

č.13[a]: Viz tab. III, č. 11, VII, č. 14.

č.14: Viz tab. VII, č. 14.

č.15[a]: Viz tab. VI.

č.16[a]: Příklad "jezírka", vzniklého nalepením drobné mince (viz i tab. V).

č.17-20: Viz tab. VIII.

č.21: Příklad nejstaršího typu českého lva v nálezu.

č.22: Příklad groše s vysokým písmem a charakteristickým obrazem českého lva.

Tab. IV

č.1 a 2 Viz tab.III zde zvětšeno téměř dva a půlkrát.

č.4[a]: Líc groše čtyřikráte raženého (zvětšeno 2,5x).

č.7[b]: Příklad rubu poškrábaného groše s hladkými plochami a korozními vřídky. (Zvětšeno 2,5x).

Tab. V

č.5: Viz tab. III (zde zvětšeno 2,5x).

č.6: Viz tab. III (zde zvětšeno 2,5x).

č.9[a]: Viz tab. III (zde zvětšeno 2,5x).

č.16[a]: Viz tab. III (zde zvětšeno 2,5x).

Tab. VI

č.11: Viz tab. III (zde zvětšeno 2,5x).

č.13[a]: Viz tab. III, č. 12[a] (zde zvětšeno 2,5x).

č.14: Viz tab. VII.

č.15[a]: Příklad otevřených vřídků na zcela hladké ploše vedle ostře ražené části (zvětšeno 2,5x).

č.23: Groš s vrypy (str. 200). (Zvětšeno 2,5x).

Tab. VII

č.14: Zvětšeno 12x (jako korozní stopy na pohřebních insigniích Rudolfa I. z r. 1307, kde však dosahují velikosti špendlíkové špičky).

Tab. VIII

č.17: Český čtyřhranný peníz se lvem staršího typu.

č.18: Český čtyřhranný peníz se lvem mladšího typu.

č.18[a]: Tentýž peníz (6x zvětšený).

č.19: Tzv. rakouský Beischlag (mincmistr Gundlach?) (6x zvětšený).

č.20: Neurčený fenik.

EMANUELA NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ

Der Fund aus Kněžské Dvory, Bez. České Budějovice (14. und 15.Jahrhundert)

(Taf. III-VIII)

Die Autorin trifft eine Beschreibung und Wertung eines älteren Fundes der böhmischen Groschenperiode aus dem Besitz des Südböhmischen Museums in České Budějovice, der vorübergehend in der Numismatischen Abteilung des Nationalmuseums aufbewahrt wird. Er wurde i.J.1943 oder 1944 auf dem Düngerhaufen eines Hofes der damaligen Bauernwirtschaft Nr.7 in Kněžské Dvory (heute Teil der Stadt České Budějovice,siehe Abb.1 und 2) entdeckt. Er lag in einem zerbrochenen Gefäß,in irgendeinen Stoff verpackt.Er wurde vor den Okkupanten verheimlicht und kurz nach dem Kriege beim Ortsnationalausschuss deponiert, von wo er an das Nationalmuseum abgeschickt wurde. Leider wurden die Arbeitsräume der Numismatischen Abteilung in den letzten Kriegstagen ausgebombt; der Fund in Gestalt eines verklebten Klumpens wurde zwar gereinigt, wartete jedoch aus verschiedenen Gründen bis heute auf seine Bearbeitung.

Es ist dies ein typischer südböhmischer Fund aus der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Er enthält insgesamt 500 Prager Groschen und 4 deren Bruchstücke Karls IV. (6 Stück) und Wenzels IV. (493 + 4 Bruchstücke) sowie einen ungeprägten Groschenschrötling; sodann noch 277 Stück Kleinmünzen und 2 deren Bruchstücke. Hiervon sind: von den böhmischen Münzen aus der Zeit Wenzels IV. und aus der Hussitenzeit 54 Geldstücke mit Vierschlag und eine Rundmünze (offenbar aus einem anderen Fund beigemischt);9 Pfennige und 2 Heller aus Mähren;1 Stück aus Görlitz (auch beigemischt); 68 Pfennige, 32 Halbpfennige, ein Pfennigfalsum aus Österreich und ein sog. Beischlag; 4 Pfennige und 4 Halbpfennige aus der Steiermark; ein Pfennig und 9 Halbpfennige der Grafschaft Hals; 85 Pfennige, 4 ganze und angebrochene Halbpfennige des bayrischen Gebietes und ein unbestimmter Pfennig, offensichtlich aus der Pfalz oder aus Koburg.

Auffallendes und besonders allen Prager Groschen gemeinsames Merkmal ist der schlechte Erhaltungsstand der meisten Stücke. Es geht hierbei um eine mechanische und chemische Beschädigung. Die Lesbarkeit der Bilder und Umschriften fast aller Groschen dieses Fundes ist in erster Linie durch eine unvollkommene Prägung, d.h. durch ein unvollkommenes "Aufsetzen" des Prägestockes, gestört. So tauchen neben scharf und gut

geprägten Teilen ganz flache Flächen auf (siehe Taf. 3,4, Nr. 1 und 2). Sehr oft war aber das Prägeeisen unrichtig zentriert,und so verschob sich das Bild mehr oder weniger aus der Mitte der Münze. Manchmal - und dies keineswegs selten - geriet ein Großteil des Bildes völlig außer die Fläche der Groschenscheibe (siehe Taf.3, Nr. 3a und b). Eine sehr häufige Erscheinung auf beiden Seiten der Groschen ist der sog.Doppelschlag in mannigfachster Form,von einem sehr schwachen bis zum völlig deformierenden. Ein Stück ist auf der Vorderseite nicht weniger als viermal geprägt worden (siehe Taf.4, Nr. 4a). Zahlreiche Groschen sind zersprungen (siehe Taf. 3 und 5, Nr. 5 und 6). Viele haben brüchige (zerfranste) Ränder. Auf vielen Stücken sind die Ränder gegenüber der Münzfläche erhaben. Einige Stücke haben von der Mitte gegen den Rand hin zu einem hauchdünnen Blech zerklopfte Schrötlinge; das Blech vermochte dann dem Schlag nicht standzuhalten, sondern zerbrach auch noch (siehe Taf. 3 und 5, Nr. 5 a,b). Einige Stücke sind auf den Flächen der Bilder und Umschriften mehr oder weniger zerkratzt (siehe Taf. 4, Nr. 7b).Die Größen der Schrötlinge unseres Fundes schwanken in ihren Durchmessern (25 x 25,5 mm bis 29,5 x 30 mm). Die Dicke der Schrötlinge schwankt zwischen 1 - 0,5 mm,bei von der Mitte zum Rand hin zerklopften Stücken beträgt sie sogar nur 1/10 mm. Ungleich ist auch die "runde" Form der Schrötlinge, wie am besten einige Beispiele ihrer Umrisse beweisen (siehe Abb. 3 und 4). Sie sind nicht regelmäßig kreisrund, sondern größtenteils eher ovalförmig.

Zu allen Spuren mechanischer Beschädigung wäre noch die übliche Abnützung ("Abgegriffenheit") der Groschen infolge des Umlaufs hinzuzurechnen.

Zu all diesen gewohnten Erscheinungen mechanischer Beschädigung gesellen sich, wenngleich diese in jeder Hinsicht größer sind als gewöhnlich bei Fundstücken, aber noch die Folgen chemischer Beschädigung. In erster Linie ist dies der starke Befall des Fundkomplexes durch Korrosion, die an den meisten Stücken Spuren in Gestalt kleinerer oder gröberer Grübchen hinterließ (siehe Taf. 4, Nr.8a und Taf.3 und 4, Nr. 9b). Diese Spuren kommen in verschiedenem Ausmaß fast an allen Stücken vor, sogar an den jüngsten (mit hoher Schrift; siehe Taf.3, Nr. 10 a,b). Abgesehen von diesen an silbernen Fundmünzen üblichen Korrosionsspuren kommen aber in unserem Fund Folgen chemischer Beschädigung vor, die bislang in unseren Funden nicht beobachtet wurden. An den meisten Fundstücken (in erster Linie an Groschen, aber auch an Kleinmünzen, obwohl hier in weitaus geringerem Ausmaß und seltener) treten gewissermaßen Bläschen, Geschwüre von verschiedener Größe auf. Sie sind entweder ganz klein (wir nannten sie in der Diskussion "Bläschen"; siehe Taf. 3a,b, Nr. 11 a,b) oder wirkliche kleine Geschwüre oder

Blasen von einem Durchmesser bis zu 3 mm (siehe Taf. 3, Nr. 12 a; Taf. 6 Nr. 13a und Taf.7, Nr.14). Wir erklären uns ihre Herkunft als Folge elektrochemischer Prozesse, wobei auch die physikalischen Eigenschaften der Metalle und ihrer Legierungen wirksam sind.Hier wäre besonders hervorzuheben, daß der Fund offenbar direkt auf dem Düngerhaufen versteckt und vielleicht mit Gülle übergossen wurde.

Ich konsultierte das Vorkommen und die Entstehung dieser Korrosionsgebilde an Prager Groschen mit einigen Fachlauten, Chemikern und Konservatoren, in erster Linie mit dem Leiter der Konservatorenabteilung des Archäologischen Instituts der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften Ing.M.Soudný. Dieser widmete seine Aufmerksamkeit auch der Öffnung eines Metallbläschens, seinem Inhalt und der Situation nach vollkommenem Transfer des Inhalts des Korrosionsgebildes,das eine Spur in Form eines kleinen "Teiches" hinterließ.Auf einigen Groschen kommt es so zur Bloßlegung von so etwas wie einer Übereinanderschichtung von Münzsilber (siehe Taf.3 und 5, Nr. 16a). Neben diesen kleinen "Teichen" treten an unserem Material auch weitere "Teiche" auf, offensichtlich Abdrücke kleiner Münzen, die sich durch Korrosion mit größeren Münzen (Groschen) verklebten.

All diese mechanische und chemische Beschädigung der im Depot aus Kněžské Dvory enthaltenen Münzen bestätigt unser Urteil vom äußerst schlechten Erhaltungsstand des Fundmaterials. Seine nähere Sortierung wird so stark erschwert und seine Bedeutung für irgendeine Chronologie der Prager Groschen Wenzels IV. beträchtlich vermindert. Desungeachtet konnte die Autorin auf so manche interessante Erscheinung sowohl im Komplex der Prager Groschen, als auch innerhalb der im Fund enthaltenen Kleinmünzen verweisen.

Größte Bedeutung für die Datierung des Fundes haben: die böhmischen Groschen Wenzels IV. mit sog.hoher Schrift (also die jüngsten Prägungen mit dem Namen Wenzels IV.); die (aus Brno stammenden) mährischen vierkantigen Münzen Albrechts von Österreich, die J.Sejbal in die Jahre 1423-1435 datiert; die Wiener Pfennige desselben Herrschers, die sog. Gundlach-Pfennige (der in Wien in den J.1420-1423 und 1425 zitierte Münzmeister Gundlach); im Fund konnte ich keine Münze des Wiener Münzmeisters Niclas unterm Himmel ausfindig machen, der in den J.1427-1430 und 1435 und weiter erwähnt wird; die steirischen Pfennige und Halbpfennige Ernsts des Eisernen(1406-1424); die bayrischen jüngsten Pfennige Ernsts und Wilhelms (1397-1435) und Heinrichs IV., die Kellner in die Jahre 1406-1430 datiert. Der Fund in Kněžské Dvory wurde in den unruhigen Zeiten um das J.1430 versteckt. Er hat demnach große Bedeutung für die Datierung der darin enthaltenen verschiedenen Münzen.

Im letzten Kapitel ihrer Arbeit fügt die Verfasserin zu den Problemen der Datierung einige persönliche Bemerkungen und Hinweise hinzu. Der Fund ist ein bescheidenes Memento, wie notwendig ein Neuüberdenken und-überprüfen mancher nach Luschin entstandener Folgerung hinsichtlich der Chronologie der österreichischen Pfennige des 14.und 15.Jahrhunderts ist, die auch für die Chronologie der damaligen böhmischen und mährischen Prägungen sehr bedeutsam sind.

Darin liegt die Hauptbedeutung des Fundes. Keine geringere beruht aber auch in der Möglichkeit der Feststellung der selten auftretenden Korrosionserscheinungen am eigentlichen Fundmaterial,für die bei ersten Anfragen interessante Analogien ermittelt werden konnten: am böhmischen Groschenfund aus Břehy, Bez.Pardubice, dessen Beschreibung F.Šebek vorbereitet und dessen Stücke als Vergleichsmaterial beim Studium der Korrosionsspuren an den Herrscherinsignien zur Bestattung Rudolfs I. (+ 1307) dienten.An den Groschen aus Břehy traten dieselben "Geschwüre" von denselben Abmessungen (bis zu 3 mm im Durchmesser; auf unserer Taf. 7, Nr. 14, 12x vergrößert) auf. Eine analoge Korrosion fand Dir.Dr.P. Arnold im Münzkabinett in Dresden.An den Insignien sind die Durchmesser der "Geschwüre" etwa stecknadelgroß wie bei unserem Fund an den Kleinmünzen. Die außergewöhnliche Seltenheit der bisherigen Belege der von uns verzeichneten Korrosionsart kann so gewissermaßen eine Aufforderung an alle, die sich mit Münzfunden befassen, sein, ihnen auch diesbezüglich erhöhte Aufmerksamkeit angedeihen zu lassen.

Übersetzt von A. Hubala

ZDENKA NEMEŠKALOVÁ-JIROUDKOVÁ A LUBOMÍR NEMEŠKAL

NÁLEZ MINCÍ Z 16. A 17. STOLETÍ V CHÝŇAVĚ (O. BEROUN)

(Příspěvek k zpracování nálezů mincí tolarového údobí)

(Tab. IX-XI)

Bylo již mnohokrát zdůrazněno, že nálezy mincí patří mezi základní prameny numismatiky.[1] Rozvoj numismatické práce v posledních desítiletích zcela oprávněně vyžaduje v současné době všestranné zpracování každého nálezu a jeho hodnocení v širších peněžně historických souvislostech s přihlédnutím k možnostem jeho výpovědi jako historického pramene ve vztahu k hospodářskému a sociálnímu vývoji v minulosti. Není sporu o tom,že hlubší numismatický rozbor pouze jednoho nálezu nám ve většině případů neposkytuje dostatek údajů k širšímu pohledu. Zodpovědět mnohé otázky nám umožní teprve větší počet nálezů, zpracovaných vyčerpávajícím způsobem. Ovšem, monografické zpracování každého jednotlivého nálezu, vyhovující náročným požadavkům, může se stát v reprezentativním souboru nálezů mincí určitého časového úseku důležitým příspěvkem k vytváření solidní výchozí základny nejen pro vlastní numismatické bádání, ale i pro řešení některých problémů hospodářských dějin, k jejichž dílčímu objasňování může svými pracovními výsledky přispět i numismatika, zvláště když přistupuje ke zkoumání stanovených úkolů z moderních hledisek.[2]

K závažným ekonomickým problémům historického bádání patří především problematika peněžního oběhu. V údobích, kdy mince plní svou peněžní

[1] Připomínáme alespoň: G. S k a l s k ý, O nálezech, NČČsl I,1925, str. 11-17; Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Zákonitost nálezů mincí,Num.listy VI,1951,str.85-92; t á ž v předmluvě k soupisové práci Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, Praha 1955, str. 5 sl.; t á ž, tamže IV, Praha 1958, str. 6 sl. (ruské resumé) str. 25 sl. (anglické resumé), str. 43 sl. (francouzské resumé) a str. 63 sl.(německé resumé); P. R a d o m ě r s k ý, Nález mincí 15. století v Králově Dvoře u Berouna, Sbor. NM v Praze; řada A - Historie, sv. XXI, 1968, str. 110-113; L. N e m e š k a l, Nález mincí 15.století v Luzích u Kosovy Hory, Sbor. NM v Praze, řada A - Historie, sv. XXVII, 1973, str. 2-4, a v řadě jiných dalších prací, z nichž některé jsou citovány ve výše uvedené literatuře.

[2] Srov. k tomu L. N e m e š k a l, Nález mincí v Luzích u Kosovy Hory, str. 2 sl. - Nelze ovšem předkládat k řešení takové problémy, na něž nemůže numismatika svými prostředky odpovědět. Mnohdy záleží

funkci v plném rozsahu a neužívá se jen při náhodné či dálkové směně, uplatňují se v peněžním oběhu jeho vlastní zákony. Peněžní oběh se neřídí jen státními nařízeními (tzv. mincovní politikou panovníků), ale především ekonomickými zákony, a to jak obecnými,tak speciálními zákony oběhu mincí. Je samozřejmé, že zkoumání těchto otázek musí vycházet od mincí, které jako prostředky peněžní směny vznikly a vyvíjely se podle toho, jak sloužily směně zboží. K objasňování otázek peněžního oběhu může přispět numismatika, jejímž úkolem je studium peněžního vývoje v minulosti. Vlastními základními prameny numismatiky pro zkoumání těchto problémů jsou především nálezy mincí. Problematika peněžního oběhu v minulosti je však mnohem složitější, než aby mohla být řešena a vyřešena jen na základě nálezů mincí bez přihlédnutí i k ostatním druhům historických pramenů, především archívní povahy. Navíc podstatná nesnáz tkví i ve výpovědních schopnostech nálezů mincí, které jsou většinou ukrývaným osobním majetkem a jejich uložení i odkrytí je více či méně náhodné. Proto je nutné k výzkumu nálezů mincí jako historických pramenů přistupovat odpovědně a s uvážlivou obezřetností formulovat možné závěry. I když z ekonomického a numismatického hlediska na jedné straně není důvodu zpochybňovat v plném rozsahu možnost studia peněžního oběhu na základě zkoumání nálezů mincí, na druhé straně není možno přehlédnout, že struktura nálezových mincovních souborů závisí na sociálním postavení jejich tvůrce, a proto nás jednotlivé nálezy nemohou informovat v potřebné úplnosti o skutečné skladbě oběživa, nýbrž jen v určitém, specificky vymezeném dílčím pohledu.[3] Mince shromážděné

především na vlastním historickém výzkumu, k němuž může numismatika přispět svými dílčími poznatky, potřebnými ke konečnému řešení vytýčeného problému.

[3] Srov. k tomu naposledy L. N e m e š k a l, Nález mincí v Luzích u Kosovy Hory, str. 3. - Numismatické bádání nepřeceňuje možnosti výpovědi nálezů mincí. Viz k tomu např. především práce Em. N o h e j l o v é - P r á t o v é, citované v pozn. 1. Srov. k tomu také Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Numismatische Beiträge zum Studium der Geschichte der Löhne und Preise, HBN VII, 22-23 (1968-69), 1972, str. 425 sl. (text přednášky, proslovené na Mezinárodním numismatickém kongresu v Kodani v r. 1967);české znění Numismatické příspěvky ke studiu dějin cen a mezd bylo otištěno v Materiálech pracovní skupiny pro dějiny cen a mezd,č.10, Praha 1968, str.11 sl. - Viz též L.N e m e š k a l, Pražské groše v nálezech mincí 16. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ČNM CXXVII, 1958, str.82; t ý ž, K struktuře oběživa v letech 1500-1530 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Rozbor nálezů mincí, Num. sbor. 7, 1962, str. 195-196; E. Š i m e k, Nálezy mincí v českých zemích z let 1540-50, Příspěvek k otázce oběživa 16. století, Num.listy XIX, 1964, str. 39; L. N e m e š k a l, Počátky tolarové ražby a Morava do třicetileté války, Sborník I. numismatického symposia 1964, Brno 1966, str. 144 a 150-151; E. Š i m e k, Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století, Praha 1972, str. 6-11. - Z kritických názorů historiků připomínáme alespoň stanovisko A. M í k y (zpráva o příspěvku L.Nemeškala, Pražské groše v nálezech mincí 16.století..., ČsČH VII, 1959, str. 181), J. P e t r á n ě (K problémům tzv. "cenové revoluce"

v nálezech byly uložením postaveny mimo vlastní peněžní oběh. Musíme ovšem ve většině případů přiznat, že až do tohoto momentu obíhaly a plnily svou základní funkci. Jejich výpověď k otázkám oběhu peněz určitého časového období ovlivňuje a omezuje skutečnost, že neobsahují všechny obíhající mince vymezeného časového úseku, nýbrž jen jejich část, dochovanou do našich dnů v náhodně odkrytých nálezech, které ovšem představují jen určitý díl z nálezů skutečně ukrytých ve zkoumaném období.[4]

Zpracování jednotlivých nálezů mincí i jejich většího počtu v určitém časovém údobí může přinést pozitivní výsledky i pro jiné oblasti historického bádání než je problematika peněžního oběhu. Zmiňujeme se zde především o zkoumání oběhu peněz proto, že výzkum této klíčové otázky hospodářských dějin je pro historii jedním z nejdůležitějších a tato problematika nemůže být řešena bez numismatické účasti.

Je-li možné připomenout pro starší údobí českého peněžního vývoje nejedno zpracování nálezů mincí z denárového, brakteátového i grošového údobí,vyhovující ne-li úplně, tak alespoň zčásti moderním numismatickým požadavkům,[5] z údobí ražby tolarů připadá na poměrně bohaté početní za-

ve střední Evropě, Num.sbor. 8, 1964, str. 59) a J. J a n á č k a, České dějiny, Doba předbělohorská 1526-1547, I, 1, Praha 1968, str.105, pozn. 60 a str. 110, pozn. 68.

[4] K této otázce je v mnohém ohledu podnětná úvaha G. H a t z e, Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit, Die deutschen Münzen des 10. und 11. Jahrhunderts in Schweden, Stockholm 1974, str.181-182. - Srov. k tomu Ph. G r i e r s o n, The Interpretation of Coin Finds I, The Numismatic Chronicle V, 1965, str. I-XIII; t ý ž, tamže VI, 1966, str. I-XV; D.M.M e t c a l f, The Prosperity of North-Western Europe in the Eight and Ninth Centuries, The Economic History Review 2, 20, 1969, str. 344-357; W.H ä v e r n i c k, Einzelprobleme der historischen Volkskunde 2, Wirtschaftliche Schwankungen und die Statistik der Schatzfunde, Beiträge zur deutschen Volks- und Altertumskunde 14, 1970, str. 15-24.

[5] Jen v ukázkovém výběru zde můžeme připomenout pro denárové údobí práce G.S k a l s k é h o (spoluautor J.S c h r á n i l, Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. stol., NČČsl VI, 1930,str. 29-50; Nález českých denárů z konce X. století ve Staré Boleslavi, VII. ročenka Okresní muzejní jednoty v Brandýse n. Lab. VII, 1932, str.5-85) a P. R a d o m ě r s k é h o (Peníze Kosmova věku,1050-1125,NČČsl XXI, 1952,str.7-138; Stříbrný poklad z 12. století z Prahy-Štěpánské ulice, Num. sbor. 6, 1960, str. 61-86; Studie o počátcích českého mincovnictví I, Nález českých denárů 10. století v Poděbradech, Num. sbor. 9, 1966, str. 11-94). Pro období brakteátové ražby studie G. S k a l s k é h o (Studie o českých a moravských brakteátech I, NČČsl V,1929,str.57-81; - II, NČČsl VIII, 1932, str. 28-62; - III, NČČsI XI/XII, 1935/1936, str. 1-30; - IV, NČČsl XVI/XVII, 1940/41, str. 20-39) a P. R a d o m ě r s k é h o (Bavorský fenik na českém jihozápadě,Nález mincí ve Stříbře, Num. sbor. 2, 1953, str. 27-56; Studie k českému mincovnictví 13. století I, ČNM CXXXV, 1966, str. 5-24).Pro grošové údobí jsou to především práce Em. N o h e j l o v é - P r á t o v é (Nález v Kyjově, peníze s IO, Příspěvek k moravskému mincovnictví 15. století, NČČsl XIX, 1950, str. 74-115; Neznámé drobné mince Karla IV.,Nález mincí z České Skalice 1895 a Emauz v Praze 1951, Num. sbor. 1, 1953, str. 52-74), J. S e j-

stoupení nálezů mincí jen nemnoho publikovaných nálezů,které odpovídají dnešním nárokům numismatického výzkumu.[6] Převážná většina z nich byla zveřejněna formou popisu nálezového souboru, jehož odlišná další použitelnost závisela a závisí na autorově přístupu, který se promítl do způsobu, jakým byl nález zpracován. Ve své době byly tyto popisy nálezů mincí a v některém ohledu dosud jsou pozitivním přínosem pro další numismatickou práci; především tehdy,když přesně určují a zachycují úplný obsah nálezů mincí a nejsou pouze přehlednou informativní zprávou. V současné době však podobná zpracování v plném rozsahu nevyhovují, poněvadž při práci s nálezovým numismatickým materiálem nevyužívají všech možností k vytváření bohaté faktografické základny, která by se množstvím údajů stala východiskem k zodpovědění otázek, na něž musí odpovědět především numismatické bádání.

Při zpracování nálezů mincí se stalo běžnou samozřejmostí, že pokud je to možné, jsou co nejúplněji uváděny údaje o nálezových okolnostech, které nás informují o tom, jak byl nález odkryt, a o místu a způsobu jeho uložení. Tyto údaje jsou důležité nejen z hlediska numismatické topografie, z hlediska geografického rozložení mincovních nálezů, ale většinou je nelze pominout při celkovém hodnocení významu nálezového souboru i posouzení jeho charakteru.[7]

Dnes se také nemůžeme spokojit s pouhým přesným určením každé jednotlivé mince v nálezu. Tato odpovědně provedená determinační část, v níž by neměla chybět citace příslušné literatury, by se měla stát - zvláště pokud jde o mince české ražební provenience - základnou pro zpracování jednotlivých mincovních údobí, soupisová zachycení jednotlivých druhů mincí, jejich typů a variant;[8] typy a varianty,které dosud nejsou uvedeny v literatuře, je nutné výstižně a podrobně zaznamenat. Přitom je třeba mít na paměti, že nikoliv každá drobnější změna, odchylný detail je novým typem či neznámou variantou.[9] Určení každé jed-

---

b a l a (Moravské denárové mince markraběte Jošta, Nálezy z Hustopeč 1926 a Bošovic 1879, Num. sbor. 4, 1957, str. 97-180), P. R a d o m ě r s k é h o (Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna, viz pozn. 1) a L. N e m e š k a l a (Nález mincí 15. století v Luzích u Kosovy Hory, viz pozn. 1).

[6] V této souvislosti můžeme připomenout důležitou monografii Em. N o h e j l o v é - P r á t o v é, Košický poklad, Nález mincí 15.- 17. století v Košicích r. 1935, Sbor. NM, řada A, sv. III, 1948, 360 str. a práce D. S v o b o d o v é (Tolarový nález v Habřině u Litoměřic, Num. sbor. 9, 1966, str. 201-222, a Nález mincí tolarového údobí v Ledvicích, okr. Teplice, Num. sbor. 11, 1970, str. 139-160).

[7] Srov. k tomu Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Nálezové okolnosti českých "pokladů" ze středověku i novověku, ČNM CXVI, 1947, str. 63-70.

[8] K závažnosti těchto soupisů srov. Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Nový pohled na české mincovnictví 14. stol., ČNM CXXV, 1956, str. 144-145.

[9] F. C a c h, Otázka typu a varianty v numismatice, Num. listy III, 1948, str.45-47; J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších z let

notlivé mince v nálezu je nezbytné doplnit metrologickými údaji, tedy váhovými, rozměrovými a jakostními hodnotami, aby základní pramen numismatické práce, kterým je každá mince zkoumaného nálezového souboru, byla při zpracování vybavena všemi nezbytnými a zjistitelnými údaji. Je třeba vědět, že tato data připravujeme pro další statistická šetření, při nichž můžeme uvážit o vhodnosti použití moderní výpočetní techniky.[10] Pro statistická zpracování musíme shromáždit nejvyšší možný počet objektivně zjištěných hodnot, z nichž nemůžeme subjektivním výběrem vyloučit krajní údaje, tj. nejvyšší a nejnižší.[11] Patrně i nadále budeme pracovat s průměry hodnot rozměrů, váh i jakostí mincí, ale při jejich stanovení se musíme opírat o objektivně zjištěné údaje u všech mincí nálezového souboru, o základní dialektický vztah mezi jednotlivostí a celkem, který nemůžeme v žádném případě pominout nebo nahrazovat subjektivním přístupem.[12] Zatímco můžeme u každé mince bez nesnází zjistit její rozměr i váhu, při jakostním šetření se setkáváme s nemalými obtížemi.Při dosud prováděných jakostních zkouškách je část mince zničena a nové moderní postupy, které při zjišťování jakostí mincí zanechávají jen téměř neznatelné stopy a minci vlastně nepoškozují, jsou příliš nákladné, a proto zatím není možné je použít ve větším rozsahu.[13] Můžeme proto spíše provádět jakostní sondy, pro které v zájmu získání objektivních údajů je nutné stanovit promyšlený a nejvhodnější postup.[14] Při všech těchto úvahách a šetřeních nelze také opomenout skutečnost, že po vyčistění nálezového souboru odstraněním měděnky jsou stříbrné mince váhově ochuzeny, ovšem na druhé straně se zlepšila jejich jakost; tyto změny nejsou zanedbatelné zvláště u stříbrných mincí nižších a drobných nominálních hodnot.[15]

1471-1526, Sbor. NM, řada A, sv. XXII, 1968, str. 124-142. - K problému typu (varianty) v souvislosti s procesem výroby mincí viz L. N e m e š k a l, Nález mincí 15. století v Luzích u Kosovy Hory, str. 92.

[10] Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á a J. T i c h ý, Příspěvek k numismatické metrologii, NČČsl XX, 1951, str. 7-16, - Viz též L.N e m e š k a l, Nález mincí 15. století v Luzích u Kosovy Hory, str.5-6. - Elektronické výpočetní techniky použili v poslední době P. C e r v e n k a a P. W. R o t h při zpracování nálezů mincí 16. století na území východního Rakouska (Der Münzumlauf des 16. Jahrhunderts im Raume des östlichen Österreich, Ein Anwendungsbeispiel der elektronischen Datenverabeitung in der historischen Forschung, Graz 1972).

[11] Srov. k tomu L. N e m e š k a l, Nález mincí 15.století v Luzích u Kosovy Hory, str. 5.

[12] L. N e m e š k a l, Nález mincí 15.století v Luzích u Kosovy Hory, str. 5.

[13] Viz J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších,str.169-170, a P. R a d o m ě r s k ý, Mincovnictví Přemyslovců a Slavníkovců, Příspěvek k objasnění původu materiálové základny a mincovní techniky jejich stříbrné ražby 10. věku, Studie z dějin hornictví 4, 1973, str. 79-106.

[14] L. N e m e š k a l, Nález mincí 15.století v Luzích u Kosovy Hory, str. 4-7.

[15] L. N e m e š k a l, Nález mincí 15.století v Luzích u Kosovy Hory, str. 6 a 92. - V posledních letech některé publikované příspěvky upo-

V závěrečné části zpracování každého nálezu je pak nutné stanovit dobu ukrytí nálezu a shrnout výsledky, k nimž jsme dospěli jednak při jeho určování,ale také při zkoumání rozměrů, vah i jakostí jednotlivých mincí.Velmi důležitou úlohu má pak posouzení nálezového celku z peněžně historického hlediska. Na prvém místě je nezbytné zkoumat v této souvislosti charakter mincovního nálezu, jehož stanovení je nutným předpokladem pro vyvozování jakýchkoliv dalších soudů. Při tomto pohledu je třeba se soustředit především na dva momenty: 1.určit sociální postavení tvůrce mincovního nálezu a 2.postihnout, zda nález svým složením je skutečně peněžním, tj. zda obsahuje mince, které v příslušné době obíhaly, nebo je pokladem, tj. souborem mincí, který byl dlouhodobě vytvářen a obsahuje mince,které byly shromažďovány a nakonec ukryty pro cenu materiálu, drahého kovu, obsaženého v mincích.[16] V tomto ohledu není zanedbatelné posouzení nominálové struktury nálezu a může, ale i nemusí nám ledacos napovědět jeho časový rozsah i připojení jiných cenných předmětů z drahého kovu. Z těchto úvah je také možno usoudit, zda nálezový celek lze považovat za mince, které se uplatňovaly v místním směnném styku (nejčastější případ), nebo se podílely na vyšších formách peněžního styku, dálkové směně či mezinárodním obchodu. Při tomto zkoumání nelze opomenout závažnou skutečnost, zdůrazňující nutnost dialektického přístupu: žádné minci není vyhražena pouze jediná, přesně vymezená oblast peněžního oběhu. Tak jako se mohou zúčastnit mince nižších nominálních hodnot i standardní stříbrné mince v mezích směny vyšších forem trhu,stejně se mohou uplatňovat v oblasti místního směnného styku mince zlaté a nominálově nejhodnotnější stříbrné mince.[17] Snad i toto, byť jen stručné zamyšlení v dostatečné míře dokládá, že postižení charakteru nálezového mincovního celku je základem pro úvahy o jeho postavení v širších peněžně historických souvislostech v určitém časovém

zorňují na složitou problematiku i úskalí metrologických rozborů numismatického materiálu. Pozornost byla věnována především váhovému úbytku stříbrných mincí při čistění a konzervaci nálezů v článcích I. P á n k a (K nálezu pražských grošů z Dětřichova, Num.listy XXV, 1970, str. 18-19) a J. K i s i e l e w s k é h o (Znalezisko półgroszy Władysława Jagiełły i groszy praskich z miejscowości Biela, pow. Konin, Wiadomości numizmatyczne XVI, 1972, str. 157-168). Na příspěvek J. Kisielewského i I. Pánka navázal K. C a s t e l i n úvahou (K metrologii našich drobných mincí 14. - 15. století, Num. listy XXVIII, 1973, str. 97-102), v níž upozornil v souvislosti s váhovými ztrátami stříbrných mincí,které vznikají při jejich čistění a konzervaci, na nesnáze metrologického výzkumu při stanovení přídavku na váhový úbytek, k němuž dochází jejich opotřebováním v oběhu. V této souvislosti nelze opomenout i názor chemika M. S o u d n é h o (Poznámka k váhovým změnám nálezových stříbrných mincí, Num. listy XXVIII, 1973, str. 103-105).

[16] Srov. k tomu Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á,Zákonitost nálezů mincí, str. 86. - Viz též E. Š i m e k, Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století, Praha 1972, str. 8-9.

[17] K. M a r x, Kapitál I, Praha 1954, str. 144.

údobí; k tomuto hodnocení každého nálezu musíme vždy přistupovat kriticky, s vědomím možností i hranic jeho výpovědi.

* * *

Na jaře r. 1968 byl v Chýňavě při kopání příkopu pro odpad vody u domu Františka Jungmanna (č.190)asi 1 m od zdi odkryt v hloubce 40 cm pod povrchem nález mincí. Mince byly uloženy v plátěném obalu, jehož zbytky se nedochovaly. Již při odkrytí nálezu bylo možno na měděnkou slepených mincích zjistit pouze nepatrné zbytky zetlelé tkaniny, které se při vynětí nálezu rozpadly. K zpracování bylo původně převzato 320 kusů mincí, jejichž počet byl později doplněn o další 3 mince, které se podařilo získat dodatečně pracovnici Okresního muzea v Berouně prom. hist. Věře Jelínkové-Kliemannové, takže z chýňavského nálezu jsou k dispozici celkem 323 kusy mincí. Nemůžeme proto vyloučit, že původní počet mincí v nálezu mohl být vyšší a nález byl při odkrytí z malé části rozchvácen. Po konzervaci a zpracování v Archeologickém ústavu ČSAV v Praze byl celý nález odevzdán Okresnímu muzeu v Berouně, v jehož sbírkových fondech je uložen pod přírůstkovým číslem 21/73.[18]

Ke zpracování chýňavského nálezu jsme přistoupili z hlediska zásad moderního pojetí numismatické práce. Mince v nálezu jsme určili a popsali podle příslušné a nám dostupné literatury s její citací podle zvyklostí, zavedených v numismatice dlouholetou praxí. U každé mince chýňavského nálezu jsme poznamenali její váhu a rozměr. Mince byly váženy na analytických vahách typu Meopta. Vzhledem k tomu,že jde o mince pravidelných kruhových tvarů, měřili jsme je tak, že jsme zjišťovali pouze jeden rozměrový údaj vodorovného průměru při správném postavení lícní strany. V některých případech jsme zjištěné váhové údaje vyjádřili grafem, jehož použitím jsme nesledovali žádný jiný cíl, než vyjádřit kresbou získané váhové hodnoty některých skupin mincí a tak jimi doplnit náš slovní výklad. Vlastní zpracování doplňují fotografie mincí, které jsou ve výběru seřazené na tabulkách IX-XI a jejichž soupis je na str. 292-293. I když považujeme provedení jakostních zkoušek mincí za důležitou součást zpracování nálezu,musíme na tomto místě upozornit, že jsme je nemohli provést.

[18] Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu ČSAV v Praze,nálezová zpráva čj. 3701/73. - Předběžnou zprávu o nálezu podala Z. N e m e š k a l o v á - J i r o u d k o v á v publikaci Výzkumy v Čechách 1969, Praha 1972, str. 74-75 (pod lokalitou Malé Přílepy, nyní součást obce Chýňavy).

Popis nálezu

Chýňavský nález tvoří 323 kusy mincí, jejichž geografické zastoupení vypadá takto:

Místo - země	Počet kusů		%	
Čechy	253		78,328	
Dolní Rakousy	4	23	1,238	7,121
Štýrsko	1		0,310	
Tyroly	18		5,573	
Polsko	8		2,477	
Sasko	5		1,548	
Falc-Zweibrücken	6		1,858	
Alsasko	7		2,167	
Luzern	4	21	1,238	6,501
Zug	8		2,477	
Sankt Gallen	2		0,619	
Curych	4		1,238	
Schaffhausen	3		0,929	
Celkem	323		100,000	

I. Č E C H Y

V l a d i s l a v II. (1471-1516)

Mincovna *Kutná Hora*

Nejvyšší mincmistr Beneš z Veitmile (1471-1496)

Úředníci mincovny: Oldřich z Túšně (1467-1471), Petr Klucký ze Solopysk (1460-1471), Prokop Adler z Lošan (1471-1472), Simeon Semének z Vrchovišť (1472-1482), Pavel Vidlák (1472-1475), Gabriel z Nymburka (1473), Zachař z Božetína (1474-1498), Jan Charvát z Ostrova (1476-1481), Jan z Ničova (1482-1485), Konrád Švajkar z Vrchovišť (1473-1495), Jan ze Žiželic (1486-1494)

Pražský groš z let 1471-1479

1. Av.: jako Hásková, str.143, č. II b/1[19]
   Rev.: jako Hásková, str. 148, č. X a/1
   1,768g; Ø 23,0 mm

2. Av. i rev. značně otřelý; patrné je zdvojení měsíčků hřívy lva, které umožňuje předpokládat zařazení do některé z typových skupin Hás-

[19] Pražské groše Vladislava II. a Ludvíka I. byly určovány podle J. H á s k o v é, Studie o jagellonských groších; orientačně jsme vytýčili časové rozmezí pro tento pražský groš širší; aversní strana podle

kové, str. 143-148, č. I-X[20]
2,145 g; Ø 24,5 mm

Pražský groš z let 1471-1494

3. Av.: jako Hásková, str. 143, č. II b/1[21]
   Rev.: jako Hásková, str. 149, č. XI (druhá varianta lva: lev má nad horní řadou měsíčků hřívy ještě 3 tečky)
   1,948 g; ø 24,3 mm

Pražský groš z let 1477-1479

4. Av. i rev. jako Hásková, str. 148, č. X a/4
   2,582 g; Ø 27,9 mm

5. Av.: jako Hásková, str. 148, č. X a/4
   Rev.: v podstatě jako Hásková, str.148, č. X a/4; tvar ocasu lva odpovídá uvedenému typu, ale třetí měsíček horní řady hřívy lva splývá s ukončením bližšího pramene ocasu. Dolní řadu hřívy lva tvoří pouze 3 měsíčky. Odlišnost je i ve ztvárnění tlamy lva, v níž je patrný jazyk, prohnutý směrem vzhůru.
   2,327 g; Ø 28,4 mm

6. Av. i rev. jako Hásková, str. 148, č. X c/1
   2,112 g; Ø 25,5 mm

7. Av. i rev. jako Hásková, str. 148, č. X c/4
   2,506 g; Ø 27,6 mm

8. Av.: jako Hásková, str. 148, č.X; horní část koruny není zřetelná, a proto není možno určit příslušnou variantu.Vnitřní opis začíná křížkem.
   Rev.: v podstatě odpovídá typu Háskové, str. 148, č. X, avšak hříva lva je poněkud otřelá a proto není patrné zdvojení měsíčků.
   2,331 g; Ø 28,0 mm

Pražský groš z let 1477-1494

9. Av.: jako Hásková, str.148, č. X a/4[22]
   Rev.: ztvárnění ocasu lva jako Hásková, str. 148, č. X a/4. U nasazení levé přední tlapy lva však chybějí dva chlupy a pravá zadní tlapa lva má tvar L. Horní část hřívy lva pak tvoří 4 měsíčky. Tímto počtem měsíčků a tvarem hlavy je lev blízký typu Hásková, str. 149, č. XI.
   2,630 g; Ø 26,5 mm

Pražský groš z let 1479-1494

10. Av. i rev. jako Hásková, str. 149, č. XI a/7
    2,407 g; Ø 25,7 mm

11. Av.: jako Hásková, str. 150, č. XI e/1
    Rev.: v podstatě jako Hásková, str. 150, č.XI e/1, avšak dolní část ocasu lva není zřetelná.
    2,315 g. Ø 28,0 mm

12. Av. i rev. jako Hásková, str. 151, č. XI 1/1, ale ve vnitřním opisu na aversu není zřetelné obrácené písmeno L za W ve slově WLADISLAVS.[23]
    2,029 g; Ø 25,7 mm

řazení J. Háskové je kladena do let 1471-1477, reversní pak do let 1477-1479 (proto orientační rozmezí 1471-1479).

[20] Pro otřelost není možno rozpoznat všechny rozlišovací znaky.Podle řazení J. Háskové jsme stanovili orientačně časové rozmezí 1471-1479.

[21] Orientační časové rozmezí jsme stanovili podle řazení J. Háskové; podle ní aversní strana patří do let 1471-1477, reversní do údobí 1479-1494.

[22] Orientační časový rozvrh jsme uvedli podle chronologie J.Háskové, podle níž avers vznikl v letech 1477-1479, revers pak v letech 1479 - 1494.

[23] Z technických důvodů nebylo možné použít tzv. numismatického písma, a proto i dále je používána normální sazba.

Nejvyšší mincmistr Bohuše Kostka z Postupic (1499-1505) nebo Bernard z Valdštejna (1505-1510)

Úředníci mincovny: Martin Vrabec z Nedvojovic (1496-1509), Sankturin z Nedvojovic (1499-1519), Jan ze Skalice (1500-1509)

Pražský groš z let 1502-1509

13. Av.: v podstatě patrně jako Hásková, str. 153, č. XIII a/1 (tomuto typu odpovídá vnitřní opis); koruna je zcela otřelá.
Rev.: lev téměř nezřetelný; z opisu lze s obtížemi rozlišit pouze slovo PRAGENSES.
2,195 g; Ø 24,4 mm

14. Av. i rev. jako Hásková, str. 153, č. XIII d/4
2,330 g; Ø 25,7 mm

15. Av. i rev. jako Hásková, str. 153, č. XIII e/6
2,223 g; Ø 26,6 mm

16. Av. i rev, jako Hásková, str. 153, č. XIII e/6
2,151 g; Ø 25,9 mm

17. Av.: jako Hásková, str. 154, č. XIV a/2
Rev.: jako Hásková, str. 153, č. XIII
2,768 g; Ø 26,8 mm

18. Av.: jako Hásková, str. 154, č. XIV a/2
Rev.: jako Hásková, str. 153, č.XIII, ale zadní tlapy lva nejsou zřetelné.
2,742 g; Ø 26,9 mm

19. Av.: jako Hásková, str. 154, č. XIV a/2
Rev.: jako Hásková, str. 153, č. XIII
1,945 g; Ø 23,5 mm

20. Av. i rev. jako Hásková, str. 154, č. XIV a/2
2,662 g; Ø 27,0 mm

21. Av. i rev. jako Hásková, str. 154, č. XIV a/2
2,489 g; Ø 26,6 mm

22. Av.: z koruny je zřetelná pouze její dolní část; začátek vnitřního opisu je rovněž otřelý a rozlišitelná je pouze část...VS SECVIIDVS. Zřetelné části koruny a vnitřního opisu odpovídají typu Háskové, str. 154, č. XIV a.
Rev.: Hlava lva a tvar jeho ocasu stejně jako opis odpovídají typu Háskové, str. 154, č. XIV a. Střední část lva, zvláště dvě řady měsíčků hřívy, jsou zcela nezřetelné. Patrná je pouze třetí řada měsíčků hřívy těsně pod hlavou lva.
2,285 g; Ø 27,5 mm

23. Av.: v podstatě jako Hásková, str. 154, č. XIV; mezera mezi posledním a prvním písmenem vnitřního opisu je otřelá, a proto nelze zjistit, zda ve vnitřním opisu bylo rozdělovací znaménko.
Rev.: v podstatě jako Hásková, str. 154, č.XIV; na vnější straně v úrovni rozvětvení ocasu lva je tečka, která chybí na straně blíže k tělu lva.
2,480 g; Ø 27,4 mm

24. Av. i rev. jako Hásková, str. 154, č. XV a/1
2,389 g; Ø 28,6 mm

25. Av.: jako Hásková, str. 154, č. XV a/1
Rev.: jako Hásková, str. 153, č. XIII
2,373 g; Ø 26,7 mm

26. Av.i rev. jako Hásková, str. 154, č. XV a/1, ale na aversu není čitelná střední lilie koruny.
2,341 g; Ø 27,0 mm

27. Av. i rev. jako Hásková, str. 154, č. XV a/1
2,159 g; Ø 25,7 mm

L u d v í k I. (1516-1526)

Mincovna *Kutná Hora*

Nejvyšší mincmistr Jindřich Tunkl z Brníčka (1522-1523) nebo Karel z Minstrberka (1523-1524)

Úředníci mincovny: Samson z Fulštejna (1521-1525), Jan Jeptiška z Běšín (1523-1539), Pavel Podivický z Podivic (1523-1554)

Pražský groš z let 1523-1524

28. Av. i rev. jako Hásková, str. 161, č. I a/1
2,005 g; Ø 24,0 mm

F e r d i n a n d I. (1526-1564)

Mincovna *Kutná Hora*

Úředníci mincovny: Jan Jeptiška z Běšín a Pavel Podivický z Podivic

Pražský groš 1533

29. Av.: a) jako Smolík, str.56, č. 17[24]
b) jako Smolík, str.57, č. 19, ale GRACIA
Rev.: jako Smolík, str. 56, č. 17
2,790 g; Ø 25,3 mm

Pražský groš 1534

30. Av.: a) jako Smolík, str.57, č. 18
b) jako Smolík, str.57, č. 19, ale GRACIA
Rev.: jako Smolík, str. 57, č. 18
2,696 g; Ø 25,4 mm

Pražský groš 1538

31. Av.: a) jako Smolík, str.57, č. 25 (...PR)
b) jako Smolík, str. 57, č. 22 (... GRACIA..., ...BOEMI)
Rev.: jako Smolík, str. 57, č. 22 (... 1538)
2,310 g; Ø 26,7 mm

Úředníci mincovny: Pavel Podivický z Podivic a Jakub Hubáček z Olivetu

Pražský groš 1540

32. Av.: a) jako Smolík, str. 57, č. 25 (...PR)
b) jako Smolík, str. 57, č. 25
Rev.: jako Smolík, str.57, č. 25 (: 1540)
2,502 g; Ø 27,6 mm

Pražský groš 1544

33. Av.: a) jako Smolík, str.57, č. 32 (... ·PR)
b) jako Smolík, str.57, č. 27 (...BOEMIE⁑)
Rev.: jako Smolík, str.57, č. 30 (... ·A· 1544)
2,713 g; Ø 25,0 mm

Pražský groš bez letopočtu

34. Av.: a) jako Smolík, str. 56, č. 14 (... ·PRIM)
b) jako Smolík, str. 56, č. 17 (...BOEM)
Rev.: jako Smolík, str.56,č.8
2,409 g; Ø 26,1 mm

35. Av.: a) jako Smolík, str. 56, č. 12
b) jako Smolík, str. 56, č. 9

[24] J. S m o l í k, Pražské groše a jejich díly (1300-1547), Praha 1894. Citujeme podle nového vydání Smolíkova díla z r. 1971, které připravili K. Castelin a I. Pánek.

Rev.: jako Smolík, str. 56,č. 14, ale ... PRAGENSE
2,147 g; Ø 27,1 mm

36. Av.: a) čtyřlistá růžice FERDINANDVS · PRIM (Smolík nemá)
b) jako Smolík, str.56, č. 9, ale ...BOEME
Rev.: jako Smolík, str. 56,č. 14, ale PRAGENSES
2,419 g; Ø 25,5 mm

M a x m i l i á n I I. (1564-1576)

Mincovna *Praha*

Mincmistr Jan Harder

Bílý groš 1574

37. Av. i rev. jako Janovský, č. 188/13 b; na rev. je část opisu[25] nečitelná a končí ...MA·M· 1574
1,900 g; Ø 21,0 mm

38. Av. i rev. jako Janovský, č. 188/13c; opis na rev. končí ...Ma·M· 1574
1,894 g; Ø 22,2 mm

39. Av.: jako Janovský,č.188/13c
Rev.: jako Janovský,č.188/13c, ale v opise...IM mm.zn. ...GE...BO...
1,601 g; Ø 21,0 mm

Bílý groš 1575

40. Av.: jako Janovský, č. 188/13b, ale opis končí... B·E·R
Rev.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí... MA·M·1575
1,883g; Ø 21,0 mm

Bílý groš 1576

41. Av. i rev. jako Janovský, č. 188/13c
2,129 g; Ø 21,1 mm

42. Av.: jako Janovský,č.188/13c, ale v opise ...GE...
Rev.: jako Janovský,č.188/13c
2,089 g; Ø 20,8 mm

43. Av.: jako Janovský, č. 188/13c, ale v opise...H...
Rev.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí ... MA·M·1576
2,071 g; Ø 21,0 mm

44. Av.: jako Janovský, č. 188/13c, ale v opise...IM mm.zn. ...
Rev.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí ...MA·M·1576
1,830 g; Ø 21,0 mm

Bílý groš 1577

45. Av.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí ...HV·B·E·RO
Rev.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí ...MA·M·1577
1,866 g; Ø 21,5 mm

Bílý groš 157?

46. Mm. značka není zřetelná, ale celkovým ztvárněním patří do pražské mincovny za mincmistra J. Hardera
Av.: jako Janovský, č. 188/13b, ale opis končí ... B·E·R
Rev.: jako Janovský, č. 188/13c, ale opis končí ...MA·M·157?
1,758 g; Ø 21,7 mm

Mincovna *Kutná Hora*

Úředníci mincovny: Jiří Šatný a Samuel Vodolínský

Bílý groš 1574

47. Av.: jako Janovský č.201/7d, ale opis končí ...B·E·R
Rev.: jako Janovský č.201/7d
1,494 g; Ø 21,4 mm

Bílý groš 1575

48. Av.: jako Janovský, č.201/7d, ale opis končí ...B·E·R
Rev.: jako Janovský, č.201/7d
2,021 g; Ø 21,0 mm

49. Av.: jako Janovský,č.201/7d, ale opis končí ...B·E·R
Rev.: jako Janovský,č. 201/7d
1,967 g; Ø 20,8 mm

[25] H. J a n o v s k ý, České vládní mince, kartotéka novověku (1526-1856), Praha 1948.

Bílý groš 1576

50. Av.: jako Janovský, č.201/7b
Rev.: jako Janovský, č.201/7d
2,157 g; Ø 21,7 mm

51. Av.: jako Janovský, č.201/7b, ale v opisu ... /mm.zn. S...
Rev.: jako Janovský,č. 201/7d
1,775 g; Ø 20,9 mm

Mincmistr Jiří Šatný

Bílý groš 1577

52. Av.: jako Janovský,č.201/7b, ale v opise ...mm.zn. S...
Rev.: jako Janovský, č.201/7d
1,889 g; Ø 20,7 mm

Mincovna *Jáchymov*

Mincmistr Jiří Geitzköfler

Bílý groš 1574

53. Av.: jako Janovský,č.226/14d
Rev.: jako Janovský, č. 226/14d, ale opis končí ...MAR·MO·74
1,951 g; Ø 20,7 mm

54. Av.: jako Janovský,č.226/14d
Rev.: jako Janovský, č. 226/14d, ale opis končí ...MAR·MO·74
1,782 g; Ø 21,2 mm

Bílý groš 1575

55. Av. i rev. jako Janovský, č. 226/14d
1,938 g; Ø 21,6 mm

56. Av. i rev. jako Janovský, č. 226/14d
1,839 g; Ø 21,5 mm

57. Av. i rev. jako Janovský, č. 226/14d
1,832 g; Ø 21,4 mm

Bílý groš 1576

58. Av.: jako Janovský, č. 226/14d, ale v opise...S·A· ...
Rev.: jako Janovský, č. 226/14d, ale opis končí ...MA·M 76
1,864 g; Ø 20,9 mm

59. Av.: jako Janovský, č. 226/14d, ale v opise...S·A· ...
Rev.: jako Janovský,č.226/14d
1,827 g; Ø 21,4 mm

60. Av.: jako Janovský, č. 226/14d, ale v opise ... S·A· ...
Rev.: jako Janovský, č. 226/14d
1,719 g; Ø 21,3 mm

Bílý groš, nečitelný letopočet

61. Av. i rev. pro otřelost není možno blíže typově zařadit
1,977 g; Ø 21,0 mm

Mincmistr Jiří Kadner

Bílý groš 1576

62. Av. i rev. jako Janovský, č. 227/15
1,613 g; Ø 21,0 mm

Mincovna *České Budějovice*

Mincmistr Tobiáš Gebhart

Bílý groš bez letopočtu

63. Av. i rev. jako Janovský, č. 255/12b
1,848 g; Ø 21,0 mm

64. Av.i rev. jako Janovský,č.255/12b (ale mm. značka má větší hlavu lva)
1,460 g; Ø 21,6 mm

R u d o l f I I. (1576-1612)

Mincovna *Praha*

Mincmistr Jan Harder

Malý groš 1578

65. Av.: jako Janovský,č.269/2b, ale opis končí ... REX
Rev.: jako Janovský, č.269/2b
1,051 g; Ø 17,0 mm

Mincmistr Tobiáš Gebhart

Malý groš 1579

66. Av.: jako Janovský,č,270/3d, ale v opise ...BO...
Rev.: jako Janovský, č.270/3c
1,191 g; Ø 16,7 mm

67. Av.: jako Janovský,č.270/3d, ale opis končí ...B·R·
Rev.: jako Janovský, č.270/3c
0,988 g; Ø 17,0 mm

68. Av.: jako Janovský, č.271/4f
Rev.: jako Janovský, č.270/3b
0,905 g; Ø 17 mm

Malý groš 1580

69. Av. i rev. jako Janovský, č. 271/4b
1,018 g; Ø 17,2 mm

70. Av.: jako Janovský,č.271/4b, ale opis končí ... R
Rev.: jako Janovský, č.271/4b
0,973 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1581

71. Av. i rev. jako Janovský, č. 271/4b
0,966 g; Ø 17,0 mm

72. Av.: jako Janovský,č.271/4b, ale opis začíná znaménkem ve tvaru jetelového lístku a končí ...R; lev (mm. značka) nemá jazyk
Rev.: jako Janovský, č.271/4b
0,939 g; Ø 17,0 mm

73. Av.: jako Janovský,č.271/4b, ale opis začíná znaménkem ve tvaru jetelového lístku a končí...RE;lev (mm.značka) nemá jazyk
Rev.: jako Janovský, č.271/4b
0,896 g; Ø 17,0 mm

Mincmistr Lazar Ercker

Malý groš 1584

74. Av.: jako Janovský,č.273/5c, ale mm. značka nemá závorky
Rev.: jako Janovský, č.273/5c
1,007 g; Ø 17,2 mm

75. Av. i rev. jako Janovský, č. 273/5c
0,807 g; Ø 17,1 mm

Malý groš 1585

76. Av. i rev. jako Janovský, č. 275/7b
1,127 g; Ø 16,7 mm

77. Av. i rev. jako Janovský, č. 275/7b
1,037 g; Ø 17,3 mm

Malý groš 1587

78. Av.: jako Janovský, č.275/7d
Rev.: jako Janovský, č.275/7c
0,922 g; Ø 16,9 mm

Malý groš 1589

79. Av.: jako Janovský, č.274/6b
Rev.: jako Janovský, č.276/8a
0,837 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1591

80. Av. i rev. jako Janovský, č. 275/7c
0,968 g; Ø 16,8 mm

81. Av. i rev. jako Janovský, č. 275/7c
0,930 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1592

82. Av.: jako Janovský,č.275/7c, ale opis končí ...R
Rev.: jako Janovský, č.275/7c
0,831 g; Ø 17,3 mm

Malý groš 1593

83. Av.: jako Janovský,č.275/7e, ale v opise ... R mm. zn. I ...
Rev.: jako Janovský, č.275/7e
0,939 g; Ø 17,2 mm

Mincmistr Lazar Ercker nebo Zuzana Erckerová

Malý groš 159?

84. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9d
0,938 g; Ø 16,6 mm

Malý groš nečitelného letopočtu

85. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9d
0,980 g; Ø 17,6 mm

Mincmistryně Zuzana Erckerová

Malý groš 1594[26]

[26] Vzhledem k tomu,že Lazar Ercker zemřel na začátku roku 1594 (před 6. lednem), ražby z r. 1594 přidělujeme jeho manželce Zuzaně Erckerové, která spravovala pražskou mincovnu po smrti Lazara Erckera. - Srov. k tomu L. K u b á t o v á, Lazar Ercker v Čechách, Studie z dějin hornictví 7, 1976, str. 37-38, a L. N e m e š k a l,Lazar Ercker - pražský

86. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský,č.278/9d, ale bez teček nad Y
1,353 g; Ø 17,0 mm

87. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9c
1,078 g; Ø 17,0 mm

88. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9c
0,852 g; Ø 15,7 mm

Malý groš 1595

89. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský,č.278/9b, ale nad Y jsou dvě tečky
1,096 g; Ø 17,2 mm

90. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9b
0,949 g; Ø 16,2 mm

91. Av. i rev. jako Janovský, č. 278/9b
0,924 g; Ø 16,2 mm

Malý groš 1596

92. Av.: jako Janovský, č.278/9a
Rev.: jako Janovský, č.278/9b, ale nad Y jsou dvě tečky
1,107 g; Ø 17,0 mm

93. Av. i rev. jako Janovský, č. 278/9b
0,993 g; Ø 16,1 mm

Malý groš 1597

94. Av.: jako Janovský,č.276/8c, ale v opise ... I mm.zn. S ...
Rev.: jako Janovský, č.276/8c
0,800 g; Ø 16,9 mm

Malý groš 1598

95. Av. i rev. jako Janovský, č. 279/10b
0,889 g; Ø 17,4 mm

96. Av.: jako Janovský, č.278/9b
Rev.: jako Janovský, č.278/9d
0,861 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1599

97. Av. i rev. jako Janovský, č. 276/8c
1,145 g; Ø 16,0 mm

Mincovna *Kutná Hora*

Mincmistr Jiří Šatný

Bílý groš 1578

98. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... A...
Rev.: jako Janovský,č.390/13a
1,909 g; Ø 19,8 mm

Bílý groš 1579

99. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... I mm.zn. M...
Rev.: jako Janovský,č.390/13a
2,164 g; Ø 21,0 mm

100. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... A...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
1,894 g; Ø 20,9 mm

101. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... I mm.zn.M...BO...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
1,865 g; Ø 20,4 mm

Bílý groš 1581

102. Av.: jako Janovský, č. 390/13a
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... BV...
1,729 g; Ø 21,6 mm

Bílý groš 1583

103. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise...REX
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise... MAR·MO ...
1,750 g; Ø 21,4 mm

Bílý groš 1584

104. Av. i rev. jako Janovský, č. 390/13a
1,931 g; Ø 19,8 mm

mincmistr, Studie z dějin hornictví 7, 1976, str. 41 a 60. - K působení Zuzany Erckerové v pražské mincovně viz podrobněji Em. N o h e j l o v á, Z příběhů pražské mincovny, Nástin jejích osudů v letech 1537 - 1618, Praha 1929, zvl. str. 107-108.

105. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... BO...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... M·M...
1,740 g; Ø 19,7 mm

Bílý groš 1588

106. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... BO...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
1,630 g; Ø 20,0 mm

Bílý groš 1592

107. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... A...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
2,328g; Ø 21,0 mm

108. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... A...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
1,967 g; Ø 21,0 mm

109. Av.: jako Janovský, č. 390/13a, ale v opise ... A...
Rev.: jako Janovský, č. 390/13a
1,765 g; Ø 20,6 mm

Malý groš 1580

110. Av. i rev. jako Janovský, č. 382/7a
1,067 g; Ø 16,4 mm

Malý groš 1585

111. Av.: jako Janovský, č.382/7a
Rev.: jako Janovský, č.382/7d
0,899 g; Ø 17,4 mm

Malý groš 1586

112. Av.: jako Janovský,č.380/6b, ale začátek opisu ·R...
Rev.: jako Janovský,č.380/6b
1,003 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1587

113. Av.: jako Janovský,č.382/7a
Rev.: jako Janovský,č.382/7d
0,941 g; Ø 17,0 mm

114. Av. i rev. jako Janovský, č. 382/7b
0,938 g; Ø 17,2 mm

Malý groš 1588

115. Av. i rev. jako Janovský, č. 380/6b
1,054 g; Ø 16,5 mm

Malý groš 1591

116. Av.: jako Janovský, č. 382/7a, ale mm. zn. je z opisového pruhu poněkud vychýlena do středu mince
Rev.: jako Janovský, č. 382/7d
1,181 g; Ø 17,3 mm

117. Av.: jako Janovský, č. 382/7a, ale mm. zn. je z opisového pruhu poněkud vychýlena do středu mince
Rev.: jako Janovský,č.382/7d
0,926 g; Ø 17,2 mm

Malý groš 1592

118. Av.: jako Janovský, č. 382/7a, ale mm. zn. je z opisového pruhu poněkud vychýlena do středu mince
Rev.: jako Janovský,č.382/7d
1,084 g; Ø 17,5 mm

119. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
0,897 g; Ø 17,0 mm

Mincmistr Wolf Herold

Bílý groš 1594

120. Av.: jako Janovský, č. 392/14b
Rev.: jako Janovský, č. 392/14a
1,895 g; Ø 20,6 mm

121. Av. i rev. jako Janovský, č. 392/14a
1,730 g; Ø 21,0 mm

122. Av. i rev. jako Janovský, č. 392/14a
1,557 g; Ø 20,0 mm

Bílý groš 1595

123. Av. i rev. jako Janovský, č. 392/14b
2,066 g; Ø 21,0 mm

Bílý groš 1597

124. Av. i rev. jako Janovský, č. 392/14a
2,018 g; Ø 21,0 mm

Malý groš 1593

125. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,107 g; Ø 18,0 mm

126. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,017 g; Ø 15,9 mm

127. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
0,921 g; Ø 16,2 mm

Malý groš 1594

128. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,215 g; Ø 17,6 mm

129. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,047 g; Ø 17,0 mm

130. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
0,915 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1595

131. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,052 g; Ø 16,7 mm

132. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
0,953 g; Ø 17,1 mm

Malý groš 1596

133. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,000 g; Ø 16,4 mm

134. Av. i rev, jako Janovský, č. 384/8a
0,930 g; Ø 17,0 mm

Mincmistr Wolf Herold nebo Jiří Dominik

Bílý groš 1598

135. Av. i rev. jako Janovský, č. 392/14a
1,900 g; Ø 20,8 mm

Malý groš 1598

136. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,140 g; Ø 16,0 mm

137. Av. i rev. jako Janovský, č. 384/8a
1,043 g; Ø 16,4 mm

Mincmistr Jan Špís

Bílý groš 1601

138. Av. i rev. jako Janovský, č. 394/15b
1,907 g; Ø 20,5 mm

139. Av. i rev. jako Janovský, č. 394/15b
1,905 g; Ø 20,9 mm

Malý groš 1602

140. Av. i rev. jako Janovský, č. 386/9b
1,093 g; Ø 16,2 mm

Mincmistr David Enderle

Bílý groš 1605

141. Av. i rev. jako Janovský, č. 395/16
1,708 g; Ø 21,0 mm

Malý groš 1605

142. Av. i rev. jako Janovský, č. 387/10a
0,609 g; Ø 17,2 mm

Mincovna *Jáchymov*

Mincmistr Jiří Kadner

Bílý groš 1578

143. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,799 g; Ø 20,5 mm

Bílý groš 1579

144. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,962 g; Ø 20,6 mm

145. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,955 g; Ø 21,0 mm

146. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,716 g; Ø 21,5 mm

Bílý groš 1580

147. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
2,056 g; Ø 20,8 mm

148. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
2,023 g; Ø 21,2 mm

149. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,885 g; Ø 20,7 mm

Bílý groš 1581

150. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,651 g; Ø 20,4 mm

Bílý groš 1582

151. Av. i rev. jako Janovský, č. 465/12
1,708 g; Ø 21,4 mm

Malý groš 1578

152. Av. i rev. jako Janovský, č. 454/3a
0,879 g; Ø 17,2 mm

Malý groš 1579

153. Av.: jako Janovský,č.454/3a
Rev.: jako Janovský,č.454/3b
0,911 g; Ø 17,6 mm

Malý groš 1582

154. Av. i rev. jako Janovský, č. 454/3c
0,981 g; Ø 17,2 mm

Mincmistr Pavel Hofmann

Bílý groš 1585

155. Av. i rev. jako Janovský, č. 467/14a
1,816 g; Ø 21,4 mm

Malý groš 1585

156. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,106 g; Ø 17,0 mm

157. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,991 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1586

158. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 1
1,067 g; Ø 16,8 mm

159. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 1
0,885 g; Ø 17,3 mm

Malý groš 1587

160. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 1
1,004 g; Ø 16,2 mm

161. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 2
0,920 g; Ø 15,4 mm

Malý groš 1588

162. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 2
1,098 g; Ø 16,0 mm

Malý groš 1589

163. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 1
0,847 g; Ø 16,2 mm

Malý groš 1590

164. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 2
1,005 g; Ø 15,6 mm

165. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 2
0,989 g; Ø 16,0 mm

166. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 1
0,973 g; Ø 15,6 mm

167. Av. i rev. jako Janovský, č. 455/4d 2
0,949 g; Ø 15,6 mm

168. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,936 g; Ø 15,8 mm

169. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,879 g; Ø 16,7 mm

Malý groš 1591

170. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,986 g; Ø 15,8 mm

171. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,952 g; Ø 15,7 mm

172. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,902 g; Ø 15,7 mm

Malý groš 1592

173. Av.i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,036 g; Ø 15,3 mm

174. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,998 g; Ø 15,5 mm

Malý groš 1593

175. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,027 g; Ø 15,9 mm

176. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,012 g; Ø 15,8 mm

177. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,975 g; Ø 15,8 mm

178. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,959 g; Ø 16,2 mm

179. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,826 g; Ø 16,0 mm

Malý groš 1594

180. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,052 g; Ø 16,0 mm

181. Av.: jako Janovský,č.457/5
Rev.: jako Janovský,č.457/5, ale bez teček po stranách slov MALEY a GROSS
1,014 g; Ø 16,2 mm

182. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5.
0,989 g; Ø 16,2 mm

183. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,964 g; Ø 15,9 mm

Malý groš 1595

184. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,070 g; Ø 16,0 mm

185. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,063 g; Ø 16,5 mm

186. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,005 g; Ø 16,2 mm

187. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,962 g; Ø 16,0 mm

188. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,898 g; Ø 16,6 mm

Malý groš 1596

189. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,115 g; Ø 16,3 mm

190. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,990 g; Ø 16,2 mm

191. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,958 g; Ø 16,3 mm

192. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,850 g; Ø 16,6 mm

193. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,798 g; Ø 15,7 mm

Malý groš 1597

194. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,972 g; Ø 16,3 mm

195. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,962 g; Ø 16,4 mm

196. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,946 g; Ø 16,8 mm

197. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,844 g; Ø 16,2 mm

Malý groš 1598

198. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,052 g; Ø 16,7 mm

199. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,031 g; Ø 16,6 mm

200. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,020 g; Ø 17,0 mm

201. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
0,897 g; Ø 16,7 mm

Malý groš 1599

202. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,042 g; Ø 16,7 mm

203. Av. i rev. jako Janovský, č. 457/5
1,000 g; Ø 17,0 mm

Mincmistr Kryštof Taubenreuter

Malý groš 1600

204. Av. i rev. jako Janovský, č. 460/7a
0,946 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1601

205. Av. i rev. jako Janovský, č. 460/7a
1,036 g; Ø 16,3 mm

Malý groš 1602

206. Av. i rev. jako Janovský, č. 460/7a
1,069 g; Ø 16,7 mm

207. Av. i rev. jako Janovský, č. 460/7a
0,902 g; Ø 16,5 mm

Mincovna *České Budějovice*

Mincmistr Tobiáš Gebhart

Malý groš 1578

208. Mm. zn. jako Katz, Věstník, tab. VIII, č.76[27]
Av.: opis:·RUDOL · II · D·G·R mm.zn. I·S·A·G·H·B·REX
Rev.: pod korunou R mezi stylizovanými květy jako Katz, Věstník, tab. VIII, č. 76
Nápis: růžice MALEI růžice | růžice GROSS růžice | ·1578·
0,954 g; Ø 17,4 mm

Malý groš 1579

209. Mm.zn. jako Katz, Věstník, tab. VIII, č. 76
Av. opis: růžice RVDOL· II· D : G· mm.zn. R·I·S·A·H·B·RE
Rev.: pod korunou R mezi růžicemi jako Katz,Věstník, tab.VIII, č.77
Nápis:·MALEY· | GROSS·| ·1579·
0,888 g; Ø 17,3 mm

Správce mincovny Kryštof Schönfeld

Bílý groš bez letopočtu

210. Av.: jako Janovský č. 532/15a 2
Rev.: jako Janovský, č. 532/15a 1
2,178 g; Ø 21,3 mm

211. Av.: jako Janovský, č. 532/15a 2
Rev.: jako Janovský, č. 532/15a 1
1,885 g; Ø 20,8 mm

212. Av. i rev. jako Janovský, č. 532/15a 2
1,741 g; Ø 21,6 mm

Malý groš 1580

213. Av. i rev. jako Janovský, č. 520/4a 4
0,967 g; Ø 17,0 mm

214. Av. i rev. jako Janovský, č. 521/5d
0,909 g; Ø 17,4 mm

215. Av. i rev. jako Janovský, č. 521/5a
0,877 g; Ø 17,7 mm

Malý groš 1582

216. Av.: jako Janovský,č.522/6b
Rev.: jako Janovský,č.522/6c
1,021 g; Ø 17,1 mm

217. Av. i rev. jako Janovský, č. 522/6a
1,001 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1583

218. Av. i rev. jako Janovský, č. 522/6d
0,990 g; Ø 17,5 mm

219. Av.: jako Janovský,č.522/6d
Rev.: jako Janovský,č.522/6e
0,969 g; Ø 17,4 mm

220. Av.: jako Janovský,č.522/6c
Rev.: jako Janovský,č.522/6a
0,835 g; Ø 17,8 mm

Mincmistr Kryštof Mattighofer

Bílý groš 1585

221. Av. i rev. jako Janovský, č. 533/16a ; 1,844 g; Ø 20,0 mm

Bílý groš 1594

222. Av.: jako Janovský, č. 533/16d, ale opis začíná ⁘R ...
Rev.: jako Janovský, č. 533/16d, ale v opise ... MA·MO ...
1,905 g; Ø 20,7 mm

Malý groš 1584

223. Av. i rev. jako Janovský, č. 526/10b
0,880 g; Ø 17,0 mm

[27] V. K a t z, O malých grošich, Věst. Num. spol.čs. I-V, 1919-1923, str. 136-143.

224. Av. i rev. jako Janovský, č. 526/10b
0,722 g; Ø 15,4 mm

Malý groš 1585

225. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11a
0,949 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1586

226. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11a
0,991 g; Ø 17,0 mm

227. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11a
0,917 g; Ø 16,6 mm

Malý groš 1587

228. Av.: jako Janovský, č. 527/11b
Rev.: jako Janovský, č. 527/11b, ale v posledním řádku nápisu ·1587·
0,981 g; Ø 17,0 mm

229. Av.: jako Janovský, č. 527/11b
Rev.: jako Janovský, č. 527/11b, ale v posledním řádku nápisu ·1587·
0,980 g; Ø 17,2 mm

230. Av.: jako Janovský, č. 527/11b
Rev.: jako Janovský, č. 527/11b, ale v posledním řádku nápisu ·1587·
0,955 g; Ø 17,0 mm

231. Av.: +RVDOL ·II·D:G·R mm. zn. I·S·A·G·H·B·REX
Rev.: podobý jako Janovský č. 273/5a
(u Janovského má exemplář mm.zn. L.Erckera, náš malý groš má jasně zřetelnou mm.značku K. Mattighofera)
0,891 g; Ø 17,5 mm

232. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11b
0,885 g; Ø 16,7 mm

Malý groš 1589

233. Av.: jako Janovský, č. 527/11a
Rev.: jako Janovský, č. 527/11a, ale v posledním řádku nápisu · 1589·
0,873 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1590

234. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11a
1,100 g; Ø 16,6 mm

235. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11a
0,927 g; Ø 16,8 mm

Malý groš 1591

236. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11c
1,010 g; Ø 16,8 mm

237. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11c
0,963 g; Ø 17,2 mm

238. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11c
0,959 g; Ø 17,1 mm

239. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11c
0,904 g; Ø 16,9 mm

240. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11c
0,862 g; Ø 16,5 mm

Malý groš 1593

241. Av.: jako Janovský, č. 527/11d
Rev.: jako Janovský, č. 527/11d, ale v posledním řádku nápisu ·1593·
1,088 g; Ø 17,0 mm

242. Av.: jako Janovský, č. 527/11d
Rev.: jako Janovský, č. 527/11d, ale v posledním řádku nápisu ·1593·
0,872 g; Ø 16,7 mm

Malý groš 1594

243. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11d
0,849 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1595

244. Av.i rev. jako Janovský, č. 527/11d
1,032 g; Ø 16,7 mm

Malý groš 1596

245. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11d
0,996 g; Ø 16,4 mm

246. Av. i rev. jako Janovský, č. 527/11d
0,960 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1599

247. Av.: jako Janovský, č. 530/13b, ale v opise ... R mm.zn. I ...
Rev.: jako Janovský, č. 530/13b
0,884 g; Ø 17,0 mm

Malý groš 1600

248. Av. i rev. jako Janovský, č. 530/13b
0,982 g; Ø 17,2 mm

249. Av. i rev. jako Janovský, č. 530/13b
0,930 g; Ø 16,5 mm

Mincovna a mincmistr nezjistitelné

250. bílý groš 1595
2,007 g; Ø 19,5 mm

251. bílý groš nečitelného letopočtu
1,685 g; Ø 22,5 mm

252. malý groš 1596
1,231 g; Ø 16,2 mm

253. malý groš 1597
0,865 g; Ø 16,3 mm

II. DOLNÍ RAKOUSY

Ferdinand I. (1521-1564)

Mincovna *Vídeň*

Mincmistr Andrae Hartmann

Groš 1549

254. jako Markl, str. 53, č. 524[28]
2,238 g; Ø 20,6 mm

255. jako Markl, str. 53, č. 522
2,086 g; Ø 20,6 mm

Groš 1550

256. jako Markl,str. 54, č. 531
2,132 g; Ø 20,5 mm

Groš 1552

257. jako Markl, str. 54, č. 536
2,149 g; Ø 20,8 mm

III. ŠTÝRSKO

Arcivévoda Karel (1564-1590)

Mincovna *Štýrský Hradec*

3krejcar bez letopočtu

258. Av.: jako Pichler, str.142, č. 4[29]
Rev.: jako Pichler,str. 142, č. 4, ale v opisu ...AVSTRIAE...
2,003 g; Ø 21,6 mm

IV. TYROLY

Arcivévoda Ferdinand (1564-1595)

Mincovna *Hall*

Mincmistr Jakob Berdorf (1577-1599)

3krejcar bez letopočtu[30]

259. Av.: v opisovém pruhu arcivévodovo poprsí
Opis: ·FERDIN : ③ : D: G:AR:AVS·
Rev.: v opisovém pruhu tři znaky
Opis: +DVX·BVR·COM·TIROLIS
2,442 g; Ø 21,0 mm

[28] M. Markl, Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I., Praha 1896.

[29] F. Pichler, Die mittelalterigen und neuen Münzen und Medaillen der Steiermark, Graetz 1875.

[30] Pro určení nám bohužel nebyla dostupná práce A. Enzenberga (Münzen und Medaillen der gefürsteten Grafschaft Tirol, der österreichischen Vorlande, der Hochstifte Trient und Brixen und verwandter Gebiete. II.: Landesfürstliche Prägungen aus der Zeit von 1519-1665, zpracoval U. Berg, Innsbruck-München, bez roku vydání);proto jsme použili níže uvedeného způsobu popisu a zpracování.

260. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ...G·AR·AVS·
2,442 g; Ø 21,4 mm

261. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ...G·AR·AVS·
Rev.: opis končí ...TIROLI
2,322 g; Ø 21,4 mm

262. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ...AR·AV·
Rev.: opis končí ...BVRGVN: CO:TIROL
2,312 g; Ø 21,4 mm

263. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ...AVST·
Rev.: opis končí ...COMES· TIROLIS
2,308 g; Ø 21,3 mm

264. jako č. 259, ale
Rev.: opis: +·DVX ... TIROLIS·
2,304 g; Ø 22,2 mm

265. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ...D:G:AR·AV·
Rev.: opis končí ... BVRGVN· CO:TIROL·
2,301 g; Ø 22,0 mm

266. jako č. 259
2,281 g; Ø 21,3 mm

267. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ... AV·
Rev.: opis: +·DVX ... TIROLIS·
2,262 g; Ø 21,0 mm

268. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ... AR·AV·
Rev.: opis končí ... BVRGVN: CO:TIROL
2,201 g; Ø 21,3 mm

269. jako č. 259, ale
Rev.: opis: + ·DVX ... TIROLI·
2,193 g; Ø 21,2 mm

270. jako č. 259, ale
Av.: opis: ·FERDIN ... G·AR· AV·
Rev.: opis: +·DVX...BVR:...
2,191 g; Ø 21,4 mm

271. jako č. 259, ale
Rev.: opis: +·DVX ...TIROLIS
2,179 g; Ø 21,2 mm

272. jako č. 259, ale
Av.: opis: ·FERDIN ... G·AR· AV.
Rev.: opis: +·DVX ... TIROLI·
2,178 g; Ø 21,3 mm

273. jako č. 259, ale
Av.: opis: ·FERDIN ...
Rev.: opis: ... COMES·TIROLIS·
2,143 g; Ø 21,3 mm

274. jako č. 259, ale
Av.: opis: ·FERDIN ...AR·AV
Rev.: opis: +·DVX ...
2,134 g; Ø 21,6 mm

275. jako č. 259, ale
Av.: opis: · FERDIN ③ D...AV
2,047 g; Ø 21,3 mm

276. jako č. 259, ale
Av.: opis končí ... AVS:
Rev.: opis: + ·DVX ...COMFS· TIROLIS· [sic!]
1,904 g; Ø 21,2 mm

V. POLSKO

Zikmund III. (1587 - 1632)

Mincovna *Malborg*

Nájemci Kašpar Goebel a Graziano Gonzalo

6groš 1596

277. jako Gumowski, str. 128, č. 1151[31]
4,698 g; Ø 27,6 mm

278. jako Gumowski, str. 128, č. 1151
4,651 g; Ø 27,7 mm

279. jako Gumowski, str. 128, č. 1151
4,601 g; Ø 27,9 mm

280. jako Gumowski, str. 128, č. 1151
4,590 g; Ø 27,7 mm

281. jako Gumowski, str. 128, č. 1151
4,560 g; Ø 27,6 mm

6groš 1599

282. jako Gumowski, str. 128, č. 1153
4,751 g; Ø 27,9 mm

283. jako Gumowski, str. 128, č. 1153
4,731 g; Ø 28,0 mm

[31] M. Gumowski, Handbuch der polnischen Numismatik, Graz 1960.

284. jako Gumowski, str. 128, č. 1153
4,347 g; Ø 27,8 mm

V I. S A S K O

A u g u s t (1553-1585)

Mincovna *Drážďany*

Mincmistr Hans Biener

Groš 1576

285. jako Haupt, str. 45.[32]
2,145 g; Ø 23,4 mm

Groš 1577 (v minci je otvor)

286. jako Haupt,str. 45
1,869 g; Ø 23,6 mm

Groš bez letopočtu

287. jako Haupt, str. 45
2,383 g; Ø 23,4 mm

288. jako Haupt, str. 45
2,284 g; Ø 23,0 mm

K r i s t i á n I I., J a n J i ř í I. a A u g u s t (1591-1611)

Mincovna *Drážďany*

Mincmistr Hans Biener

Groš 1597

289. jako Haupt, str. 48
2,073 g; Ø 24,2 mm

V I I. F A L C – Z W E I B R Ü C K E N

J a n I. (1569-1604)

3krejcar 1592

290. jako Saurma-Jeltsch,str. 47, č. 2005[33]
1,769 g; Ø 21,6 mm

3krejcar 1595

291. jako Saurma-Jeltsch,str. 47, č. 2008
1,859 g; Ø 21,8 mm

3krejcar 1601

292. jako Saurma-Jeltsch, str.47, č. 2014
1,823 g; Ø 22,0 mm

293. jako Saurma-Jeltsch, str.47, č. 2014
1,717 g; Ø 22,0 mm

3krejcar 1603

294. jako Saurma-Jeltsch, str.47, č. 2016
1,893 g; Ø 21,9 mm

J a n I I. (1604-1635)

3krejcar bez letopočtu

295. jako Saurma-Jeltsch, str.47, č. 2030
1,895 g; Ø 22,5 mm

V I I I. A L S A S K O

A r c i v é v o d a F e r d i n a n d (1564-1596)

Mincovna *Ensisheim*

Mincmistr Michael Stellwagen (1584-1591) nebo Kryštof Heid z Heidenburgu (1591-1601)

3krejcar bez letopočtu

296. jako Lehr, str. 52, č.219[34]
2,592 g; Ø 21,0 mm

297. jako Lehr, str. 52, č. 217
2,384 g; Ø 21,3 mm

[32] W. H a u p t, Tabellen zur sächsischen Münzkunde, Dresden 1963.
[33] H. S a u r m a - J e l t s c h, Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode, Berlin 1892.
[34] E. L e h r, Les monnaies des Landgraves Autrichiens de la Haute-Alsace, Lausanne 1896.

298. jako Lehr, str. 52, č. 219
2,375 g; Ø 22,0 mm

299. jako Lehr, str. 51, č. 205
2,347 g; Ø 22,0 mm

300. jako Lehr, str. 51,č.205,ale Rev.: v opise ... COM ...
2,213 g; Ø 22,0 mm

301. jako Lehr, str. 52, č. 219
2,211 g; Ø 22,0 mm

302. Av.: jako Lehr,str.51,č.207
Rev.: jako Lehr,str.50,č.202
2,209 g; Ø 22,0 mm

I X. Š V Ý C A R Y

L u z e r n

Mincmistr Jakob Wonlich (1562-1567) nebo Onofrius Wonlich (1567-1575)

Groš nečitelného letopočtu (z let 1562-1571)

303. jako Wielandt, str. 101-102[35]
2,082 g; Ø 21,0 mm

Mincmistr Caspar Futter

Groš 1598

304. jako Wielandt, str.119,č.91c
1,872 g; Ø 20,4 mm

Groš 1599

305. jako Wielandt,str.120,č. 92m
1,982 g; Ø 21,0 mm

Groš 1601

306. jako Wielandt, str. 121,č.94
1,876 g; Ø 22,4 mm

Z u g

Mincmistr Georg Vogel

Groš 1599

307. jako Wielandt,str.97, č.21f[36]
1,693 g; Ø 22,8 mm

Groš 1602

308. jako Wielandt,str.101,č.27b
2,168 g; Ø 21,0 mm

Groš 1603

309. jako Wielandt, str.102,č. 28
1,861 g; Ø 21,0 mm

310. jako Wielandt, str.102,č. 28
1,754 g; Ø 21,0 mm

Groš 1604

311. jako Wielandt, str.102, č.29
1,933 g; Ø 21,0 mm

312. jako Wielandt, str.102,č.29a
1,814 g; Ø 21,0 mm

Groš 1606

313. jako Wielandt, str.104,č.32h
1,898 g; Ø 21,5 mm

314. jako Wielandt, str.103,č.32b
1,822 g; Ø 21,5 mm

S a n k t G a l l e n

Groš 1568

315. jako Coraggioni, tab. XXXI, č. 13[37]
1,947 g; Ø 21,0 mm

Groš 1572

316. jako Coraggioni, tab. XXXI, č. 13
2,189 g; Ø 21,8 mm

C u r y c h

Groš 1555

317. jako Coraggioni,tab.VII,č.7[38]
2,183 g; Ø 21,7 mm

Groš 1556

318. jako Coraggioni,tab.VII,č.7
2,162 g; Ø 21,8 mm

Groš 1557

319. jako Coraggioni,tab.VII, č.7
2,265 g; Ø 22,3 mm

[35] F. W i e l a n d t, Münz- und Geldgeschichte des Standes Luzern, Luzern 1969.
[36] F. W i e l a n d t, Münz- und Geldgeschichte des Standes Zug, Zug 1966.
[37] L. C o r a g g i o n i, Münzgeschichte der Schweiz, Geneve 1896.
[38] L. C o r a g g i o n i, l.c.

Groš 1558

320. jako Coraggioni,tab.VII, č.7
2,058 g; Ø 21,5 mm

S c h a f f h a u s e n

Groš 1561

321. jako Coraggioni,tab. XXVIII, č. 15[39]
2,333 g; Ø 21,6 mm

Groš 1597

322. jako Coraggioni,tab. XXVIII, č. 15
2,398 g; Ø 21,0 mm

323. jako Coraggioni,tab. XXVIII, č. 15
2,101 g; Ø 21,6 mm

Č e c h y

V l a d i s l a v I I. (1471-1516)

Nejstaršími mincemi v chýňavském nálezu jsou české ražby, pražské groše Vladislava II. Nemají letopočet, a poněvadž byly raženy po celou dobu Vladislavovy pětačtyřicetileté vlády, je důležitým, avšak i nesnadným úkolem stanovit jejich časové řazení. Nejnovějším zpracováním chronologie pražských grošů Vladislava II. a Ludvíka I. je studie J. Háskové.[40] O její práci, v níž navázala na první pokus J. Smolíka[41] a snahy J. Teisingera[42] i C.O.Castelina,[43] lze říci, že prohloubila a zpřesnila

[39] Nejnovější monografické zpracování F. W i e l a n d t a, Schaffhauser Münz- und Geldgeschichte, Schaffhausen 1959, nám bohužel nebylo dostupné, a proto jsme mohli použít jen práce Coraggioniho (viz pozn. 37).

[40] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, cit.v pozn.9.

[41] J. S m o l í k, Pražské groše a jejich díly, cit. v pozn. 21, str. 41-51. - Smolík seřadil běžné typy pražských grošů Vladislava II. do pravděpodobné časové posloupnosti, aniž by stanovil konkrétní časová rozmezí.

[42] J.T e i s i n g e r,Varianty pražského groše krále Vladislava II. (1471-1516), České Budějovice 1934. - Teisingerovo zpracování ve snaze postihnout sebemenší detail trpělo složitostí a nepřehledností, a právě proto nepřineslo pozitivní výsledky pro chronologické řazení pražských grošů Vladislava II. ani při užití v dalších zpracováních nálezů mincí (např.P.R a d o m ě r s k ý, Nález v Praze I,Bartolomějská ul., Num. sbor. 1, 1953, str. 115-117; J. P e t r t y l, Nález pražských grošů z konce 15. století v Budislavi na Litomyšlsku, Num.sbor. 9, 1966, str. 243-247; E. Š i m e k, Nález z doby stavovského odboje r. 1547 v Dobrovízi, okr. Praha-západ, Num. sbor. 9, 1966, str. 253-258).

[43] C.O. C a s t e l i n, Die Prager Groschen Vladislaus II. von Böhmen, České Budějovice 1934 (příloha časopisu Der Münzensammler, roč. 7). - Castelin pokusem o chronologické řazení pražských grošů Vladislava II. položil solidní základy pro další práci, neboť při stanovení základních typů časové posloupnosti pojímal minci jako ikonografický celek a snažil se postihnout základní, charakteristické rysy jejich vzájemného odlišení. Přihlédl také k výsledkům dříve předložené chronologie drobných mincí Vladislava II. a Ludvíka I. (K chronologii bílých

ikonografický pohled na pražské groše jagellonského období, který dále doplnila váhovým a jakostním rozborem těchto ražeb. Zvláště podnětným přínosem je spojení jednotlivých typů pražských grošů Vladislava II. se známými jmény rytců razidel v kutnohorské mincovně.[44] Při zpracování chýňavského nálezu jsme přihlédli ke studii J. Háskové, i když plně souhlasíme s autorčiným názorem, že její relativní chronologie nebude patrně posledním a definitivním slovem k tomuto problému.[45] Soudíme však, že práce J. Háskové bude asi na delší dobu východiskem pro zpracování nálezů s pražskými groši Vladislava II. a proto je zapotřebí upozornit na některá úskalí,s nimiž jsme se setkali v její chronologii. Jsou to především některé rozdíly v časových rozmezích,které by autorka měla pokud možno co nejdříve uvést na pravou míru buď podrobným zdůvodněním jejich správnosti nebo jejich opravou,neboť má jistě ke své práci mnohem rozsáhlejší podklady, které patrně nemohla publikovat v plném znění.[46] Naše slovní postižení těchto rozdílů by nemuselo být výstižné,

peněz Vladislava II., NČČsl VI, 1930, str. 75-94; Příspěvky k chronologii haléřů Vladislavových a Ludvíkových, NČČsl VIII, 1932,str. 63-73. - Viz též Die Weisspfennige Wladislaus II. und Ludwigs von Böhmen, České Budějovice 1931, příloha časopisu Der Münzensammler roč.4; Die Schwarzen Heller Wladislaus II. und Ludwigs von Böhmen,České Budějovice 1933, příloha časopisu Der Münzensammler, roč. 6). Rovněž si byl vědom toho, že průkaznost jeho časového řazení pražských grošů Vladislava II. bude nutno ověřit váhovými a jakostními rozbory. Ačkoliv Castelin vytvořil svým příspěvkem na tehdejší dobu nejvhodnější základ pro další práci, nestal se jeho návrh chronologie pražských grošů Vladislava II. východiskem pro zpracování nálezů. Důležitým příspěvkem v tomto směru bylo zpracování Nálezu pražských grošů Vladislava II. v Posekanci, obec Paseky u Skutče, NČČsl XVI/XVII, 1940/41, str. 85-87 V. Lukášem, který upozornil na problém zařazení Castelinova typu č. 10 na konec vlády Vladislava II. - Na tomto místě považujeme za vhodné upozornit na omyl J. H á s k o v é v 2. vydání studie o jagellonských groších (Pražské groše z let 1471 - 1526, Vladislav II. - Ludvík I., Hradec Králové 1971), která na str.11, pozn. 26 uvádí, že J. P e t r t y l (viz práce citovaná v pozn. 42) neznal Castelinovu chronologii pražských grošů Vladislava II. a jejich zpracování v nálezu z Posekance považoval za Lukášův pokus o chronologické řazení pražských grošů Vladislava II. Tento soud na citované stránce (247) vyslovil J. Š ů l a, Nález pražských grošů v Rychnově nad Kněžnou, Num.sbor. 9, 1966, str. 247 až 248, jak správně konstatuje J.Hásková v 1. vydání své práce (Studie o jagellonských groších, str. 125, pozn. 26). - K chronologii pražských grošů Vladislava II. srov.také V. V á g n e r, Poslední emise pražských grošů Vladislava II., Sběratelské zprávy VI, 1951, str. 21-22.

[44] J. H á s k o v á zcela správně promítla v typových tabulkách a na tabulce mincmistrů a řezačů želez v Kutné Hoře v l. 1471 - 1527 (Studie o jagellonských groších, str. 149, 151 a 172) počátek působení rytce razidel Blažka Drába k r. 1494 (srov. k tomu Em. L e m i n g e r, Královská mincovna v Kutné Hoře, Praha 1912, str. 369). V textu své studie však v této souvislosti připomíná nesprávně rok 1492 (str. 138).

[45] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 132.

[46] Beze změn a bližšího vysvětlení jsou tyto odlišnosti otištěny i v 2. vydání studie J. H á s k o v é (Pražské groše z let 1471-1526, Vladislav II. - Ludvík I., Hradec Králové 1971).

a proto tyto odlišující se časové údaje zaznamenáváme v tabelárním přehledu vedle sebe s příslušnou citací.

Typologické tabulky, str. 143-160	Diagramy váhových četností, str. 162	Tabulka váhových průměrů, str. 163	Tabulka jakostního rozboru, str. 170
1471-1477 (typ I-VI)	1471 - 1477	1471 - 1477	1471 - 1477
1477-1479 (typ VII-X)	1477 - 1482	1477 - 1483	1477 - 1482
1479-1494 (typ XI)	1482 - 1492	1483 - 1494	
1494-1502 (typ XII)	1492 - 1502	1494 - 1502	1492 - 1502
1502-1509 (typ XIII-XXIIIe)	1502 - 1516	1502 - 1516	1502 - 1509
1509-1516 (typ XXIIIf-XXVI)			1509 - 1516

Z tabelárního přehledu vyplývá, že se ve studii J. Háskové od sebe odlišují údaje ve stanovení časových rozmezí pro údobí 1477-1494.[47] Bohužel, nenašli jsme v textu autorčino vysvětlení, které by překlenulo tyto rozpory; také jsme postrádali zdůvodnění, proč se rozhodla u diagramů váhových četností[48] a na tabulce váhových průměrů[49] spojit dvě údobí (1502-1509, 1509-1516) v jedno (1502-1516).[50] Nemůžeme vyloučit, že autorka měla pro všechna výše připomenutá časová uspořádání vážné důvody, avšak v textu její studie postrádáme vysvětlení, v jaké vzájemné vazbě jsou tyto rozdíly typologického,váhového a jakostního rozboru, jak se promítají do jednotného chronologického systému. Proto autorčin

[47] V této souvislosti připomínáme, že si plně uvědomujeme význam r.1483 jako mezníku z hlediska změny jakosti pražských grošů Vladislava II. na 0,500 (srov. k tomu Em. L e m i n g e r, O českém mincovnictví za krále Vladislava II., Pam. arch. XII, 1884,str.408,a J. S m o l í k, Pražské groše, str. 47). J. H á s k o v á tuto změnu sama připomíná (Studie o jagellonských groších, str. 169) a uvádí ji i na tabulkách (str. 163; podle propočtu z verkových register pak na str. 166), avšak bez vztahu k stanovení časového rozmezí u příslušného typu č. XI (str. 149-151). Neméně důležitá je také další jakostní změna Vladislavových grošů v r. 1485 na 0,438 či 0,437 (srov. k tomu Em. L e m i n g e r, l.c., str. 406-408, a J. S m o l í k, l.c., str. 47), o které J. H á s k o v á rovněž ví (str. 169; změnu klade k r. 1484), aniž by se tato skutečnost promítla ve vnitřní diferenciaci jejího typu č. XI (str. 149-151).

[48] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 162.

[49] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 163.

[50] Patrně ji k tomu vedla skutečnost, že od r. 1485 probíhala výroba pražských grošů Vladislava II. v kutnohorské mincovně beze změn, pokud jde o počet kusů zhotovených z jedné sazené hřivny a jejich jakost (srov. k tomu J. S m o l í k, Pražské groše, str.47 a J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 169).

doplněk, vysvětlující tyto nesrovnalosti, by vědeckou hodnotu její chronologie mohl zvýšit a prospěl by i další práci s nálezy pražských grošů Vladislava II.[51]

Podle chronologického řazení typů J. Háskové je možné u 27 pražských grošů Vladislava II. z chýňavského nálezu předpokládat ražbu v rozmezí let 1471-1509. Postrádáme mezi nimi nejmladší Vladislavovy groše z let 1509-1516. Sledujeme-li početní zastoupení v jednotlivých časově blíže vymezených typových skupinách, nejstaršími jsou dva pražské groše, jejichž ražbu můžeme klást před rok 1479 (č.1 a 2 soupisu). U č.1 bylo použito starší aversní razidlo z let 1471-1477,[52] revers byl zhotoven razidlem mladším, jehož předpokládaná doba vzniku byla určena rozmezím let 1477-1479.[53] Zřetelnost jen některých hlavních znaků u pražského groše č. 2 nám dovoluje usuzovat na jeho výrobu rovněž před r. 1479.[54] Z údobí let 1477-1479 pochází 5 pražských grošů (č.4-8)[55]. Před r. 1494 bylo zhotoveno 5 pražských grošů Vladislava II.Z nich patří 3 kusy do vytýčeného rozmezí let 1479-1494 (č.10-12).[56] U dalších dvou exemplářů (č. 3 a 9) bylo užito pro aversní stranu staršího razidla (u č. 3 z let 1471-1477; [57] u č. 9 z let 1477-1479[58]),pro jejich rubní strany pak razidla mladšího z let 1479-1494.[59] Nejpočetnější skupinu pražských grošů Vladislava II. tvoří v chýňavském nálezu 15 kusů s předpokládanou dobou ražby v letech 1502-1509 (č.13-27).[60] Tento pohled můžeme uzavřít konstatováním, že při výrobě pražských grošů Vladislava II.nemuselo být

[51] Nutnost zkoumat pražské groše Vladislava II. a Ludvíka I. nejen po stránce typologické, ale souběžně s tím provádět rozbor jakostních a váhových údajů jako nezbytný předpoklad pro jejich časové řazení si J. H á s k o v á správně uvědomuje (Studie o jagellonských groších, str. 125-126). Tento správný a komplexní přístup by se však nutně musel promítnout do stanovení jednotných časových rozmezí jednotlivých skupin, které by v každém ohledu (typologickém,váhovém i jakostním) musely být ve vzájemném vazebném souladu.

[52] Srov. k tomu str.244. - Viz J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 143.

[53] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 148.

[54] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str.143-148,typy č. I-X.

[55] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 148, typ č. X.

[56] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str.149-151, typ č. XI.

[57] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 143.

[58] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 148.

[59] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 149, typ č. XI.

[60] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 153-158, typy č. XIII-XXIII; v chýňavském nálezu jsou v převážné míře zastoupeny typy č. XIII, XIV a XV.

vždy použito typově souběžného páru razidel.[61] Je jistě zajímavé, že v těchto případech bylo pro aversní stranu použito razidel starších a pro revers razidel mladších (č. 1, 3 a 9).[62] Nelze proto vyloučit, že při ražbě pražských grošů mohla být používána aversní strana jako razidlo spodní, upevněné do ražebního špalku, které tolik netrpělo při úderu pregéřského kladiva, a proto mohlo být používáno déle na rozdíl od razidla svrchního, na které bylo pregéřských kladivem udeřeno přímo a proto svrchní razidlo musilo být měněno častěji. Ani u exemplářů s časově jednoznačně vymezeným rozsahem (č. 13-27, údobí 1502-1509) se nesetkáváme jen s typově "čistými" exempláři; kombinace lícních a rubních razidel se objevuje mezi typy J. Háskové č. XIII, XIV a XV.

Pokud jde o zjištěné váhové údaje Vladislavových pražských grošů v chýňavském nálezu, nelze učinit zvláště podrobné hodnocení jednak pro nevelký počet, jednak pro jejich malé zastoupení v jednoznačně vymezených typech relativní chronologie J. Háskové. V dalších poznámkách k váhovým údajům pražských grošů Vladislava II. v našem nálezu přihlížíme proto jako k celku (viz připojené grafické znázornění).[63] Váha Vladislavových pražských grošů se pohybuje v rozmezí od 1,768 g (č. 1) do 2,768 g (č. 17). Nejvíce kusů spadá do váhového rozpětí 2,10g - 2,50g; průměrná váha jednoho pražského groše činí 2,332 g.Srovnáme-li tyto údaje např. jen s výsledky metrologického šetření Vladislavových pražských grošů v dobrovízském nálezu, zjištujeme rozdíly.[64] Nejlehčí ze 114 pražských grošů Vladislava II. v dobrovízském nálezu vážil 2,09g a nejtěžší 2,94g.Střední váhové rozpětí je tu omezeno hodnotami 2,40g - 2,85g, aniž by bylo možné zaznamenat větší soustředění pražských grošů kolem určitého váhového údaje a průměrná propočtená váha jednoho pražského groše činila 2,627 g.Při metrologickém šetření je třeba si uvědomit, že váha zkoumaných grošů je nižší než jakou měly v době, kdy opouštěly mincovnu. Domníváme se, že můžeme v průměru počítat s váhovým úbytkem ± 3%, jak na základě propočtu u pražských grošů Vladislava II. předpokládá J. Hásková.[65] Tento váhový úbytek mincí není způsoben jen opotřebováním v peněžním oběhu, neboť s jistou váhovou ztrátou musíme

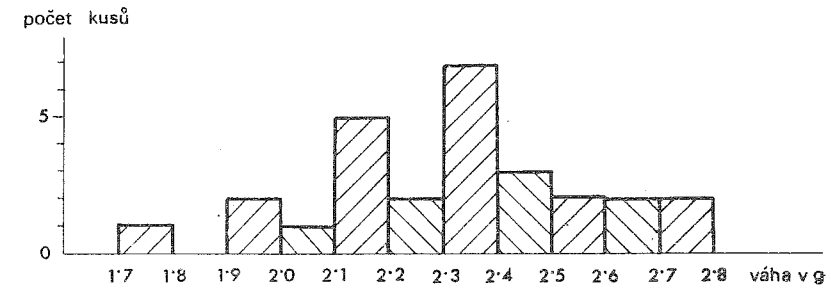
[61] Srov. k tomu obecný výklad L. N e m e š k a l a, Nález mincí 15. století v Luzích u Kosovy Hory, str. 92.

[62] Srov. k tomu J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 131 a 132.

[63] Grafickým znázorněním jsme chtěli jen orientačně poukázat na celkovou váhovou situaci pražských grošů Vladislava II. v chýňavském nálezu;naprosto tím nechceme stírat nutnost zkoumání vztahu mezi vahou, jakostí a typologií těchto ražeb pro stanovení jejich chronologie.

[64] E. Š i m e k, Nález mincí z doby stavovského odboje r. 1547 v Dobrovízi, str. 253-258.

[65] J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 163-164.

Graf č. 1: Váhy pražských grošů Vladislava II.

počítat také při přípravných pracích k zpracování nálezů mincí. Během dlouholetého ukrytí nálezu, nejčastěji v zemi, pokrývají se stříbrné mince vrstvou měděnky, která se vytvořila působením nepříznivých vlivů v úkrytu z části mědi, jež byla součástí mincovního kovu. Vyčištěním nálezu mincí je měděnka odstraněna a tím na jedné straně je váha mincí snížena, ale na druhé straně jsou tyto mince jakostně nadlepšeny. Při váhovém a jakostním zkoumání nálezů mincí je třeba mít na zřeteli technické možnosti tehdejší mincovní výroby. Nařízení pro výrobu jednotlivých druhů mincí v podstatě předpisovala váhu i jakost každé mince. Zatímco při zhotovení mincovní slitiny bylo i tenkrát poměrně dobře možné dodržet stanovenou jakost, při soudobé úrovni rukodělné výroby mincí byla však odlišná situace s její váhou. Obtížnost zhotovit každou minci o stejné váze vystihoval již samotný předpis pro výrobu mincí, který počítal s vyražením stanoveného počtu kusů mincí, aniž by přesně určoval váhu každého jednotlivého exempláře (ražba al marco). Váha jednotlivé mince se jistě dala z vydaného nařízení vypočítat, ale šlo o ideální váhovou hodnotu, která při vlastní výrobě nemohla být vždy realizována. Nelze však zapomenout, že součtem váhových údajů u všech mincí z jedné tavby a výpočtem jejich váhového průměru tato ideální váhová hodnota měla být dodržena a plnila tedy kontrolní funkci;proto je možné i vhodné s touto vypočtenou ideální a průměrnou váhovou hodnotou dále pracovat. Mince však vycházely z mincovny v jistém, někdy stanoveném váhovém rozmezí, které se dále mohlo rozšiřovat nerovnoměrným opotřebováním v peněžním oběhu. Uvážíme-li, že při ukrytí nálezu v nevhodném prostředí nekorodovaly ani mince téhož druhu stejně, pak po vyčištění nálezu musíme nutně počítat s tím, že váhový rozptyl směrem k nižším hodnotám se ještě více rozroste.Tyto skutečnosti se nutně promítají do váhových údajů mincí, které zkoumáme metrologicky po jejich vyčištění. Výpočet váhového průměru, k němuž oprávněně připočítáváme v jisté

procentní výši průměrný váhový úbytek na opotřebování v peněžním oběhu a na ztráty vzniklé při čištění odstraněním měděnky se proto může přiblížit (pod i nad vypočtenou mez) nebo i souhlasit s vahou mince, vyplývající ze směrnic pro její výrobu. Jde však o vypočtenou ideální váhovou hodnotu, která v plném rozsahu nepostihuje skutečnou situaci ve vlastní výrobě mincí, při níž musíme počítat s určitým rozptylem váhových hodnot zhotovených mincí. Tento fakt můžeme spíše sledovat u váhových údajů, které zjištujeme při metrologickém zkoumání nálezových mincí,i když jejich zjištěná váha je z výše uvedených důvodů nižší než jakou tyto ražby měly nejen v době, kdy opouštěly mincovnu,ale také v čase ukrytí nálezu do země. O tomto problému jsme se zmínili při posuzování metrologického zkoumání pražských grošů Vladislava II. z chýňavského nálezu v obecné rovině podrobněji proto, že při hlubším, komplexnějším pohledu na pražské groše Vladislava II., nejen při dalším používání a ověřování chronologie J.Háskové, ale také z širšího peněžně historického hlediska není podle našeho soudu sledování tohoto problému bez užitku. Pokud jde o zkoumání jakosti,musíme předpokládat jinou situaci. Po vyčištění nálezového souboru můžeme na rozdíl od stanovené a při výrobě dosažené jakosti mincí očekávat jisté nadlepšení.Již dříve jsme připomenuli, že jakostní zkoušky mincí jsme nemohli u chýňavského nálezu provést.

Pokud jde o rozměr mincí, zjistili jsme největší rozměrový průměr 28,6 mm (č. 24) a nejmenší 23,0 mm (č.1).V rozmezí těchto hodnot se pohybovala velikost všech ostatních pražských grošů Vladislava II. z chýňavského nálezu. Rozměr mince mohl,ale také nemusel být v přímém vztahu k váze mince, kterou ovlivňovala také výška mincovního střížku. V chýňavském nálezu sice pražský groš Vladislava II. č. 1 měl nejmenší rozměrový průměr a současně i nejnižší váhu, avšak v případě pražského groše Vladislava II. č. 24 tomu tak nebylo, neboť tento nejtěžší groš nebyl v nálezu současně největším.

L u d v í k I. (1516-1526)

V chýňavském nálezu byl jediný pražský groš Ludvíka I. z kutnohorské mincovny a proto pouze odkazujeme na údaje, uvedené v soupisové části (č. 28: váha 2,005 g, rozměr 24,0 mm). Připomínáme jen, že váha tohoto pražského groše byla ve srovnání se známými údaji neobvykle nízká.[66]

[66] Srov. k tomu E. Š i m e k, Nález mincí z doby stavovského odboje r. 1547 v Dobrovízi, str. 257, a J. H á s k o v á, Studie o jagellonských groších, str. 168.

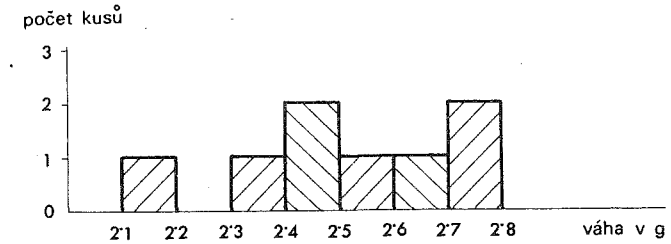
F e r d i n a n d I. (1526-1564)

Ražby se jménem Ferdinanda I. jsou zastoupeny pražskými groši v počtu 8 kusů, které všechny byly zhotoveny v kutnohorské mincovně (č. 29-36). Některé z nich mají letopočet, jiné jsou bez letopočtu. U pražských grošů s letopočtem je časové rozmezí ražby dáno zjištěným rokem výroby, tj. léty 1533-1544. Obtížnější situace je u Ferdinandových pražských grošů bez letopočtu, jejichž chronologie dosud nebyla zpracována. I z písemných pramenů je obtížné rozhodnout, zda byly raženy od počátku Ferdinandovy vlády v Čechách, neboť kutnohorská verková registra od r. 1526 až do r.1537 se nedochovala.[67] Rovněž zatím nelze bezpečně stanovit, zda byly raženy souběžně s pražskými groši s letopočtem (v Kutné Hoře od r. 1533 do r. 1547, kdy byla ražba pražského groše ukončena).[68] Pokud by tomu tak nebylo, musela jejich ražba skončit před r. 1533, v opačném případě můžeme jejich ražbu předpokládat nejdéle do r. 1547. Váha Ferdinandových pražských grošů s letopočtem se pohybuje v rozmezí od 2,310 g (č. 31, z r. 1538) do 2,790 g (č.29, z r.1533). U pražských grošů bez letopočtu jsme zjistili váhové rozmezí od 2,147 g (č. 35) do 2,419 g (č. 36). Váhové údaje všech Ferdinandových grošů v chýňavském nálezu jsme zaznamenali na připojeném grafu.[69] Rozměrové hodnoty pražských grošů Ferdinanda I. s letopočtem se pohybují od 25,0 mm (č. 33, z r. 1544) do 27,6 mm (č. 32, z r. 1540), u pražských grošů bez leto-

[67] Z. J e l í n e k, Kutnohorské mincovní účty z druhé poloviny XV. a první poloviny XVI. století, Num. sbor. 9, 1966, str. 161.

[68] J. S m o l í k, Pražské groše, str. 58, č. 34, tab. IV, č. 69 - Nové pražské groše, které se měly vybíjet od r. 1547 (viz K.K ö p l, Urkunden, Acten und Regesten aus dem k.k. Statthalterei-Archiv in Prag, Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses X, 1889, str. CIX, č. reg. 6082; F. K e n n e r, Urkundliche Beiträge zur Geschichte der Münzen und Medaillen unter Kaiser Ferdinand I., NZ XXXIV, 1902, str. 270) měly být raženy v kutnohorské a jáchymovské mincovně. V základní numismatické literatuře (J. S m o l í k, viz výše; H. J a n o v s k ý, České vládní mince, č.42; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen 1519-1933, 2. vydání, Wien 1948, str. 30) jsou tyto nové pražské groše zcela oprávněně řazeny mezi ražby kutnohorské mincovny,poněvadž v jáchymovské mincovně k ražbě nového pražského groše nedošlo. Viz k tomu přípis arcivévody Ferdinanda I. z 22. ledna 1548 (SÚA Praha, MM 1, 1527-1550, 1548; srov. k tomu též L. N e m e š k a l, Jáchymovská mincovna v 1. polovině 16. století, Praha 1964, str. 142 a tamže pozn. 61).- Musíme však na tomto místě připomenout, že jde vlastně o bílý groš, jehož ražba byla znovu zavedena r. 1573 (srov. k tomu Em. Nohejlová-Prátová v úvodním textu studie Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L. N e m e š k a l - Z. J e l í n e k,Numismatické příspěvky k studiu cen a mezd v údobí 1469-1615, Zápisky katedry československých dějin a archivního studia, Filosofická fakulta UK v Praze, VI, 1962, str. 57).

[69] Srov. k tomu str. 266 a na téže str. pozn 63.

Graf č. 2: Váhy pražských grošů Ferdinanda I.

počtu od 25,5 mm (č. 36) do 27,1 mm (č. 35). O tom,jak se v této době razily pražské groše v kutnohorské mincovně, se dovídáme z údajů v r. 1547.[70] Do r. 1547 měl mít pražský groš průměrnou váhu 2,84 g při jakosti 0,418, od roku 1547 byla stanovena jeho propočtená průměrná váha na 2,005 g a jakost na 0,422.[71]

M a x m i l i á n I I. (1564-1576)

Mezi českými ražbami bylo 28 bílých grošů Maxmiliána II., prakticky ze všech vládních mincoven, které byly v 2. polovině 16.století v provozu. *Pražská mincovna.* Všech 10 bílých grošů bylo zhotoveno za mincmistra Jana Hardera (č. 37-46) v letech 1574-1577; horní časovou mez by mohl posunout bílý groš, u něhož nebyla zřetelná poslední číslice vyraženého letopočtu (č. 46). Při vážení jsme zjistili nejnižší váhu 1,601 g(č.39) a nejvyšší 2,129 g (č. 41);jejich průměrná váha činí 1,902 g. Rozměrový průměr těchto bílých grošů se pohyboval v rozmezí od 20,8 mm (č.42) do 22,2 mm (č. 38).

Kutnohorská mincovna. Celkem byla tato mincovna zastoupena 6 bílými groši Maxmiliána II. (č.47-52). Z doby působení úředníků Jiřího Šatného

[70] J. S m o l í k, Pražské groše,str.66;V.M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 30; Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L.N e m e š k a l - Z. J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 62.

[71] Jisté odlišnosti platily před r. 1547 v pražské mincovně,kde od r. 1539 měly být vybíjeny pražské groše o váze 2,81 g při jakosti 0,422 (srov. k tomu J. S m o l í k, Pražské groše,str.66 a Em. N o h e j l o v á, Z příběhů pražské mincovny, str. 120;k číselným rozdílům viz Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L.N e m e š k a l - Z. J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 62 a str. 67-69); neshledali jsme žádný doklad o tom,že by se směrnice pro ražbu pražských grošů v pražské mincovně měly promítnout i do kutnohorské mincovní výroby.

a Samuela Vodolínského bylo v nálezu 5 bílých grošů, zhotovených v rozmezí let 1574-1576 (č. 47-51), u nichž jsme zjistili váhový rozsah od 1,494 g (č. 47) do 2,157 g (č. 50) a jejichž průměrná váha je 1,883 g. Nejmenší průměr rozměru měl bílý groš č. 49 (20,8 mm) a největší pak č. 50 (21,7 mm). Jeden bílý groš z r.1577, který byl vyražen za mincmistra Jiřího Šatného (č. 52), vážil 1,889 g a měřil 20,7 mm.[72]

Jáchymovská mincovna. Z této mincovny je v chýňavském nálezu 10 bílých grošů, které byly zhotoveny v letech 1574-1576 (č. 53-62). Na stanovení tohoto rozmezí nic nemění ani bílý groš nečitelného letopočtu (č. 61), který má mincmistrovskou značku Jiřího Geitzköflera a musel být proto vyražen nejpozději v roce 1576.[73] V době vedení jáchymovské mincovny mincmistrem Jiřím Geitzköflerem bylo vyrobeno 9 kusů (č.53-61), jejichž váhové rozmezí je dáno nejnižší hodnotou 1,719 g (č. 60) a nejvyšší vahou 1,951 g (č. 53); vypočtený váhový průměr činí 1,859 g. Nejmenší rozměr jsme změřili u č. 53 (20,7 mm), největší u č.55 (21,6 mm).Jeden bílý groš z r.1576 má mincmistrovskou značku Jiřího Kádnera (č.62); vážil 1,613 g a měřil 21,0 mm.

Českobudějovická mincovna. Oba bílé groše (č. 63 a 64) patří mincmistru Tobiáši Gebhartovi; nemají letopočet, a proto je můžeme časově zařadit do údobí, jehož dolní časovou mez určuje zahájení ražby bílých grošů v Čechách v r. 1573 a horní hranici pak rok ukončení Gebhartova působení v Českých Budějovicích, tj. rok 1578.[74] Bílý groš č.63 vážil 1,848 g a měřil 21,0 mm, č. 64 měl váhu 1,460 g a rozměr 21,6 mm (váhový průměr = 1,654 g; pro minimální počet však nemůže být pro naše další úvahy příliš směrodatný). Souhrn váhových hodnot všech bílých grošů Maxmiliána II. z chýňavského nálezu jsme znázornili na připojeném grafu.[75]

Pro výrobu bílých grošů v údobí let 1573-1577, resp. 1578, které se vyskytují v chýňavském nálezu, platily ve všech mincovnách stejné zásady. Při obnovení ražby tolaru bylo na českém sněmu 28. ledna 1573 rozhodnuto, že do doby, než bude vydán nový mincovní řád, bude pro výrobu mincí platit kutnohorský mincovní řád z r. 1547.[76] Pro zavedenou ražbu bílého groše to znamenalo,že prakticky převzal váhu a jakost stanovenou pro výrobu posledního pražského groše (bílého groše), tj. měl v průměru

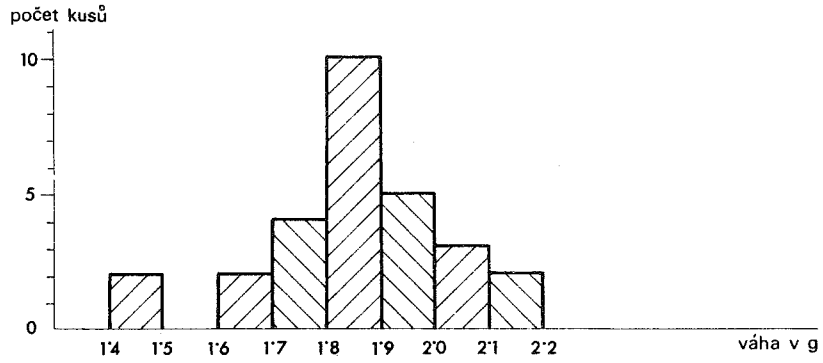
[72] Od doby, kdy kutnohorskou mincovnu spravuje jeden úředník (tj. od r. 1577), jehož značka se objevuje na mincích, používáme pro jeho funkční označení výrazu mincmistr, i když si uvědomujeme, že tento termín plně nevystihuje situaci v kutnohorské mincovně (srov. k tomu J. S m o l í k, Pražské groše, str, 72 sl.).

[73] V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A.L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 61.

[74] L.N e m e š k a l, Českobudějovická mincovna v letech 1569-1611, České Budějovice 1969, str. 51.

[75] Srov. k tomu str. 266 a na téže str. pozn. 63.

[76] Em. N o h e j l o v á, Z příběhů pražské mincovny, str. 121.

Graf č. 3: Váhy bílých grošů Maxmiliána II.

vážit 2,005 g při jakosti 0,422.[77] Nový mincovní řád, který byl vydán v r. 1576, používané zásady kutnohorského mincovního řádu z r. 1547 pro výrobu bílého groše beze změn potvrdil.[78] Srovnáme-li údaje směrnic pro ražbu bílých grošů s výsledky, které jsme získali metrologickým šetřením, pak námi zjištěné váhy a z nich vypočtený váhový průměr bílých grošů v chýňavském nálezu se podstatně liší od předepsané váhy pro ražbu bílých grošů: v pražské mincovně - 1,902 g, v kutnohorské mincovně- 1,884,[79], v jáchymovské mincovně - 1,834 g[80] a v českobudějovické mincovně - 1,654 g (v nálezu byly pouze dva bílé groše; tento údaj uvádíme proto pouze na dokreslení a je nutno jej brát s rezervou). Rozdíl mezi průměrnou předepsanou váhou bílých grošů Maxmiliána II. a průměrnými váhovými hodnotami, které jsme zjistili u bílých grošů Maxmiliána II. v chýňavském nálezu činí v procentním vyjádření 5,4% (bílé groše z pražské mincovny) až 9,3% (bílé groše z jáchymovské mincovny). Vzhledem k těmto rozdílům nebudeme proto patrně moci paušálně stanovit určitou procentuální výši ani v jistém rozmezí[81] na vyjádření váhového

[77] Srov. k tomu V. Miller zu Aichholz - A.Loehr- E. Holzmair, Österreichische Münzprägungen, str. 30; L. Nemeškal, Pražské groše v nálezech mincí 16. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ČNM CXXVII, 1958, str. 81; Em. Nohejlová - Prátová - A. Malá - L.Nemeškal - Z. Jelínek, Numismatické příspěvky, str. 57.

[78] Sněmy české IV, 1574-1576, Praha 1886, str. 564-566 a 577; viz i Em. Nohejlová, Z příběhů pražské mincovny, str.122; V. Miller zu Aichholz - A. Loehr - E.Holzmair, Österreichische Münzprägungen,str.61; Em.Nohejlová - Prátová - A. Malá -L. Nemeškal - Z. Jelínek, Numismatické příspěvky, str. 64.

[79] Včetně váhy bílého groše J. Šatného (str. 271), který jsme tam nezahrnuli do váhového průměru.

[80] Včetně váhy bílého groše J. Kádnera (str. 271), který jsme tam nezahrnuli do váhového průměru.

[81] Em. Nohejlová - Prátová a J. Tichý (Příspěvek

úbytku mincí opotřebováním v oběhu i ztráty vznikající odstraněním měděnky při čištění.Stanovila-li J.Hásková zcela správně výpočtem váhovou ztrátu u pražských grošů Vladislava II. ve výši 3%,[82] pak tato procentuální výše ztráty platí především pro tu skupinu pražských grošů Vladislava II., u nichž byl určen váhový pokles v této výši. Podle našeho soudu má rozhodující podíl na váhovém úbytku určitého druhu mincí(zvláště u středních a nižších nominálních hodnot)především jejich jakost,tj. podíl měděné přísady, který byl předepsán pro výrobu mincovní slitiny. U těch druhů mincí, pro něž je stanovena nižší jakost, tedy především u drobných mincovních nominálů, bude váhový úbytek vyšší než u stříbrných mincí vyšších nominálních hodnot, jejichž základní mincovní slitina má vzhledem k celkové váze mince menší množství měděné přísady.[83] I při tomto v podstatě správném předpokladu je nutné si uvědomit, že variabilita vážením získaných hodnot je závislá také na nestejném vlivu prostředí v místě uložení nálezu mincí. Postup koroze, probíhající i u téhož druhu mincí v nálezu různě, je závislý také na umístění mincí v době ukrytí (záleží též na tom, zda mince leží na povrchu či uvnitř mnohdy měděnkou spojeného celku). Z této naší úvahy pak také vyplývá, že opotřebování mincí oběhem je podstatně menší než váhové ztráty,které vzniknou odstraněním měděnky při čištění.[84]

R u d o l f I I. (1576-1612)

V chýňavském nálezu bylo celkem 189 kusů mincí Rudolfa II.české ražební provenience: 38 bílých grošů a 151 malých grošů. Pokud jde o místa ražby, jsou zastoupeny všechny vládní mincovny, které v té době v Čechách pracovaly.

Pražská mincovna. Z této mincovny jsou v našem nálezu v počtu 33 kusů jen malé groše,které byly zhotoveny v letech 1578-1599 (č.65-97). Horní časovou mez k r. 1600 by mohl posunout jen malý groš nečitelného letopočtu (č.85), který má mincmistrovskou značku v podobě lilie, patřící buď Lazaru Erckerovi nebo Zuzaně Erckerové.[85] Mincmistru Janu Harderovi

k numismatické metrologii, str. 9) připomínají v této souvislosti předpokládané rozpětí této váhové ztráty mezi 1% (G. F. Hill, The Frequency-Table, The Numismatic Chronicle V, 4, str. 81-82) až 5% (B. Hóman, Magyar pénztörténet 1000-1325, Budapest 1916, str. 21).

[82] J. Hásková, Studie o jagellonských groších, str. 164.

[83] Srov. k tomu L. Nemeškal, Nález mincí 15. století v Luzích u Kosovy Hory, str. 6.

[84] Upozorňujeme na tomto místě, že tyto naše soudy nepovažujeme za definitivní závěry, nýbrž za východiska pro další práci s nálezovými celky, při níž bude nutno provést výzkum nejen váhových, ale také jakostních údajů; připomínáme opět, že právě jakostní rozbor mincí chýňavského nálezu jsme nemohli provést.

[85] Zuzana Erckerová spravovala pražskou mincovnu do r. 1600 a z tohoto roku známe také malé groše z pražské mincovny (srov. k tomu Em.

patřil jeden malý groš z r. 1578 (č. 65: váha 1,051 g,rozměr 17,0mm). Z doby působení mincmistra Tobiáše Gebharta je v nálezu 8 malých grošů z let 1579-1581 (č.66-73), jejichž váha se pohybuje v rozmezí od 0,896g (č.73) do 1,191 g (č. 66); průměrná váha činí 0,984 g. Nejmenší rozměr měl malý groš č. 66 (16,7 mm) a největší malý groš č. 69 (17,2 mm). Nástupci Tobiáše Gebharta, mincmistru Lazaru Erckerovi patří 10 malých grošů z let 1584-1593 (č. 74-83). Nejnižší váhu měl malý groš č. 75 (0,807 g) a nejvyšší malý groš č.76 (1,127 g);vypočtená průměrná váha činí 0,941 g.Rozměrové průměry se pohybují od 16,7 mm (č.76) do 17,3 mm (č.77 a 82). U dvou malých grošů (č. 84, r.159?,váha 0,938 g, rozměr 16,6 mm; č.85, neč. letop., váha 0,980 g, rozměr 17,6 mm) nemůžeme bezpečně rozhodnout,zda patří Lazaru Erckerovi či Zuzaně Erckerové. Celkem 12 malých grošů z let 1594-1599 (č. 86-97) pochází z pražské mincovny v údobí její správy Zuzanou Erckerovou.[86] Váhové rozmezí těchto malých grošů se pohybuje od 0,800 g (č.94) do 1,353 g (č.86); vypočtená průměrná váha činí 1,001 g. Nejmenší rozměr měl malý groš č.86 (15,7 mm), největším byl malý groš č. 95 (17,4 mm).- Průměrná váha všech malých grošů Rudolfa II. z pražské mincovny v chýňavském nálezu je 0,979 g.

Kutnohorská mincovna. Ze 45 mincí Rudolfa II. kutnohorské ražební provenience je 21 bílý groš a 24 malých grošů. Bílé groše byly raženy v letech 1578-1605 (č. 98-109, 120-124, 135, 138-139, 141), malé groše pak v rozmezí let 1580-1605 (č. 110-119, 125-134, 140, 142). S mincmistrovskou značkou Jiřího Šatného je v nálezu 12 bílých grošů z let 1578-1592 (č. 98-109) a 10 malých grošů z let 1580-1592 (č. 110-119). Váha bílých grošů se pohybuje od 1,630 g (č. 106) do 2,328 g (č. 107); váhový průměr jsme vypočetli ve výši 1,889 g. Rozměrové hodnoty jsou vymezeny na jedné straně 19,7 mm (č. 105), na druhé straně 21,6 mm (č.102).Váhové rozmezí u malých grošů je vytýčeno hodnotami 0,897 g (č. 119) a 1,181 g (č. 116) při vypočítané průměrné váze 0,999 g. Nejmenším je malý groš č. 110 (16,4 mm) a největším malý groš č. 118 (17,5 mm). Z údobí působení mincmistra Volfa Herolda je v nálezu 5 bílých grošů z let 1594-1597 (č. 120-124) a 10 malých grošů z let 1593-1596 (č. 125-134). U bílých grošů jsme zjistili váhové rozmezí 1,557 g (č.122) až 2,066 g (č.123) a jejich váhový průměr je 1,853 g.Velikost bílých grošů se pohybuje od 20,0 mm (č.122) do 21,0 mm (č.121,123,124). U malých grošů je nejlehčí č.130 (0,915 g)a nejtěžší č.128 (1,215 g) a průměrnou váhu jsme zjistili ve výši 1,016 g. Nejmenší je malý groš č. 126

N o h e j l o v á, Z příběhů pražské mincovny, str. 108, a V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A.L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 86). Pokud by zmíněný malý groš patřil Lazaru Erckerovi, platí vytýčené časové rozmezí.

[86] Všechny ražby z pražské mincovny z r. 1594 připisujeme Zuzaně Erckerové; srov. k tomu pozn. 26.

(15,9 mm) a největší č. 125 (18,0 mm). Mincmistru Volfu Heroldovi nebo Jiřímu Dominikovi patří bílý groš z r.1598(váha 1,900 g,rozměr 20,8 mm) a 2 malé groše, (č. 136 z r. 1598, váha 1,140 g, rozměr 16,0 mm;č.137 z r. 1598, váha 1,043 g, rozměr 16,4 mm). Mincmistrovskou značku Jana Špise mají 2 bílé groše (č. 138 z r. 1601,váha 1,907 g,rozměr 20,5 mm; č. 139 z r. 1601, váha 1,905 g,rozměr 20,9 mm) a malý groš z r.1602 (č. 140, váha 1,093 g, rozměr 16,2 mm). Mincmistru Davidu Enderlemu patří bílý groš z r.1605 (č. 141, váha 1,708 g, rozměr 21,0 mm) a malý groš z téhož roku (č. 142, váha 0,609 g, rozměr 17,2 mm). - Průměrná váha všech bílých grošů Rudolfa II. z kutnohorské mincovny v našem nálezu je 1,875 g, malých grošů pak 1,001 g.

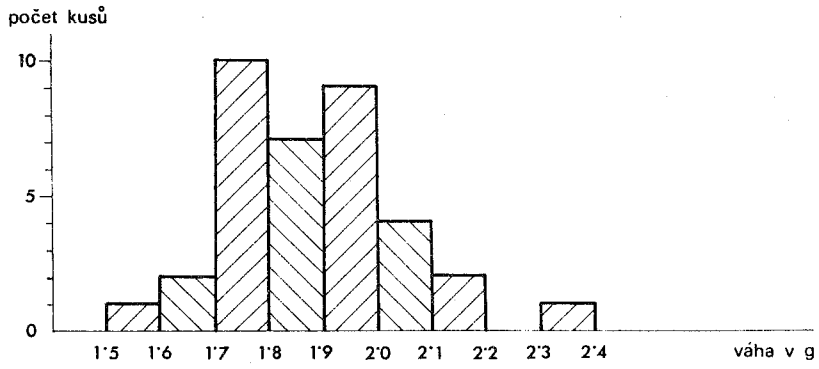
Jáchymovská mincovna. Z celkového počtu 65 kusů mincí Rudolfa II. je 10 bílých grošů z let 1578-1585 (č. 143-151, 155) a 55 malých grošů z údobí 1578-1602 (č. 152-154, 156-207). Mincmistru Jiřímu Kádnerovi patří 9 bílých grošů z let 1578-1582 (č. 143-151) a 3 malé groše z let 1578-1582 (č.152-154).Z bílých grošů měl nejnižší váhu groš č.150 (1,651 g), nejtěžším pak byl groš č.148 (2,056g); průměrná váha Kádnerových bílých grošů činí 1,862 g.Rozměry bílých grošů se pohybovaly mezi 20,4 mm (č. 150) a 21,5 mm (č. 146). Nejlehčím malým grošem byl groš č. 152 (0,879 g) a nejtěžším groš č.154 (0,981 g) a jejich průměrná vypočtená váha činí 0,924 g. Nejmenší rozměr jsme zjistili u malých grošů č. 152 a 154 (17,2 mm) a největším byl malý groš č. 153 (17,6 mm). V nálezu je bílý groš z r. 1585 (č. 155: váha 1,816 g,rozměr 21,4 mm) a 48 malých grošů z let 1585-1599 (č. 156-203), které byly vyraženy za mincmistra Pavla Hofmanna. Váhové rozmezí malých grošů se pohybuje od 0,798 g (č. 193) do 1,897 g (č.201),když jejich váhový průměr je 0,996 g. Nejmenším byl malý groš č. 173 (15,3 mm) a největším č.159 (17,3 mm).Mincmistrovskou značku Kryštofa Taubenreutera mají 4 malé groše z let 1600-1602 (č. 204-207). Jejich váha se pohybuje v rozmezí od 0,902 g (č.207) do 1,069 g (č. 206) a průměrná váha byla výpočtem stanovena na 0,988 g. Nejmenší rozměr měl malý groš č. 205 (16,3 mm) a největší č.206 (16,7 mm). - Průměrná váha všech bílých grošů Rudolfa II. z jáchymovské mincovny činí 1,857 g, malých grošů 0,992 g.

Českobudějovická mincovna. V chýňavském nálezu je celkem 42 kusů českobudějovických ražeb Rudolfa II. Z tohoto počtu připadá na bílé groše 5 kusů z let 1578-1594 (č. 210-212, 221-222)[87] a na malé groše 37 kusů z let 1578-1600 (č.208-209,213-220,233-249). Mincmistrovskou značku Tobiáše Gebharta mají 2 malé groše (č. 208 z r. 1578, váha 0,954 g,rozměr

---

[87] Dolní časovou mez stanoví dosud chronologicky přesněji neurčené bílé groše Kryštofa Schönfeldta; proto zatím předpokládáme začátek jejich ražby v r. 1578, kdy se Schönfeldt ujal správy českobudějovické mincovny (srov. k tomu L. N e m e š k a l, Českobudějovická mincovna, str. 58-59).

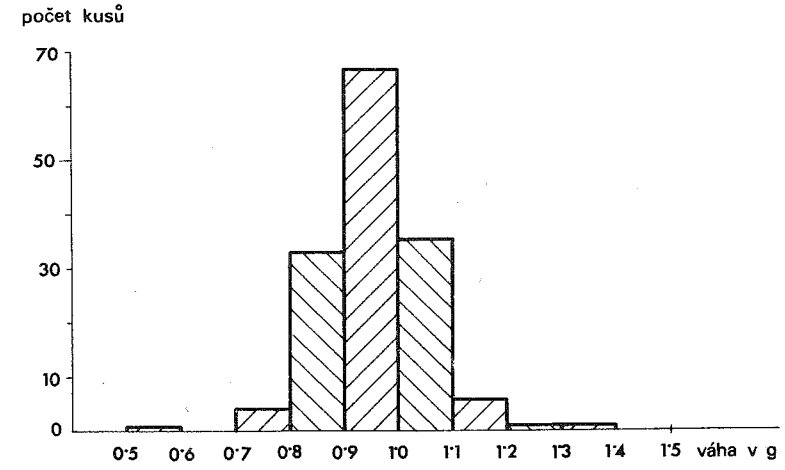
17,4 mm; č.209 z r. 1579,[88] váha 0,888 g, rozměr 17,3 mm).Z doby správy českobudějovické mincovny Kryštofem Schönfeldtem jsou v nálezu 3 bílé groše bez letopočtu (č. 210-212) a 8 malých grošů z let 1580-1583 (č. 213-220). Váha bílých grošů se pohybuje od 1,741 g (č.212) do 2,178 g (č.210) při vypočtené průměrné váze 1,935 g. Nejmenším byl bílý groš č. 211 (20,8 mm), největším č. 212 (21,6 mm). U malých grošů je váhové rozmezí stanoveno hodnotami 0,835 g (č. 220) až 1,021 g (č.216) a průměrná jejich váha je 0,946 g. Rozměr malých grošů se pohybuje od 17,0 mm (č. 213, 217) do 17,8 mm (č. 220). Nejpočetnější skupina českobudějovických mincí patří mincmistru Kryštofu Mattighoferovi: 2 bílé groše (č. 221 z r. 1585, váha 1,844 g, rozměr 20,0 mm; č. 222 z r. 1594, váha 1,905 g, rozměr 20,7 mm) a 27 malých grošů z let 1584-1600 (č.223-249). Nejméně vážil malý groš č. 224 (0,722 g) a nejtěžším byl malý groš č. 234 (1,100 g); průměrná váha všech Mattighoferových malých grošů je 0,939 g. Rozmezí velikosti je dáno rozměrovým průměrem 15,4 mm (č.224) až 17,5 mm (č. 231). - Průměrná váha všech bílých grošů Rudolfa II. z českobudějovické mincovny v chýňavském nálezu je 1,911 g,malých grošů pak 0,939 g.

Graf č. 4: Váhy bílých grošů Rudolfa II.

Celkový počet Rudolfových ražeb v našem nálezu doplňují 2 bílé groše (č. 250 z r. 1595, váha 2,007 g,rozměr 19,5 mm; č.251 neč. letopočtu, váha 1,685 g, rozměr 22,5 mm) a 2 malé groše (č. 252 z r. 1596, váha 1,231 g, rozměr 16,2 mm; č.253 z r.1597, váha 0,865 g, rozměr 16,3 mm), u nichž nebylo možné rozpoznat značku mincmistra a tím i určit mincovnu. Váhové údaje všech bílých a malých grošů Rudolfa II.jsme znázornili na připojených grafech.[89]

[88] Srov.k tomu L.N e m e š k a l, Českobudějovická mincovna, str.51.
[89] Srov. k tomu str. 266 a na téže str. pozn. 63

Graf č. 5: Váhy malých grošů Rudolfa II.

V chýňavském nálezu jsou z českých ražeb Rudolfa II. dvě nominálové hodnoty: bílé groše z let 1578-1605 v počtu 38 exemplářů a malé groše z let 1578-1605 v počtu 151 kusů. Pro výrobu obou těchto nominálových hodnot platily ve všech mincovnách tytéž předpisy. Především to byl mincovní řád z r. 1576, který stanovil váhu bílého groše v průměru na 2,005 g a jeho jakost na 0,422.[90] Váha a jakost malého groše, který byl polovinou groše bílého, byla určena na českém sněmu 4. února 1577; malý groš měl v průměru vážit 1,055 g při jakosti 0,391.[91]Tyto základní výrobní normy pro bílé a malé groše platily beze změn v době, do které časově spadají bílé a malé groše Rudolfa II. z chýňavského nálezu. Potvrzují to nakonec i mincmistrovské instrukce pro ražbu mincí v českobudějovické mincovně (instrukce pro Kryštofa Mattighofera z 1. prosince 1591),[92] v pražské mincovně (instrukce pro Lazara Erckera z 1. března 1592)[93] i v kutnohorské mincovně (instrukce pro Volfa Herolda z 15.

[90] Srov. k tomu str. 272 a pozn. 78.
[91] Sněmy české V, 1577-1580, Praha 1887, str. 106-108; viz. Em. N o h e j l o v á,Z příběhů pražské mincovny, str. 122; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l m a i r, Österreichische Münzprägungen,str.63; Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L. N e m e š k a l - Z. J e l í n e k,Numismatické příspěvky, str. 64.
[92] L. N e m e š k a l, Českobudějovická mincovna,str.96-98. Viz také J. N e w a l d, Das österreichische Münzwesen unter den Kaisern Maxmilian II., Rudolph II. und Mathias, Numismatische Zeitschrift 17, 1885, str. 284-285; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r -E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen,str.77;Em.N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L.N e m e š k a l - Z.J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 65.
[93] F. K ř í ž e k, Instrukce z 1. 3. 1592 pro pražského mincmistra Lazara Erckera ze Schreckenfelsu, Num. sbor. 7, 1962, str. 229-242. -

května 1593).[94] Menší, celkem zanedbatelné odchylky vykazuje instrukce pro jáchymovského mincmistra Pavla Hofmanna z 4.června 1584 (bílý groš: váha 2,008 g, jakost 0,421; malý groš: váha 1,057 g, jakost 0,390).[95] Rozdíl ve váhových hodnotách tkvěl v odlišném váhovém základě. Zatímco v pražské,kutnohorské a českobudějovické mincovně základní váhovou jednotkou byla pražská hřivna o váze 253,172 g, v jáchymovské mincovně se užívala erfurtská hřivna o váze 234,95 g.[96]

Porovnáme-li předepsané údaje pro ražbu bílých grošů Rudolfa II. s dosaženými výsledky při našem metrologickém šetření, zjišťujeme rozdíly. Váha bílých grošů byla v průměru stanovena na 2,005 g (v jáchymovské mincovně na 2,008 g). Náš vypočtený váhový průměr bílých grošů v chýňavském nálezu se však pohybuje pod předepsanou průměrnou hodnotou: v kutnohorské mincovně - 1,875 g, v jáchymovské mincovně - 1,857 g a v českobudějovické mincovně - 1,911 g. Rozdíl mezi průměrnou určenou vahou bílých grošů Rudolfa II. v chýňavském nálezu se pohybuje v procentuálním vyjádření od 4,9 % (bílé groše z českobudějovické mincovny) do 8,15 % (bílé groše z jáchymovské mincovny).[97] Průměrná váha malých grošů Rudolfa II. byla předpisy stanovena na 1,005 g (v jáchymovské mincovně na 1,057 g). Výpočtem průměrných skutečných hodnot malých grošů Rudolfa II. po vyčištění našeho nálezu jsme podle mincoven zjistili tyto údaje: v pražské mincovně - 0,979 g, v kutnohorské mincovně - 1,001 g, v jáchymovské mincovně - 0,992 g a v českobudějovické mincovně - 0,939 g. Rozdíl mezi předepsanou průměrnou váhovou hodnotou maléhо groše a vypočítanými průměrnými vahami malých grošů Rudolfa II.v našem nálezu je možno sledovat v rozmezí 5,1% (malé groše z kutnohorské mincovny) až 12,4 % (malé groše z českobudějovické mincovny).

Srov. k tomu L. N e m e š k a l, Lazar Ercker - pražský mincmistr, str. 54 a tamže pozn. 67.

[94] J. N e w a l d, Maxmilian II., Rudolph II. und Mathias, str. 101-103; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 79; Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L. N e m e š k a l - Z. J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 65.

[95] J. N e w a l d, Maxmilian II., Rudolph II. und Mathias, str.111-112; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 70; Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L. N e m e š k a l - Z. J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 64.

[96] Srov. k tomu V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A.L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. II. - Viz též A. S a k a ř o v á - M a l á, Jáchymovská mincovna od zavedení zlatníkové měny (1561) do konce jejího trvání (1671), Příspěvek k dějinám peněžního oběhu druhé poloviny 16. a prvé poloviny 17.století, Rozpravy ČSAV, Praha 1967, roč. 77, seš. 17, str. 15 a 24.

[97] Srov. k tomu procentuální výpočet úbytku váhy bílých grošů Maxmiliána II. z chýňavského nálezu,str.272 a náš obecný výklad na str.267sl.

Na celkovém počtu 253 kusů českých mincí v chýňavském nálezu se nejvíce podílí kutnohorská mincovna (87 kusů, 34,578 %), před mincovnou jáchymovskou (75 kusů, 29,246 %), českobudějovickou (44 kusy, 17,553 %) a pražskou (43 kusy, 17,027 %); pro otřelost nebylo možno přidělit do některé z mincoven 4 české mince (1,596 %).

D o l n í R a k o u s y

F e r d i n a n d I. (1521-1564)

Dolnorakouské ražby Ferdinanda I. jsou zastoupeny 4 kusy grošů z r. 1549, které byly zhotoveny ve vídeňské mincovně za mincmistra Andrae Hartmanna.[98] Nejnižší váhu měl groš č. 255 (2,086 g) a nejvyšší groš č. 254 (2,238 g). Nejmenší rozměr jsme zjistili u groše č. 256 (20,5 mm) a největší byl groš č. 257 (20,8 mm). Výroba těchto grošů ve vídeňské mincovně se řídila podle předpisu, který byl dán mincmistru Andrae Hartmannovi instrukcí z 6. května 1545; groše měly v průměru vážit 2,248 g a jejich jakost byla stanovena na 0,500;[99] váhy všech těchto grošů v chýňavském nálezu se pohybují pod touto průměrnou váhovou hranicí.[100]

Š t ý r s k o

Arcivévoda K a r e l (1564-1590)

V nálezu je jediný 3krejcar bez letopočtu z mincovny ve Štýrském Hradci. O jeho časové zařazení se můžeme pokusit z dostupných publikovaných údajů, které však nepostihují chronologii těchto štýrských ražeb. Rovněž nám chybí i všestranné peněžně historické zpracování dějin štýrského mincovnictví v posledních desítiletích 16. století. Pro nás je důležité, že mincovna ve Štýrském Hradci ukončila svou činnost v r.1551;[101]

[98] Pro označení těchto mincí užil M. M a r k l (Die Münzen,Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I, str. 53 sl.) termínu Dreier;v naší práci jsme se přiklonili k správnějšímu pojmenování groš, které užívají J. N e w a l d (Das österreichische Münzwesen unter Ferdinand I., Wien 1883, str.48-49) a V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r (Österreichische Münzprägungen, str. 28 sl.).

[99] Viz J. N e w a l d, Ferdinand I., str. 49 a tamže pozn.1; V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichishce Münzprägungen, str. 28; L. N e m e š k a l, Jáchymovská mincovna, str. 164.

[100] U všech cizích mincí jsme pro jejich malý počet jak podle geografického zastoupení, tak podle jednotlivých druhů nominálových hodnot nevypočítávali váhový průměr a procentuálně nevyjadřovali váhový úbytek.

[101] Srov. k tomu V.M i l l e r z u A i c h h o l z - A.L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. XXIV (na str. 35 je k roku 1552 zaregistrován ještě fenik z mincovny ve Štýrském Hradci).

ražba tu byla obnovena až v r. 1574.[102] Dolní hranici vzniku našeho 3krejcaru bez letopočtu je možné upřesnit na základě údaje F. Pichlera, podle něhož všechny 3krejcary s váhou nad 2,0 g byly raženy od r. 1587.[103] Pro horní časovou mez 3krejcaru bez letopočtu je důležitý rok 1590, kdy končí doba vlády arcivévody Karla ve Štýrsku. Je proto možné předpokládat, že 3krejcar bez letopočtu z chýňavského nálezu (váha 2,003 g, rozměr 21,6 mm) byl ražen v rozmezí let 1587-1590.[104]

T y r o l y

Arcivévoda F e r d i n a n d (1564-1595)

Nejpočetnější složkou z mincí rakouských zemí jsou v chýňavském nálezu tyrolské ražby v počtu 18 kusů; všechny jsou 3krejcary bez letopočtu z hallské mincovny. Jejich ražba byla zavedena r. 1577,[105] a proto mohly být vyraženy v hallské mincovně za mincmistra Jakoba Berdorfa v letech 1577 - začátek r. 1595.[106] Váhové rozmezí tyrolských 3krejcarů v chýňavském nálezu se pohybovalo od 1,904 g (č.276) do 2,442 g (č.259, 260), když nejmenší rozměr z nich měl 3krejcar č. 259 (21,0 mm) a největší 3krejcar č. 264 (22,2 mm). Předpisem pro ražbu 3krejcarů v hallské mincovně z r. 1577[107] byla jejich váha v průměru stanovena na 2,422 g při jakosti 0,455. V chýňavském nálezu měly dva tyrolské 3krejcary bez letopočtu zjištěnou váhu vyšší (č. 259, 260 - oba 2,442 g), všechny ostatní měly váhu pod stanovenou průměrnou váhovou hranicí.

P o l s k o

Z i k m u n d I I I. (1587-1632)

Jedinými polskými ražbami v našem nálezu jsou 6groše Zikmunda III. z roku 1596 (5 kusů: č. 277-281) a z roku 1599 (3 kusy: č. 282-284);

[102] V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. XXIV a 59.

[103] F. P i c h l e r, Die Münzen der Steiermark, str. 142.

[104] Bohužel nemáme k dispozici směrnice pro ražbu štýrských 3krejcarů; nelze proto ani říci, zda byly podobné tyrolským, které v r. 1577 stanovily pro 3krejcar váhu 2,422 g a jakost 0,455 (srov. k tomu V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 63).

[105] Srov. k tomu V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 63; tam je sice k r. 1568 (str. 53) zaznamenána podle Enzenberga ojedinělá ražba 3krejcaru (srov. k tomu naši pozn. 30 na str. 258) a 3krejcar z r. 1574 (str. 59), který autoři považují za chybné nominálové určení.

[106] Doba vlády arcivévody Ferdinanda v Tyrolích začíná v r. 1564 a končí 24. ledna 1595 jeho úmrtím (srov. k tomu V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 81).

[107] Viz J. N e w a l d, Maxmilian II., Rudolph II. und Mathias, str. 151 sl. a V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 63.

všechny byly zhotoveny v Malborku za správy mincovny nájemci Kašparem Goebelem a Grazianem Gonzalem. Váha těchto grošů se pohybuje od 4,347 g (č. 284) do 4,751 g (č. 282). Nejmenší průměr jsme zjistili 27,6 mm (č. 277 a 281) a největší 28,0 mm (č. 283). Pro ražbu těchto 6grošů bylo platné nařízení, vydané 5. ledna 1580, jímž se jejich výroba řídila až do r. 1601; váha byla v průměru stanovena na 4,75 g a jakost na 0,848.[108] Tuto průměrnou váhu nepatrně přesáhl pouze 6groš z r. 1599 (č. 282: váha 4,751 g). U všech ostatních 6grošů jsme zjistili váhu nižší.

S a s k o

V nálezu je 5 saských grošů, které všechny byly zhotoveny v dráždanské mincovně za mincmistra Hanse Bienera. Z nich 4 patří Augustovi (1553-1585) a byly raženy v letech 1576 (č. 285), 1577 (č. 286) a dva nemají letopočet (č. 287 a 288). Pouze jeden groš z r. 1597 nese jméno Kristiána II., Jana Jiřího I. a Augusta (1591-1611) (č. 289). Časové rozmezí saských grošů je dáno léty 1571-1597.

A u g u s t (1553-1585)

Váha Augustových grošů se podle našeho zjištění u nálezových kusů pohybuje od 1,869 g (č. 286) do 2,383 g (č. 287). Nejmenším byl groš č. 288 (23,0 mm) a největším groš č. 286 (23,6 mm).

K r i s t i á n I I., J a n J i ř í I. a A u g u s t (1591-1611)

Jediný groš z r. 1597 měl váhu 2,073 g a měřil 24,2 mm.

Všechny tyto saské groše byly raženy po r. 1571, kdy se Sasko připojilo k zásadám říšského mincovního řádu z r. 1559.[109] Od r. 1571 byla pro ražbu saských grošů předepsána průměrná váha 2,54 g při jakosti 0,500.[110] Váha všech saských grošů v našem nálezu se pohybuje pod stanovenou průměrnou váhovou hranicí.

F a l c - Z w e i b r ü c k e n

Chýňavský nález obsahoval celkem 6 kusů 3krejcarů z Falce-Zweibrückenu z let 1592-1635; horní časová mez je vytýčena 3krejcarem bez letopočtu Jana II. (1604-1635), tj. ukončením jeho vlády a může být po zpracování chronologie těchto 3krejcarů posunuta směrem dolů.

[108] M. G u m o w s k i, Handbuch der polnischen Numismatik, str. 210.

[109] W. H a u p t, Sächsische Münzkunde, Berlin 1974, str. 127-128.

[110] W. S c h w i n k o w s k i, Das Geld- und Münzwesen Sachsens, Dresden 1918, str. 55, pol. 131.

J a n I. 1569-1604

Největší počet 3krejcarů z Falce-Zweibrückenu (5 kusů) náleží Janu I. (č.290-294); raženy byly v rozmezí let 1592-1603. Váha těchto 3krejcarů se pohybuje od 1,717 g (č. 293) do 1,893 g (č. 294). Jejich rozměrový průměr sahá od 21,6 mm (č. 290) do 22,0 mm (č. 292 a 293).

J a n I I. 1604-1635

Jediný 3krejcar Jana II. bez letopočtu (č. 295)vážil 1,895 g a měřil 22,5 mm.

Bohužel nemáme k dispozici doklady ani zpracování, z nichž bychom mohli zjistit, o jaké průměrné váze a jakosti byly 3krejcary Jana I. a Jana II. raženy,[111] jaké předpisy platily pro jejich výrobu.

A l s a s k o

Arcivévoda F e r d i n a n d (1564-1596)

Alsaské ražby v chýňavském nálezu zastupují Ferdinandovy 3krejcary bez letopočtu v počtu 7 kusů (č. 296-302), jejichž časové rozmezí můžeme ohraničit léty 1584-1596. Dolní časovou mez nám udává rok obnovení činnosti mincovny v alsaském Ensisheimu,[112] horní časovou mez pak ukončení Ferdinandovy vlády v Alsasku. Váhové rozmezí těchto 3krejcarů se pohybuje od 2,209 g (č. 302) do 2,592 g (č. 296). Nejmenším byl 3krejcar č. 296 (21,0 mm) a největšími byly 3krejcary č. 298-302 (22,0 mm). Předpis pro ražbu těchto nominálů byl stanoven instrukcí z r. 1584: v průměru měl jeden 3krejcar vážit 2,422 g a jeho jakost byla stanovena na 0,455.[113]V chýňavském nálezu pouze jediný 3krejcar (č. 296) vážil více, ostatní měly váhu nižší než 2,422 g.

Š v ý c a r s k o

L u z e r n

Mince Luzernu jsou v chýňavském nálezu zastoupeny 4 kusy. Za mincmistra Jakoba Wohnlicha byl vyražen groš nečitelného letopočtu, který podle typového provedení spadá do let 1562-1571 (č.303: váha 2,082 g,velikost 21,00 mm).Zbývající 3 groše byly zhotoveny za mincmistra Caspara Futte-

[111] Srov. k tomu E. E. C l a i n - S t e f a n e l l i, Select Numismatic Bibliography, New York 1965, v níž není zaznamenána ani jedna práce, kterou bychom mohli pro naše zpracování použít. Pokud jsme mohli zjistit, od r. 1965 nebyla vydána žádná nová studie, potřebná pro naše záměry. Základní pomůckou pro určování zůstává proto stále zpracování Saurmovy sbírky (srov. k tomu str. 260, pozn. 33).

[112] V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 69.

[113] V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E.H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 69; pro ražbu těchto nominálů byla prakticky převzata směrnice z instrukce pro mincmistra Jakoba Berdorfa v tyrolském Hallu z r. 1577 (tamže str. 63).

ra v r. 1598 (č. 304: váha 1,876 g, velikost 20,4 mm), 1599 (č. 305:váha 1,982 g, velikost 21,0 mm) a 1601 (č. 306: váha 1,876 g, velikost 22,4 mm). Výroba všech těchto grošů se měla řídit předpisem, který byl dán mincmistru Jakobu Wohnlichovi v r. 1562. Podle tohoto předpisu se mělo razit po celou dobu, z níž pocházejí luzernské groše v našem nálezu. Měly vážit 1,88 g o jakosti 0,375.[114]

Z u g

Z mincí Zugu jsou v chýňavském nálezu groše v počtu 8 kusů, které byly vyrobeny v rozmezí let 1599-1606 (č. 307-314). Všechny byly raženy za mincmistra Jiřího Vogela. Jejich váhové rozpětí se pohybuje od 1,693 g (č. 307) do 2,168 g (č. 308). Nejmenší rozměrový průměr jsme změřili 21,0 mm (groše č.308-312),největší byl groš č. 307 (22,8 mm). Jiřímu Vogelovi nebylo při nástupu do funkce mincmistra ani později určeno, o jaké váze a jakosti má v Zugu razit mince,[115] a proto jen z údajů o zkouškách zugšských grošů v této době mimo švýcarské území můžeme usuzovat, že měly mít váhu 1,95 g a jakost 0,499.[116]

S a n k t G a l l e n

Rovněž ze Sankt Gallenu jsou v našem nálezu groše: z r. 1568 (č. 315: váha 1,947 g a rozměr 21,0 mm) a z r.1572 (č. 316:váha 2,189 g a rozměr 21,8 mm). Bohužel nepodařilo se nám v dostupné literatuře zjistit,jaké byly předpisy pro jejich výrobu.[117]

C u r y c h

V chýňavském nálezu jsou 4 curyšské groše, jejichž časové rozmezí je dáno léty 1555-1558 (č.317-320).Nejlehčím byl groš č.320 (váha 2,058 g) a nejtěžším groš č. 319 (váha 2,265 g). Rozměrový průměr se pohyboval od 21,5 mm (č. 320) do 22,3 mm (č. 319). Rovněž u curyšských grošů nemůžeme uvést, podle jakých ustanovení se řídila jejich výroba.[118]

S c h a f f h a u s e n

Celkem 3 groše Schaffhausenu v našem nálezu jsou z r. 1561 (č.321: váha

[114] Srov.k tomu F. W i e l a n d t, Luzern,str.41-42. - V monografii Wielandtově str.42 je patrně tisková chyba, neboť 32 kusy nemohly být raženy z 1 lotu, ale asi ze 4 lotů. Při 1 lotu by 1 groš vážil méně než 0,5 g, což by bylo příliš málo. Přesná váha luzernské hřivny není dosud zjištěna (W i e l a n d t, str. 16). Při našich výpočtech jsme vycházeli z curyšské hřivny (cca 237 g), jejíž platnost pro Luzern není vyloučena (W i e l a n d t, str. 16).

[115] Srov. k tomu F. W i e l a n d t, Zug, str. 31-33.

[116] Viz F. W i e l a n d t, Zug, str.33-34; zkoušky vykazovaly nižší váhu i jakost proti stanovené normě.

[117] Srov. k tomu naši pozn. 111.

[118] Srov. k tomu naši pozn. 111.

2,333 g, rozměr 21,6 mm) a z r. 1597 (č. 322: váha 2,398 g,rozměr 21,0 mm; č.323: váha 2,101 g, rozměr 21,6 mm). Bližší údaje o výrobě schaffhausenských grošů nemůžeme uvést, neboť nejnovější zpracování schaffhausenského mincovnictví nám nebylo dostupné.[119]

* * *

Na základě známých nálezových okolností i obsahové skladby chýňavského nálezu mincí se můžeme pokusit o posouzení jeho charakteru. Nález byl ukryt nedaleko stavení a poněvadž Chýňava existovala již dlouho před uložením nálezu do země,[120] lze předpokládat, že peněžní hotovost mohl uschovat nejpravděpodobněji někdo z místních obyvatelů,patrně ten, kdo vlastnil pozemek, na němž byl nález ukryt.Z nominálového složení i početního rozsahu chýňavského nálezu nemůžeme usuzovat na významnější sociální postavení jeho majitele, i když nelze vyloučit, že šlo o momentální peněžní hotovost, která byla ukryta při bezprostředním ohrožení. Podle našeho soudu lze říci, že nález v Chýňavě uschoval do země průměrně majetný člověk, jehož konkrétní sociální postavení nemůžeme přesněji stanovit.

Mincovní obsah ukryté peněžní hotovosti v Chýňavě se v podstatě neliší od obvyklé skladby většiny nálezů mincí 16. a počátku 17. století.[121] Podle geografického zastoupení jsou nejpočetnější české ražby (78,328 %), pak mince rakouské oblasti (7,121 %;z nich nejvíce Tyroly 5,573 %) a ražby švýcarské (6,501 %; z nich nejvíce Zug 2,477 %). Z dalších zemí se podílejí účastí nad 2 % Polsko (2,477 %) a Alsasko (2,167 %); vzhledem k dynastickému propojení i peněžně historické vazbě bychom mohli alsaské ražby připojit k mincím rakouského okruhu.[122]Mince

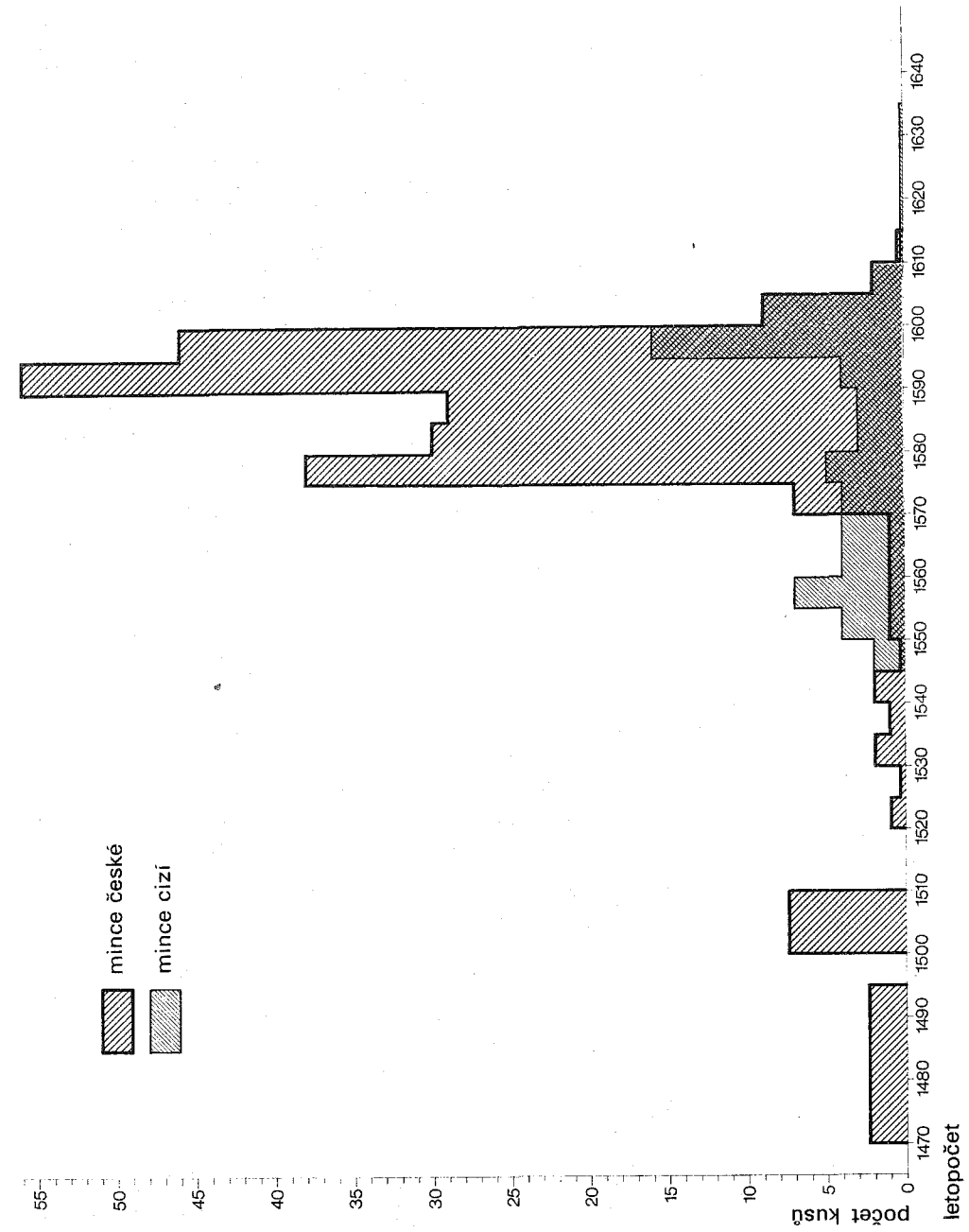
[119] F. W i e l a n d t, Schaffhauser Münz- und Geldgeschichte, Schaffhausen 1959.

[120] První historické zprávy o Chýňavě známe ze 14. století. Srov. k tomu F. M e l i c h a r, Paměti okresu Unhošťského, Praha 1890, str. 244. - Viz též A. S e d l á č e k, Místopisný slovník historický království českého, Praha 1908, str. 345 a A. P r o f o u s, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díl III, Praha 1951, str. 82.

[121] Souhrnný pohled na nálezy mincí 16. století předložil L. N e m e š k a l v přednáškách Mincovní kovy a hospodářství 16. století (Praha 5. března 1956) a Nálezy mincí 16. a počátku 17. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Praha 4. listopadu 1957), které nebyly v plném rozsahu publikovány; zveřejněny byly pouze dílčí výsledky (t ý ž, K struktuře oběživa v letech 1500-1530 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Rozbor nálezů mincí, a Pražské groše v nálezech mincí 16. století v Čechách,na Moravě a ve Slezsku). Srov. k tomu J. P e t r á ň, K problémům tzv. "cenové revoluce" ve střední Evropě, str. 59, pozn. 42, kterému dal autor text přednášek k dispozici. - K složení našich nálezů v 2. polovině 16. století viz také E. Š i m e k, Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století, str. 12-21.

[122] Předpis pro ražbu tyrolských a alsaských 3krejcarů, které se vyskytují v chýňavském nálezu byl shodný. Srov. k tomu V. M i l l e r z u A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 63 a 69. - Viz též str. 282.

z ostatních území nedosáhly 2 % (Falc-Zweibrücken 1,858 % a Sasko 1,548 %). Podíl českých a cizích mincí v chýňavském nálezu jsme znázornili na připojeném grafu.

Graf č. 6: Podíl českých a cizích mincí v chýňavském nálezu

Nominálovou skladbu našich nálezů mincí z 2. poloviny 16. a počátku 17. století můžeme rozčlenit do tří hlavních kategorií. První skupinu nejhodnotnějších a nominálově nejvyšších mincí vytvářejí zlaté ražby (dukáty či jejich násobky) a ze stříbrných mincí tolary, jejich násobky i díly. Do druhé kategorie patří standardní stříbrné ražby, za které můžeme u nás považovat především pražské groše a mince cizí ražební provenience, které jsou hodnotou srovnatelné s pražskými groši. Tyto mince považujeme za nominálový střed. Do třetí skupiny řadíme nejnižší nominály, mince drobné. Z českých mincí sem patří bílé a malé groše, bílé a malé peníze a z cizích mincí,vyskytujících se v našich nálezech, pak ty, které svou hodnotou odpovídají drobným mincím českým, především od 3krejcaru (někdy jsou jmenovány groše) níže a dále mince nižších nominálních hodnot.[123] Toto třístupňové členění nominálové struktury nálezů mincí v 2. polovině 16. a na počátku 17. století však plně nepostihuje obsah nálezových celků, neboť se můžeme setkat s mincemi, které je obtížné zcela jednoznačně zařadit do některé z těchto tří kategorií a které tak tvoří přechod mezi jednotlivými stupni. Myslíme si však, že ve většině případů tento systém tří hlavních skupin - který se především opírá o nominálovou strukturu českých mincí v této době - v podstatě vystihuje skladbu našich nálezů mincí v 2. polovině 16. a na počátku 17. století.

Pokud jde o nominálovou strukturu chýňavského nálezu, nevyskytují se tu ražby zlaté ani nejhodnotnější stříbrné nominály, tolary a jejich díly.Také postrádáme nejnižší nominálové hodnoty drobných mincí českých (bílý a malý peníz) a cizí nejnižší mincovní nominály v obdobné či přibližně srovnatelné hodnotě.

Nejhodnotnějšími mincemi v našem nálezu jsou polské 6groše Zikmunda III. (váha 4,75 g, jakost 0,848),[124] které podle našeho náhledu tvoří zvláštní skupinu. Pro jejich podstatně nižší váhu i jakost je nelze přiřadit k nejhodnotnějším druhům hrubých stříbrných mincí, tolarům a jejich dílům,[125] na druhé straně však pro vyšší váhu i jakost není

[123] Toto třídění použil L. N e m e š k a l již v citované přednášce Nálezy mincí 16. a počátku 17.století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (viz pozn. 121). - Rovněž tak E. Š i m e k (Česká mince v peněžním oběhu 2. poloviny 16. století, str. 78) považuje bílý groš za minci drobnou.

[124] Považujeme za vhodné na tomto místě upozornit, že při našich úvahách vycházíme z předepsaných váhových a jakostních hodnot.

[125] Pro české 1/4tolary platily v 90. letech 16. století tyto výrobní normy: 1591 - České Budějovice (váha 7,233 g, jakost 0,894), 1592- Praha (váha 7,233 g, jakost 0,894), 1593 - Kutná Hora (váha7,305 g,jakost 0,880). - Srov. k tomu V. M i l l e r zu A i c h h o l z - A. L o e h r - E. H o l z m a i r, Österreichische Münzprägungen, str. 77 a 79, a L. N e m e š k a l, Lazar Ercker - pražský mincmistr, str. 54.

dobře možné je zařadit do kategorie standardních stříbrných nominálů; těm se přibližují svou velikostí, a není proto vyloučeno,že při běžném vnitřním peněžním styku za takové mohly být považovány.[126] Jejich podíl na nominálové skladbě chýňavského nálezu činí 2,477 %.

Mezi standardní stříbrné nominály (střední skupina) počítáme všechny pražské groše, i když tyto české ražby Vladislava II., Ludvíka I. a Ferdinanda I. váhou a jakostí nebyly jednotné. Jejich předepsaná váha sice nevykazovala tak velké výkyvy a pohybovala se od 2,82 g (nejstarší pražské groše Vladislava II.) do 2,88 g (nejmladší pražské groše Vladislava II.), avšak mnohem větší rozsahovou variabilitu měla jejich jakost, dosahující rozmezí od 0,418 (pražské groše Ferdinanda I. do r. 1547) do 0,563 (nejstarší pražské groše Vladislava II.).[127] Na celkovém počtu mincí se pražské groše v našem nálezu podílejí 11,146 %.

Do skupiny drobných mincí by měly patřit zbývající mince chýňavského nálezu. Nejvhodnější horní hranici pro tuto kategorii určují váhové a jakostní údaje pro ražbu bílého groše (váha 2,005 g,jakost 0,422), který ve srovnatelné míře zhruba odpovídá mincím v hodnotě 3krejcarů, raženým v řadě jiných zemí,[128] tj. mincovním nominálům s předepsanou vahou ± 2,0 g a jakostí pod 0,500.Takto stanovený předěl odpovídá nominálové struktuře českých mincí, ražených v 2. polovině 16. a na počátku 17. století. Právě nálezy mincí nám však dokládají, že peněžní oběh u nás představuje směs nejrůznějších mincovních systémů, nebot v nálezech shledáváme rozličné mince mimočeské ražební provenience, jejichž váhový a jakostní základ se někdy i podstatně liší od platného českého mincovního systému.[129]

Tuto skutečnost v chýňavském nálezu dokládají saské i dolnorakouské groše a tyrolské i alsaské 3krejcary. Saské groše z let 1571-1597 měly vážit 2,54 g o jakosti 0,500,pro dolnorakouské groše z r. 1549 pak byla stanovena váha 2,248 g a jakost 0,500. O obou druzích těchto grošů lze říci, že jejich stanovená jakost je vyšší, než jakou mají pražské groše Vladislava II. od r. 1485 a Ludvíka I. i Ferdinanda I., a odpovídá Vladislavovým pražským grošům z let 1483-1485;jakosti nejstarších pražských grošů Vladislava II. (do r.1483) však nedosahuje. Předepsaná váha

[126] Rozměr pražských grošů v chýňavském nálezu se pohyboval od 23,0 mm do 28,6 mm; velikost polských 6grošů jsme zjistili v rozmezí 27,6-28,0 mm.

[127] Srov. k tomu pozn. 124. - Nejvýstižnější přehled váhy a jakosti pražských grošů od konce 15. století až do r. 1547 předložili v přehledné úplnosti Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L.N e m e š k a l - Z.J e l í n e k, Numismatické příspěvky,str.67-69.

[128] Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á - A. M a l á - L. N e m e š k a l - Z. J e l í n e k, Numismatické příspěvky, str. 57.

[129] L. N e m e š k a l, v přednášce Nálezy mincí 16. a počátku 17. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (viz pozn. 121).

dolnorakouských a saských grošů,které byly součástí chýňavského nálezu, se pohybuje dosti pod hranicí 3,0 g (resp. pod rozmezím 2,82 g-2,88 g), takže je dobře nemůžeme přiřadit ke kategorii standardních stříbrných nominálů. Rovněž tak jejich rozměry (dolnorakouské groše 20,5 mm - 20,8 mm; saské groše 23,0 mm - 24,2 mm;pražské groše 23,0 mm - 28,6 mm) nám nedovolují zcela jednoznačně předpokládat - snad jen s výjimkou saských grošů - že mohly být v běžném peněžním styku pokládány za stříbrné mince střední nominálové skupiny. Podíl dolnorakouských a saských grošů v chýňavském nálezu činí 2,786 %. Tyrolské 3krejcary bez letopočtu (ražené v letech 1577-1595) a alsaské 3krejcary bez letopočtu (ražené v letech 1584-1596) by měly svou nominální hodnotou patřit mezi drobné mince. Pro ražbu těchto tyrolských a alsaských 3krejcarů byla předepsána stejná váha i jakost: 2,422 g a 0,455.Jejich jakost je pod hranicí 0,500 a blíží se jakosti českých bílých grošů, i když ji převyšuje. Ve srovnání s pražskými groši nedosahuje jakosti pražských grošů Vladislava II., ražených do roku 1483 a v letech 1483-1485, převyšuje však jakost nejmladších pražských grošů Vladislava II. ražených po r. 1485, i grošů Ludvíka I. a Ferdinanda I. Stanovená váha tyrolských a alsaských 3krejcarů se pohybuje zhruba uprostřed mezi českými standardními nominály a bílými groši. Ztěží je tedy můžeme přiřadit ke střední nominálové skupině; svými rozměry však jak alsaské,tak tyrolské 3krejcary spadají do rozmezí velikosti bílých grošů v chýňavském nálezu, a proto nemůžeme vyloučit, že v běžném peněžním styku mohly být považovány za jejich obdobu.[130] V chýňavském nálezu dosahují tyrolské a alsaské 3krejcary 7,740 %.

Ve skupině drobných mincí mají naprostou převahu české ražby, bílé groše Maxmiliána II. a bílé a malé groše Rudolfa II. Bílé groše (předepsaná váha 2,005 g, jakost 0,422) v počtu 66 kusů dosahují 20,433 %, malé groše (předepsaná váha 1,005 g, jakost 0,391) v počtu 151 kusů pak 46,749 %. České drobné mince tedy mají v chýňavském nálezu nadpoloviční většinu (67,182 %). Počet drobných nominálů doplňují švýcarské ražby, celkem 21 kusů, vesměs v hodnotě 3krejcarů (grošů) a 3krejcary z Falce-Zweibrückenu (6 kusů). O 3krejcarech z Falce-Zweibrückenu nemáme zatím k dispozici nezbytné a potřebné údaje,[131] patrně však je budeme moci zařadit mezi drobné mince, jejichž váha se pohybovala kolem 2,00 g a jakost nedosáhla 0,500. Stejný soud snad můžeme vyslovit o jediném

[130] Rozměry tyrolských 3krejcarů se pohybovaly od 21,0 mm do 22,2 mm, alsaských 3krejcarů od 21,0 mm do 22,0 mm. Rozmezí velikosti bílých grošů v chýňavském nálezu sahalo od 17,2 mm do 22,2 mm.

[131] Srov. k tomu str.282.

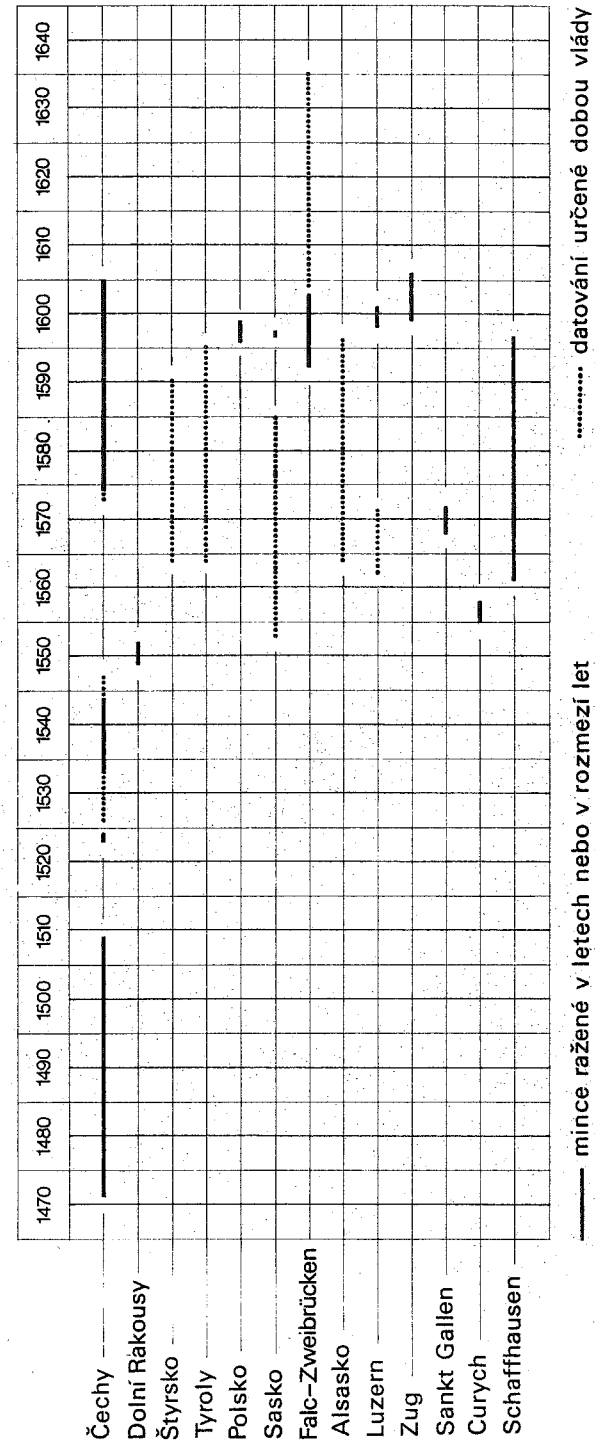
štýrském 3krejcaru v chýňavském nálezu.[132] Pokud jde o švýcarské mince, tam, kde jsme shledali potřebné údaje, pohybuje se jejich váha pod hranicí 2,00 g (Luzern 1,88 g;Zug 1,95 g) a jakost nedosahuje 0,500(Luzern 0,375; Zug 0,499). O ostatních švýcarských ražbách (St. Gallen, Curych a Schaffhausen)[133] nemáme zatím potřebné informace, ale domníváme se,že se vahou i jakostí patrně příliš nelišily od luzernských a zugšských 3krejcarů (grošů). Podíl 3krejcarů švýcarské ražební provenience dosáhl 6,501 %. Do kategorie drobných mincí v chýňavském nálezu tak patří 75,851 % jeho obsahu.

Rozbor nálezu můžeme uzavřít konstatováním, že chýňavský nález představuje nesporně peněžní soubor mincí, které u nás v 2.polovině 16. století a na počátku 17. století skutečně obíhaly. Níže připomenuté historické události nás opravňují soudit, že v tomto případě nešlo o thesauraci nejjakostnějších mincí, nýbrž o narychlo uschovanou peněžní hotovost.

Časový rozsah nálezového souboru z Chýňavy určují nejmladší a nejstarší mince. Mezi nejstaršími ražby patří pražské groše Vladislava II., u nichž můžeme zatím předpokládat dobu ražby před r. 1480.[134] Horní časovou mez určují nejmladší mince v nálezu,které nám pomáhají stanovit dobu, kdy nález mohl být ukryt do země. Pohled na grafické znázornění chýňavského nálezu mincí podle geografického zastoupení a časového rozsahu nás upozorňuje, že pro stanovení této doby jsou důležité mince, u nichž doba ražby se pohybuje kolem r. 1605. V úvahu můžeme brát ražby těchto geografických oblastí:

1. Čechy: nejmladšími mincemi jsou bílý a malý groš Rudolfa II., které byly v kutnohorské mincovně zhotoveny v r. 1605 za mincmistra Davida Enderleho.[135]
2. Falc-Zweibrücken: Nejmladším je 3krejcar bez letopočtu, který patří Janu II.[136] Chronologie těchto 3krejcarů bez letopočtu není dosud zpracována, a proto jejich časové rozmezí je většinou stanoveno léty vlády Jana II., tj. 1604-1635. Přihlédneme-li k historickým událostem, za kterých byl s největší úravděpodobností chýňavský nález ukryt, musíme předpokládat, že tento typ 3krejcaru bez letopočtu falc-zweibrückenského Jana II., byl ražen před r. 1611.
3. Zug: Ze švýcarské oblasti jsou nejmladšími mincemi dva 3krejcary (groše) z r.1606, které byly vybity za mincmistra G. Vogela v Zugu.[137]

[132] Srov. k tomu str. 258, 279 a 280.
[133] Srov. k tomu str. 284 a pozn.
[134] Srov. k tomu str. 265.
[135] Viz str. 275.
[136] Viz str. 260 a str. 281-282.
[137] Srov. k tomu str. 261 a str. 283.

Graf č. 7: Časový rozsah chýňavského nálezu

Dobu ukrytí chýňavského nálezu do země musíme tedy hledat v souvislosti s významnými historickými událostmi po r. 1605/1606, které se odehrály bud v Chýňavě samotné či jejím okolí a které byly hlavní příčinou uschování mincí. V této souvislosti připadá v úvahu především rok 1611, kdy do Čech pronikla vojska pasovského biskupa Leopolda.[138] Pod vedením plukovníka Ramée obsadily oddíly pasovského vojska v lednu 1611 Český Krumlov a České Budějovice, 3. února 1611 Tábor[139] a 11. února 1611 Beroun; [140] hlavní část vojska pak pokračovala v tažení na Prahu. Pasovské vojenské oddíly se zdržely v Berouně necelý měsíc, když po nezdaru celé výpravy postupně ustoupily z Čech.[141] Chýňava, ležící nedaleko Berouna a její obyvatelé prožívali jistě v těchto týdnech těžké chvíle a pravděpodobně v této době ukryl majitel do země svou peněžní hotovost, kterou již nemohl znovu vyzvednout.

V Praze dne 15. prosince 1976

[138] K vpádu pasovských do Čech srov. především A. G i n d e l y, Rudolf II. und seine Zeit, Praha 1863; W.W. T o m e k,Dějepis města Prahy. XII, Praha 1901; J. B. N o v á k, Rudolf II. a jeho pád, Praha 1935.

[139] J. B. N o v á k, Rudolf II. a jeho pád, str. 121.

[140] J. B. N o v á k, Rudolf II. a jeho pád, str. 132.

[141] J. B. N o v á k, Rudolf II. a jeho pád, str. 307-309, pozn. 3.

Seznam vyobrazení na tabulkách IX-XI

(Fotografoval A. Kleibl)

Tab. IX

Čechy

1 Ludvík I. (1516-1526), Kutná Hora, pražský groš, (č. 28 soupisu)
2 Ferdinand I. (1526-1564), Kutná Hora, pražský groš 1533, (č.29 soupisu)
3 Ferdinand I. (1526-1564), Kutná Hora, pražský groš bez letopočtu,(č. 35 soupisu)
4 Maxmilián II. (1564-1576), Praha, bílý groš 1577, (č. 45 soupisu)
5 Maxmilián II. (1564-1576), Kutná Hora, bílý groš 1575,(č.48 soupisu)
6 Maxmilián II. (1564-1576), Jáchymov, bílý groš 1575, (č. 55 soupisu)
7 Maxmilián II. (1564-1576), Jáchymov, bílý groš 1576, (č. 62 soupisu)
8 Mincmistrovská značka J. Geitzköflera (zvětšená část mince č. 55)

Tab. X

Čechy

9 Maxmilián II. (1564-1576), České Budějovice, bílý groš bez letopočtu (č. 63 soupisu)
10 Rudolf II. (1576-1612), Kutná Hora, bílý groš 1605, (č. 141 soupisu)
11 Rudolf II. (1576-1612), České Budějovice, bílý groš bez letopočtu (č. 212 soupisu)
12 Rudolf II. (1576-1612), Praha, malý groš 1578, (č. 65 soupisu)
13 Rudolf II. (1576-1612), Praha, malý groš, 1581, (č. 73 soupisu)
14 Rudolf II. (1576-1612), Praha, malý groš 1584, (č. 75 soupisu)
15 Rudolf II. (1576-1612), Praha, malý groš 1595, (č. 89 soupisu)
16 Rudolf II. (1576-1612), Kutná Hora, malý groš 1591, (č. 117 soupisu)
17 Rudolf II. (1576-1612), Kutná Hora, malý groš 1596, (č. 134 soupisu)
18 Rudolf II. (1576-1612), Kutná Hora, malý groš 1602, (č. 140 soupisu)
19 Rudolf II. (1576-1612), Jáchymov, malý groš 1579, (č. 153 soupisu)
20 Rudolf II. (1576-1612), Jáchymov, malý groš 1587, (č. 160 soupisu)
21 Rudolf II. (1576-1612), Jáchymov, malý groš 1602, (č. 206 soupisu)
22 Rudolf II. (1576-1612), České Budějovice, malý groš 1579,(č. 209 soupisu)
23 Rudolf II. (1576-1612), České Budějovice, malý groš 1583, (č. 219 soupisu)
24 Rudolf II. (1576-1612), České Budějovice, malý groš 1589, (č. 233 soupisu)

Tab. XI

25 Polsko, Zikmund III. (1587-1632), Malborg, 6groš 1596, (č. 278 soupisu)
26 Polsko, Zikmund III. (1587-1632), Malborg, 6groš 1599, (č. 283 soupisu)
27 Sasko, August (1553-1585), Dráždany, groš 1576, (č. 285 soupisu)
28 Falc - Zweibrücken, Jan I.(1569-1604), 3krejcar 1603 (č.294 soupisu)
29 Alsasko, arcivévoda Ferdinand (1564-1596), Ensisheim, 3krejcar, (č. 297 soupisu)
30 Švýcary, Luzern, groš 1598, (č. 304 soupisu)
31 Švýcary, Zug, groš 1602, (č. 308 soupisu)
32 Švýcary, Sankt Gallen, groš 1568, (č. 315 soupisu)
33 Švýcary, Curych, groš 1556, (č. 318 soupisu)
34 Švýcary, Schaffhausen, groš 1561, (č. 321 soupisu)

ZDENKA NEMEŠKALOVÁ-JIROUDKOVÁ UND LUBOMÍR NEMEŠKAL

Der Münzfund in Chýňava (Bez.Beroun) aus dem 16. und 17. Jahrhundert

(Ein Beitrag zur Bearbeitung von Münzfunden der Talerperiode)

(Taf. IX-XI)

Die Münzfunde gehören zu den wichtigsten Quellen der Numismatik[1] und ihre allseitige Bearbeitung muß dem gegenwärtigen Niveau der numismatischen Arbeit entsprechen. Die Fundbearbeitung erfordert daher eine den numismatischen Anforderungen entsprechende Einstellung und Würdigung in breiteren geldhistorischen Zusammenhängen unter Berücksichtigung der Möglichkeiten der Aussagekraft, die der Fund als historische Quelle in der Beziehung zur wirtschaftlichen und ökonomischen Entwicklung hat. Ein einziger Fund bietet uns aber vielfach nicht genug Angaben zur Beantwortung einiger Fragen;für ihre Untersuchung benötigen wir eine größere Zahl an Funden eines bestimmten Zeitabschnittes, die erschöpfend zu bearbeiten sind. Die entsprechende monographische Bearbeitung eines jeden Fundes wird allerdings zu einem partiellen Beitrag für die Schaffung einer soliden Basis nicht nur zwecks eigentlicher historischer Betrachtung.[2]

Zu den bedeutsamen ökonomischen Fragen des historischen Interesses gehören die Probleme des Geldumlaufes. In jenen Perioden, wo Münzen die Geldfunktion erfüllen,kommen im Umlauf des Geldes seine eigenen Gesetze zur Geltung. Der Geldumlauf richtet sich nicht nur nach Regierungsverordnungen, sondern besonders nach ökonomischen Gesetzen: einerseits nach allgemeinen, andererseits nach den eigenen Gesetzen des Münzumlaufes. Vom ökonomischen und numismatischen Standpunkt gibt es keinen Grund, das Studium von Teilfragen des Geldumlaufes aufgrund von Münzfunden in Zweifel zu ziehen, man muß aber die Beschränktheit ihrer Aussagekraft (Zufallscharakter ihrer Verbergung und Entdeckung; soziale Stellung ihres Schöpfers; Münzfunde beinhalten nur einen Teil der in einem bestimmten Zeitabschnitt umlaufenden Münzen) sowie die Notwendigkeit einer Untersuchung der übrigen Arten historischer Quellen, vor allem der Archivquellen, im Auge behalten.[3-4] Aus der Periode der Denar-, Brakteaten- und Groschenprägung wurde eine ganze Reihe unserer Münzfunde publiziert,deren Bearbeitung eher den modernen numismatischen Anforderungen entspricht,[5] in der Talerperiode ist dies - bis auf einige Ausnahmen - nicht der Fall. Auch können wir uns bei der Bearbeitung

der Münzfunde heute nicht bloß mit einer genauen Betsimmung jeder Münze des Fundkomplexes zufriedengeben, sondern müssen die Gewichts-, Abmessungs- und Feingehaltsangaben ermitteln.[7-15] Gebührende Aufmerksamkeit wäre der abschließenden Wertung des Fundes unter dem geldhistorischen Aspekt zu widmen. Damit im Zusammenhang steht die Beurteilung des Münzfundes, d.h. vor allem die Feststellung der soziallen Stellung des Schöpfers des Münzfundes, sowie die Beurteilung, ob der Fund in seiner Zusammensetzung ein Geldfund (enthält Münzen, die in der damaligen Zeit tatsächlich im Umlauf waren) oder ein Schatz (Münzkomplex, der wegen des in den Münzen enthaltenen Edelmetallwertes versteckt und manchmal lange Zeit hindurch geschaffen wurde) war.[16-17]

Unter den obangeführten Aspekten gingen die Autoren an die Bearbeitung des Fundes heran, der i.J.1968 in Chýňava bei Beroun bloßgelegt wurde und im Bezirksmuseum in Beroun unter der Zuwachsnummer 21/73 aufbewahrt wird; er enthält 323 Stück Münzen, seine Vollständigkeit kann aber nicht garantiert werden.[18] Die Münzen wurden aufgrund der erreichbaren Literatur bestimmt, alle wurden gewogen und gemessen (nur eine Dimension: waagrechter Durchmesser bei richtiger Stellung der Aversseite).Leider konnten keine Feingehaltsproben vorgenommen werden. Die Fundbearbeitung wird durch Diagramme - vor allem hinsichtlich des Gewichts - und durch Lichtbilder der Münzen ergänzt, die in einer Auswahl auf den Tafeln IX-XI gereiht sind und deren Verzeichnis an der Seite 292-293 ist. Nach der geographischen Vertretung beeinhaltete der Fund folgende Münzen:

Böhmen[19-27]	253 Stück	78,328 %
Niederösterreich[28]	4 Stück	1,238 %
Steiermark[29]	1 Stück	0,310 %
Tirol[30]	18 Stück	5,573 %
Polen[31]	8 Stück	2,477 %
Sachsen[32]	5 Stück	1,548 %
Pfalz-Zweibrücken[33]	6 Stück	1,858 %
Elsaß[34]	7 Stück	2,167 %
Luzern[35]	4 Stück	1,238 %
Zug[36]	8 Stück	2,477 %
Sanct Gallen[37]	2 Stück	0,619 %
Zürich[38]	4 Stück	1,238 %
Schaffhausen[39]	3 Stück	0,929 %
Zusammen	323 Stück	100,000 %

Wladislaw II. (1471-1516). - Die ältesten Münzen im Fund sind Prager Groschen Wladislaws II. (27 Stück). In der letzten Zeit wurde ihre relative Chronologie in einer Studie von J. Hásková[40,44] bearbeitet,die an die Arbeiten J.Smolíks,[41] J. Teissingers[42] und C.O.Castelins[43] anknüpfte.Die relative Chronologie der Prager Groschen in der Darstellung von J. Hásková weist jedoch gewisse Unstimmigkeiten auf, besonders in den Zeitintervallen der Gliederung der einzelnen Gruppen (siehe Tafel S. 264), die auf das richtige Maß zu bringen wären.[45-51] Hinsichtlich der Prager Groschen Wladislaws II. im Fund aus Chýňava kann gesagt werden, daß sie in der Spanne der Jahre 1471-1509 geprägt wurden.[52-62] Die ermittelten Gewichte der Prager Groschen Wladislaws II.sind im Vergleich mit den Gewichten seiner Prager Groschen in anderen Funden niedriger[64] und entsprechen nicht dem Gewicht, das sie zur Zeit ihrer Entstehung hatten. Gewicht und Feingehalt von Münzen wurden durch Verordnungen für ihre Herstellung festgelegt. Die Anfertigung einer Münzlegierung bestimmter Qualität bereitete im großen und ganzen keine Schwierigkeiten, die genaue Einhaltung des festgesetzten Gewichtes der einzelnen Münzen war aber mit Rücksicht auf die Möglichkeiten der damaligen Handarbeit nicht gut möglich.Die Vorschriften für die Münzproduktion rechneten damit,denn sie sprechen von der Prägung einer bestimmten Stückzahl aus einer bestimmten Menge der Münzlegierung, bestimmen aber nicht das Gewicht eines jeden Exemplars (Prägung al marco). Die Münzen verließen daher die Münzstätte in einem bestimmten, manchmal gestgelegten Gewichtsintervall, der sich dann noch durch die ungleichmäßige Abnützung im Geldumlauf vergrößerte. Zu den größten Gewichtsverlusten kam es dann beim Reinigen der Fundmünzen, und zwar insbesondere bei den mittleren und niedrigen Nominalwerten, die im Verhältnis zu ihrem Gewicht eine größere Kupfermenge enthalten. Aus Kupfer,das einen Bestandteil des Münzmetalls bildete, entsteht unter dem Einfluß ungünstiger Bedingungen im Versteck Grünspan, der beim Reinigen entfernt wird. Dadurch verringert sich das Gewicht der Münzen, andererseits werden diese aber durch Beseitigung des Kupfers in ihrer Qualität verbessert. Nach dem Reinigen konnten daher die Münzen einen besseren Feingehalt haben als jenen,der amtlich festgelegt und bei der Herstellung erreicht worden war. Bedauernd erwähnen die Autoren, daß sie keine Feingehaltsproben der Münzen durchführen konnten, die die Gewichtsanalyse des Fundes aus Chýňava ergänzt hätten.[82-84]

Ludwig I. (1516-1526). - Im Fund befand sich bloß ein einziger Groschen, dessen Gewicht im Vergleich mit den bekannten Angaben ungewöhnlich niedrig war.[66]

Ferdinand I. (1526-1564).- Im Fund gibt es von den Münzen Ferdinands I. 8 Prager Groschen, die in der Münzstätte von Kutná Hora hergestellt wurden; einige von ihnen tragen eine Jahreszahl, andere sind ohne Jahreszahl.[67-71]

Maximilian II. (1564-1576). - Von seinen böhmischen Prägungen befinden sich im gegenständlichen Fund insgesamt 28 Weißgroschen, die metrologisch nach den Münzstätten untersucht wurden, aus denen sie stammen; abgesehen davon wird eine Zusammenfassung ihrer Gewichtswerte im beigefügten Diagramm veranschaulicht.[75] Für die Produktion der Weißgroschen galten in den Jahren 1573-1577, bzw.1578, in allen Münzstätten dieselben Grundsätze.[76]Der Weißgroschen sollte durchschnittlich 2,005 g bei einem Feingehalt von 0,422 wiegen;[77] was auch die i.J.1576 erlassene Münzordnung bestätigte.[78] Der Unterschied zwischen dem vorgeschriebenen Durchschnittsgewicht der Weißgroschen Maximilians II. und den Durchschnittsgewichten, die wir bei diesen Prägungen im Fund aus Chýňava feststellten, beträgt perzentuell 5,4 % (Weißgroschen aus der Prager Münzstätte) bis 9,3 % (Weißgroschen aus der Münzstätte in Jáchymov). Mit Rücksicht auf diese Unterschiede werden wir daher weder eine bestimmte Pauschalhöhe in Prozenten, noch in einem bestimmten Intervall für den Ausdruck des Gewichtsschwunds der Münzen durch Abnützung im Umlauf und des durch Beseitigung des Grünspans beim Reinigen entstandenen Verlustes festsetzen können.

Rudolf II. (1576-1612). - Eine wichtige Komponente des untersuchten Fundes sind Prägungen Rudolfs II., und zwar 38 Weißgroschen und 151 Kleingroschen. Ebenso wie in den übrigen Fällen befassen sich die Autoren mit ihrer Metrologie aus der Zeit jedes Münzmeisters und jeder Münzstätte gesondert. Auch für die Produktion der Weißgroschen und Kleingroschen in der Regierungszeit Rudolfs II. galten in allen Münzstätten die Vorschriften aus dem J.1576 und 1577 (Kleingroschen: Gewicht - 1,055 g; Feingehalt - 0,391),[90,91] was die Münzmeisterinstruktionen für die Münzprägung in České Budějovice,[92] Prag[93] und Kutná Hora[94] bestätigen. Kleinere, im allgemeinen unbeachtliche Abweichungen weist die Instruktion für den Münzmeister in Jáchymov aus dem J. 1584 auf,[95] was dadurch verursacht wurde, daß in der dortigen Münzstätte die Erfurter Mark grundlegende Gewichtseinheit war,[96]während in den übrigen Münzstätten die Prager Mark galt. Der Unterschied zwischen dem durch amtliche Verordnungen festgesetzten Durchschnittsgewicht der Weißgroschen Rudolfs II. und dem Gewicht dieser Prägungen im Fund aus Chýňava bewegt sich perzentuell von 4,9 % (Weißgroschen aus der Münzstätte in České Budějovice) bis 8,15 % (Weißgroschen aus der Münzstätte in Jáchymov).[97] Wie man annehmen kann, war der Gewichtsschwund der Kleingroschen des untersuchten Fundes noch größer als bei

den Weißgroschen. Im Hinblick auf das vorgeschriebene Durchschnittsgewicht war das Gewicht der Kleingroschen aus diesem Fund um 5,1 % (kleine Groschen aus der Münzstätte in Kutná Hora) bis 12,4 % (kleine Groschen aus der Münzstätte in České Budějovice) niedriger.

Ausländische Münzen

Bei den ausländischen Münzen des Fundes aus Chýňava haben wir mit Rücksicht auf ihre geringe Zahl weder ihr Durchschnittsgewicht berechnet noch festgestellt, um wieviel es sich perzentuell vom amtlich festgesetzten unterscheidet. Von den ausländischen Münzen befinden sich im Fund 4 niederösterreichische Groschen Ferdinands I. aus der Wiener Münzstätte aus dem J.1549.[99] Die Steiermark ist mit einem dem Erzherzog Karl gehörenden 3Kreuzer ohne Jahreszahl vertreten, der jedoch in die Jahre 1587-1590 näher datiert werden kann.[104] Von den österreichischen Münzen gibt es am meisten Tiroler Prägungen, und zwar achtzehn 3Kreuzer Erzherzog Ferdinands ohne Jahreszahl, deren Prägung i.J.1577[105] eingeführt wurde und mit dem Tod Ferdinands i.J.1595 endete. Polen ist mit acht 6Groschen Sigismunds III. aus dem J.1596 und 1599 und Sachsen mit 5 Groschen aus den Jahren 1571-1597 vertreten. Ferner befinden sich im Fund sechs 3Kreuzer Pfalz-Zweibrückens, deren obere zeitliche Grenze ein 3Kreuzer Johanns II. (1604-1635) ohne Jahreszahl bildet,der höchstwahrscheinlich mit Rücksicht auf die übrige Zusammensetzung des Fundes aus den ersten Jahren seiner Regierung stammt. Elsaß ist mit sieben 3Kreuzern Erzherzog Ferdinands aus den Jahren 1584-1596 vertreten. Von den Schweizer Prägungen finden sich im Fund 4 Groschen Luzerns aus den Jahren 1562-1571 und 1598, 8 Groschen Zugs aus den Jahren 1599-1606, 2 Groschen von Sanct Gallen aus den J.1568 und 1572, 4 Groschen aus Zürich aus den Jahren 1555-1558 und 3 Groschen Schaffhausens aus den J.1561 und 1597.

Nach der geographischen Vertretung sind zahlenmäßig am stärksten die böhmischen Prägungen (78,328 %), dann folgen die Münzen des österreichischen Gebietes (7,121 %), die Schweizer Prägungen (6,501 %),die polnischen (2,477 %) und jene aus dem Elsaß (2,167 %); mit dem geringsten Anteil sind Pfalz-Zweibrücken (1,858 %) und Sachsen (1,548 %) vertreten. Den Anteil der böhmischen und der ausländischen Münzen im Fund veranschaulichten wir im beigefügten Diagramm.

Da Chýňava bereits lange vor der Verbergung des Fundes in der Erde existierte[120] und der Fund unweit eines Gehöftes entdeckt wurde,kann angenommen werden, daß die Barschaft höchstwahrscheinlich irgendjemand von den lokalen Einwohnern versteckt haben konnte,offenbar der Besitzer des Grundstückes, auf dem der Fund entdeckt wurde. Die Zusammensetzung der Nominalwerte und der zahlenmäßige Umfang des Fundes deuten darauf hin, daß den Fund im Boden ein durchschinttlich vermögender Mensch

verbarg, dessen konkrete soziale Stellung wir nicht genauer feststellen können.Die Struktur des Fundes ähnelt den meisten Funden von Münzen aus dem 16. und dem Beginn des 17. Jahrhunderts.[121]

Wir können die Zusammensetzung der Nominalwerte unserer Funde aus der zweiten Hälfte des 16. und dem Beginn des 17. Jahrhunderts in drei Kategorien gliedern: 1. wertvollste Münzen (Dukaten), und von den Silbermünzen Taler, ihre Vielfache und Teilwerte; 2. mittlere Nominalwerte: sie bestehen aus silbernen Standardprägungen (Prager Groschen und ausländische Münzen, die jedoch im Wert mit den Prager Groschen vergleichbar sind); niedrigste böhmische Nominalwerte (Weißgroschen und Kleingroschen, Weißpfennig und Kleinpfennig), und von den ausländischen jene,die in ihrem Wert den kleinen böhmischen Münzen entsprechen, vom 3Kreuzer abwärts.[123] Im Fund aus Chýňava vermissen wir Münzen der ersten Gruppe und die niedrigsten Nominalwerte böhmischer und ausländischer Kleinmünzen. Die wertvollsten Münzen im Fund sind die polnischen 6groschen, die eine Sondergruppe bilden. Wegen ihres wesentlich niedrigeren Gewichts und Feingehalts können wir sie nicht zu den wertvollsten Silbermünzen, Talern und ihren Teilwerten rechnen.[125] Andererseits übertreffen sie im Gewicht die zweite Münzkategorie, die silbernen Standardprägungen, beträchtlich; sie kommen ihnen in ihrer Größe nahe, und es ist daher nicht ausgeschlossen,daß sie im üblichen internen Geldverkehr für solche angesehen wurden.[126] Die silbernen Standardnominale, die Prager Groschen Wladislaws II., Ludwigs I.und Ferdinands I. waren aber in Gewicht und Feingehalt auch nicht einheitlich[127] und beteiligen sich an der Gesamtzahl der Fundmünzen mit 11,146 %. In die Gruppe der kleinen Münzen sollten die verbleibenden Münzen des Fundes aus Chýňava gehören. Die geeignetste Obergrenze für diese Kategorie wird durch das Gewicht und den Feingehalt des Weißgroschens bestimmt, welche Werte annähernd den 3Kreuzern anderer Länder entsprechen.[128] Der Fund aus Chýňava beweist, ebenso wie andere Funde, daß der Geldumlauf bei uns aus einem Gemisch der verschiedensten Münzsysteme bestand,[129]deren Gewichts- und Feingehaltsbasis sich vom geltenden System in Böhmen manchmal wesentlich unterscheidet. Im Fund aus Chýňava beweisen dies die sächsischen und niederösterreichischen Groschen und die Tiroler und elsässischen 3Kreuzer. In der Gruppe der Kleinmünzen haben die böhmischen Prägungen unbedingtes Übergewicht, die Weißgroschen Maximilians II. und die Weißgroschen und Kleingroschen Rudolfs II., die 67,182 % des Fundes repräsentieren. Die böhmischen Münzen bilden zusammen mit jenen ausländischen Münzen, die in die Kategorie der kleinen Münzen gehören, insgesamt 75,851 % des Fundes aus Chýňava. Wir können die Analyse mit der Feststellung beschließen, daß der Fund ein Geldkomplex von Münzen ist, die bei uns zu Beginn des 17.Jahrhunderts tatsächlich im Umlauf waren.

Jüngste böhmische Münze im Fund ist der Weißgroschen und der Kleingroschen Rudolfs II. aus dem J.1605. Jüngste ausländische Münzen sind zwei aus dem J.1606 in Zug gemünzte 3Kreuzer (Groschen) und ein 3Kreuzer aus Pfalz-Zweibrücken, der Johann II. (1604-1635) zugehört. Dieser 3Kreuzer hat keine Jahreszahl, und die Chronologie dieser Münzen ist bislang nicht bearbeitet. Wenn wir die historischen Ereignisse in Betracht ziehen, unter denen der Fund aus Chýňava höchstwahrscheinlich versteckt wurde, müssen wir annehmen, daß dieser 3Kreuzer-Typ vor dem J. 1611 geprägt wurde.

Der Zeitpunkt des Verbergens dieses Fundes ist im Zusammenhang mit den bedeutenden Ereignissen nach den J.1605/1606 zu suchen, die sich entweder in Chýňava selbst oder in der Umgebung davon abspielten. In Betracht kommt vor allem das Jahr 1611, als in Böhmen die Truppen das Passauer Bischofs Leopold eindrangen,[138] die am 11.Februar 1611 Beroun besetzten.[140] Ein Teil der Passauer Truppen setzte seinen Marsch nach Prag fort, ein Teil verblieb nicht ganz einen Monat in Beroun, wonach die Passauer Truppen nach dem Mißlingen der ganzen Expedition Böhmen verließen.[141] Die unweit von Beroun gelegene Ortschaft Chýňava und ihre Bewohner erlebten gewiß in diesen Wochen schwere Stunden, und wahrscheinlich verbarg damals der Besitzer des heutigen Fundes in der Erde seine Barschaft, die er dann nicht wiederum beheben konnte.

Übersetzt von A. Hubala

EDUARD ŠIMEK

ČESKÁ, MORAVSKÁ A SLEZSKÁ MINCE V CIZÍCH NÁLEZECH 16. - 19. STOLETÍ I. - RAKOUSKO

Jedním ze závěrů dosavadního studia otázek peněžního oběhu našich zemí v době předbělohorské i v údobích pozdějších bylo i konstatování nutnosti vzájemné konfrontace zjištěného stavu oběživa v zemích Koruny české, jak se obráží v bohatém nálezovém materiálu, se situací v širším měřítku středoevropském zvláště s ohledem na uplatnění domácí mince v peněžním oběhu jiných geografických oblastí,jejichž ražby byly trvalou součástí peněžního oběhu v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Publikovaný souhrn zpráv o českých,moravských a slezských mincích v nálezech rakouských (alpských) zemí by měl být počátkem soustavnějšího sledování daného problému, vyústující v celkové kvantitativní a kvalitativní zhodnocení jejich podílu na tvorbě nálezů mincí, jako jednoho z dokladů užití mince určité provenience v platebním styku. Jeho vypracování vychází z publikovaných popisů nálezů zhruba od 80. let 19. století do poloviny 70. let 20. století, které předložili rakouští badatelé v základních rakouských numismatických periodikách (Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien I-XI,Wien 1883-1918; Mitteilungen des Clubs der Münz- u. Medaillenfreunde I-XV, Wien 1890-1904; Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde I-XIV, Wien 1905-1918; Mitteilungen der numismatischen Gesellschaft in Wien, Wien 1919-1946; Mitteilungen der Österreichischen numismatischen Gesellschaft, Wien 1947-1975) a ve speciálním oddílu nálezů mincí ve Fundberichte aus Österreich - I-XIV Wien (1930-1975). Z tohoto výčtu je zřejmé, že nezahrnuje veškeré odkryté nálezy a v budoucnosti se publikovaný soubor dočká jistě dalšího doplnění, jak o nálezy odkryté během 19.století, tak o nálezy, jejichž popisy byly publikovány v některých regionálních časopisech a publikacích.

Soupis obsahuje 261 popisů nálezů mincí,jejichž součástí byly české, moravské a slezské mince, o celkovém počtu více než 150 000 zlatých, stříbrných a měděných mincí. Mince z vládních, knížecích, biskupských,

Numismatický sborník 15, Praha 1979

rodových a městských mincoven ze zemí Koruny české se podílejí na tomto množství zhruba 14 %, tj.21500 kusy.Nejpočetněji jsou zastoupeny vládní ražby z českých vládních mincoven v Praze, Kutné Hoře, Jáchymově a v Budějovicích, následují mince z vládních mincoven slezských, lehnicko břežského knížectví a olomouckého biskupství, které dohromady tvoří zhruba 85 % všech ražeb z našich zemí ve sledovaných rakouských nálezech. Přitom je nutné upozornit na možnosti všestranného detailnějšího porovnání podílu mincí určité provenience, jak územní, tak mincovní, a sledování jeho souvislostí s vlastním objemem ražby mince v souladu se známým Thordemanovýn zákonem. Zde si pozornosti zaslouží zjištěný podíl jednotlivých nominálů na tvorbě peněžních hotovostí. Jde převážně o mince drobné, jejichž shromáždění bylo dáno ekonomickými možnostmi vlastníka v souladu s jeho účastí na peněžní směně, především v rámci místního trhu. Lze tak konstatovat podstatnou shodu mezi našimi a rakouskými nálezy, které je možné z větší části označit za peněžní hotovosti nižších a středních společenských vrstev. Nejčastěji ukrývanými českými vládními mincemi byly v nálezech 16. století pražské groše krále Vladislava, v pozdějších nálezech 3krejcary Ferdinanda II., Ferdinanda III. a Leopolda I. a konečně pro 18. a 19.století se nejčastěji ukrývanou mincí staly 20krejcary počínaje ražbami Marie Terezie a konče ražbami Ferdinanda V. Pozornosti si zaslouží i rozdílný výskyt zlatých a tolarových ražeb. V tomto ohledu nad jiné vyniká doba Rudolfa II. a jeho předchůdců, zatímco v nálezech datovaných do 17. a 18. století, kromě jeho závěru, z něhož je zachován značný počet tolarů Františka II., se tolarové a dukátové ražby téměř nevyskytují.

Pozornosti si zaslouží i časové a teritoriální rozložení sledovaných nálezů. Většina z nich (115) byla uložena během 17. století, zvláště v jeho 1. polovině. Z ostatních údobí vyniká počtem nálezů sklonek 18. a počátek 19. století, kdy došlo k častému ukrývání měděných ražeb. Pokud jde o jednotlivé rakouské země, jsou svými nálezy nejčastěji zastoupeny Dolní Rakousy (156 nálezů). Dále následují Horní Rakousy (55 nálezů), Štýrsko (19 nálezů), Burgavsko (17 nálezů),Salzburg (5 nálezů), Korutany (5 nálezů) a Tyroly (4 nálezy).

Soupis je zpracován podle zásad soupisu Nálezů mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Praha 1953). Použité zkratky označují: O: rok odkrytí nálezu; U: doba uložení nálezu; Ol: celkový počet popsaných kusů; P: citace literatury (zde uváděné zkratky odpovídají shora uvedeným excerpovaným časopisům: FÖ = Fundberichte aus Österreich; Mitteilungen NGW = Mitteilungen der numismatischen Gesellschaft in Wien; MNGW = Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien; MÖNG = Mitteilungen der Österreichischen numismatischen Gesellschaft). Zeměpisné zařaze-

ní jednotlivých lokalit podle správního členění Rakouska odpovídá jejich určení v citovaných nálezových zprávách.

V Praze dne 15. prosince 1976

České, moravské a slezské mince v rakouských nálezech 16.-19.století -

Doba uložení nálezu		1501 - 20	1521 - 40	1541 - 60	1561 - 80	1581 - 00	1601 - 20	1621 - 40	1641 - 60
Počet nálezů	(1)	11	19	9	6	7	34	22	16
Počet mincí	(2)	5162	20846	10999	2597	1980	24302	18121	12507
Čechy	1	11	16	9	6	7	24	19	11
	2	326	478	388	63	320	1310	259	1105
Eggenberkové	1								2
	2								4
Šlikové	1							1	3
	2							1	65
Valdštejn	1							3	4
	2							8	77
Morava	1						2	11	8
	2						2	259	285
Olomouc - bisk.	1						9	3	3
	2						32	57	4
Slezsko	1		1	2	2		10	7	11
	2		1	27	53		23	217	907
Lehnice - Břeh	1						17	2	3
	2						200	107	3
Münsterberg	1		2		1		15	5	2
- Olešnice	2		3		1		168	99	3
Württemberg	1								
- Olešnice	2								
Krnov	1				1	1	17	4	
	2				1	1	132	91	
Opava	1						14	4	2
	2						164	84	6
Těšín	1						19	3	
	2						121	20	
Nisa - Vratislav, bisk.	1						9	3	
	2						40	31	
Kladsko	1	2	8	2	1				
	2	5	30	9	1				
Cheb - město	1		3	1				1	
	2		3	3				x	
Opava - město	1			1					
	2			1					
Svídnice-město	1		1	1			7	3	
	2		1	1			53	13	

Celkový početní přehled

1661 - 80	1681 - 00	1701 - 20	1721 - 40	1741 - 60	1761 - 80	1781 - 00	1801 - 20	1821 - 40	1841 - 60	Celkem
21	22	12	7	2	10	30	14	9	10	261
5020	14898	6219	6994	235	823	10563	3468	1274	5950	151958
14	16	12	7	2	9	26	13	9	10	203
534	1457	194	431	4	101	575	260	116	449	8370
1	5		2							8
1	7		2							20
5	4	1	1							15
14	47	5	4							136
6	4	1								18
20	57	8								170
10	9	8	1							49
165	299	27	12							949
12	17	8	6	1	2	13			3	77
105	526	85	194	5	4	52			5	1069
20	20	11	6	2	6	15	2		2	117
763	1996	1785	1219	17	40	533	7		7	7588
18	19	8	5	2	4	15	3		2	98
258	748	77	845	14	11	274	5		3	2545
1	2									28
1	6									281
4	8	10	4	1	3	13	1			44
6	125	287	75	1	6	51	3			554
	1	1								25
	4	1								230
1	4	2	1							28
2	13	2	1							272
1	3									26
9	6									156
	10	6	2	2	2	9	1		1	45
	54	73	6	2	5	50	1		2	264
										13
										45
										5
										6
										1
										1
1										13
1										69

Pokračování tabulky

Doba uložení nálezu	1501 - 20	1521 - 40	1541 - 60	1561 - 80	1581 - 00	1601 - 20	1621 - 40	1641 - 60
Vratislav 1				2			2	1
- město 2				2			3	1
Zhořelec 1			1					
- město 2			1					

1661 - 80	1681 - 00	1701 - 20	1721 - 40	1741 - 60	1761 - 80	1781 - 00	1801 - 20	1821 - 40	1841 - 60	Celkem
Vratislav										5
- město										6
Zhořelec										1
- město										1

1 G a r s a m K a m p, o. Horn, Dolní Rakousy
O : 1942 U: okolo 1500
Ol: 1074 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (17-1,61%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (15); bílý peníz (2)
P : F. Wieser, FÖ 4, str. 100-101; B. Koch, tamtéž, str. 101

2 N a a r n i m M a c h l a n d e, o. Perg, Horní Rakousy
O : 1963 U: okolo 1500
Ol: 139 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (38-27,33%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (38)
P : B. Koch, R. Thanner, FÖ 8, str. 265

3 T h o m a s b e r g, o. Wiener-Neustadt, Dolní Rakousy
O : 1933 U: okolo 1500
Ol: 3 zl. + 457 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (4-0,86%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (4)
P : E. Holzmair, F. Wieser, FÖ 1, str. 261-262

4 Z i s t e r s d o r f, o. Gänserndorf, Dolní Rakousy
O : 1941 U: okolo 1500
Ol: 441 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (4-0,90%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (4)
P: F. Wieser, FÖ 4, str. 98-99

5 K l o s t e r n e u b u r g, o. Tulln, Dolní Rakousy
O : 1936 U: po 1500
Ol: 49 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (18-36,73%): V á c l a v I V. (1378-1419), *Kutná Hora*, pražský groš (1). - V l a d i s l a v I I.(1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (17)
P : F. Dworschak, FÖ 2, str. 191

6 M a r i a A n z b a c h, o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1958 U: po 1500
Ol: 702 stř. mincí (část nálezu) - z toho:
Č e c h y (49-6,98%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (49)
P : B. Koch, H. Walter, FÖ 7, str. 223

7 N i e d e r g r ü n b a c h, o. Krems a.d. Donau, Dolní Rakousy
O : 1970 U: po 1515
Ol: 1029 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (119-11,56%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (117); bílý peníz (2)

Kladsko (2-0,19%):Oldřich z Hardeku(1500-22), haléř 1512 (2)

P : G. Dembski, H. Jungwirth, FÖ 9, str. 341-342

8 Steinbach (Gamlitz), o. Leibnitz, Štýrsko

O : 1936 U: okolo 1515

Ol: 382 stř. mincí - z toho:

Čechy (4-1,04%): husitský haléř (1). - Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (3)

P : M. Grubinger, FÖ 3, str. 214-215

9 Dörfl (Bischofstetten), o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1949 U: okolo 1520

Ol: 123 stř. mincí - z toho:

Čechy (4-3,25%): Vladislav II. (1471-1516),*Kutná Hora*, pražský groš (4)

P : F. Hutter, B. Koch, FÖ 5, str. 172-173

10 Weissenkirchen a. d.Perschling, o.St.Pölten, Dolní Rakousy

O : 1960 U: po 1520

Ol: 409 stř. mincí - z toho:

Čechy (63-15,47%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (63)

Kladsko (3-0,73%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1511 (1), 1512 (1), 1513 (1)

P : E. Holzmair, FÖ 7, str. 231-232 (v přehledné tabulce na str. 205 uvedeno 407 kusů)

11 Steinbach (Gamlitz), o. Leibnitz, Štýrsko

O : 1936 U: po 1520

Ol: 354 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

Čechy (6-1,69%): husitství, haléř (1).- Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (5)

P : M. Grubinger, FÖ 2, str. 191-192

12 Matzleinsdorf, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1955 U: po 1522

Ol: 782 stř. mincí - z toho:

Čechy (150-19,18%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (150)

P : B. Koch, FÖ 5, str. 200-201

13 Gottsdorf (Plank am Kamp), Dolní Rakousy

O : 1914 U: po 1523

Ol: 442 stř. mincí - z toho:

Čechy (99-22,39%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (17); bílý peníz (62); malý peníz (7). - Ludvík (1516-26), bílý peníz (13)

Kladsko (1-0,22%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (1)

P : F. Dworschak, MNGW IX, 1914, č. 373, str. 242-244

14 Traismauer, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1974 U: po 1523

Ol: 395 stř. mincí - z toho:

Čechy (2-0,50%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1); bílý peníz (1)

Kladsko (1-0,25%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (1)

P : H. Jungwirth, FÖ 14, str. 267-268

15 Kirchberg a.d. Pielach, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1964 U: po 1525

Ol: 1394 stř. mincí - z toho:

Čechy (12-0,86%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (9); bílý peníz (3)

Cheb - město (1-0,07%): fenik (1)

Kladsko (14-1,00%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1511 (7), 1512 (3), 1513 (2), ? (2)

P : H. Jungwirth, B. Koch, FÖ 8, str. 236-238

16 Kohfidisch, o. Oberwart, Burgavsko

O : 1931 U: po 1525

Ol: 29 stř. mincí - z toho:

Čechy (5-17,24%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (5)

P : A. Loehr, F. Wieser, FÖ 1, str. 148

17 Schauka, o. Güssing, Burgavsko

O : 1926 U: okolo 1526

Ol: 4661 stř. mincí - z toho:

Čechy (44-0,94%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (44)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XVI, č. 4-6, str. 12-14

18 Eichgraben, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1965 U: po 1526

Ol: 478 stř. mincí - z toho:

Čechy (6-1,25%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (6)

P : H. Jungwirth, FÖ 8, str. 233-234

19 Jaunstein (Globasnitz), o. Völkermarkt, Korutany

O : 1973 U: po 1527

Ol: 315 stř. mincí - z toho:

Čechy (1-0,31%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
Kladsko (2-0,65%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (2)
P : I.U. Rauber - Zimmer, FÖ 13, str. 195-196

20 Grossrassberg (Maria Anzbach), o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1974 U: po 1529
Ol: 116 stř. mincí - z toho:
Kladsko (1-0,86%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (1)
P : H. Jungwirth, FÖ 13, str. 199-200

21 Mattersburg, o. Mattersburg, Burgavsko
O : 1958 U: po 1529
Ol: 1 zl. + 2337 stř. mincí - z toho:
Čechy (3-0,12%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (3)
Münsterberg-Olešnice (1-0,04%): Karel I. (1498-1536), dukát 1522 (1)
Svídnice - město (1-0,04%): 1/2groš 1526 (1)
P : B. Koch, A. Ohrenberger, FÖ 7, str. 208-210

22 Schildberg (Böheimkirchen), o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1973 U: po 1529 (1629)
Ol: 257 stř. mincí - z toho:
Čechy (81-31,51%): Jiří z Poděbrad (1458-71), *Kutná Hora*, pražský groš (2). - Vladislav II.(1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (79)
P : G. Dembski, FÖ 12, str. 207-208

23 Unter-Wölbling (Herzogenburg), o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1937 U: po 1529
Ol: 792 stř. mincí - z toho:
Čechy (58-7,32%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (26); bílý peníz (26). - Ludvík (1516-26), *Kutná Hora*, bílý peníz (6)
Kladsko (7-0,88%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1511 (1), 1512 (5), 1513 (1)
P : F. Dworschak, FÖ 2, str. 302-304

24 Thaya, o. Waidhofen a.d. Thaya, Dolní Rakousy
O : 1960 U: po 1530
Ol: 117 stř. mincí - z toho:

Čechy (11-9,40%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, bílý peníz dvoustranný (2); jednostranný (8). - Ludvík (1516-26), bílý peníz (1)
Cheb - město (2-1,70%): haléř b.l. 15.stol. (2)
P : H. Jungwirth, FÖ 13, str. 202-203

25 Frantschach-St. Gertraud, o. Wolfsberg,Korutany
O : 1961 U: po 1534
Ol: 655 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-0,15%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
P : L. Springschitz, Carinthia I, 153, 1963, str. 435; G.Probszt, L. Springschitz, FÖ 8, str. 227-228

26 Enzersdorf a. d. Fischa, o. Bruck a.d. Leitha, Dolní Rakousy
O : 1975 U: po 1535
Ol: 3063 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-0,03%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
P : H. Jungwirth, K. Schulz, FÖ 14, str. 244-246

27 Werfen, o. St. Johann im Pongau, Salzburg
O : 1969 U: po 1535
Ol: 771 zl. + 249 stř. mincí - z toho:
Münsterberg (2-0,19%): Albrecht (+1511) a Karel (+1536),*Rychleby*,dukát 1510 (1).-Karel (+1536), *Rychleby*, dukát 1516 (1)
P : H. Jungwirth, B. Koch, FÖ 9, str. 350-354

28 Gulling (Nöchling), o. Melk, Dolní Rakousy
O : 1948 U: po 1538
Ol: 2313 stř. mincí - z toho
Čechy (3-0,12%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (2); peníz (?) (1)
Kladsko (3-0,12%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1511 (1), 1512 (2)
P : E. Holzmair, B. Koch, FÖ 5, str. 173-175

29 Oberweiden, o. Gänserndorf, Dolní Rakousy
O : 1927 U: okolo 1540
Ol: 35 zl. + 681 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-0,13%): Ferdinand I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XVI, č. 7-9, str. 19-20

30 Wallensham (Brunnenthal), o. Schärding, Horní Rakousy
O : 1910 U: po 1540

Ol: 963 stř. mincí - z toho:
Slezsko (1-0,10%): Ferdinand I. (1526-1564), *Vratislav*, peníz 1540 (1)
Kladsko (1-0,10%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (1)
Čechy; Cheb - město - ražby nejsou blíže popsány
P : F. Dworschak, FÖ 1, str. 209-210

31 Bruck a. d. Leitha, Dolní Rakousy
O : 1953 U: po 1541
Ol: 13 zl. + 26 stř. mincí - z toho:
Čechy (7-17,94%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (5). - Ferdinand I. (1526 - 64), *Kutná Hora*, pražský groš (2)
P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 194-195

32 Raasdorf, o. Floridsdorf - Umgebung, Dolní Rakousy
O : 1936 U: po 1541
Ol: 136 stř. mincí - z toho:
Čechy (26-19,11%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš, (18). - Ferdinand I.(1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš b.l. (3), 1536 (1), 1537 (2), 1540 (1), ? (1)
P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 193

33 Mürfelndorf, o. Melk, Dolní Rakousy
O : 1951 U: po 1544
Ol: 6769 stř. mincí - z toho:
Čechy (194-2,86%): haléř se lvem (1). - Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (10);peníz (143).- Ludvík (1516-26), *Kutná Hora*,peníz (37). - Ferdinand I. (1526-64), *Kutná Hora*, peníz (2) haléř 1534(1)
Slezsko (23-0,33%): Ferdinand I. (1526-64), *Vratislav*, peníz 1540 (9), 1541 (13), ? (1)
Opava - město (1-0,01%): haléř b.l. (1)
Svídnice - město (1-0,01%): 1/2 groš 1526 (1)
Zhořelec - město (1-0,01%): haléř b.l. (1)
Cheb - město (3-0,04%): fenik (2); haléř (1)
Kladsko (8-0,11%): 15. stol. - haléř (1).-Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1511 (1), 1512 (1), ? (5)
P: B. Koch, FÖ 5, str. 202-207

34 Mank, o. Melk, Dolní Rakousy
O : 1966 U: po 1546
Ol: 606 stř. mincí - z toho:

Čechy (5-0,82%): Ferdinand I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1534(1), 1536(1), 1543(1); *Jáchymov*, tolar b.l. (1); 1/2tolar b.l. (1)
P : E. Holzmair, FÖ 9, str. 50-52

35 Ruprechtshofen, o. Melk, Dolní Rakousy
O : 1964 U: okolo pol. 16. stol.
Ol: 2232 stř. mincí - z toho:
Čechy (140-6,23%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (130). - Ferdinand I.(1526-64), *Kutná Hora*, tolar 1543 (1); pražský groš b.l. (1), 1536 (1), 1537(1), 1539(2), 1540(1), 1541(1), 1544(1); *Jáchymov*, tolar b.l. (1)
Slezsko (4-0,17%): Ferdinand I. (1526-64),*Vratislav*, peníz 1540(1), 1541(3)
Kladsko (1-0,04%): Oldřich z Hardeku (1500-22), haléř 1512 (1)
P : E. Holzmair, F. Hutter, H. Jungwirth, FÖ 8, str. 243-244

36 Gschaid bei Birkfeld, o. Weiz, Štýrsko
O : 1966 U: okolo pol. 16. stol.
Ol: 229 stř. mincí - z toho:
Čechy (4-1,74%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (2). - Ferdinand I. (1526-64), *Jáchymov*, tolar 1544 (1); 1/2tolar b.l. (1)
P : P.W. Roth, FÖ 9, str. 62-63

37 Purbach, o. Eisenstadt, Burgavsko
O : 1928/29 U: okolo pol. 16. stol.
Ol: 12 stř. mincí (část nálezu) - z toho:
Čechy (9-75,00%): Václav IV. (1378-1419), *Kutná Hora*, pražský groš (1). - Vladislav II.(1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (6). - Ferdinand I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš b.l. (1), 1542 (1)
P : A. Loehr, FÖ 1, str. 30

38 Kreuzen, o. Perg, Horní Rakousy
O : 1969 U: po 1551
Ol: 970 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-0,10%): Ferdinand I. (1526-64),*Jáchymov*, tolar 1549 (1)
P : A. Marks, FÖ 9, str. 242-243

39 Pöchlarn, o. Melk, Dolní Rakousy
O : 1960 U: po 1560
Ol: 6 stř. mincí - z toho:
Čechy (2-33,33%): Vladislav II. (1471-1516),

Kutná Hora, pražský groš (1). - L u d v í k (1516-26), *Kutná Hora*, pražský groš (1)

P : E. Holzmair, FÖ 7, str. 227

40 H a c k s t o c k b e i F r e i s t a d t, Horní Rakousy

O : ? U: po 1563

Ol: 1502 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (6-0,39%): L u d v í k (1516-26), *Kutná Hora*, peníz bílý (1). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *?*,tolar 1558(1), 1561(1); 1/2 tolar 1558(1); 2krejcar 1563(1); bílý peníz (1)

S l e z s k o (47-3,12%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav*, peníz (46); haléř (1)

P : R.M., MNGW XI, 1918, č. 416, str. 19

41 P u c h b e r g a m S c h n e e b e r g, o. Neunkirchen, Dolní Rakousy

O : 1945 U: po 1564

Ol: 794 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-0,12%): F e r d i n a n d I. (1526-64), bílý peníz b.l. (1)

S l e z s k o (6-0,75%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1561(2), 1563(3), 1564(1)

K l a d s k o (1-0,12%): O l d ř i c h z H a r d e k u (1500-22), haléř 1512(1)

K r n o v (1-0,12%): Jiří Fridrich (1543-1603),krejcar 1562(1)

P : F. Kolarik, FÖ 4, str. 111-112

42 K l o s t e r n e u b u r g, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1928/29 U: po 1570

Ol: 59 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (32-54,23%): V á c l a v I I. (1278-1305), *Kutná Hora*, pražský groš (1). - V l a d i s l a v I I.(1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (17). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš b.l. (6), 1531(1), 1539(2),1542 (2), ? (3)

P : F. Wieser, FÖ 1, str. 30

43 W i e n X I I - Meidlinger Friedhof, Dolní Rakousy

O : 1892 U: po 1574

Ol: 93 zl. + 4 stř. mince - z toho:

Č e c h y (1-1,03%): M a x m i l i a n I I. (1564-76),*Praha*, dukát 1569(1)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (4-4,12%): J á c h y m, J i n d ř i c h I I., J a n a J i ř í (1536-51), *Rychleby*, dukát 1538(1). - J a n (+1565), *Rychleby*,dukát 1556 (1). - J i n d ř i c h I I I. a K a r e l I I. (1548-87), *Rychleby*, dukát 1567(1), 1568(1)

V r a t i s l a v - město (1-1,03%): dukát 1544(1)

P : C. Schalk, Mitteilungen des Clubs der Münz- und Medaillen Freunde in Wien IV, 1893, str. 394-397

44 U n t e r g r u b b e i G ö l l e r s d o r f, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1924 U: okolo 1575

Ol: 47 stř. mincí (tolary) - z toho:

Č e c h y (5-10,63%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Praha*, tolar 1558(1); *Jáchymov*, tolar 1558(2), 1561(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, 60krejcar 1568(1)

V r a t i s l a v - město (1-2,12%): tolar 1544(1)

P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XV, č. 73-74, str. 283

45 R e g a u, o. Vöcklabruck, Horní Rakousy

O : 1957 U: okolo 1580

Ol: 98 stř. mincí (tolary-60krejcary) - z toho:

Č e c h y (18-18,36%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Praha*, 60krejcar 1562(1), 1563(2); *Jáchymov*, 60krejcar 1562(1), 1563 (1), 1564(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, 60 krejcar 1568(3); *Kutná Hora*, 60krejcar 1565(1), 1566(2), 1569 (1), 1572(1), 1573(1); *Jáchymov*, 60krejcar 1569(2), 1571(1)

P : A. Marks, FÖ 7, str. 247; týž, JbOÖMV 103, 1958, str. 23

46 O b e r s t i n k e n b r u n n, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1966 U: okolo 1582

Ol: 112 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (9-8,03%): V l a d i s l a v I I.(1471-1516),*Kutná Hora*, pražský groš (1). - F e r d i n a n d I.(1526-64),*Kutná Hora*, tolar 1551 (1); pražský groš (1).- M a x m i l i a n I I. (1564-76),*Praha*, 2krejcar 1568(1); *Budějovice*, 2krejcar 1571(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1580(1); *Jáchymov*, tolar 1580(1); *Budějovice*, tolar b.l. (1); 1/4tolar 1580(1)

P : E. Holzmair, FÖ 9, str. 55-56

47 G u m p o l d s k i r c h e n, o. Mödling, Dolní Rakousy

O : 1908 (?) U: po 1590

Ol: 36 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (4-11,11%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (3).- M a x m i l i a n I I. (1564--76), *Kutná Hora*, krejcar 1572(1)

P : K. Widter, Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde in Wien VI, 1910, str. 86

48 S c h e i f l i n g, o. Murau, Štýrsko

O : 1936 U: po 1590

Ol: 414 zl. mincí - z toho:
Č e c h y (4-0,96%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Praha*, dukát 1584(2), 1588(1), 1590(1)
K r n o v (1-0,24%): J i ř í F r i d r i c h (1543-1603), dukát 1588(1)
P : M. G r u b i n g e r, MÖNG V (XX), 1947, str. 17, 38,79; srv. též M. Grubinger, A. Loehr, W. Semetkowski, FÖ 2, str.193 (zde uveden počet 340 zl. mincí)

49 Z a i n g r u b b e i G a r s, Dolní Rakousy
O : 1906 U: po 1594 (1596)
Ol: 1034 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (284-27,46%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (8); peníz (72).- L u d v í k (1516-26), *Kutná Hora*, peníz (13). - F e r d i n a n d I. (1526-64), pražský groš 1543(1), ?(4); peníz 1561(2), 1562(9), 1563 (9), 1564(4), b.l. (62). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), 2krejcar 1565(1), 1568(1), 1570(1); krejcar 1571(1),1572(1); peníz 1565(11), 1566(2), 1567(2), 1568(6), 1569(4), 1570(4), 1571(2), 1572(1), 1573(4), 1574(2), 1575(1), 1576(5), 1577 (4), ?(13). - R u d o l f I I (1576-1612), peníz 1578(2), 1579(3), 1580(2), 1581(1), 1582(2), 1583(2), 1584(3), 1585 (3), 1586(1), 1587(3), 1588(1), 1589(1), 1590(1), 1591(1), 1592(2), 1594(1), ?(4). - Neurčeno (2).
P : R. Münsterberg, MNGW VII, 1907, č. 293, str. 261-263

50 L a a a.d. T h a y a, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1970 U: po 1595
Ol: 54 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (1-1,85%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
P : H. Jungwirth, E. Neumann, FÖ 9, str. 338-339

51 K r u m m n u s s b a u m a. d. D o n a u, o.Melk, Dolní Rakousy
O : 1899 U: po 1596
Ol: 54 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (8-14,81%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (5). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1540(1), ?(2)
P : V.V. Renner, Die Münzpatente vom 6. November 1621, 18.September 1635 und 17. Mai 1637 und die Münzfunde vom Krummnussbaum und Gratzen, Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde XI, 1915, str. 61-64,49-52,73-76

52 W i e n - Dietrichgasse, Dolní Rakousy
O : ? U: po 1598

Ol: 276 stř. mincí (tolary a drobná mince) - z toho:
Č e c h y (9-3,26%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (8). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1542(1)
P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XVI, č. 7-9, str. 21

53 M ö r b i s c h a m S e e, o. Eisenstadt-Land, Burgavsko
O : 1953 U: poč. 17. stol.
Ol: 31 zl. mincí - z toho:
Č e c h y (1-3,22%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Praha*, dukát 1585(1)
P : E. Holzmair, R. Göbl, FÖ 5, str. 190

54 U n t e r - G r u b, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy
O : 1961 U: po 1602
Ol: 9879 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (1053-10,66%): J i ř í P o d ě b r a d s k ý (1457-71), pražský groš (2). - V l a d i s l a v I I. (1471-1516), pražský groš (357). - L u d v í k (1516-26), pražský groš(2).- F e r d i n a n d I. (1526-64), *Praha*, 2krejcar 1561(1),1562 (8), 1563(14), 1564(6); *Kutná Hora*, tolar 1559(1); 60krejcar 1563(1); pražský groš 1533(3), 1534(4), 1535(2), 1536(5),1537 (4), 1538(3), 1539(5), 1540(5), 1542(6), 1543(3),1544(8),1545 (1), 1546(5), b.l. (30), ?(21); *Jáchymov*, 2krejcar 1563(14), 1564(28)- M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1565(7), 1566(17), 1567(1), 1568(17), 1569(9), 1570(13), 1571 (3); *Kutná Hora*, 1/4tolar 1576(2); *Jáchymov*, 60krejcar 1566 (1); 10krejcar 1568(1); 2krejcar 1565(44), 1566(34),1567(29), 1568(35), 1569(31), 1570(26), 1571(47), 1572(15), 1573(9);*Budějovice*, 2krejcar 1570(41), 1571(64), 1572(30), ?(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *Praha*, tolar 1593(1); *Kutná Hora*, tolar 1581(1), 1582(1), 1586(1), 1588(2), 1591(1), 1593(2), 1594(1), 1597(1), 1598(1), 1601(1); 1/2tolar 1592(1);1/4tolar 1580(1); *Jáchymov*, tolar 1584(1), 1590(1); bílý groš 1585(1); *Budějovice*, malý groš 1584(1).
S l e z s k o (11-0,11%): F e r d i n a n d I.(1526-64),*Vratislav*, 2krejcar 1562(2), 1563(9)
V r a t i s l a v - město (2-0,02%): groš b.l. (2)
P : E. Holzmair, W. Seligo, FÖ 8, str. 250-256

55 A n d r i a n - okolí, Tyroly
O : 1887 U: po 1604
Ol: 10 zl. + 11 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (1-4,76%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Praha*, dukát 1594(1)

P : A. Busson, MNGW I, 1887, č. 53, str. 222-223

56 G e r a s d o r f, o. Wien XXI, Dolní Rakousy

O : 1942 U: po 1605

Ol: 244 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (7-2,86%): F e r d i n a n d I.(1526-64), *Praha*, 2krejcar 1564(1); *Jáchymov*, 2krejcar 1564(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Jáchymov*, 2krejcar 1565(1), 1567(1), 1572(1), 1588(!) (2)

P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 101-102

57 U t i s s e n b a c h, o. Zwettl, Dolní Rakousy

O : 1899 U: po 1605

Ol: asi 340, popsáno 308 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (13-4,22%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *?*, 2krejcar 1562(1), 1563(1), 1564(2). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *?*, 2krejcar 1565(1), 1567(1), 1570(4),1571(2),1572 (1)

P : B. Hammer, MNGW IV, 1899, č. 197, str. 427-428 (pozn:2krejcary 1571 a 1572 jsou určeny jako ražby moravské)

58 D o l n í R a k o u s y - severně od Dunaje (?)

O : 1950 U: 2. desetiletí 17. stol.

Ol: 436 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (21-4,81%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (10). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Jáchymov*, 2krejcar 1563(1), 1564(2). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*(?), 2krejcar 1569(1); *Jáchymov*,2krejcar 1566(3), 1569(1), 1571(1); *Budějovice*, 2krejcar 1570(1), 1571 (1)

S l e z s k o (1-0,22%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, 2krejcar 1563(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-0,22%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1606(1)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (3-0,68%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1612(3)

K r n o v (3-0,68%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1610 (1), 1611(1), 1612(1)

T ě š í n (3-0,68%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3groš 1597(1); 3krejcar 1607(1), 1608(1)

P : F. Berg, FÖ 5, str. 216-218

59 F r a u e n h o f e n, o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1967 U: po 1612

Ol: 1121 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (4-0,35%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516),

Kutná Hora, bílý peníz (2). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Jáchymov*, 2krejcar 1565(1); *Budějovice*, krejcar 1571(1)

S l e z s k o (1-0,09%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1563(1)

K r n o v (2-0,18%): J i ř í F r i d r i c h (1543-1603), krejcar 1564(1). - J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1610(1)

T ě š í n (1-0,09%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1608(1)

S v í d n i c e - město (3-0,27%): 1/2groš b.l.(3)

P : B. Koch, FÖ 9, str. 101-103

60 K l e i n - H a d e r s d o r f (Poysdorf), o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1612

Ol: 11 stř. mincí (tolary) - z toho:

Č e c h y (1-9,09%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1586(1)

P : V. Kudernatsch, FÖ 2, str. 59

61 S t. P ö l t e n, Dolní Rakousy

O : 1954 U: po 1613 (1618)?

Ol: 624 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (84-13,46%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (49). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1536(1), 1538(1), 1540(2), 1541 (1), 1542(1), 1543(2), b.l.(1), ?(2); jednostr. peníz (2);*Jáchymov*, 2krejcar 1564(1). - M a x m i l i a n I I.(1564-76), *Praha*, 2krejcar 1565(1); *Jáchymov*, 2krejcar 1565(4), 1566(1), 1567(1), 1568(1), 1569(3), 1571(1); *Budějovice*, 2krejcar 1570 (3), 1571(1), 1572(3); krejcar 1571(2)

S l e z s k o (2-0,32%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, 2krejcar 1563(1). - M a x m i l i a n I I.(1564-76), *Vratislav*, krejcar 1567(1)

T ě š í n (1-0,16%): B e d ř i c h K a z i m í r (1563-71), krejcar 1570(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 209-211

62 G r a z - W e t z e l s d o r f, Štýrsko

O : 1951 U: po 1613

Ol: 205 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (1-0,48%): M a x m i l i a n I I. (1564-76),*Jáchymov*, 2krejcar (1)

S l e z s k o (2-0,97%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Vratislav*, haléř b.l. (1). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav*, krejcar 1563(1)

Lehnice - Břeh (2-0,97%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1605(1), 1606(1)
Těšín (1-0,48%): Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1604(1)

P : M. Grubinger, MÖNG VII (1952), str. 109 an; týž, FÖ 5, str. 224-225

63 Winzendorf - Muthmannsdorf, o.Wiener Neustadt, Dolní Rakousy

O : 1970 U: po 1614

Ol: 210 stř. mincí - z toho:
Slezsko (2-0,95%): Ferdinand I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1563(2)
Svídnice - město (1-0,47%): 1/2groš 1525 (?,1)

P : G. Gerhartl, H. Jungwirth, FÖ 9, str. 345-346

64 Poysdorf, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1933 U: okolo 1615

Ol: 3 zl. + 6 stř. mincí - z toho:
Čechy (3-33,33%): Rudolf II. (1576-1612),*Kutná Hora*, tolar 1598(1), 1600(1). - Matyáš (1612-19), 1/2tolar 1615(1)
Krnov (1-11,11%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1619(1)

P : F. Thiel, FÖ 1, str. 262

65 Baumgarten, Burgavsko

O : 1927 U: po 1616

Ol: 716 stř. mincí - z toho:
Čechy (2-0,27%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, bílý peníz (1). - Maxmilian II. (1564-76), *Kutná Hora*, bílý peníz 1575(1)
Lehnice - Břeh (3-0,41%):Fridrich II.(1488-1547), 3krejcar 1543(2), 1544(1)
Svídnice - město (20-2,79%):1/2groš 1519(1),1521(2), 1522(1), 1524(2), 1526(8), ?(6)

P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XVI, č. 10-12, str. 30

66 Rastenberg (Rastenfeld), o. Krems, Dolní Rakousy

O : 1931 U: po 1616

Ol: 61 stř. mincí - z toho:
Krnov (1-1,63%): Jan Jiří (1606-21),3krejcar 1616(1)
Těšín (1-1,63%): Adam Václav (1579-1617), 3groš 1597(1)

P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 148-149

67 Thürneustift (Stiefern), o. Krems, Dolní Rakousy

O : 1943 U: po 1616

Ol: 3090 stř. mincí - z toho:
Čechy (58-1,87%): Vladislav II.(1471-1516),*Kutná Hora*, pražský groš (21). - Ferdinand I.(1526-64), *Praha*, 2krejcar 1563(1); *Kutná Hora*, pražský groš b.l. (2), 1542(1), 1546(1), ?(5); *Jáchymov*, 2krejcar 1563(2), 1564(1). - Maxmilian II. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1566(3), 156.(1); *Kutná Hora*, tolar 1576(1);*Jáchymov*,2krejcar 1565(1), 1566(1), 1567(2), 1568(1), 1569(1), 1571(5), 1572(2), 157.(1); *Budějovice* 2krejcar 1570(1), 1571(3), 157.(1)
Olomouc - bisk. (1-0,03%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1611 (?,1)
Lehnice - Břeh (29-0,93%):Jáchym Fridrich (1586-1602), 3krejcar 1601(2). - Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1605(4),1606(2),1607(2), 1608(2), 1610(5),1611(2),1612(2),1613(2),1614(4),1615(2)
Münsterberg - Olešnice (27-0,87%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1611(2), 1612(6), 1613(10), 1614(6), 1615(3)
Krnov (24-0,77%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1610(9), 1611(9), 1614(1), 1615(4), ?(1)
Opava (16-0,51%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(5), 1615(7), 1616(4)
Těšín (32-1,03%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1603(1), 1604(1), 1605(5), 1606(3), 1607(2), 1608(7),1609(10), 1612(3)
Nisa - Vratislav, bisk.(2-0,06%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1615(2)

P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 102-107

68 Hüttendorf (Mistelbach), o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1974 U: po 1617

Ol: 7 stř. mincí - z toho:
Opava (1-14,28%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1615(1)

P : H. Jungwirth, B. Koch, FÖ 13, str. 200-201

69 Puch (Waidhofen a.d. Thaya), o. Waidhofen, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1617

Ol: 143 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-0,69%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
Lehnice - Břeh (8-5,95%): Jan Kristián a

Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1609(1),1610(1),1614 (1), 1617(5)

Münsterberg-Olešnice (3-2,09%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1614(1), 1615(1), 1616(1)

Těšín (1-0,69%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1605(1)

Krnov (3-2,09%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1614 (1), 1615(1), 1616(1)

Nisa - Vratislav, bisk. (2-1,39%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1615(1), 1616(1)

P : K. Schulz, FÖ 14, str. 260-262

70 Walpersdorf (Inzersdorf a.d. Traisen), o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1954 U: po 1618

Ol: 348 stř. mincí - z toho:

Čechy (5-1,43%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, peníz (1). - Maxmilian II. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1569(1); *Jáchymov*, 1/4tolar 1573(1); 2krejcar 1565(1), 1569(1)

Slezsko (1-0,28%): Ferdinand I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1563(1)

Svídnice - město (3-0,86%): 1/2groš 1526(3)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 213-215

71 Breitenbrunn, o. Eisenstadt, Burgavsko

O : 1963 U: po 1619

Ol: 1 zl. + 345 stř. mincí - z toho:

Münsterberg-Olešnice (2-0,57%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1615(2)

Krnov (1-0,28%): Jan Jiří (1606-21),3krejcar 1610(1)

Opava (1-0,28%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(1)

Těšín (2-0,57%): Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1609(1), 1611(1)

Svídnice - město (6-1,73%): 1/2groš 1518(1), 1521(1), 1524(1), 1525(1), ?(2)

P : E. Holzmair, A. Ohrenberger, FÖ 8, str. 222-223

72 Eggendorf, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1619

Ol: 550 stř. mincí - z toho:

Čechy (3-0,54%): Václav II. (1278-1305), *Kutná Hora*, pražský groš (2). - Maxmilian II. (1564-76), *?*, 2krejcar 1568(1)

Morava (1-0,18%): Stavové (1619-21), *?*, 3krejcar 1619(1)

Olomouc-bisk. (8-1,44%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1618(7), 1619(1)

Těšín (4-0,72%): Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1606(1), 1609(2), 1613(1)

Opava (18-3,27%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(2), 1615(7), 1616(3), 1617(1), 1618 (4), 1619(1)

Krnov (25-4,54%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1611 (2), 1612(1), 1615(1), 1616(6), 1617(5), 1618(2), 1619(8)

Münsterberg-Olešnice (15-2,72%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1612(1), 1613(1), 1614(3),1615(6), 1616(4)

Lehnice-Břeh (21-3,81%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21),3krejcar 1605(1), 1610(1),1614 (1), 1615(5), 1616(3), 1617(4), 1618(6)

Nisa - Vratislav, bisk. (6-1,09%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(2), 1616(2), 1617(2)

P : T. Rohde, MNGW I, 1884, č. 13, 14, str. 51-52, 54-56

73 Matzleinsdorf, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1966 U: okolo 1619

Ol: 278 stř. mincí - z toho:

Olomouc - bisk. (1-0,35%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1618(1)

Lehnice-Břeh (9-3,23%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1606(1),1613(1),1614 (1), 1617(5), 1618(1)

Münsterberg-Olešnice (8-2,87%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1612(3), 1613(1), 1615(2), 1616(2)

Krnov (14-5,03%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1615 (1), 1616(1), 1618(5), 1619(7)

Opava (6-2,15%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1616(1), 1618(2), 1619(3)

Těšín (2-0,71%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1606(1), 1613(1)

Nisa - Vratislav, bisk. (3-1,07%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(1), 1617(1), 1619(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 9, str. 52-54

74 Raschala, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1904 U: po 1619

Ol: 2 zl. + 603 stř. mincí - z toho:

Čechy (1-0,16%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1)
Olomouc - bisk. (2-0,33%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1617(1), 1618(1)
Lehnice - Břeh (16-2,64%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1605(1), 1606(1), 1607(1), 1610(4), 1611(1), 1613(1), 1615(2), 1616(2),1617(2), 1618(1)
Münsterberg - Olešnice (21-3,47%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1612(5), 1613(4), 1614(5),1615(5), 1616(2)
Krnov (12-1,98%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1610 (1),1611(1), 1612(2), 1615(3), 1616(1), 1617(2), 1618(1),falsum (1)
Opava (29-4,79%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(11), 1615(4), 1616(10),1617(1), 1618 (3)
Těšín (13-2,14%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1603(2), 1604(2), 1607(2), 1608(5), 1610(1), ?(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (5-0,82%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(1), 1615(2), 1616(1), 1617(1)

P : R.M., MNGW XI, 1918, č. 416, str. 19-21

75 Nieder - Schleinz, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1932 U: 1619

Ol: 171 stř. mincí - z toho:
Olomouc - bisk. (2-1,16%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1616(1), b.l. (1)
Lehnice - Břeh (7-4,09%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1606(1),1613(1),1617 (2), 1618(3)
Münsterberg - Olešnice (9-5,26%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1613(3), 1614(2), 1615(3), 1616(1)
Krnov (6-3,50%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1611 (1), 1614(1), 1615(1), 1617(1), 1618(1), 1619(1)
Opava (5-2,92%): Karel Liechtenstein (1614-1627), 3krejcar 1615(1), 1616(3), 1618(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (2-1,16%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(1), 1616(1)

P : F.Kolarik, FÖ 1, str. 205-206

76 Strass im Strassertal, o. Krems a.d. Donau, Dolní Rakousy

O : 1920 U: po 1619

Ol: 1 zl. + 63 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-1,56%): Rudolf II. (1576-1612),*Budějovice*, malý groš 1580(1)
Slezsko (1-1,56%): Ferdinand I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1561(1)
Opava (1-1,56%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1616(1)
Těšín (1-1,56%): Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1609(1)
Svídnice - město (1-1,56%): 1/2groš 1520(1)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XV, č. 57-58, str. 228-229

77 Thunau am Kamp (Gars am Kamp), o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1969 U: 1619

Ol: 465 stř. mincí - z toho:
Čechy (6-1,29%): Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (1); bílý peníz (1). - Maxmilian II. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1566(1), 1569(1). - Matyáš (1612-19), *Praha*, bílý groš 1618(1). - Stavové (1619-20), *Kutná Hora*, 24krejcar 1619(1)
Olomouc - bisk.(1-0,21%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1618(1)
Lehnice - Břeh (10-2,15%):Fridrich II.(1488-1547), groš b.l. (2). - Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1607(1), 1610(2),1611(1),1617 (1), 1618(3)
Münsterberg - Olešnice (8-1,72%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1612(1),1613(1), 1614(4),1615(2)
Krnov (12-2,58%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1616 (1), 1617(2), 1618(6),1619(3)
Opava (11-2,36%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(4), 1615(3), 1616(1), 1618(1), 1619 (2)
Těšín (8-1,72%): Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1607(2), 1608(2), 1609(1), 1611(1), 1613(2)
Nisa - Vratislav, bisk. (1-0,21%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 161.(1)
Vratislav - město (1-0,21%): groš 1505(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 11, str. 184

78 Trasdorf, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1940 U: okolo 1619

Ol: 953 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Čechy (21-2,20%): Vladislav II. (1471-1516),

Kutná Hora, pražský groš (18). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1535(1), 1536(1), 1544(1)
S l e z s k o (1-0,10%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav*, krejcar 1563(1)
L e h n i c e - B ř e h (10-1,04%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1603(1), 1605(1), 1607(1), 1608(2), 1610(1), 1616(1), 1617(2), 1618(1)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (7-0,73%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1612(4), 1613(1), 1614(1), 1616(1)
K r n o v (12-1,25%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1610 (1), 1611(3), 1612(4), 1614(2), 1618(1), 1619(1)
O p a v a (8-0,83%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1614(2), 1615(2), 1616(2), 1618(1), 1619(1)
T ě š í n (14-1,46%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1606(1), 1607(1), 1608(3), 1609(1), 1610(1), 1611(3), 1612 (2), ?(2)

P : E. Holzmaier, FÖ 4, str. 92-95

79 W i e d e r f e l d (Buchbach), o. Weidhofen a.d. Thaya, Dolní Rakousy

O : 1923 U: po 1619

O1: 80 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
O l o m o u c - bisk. (1-1,25%): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar 1614(1)
L e h n i c e - B ř e h (3-3,75%): J á c h y m F r i d r i c h (1586-1602), 3krejcar 1601(1). - J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1609(1), 1617(1)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (2-2,50%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1615(2)
K r n o v (1-1,25%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1611 (1)
T ě š í n (1-1,25%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1608(1)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XV, č. 53-54, str. 214-215

80 B a u m g a r t e n, o. Mattersburg, Burgavsko

O : 1927 U: 1620

O1: 716 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (2-0,27%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, bílý peníz (1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Kutná Hora*, bílý peníz 1575(1)
L e h n i c e - B ř e h (3-0,41%): F r i d r i c h I I. (1488-1547), groš 1543(2), 1544(1)

S v í d n i c e - město (19-2,65%): 1/2groš 1519(1), 1521(2), 1522(1), 1524(2), 1526(8), ? (6)

P : A. Loehr, FÖ 1, str. 32-33

81 G r o s s - M o t t e n, o. Krems a.d. Donau, Dolní Rakousy

O : 1933 U: 1620

O1: 38 stř. mincí - z toho:
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (1-2,63%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1614(1)

P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 263-264

82 K r u m b a c h, o. Wiener Neustadt, Dolní Rakousy

O : 1961 U: okolo 1620

O1: 100 stř. mincí (tolary) - z toho:
Č e c h y (8-8,00%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1579(1), 1589(1), 1595(1), 1597(1), 1611(1); *Budějovice*, tolar 1591(1), 1599(1), 1603(1)

P : E. Holzmair, G. Mossler, FÖ 8, str. 238-239; G.Mossler, Österreichische Zeitschrift für Kunst u.Denkmalpflege 16,1962, str. 108

83 R a s c h a l a, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1928/29 U: 1620

O1: 1205 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (3-0,24%): V á c l a v I I. (1278-1305), *Kutná Hora*, pražský groš (1). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš (1). - M a t y á š (1612-19), *Praha*, bílý groš 1617(1)
O l o m o u c - bisk. (16-1,32%), F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar 1614(1), 1616(4), 1618(2), 1619(4), b.l. (5)
L e h n i c e - B ř e h (63-5,22%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1605(1), 1606(2), 1607 (1), 1608(3), 1609(1), 1610(6), 1611(1), 1612(1), 1613(3), 1614 (3), 1615(7), 1616(8), 1617(16), 1618(10)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (44-3,65%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1611(2), 1612(2), 1613(7), 1614(9), 1615(15), 1616(9)
O p a v a (42-3,48%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1614(6), 1615(11), 1616(11), 1617(4), 1618(7), 1619(3)
T ě š í n (21-1,74%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1604(5), 1605(2), 1606(1), 1607(2), 1608(1), 1609(3), 1610 (1), 1611(3), 1612(1), 1613(2)
N i s a - Vratislav, bisk. (15-1,24%): K a r e l arciv. ra-

kouský (1608-24), 3krejcar 1614(3), 1615(2), 1617(3),1618(3), 1619(4)

P : A. Loehr, FÖ 1, str. 30-32

84 T r a b e n r e i t h, o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1930 U: okolo 1620

O1: 248 stř. mincí - z toho:

L e h n i c e - B ř e h (2-0,80%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1608(1), 1614(1)

K r n o v (2-0,80%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1615 (1), 1616(1)

O p a v a (3-1,20%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1615(2), 1616(1)

T ě š í n (1-0,40%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1609(1)

P : F. Wieser, F. Kolarik, FÖ 1, str. 83-84

85 W i e s e n (Böheimkirchen), o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1934 U: okolo 1620

O1: 2 zl.+ 884 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (10-1,12%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (5). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Kutná Hora*, pražský groš 1540(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Jáchymov*, 2krejcar 1565(2), 1571(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *Jáchymov*, bílý groš 1583(1)

S l e z s k o (1-0,11%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav*, 2krejcar 1563(1)

L e h n i c e - B ř e h (9-1,01%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1604(1),1607(1),1608 (1), 1610(1), 1612(1), 1613(3), 1614(1)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (13-1,45%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1612(4), 1614(3), 1615(4) 1616(1), ? (1)

K r n o v (9-1,01%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1611 (4),1613(1), 1614(2), 1620(1), b.l.(1)

O p a v a (20-2,24%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1614(9), 1615(8), 1616(3)

T ě š í n (12-1,35%): A d a m V á c l a v (1579-1617),3krejcar 1597(2), 1604(1), 1605(1), 1608(2), 1609(4), 1610(2)

N i s a - Vratislav, bisk. (4-0,45%): K a r e l arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(2), 1615(2)

P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 54-56

86 W i n k e l, o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1933 U: okolo 1620

O1: 133 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-0,75%): M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, bílý groš 1578(1)

M o r a v a (1-0,75%): S t a v o v é (1619-21),*Olomouc*,3krejcar 1619(1)

O l o m o u c - bisk. (1-0,75%): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar 1619(1)

L e h n i c e - B ř e h (4-3,00%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1616(1),1617(2),1619 (1)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (5-3,75%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1615(3), 1616(2)

K r n o v (4-3,00%): J a n J i ř í (1606-21), 3krejcar 1615 (1), 1616(1), 1619(2)

O p a v a (3-2,25%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1616(1), 1619(2)

T ě š í n (2-1,50%): A d a m V á c l a v (1579-1617), 3krejcar 1608(1), 1609(1)

P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 262-263

87 H a i n b u r g a. d. D o n a u, o. Bruck a. d. Leitha, Dolní Rakousy

O : 1956 U: 1621

O1: 3 zl. + 1721 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (35-2,03%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (2); bílý peníz (3). - F e r d i n a n d I. (1526-64), *Praha*, tolar 1558(1);2krejcar 1563(1); *Kutná Hora*, bílý peníz b.l. (4); *Jáchymov*,2krejcar 1563(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1568(1); krejcar b.l. (2); *Kutná Hora*, bílý peníz 1571(1),1574(1),1576 (1); *Jáchymov*, 2krejcar 1568(1), 1572(2);*Budějovice*,bílý groš b.l. (2), 2krejcar 1570(1); *Budějovice* (?), krejcar 1570(2), 1571(2), ? (1). - R u d o l f I I.(1576-1612),*Kutná Hora*,bílý groš 1595(1); bílý peníz 1581(1), 1585(1), 1591(1), ? (2)

M o r a v a (1-0,05%): S t a v o v é (1619-21), *Brno*,3krejcar 1620(1)

O l o m o u c - bisk. (11-0,63%): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar 1618(5), 1619(2), b.l. (2); krejcar b.l. (1), haléř ?(1)

S l e z s k o (9-0,52%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, krejcar 1561(2), 1562(1), 1563(5).- M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Vratislav*, krejcar 1569(1)

L e h n i c e - B ř e h (25-1,45%):F r i d r i c h I I.(1488-1547), groš 1544(1). - J a n K r i s t i á n a J i ř í

Rudolf (1602-21), 3krejcar 1608(3), 1609(1),1610(1),1613 (1), 1615(1), 1616(5), 1617(7), 1618(5), 1621(1)
Münsterberg-Olešnice (30-1,74%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1611(2),1612(5),1613(3), 1614(10), 1615(6), 1616(3).- Jindřich Václav a Karel Fridrich(1617-39),3krejcar 1620(1)
Krnov (22-1,27%): Jiří Fridrich (1543-1603), krejcar 1563(2), 1564(1). - Jan Jiří (1606-21),3krejcar 1611(3), 1614(3), 1615(4), 1616(2), 1617(2), 1618(1),1619(2), 1620(2)
Opava (27-1,56%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(4), 1615(8), 1616(7), 1617(2), 1618 (2), 1619(5)
Těšín (5-0,29%): Václav III. Adam (1524-79), krejcar 1573(1).-Adam Václav (1579-1617), 3krejcar 1605(1), 1606(1), 1609(1), 1610(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (7-0,40%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1615(1), 1616(1), 1617(1),1618(1), 1620(1), ? (2)
Svídnice - město (9-0,52%): 1/2 groš 1526(7), ? (2)

P : B. Koch, H. Walter, FÖ 7, str. 215-220

88 Steinbach (Ernstbrunn), o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1937 U: po 1621

Ol: 1021 stř. mincí - z toho:
Čechy (2-0,19%): Maxmilian II. (1564-76), *Budějovice*, 2krejcar 1571(1). - Rudolf II. (1576-1612), *Kutná Hora*, bílý groš 1603(1)
Morava (8-0,78%): Stavové (1619-21),*Olomouc*,3krejcar 1619(5), 1620(3)
Olomouc - bisk. (21-2,05%): František Dietrichstein (1599-1636), 3krejcar 1616(2), 1617(1), 1618(4), 1619(7), b.l.(7)
Lehnice-Břeh (82-8,03%):Jáchym Fridrich (1586-1602), 3krejcar 1601(1). - Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21), 3krejcar 1605(1),1606(2),1607 (1), 1608(1), 1610(4), 1611(1), 1612(1), 1613(3),1614(3),1615 (6), 1616(5), 1617(15), 1618(18), 1619(9), 1620(9). - Jiří Rudolf (+1653), 3krejcar 1621(2)
Münsterberg-Olešnice (66-6,46%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1611(1), 1612(6),1613(6),1614(16), 1615(20), 1616(9). - Jindřich Václav a Karel Fridrich (1617-39), 3krejcar 1619(3), 1620(4), 1621(1)

Krnov (67-6,56%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1611 (3), 1614(1), 1615(2), 1616(16), 1617(12), 1618(13),1619(19), 1620(3)
Opava (55-5,38%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1614(5), 1615(12), 1616(13), 1617(2),1618 (7), 1619(16)
Těšín (14-1,37%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1603(1), 1607(1), 1608(3), 1609(4), 1612(3), 1613(1),?(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (21-2,05%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1612(1), 1614(3), 1615(2),1616(3), 1617(2), 1618(4), 1619(4), 1620(2)

P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 304-306

89 Asparn a. d. Zaya, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1965 U: 1622

Ol: 5 stř. mincí - z toho:
Nisa - Vratislav, bisk.(3-60,00%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1622(3)
Svídnice - město (2-40,00%): 3krejcar 1622(2)
Vratislav - město (1-20,00%): 3krejcar 1622(1)

P : H. Jungwirth, H. Schöfmann, FÖ 8, str. 232 (pozn. celkový počet a počet jednotlivých ražeb nesouhlasí)

90 Wilhelmsdorf, Dolní Rakousy

O : 1897 U: po 1622

Ol: 264 stř. mincí - z toho: popsáno 5 kusů:
Morava (3-?): Ferdinand II. (1619-37), 48krejcar 1621(2), 1622(1)

P : V. Kudernatsch, MNGW V, 1902, č. 232, str. 362

91 Graz - Herrengasse, Štýrsko

O : 1887 U: po 1625

Ol: 6 stř. mincí - z toho
Čechy (1-16,66%): Ferdinand I.(1526-64),?,2krejcar 1564(1)

P : Wittik, MNGW I, 1887, č. 44, str. 179-180

92 Grünsbach bei St. Pölten, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1915 U: po 1625

Ol: 11 363 stř. mincí - z toho:
Čechy (57-0,50%): Ferdinand I. (1526-64), *Praha*, 2krejcar? (1); *Jáchymov*, 2krejcar 1563(2), 1564(7). - Maxmilian II. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1569(2),1570(2), ? (1); *Jáchymov*, 10krejcar 1570(1); 2krejcar 1565(5),1566(4), 1567(6), 1568(2), 1570(1), 1571(2), 1572(1), 1573(2), ? (1);

Budějovice, 2krejcar 1570(5), 1571(4), 1572(4); krejcar 1570 (1), 1571(1).-M a t y á š (1612-19), *Kutná Hora*,1/2tolar 1615 (1).-S t a v o v é (1619-20), *Kutná Hora*,24krejcar 1619(1)

O l o m o u c - bisk. (25-0,22%): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar b.l. (2); haléř ? 1614(5), 1615(8), 1616(4), ?(6)

S l e z s k o (4-0,03%): F e r d i n a n d I. (1526-64),*Vratislav*, 2krejcar 1562(1), 1563(1); krejcar 1563(2)

T ě š í n (1-0,008%): A d a m V á c l a v (1579-1617), trojník 1611(1)

S v í d n i c e - město (2-0,01)% : 1/2groš 1525(1), 1526(1)

P : A. O. Loehr, Beiträge zum Münzwesen Ferdinand I., Mitteilungen der Oesterreichische Gesellchaft für Münz-und Medaillenkunde XIII, 1917, str. 1-5, 13-18, 25-30

93 N i e d e r l e i s, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1935 U: 1629

O1: 308 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho :

Č e c h y (6-1,94%): M a t y á š (1612-19), *Praha*, tolar 1613 (1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*,3krejcar 1624 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1622(1); krejcar 1624(3)

M o r a v a (63-20,45%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(1); krejcar 1624(33), 1625(10),1626(11), ? (1); *Olomouc*, 3krejcar 1628(1); krejcar 1627(1), 1628(1), 1629(1); *Mikulov*, krejcar 1627(1), 1628(1), ?(1)

S l e z s k o (24-7,79%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, krejcar 1624(3), 1625(2), 1626(7), 1627(3), ?(1); *Nisa*, krejcar 1624(3), 1625(4); *Ratiboř*, krejcar 1625(1)

K r n o v (1-0,32%): J i ř í F r i d r i c h (1543-1603),tolar 1600(1)

O p a v a (1-0,32%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629(1)

P : F. Wieser, FÖ 2, str. 123-124

94 M ö t z, o. Imst, Tyroly

O : 1958 U: okolo 1630

O1: 25 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

M o r a v a (1-4,00%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Brno*, 3krejcar 1624(1)

P : H. Hochenegg, FÖ 7, str. 259

95 S t e y r e g g, o. Urfahr, Horní Rakousy

O : 1931 U: 1630

O1: 305 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (12-3,93%): L u d v í k (1516-26), *Kutná Hora*,bílý

peníz (1); malý peníz (1).- F e r d i n a n d I I. (1619-37) *Praha*, 3krejcar 1624(3), 1626(2), 1627(1), 1630(1), ? (1); krejcar 1625(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(1)

M o r a v a (80-26,22%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(1), 1626(2); krejcar 1624(38), 1625(10), 1626(15), ?(3); *Olomouc*, krejcar 1627(1), 1628(1), 1629(1), 1630(1); *Mikulov*, krejcar 1624(1), 1627(2), 1628(4)

V a l d š t e j n (1-0,32%): A l b r e c h t (1626-34),3krejcar 1630(1)

S l e z s k o (31-10,16%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav*,krejcar 1563(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1629(2); krejcar 1624(2), 1625(8), 1626(6), 1627(2); *Nisa*, 3krejcar 1627(1);krejcar 1624(2),1625 (4),? (1); *Opolí*, krejcar 1625(1); *Ratiboř*, krejcar 1625(1)

O p a v a (1-0,32%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629(1)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 149-150

96 W i n d h a a g (okolí), Horní Rakousy

O : ? U: 1631

O1: 184 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (13-6,52%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Praha*, 2krejcar 1564(1); *Jáchymov*, 1/2tolar 1556(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Praha*, 2krejcar 1566(1),1571(1);*Kutná Hora*, 30krejcar 1569(1); *Budějovice*, 2krejcar 1571(1). - M a t y á š (1612-19), *Praha*, 1/2tolar 1612(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1626,1627,1635 (celkem 5); *Kutná Hora*, 3krejcar 1627(1)

M o r a v a (4-2,17%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Brno*, 3krejcar 1625, 1626 a krejcar 1625 (celkem 4)

S l e z s k o (7-3,80%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626, 1628, 1629, 1631 (celkem 6); *Kladsko*, 3krejcar 1630(1)

P : -h- (H. Cubasch), Mittheilungen des Clubs der Münz- und Medaillen - Freunde in Wien VIII, 1897, str. 204-206

97 P o y s d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1962 U: po 1632

O1: 14 stř. mincí (tolary) - z toho:

Č e c h y (1-7,14%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1589(1)

P : E. Holzmair, FÖ 8, str. 242-243

98 G r o s s - R i e d e n t a l, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1924 U: po 1635

O1: 1352 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (18-1,33%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(7), 1625(1), 1626(1), 1630(2), 1631(2),1632(1), 1633(2), 1634(1); *Kutná Hora*,3krejcar 1635(1)
V a l d š t e j n (4-0,29%): A l b r e c h t (1626-34),*Jičín*, 3krejcar 1631(1), 1632(1), 1634(1); *Zaháň*, 3krejcar 1630(1)
M o r a v a (84-6,21%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(36), 1625(21), 1626(15),1627(1); *Olomouc*, 1628(1),1629(4);*Mikulov*,3krejcar 1624(1),1627(1), 1628(4)
S l e z s k o (77-5,69%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(1), 1626(1), 1627(6), 1628(19), 1629 (17), 1630(17), 1631(2); *Nisa*, 3krejcar 1624(4); *Ratiboř*, 3krejcar 1625(1); *neznámá mincovna*, 3krejcar 1630(2), 1632 (3). - F e r d i n a n d I I I. (1627-57), *Kladsko*, 3krejcar 1627(1), 1630(1)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (1-0,07%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1613(1)
P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XV, č. 73-74, str. 283-284

99 W i e n - Simmering, Dolní Rakousy
O : 1891 U: po 1636
O1: 10 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (6-60,00%):F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(1), 1625(1), 1626(1), 1633(1), 1636(2)
P : K. Schalk, MNGW IV, 1899, č. 195, str. 394

100 K e t z e l s d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1931 U: 1637
O1: 163 zl. + 147 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (7-2,25%): F e r d i n a n d I. (1526-64), *Praha*, 60krejcar 1564(1). - M a x m i l i a n I I. (1564-76),*Praha*, 60krejcar 1568(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *Praha*, dukát 1593(1); *Kutná Hora*, tolar 1579(1), 1593(1);*Jáchymov*, tolar 1594(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*,dukát 1627(1)
M o r a v a (1-0,32%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Olomouc*, 15dukát 1636(1)
P : A. Loehr, F. Kolarik, FÖ 1, str. 150-152

101 L a d e n d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1903 U: po 1638
O1: 31 zl. + 60 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (6-6,59%): M a x m i l i a n I I. (1564-76), *?*, 60krejcar 1571(1). - R u d o l f I I. (1576-1612),*Praha*, dukát 1585(1), 1610(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *?*,

3krejcar 1624(1).- Nález obsahoval i dva špatně zachované pražské groše, blíže neurčené
P : Mitteilungen des Clubs der Münz- und Medaillenfreunde in Wien XV, 1904, str. 8

102 S t e y r e g g, o. Urfahr - Umgebung, Horní Rakousy
O : 1951 U: po 1638
O1: 550 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (3-0,54%): blíže neurčené
P : F. Stroh, FÖ 5, str. 219-220;Jb.d.Oberösterr.Musealvereines 97, 1952, str. 22

103 T h a l h a m (Wilhering), o. Linz, Horní Rakousy
O : 1921 U: po 1639
O1: asi 200 stř.mincí, z nichž určeno 30 (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (1-3,33%):R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1595(1)
K r n o v (1-3,33%):J i ř í F r i d r i c h (1543-1603), 60 krejcar 1571(1)
P : P.Karnitsch, Mitteilungen NGW XVI, č. 4-6, str. 14-15

104 M i s t e l b a c h, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1938 U: po 1639
O1: 288 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (79-27,43%): M a x m i l i a n I I.(1564-76),*Praha*, bílý groš 1574(1). - F e r d i n a n d I I.(1619-1637), *Praha*, 3krejcar 1624(5), 1625(1), 1626(9), 1627(11),1628(2), 1629(3), 1630(4), 1631(4), 1632(3), 1633(2),1634(5),1635(2), 1636(3), 1637(1), ?(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1626(1), 1627 (1), 1628(3), 1630(1), 1631(5); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(2), 1625(1), 1628(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57),*Praha*, 3krejcar 1638(2), 1639(3); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(1)
Š l i k o v é (1-0,34%): J i n d ř i c h (+1654), 3krejcar 1630(1)
V a l d š t e j n (3-1,04%): A l b r e c h t(1626-34),3krejcar 1627(1), 1628(1), 1630(1)
M o r a v a (12-4,16%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(1), 1625(1); *Olomouc*, 3krejcar 1628(1), 1629(1), 1630(4), 1631(1). - F e r d i n a n d I I I.(1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1639(3)
S l e z s k o (65-22,56%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(3), 1625(3), 1626(12), 1627 (11), 1628(8), 1629(3), 1630(5), 1631(3), 1632(1), 1633(2), 1635(1), 1636(1), b.l.(1); *Nisa*, 3krejcar 1624(1). - F e r-

d i n a n d I I I. (1627-37-57), *Vratislav*, 3krejcar 1638 (1); *Kladsko*, 3krejcar 1629(2), 1630(2), 1635(1), 1636(1), 1637(2), 1638(1)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (1-0,34%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1615(1)
P : E. Holzmair, FÖ 3, str. 204 (pozn.: při publikaci popisu nálezu došlo omylem k přehození popisu nálezů z Allhau a Mistelbachu)

105 W e t z e l s d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1928 (?) U: po 1639
O1: 55 stř. mincí (tolary) - z toho:
Č e c h y (1-1,81%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1590(1)
M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (1-1,81%): J i n d ř i c h V á c l a v a K a r e l F r i d r i c h (1617-39), tolar 1620(1)
P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XVI, č. 16-18, str. 45

106 E b e n t h a l, Dolní Rakousy
O : 1898 U: po 1640 (1645)
O1: 23 zl. + 148 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (5-2,92%): M a x m i l i a n I I. (1564-76), *?*, 60krejcar 1566(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1609(1). - F r i d r i c h F a l c k ý (1619-20), *Kutná Hora*, 24krejcar 1620(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, tolar 1623(1); *Kutná Hora*, tolar 1624(1)
P : Philipp von Sachsen - Coburg, MNGW IV, 1899, č. 192, str. 363-368

107 F e l l i n g, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy
O : 1930 U: 1640
O1: 3 zl. + 17 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (5-25,00%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Budějovice*, tolar 1591(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Kutná Hora*, 3krejcar 1635(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1639(1)
M o r a v a (2-10,00%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1626(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1641(1)
P : A. Loehr, FÖ 1, str. 84

108 D r a s s m a r k t, o. Oberpullendorf, Burgavsko
O : 1929 U: 1640
O1: asi 700 stř. mincí, určeno 25 (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (1-4,00%): M a t y á š (1612-19), *Praha*, tolar 1616(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *?*, 3krejcar ? (?) - pozn. 3krejcarové ražby Ferdinanda II. nejsou detailně určeny, podobně jako další, mezi nimi též Šlik 1627
P : A. Loehr, FÖ 1, str. 33

109 D r a s e n h o f e n, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1925 U: po 1641 (1645)
O1: 23 stř. mincí (tolary)- z toho:
Č e c h y (3-13,04%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, tolar 1604(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Kutná Hora*, 1/4tolar 1641(1); ?, tolar 1639(1)
P : F. Stefan, Mitteilungen NGW XV, č. 87-89, str. 334

110 W e i s s e n k i r c h e n a. d. Perschling, o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1962 U: po 1641
O1: 320 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (9-2,81%): M a x m i l i a n I I. (1564-76), *Jáchymov*, 2krejcar 1567(1); *Budějovice*, 2krejcar 1572(1).- R u d o l f I I. (1619-37), *Kutná Hora*, tolar 1595(1).- F r i d r i c h F a l c k ý (1619-20), *?*, 48krejcar 1620(1).- F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, tolar 1624(1), 1625(1); 3krejcar 1626(1); *Kutná Hora*, 1/2krejcar 1629(1); *J á c h y m o v*, 3krejcar 1633(1)
E g g e n b e r k o v é (1-0,31%): J a n A n t o n í n (1634-59), tolar 1638(1)
V a l d š t e j n (3-0,93%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(2); *Zaháň*, 3krejcar 1630(1)
M o r a v a (3-0,93%): F e r d i n a n d I I. (1637-57), *Brno*, krejcar 1624(2). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1639(1).
O l o m o u c - bisk. (2-0,62%): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 1/2krejcar 1615(1), 1617(1)
S l e z s k o (9-2,81%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(1), 1629(2); krejcar 1624(1), 1625 (1), 1626(1), 1633(2); 1/2krejcar 162.(1)
P : G. Hahnl, E. Holzmair, FÖ 8, str. 257-259

111 S e i f r i t z (Abschlag), o. Gmünd, Dolní Rakousy
O : 1943 U: po 1643
O1: 31 zl. mincí - z toho:
Č e c h y (1-3,22%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 2dukát 1636(1)

Slezsko (1-3,22%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, dukát 1629(1)

P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 107-108

112 Ahorn, o. Rohrbach, Horní Rakousy

O : 1952 U: po 1643

Ol: 77 zl. mincí - z toho:

Čechy (2-2,59%): Rudolf II. (1576-1612), *Praha*, dukát 1592(1). - Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 2dukát 1637(1)

P : F. Stroh, FÖ 5, str. 218; doplněk A. Marks, FÖ 7, str. 234

113 Ernsdorf bei Staatz, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1952 U: po 1643

Ol: asi 60 stř. mincí, určeno 14 - z toho:

Morava (4-28,57%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1625(1); krejcar 1624(2), 1626(1)

Slezsko (3-21,42%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1627(2); krejcar 1626(1)

P : B. Koch, FÖ 5, str. 195

114 Würmla, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1958 U: po 1643

Ol: 635 stř. mincí - z toho:

Čechy (162-25,51%): Rudolf II. (1576-1612), *Budějovice*, bílý groš b.l. (1). - Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(19),1626(10),1627(10),1628(6),1629 (7), 1630(7), 1631(5), 1632(10), 1633(8), 1634(10), 1635(6), 1636(8), 1637(7), ? (7); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(1), 1625 (1), 1626(6), 1627(5), 1628(3), 1629(1),1630(1),1631(1),1633 (2), 1634(1), 1635(1), 1636(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(1), 1625(1), 1628(1), 1630(1), 1632(1), 1633(1), 1636(1).- Ferdinand III. (1637-57), *Praha*,3krejcar 1638(4), 1639(4), 1640(1), 1641(1)

Šlikové (3-0,47%): Jindřich (+1654), *Planá*, 3krejcar 1627(1), 1630(1), 1637(1)

Valdštejn (8-1,25%): Albrecht (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(3), 1628(1), 1629(1), 1630(1); *Zaháň*, 3krejcar 1629(1), 1630(1)

Morava (35-5,51):Ferdinand II.(1619-37),*Brno*, 3krejcar 1624(9), 1625(5), 1626(3), ?(1); *Olomouc*, 3krejcar 1629(1), 1630(3), 1632(2), 1637(3); *Mikulov*(?),3krejcar 1624 (2), 1627(1). - Ferdinand III.(1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(5)

Slezsko (109-17,16%):Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(1), 1626(8), 1627(14),1628(25),1629 (16), 1630(14), 1631(7); *Nisa*, 3krejcar 1624(5),?(1).-Ferdinand III.(1627-37-57),*Vratislav*,3krejcar 1637(1), 1638(1); *Kladsko*, 3krejcar 1627(1), 1628(3), 1629(2), 1630 (1), 1636(1), 1637(1), 1638(3), 1639(2), 1640(1), ?(1)

P : B. Koch, H. Walter, FÖ 7, str. 233-234; B. Koch, Ein neuer Groschenfund aus der Zeit des Dreissigjährigen Krieges, MÖNG X (XXVI a.F.), 1958, str. 105-107

115 St. Martin, o. Gmünd, Dolní Rakousy

O : 1970 U: po 1645

Ol: 241 stř. mincí - z toho:

Čechy (30-12,44%):Ferdinand II.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(3), 1625(2), 1627(3), 1628(2),1630(2),1632 (1), 1633(1), 1634(2), 1635(2), 1636(2), 1637(1), 163. (1).- Ferdinand III. (1637-57), *Praha*,3krejcar 1639(1), 1641(3), 1643(1), 1645(2); *Jáchymov*, 3krejcar 1638(1)

Morava (41-17,01%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(2), 1625(1), 1626(2); krejcar 1624(10), 1625(1), 1626(9); *Mikulov*, krejcar 1628(2); *Olomouc*,3krejcar 1629(1), 1630(1); krejcar 1626(1), 1627(1), 1631(5), 1632 (2). - Ferdinand III. (1637-57), *Olomouc*, krejcar 1639(2), 1640(1)

Slezsko (44-18,25%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(2), 1626(2), 1627(3), 1629(3),1630 (2); krejcar 1624(1), 1625(3), 1626(3), 1627(2),1633(2),1636 (1); *Nisa*, krejcar 1624(2), 1625(9); *Opolí*, krejcar 1625(1); ?, krejcar 1634(1); 3krejcar 1624(1). - Ferdinand III.(1627-37-57),*Vratislav*,3krejcar 1638(1), 1642(1);krejcar 1637(2); *Kladsko*, krejcar 1631(1), 1632(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 8, str. 247-248

116 Puch, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1927 U: po 1650

Ol: 27 stř. mincí - z toho:

Slezsko (1-3,70%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 1/2krejcar 1624(1)

P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XVI, č. 10-12, str. 28

117 Donnerskirchen, o. Eisenstádt - Umgebung, Burgavsko

O : 1966 U: po 1653

Ol: 3505 stř. mincí - z toho:

Čechy (759-21,65%): Maxmilian II. (1564-76), *Jáchymov*, bílý groš 1574(1). - Rudolf II.(1576-1612), *Jáchymov*, bílý groš 1582(1). - Matyáš (1612-19), *Praha*,

bílý groš 1617(2), 1619(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(69), 1625(12), 1626(46), 1627(63), 1628(34), 1629(20), 1630(26), 1631(22), 1632(12), 1633(38), 1634(36), 1635(41), 1636(22), 1637(47), ? (6); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(13), 1625(9), 1926(9), 1627(6), 1628(10), 1629 (11), 1630(5), 1631(6), 1633(2), 1634(4), 1635(3), 1636(1), ?(3); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(3), 1625(5), 1626(3), 1627(3), 1628(3), 1629(1), 1630(4), 1631(1), 1632(4), 1633(1), 1634 (1), 1636(3), 1637(1). - F e r d i n a n d I I I.(1637-57), *Praha*, 3krejcar 1638(14), 1639(14), 1640(11), 1641(11), 1642 (9), 1643(5), 1644(10), 1645(11), 1646(10), 1647(5),1648(8), 1649(7), 1650(1), 1652(1), ?(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638 (6), 1640(1), 1641(3), 1642(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1638(6), 1639(2), 1640(1), 1641(3), 1642(1), 1643(2), 1648(1)

E g g e n b e r k o v é (3-0,08%): J a n A n t o n í n (1634-49), 3krejcar 1648(1), 1649(2)

Š l i k o v é (51-1,45%): J i n d ř i c h (+1654), 3krejcar 1627(3), 1628(3), 1629(3), 1630(6), 1631(4),1632(3),1633(3), 1634(3), 1635(4), 1636(4), 1637(6), 1638(3), 1639(2), 1646 (1), ?(1)

V a l d š t e j n (58-1,65%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(11), 1628(10), 1629(5), 1630(7), 1631(2), 1632(2), 1633(6), ?(2); *Zaháň*, 3krejcar 1629(7), 1630(5)

M o r a v a (179-5,10%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(53), 1625(32), 1626(20), ?(1); *Olomouc*, 3krejcar 1628(4), 1629(8), 1630(11), 1631(2), 1632(6), 1637 (2), ?(1); *Mikulov*. 3krejcar 1624(2), 1627(6), 1628(6). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637 (13), 1638(1), 1639(5), 1640(3), 1641(2), ?(1)

S l e z s k o (607-17,31%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(7), 1625(10), 1626(29), 1627 (61), 1628(83), 1629(73), 1630(64), 1631(38), 1632(11), 1633 (9), 1634(4), 1635(6), 1636(14); *Nisa*, 3krejcar 1624(4);*Opolí*, 3krejcar 1625(2); *Ratiboř*, 3krejcar 1625(1); *?*, 15krejcar 1622(1); 3krejcar 1626(1), ? (3).- S t a v y, *Vratislav*, 3krejcar 1634(3).-F e r d i n a n d I I I.(1627-37-57),*Vratislav*, 3krejcar 1637(8), 1638(7), 1639(5), 1640(2),1641(4), 1642(2), 1643(17), 1644(1), 1646(1), 1647(2), 1649(5), 1650 (1), 1653(1); *Kladsko*, 3krejcar 1627(9), 1628(12), 1629(15), 1630(14), 1631(11), 1632(6), 1633(1), 1634(2), 1635(7), 1636 (6), 1637(10), 1638(3), 1639(3), 1640(1), 1641(1), 1642(4), 1643(3), 1644(4), 1645(2), 1646(2), 1647(1),1648(2),1649(1), 1650(2); *Těšín*, 3krejcar 1644(1), 1648(4)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (2-0,05%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1613(1), 1616(1)

O p a v a (4-0,11%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), 3krejcar 1629(4)

P : E. Holzmair, H. Jungwirth, FÖ 9, str. 45-47

118 K o l l e r s d o r f (Kirchberg am Wagram), o. Tulln, Dolní Rakousy

O : ? U: 1655

Ol: 15 zl. + stř. mincí - z toho:

Č e c h y (2-13,33%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1635(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1627(1)

M o r a v a (2-13,33%): F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(2)

L e h n i c e - B ř e h (1-6,66%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), dukát 1612(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 12, str. 195-196

119 N e c k e n m a r k t, o. Oberpullendorf, Burgavsko

O : 1974 U: 1656

Ol: 1187 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (3-0,25%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Praha*, 3krejcar ?(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1643(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1639(1)

O l o m o u c - bisk. (1-0,08%):F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar 1618(1)

S l e z s k o (4-0,33%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(1), 1628(1); *Nisa*,krejcar 1624(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1648(1)

P : H. Jungwirth, A. Ohrenberger, K. Schulz, FÖ 13, str. 193-194

120 K r e m s t h a l, Horní Rakousy

O : 1890 U: 1657

Ol: asi 7200 stř. mincí, z nichž všeobecně popsáno 4800

P : A. Markl, Groschenfund im Kremsthal, MNGW II, 1891,č.92,str. 22-23; č. 93, str. 29-30; č. 94, str. 38-39

121 P o y s d o r f, Dolní Rakousy

O : 1906 U: po 1658

Ol: 10 zl. + 4 stř. mince - z toho:

M o r a v a (?) (1-7,14%): zlatý odražek tolaru 1611(1)

S l e z s k o (1-7,14%): S t a v o v é (1619-21),jednostranná 3tolarová klipa 1621(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-7,14%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 2dukát 1636 (!,1)

P : V.Kudernatsch, MNGW VII, 1906, č. 271, str. 23

122 P o y s d o r f, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1659

Ol: 16 zl. + 167 stř. mincí (tolary) - z toho:

Č e c h y (5-2,73%): M a x m i l i a n I I. (1564-76), *?*, 60krejcar 1570(1). - R u d o l f I I. (1576-1612), *?*, tolar 1602(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 2dukát 1624(1), 1633(1). - F e r d i n a n d I I I.(1637-57),*Praha*, 2dukát 1654(1)

S l e z s k o (1-0,54%): F e r d i n a n d I I I.(1637-57), *Kladsko*, dukát 1641(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-0,54%): J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), tolar 1609(1)

P : MNGW V, 1902, č. 231, str. 345-347

123 V ö c k l a b r u c k, Horní Rakousy

O : 1932 U: 1659

Ol: 2 zl. + 1176 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (129-10,95%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(6), 1625(2), 1626(11),1627(6),1628(10), 1629(5), 1630(4), 1632(4), 1633(4), 1634(7), 1635(9), 1636 (4), 1637(4); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(4), 1626(1),1627(3), 1628(2), 1636(1), 1637(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1626(1), 1628 (1), 1629(1), 1630(1), 1631(1), 1633(1), 1636(1).-F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1637(2), 1638(6), 1639(4), 1641(2), 1642(5), 1643(3),1644(2), 1645(2),1648(1), 1649(2), 1650(1), 1653(1), ?(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638 (1); *Jáchymov*, 3krejcar 1644(1)

M o r a v a (20-1,69%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(10), 1625(2), 1626(2); *Olomouc*, 3krejcar 1637(1);*Mikulov*, 3krejcar 1628(1).-F e r d i n a n d I I I. (1637-57),*Olomouc*, 3krejcar 1637(2), 1639(1), ?(1)

O l o m o u c - bisk. (1-0,08%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar 1654(1)

Š l i k o v é (11-0,93%): J i n d ř i c h (+ 1654), *Planá*, 3krejcar 1628(1), 1630(1), 1632(3), 1635(1), 1636(2), 1637 (1); *Norimberk*, 3krejcar 1630(1);?, 3krejcar 1627(1)

V a l d š t e j n (8-0,67%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1628(2), 1629(1), 1630(1),1632(1);*Zaháň*,3krejcar 1630(3)

S l e z s k o (127-10,77%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(5), 1625(2), 1626(6),1627(16), 1628(17),1629(12),1630(11),1631(12),1632(3),1633(1),1634(1), 1636(4), 1637(2); *Nisa*, 3krejcar 1624(1).- F e r d i n a n d

I I I.(1627-37-57),*Vratislav*,3krejcar1638(1),1639(2),1641(1), 1643(4), 1645(1), 1648(1), 1649(2), 1650(2), 1651(1); *Kladsko*, 3krejcar 1628(1), 1629(3), 1630(4), 1631(3), 1636(1), 1637(3), 1638(1), 1640(1), 1644(1), 1648(1).- S t a v o v é, 3krejcar 1634(2).

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (1-0,08%): K a r e l I I. (1548-1617), 3krejcar 1616(1)

O p a v a (2-0,16%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1614(1), 1616(1)

P : A. Loehr, F. Wieser, FÖ 1, str. 206-207

124 O b e r n d o r f a. d. E b e n e, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : ? U: 1660

Ol: 257 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (?-?); O l o m o u c - bisk. (?-?)

P : G. Hahnl, FÖ 1, str. 210 (pozn. mince nejsou přesně popsány, uvedeny pouze sumárně)

125 G a w e i n s t a l, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 865 stř. mincí - z toho: U: 1661

Č e c h y (118-13,64%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(16), 1626(8), 1627(5), 1628(6),1629(5), 1630(4), 1631(1), 1632(3), 1633(5), 1634(7),1635(6),1636(9), 1637(6), ?(4); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(2), 1625(1), 1627 (1), 1628(1), 1630(1), 1631(2), 1633(2), 1635(1), ?(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(1), 1632(1), 1635(1), ?(1).-F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1638(1), 1639(1), 1640(1), 1641(1), 1642(2), 1645(1), 1646(1), 1648(1), 1649 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(1), 1642(2), 1655(1),1657(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1643(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1659(1)

Š l i k o v é (2-0,23%): J i n d ř i c h (+1654),*Planá*,3krejcar 1638(1); *Norimberk*, 3krejcar 1630(1)

V a l d š t e j n (4-0,46%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1630(1), 1631(1); *Zaháň*, 3krejcar 1629(1),1630 (1)

M o r a v a (34-3,93%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(9), 1625(7), 1626(3),?(1);*Olomouc*,3krejcar 1628(1), ?(1); *Mikulov*, 3krejcar 1624(1),1628(2).-F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*,3krejcar 1637(5),1639 (1), 1640(2), ?(1)

O l o m o u c - bisk. (2-0,23%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar 1659(1); krejcar 1658(1)

S l e z s k o (151-17,45%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(4), 1625(2),1626(11),1627(17),

1628(31), 1629(8), 1630(16), 1631(8), 1632(3), 1633(1), 1636 (2), ?(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1638(3), 1639(2), 1640(2), 1643(5), 1647(1),1648(1) 1649(1), 1650(1), 1656(3), 1657(3), 1658(1); *Kladsko*, 3krejcar 1637(3), 1638(2), 1641(1), 1642(1), 1643(1),1644(2),1646 (4), 1647(1), 1650(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1661(2), 1662(1), 1663(2), 1664(1); 3krejcar 1661(2)

L e h n i c e - B ř e h (4-0,46%): J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1658(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1663(1); 3krejcar 1659(1), 1660(1)

P : B. Koch, FÖ 9, str. 49-50

126 W i n k l (Kirchberg am Wagram), o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1973 U: 1665

O1: 7 zl. + 793 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (202-25,25%): R u d o l f I I. (1576-1612), *Kutná Hora*, bílý groš 1610(1). - F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(18), 1625(3), 1626(17), 1627(16), 1628 (8), 1629(3), 1630(11), 1631(1), 1632(4), 1633(16), 1634(7), 1635(10), 1636(7), 1637(13), 1638(1), ?(1);*Kutná Hora*,3krejcar 1624(4), 1625(3), 1626(1), 1627(4), 1628(4),1631(3),1632 (1), 1633(1), 1634(3), 1635(2); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(1), 1627(1), 1629(1),1631(1),1633(2), 1634(2), 1635(1),1636(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1638(4), 1639(5), 1640(4), 1641(3), 1642(2), 1643(1), 1644(1), 1651 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(1). - L e o p o l d I.(1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1); 3krejcar 1660(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1659(4), 1660(1)

Š l i k o v é (7-0,87%): J i n d ř i c h (+ 1654), 3krejcar 1629(1), 1631(1), 1634(1), 1636(2),1637(1),1648(1)

V a l d š t e j n (8-1,00%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(1), 1628(1), 1629(1), 1630(1), 1631(1); *Zaháň*, 3krejcar 1629(3)

M o r a v a (43-5,37%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(16), 1625(5), 1626(8); *Olomouc*, 3krejcar 1629(3), 1630(4); *Mikulov*, 3krejcar 1627(2). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(4),1640(1)

S l e z s k o (118-14,75%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(2), 1625(1),1626(19),1627(13), 1628(21), 1629(12), 1630(12), 1631(12), 1632(3),1633(1),1634 (1), 1635(1), 1636(2); *Nisa*, 3krejcar 1624(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1639(2), 1642

(1), 1643(2), 1650(1); *Kladsko*, 3krejcar 1637(2), 1638(2), 1639(2), 1641(2), 1653(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1659(1), 1660(1)

L e h n i c e - B ř e h (7-0,87%): J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1660(3), 1661(1). - J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1655(1), 1658(1).-L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1661(1)

P : G. Dembski, FÖ 13, str. 213-214

127 G ö s i n g, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1929 U: 1670

O1: 200 stř. mincí, určeno 67 - z toho:

Č e c h y (12-17,91%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(1), 1625(1), 1630(1), 1631(1),1632(1),1634 (2), 1637(2), ?(1); 3krejcar 1630(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1650(1)

M o r a v a (1-1,49%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(1)

S l e z s k o (11-16,41%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(2), 1627(1), 1630(2), 1631(3). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*,3krejcar 1638 (1), 1639(1), 1657(1); *Kladsko*, 3 krejcar 1651(1)

L e h n i c e - B ř e h (6-8,95%): L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1661(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1661 (2). - J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1656(2), 1657(1)

P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 33-34

128 W a l d b u r g, o. Freistadt, Horní Rakousy

O : 1967 U: po 1670

O1: 551 zl. + stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (23-4,17%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1626(1), 1627(2), 1634(1), ?(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(5); 6krejcar 1665(7); 3krejcar 1664(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1663(1),1667 (1), 1669(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1659(1)

O l o m o u c - bisk. (14-2,54): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-1695), 6krejcar 1665(6); 3krejcar 1665 (3), 1666(3), 1669(1)

S l e z s k o (50-9,07%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(1), 1627(2), 1629(1), 1630(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Kladsko*, 3krejcar 1648 (1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar

1660(1), 1661(1), 1662(4), 1663(1), 1664(5); 6krejcar 1665 (11); 3krejcar 1661(2), 1663(2), 1665(3), 1666(6), 1667(4), 1668(1), 1669(2), ?(1)

L e h n i c e - B ř e h (43-7,79%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(2), 1664(2); 3krejcar 1660(1).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1662(2), 1663(3), 1664 (3), ?(1); 6krejcar 1665(10), ?(1); 3krejcar 1660(1),1661(1), 1662(1), 1665(3), 1668(3), 1669(2). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1663(3); 3krejcar 1660(1), 1661(1). - J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1657(1)

P : A. Marks, FÖ 9, str. 107-108

129 Ä p f e l g s c h w e n d t (Edelbach), o. Zwettl, Dolní Rakousy

O : 1910 U: po 1671

Ol: 1 zl. + 284 stř. mince - z toho:

Č e c h y (19-6,66%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(1), 1626(1), 1627(1), 1631(1), 1633(2), 1635(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1628(1), 1630(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1642(2), 1644(1), 1650(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1650 (?,1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1659(1), 1664(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1662(1), 1663(1), 1668(1)

V a l d š t e j n (1-0,35%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(1)

M o r a v a (1-0,35%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1625(1)

O l o m o u c - bisk. (18-6,31%):K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1665 (1), 1668(1), 1669(7), 1670(8)

S l e z s k o (50-17,54%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(1), 1627(1), 1628(3), 1629(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*,3krejcar 1639 (2), 1650(1), 1657(1),1658(1);*Kladsko*, 3krejcar 1638(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1660(1), 1661(3), 1665(3), 1666(6), 1667(4), 1668(6), 1669(10), 1670 (5)

L e h n i c e - B ř e h (40-14,03%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1658(2).-K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1660(1), 1661(2), 1665(3), 1668(13),1669 (8), 166.(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1661(1), 1662(1). - L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1660(2), 1661(5), 1662(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 192-193

130 H o h e n s c h l a g (Atzesberg), o. Rohrbach, Horní Rakousy

O : 1927 U: po 1672 (1683)

Ol: 410 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (71-17,31%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(8), 1625(2), 1626(4), 1627(6), 1628(4), 1629(2), 1630(3), 1632(3), 1633(2), 1634(2), 1636(2), 1637 (3); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(1), 1625(2), 1627(2),1629(1), 162.(1), 1630(1), 1633(1), 1636(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1631 (2), 1633(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1639 (2), 1641(1), 1642(2), 1647(1), 1648(3), 1649 (2), 1651(2); *Jáchymov*, 3krejcar 1644(1), 1648(2), 1650(1)

Š l i k o v é (3-0,73%): J i n d ř i c h (+ 1654), 3krejcar 1632(1), 1634(2)

V a l d š t e j n (2-0,48%): A l b r e c h t(1626-34),3krejcar 1628(1), 1629(1)

M o r a v a (13-3,17%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(4), 1625(2); krejcar 1624(1); *Olomouc*, 3krejcar 1628(2).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(4).

S l e z s k o (55-13,41%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(2), 1626(6), 1627(1), 1628(6), 1629 (10), 1630(4), 1631(3), 1633(1), 1636(1).- F e r d i n a n d I I I.(1627-37-57),*Vratislav*,3krejcar 1638(1), 1641(1), 1647 (1), 1648(1), 1649(2), 1657(2); *Kladsko*, 3krejcar 1629(2), 1630(1), 1631(1), 1633(1), 1636(1), 1638(2), 1641(1), 1642 (1), 1646(1), 1648(1); *Těšín*, 3krejcar 1646(1)

L e h n i c e - B ř e h (4-0,97%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1651(1), 1656(1). - J i ř í (1639-64), 3krejcar 1662(1). - K r i s t i á n (1639-73) 3krejcar 1669(1)

P : P. Karnitsch, Mitteilungen NGW XVI, č. 4-6, str. 15-16

131 M a i g e n, o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1935 (odevzdán) U: po 1672

Ol: 444 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (13-2,92%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(1), 162.(1), 1630(1); *Kutná Hora*,3krejcar 1628(1); *Krumlov*, 3krejcar 1630(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1639(1),1649(1),1652(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(2);*Kutná Hora*, 3krejcar 1660(1), 1663(1), 1666(1)

M o r a v a (1-0,22%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Olomouc*, 3krejcar 1628(1)

Olomouc - bisk. (25-5,63%): Karel II.Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1665(2), 1666(2), 1668 (4), 1669(8), 166. (?, 1), 1670(7). - Leopold Vilém (1637-62), 15krejcar 1661(1)
Slezsko (74-16,66%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(1), 1628(1), 1630(2), 1631(1), 1634 (1), 1635(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1657(1). - Leopold I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1660(3), 1662(9), 1663(3), 1664(5); 6krejcar 1665(5); 3krejcar 1661(3), 1665(1), 1666(10), 1667(12), 1668(5), 1669(4), 1670(6)
Lehnice - Břeh (61-13,73%): Jiří III. (1639-64), 15krejcar 1662(3), 1663(4), 1665(5); 3krejcar 1660(1), 1661(2), 1662(1). - Ludvík (1653-63), 15 krejcar 1662 (2), 1663(1); 3krejcar 1659(1), 1660(1), 1661(3), 1662(1). - Kristián (1639-73), 15krejcar 1661(1), 1662(1), 1663 (4), 1664(8); 6krejcar 1665(5); 3krejcar 1660(2), 1661(1), 1665(3), 1669(8), 1670(3)

P : E. Holzmair, FÖ 2, str. 124-125

132 Klapping bei St. Anna am Aigen, Štýrsko

O : 1890 U: po 1674

O1: 103 stř. mincí - z toho:
Čechy (25-24,27%): Ferdinand II.(1619-37),*Praha*, 3krejcar 1630(1), 1637(3); krejcar 1624(3), 1625(1),1626 (1), 1627(1), 1628(1), 1629(4), 1635(1), 1636(1), 1637(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1625(1), 1626(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1), 1642(1), 1644(1), 1646(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1639(1)
Valdštejn (2-1,94%): Albrecht (1626-34), ?, 3krejcar 1630(1), 1633(1)
Morava (2-1,94%): Ferdinand II.(1619-37),*Olomouc*, 3krejcar 1627(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Brno?*, 3krejcar 1645(1)
Slezsko (16-15,53%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625(1), 1628(2), 1629(3), 1630(2), 1631 (1), 1632(1), 1636(1). - Ferdinand III.(1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1630(1), 1635(1), 1639(1), 1643(1), 1651 (1)
Münsterberg - Olešnice (2-1,94%): Karel II. (1548-1617), 3krejcar 1613(1)
Lehnice - Břeh (1-0,97%): Jiří, Ludvík, Kristián (1639-63), 3krejcar 1652(1)

P : G. Budinsky, MNGW II, 1892, č. 105, str. 115-118

133 Stattersdorf, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1972 U: 1675

O1: 205 stř. mincí - z toho:
Čechy (8-3,90%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1629(1); ?, 3krejcar 1624(2).-Ferdinand III. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1646(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1670(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1658(1), 1659(1), 1661(1)
Šlikové (1-0,48%): Jindřich (+ 1654), *Planá*, 3krejcar 1636(1)
Morava (1-0,48%): Ferdinand II.(1619-37), *Mikulov*, 3krejcar 1628 (?,1)
Olomouc - bisk.(14-6,82%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1673(1), 1674(1); 3krejcar 1665(1), 1668(1), 1669(2), 1670(7), 1673(1)
Slezsko (35-17,07%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1628(2), 1629(1), 1631(1). - Ferdinand III.(1627-37-57),*Vratislav*,3krejcar 1657(1);*Kladsko*, 3krejcar 1628(1), 1631(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(1); 6krejcar 1665(1), 1673 (1), 1674(1); 3krejcar 1665(1), 1666(2), 1667(2), 1668(5), 1669(7), 1670(6); *Opolí*, 3krejcar 1674(1)
Lehnice - Břeh (30-14,63%): Jiří III. (1639-64), 3krejcar 1659(1), 1660(1), 1662(1).- Ludvík (1653-63), 15krejcar 1663(1); 3krejcar 1661(2). - Kristián (1639-73), 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1662(1), 1665(1), 1668 (5), 1669(5), 1670(6). - Luisa z Anhaltu (+1680),6krejcar 1673(1). - Jiří Vilém (1672-75), 3krejcar 1674 (2), 1675(1)
Württemberg - Olešnice (2-0,97%): Sylvius Fridrich (1664-97),6krejcar 1674(1); 3krejcar 1675(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 11, str. 183-184

134 Martinsberg, o. Zwettl, Dolní Rakousy

O : 1958 U: po 1676

O1: 20 stř. mincí - z toho:
Olomouc - bisk.(1-5,00%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1670(1)
Slezsko (2-10,00%): Leopold I.(1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1667(1), 1668(1)
Lehnice - Břeh (2-10,00%): Kristián (1639-73), 3krejcar 1660(1). - Ludvík (1653-63), 15krejcar 1661(1)

P : E. Holzmair, FÖ 7, str. 224-225

135 P i x e n d o r f (Michelhausen), o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1914 U: po 1676

Ol: 11 stř. mincí - z toho:

O l o m o u c - bisk.(1-9,09%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 3krejcar 1670(1)

S l e z s k o (3-27,27%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1664(1);3krejcar 1669(1), 1670(1)

L e h n i c e - B ř e h (3-27,27%): L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1661(1). - K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1660 (1), 1669(1)

P : A.O. Loehr, MNGW X, 1915, č. 386, str. 67

136 W ö l l a n, o. Windischgraz, Štýrsko

O : 1898 U: po 1676

Ol: 287 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

E g g e n b e r k o v é (1-0,34%): J a n K r i s t i á n a J a n S e y f r i e d (1649-1710), 1/4 tolar 1658(1)

V a l d š t e j n (3-1,04%): A l b r e c h t (1626-34),3krejcar 1629(1), 1631(2)

O l o m o u c - bisk. (1-0,34%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1657(1)

S l e z s k o (63-21,95%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), ?, 3krejcar 1624, 1626-1630, 1632, 1634,1637,1638,1640,1641, 1643-1645, 1649, 1650, 1657 -celkem 60 kusů. - L e o p o l d I. (1657-1705), ?, 3krejcar 1659, 1660 - celkem 3 kusy

L e h n i c e - B ř e h (2-0,69%): L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1660(1). - J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 15krejcar 1657(1)

P : G. Budinsky, MNGW IV, 1898, č. 184, str. 278-279 (pozn.: nález obsahoval patrně i české ražby, které jsou však řazeny mezi ražbami rakouskými)

137 B a d e n b e i W i e n, o. Wien, Dolní Rakousy

O : 1938 U: po 1678

Ol: 21 stř. mincí - z toho:

O l o m o u c - bisk. (7-33,33%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1659(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1677(6)

S l e z s k o (1-4,76%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1669(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-4,76%):K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1664(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (2-9,52%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(2)

P : E. Holzmair, FÖ 3, str. 204

138 B ö h e i m k i r c h e n, Dolní Rakousy

O : 1897 U: po 1678

Ol: několik set stř. mincí, určeno 32 - z toho:

Č e c h y (9-28,12%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1626(1), 1630(1), 1634(1), 1637(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1638(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*,3krejcar 1664(2),1665(1),1677 (1)

S l e z s k o (3-9,37%): F e r d i n a n d I I I.(1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1651(1);*Kladsko*,3krejcar 1638(1).-L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1666(1)

P : Wormser jun., MNGW IV, 1897, č. 165, str. 40-41

139 P u l k a u, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1969 U: po 1678

Ol: 7 stř. mincí - z toho:

S l e z s k o (1-14,28%): F e r d i n a n d I I I. (1627-37-57), *Kladsko*, krejcar 1631(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-14,28%): K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1668(1)

P : B. Koch, FÖ 9, str. 240

140 H ö r b i c h b e i S a r l e i n s b a c h, o. Rohrbach, Horní Rakousy

O : 1958 U: po 1679

Ol: 156 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (9-5,76%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1627(1), 1633(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1631(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(1).-F e r d i n a n d I I I. (1637--57), *Praha*, 3krejcar 1643(1), 1644(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1663(1)

O l o m o u c - bisk. (9-5,76%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1677(1); 3krejcar 1665 (2), 1666(1), 1669(1), 1670(4)

S l e z s k o (26-16,66%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1628(3), 1629(2), 1630(2).-L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(1), 1663(2);6krejcar 1665(1), 1676(1); 3krejcar 1660(1), 1666(6),1667(1),1668 (2), 1669(2), 1670(2)

L e h n i c e - B ř e h (16-10,25%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1654(1).- J i ř í I ı I. (1639-64), 15krejcar 1661(1), 1663(1),1664(1); 3krejcar 1660

(1), 1661(2). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1662(1); 3krejcar 1662(1).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663 (3), 1664(2); 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1669(1)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,64%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97),6krejcar 1674(1)
P : A. M a r k s, FÖ 7, str. 239-240; týž, Jb OÖMV 104,1959,str. 27

141 Z e l l a m P e t t e n f i r s t, o. Vöcklabruck, Horní Rakousy
O : 1956 U: po 1679
O1: 687 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (20-2,91%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(1); krejcar 1637(1); *Kutná Hora*, krejcar 1624(7), ?(3). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar ?(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Kutná Hora*, krejcar 1660(2), 1661(1), 1665(2), 1666(1), 1671(1)
Š l i k o v é (1-0,14%): J i n d ř i c h (+1654), krejcar 1630(1)
M o r a v a (68-9,89%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, krejcar 1624(21), 1625(7), 1626(4), ?(3); *Olomouc*, krejcar 1627(1), 1631(5), 1632(5), 1636(4), ?(8); *Mikulov*, krejcar 1627(2), 1628(2), ? (1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, krejcar 1638(2), 1639(3)
O l o m o u c - bisk. (11-1,60%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), krejcar 1651(2), 1653(3), 1656(3), 1658(1), ?(1)
S l e z s k o (97-14,11%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*,krejcar 1624(7),1625(2),1626(14),1627(1),1636(5),?(3); 2fenik 1624(1); *Nisa*, krejcar 1625(3), ?(4);2fenik 1624(1); *?*, krejcar 1624(4), 1625(2), 1626(2), 1632(1), ?(12); krejcar s BZ(4); trojník 1624(3).- F e r d i n a n d I I I. (1627-37-57),*Vratislav*,krejcar 1637(1),?(1);*Kladsko*, krejcar 1628(2), 1630(3), 1635(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1677(1); 3krejcar 1667(1), 1669(2);krejcar 1659(1), 1661(3), 1665(4), 1671(6), 1672(2)
L e h n i c e - B ř e h (33-4,80%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1656(1); krejcar 1652 (1). - L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1660(1), 1661(1). - K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1669(1); krejcar 1665(5), 1668(11), 1669(7), 1670(5)
O p a v a (2-0,29%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629(2)
T ě š í n (9-1,31%):A l ž b ě t a L u k r e c i e (1625-53), krejcar 1645(2), 1646(2), 1647(1), 1648(3), 1649(1)

S v í d n i c e - město (1-0,14): 1/2groš 1526(1)
P : R. Bernhart, B. Koch, FÖ 7, str. 250-252

142 W i e n X X I. - Floridsdorf, Dolní Rakousy
O : 1943 U: po 1679
O1: 12 stř. mincí - z toho:
L e h n i c e - B ř e h (1-8,33%): K r i s t i á n(1639-73), 15krejcar 1663(1)
P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 108

143 E r n s d o r f (Staatz), o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : ? U: po 1680
O1: 17 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (4-23,52%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(2), 1626(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1)
M o r a v a (1-5,88%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, krejcar 1624(1)
S l e z s k o (2-11,76%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1629(1); *Nisa*, krejcar 1625(1)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-5,88%): K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), krejcar 1680(1)
P : B. Koch, FÖ 14, str. 246

144 T u l b i n g, o. Tulln, Dolní Rakousy
O : 1943 U: po 1680
O1: 21 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (1-4,76%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1668(1)
O l o m o u c - bisk. (2-9,52%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 3krejcar 1668(1), 1670(1)
S l e z s k o (1-4,76%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1661(1)
P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 108

145 W e i n s (Hofamt Priel), o. Pöggstall, Dolní Rakousy
O : 1938 U: 1680
O1: 19 stř. mincí - z toho:
S l e z s k o (3-15,78%): F e r d i n a n d I I I. (1637-1657), *Těšín*, krejcar 1648(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, krejcar 1671(1), 1672(1)
L e h n i c e - B ř e h (3-15,78%): K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1668(1); krejcar 1665(1), 1668(1)
P : F.K., FÖ 3, str. 204-205

146 B e r g, o. Bruck a.d. Leitha, Dolní Rakousy
O : 1924 U: po 1681 (1683)

Ol: 467 stř. mincí - z toho:
Čechy (5-1,07%): Ferdinand III. (1637-1657), *Praha*, 3krejcar 1639(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1640(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1670(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1666(1), 1677(2)
Morava (12-2,56%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(3), 1625(2), 1626(3); *Olomouc*, 3krejcar 1630(1), 1636(1); *Mikulov*, 3krejcar 1627(2)
Olomouc - bisk. (1-0,21%): Leopold Vilém (1637-62), krejcar 1654(1)
Slezsko (48-10,27%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1628(2), 1631(1), 1632(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1648(1); krejcar 1637(1), 1644(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1665(1), 1673(1), 1674(1), 1677(2); 3krejcar 1660(3), 1665(2), 1666(6), 1667(2), 1668(4), 1669(7), 1670(4); krejcar 1661(2), 1671(2), 1672(3), ?(1)
Lehnice - Břeh (4-0,85%): Kristián (1639-73), krejcar 1665(2), 1669(2)
Nisa - Vratislav, bisk. (1-0,21%): Karel Ferdinand (1625-55), krejcar 1654(1)
P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XV, č. 73-74, str. 284-285

147 Berg, o. Bruck a.d. Leitha, Dolní Rakousy
O : 1926 U: 1681
Ol: 388 stř. mincí - z toho:
Čechy (2-0,51%): Leopold I. (1657-1705), *Kutná Hora*, 3krejcar 1666(1), 1677(1)
Morava (6-1,54%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, krejcar 1624(3), 1626(1); *Olomouc*, krejcar 1627(1); *Mikulov*, krejcar 1627(1)
Olomouc - bisk. (1-0,26%): Leopold Vilém (1637-62), krejcar 1654(1)
Slezsko (45-11,59%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1628(2); krejcar 1625(2); 1626(2), 1632(1), ?(1); *Nisa*, krejcar 1625(1).- Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1648(1); krejcar 1637(1), 1644(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1673(1), 1674(1), 1677(1); 3krejcar 1660(2), 1665(2), 1666(5), 1667(1), 1668(4), 1669(6), 1670(3); krejcar 1661(1), 1671(2), 1672(3), b.l.(1)
Lehnice - Břeh (2-0,51%): Kristián (1639-73), krejcar 1669(2)

Nisa - Vratislav, bisk. (1-0,26%): Fridrich (1671-82), krejcar 1680(1)
P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 152

148 Rossa, o. Waidhofen a.d. Thaya, Dolní Rakousy
O : 1958 U: po 1681
Ol: 13 stř. mincí - z toho:
Olomouc - bisk. (1-7,69%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1677(1)
Slezsko (2-15,38%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, krejcar 1629 (?,1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, krejcar 1671(1)
Lehnice - Břeh (1-7,69%):Kristián (1639-73), krejcar 1659(1)
Nisa - Vratislav, bisk.(2-15,38%): Fridrich (1671-82), krejcar 1681(2)
P : E. Holzmair, FÖ 7, str. 228

149 Hohenruppersdorf, o. Gänserndorf, Dolní Rakousy
O : 1931 U: 1682
Ol: 93 stř. mincí (část nálezu) - z toho:
Čechy (1-1,07%): Leopold I. (1657-1705), *Kutná Hora*, 3krejcar 1667(1)
Olomouc - bisk. (10-10,75%): Leopold Vilém (1637-62), 3krejcar 1656(1).-Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1675(1); 3krejcar 1665(2), 1666(1), 1669(2), 1670(3)
Slezsko (11-11,82%): Leopold I.(1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1674(1); 3krejcar 1659(1), 1667(2),1668(2), 1669(4), 1670(1)
Lehnice - Břeh (14-15,05%): Jiří III. (1639-64), 3krejcar 1661(1). - Kristián (1639-73), 6krejcar 1672(1); 3krejcar 1661(1), 1662(1), 1668(3), 1669(2), 1670(2). - Jiří, Ludvík, Kristián (1639-63), 3krejcar 1657(1), 1658(1). - Jiří Vilém (1672-75), 3krejcar 1674(1)
Württemberg - Olešnice (3-3,22%): Sylvius Fridrich (1664-97), 6krejcar 1674(1); 3krejcar 1674(1), 1676(1)
P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 153

150 St. Bernhard, o. Horn, Dolní Rakousy
O : 1961 U: po 1682
Ol: 673 stř. mincí - z toho:
Čechy (21-3,12%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1626(2), 1631(1).- Ferdinand III.

(1637-57), *Praha*, 3krejcar 1639(1), 1642(1), 1645(1), 1649 (1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664 (1); 6krejcar 1665(1), 1674(1); 3krejcar 1660(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1663(1), 1666(3), 1670(2), 1680(1), 1681(2); krejcar 16.1(1)

E g g e n b e r k o v é (1-0,14%): J a n K r i s t i á n (1649-1710), 3krejcar 1677(1)

M o r a v a (8-1,18%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1626(1); krejcar 1624(2), 1626(1); *Olomouc*, krejcar 1627(1), 1628(1), 1630(1), 1632(1)

O l o m o u c - bisk. (41-6,09%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1); 3krejcar 1657(1),1660(2);krejcar 1651(1), 1653(3). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1675(1); 6krejcar 1665(1), 1674(2), 1675(2), 1678(1); 3krejcar 1665(1),1666(4),1668(2), 1669(4), 1670(16), 1676(1)

S l e z s k o (73-10,84%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1630(1); krejcar 162.(1), 1625(1), 1624 (5), 1627(1), 1632(1), 1639(1), 1644(1), 1651(1), 162. (2), ?(1); *Nisa*, krejcar 1624(1); ?, krejcar ? (13).- F e r d i n a n d I I I.(1627-37-57),*Kladsko*,3krejcar 1627(1);krejcar 1631(1); *Těšín*, krejcar 1645(1), 1648(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(2), 1663(2), 1664(2); 6krejcar 1665(1), 1674(1), 1675(2); 3krejcar 1660(1), 1661 (4), 1664(1), 1665(4), 1666(1), 1667(2), 1668(8), 1669(5), 1670(19); krejcar 1660(1), 1661(1), 1665(2), 1671(5), 1672 (4); *Kladsko*, 3krejcar 1660(1); *Opolí*, 6krejcar 1675(1),1676 (1); 3krejcar 1673(2)

L e h n i c e - B ř e h (70-10,40%): J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1652(1), 1657(1);krejcar 1655(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1663(1),1664 (1), 3krejcar 1661(4). - L u d v í k (1653-63),3krejcar 1660 (1), 1661(2); - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663 (2), 1664(4); 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1659(1), 1660(2), 1661(1), 1662(3), 1664(2), 1665(3), 1668(2), 1669,(8) 1670 (8); krejcar 1662(1), 1665(3), 1668(1), 1669(10), 1670(3). - J i ř í V i l é m (1672-75), 3krejcar 1674(3)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (10-1,48%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(8); 3krejcar 1675(2)

O p a v a (2-0,29%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629(2)

N i s a - Vratislav, bisk. (3-0,44%):F r i d r i c h (1671-82), 6krejcar 1679(1); krejcar 1681(2)

P : E. Holzmair, FÖ 8, str. 244-246

151 W e i d e n a m S e e, o. Neusiedl am See, Burgavsko

O : 1928 ? U: po 1682

Ol: 76 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-1,31%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Kutná Hora*, 3krejcar 1666(1)

O l o m o u c - bisk. (2-2,63%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1673(1)

S l e z s k o (9-11,84%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1662(3), 1663(1), 1664(1), ?(1); 6krejcar 1673(2); 3krejcar 1670(1)

L e h n i c e - B ř e h (8-10,52%): L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1659(1), 1663(2). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663(1), 1664(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(1), 1664(1)

P : A. Loehr, Mitteilungen NGW XVI, č. 16-18, str. 46-47

152 H a i n b u r g a. d. D o n a u,Dolní Rakousy

O : 1889 U: po 1683

Ol: ? - z toho:

Č e c h y (36-?): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(3), 1628(3), 1633(1), 1636(1), ?(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1625(1), 1626(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1625(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Kutná Hora*, 6krejcar 1659(1), 1660(2), 1665(1), 1667(1), 1668(6), 1670(6), 1673(1), 1677 (1), ?(4)

O l o m o u c - bisk. (100-?): F r a n t i š e k D i e t r i c h s t e i n (1599-1636), 3krejcar b.1.(2). - L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar 1659(1). - K a r e l J o s e f (1663-64), 15krejcar 1664(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95),15krejcar 1665(1),6krejcar 1665(1), 1673(1), 1674(2), 1675(2), 1677(1), ?(1);3krejcar 1665(8), 1666(4), 1667(1), 1668(3), 1669(21), 1670(42), 1676(1), ?(7)

E g g e n b e r k o v é (2-?): J a n K r i s t i á n (1649-1710), 3krejcar 1677(2)

Š l i k o v é (2-?): J i n d ř i c h (+1654), 3krejcar 1649 (2)

V a l d š t e j n (2-?): A l b r e c h t (1626-34), 3krejcar 1630(2)

Slezsko (42-?): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(5), 1663(3), 1664(3), ?(1); 6krejcar 1665(8); 3krejcar 1659(2), 1660(6), 1661(2), 1662(2), 1665(5), 1666(1), 1672(1), 1673(1), ?(2)

Lehnice-Břeh (16-?): Jiří,Ludvík,Kristián (1639-63), 3krejcar 1656(3), 1657(2), 1658(1).- Jiří III. (1639-64), 15krejcar 1659(1), 1662(3), 1663(3), 1664(3)

Nisa - Vratislav, bisk. (1-?): Fridrich(1671-82), 15krejcar 1680(1)

P : MNGW I, 1890, č. 84, str. 396-397; č. 87, str. 419-420;č.89, str. 438

153 Hennersdorf, o. Mödling, Dolní Rakousy

O : ? U: okolo 1683

Ol: asi 200 stř. mincí, určeno 9 - z toho:

Morava (1-11,11%): Ferdinand II. (1619-37), *Olomouc*, krejcar 1631(1)

Olomouc - bisk. (2-22,22%): Leopold Vilém (1637-62), 15krejcar 1661(1). - Karel II. Liechtenstein (1664-95),6krejcar 1674(1)

Lehnice-Břeh (1-11,11%): Kristián (1639-73), 15krejcar 1664(1)

P : F. Wieser, FÖ 2, str. 125

154 Langenlois, o. Krems, Dolní Rakousy

O : 1933 (odevzdán) U: 1683

Ol: 137 stř. mincí - z toho:

Slezsko (1-0,72%): Ferdinand II. (1619-37), *Nisa*, krejcar 1625(1)

Lehnice-Břeh (4-2,91%): Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602-21),3krejcar 1606(1),1611(1),1613(1), 1616(1)

Münsterberg-Olešnice (3-2,18%): Karel II. (1548-1617): 3krejcar 1614(1), 1615(1), 1616(1)

Krnov (4-2,91%): Jan Jiří (1606-21), 3krejcar 1616(1), 1617(2), 1618(1)

Těšín (3-2,18%): Adam Václav (1579-1617),3krejcar 1612(1), 1613(2)

Nisa - Vratislav, bisk.(2-1,45%): Karel arciv. rakouský (1608-24), 3krejcar 1614(1), 1616(1)

P : F. Kolarik, FÖ 1, str. 264-265

155 Pleising, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1928 U: 1683

Ol: 3632 stř. mincí - z toho:

Čechy (803-22,10%): Maxmilian II. (1564-76), *Kutná Hora*, bílý groš 1577(1).-Ferdinand II.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(74), 1625(6), 1626(41), 1627(49), 1628(34), 1629(17), 1630(32), 1631(18), 1632(12), 1633(32), 1634(32),1635(32), 1636(30), 1637(36), ?(19); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(17), 1625(5), 1626(10), 1627(10),1628(7), 1629(2), 1630(4), 1631(8), 1632(2), 1633(1), 1634(4), 1635(3), 1636(4), 1637(2), ?(2); *Jáchymov*, 3krejcar 1624(4), 1625(4), 1626(3), 1627(2), 1628(3), 1629(4), 1630(1), 1632(2), 1633(2), 1634(1), 1635(2), 1636(4), 1637(7), ?(2). - Ferdinand III. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1638(17), 1639(12), 1640(21), 1641(20), 1642(19), 1643(9), 1644(9), 1645(17), 1646(8), 1647(2), 1648(12), 1649(13), 1650(5),1651(9), 1652(1), 1653(3), 1654(1), 1656(2), ?(9); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(5), 1639(1), 1642(1), 1654(2), 1655(2),1656(1),1657(3); *Jáchymov*, 3krejcar 1639(1), 1641(1), 1642(1), 1647(2), ?(2). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1659(3); *Kutná Hora*, 3krejcar 1658(1), 1659(1)

Eggenberkové (1-0,02%): Jan Antonín (1634-49),3krejcar 1648(1)

Šlikové (25-0,68%): Jindřich (+1654), 3krejcar 1627(1), 1628(4), 1631(4), 1632(4), 1634(2), 1635(2), 1638(6), ?(1)

Valdštejn (34-0,93%): Albrecht (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(2), 1628(4), 1629(1), 1630(2), 1631(5), 1632(3), 1633(5), ?(1); *Zaháň*, 3krejcar 1629(8), 1630(3)

Morava (177-4,86%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(47), 1625(29), 1626(10), ?(1); *Olomouc*, 3krejcar 1628(8), 1629(10), 1637 ?(1), ?(1); *Mikulov*, 3krejcar 1627(10), 1628(7); *?*, 3krejcar 1630(9), 1631(3),1632(2), 1633(1), 1634(1), ?(3). - Ferdinand III. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(22), 1638(1), 1639(5), 1640(1), 1641(2), ?(3)

Olomouc - bisk. (8-0,22%): Leopold Vilém (1637-62), 3krejcar 1650(1),1656(3),1657(1),1658(1), 1659(2)

Slezsko (487-13,40%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(9), 1625(11), 1626(39), 1627(77), 1628(89), 1629(53), 1630(64), 1631(28), 1632(6), 1633(9), 1634(2), 1635(5), 1636(6), 1637(2), ?(1); *Nisa*,3krejcar 1624(4); *Ratiboř*, 3krejcar 1625(1); ?(4);- Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1637(1), 1638(5), 1639

(3), 1640(2), 1641(1), 1642(3), 1643(18), 1644(1), 1645(3), 1646(2), 1648(2), 1649(6), 1650(7), 1651(2), 1653(3), 1655 (1), 1656(5), 1657(2),?(1);*Těšín*, 3krejcar 1646(1), 1647(1), 1648(3). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1660(1); *Kladsko*, 3krejcar 1659(1)

O p a v a (6-0,16%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1614(1), 1615(1), 1617(1). - K a r e l E u s e b i u s (1627-84), 3krejcar 1629(3)

L e h n i c e - B ř e h (12-0,33%):K r i s t i á n, J i ř í, L u d v í k (1639-63), 3krejcar 1653(1),1654(3),1655(1),1656 (3), 1657(2), 1658(1), 1659(1)

P : A. Loehr, FÖ 1, str. 37-38; týž,Zur Olmützer Münzreihe, NZ LXI, 1928, str. 118-119

156 S c h l e i n b a c h, o. Floridsdorf - Umgebung, Dolní Rakousy

O : 1929 U: 1683

Ol: 4610 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (460-9,97%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(30), 1625(9), 1626(14),1627(30), 1628(17), 1629(7), 1630(16), 1631(12), 1632(7), 1633(19),1634(24),1635 (18), 1636(13), 1637(19), ?(17); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624 (5), 1626(4), 1627(3), 1628(3), 1629(3), 1630(3), 1631(3), 1633(2), 1634(2), 1636(1); *Jáchymov*, 1624(1), 1625(1), 1628 (2), 1629(3), 1631(1), 1632(2), 1633(4), 1634(1), ?(1), - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1637 (1), 1638(8), 1639(10), 1640(10), 1641(6), 1642(4), 1643(6), 1644(10), 1645(13), 1646(4), 1647(3), 1648(5), 1649(3), 1650 (2), 1651(2), 1652(1), 1654(2), 1655(1), 1656(1), 1657(1),? (4); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(1), 1655(4), 1656(1),1657(1), 1659(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1641(1), 1646(2), ?(1). - L e o p o l d I. *Praha*, 15krejcar 1664(1); 6krejcar 1665(4), 1674 (3); 3krejcar 1659(4), 1662(1), 1663(1), 1664(1), 1665(1), 1670(1), 1675(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1658(1), 1659(3),1660 (3), 1661(2), 1662(4), 1663(1), 1665(2), 1666(8), 1667(1), 1668(1), 1669(2), 1670(6), ?(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1659(1)

Š l i k o v é (19-0,41%): J i n d ř i c h (+1654), *Planá*, 3krejcar 1627(1), 1630(2),1631(3),1633(2), 1634(2), 1635(2), 1637(2), 1638(1), n.l.(1); *Norimberk*, 3krejcar 1629(1); ?, 3krejcar 1628(2)

V a l d š t e j n (19-0,41%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1627(1), 1628(3), 1629(2), 1630(5), 1632(2), 1633(2); *Zaháň*, 3krejcar 1629(3), 1630(1)

M o r a v a (76-1,64%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),

Brno, 3krejcar 1624(22), 1625(13), 1626(6); *Olomouc*, 3krejcar 1628(2), 1629(6), 1630(5), 1631(1), 1632(1), ?(2); *Mikulov*, 3krejcar 1625(1), 1627(4). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(10), 1639(2), 1640(1)

O l o m o u c - bisk.(140-3,03%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar 1650(2), 1654(2), 1656(3), 1658(1), 1659 (4). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1665(2), 1673(1), 1674(7), 1675(1); 3krejcar 1665 (19), 1666(15), 1667(2), 1668(5), 1669(23), 1670(53),1673(1)

S l e z s k o (679-14,72%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(6), 1625(2),1626(16),1627(29), 1628(39), 1629(23), 1630(17), 1631(28), 1632(6),1633(5),1634 (2), 1635(4), 1636(8), 1637(2), ?(3); *Zaháň*, 3krejcar 1625 (1); *Ratiboř*, 3krejcar 1625(1). - F e r d i n a n d I I I. (1627-37-57), *Vratislav*, 3krejcar 1637(2), 1638(4), 1639(5), 1640(4), 1641(2), 1642(3), 1643(10), 1644(1), 1646(1), 1648 (3), 1649(7), 1650(4), 1651(3), 1655(3), 1656(6), 1657(10), 1658(1), 1659(1), ?(2); *Kladsko*, 3krejcar 1627(1), 1628(3), 1629(4), 1630(9), 1632(1), 1634(1), 1635(1), 1636(1), 1637 (3), 1638(1), 1639(3), 1640(4), 1642(2), 1644(3), 1645(2), 1646(1), 1649(1), 1650(1), 1651(1), 1652(1); *?*, 1640(2). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1664(3); 6krejcar 1665(21), 1666(1), 1673(2), 1674(1), 1675(2), 1676 (2), ?(3); 3krejcar 1659(9), 1660(10), 1661(20),1664(2),1665 (36), 1666(63), 1667(50), 1668(36), 1669(47), 1670(54), 1673 (1), ?(1). - S t a v o v é (1634-37), 3krejcar 1634(4), 1635 (1)

L e h n i c e - B ř e h (352-7,63%): J i ř í R u d o l f (+1653), 3krejcar ?(1). - J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1617(1). - J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1651(1),1653(2), 1655(1), 1656(13), 1657(20), 1658(6), ?(2). - J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1659(6), 1660(10), 1661(30), 1662(7); 15 krejcar 1661(1), 1663(1), 1664(1), ?(1). - L u d v í k, 15 krejcar 1663(1); 3krejcar 1660(12), 1661(22), 1662(8),?(1).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663(1), 1664(2);6krejcar 1665(11); 3krejcar 1660(7), 1661(24), 1662(7), 1664(8), 1665(12), 1668(51), 1669(51), 1670(25), ?(1). - L u i s a (+1680), 6krejcar 1673(2). - J i ř í V i l é m (1672-75), 6krejcar 1674(1); 3krejcar 1674(1)

M ü n s t e r b e r g - O l e š n i c e (3-0,06%): K a r e l I I. (1548-1617): 3krejcar 1613(1), 1614(1), 1617(1)

Württemberg-Olešnice (8-0,16%): Sylvius Fridrich (1664-97), 15krejcar 1675(1);6krejcar 1674(5); 3krejcar 1674(2)
Opava (4-0,08%): Karel Liechtenstein (1614-27), 3krejcar 1615(1). - Karel Eusebius (1627-84), 3krejcar 1629(3)
Těšín (1-0,02%): Alžběta Lukrecie (1625-53), 3krejcar 1649(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (29-0,62%): Fridrich (1671-82), 15krejcar 1680(29)

P : F. Wieser, F. Kolarik, FÖ 1, str. 34-35

157 Siedelhof, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1928/29 U: po 1683

O1: 194 stř. mincí - z toho:
Čechy (7-3,60%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(1), 1628(1); *Kutná Hora*, krejcar?(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1629(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1665(1); *Kutná Hora*, krejcar 1671(1)
Morava (4-2,06%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, krejcar 1625(1); *Olomouc*, krejcar 1629(2), 1630(1)
Olomouc - bisk. (11-5,67%): Leopold Vilém (1637-62), 3krejcar 1656(1); krejcar 1653(1), 1658(1).- Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1675(1); 3krejcar 1665(1), 1669(2), 1670(4)
Slezsko (21-10,82%):Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, krejcar 1624(1), 1626(2); *Nisa*, krejcar 1624(1), 1625(1). - Ferdinand III. (1627-37-57),*Vratislav*, 3krejcar 1657(1); *Kladsko*, 3krejcar 1635(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1672(1); 3krejcar 1661(1), 1667(2), 1668(1), 1669(2); krejcar 1661(2), 1665(2), 1671(2); *Kladsko*, krejcar 1659(1)
Lehnice Břeh (14-7,21%):Kristián (1639-73), 3krejcar 1661(1), 1665(1); krejcar 1668(1), 1669(5),1670(2); Jiří III. (1639-64), 3krejcar 1661(2); Ludvík (1653-63), 3krejcar 1659(1), 1661(1)
Württemberg-Olešnice (2-1,03%): Sylvius Fridrich (1664-97), 6krejcar 1674(1); 3krejcar 1675(1)

P : A. Loehr, FÖ 1, str. 38-39; týž, Mitteilungen NGW XVI, č. 31-32, str. 91

158 Wien XVI. - Ottakringerstr., Dolní Rakousy

O : 1929 U: 1683

O1: 829 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Čechy (21-2,53%): Ferdinand II. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1625(1), 1627(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1625(1), *Jáchymov*, tolar 1624(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1656(1).- Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1), 3krejcar 1670(1),1676(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1659(1), 1660(2), 1662(1), 1668(1), 1670(4), 1679(1); krejcar 1660(1), ?(1)
Eggenberkové (1-0,12%): Jan Kristián (1649-1710), 3krejcar 1677(1)
Valdštejn (2-0,24%): Albrecht (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1628(1); *Zaháň*, 3krejcar 1630(1)
Morava (8-0,96%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, krejcar 1624(1), 1625(1); *Olomouc*, 3krejcar 1632(1), 1633(1); *Mikulov*, 3krejcar 1628(1), krejcar ?(1). - Ferdinand III. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(1); krejcar 1639(1)
Olomouc - bisk. (68-8,20%): Leopold Vilém (1637-62), 3krejcar 1658(1), 1659(1), 1660(1). - Karel Josef (1663-64), 6krejcar 1663(1). - Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1665(3), 1666(5), 1668(5), 1669(16), 1670(33); 6krejcar 1676(1), 1677(1)
Slezsko (152-18,33%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1627(1), 1628(1), 1629(1), 1630(1), 1631(1), ?(1); krejcar 1624(1), 1625(1), 1636(3);*Nisa*, krejcar 1625(2), ?(1). - Ferdinand III. (1627-37-57), *Vratislav*, 3krejcar 1641(1), 1656(1), 1657(1);*Kladsko*,3krejcar 1628(1), 1635(1). - Leopold I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1662(1), 1664(1); 6krejcar 1665(4), 1672(3), 1673(4), 1674(4); 3krejcar 1659(1),1660(1),1661(4),1665(6),1666(11),1667(18),1668(16), 1669(21), 1670(24); krejcar 1661(1), 1665(1), 1671(6), 1672(2), ?(2);*Opolí*,6krejcar 1676(1); 3krejcar 1673(1)
Lehnice-Břeh (116-13,99%): Jiří, Ludvík a Kristián (1639-63), 3krejcar 1654(1); krejcar 1654(1). - Jiří III.(1639-64), 15krejcar 1663(1); 3krejcar 1659(1), 1660(5), 1661(6), 1662(1). - Ludvík (1653-63), 3krejcar 1660(2), 1661(3), 1662(1). - Kristián (1639-73), 6krejcar 1665(2); 3krejcar 1660(3), 1661(3), 1662(2),

1664(3), 1665(3), 1666(1), 1668(20), 1669(22), 1670(17), ? (1); krejcar 1668(2), 1669(4), 1670(2), ?(1). - L u i s a z Anhaltu (+1680), 6krejcar 1673(3). - J i ř í V i l é m (1672-75), 3krejcar 1674(4), b.l.(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (15-1,80%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97),6krejcar 1674(6),1675(2); 3krejcar 1674(2), 1677(5)

O p a v a (1-0,12%): K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629(1)

T ě š í n (2-0,24%): A l ž b ě t a L u k r e c i e (1625-53), krejcar 1649(1)(1638 ?, 1)

N i s a - Vratislav, bisk. (4-0,48%):F r i d r i c h (1671-82), krejcar 1680(1), 1681(2); 1/2krejcar 1679(1)

P : F. Wieser, F. Kolarik, FÖ 1, str. 35-37

159 G r o s s e n e g g (Griffen), o. Völkermarkt, Korutany

O : 1921 U: 2. turecká válka

O1: 6 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

S l e z s k o (1-16,66%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1684(1)

L e h n i c e - B ř e h (5-83,33%): K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1660(1), 1664(2). - L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1663(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1662 (1)

P : E. Holzmair, FÖ 2, str. 126

160 Ä p f e l g s c h w e n d t (Edelbach), o. Zwettl, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1687

O1: 28 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

S l e z s k o (1-3,57%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1673(1)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XVI, č. 7-9, str. 20-21

161 S p i t a l a m S e m m e r i n g, o. Mürzzuschlag, Štýrsko

O : 1966 U: po 1689

O1: 100 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-1,00%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar(? 1)

O l o m o u c - bisk.(8-8,00%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 3krejcar 1665(1), 1668(1), 1669 (1), 1670(4); 1/2krejcar 1684(1)

S l e z s k o (19-19,00%): F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1656(1).- L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1659(1), 1666(4), 1668(1), 1669 (4), 1670(8)

L e h n i c e - B ř e h (11-11,00%): L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1660(1). - K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1662 (1),1668(1), 1669(3), 1670(5)

P : B. Koch, H. Müllner, FÖ 9, str. 63

162 H ö b e r s d o r f, o. Korneuburg, Dolní Rakousy

O : 1939 U: po 1693

O1: 1963 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (26-1,32%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1664(1), 1665(8), 1674(4), 1678(1), 1683(5), 1684 (1), 1685(1), 1689(3), 1691(1), 1693(1)

O l o m o u c - bisk. (84-4,27%):K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1665(7), 1673(8), 1674 (25), 1675(16), 1676(1), 1677(2), 1678(4), 1679(2), 1680(6), 1681(6), 1682(2), 1683(1), 1684(1), 1693(3)

S l e z s k o (165-8,40%): L e o p o l d I. (1740-80), *Vratislav*, 6krejcar 1665(36), 1672(8), 1673(25), 1674(26), 1675 (5), 1676(14), 1677(9), 1678(7), 1679(1), 1680(3), 1681(2), 1682(14), 1683(4), 1684(3), 1685(1), 1686(1), 1689(2), 1690 (2), 1691(1), 1693(1); *Břeh*, 6krejcar 1677(1);*Opolí*,6krejcar 1675(1), 1676(1), 1677(1), 1683(1)

L e h n i c e - B ř e h (42-2,13%): K r i s t i á n (1639-73), 6krejcar 1665(13). - L u i s a (+1680), 6krejcar 1673 (26).- J i ř í V i l é m (1672-75), 6krejcar 1674(3)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (73-3,71%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(72). - K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), 6krejcar 1678(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (8-0,40%):F r i d r i c h (1671-82), 6krejcar 1679(1), 1680(6). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 6krejcar 1693(1)

P : E. Holzmair, F. Kolarik, FÖ 3, str. 208-209

163 T r ö l s b e r g (Zeiss), o. Freistadt, Horní Rakousy

O : 1934 U: 1696

O1: 1033 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (35-3,38%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1621(1), 1630(1), 1632(2), 1633(1),1634(1),1635 (4); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624(1).-F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1639(1),1644(1),1646(1),1652(1).- L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1659(2), 1670 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1663(1), 1667(2), 1668(4),1669(1), 1670(5), 1677(2), 1681(1), ?(1)

M o r a v a (7-0,67%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(1), 1625(3), 1626(1), 162.(2)

Olomouc - bisk. (9-0,87%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1665(2), 1668(1), 1669 (1), 1670(4), 1676(1)
Slezsko (141-13,64%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1628(1), 1629(2), 1632(1), ?(1). - Ferdinand III.(1627-37-57), *Kladsko*, 3krejcar 1645 (1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1660(4), 1661(8), 1665(4), 1666(16), 1667 (15), 1668(28), 1669(22), 1670(37)
Lehnice - Břeh (18-1,74%): Kristián (1639-73), 3krejcar 1660(1), 1661(1), 1668(4), 1669(8), 1670(4)

P : G. Brachmann, FÖ 2, str. 56-58

164 Hafning bei Trofaiach, o. Leoben, Štýrsko

O : 1961 U: po 1697

Ol: 321 stř. mincí - z toho:
Čechy (11-3,42%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(7), 1693(1), 1694(3)
Olomouc - bisk. (8-2,49%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 15krejcar 1693(1), 1694(7)
Slezsko (32-9,96%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1660(1), 1661(2), 1662(7), 1663(6), 1664 (8), 1675(3), 1693(2), 1694(1), ?(1); *Břeh*, 15krejcar 1694(1)
Lehnice - Břeh (25-7,78%): Jiří III. (1639-64), 15krejcar 1661(1), 1662(1), 1663(2), 1664(1), ?(1). - Ludvík (1653-63), 15krejcar 1660(1), 1661(1), 1662(2), 1663(4), ?(2). - Kristián (1639-73), 15krejcar 1663 (1), 1664(8)
Württemberg - Olešnice (7-2,18%): Sylvius Fridrich (1664-97), 15krejcar 1675(4), 1694 (3)
Nisa - Vratislav, bisk. (3-0,93%): František Ludvík (1683-1732), 15krejcar 1693(3)

P : K. Zeilinger, FÖ 8, str. 272; týž, Schild von Steier 10,1962, str. 43

165 Weiten, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1966 U: poč. 18. stol.

Ol: 5 stř. mincí - z toho:
Slezsko (2-40,00%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1668(1), 1669(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 9, str. 240-241

166 Nikitsch, o. Oberpullendorf, Burgavsko

O : 1953 U: poč. 18. stol.

Ol: 12 stř. + 1 měd. minci - z toho:
Čechy (1-7,69%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1683(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 191

167 Drasenhofen, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1974 U: 1700

Ol: 309 stř. mincí - z toho:
Čechy (26-8,41%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1627(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1629(1), 1633(1). - Ferdinand III.(1637-57), *Praha*, 3krejcar 164.(1).- Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1668(1), 1678 (3), 1695(2), 1696(3), 1699(1), 1700(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1659(2), 1660(1), 1662(1), 1668(1), 1670(1), 1690(1), 1699 (2), ?(1); krejcar 1695(1)
Eggenberkové (2-0,64%): Jan Kristián (1649-1710), 3krejcar 1677(1), ?(1)
Šlikové (1-0,32%): Jindřich (+1654), 3krejcar ?(1)
Olomouc - bisk.(32-10,35%):Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1665(3), 1666(2), 1668 (1), 1669(6), 1670(10), 1695(9), ?(1)
Slezsko (65-21,03%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(2). - Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1649(1), 1658(2). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1675(1);3krejcar 1659(1), 1661(8), 1665(2), 1666(5), 1667(7),1668(5),1669 (5), 1670(13), 1695(1), 1697(1), ?(2); *Břeh*, 3krejcar 1696 (6), 1698(2), ?(1)
Lehnice - Břeh (33-10,68%): Jiří III. (1639-64), 3krejcar 1661(3), 1662(2). - Ludvík (1653-63), 3krejcar 1660(1),1661(3),1662(1). - Kristián (1639-73), 3krejcar 1662(3), 1664(1), 1665(1), 1668(7), 1669(6), 1670(3), ?(1). - Jiří Vilém (1672-75), 3krejcar 1674 (1)
Württemberg - Olešnice (7-2,26%): Sylvius Fridrich (1664-97),3krejcar 1674(1),1676(2), 1677(1), ?(2). - Kristián Ulrich (1664-1704), krejcar 1684(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 13, str. 198-199

168 Pettenbach, o. Kirchdorf a.d. Krems, Horní Rakousy

O : 1967 U: po 1702

Ol: 69 zl. + 304 stř. mincí - z toho:

Čechy (10-2,68%): Rudolf II. (1576-1612), *Kutná Hora*, 2tolar 1608(1). - Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624(1), 1631(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1696(1); 3krejcar 1670(1), 1699(1), 1700(2), 1701(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1677(1)
Morava (2-0,53%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1626(1). Ferdinand III. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(1)
Olomouc - bisk.(4-1,07%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1669(1), 1670(3)
Slezsko (22-5,89%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(1), 1626(1), 1628(1), 1631(2). - Ferdinand III. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1646 (1); *Kladsko*, 3krejcar 1640(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1695(1); 3krejcar 1665(1), 1666(1), 1667(2), 1668(3), 1669(5), 1670(2)
Lehnice - Břeh (5-1,34%): Jiří III.(1639-64), 3krejcar 1662(2). - Kristián (1639-73), 3krejcar 1668 (1), 1670(1). - Jiří Vilém (1672-75), 3krejcar 1674 (1)
Württemberg - Olešnice (2-0,53%): Sylvius Fridrich (1664-97), 15krejcar 1675(1); 3krejcar 1675(1)
Krnov (1-0,27%): Jiří Fridrich (1543-1603), 2tolar 1592(1)

P : H. Jungwirth, P. Willibrod Neumüller OSB, FÖ 9, str. 105-107

169 Wien III., Dolní Rakousy

O : 1899 U: po 1703

Ol: 1 zl. + 110 stř. mincí - z toho:
Čechy (3-2,70%): Leopold I. (1657-1705), *Kutná Hora*, 3krejcar 1659(1), 1665(1), 1666(1)
Morava (1-0,90%): Ferdinand II.(1619-37), *Olomouc*, krejcar 1627(1)
Olomouc - bisk. (1-0,90%): Leopold Vilém (1637-62), krejcar 1651(1)
Slezsko (15-13,51%): Ferdinand III. (1637-57), *Těšín*, krejcar 1646(1). - Leopold I.(1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1666(2), 1668(3), 1669(2), 1670(4); krejcar 1671(3)
Lehnice - Břeh (8-7,20%): Kristián(1639-73), 3krejcar 1668(3), 1670(1); krejcar 1664(1), 1668(2), 1669(1)
Württemberg - Olešnice (1-0,90%): Sylvius Fridrich (1664-97), 3krejcar 1674(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (2-1,80%): Fridrich (1671-82), krejcar 1681(2)

P : K. Schalk, MNGW IV, 1899, str. 394, č. 195

170 Windisch-Minihof, o. Jennersdorf, Burgavsko

O : 1937 U: po 1703

Ol: 60 stř. mincí - z toho:
Čechy (1-1,66%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1691(1)
Olomouc - bisk. (1-1,66%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 3krejcar 1670(1)
Slezsko (14-23,33%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(1). - Leopold I.(1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1667(1), 1668(3), 1669(4), 1670(4); *Opolí*, 3krejcar 1674(1)
Lehnice - Břeh (4-6,66%): Kristián(1639-73), 3krejcar 1668(1), 1669(1), 1670(2)
Württemberg - Olešnice (1-1,66%): Kristián Ulrich (1664-1704), 3krejcar 1696(1)
Opava (1-1,66%): Karel Eusebius (1627-84), 3krejcar?(1)

P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 306

171 Aschendorf (Roggendorf) o. Ober Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1914 U: po 1704

Ol: 1087 stř. mincí - z toho:
Čechy (15-1,38%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1631(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1665(1); 3krejcar 1695(2), 1698(2); krejcar 1695 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1695(1), 1681(1), 1685(2); krejcar 1664(1), 1695(1), 1703(2)
Morava (9-0,82%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, krejcar 1624(1), 1625(1), 1626(2), 1627(1); *Olomouc*, krejcar 1629(1), 1631(1), 1632(1); *Mikulov*, krejcar 1628(1)
Olomouc - bisk. (18-1,65%): Karel II.Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1674(1); 3krejcar 1665(1), 1669(2), 1670(7), 1695(2). - Karel III. Lotrinský (1695-1710), krejcar 1701(5), 1702(1)
Slezsko (89-8,18%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1627(1); krejcar 1625(1), 1626(2); *Nisa*, krejcar 1624(1); ?, krejcar ?(3).- Ferdinand III. (1627-37-57), *Kladsko*, krejcar 1629(1); *Těšín*, krejcar 1644

(1), 1647(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15 krejcar 1661(1), 1694(2); 6krejcar 1672(1), 1674(1),1675(1), 1677(1), 1683(1), 1684(1), 1686(1), 1687(1), 1689(1); 3krejcar 1660(1), 1665(1), 1666(2), 1667(1), 1668(2),1669(3),1670 (9), 16.6(1); krejcar 1661(2), 1666(1), 1671(2),1672(2);*Opolí*, 6krejcar 1679(1); 3krejcar 1673(1); krejcar 1677(2),1698 (2), 1699(7), 1700(3), 1701(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(9);krejcar 1694(3), 1697(1), 1698(3), 1699(3), 16..(1), 1700(1); krejcar 1695(1)

L e h n i c e - B ř e h (22-2,02%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 16..(1); 3krejcar 1659(1), 1660(1), 1661(1).- L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1659(1). - K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1660(1), 1663(3), 1669(1), 1670(2);krejcar 1668(3), 1669(4), 1670(1). - L u i s a z A n h a l t u (+1680), 6krejcar 1673(2)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (4-0,36%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(2); 3krejcar 1675(2)

N i s a - Vratislav, bisk. (6-0,54%): F r i d r i c h(1671-82), krejcar 1680(1), 1681(4). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), krejcar 1700(1)

P : F. Dworschak, MNGW IX, 1914, č. 374, str. 247-250

172 M a r k e r s d o r f, Dolní Rakousy

O : 1907 U: po 1704

O1: 656 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Č e c h y (66-10,06%): V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, pražský groš (2).- F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1624, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630,1637 (celkem 12); *Kutná Hora*, 3krejcar 1624, 1625,1626,1627,1628, 1630, 1633, 1634, 1635 (celkem 13 kusů); *Jáchymov*, 3krejcar 1632(1), 1634(1), 1636(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1639, 1640, 1641, 1643, 1644,1647,1648, 1649 (celkem 15); *Kutná Hora*, 3krejcar 1638(2). - L e o p o l d 1. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1696(1), 1697(1), 1698(1), 1699(1); *Kutná Hora*, tolar 1695(1); 3krejcar 1659, 1663, 1664, 1670, 1680, 1681 (celkem 14)

Š l i k o v é (5-0,76%): J i n d ř i c h (+1654), 3krejcar 1628(1), 1631(1), 1635(1), 1637(1), 1639(1)

V a l d š t e j n (8-1,21%): A l b r e c h t (1626-34), *Jičín*, 3krejcar 1629(1), 1630(1), 1633(1);*Zaháň*, 3krejcar 1629, 1630 (celkem 5)

M o r a v a (9-1,37%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),

Brno, 3krejcar 1624, 1625, 1626 (celkem 7). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(2)

O l o m o u c - bisk. (26-3,96%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar 1659(1), 1660(1). - K a r e l J o s e f (1663-64), 3krejcar 1665, 1666 (celkem 4). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1675(1);3krejcar 1669, 1670, 1695 (celkem 18). - K a r e l I I I. L o t r i n s k ý (1695-1710), tolar 1704(1)

S l e z s k o (128-19,51%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1625, 1627-1633, b.l. (celkem 30); *Nisa*,3krejcar 1630(3).-F e r d i n a n d I I I.(1627-37-57), *Vratislav*, 3krejcar 1655, 1657, 1658 (celkem 4); *Kladsko*, 3krejcar 1629-1632 (celkem 4), 1637(1), 1640(1),1642(1),1645 (1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1664(1); 3krejcar 1665-1670, 1672 (celkem 59); *Opolí*, 3krejcar 1673(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(18); ?, 3krejcar 1662, 1699 (celkem 3); fenik (grešle ?)1695(1)

L e h n i c e - B ř e h (53-8,07%): J i ř í, L u d v í k, K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1656(1).-J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1661-62 (celkem 5). - L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1659-1662 (celkem 5). -K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1659-1662, 1664, 1668-1670 (celkem 39);krejcar 1668(1). - L u i s a z A n h a l t u (+1680),3krejcar 1673 (1). - J i ř í V i l é m (1672-75), 3krejcar 1674(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,15%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 3krejcar 1674(1)

O p a v a (1-0,15%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar ?(1)

P : A. Loehr, MNGW VII, 1908, č. 296, str. 298-300

173 W e n n s, o. Imst, Tyroly

O : 1960 U: po 1704

O1: 795 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (?). - W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (?) - přesný popis neuveden

P : H. Hochenegg, FÖ 9, str. 260

174 B a d T a t z m a n n s d o r f, o. Oberwart, Burgavsko

O : 1950 U: po 1708

O1: 71 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (8-11,26%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1627(1), 1630(1), 1631(2), 1632(1),1635(1),1637 (1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1)

Morava (2-2,81%): Ferdinand II. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1625(1), 1626(1)
Slezsko (5-7,04%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, 3krejcar 1626(1), 1628(1), 1629(1), 1636(1). - Leopold I. (1657-1705), *Opolí*, krejcar 1699(1)
Württemberg-Olešnice (1-1,40%): Kristián Ulrich (1664-1704), krejcar 1683(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. IV (Münzfunde)

175 Rothenbachl bei Freistadt, Horní Rakousy
O : 1923 U: po 1709
Ol: 291 stř. mincí (určeno 270) - z toho:
Čechy (30-11,11%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1665(1), 1674(1), 1678(1), 1693(1);krejcar 1695(3); *Kutná Hora*, krejcar 1696(1), 1699(1), 1701(1), 1702(3), 1703 (9), 1704(6), 1705(1). - Josef I.(1705-11),*Praha*,3krejcar 1706(1)
Morava (1-0,37%): Ferdinand II.(1619-37),*Olomouc*, krejcar 1631(1)
Olomouc - bisk. (1-0,37%): Karel III. Lotrinský (1695-1710), krejcar 1707(1)
Slezsko (56-20,74%): Ferdinand II.(1619-37), *Vratislav*, krejcar 1625(1), 1626(1). - Ferdinand III. (1627-37-57), *Kladsko*, krejcar 1630(1);*Těšín*, krejcar 1647(1). - Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1672(1), 1673(2), 1674(3), 1677(1), 1679(1),1682(3),1685 (1), 1686(2), 1687(1), 1689(1), 1693(1);krejcar 1671(1),1698 (1); *Opolí*, 6krejcar 1676(1), 1683(1); krejcar 1695(1), 1696 (3), 1697(4), 1698(1), 1699(5), 1700(3); trojník 1696(1); *Břeh*, 3krejcar 1676(1); krejcar 1697(4), 1698(3), 1699(2), 1700(2), 1701(1)
Lehnice-Břeh (2-0,74%): Kristián(1639-73), krejcar 1668(1), 166.(1)
Württemberg-Olešnice (8-2,96%): Sylvius Fridrich (1664-97),6krejcar 1674(1).- Kristián Ulrich (1664-1704), krejcar 1680(3),1683(1), 1684(3)
Nisa - Vratislav, bisk.(5-1,85%): Fridrich (1671-82), krejcar 1681(1). - František Ludvík(1683-1732), krejcar 1700(3), 1701(1)

P : P. Karnitsch, Mitteilungen NGW XV, č. 83-85, str. 314-315

176 Wien, Dolní Rakousy
O : 1918/19 U: po 1711

Ol: 1758 stř. mincí - z toho:
Čechy (16-0,91%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, krejcar 1695(1),1701(2); 1/2krejcar 1704(1). - *Kutná Hora*, krejcar 1666(1), 1671(1), 1694(1), 1702(2), 1703(2),1704(4), 1705(1)
Olomouc - bisk. (13-0,73%): Leopold Vilém (1637-62), krejcar 1652(1). - Karel III. Lotrinský (1695-1710), krejcar 1701(5), 1704(3), 1705(3),1707(1)
Slezsko (1294-73,60%): Ferdinand II. (1619-37), *Vratislav*, trojník 1624(2), 1625(2); *?*, 1624(7).-Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1686(1);krejcar 1661(2), 1665(1), 1671(4), 1672(3); trojník 1705(69), ?(81); *Opolí*, 6krejcar 1676(1); 1/2krejcar 1677(3), 1679(1), 1681 (1); trojník 1668(2), 1669(41), 1670(11), 1671(12), 1672(1), 1679(9), 1680(4), 1681(10), 1682(2), 1683(1), 1686(4), 1687 (3), 1688(12), 1689(5), 1690(4), 1691(8), 1693(18),1694(31), 1695(32), 1696(152), 1697(262), 1698(19), 1699(29),1700(15), 1701(7), 1702(1), 1703(54), 1704(100); *Břeh*, trojník 1693 (13), 1694(50), 1695(54), 1696(41), 1697(60), 1698(8), 1699 (15), 1700(10), 1701(5), 1702(2), ?(8)
Lehnice-Břeh (26-1,47%):Jiří, Ludvík a Kristián (1639-63), krejcar 1654(1).- Kristián (1639-73), krejcar 1665(1), 1668(1), 1669(2), 1670(1); trojník 1670(6). - Luisa z Anhaltu (+ 1680), trojník 1673 (14)
Württemberg-Olešnice (243-13,82%): Kristián Ulrich (1664-1704), krejcar 1682(1), 1683 (16), 1684(7), 1685(1), 1696(1); trojník 1680(22), 1681(2), 1682(1), 1694(1), 1695(11), 1696(32), 1697(17),1698(25),1699 (37), 1701(36), 1703(1), 1704(28); 1/2krejcar 1680(2)
Nisa - Vratislav, bisk. (33-1,87%):Fridrich(1671-82), krejcar 1681(3). - František Ludvík(1683-1732), krejcar 1700(23); trojník 1693(1), 1699(5), 1700(1)

P : K. Hollschek, Ein Münzfund, verwiegend schlesischer Kleinmünzen, Mitteilungen NGW XV, č. 27-28, str. 113-115

177 Maria Lanzendorf, o. Wien - Umgebung,Dolní Rakousy
O : 1959 U: 1713
Ol: 94 stř. mincí (tolary + drobná mince)- z toho:
Čechy (2-2,13%): Ferdinand III.(1637-57),*Praha*, krejcar 1638 (?, 1). - Leopold I.(1657-1705),*Praha*, 6krejcar 1665(1)
Morava (1-1,06%): Ferdinand II.(1619-37),*Olo-*

mouc, krejcar 162. (?,1)

S l e z s k o (15-15,95%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Vratislav*, 1624(1), 1625 (?,2); *Nisa*, krejcar 1625(1)-F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Těšín*, krejcar ?(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, krejcar 1659(1),1661(1), 1665(2), 1698(4); *Břeh*,krejcar 1697(1);*Opolí*,krejcar 1699(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-1,06%): K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), trojník 1698(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (4-4,25%): F r i d r i c h(1671-82), krejcar 1681(2). - F r a n t i š e k L u d v í k(1683-1732), krejcar 1700(1), 1701(1)

P : E. Hampl, E. Holzmair, FÖ 7, str. 223

178 B u c h b a c h b e i K ö f l a c h, Štýrsko

O : 1903 U: po 1714

O1: 49 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

Č e c h y (4-8,16%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1); 3krejcar 1700(1), 1701(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 3krejcar 1713(1)

S l e z s k o (7-14,28%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 6krejcar 1674(1); *Opolí*, 6krejcar 1675(1); *?*,15krejcar 1670(1); 3krejcar ?(3). - J o s e f I. (1705-11), *Břeh*, 3krejcar ?(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-2,04%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(1)

P : G. Budinsky, MNGW VI, 1904, č. 254, str. 241-242

179 G a m i n g, o. Scheibbs, Dolní Rakousy

O : 1972 U: 1718

O1: 895 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (39-4,35%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 6krejcar 1665(3), 1674(2), 1691(1); krejcar 1695(4),1697(1), 1699(1), 1701(1), 1703(2), 1704(1); 1/2krejcar 1700(2); *Kutná Hora*, krejcar 1660(2), 1661(1), 1663(1), 1695(2),1697(2), 1701(2), 1703(3), 1704(3), 1705(1); 1/2krejcar 1688(1), 1701(1). - J o s e f I. (1705-11), *Kutná Hora*,krejcar 1710(1).- K a r e l V I. (1711-40), krejcar 1712(1)

M o r a v a (2-0,22%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, krejcar 1625(1); *Olomouc*, krejcar 1632(1)

O l o m o u c - bisk. (21-2,34%): K a r e l I I.L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1674(1), 1680(1), 1693(1); haléř 1683(2). - K a r e l I I I. L o t r i n s k ý, (1695-1710), krejcar 1701(5), 1702(2), 1704(7), 1705(2)

S l e z s k o (140-15,64%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, krejcar 1626(1); *Nisa*, krejcar 1625(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Těšín*,krejcar 1646(1).- L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1665(1), 1672(1), 1673(2), 1675(1), 1676(1), 1680(1), 1688(1), 1689(1), 1693(2); 3krejcar 1665(1), 1668(1);krejcar 1659(1),1671(7), 1672(7), 1698(12); *Opolí*, krejcar 1695(5),1697(10),1698(3), 1699(12), 1700(15), 1701(4); 1/2krejcar 1674(1), 1675(1), 1677(1); *Břeh*, krejcar 1694(1), 1697(4), 1698(17),1699(6), 1700(11), 1701(1), 1702(4), 170.(1)

L e h n i c e - B ř e h (9-1,00%): K r i s t i á n(1639-73), krejcar 1665(3), 1668(2), 1669(2), 1670(1). - J i ř í V i l é m (1672-75), 6krejcar 1674(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (26-2,90%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(2), 1679(1). - K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704),krejcar 1680(2), 1683(12), 1684(6), 1685(2).- K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1714(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (23-2,56%): F r i d r i c h (1671-82), 6krejcar 1679(1), 1680(1); krejcar 1681(10); 1/2krejcar 1680(2), 1681(1). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 6krejcar 1693(1); krejcar 1700(4), 1701(3)

P : H. Jungwirth, FÖ 12, str. 193-195

180 H o r n, o. Horn, Dolní Rakousy

O : 1959 U: po 1724

O1: 1219 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (3-0,24%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(3)

O l o m o u c - bisk. (18-2,21%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1), 1662(1).- K a r e l J o s e f (1663-64), 15krejcar 1663(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1679(1), 1686(1), 1689(1), 1692(1), 1694(9). - W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38), 15krejcar 1709(1); 6krejcar 1716(1)

S l e z s k o (344-42,32%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1659(2), 1660(10), 1661(29), 1662(86), 1663(78), 1664(95), 166.(10), 1675(3),1693(4),1694(24);*Břeh*, 15krejcar 1694(3)

L e h n i c e - B ř e h (408-50,20%): L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1659(1), 1661(2), 1662(22), 1663(51), 166.(4). - J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1659(2), 1660(4), 1661(2), 1662(11), 1663(41), 1664(67), 16..(4).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1659(1), 1660(3), 1661(5),1662(13),1663

(39), 1664(134). - J i ř í V i l é m (1672-75), 15krejcar 1675(2)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (12-1,47%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(3), 1694 (9)
P : F. Berg, E. Holzmair, FÖ 7, str. 221; F. Berg, MUAG 11,1960, str. 24.

181 O h l s d o r f, o. Gmunden, Horní Rakousy
O : 1959 U: po 1724
O1: 3715 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (168-4,52%): F e r d i n a n d I I.(1619-37),*Praha*, 3krejcar 1624(4), 1626(2), 1627(5), 1628(4),1629(4),1631 (1), 1633(2), 1634(2), 1635(1), 1636(2), 1637(4);*Kutná Hora*, 3krejcar 1626(1), 1627(1), 1631(1), 1635(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1640(1), 1641(4), 1642(4), 1643(2), 1644(2), 1648(1), 1649(2), 1653(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1654(1), 1655(1), 1657(4); *Jáchymov*, 3krejcar 1639(1). L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1658 (1), 1659(5), 1664(2), 1670(5), 1676(1), 1678(1), 1691(1), 1696(2), 1697(2), 1698(2), 1699(2), 1700(3), 1701(1), 1702 (1), 1703(1), 1704(1), 16..(1); *Kutná Hora*,3krejcar 1659(9), 1660(3), 1662(1), 1663(1), 1664(2), 1665(2), 1666(3), 1667 (2), 1668(5), 1669(3), 1670(6), 1673(1), 1676(3), 1677(3), 1678(1), 1679(1), 1680(3), 1681(6), 1682(2), 1685(2), 1686 (1), 1689(3), 1693(1), 1695(1), ?(1); *Jáchymov*,3krejcar 1659 (1). - J o s e f I. (1705-11), *Praha*, 3krejcar 1707(3),1709 (1), 1710(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1708(3).- K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 3krejcar 1721(1); *Kutná Hora*,3krejcar 1712 (1)
E g g e n b e r k o v é (7-0,18%): J a n K r i s t i á n (1649-1710), 3krejcar 1677(5), 1686(1), 1688(1)
V a l d š t e j n (4-0,10%): A l b r e c h t(1626-34),3krejcar 1628(1), 1629(1), 1632(1), 1633(1)
M o r a v a (12-0,32%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Brno*, 3krejcar 1624(2), 1625(1), 1626(1); *Olomouc*, 3krejcar 1626(1); *Mikulov* (?), 3krejcar 1626(2), 16..(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Olomouc*, 3krejcar 1637(2),163.(1)
O l o m o u c - bisk. (110-2,96%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 3krejcar b.l.(1), 1658(2), 1659(1), 1660(1).-K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 3krejcar 1665(13), 1666(6), 1668(6), 1669(24), 1670(53), 1673(3)
S l e z s k o (544-14,64%): F e r d i n a n d I I. (1619-

37), *Vratislav*, 3krejcar 1624(1), 1626(3), 1627(10), 1628 (11), 1629(4), 1630(3), 1631(6), 1634(1), 1635(1). - S t a v o v é, *Vratislav*, 3krejcar 1635(1). - F e r d i n a n d I I I. (1627-37-57), *Vratislav*, 3krejcar 1643(1), 1650(1), 1651(1), 1653(2), 1657(1), 1658(3); *Kladsko*, 3krejcar 1627 (1), 1628(2), 1629(1), 1631(1), 1632(1), 1644(1), 1646(1), 1651(1); *Těšín*, 3krejcar 1648(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1659(5), 1660(9), 1661(26), 1663 (1), 1664(2), 1665(35), 1666(55), 1667(69),1668(62),1669(79), 1670(117), 1695(1), 1697(1); *Opolí*, 3krejcar 1673(1), 1674 (3), 1675(1), 1701(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(7). - J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1705(1), 1707(1), 1708(1), 1709(1), 1710(2); *Břeh*, 3krejcar 1705(1), 1706(1), 1709(1)
L e h n i c e - B ř e h (368-9,90%): F r i d r i c h I I. (1488-1547), groš 1544(1). - J a n K r i s t i á n a J i ř í R u d o l f (1602-21), 3krejcar 1610(1). - J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-1663), 3krejcar 1651(1), 1652(2), 1654(1), 1656(6), 1657(5), 1658(6), 1659(1), ?(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 3krejcar 1659(1), 1660(17), 1661(28), 1662(2). - L u d v í k (1653-63), 3krejcar 1659(1), 1660(12), 1661(15), 1662(6). - K r i s t i á n (1639-73), 3krejcar 1660(8), 1661(17),1662(8),1664 (3), 1665(18), 1668(53), 1669(100), 1670(51), 16..(1).- J i ř í V i l é m (1672-75), 3krejcar 1674(2)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (35-0,94%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 3krejcar 1674(3), 1675 (12), 1676(13),1677(5),1678(1).-K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), 3krejcar 1678(1)
O p a v a (1-0,02%): K a r e l L i e c h t e n s t e i n (1614-27), 3krejcar 1615(1)
P : A. Marks, FÖ 7, str. 244; týž, JbOÖMV 105, 1960, str. 21

182 T o l l e t, o. Grieskirchen, Horní Rakousy
O : 1945 U: po 1727
O1: 1455 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (234-16,08%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Praha*, 3krejcar 1627(1), 1636(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1621 (1), 1628(1), 1637(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Praha*, 3krejcar 1641(1), 1650(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(3),1693(1),1694(6);3krejcar 1693(1), 1695(5), 1696(8), 1697(9),1698(7),1699(5), 1700 (6), 1701(6), 1702(1), 1703(6), 1704(8),1705(6);krejcar 1700 (1), 1704(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1677(1), 1684(1),1694(1),

1695(3), 1696(4), 1697(1), 1698(5), 1699(1), 1700(2); krejcar 1698(1), 1701(3), 1702(4), 1703(4), 1704(4),1705(2),16..(2). - J o s e f I. (1705-11), *Praha*, 3krejcar 1706(3),1707(7), 1708(8), 1709(11), 1710(10), 1711(2);*Kutná Hora*, 3krejcar 1706(4), 1707(5), 1708(6), 1709(2), 1710(4), 1711(7); krejcar 1707(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*,3krejcar 1712(1), 1713(3), 1714(2), 1715(3), 1716(5), 1717(5), 1718(3), 1719(6), 1720(3), 1722(1), 1723(1), 1725(2);*Kutná Hora*, 3krejcar 1712(1), 1714(1); krejcar 1712(1)

E g g e n b e r k o v é (1-0,06%): J a n K r i s t i á n (1649-1710), 3krejcar 1677(1)

O l o m o u c - bisk. (44-3,02%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1); 3krejcar 1656(1); krejcar 1652(1), 1658(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1693(2), 1694(7); 3krejcar 1665(4),1666(1), 1667(1), 1668(1), 1669(4), 1670(12), 1693(2), 1695(2).- K a r e l I I I. L o t r i n s k ý (1695-1710), tolar 1707(1); krejcar 1704(1). - W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38), 15krejcar 1712(1), 1716(1)

S l e z s k o (264-18,14%): F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav*, krejcar 1626(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1657(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1659(1), 1661(1), 1662(5), 1663(5), 1664(8), 1693(4), 1694(9), 1696(1), 16..(1); 3krejcar 1659(2), 1661(1), 1665(3), 1666(5), 1667(7),1668(6),1669(6), 1670(9), 1695(4), 1696(2), 1697(7), 1698(?,1), 1705(3), 1705(?, 1), 16..(1); krejcar 1661(1), 1665(1), 1698(1); *Opolí*, 3krejcar 1699(1), 1701(1), 1702(1), 1704(1);krejcar 1699(6), 1700(2); *Břeh*, 15krejcar 1694(1);3krejcar 1696(24),1697(4), 1698(3), 1699(5), 1700(1), 1701(3), 1702(2); krejcar 1698(2), 1700(1). - J o s e f I. (1705-11),*Vratislav*,3krejcar 1705(1), 1706(10), 1707(12), 1708(20), 1709(6),1710(13), 1711(15); *Břeh*, 3krejcar 1705(1), 1706(6), 1707(3), 1708(4), 1709(3), 1710(1), 1711(1). - K a r e l V I.(1711-40), *Vratislav*, 3krejcar 1712(8), 1713(1), 1716(1); *Břeh*, 3krejcar 1712(2)

L e h n i c e - B ř e h (54-3,71%): J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-63), 3krejcar 1656(1).-J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1660(1), 1662(3),1663(2),1664(3);3krejcar 1660(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1660(1),1663(4), 1665(1); 3krejcar 1661(2), 1662(1). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1662(2), 1663(2), 1664(7), 1665(1);

3krejcar 1661(1), 1665(3), 1668(5), 1669(4), 1670(3);krejcar 1668(1), 1669(2), 1670(2). - J i ř í V i l é m (1672-75), 3krejcar 1674(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (19-1,30%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(3), 1694(4); 3krejcar 1674(2), 1675(1).-K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), krejcar 1680(1), 1683(2), 1684(2).- J u l i u s Z i k m u n d (1664-84), 3krejcar 1678(1).- K a r e l (1684-1745), 3krejcar 1705(1). - K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1715(1); 3krejcar 1708(1)

P : G. Probszt, FÖ 4, str. 247-250

183 G a u n e r s d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1913 U: po 1733

Ol: 70 stř. mincí (tolarů) - z toho:

Č e c h y (2-2,85%): K a r e l V I. (1711-40),*Praha*,15krejcar 1732(1), 1733(1)

O l o m o u c - bisk. (1-1,42%): K a r e l I I I. L o t r i n s k ý (1695-1710), tolar 1707(1)

P : K. Domanig, MNGW IX, 1913, č. 358, str. 130

184 G ü s s i n g, Štýrsko

O : 1895 U: po 1733

Ol: 141 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

Č e c h y (10-7,09%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1699, 1700, 1704, 1705 (celkem 8);*Kutná Hora*,3krejcar 1698(2)

O l o m o u c - bisk. (1-0,70%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 3krejcar 1670(1)

S l e z s k o (12-8,51%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 3krejcar 1669(1), 1705(1); *Břeh*, 3krejcar 1694,1696, 1698 (celkem 4).-J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1706(1), 1707(1), 1708(1), 1709(1); *Břeh*, 3krejcar 1708(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 3krejcar 1723(1)

P : G. Budinsky, MNGW IV, 1897, č. 172, str. 132-133

185 L e i b n i t z, o. Leibnitz, Štýrsko

O : 1960 U: po 1733

Ol: 349 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (9-2,57%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Praha*, 15krejcar 1664(2), 1693(1), 1694(2), 1695(1), 1696(2); *Kutná Hora*, 15krejcar 1694(1)

O l o m o u c - bisk. (20-5,73%): K a r e l I I.L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1676(1), 1694(11);

6krejcar 1674(3),1675(1), 1677(1). - K a r e l I I I. L o t r i n s k ý (1695-1710), 6krejcar 1711(1).-W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38),6krejcar 1713(1),1715(1)
S l e z s k o (54-15,47%): L e o p o l d I.(1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1661(2), 1662(3), 1663(4), 1664(1), 1693 (6), 1694(13), 1696(1); 6krejcar 1665(1), 1673(3), 1674(4), 1676(1), 1685(1), 1686(1), 1692(1), 1693(1); 3krejcar 1660 (1); *Opolí*, 6krejcar 1690(1); *Břeh*, 15krejcar 1694(6).- K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1713(2), 1715(1)
L e h n i c e - B ř e h (14-4,01%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(1), 1664(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1663(3). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1662(1), 1663(1), 1664(6)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (9-2,57%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(2), 1694 (2); 6krejcar 1674(2), - K a r e l F r i d r i c h (1704-44); 6krejcar 1715(1), 1716(2)
N i s a - Vratislav, bisk. (5-1,43%): F r i d r i c h (1671-82), 15krejcar 1679(1). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1693(1), 1694(3)

P : K. Zeilinger, FÖ 7, str. 256; týž, Schild von Steier 9,1959-61, str. 63

186 O b e r n b e r g a m I n n, o. Ried im Innkreis, Horní Rakousy
O : 1969 U: po 1733
Ol: 45 stř. mincí (část nálezu) - z toho:
Č e c h y (5-11,11%): F e r d i n a n d I I. (1619-37),*Praha*, 3krejcar 1634(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Kutná Hora*, 3krejcar 1654(1); *Jáchymov*, 3krejcar 1643(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1695(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1681(1)
S l e z s k o (1-2,22%): F e r d i n a n d I I I.(1637-57), *Vratislav*, 3krejcar 1643(1)
L e h n i c e - B ř e h (1-2,22%): K r i s t i á n(1639-73), 3krejcar 1669(1)
N i s a - Vratislav, bisk. (1-2,22%): F r i d r i c h(1671-82), 6krejcar 1679(1)

P : A. Marks, FÖ 9, str. 349

187 H e r r n b a u m g a r t e n, o. Mistelbach, Dolní Rakousy
O : 1961 U: po 1755
Ol: 44 zl. + 73 stř. + 2 měd. mince - z toho:
Č e c h y (1-0,84%): K a r e l V I. (1711-40),*Praha*,15krejcar 1732(1)

O l o m o u c - bisk. (5-4,20%): K a r e l J o s e f(1663-64), 15krejcar 1663(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1675(1), 1686(1),1693(1),1694 (1)
S l e z s k o (7-5,88%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1664(3), 1675(1), 1694(1); *Břeh*, 15krejcar 1694(1). - K a r e l V I.(1711-40),*Vratislav*, dukát 1728(1)
L e h n i c e - B ř e h (6-5,01%): K r i s t i á n(1639-73), 15krejcar 1663(2), 1664(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 15 krejcar 1662(1), 1663(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1663(1)
N i s a - Vratislav, bisk. (1-0,84%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1693(1)

P : E. Holzmair, F. Hampl, FÖ 8, str. 234-235

188 O b e r n e u k i r c h e n, o. Urfahr - Umgebung, Horní Rakousy
O : 1957 U: po 1755
Ol: 116 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Č e c h y (3-2,38%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1). - K a r e l V I. (1711-40),*Praha*,15krejcar 1733(1), 1738(1)
S l e z s k o (10-8,62%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1662(1), 1663(2), 1664(3), 1694(1), 1696 (1); *Břeh*, 15krejcar 1694(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 15krejcar 1738(1)
L e h n i c e - B ř e h (8-6,89%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1664(3). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1663 (2). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663(1), 1664(2)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,86%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(1)
N i s a - Vratislav, bisk. (1-0,86%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1693(1)

P : A. Marks, FÖ 7, str. 243; týž JbOÖMV 103, 1958, str. 23

189 B l e i b e r g, o. Villach - Land, Korutany
O : 1955 U: po 1763
Ol: 62 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (11-17,74%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1698(1), 1703(1), 1705(1). - J o s e f I. (1705-11), *Praha*, 3krejcar 1707(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1710(2), 1711(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 15krejcar 173. (1); 3krejcar 1714(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1713(1). - F r a n t i š e k (1745-65), *Praha*, 3krejcar 1762(1)
S l e z s k o (8-12,90%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vra-*

tislav, 15krejcar 1664(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(2), 1701(1).- J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1706(1), 1711 (1); *Břeh*, 3krejcar 1706(1). - K a r e l V I.(1711-40),*Vratislav*, 3krejcar 1712(1)

P : G. Moro, FÖ 8, str. 226; týž, Carinthia I, 145, 1955,str.856

190 R e c h n i t z, o. Oberwart, Burgavsko

O : 1936 U: po 1765

Ol: 12 stř. mincí - z toho:

S l e z s k o (3-25,00%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1675(1); 6krejcar 1675(1), 1676(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-8,33%): L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1663(1)

P : A. Bart, K. Holaunbrenner, F. Kolarik, FÖ 2, str. 193

191 A s p a r n a. d. Z a y a, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1956 U: po 1765

Ol: 1 stř. + 16 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (5-29,41%): M a r i e T e r e z i e(1740-80),*Praha*, grešle 1761(1); krejcar 1761(2), 1762(2)

P : B. Koch, H. Schöfmann, FÖ 7, str. 214

192 K a p e l l e n, o. Mürzzuschlag, Štýrsko

O : 1960 U: 1769

Ol: 46 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (4-8,69%): K a r e l V I. (1711-40),*Praha*, 6krejcar 1733(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80),*Praha*, 20 krejcar 1763(1), 1765(1), 1771(1)

S l e z s k o (4-8,69%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(1), 1664(1); 6krejcar 1675(1),1689(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-2,17%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1664(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (2-4,34%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1694(?,1). - K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1716(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (2-4,34%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1694(1), ?(1)

P : K. Zeilinger, FÖ 7, str. 254-255

193 G r i e s k i r c h e n, o. Grieskirchen, Horní Rakousy

O : 1959 U: po 1771

Ol: 137 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (11-8,02%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1), 1693(1); 6krejcar 1687(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 15krejcar 1736(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1), 1761(1), 1763

(2); 17krejcar 1754(1); 15krejcar 1743(1); 10krejcar 1764(1)

O l o m o u c - bisk. (2-1,45%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1659(1).- W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38), 6krejcar 1714(1)

S l e z s k o (16-11,67%): L e o p o l d I.(1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1660(2), 1661(1), 1663(1), 1664(1), 1694 (5); 6krejcar 1665(1), 1672(1), 1683(1); *Břeh*,15krejcar 1694 (1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1713 (1), 1715(1)

L e h n i c e - B ř e h (5-3,64%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(?,1). - L u d v í k(1653-63),15krejcar 1663(1). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663(2)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (3-2,18%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1694(2).- K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1716(1)

P : A. Marks, FÖ 7, str. 238-239; týž, JbOÖMV 105, 1960, str. 20

194 L e o n d i n g, o. Linz - Land, Horní Rakousy

O : 1969 U: po 1771

Ol: 26 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-3,84%): M a r i e T e r e z i e (1740-80),*Praha*, krejcar 1761(1)

P : A. Marks, FÖ 10, str. 243

195 L e i b e n, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1954 U: po 1773

Ol: 211 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (15-7,10%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1694(1). - K a r e l V I. (1711-40),*Praha*,15krejcar 1737(1).-M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20 krejcar 1758(2), 1760(1), 1761(1), 1763(1), 1764(1),1765(2); 15krejcar 1745(1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1765 A = 1766(1), 1765 B = 1767 (1); 17krejcar 1762(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1772(1)

O l o m o u c - bisk. (2-0,94%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1694(2)

S l e z s k o (5-2,36%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1693(1), 1694(1). - K a r e l V I. (1740-80), *Vratislav*, 15krejcar 1735(1), 1736(2)

L e h n i c e - B ř e h (3-1,42%): L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1663(1). - J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1664 (1). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1664(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,47%): S y l-

v i u s F r i d r i c h (1664-97): 15krejcar 1675(1)
N i s a - Vratislav, bisk. (3-1,42%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1694(3)
P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 199-200

196 G l e i s d o r f, o. Weiz, Štýrsko
O : 1956 U: po 1774
Ol: 36 stř. a měd. mincí - z toho:
Č e c h y (6-16,66%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1775(1); krejcar 1760(1), 1761(2), 1762(2)
S l e z s k o (4-11,11%): L e o p o l d I.(1657-1705), *Břeh*, 3krejcar 1696(1); ?, 3krejcar ?(1). - J o s e f I. (1705-1711), *Vratislav*, 3krejcar 1708(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1714 (?,1)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-2,77%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 167.(1)
P : K. Zeilinger, FÖ 7, str. 254

197 W a r t m a n n s t e t t e n, o. Neunkirchen, Dolní Rakousy
O : 1926 U: okolo 1774
Ol: 97 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (14-14,43%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1754(1), 1756(1), 1758(1), 1759(1),1761(2), 1763(2), 1765(1), 1771(2). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1756(1), 1758(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1770(1)
P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 196

198 S t e i n h ü b e l, o. Vöcklabruck, Horní Rakousy
O : ? U: 1780
Ol: 179 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (34-18,99%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*,20krejcar 1755(3),1758(2),1759(5),1760(5),1761(7),1763(1),1764(2),1765(1),1768(2).-F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1755(1), 1759(1),1760(1).- J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1769(1), 1771(1), 1772(1)
P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 84-85

199 W a n z b a c h (Inzersdorf), o. Linz, Horní Rakousy
O : 1937 U: po 1781
Ol: 4zl.+ 871 stř. + 1 měd. minci - z toho:
Č e c h y (134-15,29%): L e o p o l d I.(1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1694(1), 1696(1); 3krejcar 1695(1), 1696(4), 1698(5), 1699(4), 1700(4), 1701(1), 1702(1), 1703(1), 1705(3); *Kutná Hora*, 3krejcar 1695(1), 1697(1), 1698(1), 1700(1),1705

(1), ?(1). - J o s e f I. (1705-11), *Praha*, 3krejcar 1706(2), 1707(2), 1708(1), 1711(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1707(1), 1708(1), 1710(2). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*,15krejcar 1733(1); 6krejcar 1732(1), 1733(1), 1734(1),1735(2); 3krejcar 1714(1), 1715(1), 1716(1), 1717(1),1720(1),1723(2), 1726(1), 1728(1), 1729(1), 1730(1), 1731(1), 1732(4), ?(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1713(3). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1755(1), 1756(1), 1763(3), 1765(3), 1778(1), 1780(1); 17krejcar 1762(1); 15krejcar 1749(1); 10krejcar 1764(5), 1765(10); 6krejcar 1743(2); 3krejcar 1761(2), 1762(4), 1765(8), 1776(1).- F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1758(1); 17krejcar 1762(5), 1763(2); 7krejcar 1762(4), 1763(2). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(2), 1769(1), 1774(2), 1775(1), 1776(1)
O l o m o u c - bisk. (12-1,36%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1662.- K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1692(1); 6krejcar 1674(1), 1675(2), 1677(1), 1693(1);3krejcar 1669(1),1695(1).-W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38), 6krejcar 1713(1), 1714(1), 1715(1)
S l e z s k o (117-13,35%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1661(1), 1662(1), 1663(1), 1664(4),1693(1), 1694(1); 6krejcar 1665(4),1672(1),1675(1), 1679(1), 1681(3), 1682(1), 1684(1), 1687(1), 1690(1); 3krejcar 1659(1), 1669(2), 1670(1), 1695(3), 1696(1), ?(1);*Břeh*,15krejcar 1694(1); 3krejcar 1696(19), 1698(1), 1699(1), 1700(1), 1701(2), 1702(1), ?(1); *Opolí*, 3krejcar 1699(1), 1701(1), 1702(2). - J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1706(10), 1707(8), 1708(9), 1709(7), 1710(1), 1711(8), ?(2). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1713(1),1714(1),171.(1); 3krejcar 1712(2), 1724(1), 1730(1), 1738(1); *Břeh*, 3krejcar 1712(1)
L e h n i c e - B ř e h (19-2,16%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1663(1), 1664(1); 3krejcar 1661(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1660(1), 1662(2).-K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1662(1), 1663(3), 1664(6);6krejcar 1665(1). - L u i s a z Anhaltu (+1680), 6krejcar 1673(1).- J i ř í V i l é m (1672-75), 6krejcar 1674(1)
W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (6-0,68%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1764(2). - K a r e l (1684-1745), 3krejcar 1705(1). - K r i s t i á n U l-

r i c h (1664-1704), 3krejcar 1698(1), 1701(1). - K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1713(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (4-0,45%): F r i d r i c h (1671-82), 6krejcar 1679(1). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1691(1); 6krejcar 1693(2)

P : E. Holzmair, FÖ 2, str. 306-307

200 G l e i s d o r f, o. Weiz, Štýrsko

O : 1945 U: po 1783

Ol: asi 300 stř. mincí (určeno 193) - z toho:

Č e c h y (19-9,84%): K a r e l V I.(1711-40),*Praha*, 3krejcar 1719(1), 1739(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(1), 1758(1), 1765(4), 1770(1),1774(1), 1776(1), 1778(1); 17krejcar 1762(1); 10krejcar 1765(1);krejcar 1762(1), 1763(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(1), 1770(1), 1782(1)

S l e z s k o (5-2,59%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1678(1), 1689(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(1). - J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1707(1); *Břeh*, 3krejcar 1711(1)

L e h n i c e - B ř e h (2-1,03%): K r i s t i á n(1639-73), 15krejcar 1664(1); 3krejcar 1669(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,51%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1674(1)

P : K. Zeilinger, FÖ 5, str. 223-224

201 T h a l g a u, o. Salzburg - Umgebung, Salzburg

O : 1966 U: po 1785

Ol: 4 zl. + 271 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (26-9,45%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1754(1), 1757(1), 1758(1), 1760(1),1763(4), 1772(1); 10krejcar 1760(1), 1764(3), 1765(6). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*,20krejcar 1757(1), 1758(1), 1765(1); 10krejcar 1763(1). - J o s e f I I.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(1), 1770(1), 1783(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 9, str. 61-62

202 'S c h a c h a u (Oberdorf a.d. Melk), o.Scheibbs, Dolní Rakousy

O : 1975 U: 1787

Ol: 1355 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (38-2,80%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(5), 1693(2), 1694(3), 1696(1); *Kutná Hora*, 15krejcar 1694(1). - K a r e l V I. (1711-40),*Praha*,15krejcar 1728(1), 1732(1), 1734(1), 1736(1), 1738(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1763(3), 1764(1),

1773(1), 1774(1); 17krejcar 1762(3).-F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1757(1); 17krejcar 1762(4), 1763(4); 15krejcar 1750(1). - J o s e f I I.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1775(1), 1777(1)

O l o m o u c - bisk. (14-1,03%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(1), 1662(3).- K a r e l J o s e f (1663-64), 15krejcar ?(1). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1676(1), 1688(1), 1692 (2), 1693(1), 1694(1), ?(3)

S l e z s k o (168-12,39%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1659(1), 1661(8), 1662(34), 1663(22), 1664(24), 1665(1), 1674(3), 1675(4), 1693(11), 1694(33), ? (9); *Vratislav* nebo *Břeh*, 15krejcar 1694(1); *Břeh*,15krejcar 1693(1), 1694(11). - K a r e l V I. (1711-40),*Vratislav*, 15 krejcar 1734(1), 1736(2), 1737(1), 1738(1)

L e h n i c e - B ř e h (130-9,59%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1659(2), 1660(1), 1661(1), 1662(6), 1663(12), 1664(22), ?(3). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1659(1), 1661(1), 1662(8), 1663(12), 166.(2).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1659(1), 1661(3), 1662(5), 1663(13),1664(35), ?(1). - J i ř í V i l é m (1672-75), 15krejcar 1675(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (17-1,25%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(6), 1694 (10). - K r i s t i á n U l r i c h (1664-1704), 15krejcar 1678(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (26-1,91%): F r i d r i c h (1671-82), 15krejcar 1679(3), 1680(1). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1693(4), 1694(12), ?(6)

P : K. Schulz, FÖ 14, str. 262-264

203 Z e i r i n g g r a b e n (Oberzeiring), o. Judenburg, Štýrsko

O : 1952 U: po 1788

Ol: 433 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (23-5,31%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1695(2), 1704(1), ?(1). - K a r e l V I.(1711-40), *Praha*, 15krejcar 1738(1); 6krejcar 1735(1), 1736(1);3krejcar 1719(1), 1730(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(1), 1763(1); 17krejcar 1753(1), 1754(1), 1762(1); krejcar 1762(2). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1767(1);17krejcar 1754(1), 1762(2); 15krejcar 1748(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(1), 1775(1)

O l o m o u c - bisk. (4-0,92%): K a r e l I I. L i e c h-

tenstein (1664-95), 15krejcar 1691(1); 6krejcar 1681 (1). - Wolfgang Schrattenbach (1711-38), 6krejcar 1715(1), 1716(1)

Slezsko (39-9,00%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1659(1), 1660(1), 1661(3), 1662(3), 1663 (3), 1664(7), 1675(2), 1694(3), ?(2); 6krejcar 1665(1), 1675 (1), 1682(1), 1689(1); *Břeh*, 15krejcar 1693(1),1694(1);3krejcar 1696(3). - Josef I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1705(2), 1710(1), 1711(1). - Karel VI. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1714(1)

Lehnice - Břeh (28-6,46%): Jiří III. (1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(3), 1664(2).-Ludvík (1653-63), 15krejcar 1662(1), 1663(3), ?(1). - Kristián (1639-73), 15krejcar 1663(2), 1664(12), ?(1); 6krejcar 1665 (1). - Luisa z Anhaltu (+1680), 6krejcar 1673(1)

Württemberg - Olešnice (6-1,38%): Sylvius Fridrich (1664-97), 6krejcar 1674(3).- Kristián Ulrich (1664-1704), 6krejcar 1678(1).- Karel Fridrich (1704-44), 6krejcar 1712(1), 1715 (1)

Nisa - Vratislav, bisk. (4-0,92%): František Ludvík (1683-1732), 15krejcar 1693(2), 1694(2)

P : M. Grubinger, FÖ 5, str. 226-227

204 Schletz (Asparn a.d. Zaya), o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1955 U: 1790

Ol: 2 stř. + 56 měd. mincí - z toho:

Čechy (8-13,79%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 10krejcar 1765(1); krejcar 1760(1), 1761(1), 1762(1); grešle 1760(1), 1761(2), 1765(1)

P : B. Koch, FÖ 14, str. 264-266

205 Gilgenberg, o. Braunau am Inn, Dolní Rakousy

O : 1926 U: po 1792

Ol: 36-40 zl. mincí - z toho:

Slezsko (1-2,77%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, dukát 1686(1)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XVI, č. 7-9, str. 20

206 Nussdorf ob der Traisen, o. St. Pölten, Dolní Rakousy

O : 1966 U: 1793

Ol: 268 stř. mincí - z toho:

Čechy (77-28,73%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1693(1), 1695(4), 1696(2), 1697(4), 1698(3), 1699

(2), 16..(3), 1700(2), 1701(1), 1702(1), 1703(2), 1705(1), 1720 (místo 1702) (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1696(1),1697(1), 1698(1), 1699(1), 1705(1). - Josef I. (1705-11), *Praha*, 3krejcar 1707(4), 1708(4), 1710(2), 1711(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1708(1), 1709(1), 1710(4), 1711(6).- Karel VI. (1711-40), *Praha*, 3krejcar 1713(2), 1714(1), 1715(1), 1718 (1), 1719(1), 1720(3), 1721(2), 1722(3),1729(2),1732(2),1739 (1), 1740(1). - Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 3krejcar 1762(1),1765(1)

Olomouc - bisk. (2-0,74%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1674(2)

Slezsko (64-23,86%): Leopold I.(1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1675(1), 1681(1); 3krejcar 16..(2),1667(1), 1697(1), 1705(4), 17..(1); *Opolí*, 3krejcar 1699(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(13),1697(1), 1698(1), 16..(1), 1700(1), 1701 (1). - Josef I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1705(3), 1706(4), 1707(3), 1708(2), 1709(2), 1710(1), 1711(7), ?(2); *Břeh*, 3krejcar 1706(1), 1708(1), 1709(2), 1711(1).-Karel VI. (1711-40), *Vratislav*, 3krejcar 1713(1),1716(2),1730(1); *Břeh*, 3krejcar 1712(1)

Lehnice - Břeh (3-1,11%): Jiří Vilém (1672-75), 3krejcar 1674(1). - Jiří III. (1639-64), 3krejcar 1661(1). - Kristián (1639-73), 3krejcar 1668(1)

Württemberg - Olešnice (2-0,74%): Kristián Ulrich (1664-1704), 3krejcar 1701(1). - Sylvius Fridrich (1664-97), 3krejcar 16..(1)

P : E. Holzmair, FÖ 9, str. 54-55

207 Schärding, Horní Rakousy

O : 1948 U: po 1793

Ol: 42 zl. + 105 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Olomouc - bisk.(1-0,68%):Wolfgang Schrattenbach (1711-38), tolar 1719(1)

Slezsko (1-0,68%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1694(1)

P : M. Doblinger, FÖ 5, str. XV-XVI (Münzfunde)

208 Buchberg, o. Fürstenfeld, Štýrsko

O : 1939 U: po 1794

Ol: 63 stř. mincí - z toho:

Olomouc - bisk. (1-1,58%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1693(1)

Slezsko (5-7,93%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1672(1), 1673(1), 1675(1), 1691(1), 1693(1)

Lehnice-Břeh (3-4,76%): Kristián(1639-73), 6krejcar 1665(2). - Luisa z Anhaltu (+1680), 6krejcar 1673(1)
Württemberg-Olešnice (1-1,58%): Sylvius Fridrich (1664-97), 6krejcar 1674(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (1-1,58%): Fridrich(1671-82), 6krejcar 1680(1)

P : M.Grubinger, FÖ 4, str. 27

209 Bergham (Leonding), o. Linz, Horní Rakousy

O : 1930 U: 1796

O1: 669 stř. mincí - z toho:
Čechy (54-8,07%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1), 1693(2), 1694(1); *Kutná Hora*, 15krejcar ?(1). - Karel VI. (1711-40), *Praha*, 15krejcar 1734(1), 1740(2), ?(1). - Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(3), 1761(1), 1763(10), 1768(1), 1769(1), 1770(1), 1771(1), 1772(2), 1775(1), 1777(2), 1778(1), 1779(1);17krejcar 1753(1), 1762(1); 15krejcar 1778(1). - František Lotrinský (1745-65), *Praha*,20krejcar 1755(2), 1765(1); 17krejcar 1762(3), 1763(1). - Josef II.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1769(2), 1770(1), 1771(1), 1772(1), 1773(1), 1774(1), 1776(1), 1780(1).- František II. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1)
Olomouc - bisk. (5-0,74%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 15krejcar 1676(1), 1693(1), 1694(3)
Slezsko (31-4,63%): Leopold I. (1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1659(1), 1661(5), 1662(6), 1663(6), 1664(5), 1675(1), 1693(1), 1694(3); *Břeh*, 15krejcar 1677(1),1694(1). - Karel VI. (1711-40), *Vratislav*, 15krejcar 1737(1)
Lehnice-Břeh (25-3,73%): Jiří III. (1639-64), 15krejcar 1661(1), 1662(1), 1663(1), 1664(4). - Ludvík (1653-63), 15krejcar 1660(1), 1663(2).-Kristián (1639-73), 15krejcar 1663(5), 1664(10)
Württemberg-Olešnice (5-0,74%): Sylvius Fridrich (1664-97), 15krejcar 1675(1), 1694(4)
Nisa - Vratislav, bisk. (7-1,04%): František Ludvík (1683-1732), 15krejcar 1693(3), 1694(4)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 85-87

210 Linz (Pöstlingberg), Horní Rakousy

O : 1970 U: po 1796

O1: 391 stř. mincí - z toho:
Čechy (30-7,67%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1693(1), 1694(1); 3krejcar 1696(1), 1698(2), 1700(1), 1704(1), ?(1). - Karel VI. (1711-40),*Praha*,3krejcar 1723(1), 1729(1). - Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(1), 1761(1), 1763(2), 1765(1),1771(1), 1779(1), 1780(2); 10krejcar 1764(1), 1765(1), 1779(1). - František Lotrinský (1745-65),*Praha*,17krejcar 1762(3); 7krejcar 1763(1). - Josef II. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1771(1), 1772(1), 1776(1). - František II. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1)
Olomouc - bisk. (3-0,76%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 6krejcar 1675(1). - Karel III. Lotrinský (1695-1710), 3krejcar 1706(1). - Wolfgang Schrattenbach (1711-38), 6krejcar 1713(1)
Slezsko (40-10,23%): Leopold I.(1657-1705),*Vratislav*, 15krejcar 1662(4), 1664(4), 1694(4), ?(2); 6krejcar 1665(2), 1674(1), 1677(1), 1682(1), 1683(1), 1684(1); 3krejcar 1697(1), ?(1); *Opolí*, 6krejcar 1678(1);3krejcar 1701(1); 1704(1); *Břeh*, 15krejcar 1693(1); 6krejcar 1677(1); 3krejcar 1696(1), 1698(2), ?(1). - Josef I. (1705-11),*Vratislav*, 3krejcar 1706(1), 1707(1), 1708(1). - Karel VI. (1711-40), 15krejcar 1735(1); 6krejcar 1714(1), 1715(1); 3krejcar 1719(1), 1728(1)
Lehnice-Břeh (15-3,83%): Kristián (1639-73), 15krejcar 1663(1), 1664(5). - Jiří III.(1639-64), 15krejcar 1660(1), 1663(3), 1664(3). - Ludvík(1653-63), 15krejcar 1663(2)
Württemberg-Olešnice (2-0,51%): Sylvius Fridrich (1664-97), 15krejcar 1694(1);6krejcar 1674(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (4-1,02%): Fridrich(1671-82), 15krejcar 1679(1); 6krejcar 1680(1).- František Ludvík (1683-1732), 15krejcar 1693(1), 1694(1)

P : A. Marks, FÖ 9, str. 347-349

211 Geboltskirchen, o. Grieskirchen, Horní Rakousy

O : ? U: 1797

O1: 20 stř. mincí - z toho:
Čechy (2-10,00%): František II. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1), 1797(1)

P : P. Karnitsch, FÖ 1 , str. 154

212 W e i s s b r i a c h, o. Hermagor, Korutany

O : 1950 U: 1797

Ol: 4 zl. + 288 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (18-6,16%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1), 1696(1); 6krejcar 1685(1). - J o s e f I. (1705-11), *Kutná Hora*, 3krejcar 1711(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 15krejcar 1734(1), 1740(1); 3krejcar 1720 (1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1760(2), 1763(2), 1765(1); 10krejcar 1764(1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1756(1); 17krejcar 1762(1); 15krejcar 1748(1).- J o s e f I I.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1768(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1)

O l o m o u c - bisk. (2-0,68%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1694(1), 169.(1)

S l e z s k o (26-8,90%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(7), 1663(3), 1664(2), 166.(1), 1694 (3); 6krejcar 1673(1), 1682(1), 1688(1); 3krejcar 1696(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(1), 1698(1), 1705(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 6krejcar 1729(1), 1731(1), 1738(1)

L e h n i c e - B ř e h (13-4,45%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1660(1), 1661(1), 1662(1), 1663(1), 1664(3).- K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1663(1), 1664(4);6krejcar 1665(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (3-1,02%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(1), 1694 (2)

N i s a - Vratislav, bisk. (2-0,68%): F r i d r i c h (1671-82), 15krejcar 1680(1). - F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1694(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. VI-VIII (Münzfunde)

213 Z e l l e r n d o r f, o. Hollabrunn, Dolní Rakousy

O : 1936 U: okolo 1797

Ol: 57 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (2-3,50%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, tolar 1778(1).- F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, 1/4tolar 1797(1)

P : E. Holzmair, FÖ 2, str. 193-194

214 A s p a r n a.d. Z a y a, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1972 U: konec 18. stol.

Ol: 5 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (1-20,00%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 3krejcar ?(1)

P : B. Koch, FÖ 14, str. 239

215 B a d H a l l, o. Steyr, Horní Rakousy

O : 1931 U: okolo 1800

Ol: 191 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (11-5,75%): F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(11)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 155

216 E i s e n b i r n (Münzkirchen), o. Schärding, Horní Rakousy

O : ? (1930) U: 1800

Ol: 4 zl. + 153 stř. + 40 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (30-18,05%): F e r d i n a n d I I.(1619-37), *Praha*, 3krejcar 1636(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1695(1), 1696(1), 1699(1), 1700(2), 1702(1), 1704 (1), ?(2); *Kutná Hora*, 3krejcar 1698(1).-J o s e f I.(1705-11), *Praha*, 3krejcar 1708(1), 1711(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1709(1), 1710(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 3krejcar 1713(1), 1716(1), 1721(2), 1725(1), 1728(1), 1729(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 10krejcar 1760(1), 1764 (1), 1765(1); 3krejcar 1761(2), 1762(1); krejcar 1760(1), 1762(1)

O l o m o u c -bisk.(1-0,54%):W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38), 6krejcar 1716(1)

S l e z s k o (11-6,01%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 6krejcar 1665(1), 1673(1), 1678(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(2), 1697(1), 1701(1). - J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1708(1), 1710(1), 1711(2)

L e h n i c e - B ř e h (3-1,63%):K r i s t i á n (1639-73), 6krejcar 1665(1). - L u d v í k (1653-63), 6krejcar 1663(1). J i ř í V i l é m (1672-75), 15krejcar 1675(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (4-2,18%): K a r e l F r i d r i c h (1704-44), 6krejcar 1714(1), 1715(3)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 87-88

217 F u r t h (Schalchen), o. Braunau am Inn, Horní Rakousy

O : 1932 U: okolo 1800

Ol: 59 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (2-3,38%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, tolar ?(1); 1/4tolar ?(1)

L e h n i c e - B ř e h (2-1,69%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1644(1). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar ? (1)

P : E. Reh, FÖ 1, str. 207

218 H o f (Rüstorf), o. Vöcklabruck, Horní Rakousy

O : 1931 U: okolo 1800

Ol: 1 zl. + 311 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (22-7,07%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1694(2).- J o s e f I. (1705-11), *Kutná Hora*, 3krejcar 1714(1).- K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 15krejcar 1737(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20 krejcar 1764(1), 1765(1), 1769(1), 1777(1), 1780(1); 17krejcar 1751(1), 1761(1); 15krejcar 1744(1), 1747(1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1754 (1);17krejcar 1762(2); 7krejcar 1763(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1768(1), 1780(1), 1782(2). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1)

S l e z s k o (13-4,18%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1660(1), 1662(1), 1664(1); 6krejcar 1679 (1), 1689(1); *Opolí*, 15krejcar 1694(3); 6krejcar 1692(1); *Břeh*, 3krejcar ?(1). - J o s e f I. (1705-11), *Břeh*, 3krejcar 1712(1). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 15krejcar 1735(1); 6krejcar 1730(1)

L e h n i c e - B ř e h (12-3,85%): K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1662(1), 1663(4), 1664(5). - J i ř í I I I. (1639-1664), 15krejcar 1662(1). - L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1662(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (2-0,64%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1673(1), 1674 (1)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 154-155

219 H ö l l e s, o. Wiener Neustadt, Dolní Rakousy

O : 1959 U: po 1800

Ol: 436 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (3-0,64%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(3)

P : E. Holzmair, H. Walter, FÖ 7, str. 221

220 K i l b, o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1950 U: 1800

Ol: 79 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (2-2,53%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, krejcar 1800(2)

P : F. Hutter, E. Holzmair, FÖ 5, str. XI (Münzfunde)

221 K i r c h b e r g o b d e r D o n a u, o. Rohrbach, Horní Rakousy

O : 1966 U: po 1800

Ol: 423 stř. + měd. mincí - z toho:

Č e c h y (20-4,72%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1693(1), 1695(1), 1696(1). - M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1), 1761(1), 1764(1), 1765(1), 1769(1), 1770(1), 1776(1), 1777(2), 1778(1), 1780 (2). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1756(1); 17krejcar 1762(1).-J o s e f I I. (1765-80-90), 20krejcar 1778(1), 1782(1).- F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(1)

O l o m o u c - bisk. (3-0,70%): L e o p o l d V i l é m (1637-62), 15krejcar 1661(2). - K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 15krejcar 1664(1)

S l e z s k o (6-1,41%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1662(1), 1663(4), 1694(1)

L e h n i c e - B ř e h (13-3,07%): J i ř í I I I. (1639-64), 15krejcar 1663(2). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar 1660(1), 1662(1), 1663(2). - K r i s t i á n (1639-73), 15 krejcar 1663(2), 1664(1), 1665(1), ?(3)

P : A. Marks, FÖ 9, str. 59-60

222 M a t t i g h o f e n, o. Braunau am Inn, Horní Rakousy

O : 1937 U: po 1800

Ol: 364 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (5-1,37%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(5)

P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 307-308

223 N e u s i e d l - L a n g e n r o h r, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1960 U: po 1800

Ol: 535 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (8-1,49%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(8)

P : B. Koch, FÖ 7, str. 226

224 O b e r s i e g e n d o r f (Hürm), o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1975 U: 1800

Ol: 62 stř. + 54 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (2-1,72%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1694(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, krejcar 1800(1)

O l o m o u c - bisk. (3-2,58%): K a r e l I I. L i e c h t e n s t e i n (1664-95), 6krejcar 1674(1), 1680(1). - W o l f g a n g S c h r a t t e n b a c h (1711-38),15krejcar 1713(1)

S l e z s k o (6-5,17%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vra-*

tislav, 15krejcar 1662(3); 6krejcar 1665(2); *Opolí*, 6krejcar 1677(1)

L e h n i c e - B ř e h (4-3,44%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1662(1), 1663(1). - L u d v í k (1653-63), 15krejcar ?(1). - J i ř í V i l é m (1672-75), 15krejcar 1675(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,86%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1694(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (1-0,86%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1693(1)

P : K. Schulz, FÖ 14, str. 248-249

225 R o h r b a c h b e i M a t t e r s b u r g, o. Mattersburg, Burgavsko

O : 1963 U: po 1800

O1: 2259 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (20-0,88%): M a r i e T e r e z i e(1740-80),*Praha*, krejcar 1760(1), 1761(1), 1762(6). - J o s e f I I. (1780-90), *Praha*, krejcar 1782(2). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, krejcar 1800(10)

P : H. Jungwirth, A. Ohrenberger, FÖ 8, str. 224-225

226 U n t e r s o n n b e r g (Sonnberg), o. Urfahr - Umgebung, Horní Rakousy

O : 1949 U: po 1800

O1: 30 stř. + 2 měd. mince - z toho:

O l o m o u c - bisk. (1-3,12%): K a r e l I I I. L o t r i n s k ý (1695-1710), 6krejcar 1708(1)

L e h n i c e - B ř e h (2-6,24%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar 1662(1). - K r i s t i á n (1639-73), tolar 1666 (1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-3,12%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 6krejcar 1679(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (1-3,12%):F r i d r i c h (1671-82), 15krejcar ?(1)

P : F. Stroh, FÖ 5, str. XVII (Münzfunde)

227 W a l d n e u k i r c h e n, o. Kirchdorf a.K., Horní Rakousy

O : ? U: 1800

O1: 325 měd. mincí (popsáno 291) - z toho:

Č e c h y (9-3,09%): F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(8); 3krejcar 1800(1)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 87

228 W e r f e n w e g, o. St. Johann im Pongau, Salzburg

O : 1928 U: 1800

O1: 131 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (9-6,87%): M a r i e T e r e z i e (1740-80),*Praha*, 20krejcar 1756(1), 1763(3), 1769(1), 1771(1), 1775(1), 1780(1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1758(1)

P : A. Loehr, FÖ 1, str. 39-40

229 S t. A n d r ä v o r d e m H a g e n t a l e, o. Tulln, Dolní Rakousy

O : 1925 U: po 1802

O1: 159 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (12-7,54%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Kutná Hora*, 3krejcar 1699(1). - M a r i e T e r e z i e(1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1), 10krejcar 1764(1), 1765(4), 1779 (1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65),*Praha*, 10krejcar 1763(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20 krejcar 1774(1), 1775(1), 1783(1)

S l e z s k o (3-1,88%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1664(2). - K a r e l V I. (1711-40), *Vratislav*, 15krejcar 1737(1)

L e h n i c e - B ř e h (3-1,88%): L u d v í k (1653-63), 15 krejcar 1672(1). - K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1671 (1). - J i ř í V i l é m (1672-75), 15krejcar 1675(1)

W ü r t t e m b e r g - O l e š n i c e (1-0,62%): S y l v i u s F r i d r i c h (1664-97), 15krejcar 1675(1)

N i s a - Vratislav, bisk. (1-0,62%): F r a n t i š e k L u d v í k (1683-1732), 15krejcar 1694(1)

P : F. Dworschak, Mitteilungen NGW XV, č. 92-94, str. 339

230 H a i b a c h b e i S c h ä r d i n g (Freinberg), o.Schärding, Horní Rakousy

O : 1972 U: 1803

O1: 129 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (7-5,42%): M a r i e T e r e z i e (1740-80),*Praha*, 20krejcar 1760(1), 1763(1), 1771(1), 1776(1), 1778(1);10 krejcar 1765(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20 krejcar 1770(1)

P : A. Marks, FÖ 12, str. 213-214

231 S t. P ö l t e n, Dolní Rakousy

O : 1951 U: 1806/7

O1: 80 stř. mincí + 1 medaile - z toho:

Č e c h y (9-11,11%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1761(1), 1764(2), 1772(1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1757 (1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1770

(1), 1774(2). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 20krejcar 1797(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. 211

323 L e h e n b e i O b e r n d o r f, o. Scheibbs, Dolní Rakousy

O : 1970 U: po 1807

Ol: 25 stř. + 24 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (2-3,44%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1694(1).- F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 7krejcar 1802(1)

P : B. Koch, FÖ 9, str. 339

233 M i c k s t e t t e n (Markt St. Florian), o. Linz, Horní Rakousy

O : 1931 U: po 1807

Ol: 261 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (9-3,44%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, 3krejcar 1800(4); krejcar 1800(5)

P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 155-156

234 M i t t e r f e l d (Kasten bei Böheimkirchen), o. St.Pölten,Dolní Rakousy

O : 1973 U: 1807

Ol: 529 stř. + měd. mincí - z toho:

Č e c h y (5-0,94%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, 6krejcar 1800(5)

P : H. Jungwirth, FÖ 13, str. 201

235 S e e w a l c h e n (Seekirchen),o. Salzburg - Umgebung, Salzburg

O : 1975 U: po 1808

Ol: 10 stř. mincí - z toho:

L e h n i c e - B ř e h (1-10,00%):K r i s t i á n (1639-73), 15krejcar 1664(1)

P : J. Gassner, F. Moosleitner, FÖ 14, str. 276

236 L a d e n d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1969 U: okolo 1809

Ol: 203 měd. mince - z toho:

Č e c h y (16-7,88%): F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800(3); 3krejcar 1800(3); krejcar 1800(10)

P : B. Koch, H. Schöfmann, FÖ 9, str. 238

237 T a u f k i r c h e n a n d e r P r a m, o. Schärding, Horní Rakousy

O : 1964 U: po 1810

Ol: 33 zl. + 847 stř. mincí - z toho:

Č e c h y (134-15,22%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1755(2), 1756(3), 1757(2), 1758(1), 1759(1) 1760(3), 1761(4), 1763(6), 1764(4), 1765(8), 1768(2), 1769

(1), 1770(3), 1771(1), 1772(3), 1773(1), 1774(3), 1775(3), 1776(1), 1777(3), 1778(4), 1779(2), 1780(1); 10krejcar 1759 (1), 1760(3), 1763(1), 1764(24), 1765(23).-F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1755(1), 1756 (2). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767 (1), 1768(1), 1769(2), 1770(3), 1771(1), 1772(1), 1773(1), 1777(2), 1780(2), 1783(2); 10krejcar 1782(1)

P : A. Marks, FÖ 8, str. 265-267; týž, JbOÖMV 110, 1965, str. 27

238 R o g g e n d o r f (Schollach), o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1947 U: po 1811

Ol: 37 stř. mincí (část nálezu) - z toho:

Č e c h y (7-18,91%): L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1701(1),170.(1). - J o s e f I. (1705-11), *Kutná Hora*, 3krejcar 1710(2). - K a r e l V I. (1711-40), *Praha*, 3krejcar 1718(1).- M a r i e T e r e z i e (1740-80),*Praha*, 3krejcar 1762(1), 1765(1)

S l e z s k o (4-10,81%): L e o p o l d I. (1657-1705),*Vratislav*, 3krejcar 1668(1), 1701(1), 1705(1). - J o s e f I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1708(1)

L e h n i c e - B ř e h (1-2,70%): J i ř í I I I.(1639-64), 15krejcar ?(1)

P : E. Holzmair, FÖ 5, str. XIII (Münzfunde)

239 L a d e n d o r f, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : ? U: po 1812

Ol: 117 měd. mincí - z toho:

Č e c h y (7-5,98%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, 6krejcar 1800(1); 3krejcar 1800(5); krejcar 1800(1)

P : B. Koch, FÖ 14, str. 247 (doplněk k FÖ 9, str. 238)

240 R o g g e n d o r f (Schollach), o. Melk, Dolní Rakousy

O : 1944 U: 1812

Ol: 729 stř. + měd. mincí - z toho:

Č e c h y (25-3,42%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1778(1). - J o s e f I I. (1780-90),*Praha*, krejcar 1782(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 3krejcar 1800(16); krejcar 1800(7)

P : R. Wustl, FÖ 4, str. 23-24

241 U r f a h r, o. Linz, Horní Rakousy

O : 1938 U: po 1812

Ol: 174 měd. mince - z toho:

Č e c h y (11-6,32%): F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 3krejcar 1800(4); krejcar 1800(7)

P : F. Stroh, FÖ 3, str. 205

242 P u c h, o. Hallein, Salzburg
O : 1931 U: 1815
Ol: 110 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (16-14,54%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1768(1), 1770(1), 1778(2),1779(1).-F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*,20krejcar 1755 (1). - J o s e f I I. (1780-90), *Praha*, 20krejcar 1765(1), 1775(1). - F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, 20krejcar 1795(1), 1802(1), 1803(2), 1808(3), 1809(1)
P : W. Wattek, FÖ 1, str. 156

243 P e r g, Horní Rakousy
O : 1934 U: okolo 1825
Ol: 48 stř. + měd. mincí - z toho:
Č e c h y (1-2,08%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, krejcar 1800(1)
P : Cl. Twerdy, FÖ 2, str. 58

244 S t. G e o r g e n a m W a l d e, o. Perg, Horní Rakousy
O : 1931 U: okolo 1830
Ol: 289 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (27-9,34%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(1), 1763(1),1765(2).-F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1757(1).- J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1771(2), 1772(2), 1776(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835),*Praha*,20krejcar 1797(1), 1803(2), 1804(1), 1805(1), 1806(2),1808(3),1809 (3), 1815(2), 1830(2)
P : P. Karnitsch, FÖ 1, str. 156-157

245 A u a. D., o. Perg, Horní Rakousy
O : 1932 U: po 1832
Ol: 101 stř. minci - z toho:
Č e c h y (13-12,87%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1769(1), 1780(1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1776(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 20krejcar 1803(3), 1804(1), 1805(1),1806 (1), 1809(1), 1815(1), 1830(1), 1832(1)
P : A. Tisserand, FÖ 1, str. 208

246 J e r z e n s, o. Imst, Tyroly
O : ? U: po 1832
Ol: 3 zl. + 269 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (17-6,25%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1), 1761(1), 1763(1), 1765(1), 1775 (1). - F r a n t i š e k L o t r i n s k ý (1745-65),*Praha*,

20krejcar 1759(1). - J o s e f I I. (1765-80-90),*Praha*, 20 krejcar 1768(2), 1772(1), 1778(1).-L e o p o l d I I.(1790-92), *Praha*, 20krejcar 1791(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835),*Praha*, 20krejcar 1796(1), 1803(2), 1804(1), 1815 (1), 1830(1)
P : H. Hochenegg, FÖ 8, str. 273-274

247 N e u s i e d l a. d. Zaya, o. Gänserndorf, Dolní Rakousy
O : 1940 U: po 1832
Ol: 58 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (6-10,34%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1763(1), 1780(1). - J o s e f I I. (1780-90), *Praha*, 20krejcar 1775(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835),*Praha*, 20krejcar 1797(1), 1808(1), 1809(1)
P : E. Holzmair, FÖ 4, str. 10

248 W e i s s e n k i r c h e n a.d. P e r s c h l i n g, o. St. Pölten, Dolní Rakousy
O : 1957 U: po 1834
Ol: 73 stř. mincí (tolary) - z toho:
Č e c h y (1-1,36%): F r a n t i š e k I I.(1792-1835),*Praha*, tolar 1815(1)
P : E. Holzmair, H. Walter, FÖ 7, str. 232

249 D o r n e d t (St. Aegidi), o. Schärding, Horní Rakousy
O : 1939 U: po 1835
Ol: cca 300 stř. mincí - z toho:
Č e c h y (37-12,33%): M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(1), 1758(1), 1763(1), 1764(1),1765(2), 1768(1), 1770(2), 1771(1), 1775(1), 1776(1); 10krejcar 1760 (1). - J o s e f I I. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1769 (1), 1771(1), 1776(1). - F r a n t i š e k I I.(1792-1835), *Praha*, 20krejcar 1802(2), 1803(3), 1804(1), 1805(1),1806(3), 1808(2), 1809(2), 1830(3), 1832(2), 1834(1), ?(1)
P : F. Kolarik, FÖ 3, str. 210-211

250 S t. J o h a n n a m W a l d e, o. Braunau am Inn, Horní Rakousy
O : 1936 U: po 1836
Ol: 118 stř. mincí (určeno 110) - z toho:
Č e c h y (13-11,81%): F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, tolar 1795(2), 1796(7), 1797(3); 1/2tolar 1797(1)
P : F. Kolarik, FÖ 2, str. 194-195

251 S t. P a n t a l e o n, o. Amstetten, Dolní Rakousy
O : 1962 U: po 1837
Ol: více než 1500 mincí (určeno 23) - z toho:

Čechy (1-4,34%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1)

P : B. Koch, FÖ 8, str. 248

252 Moosham (Geinberg), o. Ried im Innkreis, Horní Rakousy

O : 1937 U: po 1841

Ol: 29 stř. mincí - z toho:

Čechy (5-17,24%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1779(1). - František II. (1792-1835), *Praha*, tolar 1796(1); 20krejcar 1824(1), 1827(1),1835 (1)

P : F. Stroh, FÖ 2, str. 308

253 Viechtwang, o. Gmunden, Horní Rakousy

O : 1974 U: po 1841

Ol: 929 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Čechy (94-10,11%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1758(1), 1763(5), 1764(3), 1765(4),1771(2), 1776(3), 1777(2), 1779(2), 1780(3), ?(1).- František Lotrinský (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1756(1).- Josef II. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(1), 1768(1), 1773(1), 1774(4), 1775(1), 1780(1), 1782(3). - František II. (1792-1835), *Praha*, tolar 1795(1);20krejcar 1797 (1), 1802(1), 1803(4), 1804(3), 1805(1), 1806(8), 1808(5), 1809(8), 1815(1), 1819(1), 1822(1), 1830(11), 1832(2), 1833 (3), 1834(1), 1835(1). - Ferdinand I.(1835-48),*Praha*, 20krejcar 1837(1), 1838(1)

P : H. Jungwirth, FÖ 13, str. 220

254 Wildendürnbach, o. Mistelbach, Dolní Rakousy

O : 1937 U: po 1841

Ol: 77 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Čechy (6-9,09%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1780(1). - František II. (1792-1835), *Praha*, 1/2tolar 1819(1); 20krejcar 1809(1), 1830(2), 1835(1)

P : F. Kolarik, FÖ 3, str. 216

255 Gleiming, o. Gröbming, Štýrsko

O : 1938 U: po 1842

Ol: 148 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Čechy (15-10,13%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1760(1), 1763(1), 1770(1),1771(1), 1773(1), 1780(2). - Josef II. (1780-90), *Praha*, 20krejcar 1780 (1), 1782(1), 1783(1). - František II.(1792-1835), *Praha*, 20krejcar 1803(1), 1808(1), 1809(1), 1830(1), 1834(1)

Olomouc - bisk.(1-0,67%):Wolfgang Schrattenbach (1711-38), tolar 1726(1)

P : E. Holzmair, FÖ 3, str. 205-206

256 Naarn im Machlande, o. Perg, Horní Rakousy

O : 1957 U: po 1843

Ol: 1179 stř. mincí (určeno 1169) - z toho:

Čechy (36-3,07%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1759(2), 1761(1), 1763(7), 1765(3),1770(2), 1771(2), 1772(1), 1773(1), 1775(1), 1776(1), 1777(1), 1778 (4), 1780(3). - František Lotrinský (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1757(3).- Josef II.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1771(1), 1773(1), 1774(1), 1776(1)

P : A. Marks, FÖ 7, str. 242; týž JbOÖMV 103, 1958, str. 22

257 Herzogsdorf, o. Urfahr - Umgebung, Horní Rakousy

O : 1963 U: po 1844

Ol: 187 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:

Čechy (16-8,55%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1759(1), 1761(1), 1763(2); 10krejcar 1764 (1). - Josef II. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1769 (1). - František II. (1792-1835), *Praha*,tolar 1796 (1), 1797(1), 1822(1); 1/2tolar 1797(1); 20krejcar 1803(1), 1806(1), 1809(1), 1830(2). - Ferdinand I.(1835-48), *Praha*, 20krejcar 1840(1)

P : A. Marks, FÖ 8, str. 264

258 Linz - Urfahr, Horní Rakousy

O : 1960 U: po 1845

Ol: 1955 stř. mincí - z toho:

Čechy (187-9,61%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1755(3), 1756(1), 1757(3), 1758(3),1759(3), 1760(3), 1761(6), 1763(6), 1764(1), 1765(3), 1770(1), 1771 (2), 1772(2), 1773(1), 1774(1), 1775(1), 1776(2), 1777(4), 1778(3), 1779(4), 1780(1). - František Lotrinský (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1756(1), 1757(1),1758(2).- Josef II. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1767(1), 1771 (1), 1772(1), 1773(2), 1777(1), 1780(1), 1781(1), 1782(4), 1783(5), 1784(1). - František II. (1792-1835),*Praha*, 20krejcar 1795(1), 1802(2), 1803(19), 1804(13), 1805(3), 1806(10), 1807(1), 1808(5), 1809(19), 1815(4), 1827(2), 1830 (12), 1832(5), 1833(4), 1834(3), 1835(2).- Ferdinand I. (1835-48), *Praha*, 20krejcar 1835(2), 1840(2),1842(1),1843 (1)

P : A. Marks, FÖ 7, str. 240; týž JbOÖMV 106, 1961, str. 27

259 Gosau, o. Gmunden, Horní Rakousy

O : 1938 U: po 1848

Ol: 295 stř. mincí - z toho:
Čechy (30-10,16%): Marie Terezie (1740-80), *Praha*, 20krejcar 1757(2), 1758(1), 1765(2), 1771(1),1775(1), 1776(1), 1778(1). - František Lotrinský (1745-65), *Praha*, 20krejcar 1757(1). - Josef II.(1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1772(1), 1776(1), 1777(1).-František II. (1792-1835), *Praha*, 20krejcar 1803(3), 1804 (1), 1806(2), 1809(2), 1815(1), 1830(5). - Ferdinand I. (1835-48), *Praha*, 20krejcar 1841(2), 1842(1)
P : E. Holzmair, FÖ 3, str. 206-207

260 Biberbach bei Seitenstetten, Dolní Rakousy
O : 1908 U: po 1850
Ol: 493 stř. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Čechy (35-7,09%): Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 3krejcar 1662-1698 (celkem 6). - Josef I.(1705-11),*Praha*, 3krejcar 1706(1). - František Lotrinský (1745-65),*Praha*,20krejcar 1757(1).-Josef II.(1780-90), *Praha*,20krejcar 1784(1),1789(1). - František II. (1792-1835),*Praha*,tolar 1815(1),1824(1);20krejcar 1832, 1833 (celkem 3). - Ferdinand I. (1835-48),*Praha*,5krejcar 1839(1);3krejcar 1846(1);6krejcar (öst.Scheidemünze)1848(18)
Olomouc - bisk. (1-0,20%): Karel III. Lotrinský (1695-1710), tolar 1704(1)
Slezsko (2-0,40%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 3krejcar 1669(1). - Josef I. (1705-11), *Vratislav*, 3krejcar 1706(1)
Lehnice - Břeh (1-0,20%): Kristián(1639-73), 3krejcar 1661(1)
P : Hönigschmied, Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellchaft für Münz- und Medaillenkunde in Wien VIII, 1912. str. 16-17, 105

261 Biberbach, o. Amstetten, Dolní Rakousy
O : 1937 U: po 1860
Ol: 668 stř. + měd. mincí (tolary + drobná mince) - z toho:
Čechy (25-3,74%): Ferdinand II. (1619-37), *Praha*, tolar 1632(1), 1637(1); 3krejcar 1627(1).- Ferdinand III. (1637-57), *Kutná Hora*, 3krejcar 1655(1). - Leopold I. (1657-1705), *Praha*, 15krejcar 1664(1),1693 (1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1693(1), 1698(1). - Karel VI. (1711-40), *Praha*, 6krejcar 1734(1); 3krejcar 1720(1), 1721 (1), 1726(1), 1727(1); *Kutná Hora*, 3krejcar 1714(1). - Marie Terezie (1740-80), *Praha*, grešle 1767(1). -

František Lotrinský (1745-65),*Praha*,20krejcar 1756(1), 1758(1), 1759(1); 15krejcar 1750(1); 7krejcar 1763(1). - Josef II. (1765-80-90), *Praha*, 20krejcar 1774(1), 1775(1), 1783(1). - František II. (1792-1835), *Praha*, 1/4tolar 1795(1); 3krejcar 1833(1)
Olomouc - bisk. (3-0,44%): Karel II. Liechtenstein (1664-95), 15krejcar 1694(2). - Karel III. Lotrinský (1695-1710), tolar 1706(1)
Slezsko (5-0,74%): Leopold I. (1657-1705), *Vratislav*, 15krejcar 1661(1); 6krejcar 1676(1); 3krejcar 1668 (1), 1693(1); *Břeh*, 3krejcar 1696(1)
Lehnice - Břeh (2-0,29%): Jiří III.(1639-64), 15krejcar 1661(1). - Luisa (+1680), 6krejcar 1673(1)
Nisa - Vratislav, bisk. (2-0,29%): František Ludvík (1683-1732), 15krejcar 1694(2)
P : E. Holzmair, F. Kolarik, FÖ 3, str. 216-218

EDUARD ŠIMEK

Die böhmische, mährische und schlesische Münze in fremden Funden des 16. – 19.Jahrhunderts I. – Österreich

Zu den Schlußfolgerungen des bisherigen Studiums der Fragen des Geldumlaufs der böhmischen Länder in der Zeit vor der Schlacht am Weißen Berg und in den späteren Perioden gehörte auch die Feststellung von der Notwendigkeit einer wechselseitigen Konfrontation des ermittelten Standes des Umlaufgeldes in den Ländern der Böhmischen Krone, wie er sich im reichhaltigen Fundmaterial widerspiegelt, mit der Situation im weitergehenden mitteleuropäischen Maßstab, insbesondere unter Berücksichtigung der Verwendung der böhmischen, mährischen und schlesischen Münze im Geldumlauf anderer geographischer Gebiete, deren Prägungen einen dauernden Bestandteil des Geldumlaufs in Böhmen, Mähren und Schlesien bildeten. Der publizierte Komplex von Berichten über böhmische, mährische und schlesische Münzen in Funden der österreichischen Länder sollte den Beginn einer systematischeren Verfolgung des gegenständlichen Problems bedeuten, deren Endergebnis in einer quantitativen und qualitativen Gesamtbewertung des Anteils dieser Münzen an der Entstehung der Münzfunde als Beweis für die Verwendung einer Münze bestimmter Provenienz im Zahlungsverkehr bestünde. Die Ausarbeitung dieses Komplexes nimmt ihren Ausgang von den publizierten Fundbeschreibungen annähernd von den achtziger Jahren des 19.Jahrhunderts bis zur Mitte der siebziger Jahre des 20.Jahrhunderts, die von österreichischen Numismatikern in den wichtigsten österreichischen numismatischen Periodika (Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien I-XI, Wien 1883-1918; Mitteilungen des Clubs der Münz- u. Medaillenfreunde I-XV, Wien 1890-1904; Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde I-XIV, Wien 1905-1918; Mitteilungen der numismatischen Gesellschaft in Wien, Wien 1919-1946; Mitteilungen der Österreichischen numismatischen Gesellschaft, Wien 1947-1975) und im Spezialteil für Münzfunde in den Fundberichten aus Österreich I-XIV (Wien 1930-1975) unterbreitet wurden.Aus dieser Aufzählung geht hervor, daß sie nicht alle entdeckten Funde umfaßt und daß in Zukunft der publizierte Komplex gewiß eine weitere Ergänzung erfahren wird, dies sowohl um die im Laufe des 19.Jahrhunderts entdeckten Funde, als auch

um jene Funde, deren Beschreibungen in einigen regionalen Zeitschriften und Publikationen veröffentlicht wurden.

Die Bestandaufnahme umfaßt 260 Beschreibungen von Münzfunden, zu denen böhmische, mährische und schlesische Münzen gehörten, dies in einer Gesamtzahl von mehr als 150 000 Gold-, Silber- und Kupfermünzen. Die Münzen aus Regierungs-, fürstlichen, bischöflichen, Familien- und städtischen Münzstätten aus den Ländern der Böhmischen Krone beteiligen sich an dieser Menge zu etwa 14 %, d.s. 21 500 Stück.Zahlenmäßig am stärksten sind Regierungsprägungen aus den böhmischen Regierungsmünzstätten in Prag, Kutná Hora (Kuttenberg), Jáchymov (Joachimstal) und České Budějovice (Böhmisch-Budweis) vertreten, dann folgen Münzen aus den Regierungsmünzstätten Schlesiens, des Fürstentums Liegnitz und des Bistums Olomouc (Olmütz), die zusammen etwa 85% aller Prägungen aus den böhmischen Ländern in den untersuchten österreichischen Funden bilden. Hierbei muß man auf die Möglichkeiten eines allseitigen detaillierteren Vergleiches des Anteils der Münzen einer bestimmten Provenienz sowohl in bezug auf das Territorium, als auch auf die Vermünzung und auf die Verfolgung seiner Zusammenhänge mit dem eigentlichen Prägungsvolumen der Münze in Übereinstimmung mit dem bekannten Thordemanschen Gesetz verweisen. Dabei verdient der festgestellte Anteil der einzelnen Nominalwerte an der Entstehung der Barschaften Beachtung. Es handelt sich vorwiegend um Kleinmünzen, deren Ansammlung durch die ökonomischen Möglichkeiten des Besitzers im Einklang mit seiner Beteiligung am Geldtausch, vor allem im Rahmen des Lokalhandels, gegeben war. Hier läßt sich eine wesentliche Übereinstimmung zwischen den Funden aus den böhmischen Ländern und den österreichischen Funden konstatieren, die größtenteils als Barschaften der niederen und mittleren Gesellschaftsschichten bezeichnet werden können.Die am häufigsten versteckten böhmischen Regierungsmünzen waren in den Funden des 16.Jahrhunderts die Prager Groschen König Wladislaws, in den späteren Funden die 3kreuzer Ferdinands II., Ferdinands III. und Leopolds I. und schließlich für das 18. und 19.Jahrhundert die 20Kreuzer, beginnend mit den Prägungen Maria Theresias bis zu den Prägungen Ferdinands I. einschließlich. Beachtung verdient auch das unterschiedliche Vorkommen von Gold- und Talerprägungen. Diesbezüglich ragt weitaus die Zeit Rudolfs II. und seiner Vorgänger hervor, während in den ins 17.und 18.Jahrhundert datierten Funden - abgesehen von der Schlußperiode des letztgenannten Jahrhunderts, aus der eine beträchtliche Zahl von Talern Franz´ II.erhalten blieb - Taler- und Dukatenprägungen aus Böhmen, Mähren und Schlesien fast nicht vorkommen.

Aufmerksamkeit verdient auch die zeitliche und territoriale Verteilung der untersuchten Funde. Die meisten von ihnen (114) wurden im

Laufe des 17. Jahrhunderts,besonders in seiner ersten Hälfte,versteckt. Von den übrigen Perioden zeichnen sich das Ende des 18. und der Beginn des 19. Jahrhunderts durch ihre Fundzahl aus, wo es zur häufigeren Verbergung von Kupfermünzen kam. Was die einzelnen österreichischen Länder anlangt, ist mit seinen Funden Niederösterreich am öftesten vertreten (156 Funde). Danach folgen Oberösterreich (50 Funde), die Steiermark (20 Funde), Bergenland (17 Funde), Salzburg (5 Funde),Kärnten (4 Funde) und Tirol (3 Funde).

Die Bestandaufnahme ist nach den Grundsätzen des Münzinventarwerkes Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Praha 1953) bearbeitet. Die verwendeten Abkürzungen bedeuten: O: Jahreszahl der Fundentdeckung; U: Zeitpunkt der Fundverbergung; 01; Gesamtzahl der beschriebenen Münzen; P: Literaturangaben (die hier angeführten Abkürzungen entsprechen den obangeführten exzerpierten Zeitschriften).

Übersetzt von A. Hubala

NÁLEZY

EDUARD ŠIMEK

Nález zlatých mincí z Prahy - Starého Města

V 6. svazku inventářů Muzea hl. m. Prahy je pod inv.č. 27 976/1-14 zapsán "nález zlatých mincí vykopaný na staveništi čp.443 a 469 v Praze V."Zápis je datován 14.5.1929 a neobsahuje žádné bližší nálezové údaje.

Popis nálezu:

U h r y, Z i k m u n d (1387-1437), *Kremnica,* městská ražba, dukát, Pohl[1] tab. 11, D 2-26(1); Markus von Nürnberg (ca. 1404-1405), dukát, Pohl tab. 15, D 3-2(1); - *Buda,* Onofrio Bardi (1415-24), dukát, Pohl tab. 12, D 2-37(1). - *Košice,* Jacobus a Christianus (před r. 1410) dukát, Pohl tab. 9, D 2-14(2); Jacobus a Christianus (?) (1387-1401), dukát, Pohl tab. 6, D 1-6(1). - *Baia de Aries,* Ulrich Kamerer (před r. 1427) dukát, Pohl tab.8, D 2-9(3). - *Neurčená mincovna,* Ulrich Kamerer (před r. 1427) dukát, Pohl tab. 8, D2-8(4).

A n g l i e, E d u a r d I I I. (1327-77), noble (1).

Uložení nálezu lze datovat podle nejnovější chronologie uherských dukátů do období po r. 1427. Nález rozmnožuje řadu dosud registrovaných nálezů Zikmundových uherských dukátů na našem území, které byly dosud jednoznačně datovány po roce nebo okolo roku 1437 (srv. Nálezy mincí v Čechách,na Moravě a ve Slezsku II, Praha 1956. Em. Nohejlová-Prátová, České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového, str. 177-183, č.2297-2338).[2] Počtem kusů náleží k šesti větším nálezům zlatých mincí tohoto údobí. Dva z těchto nálezů byly odkryty rovněž na Starém Městě pražském: r. 1802 nález 160 dukátů Václava IV. a Zikmunda spolu se 480 pražskými groši v Karlově ul., čp. 368 (Nálezy č. 2325) a r. 1929 nález 18 uherských Zikmundových dukátů v základech budovy u židovského hřbitova (Nálezy č. 2326). Při hodnocení významu nálezu si zvláštní pozornosti zaslouží výskyt anglického noblu Eduarda III., který je po nálezu

[1] A. P o h l, Ungarische Goldgulden des Mittelalters. Graz 1974.

[2] O významu uherského dukátu a jeho uplatnění v peněžním oběhu našich zemí srv. Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á, Uherský dukát v českých nálezech mincí grošového údobí (1300-1547). Študijné zvesti AÚ SAV 14, 1964, str. 259-271; t á ž, Dukaten (Florentiner) und Goldgulden in den mittelalterlichen Münzfunden Böhmens. Dona Numismatica Walter Hävernick zum 23. Januar 1965 dargebracht, Hamburg 1965, str. 233-241. - J. H l i n k a, Uhorský dukát na Morave v 14. a 15.storočí. Sborník I. num. symposia, Brno 1966, str. 134-140.

tří rosenoblů v Kundraticích, okr.Nový Bydžov (Nálezy č. 2076) a nálezu noblu v Úštěku, okr.Litoměřice (E.Šimek, Ojedinělý nález zlaté anglické mince v Úštěku, okr. Litoměřice. Num. sbor. 9, 1965-66, str. 228) třetím nálezovým dokladem zlatých anglických mincí v českých zemích.

EDUARD ŠIMEK

Grošový nález z Čechtic, o. Benešov

Dne 17. srpna 1971 bylo při stavebních pracích na parcele č. 138 (majitel A.Sys) za zámkem v Čechticích nalezeno 485 pražských a 9 míšeňských grošů. Mince byly uloženy v nádobce, která byla při odkrytí zcela zničena budlozerem. Nálezci odevzdali mince správě Okresního muzea Podblanicka, v jehož sběrné oblasti byl nález odkryt.

Popis nálezu:

Č e c h y, K a r e l I V. (1346-78), *Kutná Hora,* pražský groš(4), váha: 2,48; 2,83; 2,92; 3,41 g. - V á c l a v I V. (1378-1419), *Kutná Hora,* pražský groš (481); z toho pražský groš *s kontramarkou města Jihlavy,* jako Castelin[1] č.211(6), váha: 2,63; 2,64; 2,66; 2,67; 2,74 g; pražský groš *s kontramarkou města Augsburku,* jako Castelin č.16(1), váha: 2,74 g; pražský groš *s kontramarkou města Bayreuthu* (Franken), jako Castelin č.23(1), váha: 2,80 g; pražský groš *s kontramarkou města Mnichova,* jako Castelin č. 100(1), váha: 2,55 g; pražský groš *s kontramarkou města Norimberku,* jako Castelin č. 113(1), váha:2,61g; pražský groš *s kontramarkou města Radolfzellu* (u Bádenského jezera), jako Castelin č. 136(1), váha: 2,69 g; pražský groš *s kontramarkou města Řezna,* jako Castelin č.144(1), váha: 2,49 g; pražský groš *s kontramarkou města Salzburku,* jako Castelin č. 148(1), váha: 2,47 g; pražský groš se značkou tří volných kroužků sestavených do trojúhelníku na rubu, koruna nedotažená,písmena N a S ve správné poloze,jako Veselý[2] I/2(4), váha: 2,71; 2,76; 2,92; 3,02 g; pražský groš se značkou tří spojených kroužků na rubu,koruna nedotažená,písmena N a S ve správné poloze, jako Veselý I/3(4), váha: 2,67; 2,78; 2,81; 2,82 g; pražský groš se značkou tří spojených kroužků na rubu (v jednom případě vyraženo obráceně), koruna nedotažená,písmena N a S ve správné poloze,jako Veselý II A 2(2), váha: 2,81; 2,91 g; pražský groš se značkou tří spojených kroužků zpravidla zaplněných a různě deformovaných, koruna nedotažená, písmena N a S ve správné poloze, jako Veselý II A 3(14), váha: 2,27; 2,30; 2,45; 2,57; 2,61; 2,62; 2,68; 2,81; 2,84; 2,86(2); 2,87 (2); 2,94 g;[3] pražský groš se značkou šestipaprskové hvězdičky na rubu, jako Veselý II B 1(2), váha: 2,62; 2,66 g; jako Veselý II B 2(2), váha: 2,84; 2,86 g; jako Veselý II B 3(5), váha: 2,52; 2,61; 2,65; 2,80; 2,88 g;[4] pražský groš se značkou trojlístku ze dvou lístků nahoře a nepravidelného kroužku dole, koruna nedotažená, písmeno N jako H s vyvýšenou příčnou čárkou, jako Veselý II A 4(2), váha: 2,68; 2,70 g;[5] pražský groš se značkou trojlístku s jedním lístkem vzhůru a dvěma dolů, jako Veselý II A 5(12), váha: 2,67; 2,68; 2,78(3); 2,80; 2,83 (2); 2,87; 2,88; 2,89; 3,00 g; pražský groš na rubu se značkou čtyřlistého kvítku s negativní tečkou uprostřed, koruna nedotažená, písmeno N ze dvou svislých dříků s vodorovnou příčkou nahoře,písmeno S stažené, jako Veselý III/1(23), váha: 2,34; 2,40; 2,48; 2,52; 2,55; 2,57; 2,59 (2); 2,68(4); 2,70; 2,71; 2,72; 2,73; 2,75; 2,76; 2,78; 2,79; 2,84; 2,86; 2,89 g; pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmena N a S ve správné poloze, jako Veselý III/2(66), váha: 2,11; 2,24; 2,26(2); 2,31; 2,32; 2,43;2,47(2); 2,49; 2,50; 2,51; 2,52(2); 2,55; 2,58(2); 2,59; 2,60; 2,61(2); 2,62(2); 2,63(3); 2,64(2); 2,65(2); 2,66; 2,67(2);2,68; 2,69;2,70; 2,71(5); 2,72; 2,74; 2,75(2); 2,76(5); 2,77(3); 2,79; 2,80(2); 2,81(2); 2,82(2); 2,84(2); 2,85; 2,86; 2,87; 2,92 g;[6] pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmeno N ve správné poloze, písmeno S obrácené, jako Veselý III/3(10), váha 2,38; 2,55; 2,56; 2,66; 2,68; 2,69; 2,72; 2,73; 2,77; 2,79 g; pražský groš jako Veselý III/4(3), váha: 2,31; 2,46; 2,90 g; groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmena N a S obrácená, písmeno M ve slově BOEMIE má šikmé dříky zkřížené ve

[1] K. C a s t e l i n, Kontramarky pražských grošů. Num. listy XVIII, 1962, str. 71-94.

[2] S. V e s e l ý, Nález v Jarošově nad Nežárkou. Příspěvek k chronologii grošů Václava IV. Num. sbor. 8, Praha 1964, str. 19-46.

[3] Do této skupiny byla zařazena i dosud neznámá varianta Václavova pražského groše s výraznou tečkou za ocasem, mezi pramenem ocasu a vnitřním perlovým kruhem. Zařazení k Veselého skupině II A 3 odpovídá kresba lva na rubu, zvláště s ohledem na tvar ocasu (konec ocasu se zahýbá směrem k hlavě mezi ucho a korunu. Pod rozdvojením ocasu jsou dva maličké krátké ostré výběžky; poslední měsíček střední řady dosedá oběma cípky na ocas).

[4] U jednoho exempláře není písmeno S stažené jako u Veselého II A 1, Perla koruny u tohoto kusu se dotýká vnitřního kruhu; podobně i u druhého exempláře je perla na obvodě. V hřívě lva u tohoto kusu velmi výrazný kroužek.

[5] Groše dosti špatně zachované; pramen ocasu zabíhá do smyčky; zakončení ocasu nejasné (v jednom případě rovné).

[6] U jednoho exempláře místo N ze dvou svislých dříků překrytých nahoře vodorovnou příčkou správné N.

tvaru X, jako Veselý III/5(124), váha: 2,25; 2,29; 2,35; 2,37; 2,38; 2,43; 2,44; 2,45; 2,46(2); 2,47; 2,48; 2,49; 2,50; 2,51(2); 2,52; 2,55; 2,56(3); 2,57(3); 2,58(2); 2,59; 2,60(5); 2,61(5); 2,62(5);2,63(6);2,64 (2); 2,66; 2,67(2); 2,68(6); 2,69(5); 2,71(2); 2,72(10); 2,73(5); 2,74 (2); 2,75(3); 2,76(8); 2,77(5); 2,78(4); 2,79(2); 2,80(2);2,81(4);2,82; 2,83(3); 2,85(3); 2,86(2); 2,87(3); 2,89 g; pražský groš jako Veselý III/6(1), váha 2,68 g; pražský groš jako Veselý III/7(4), váha: 2,46; 2,79; 3,23; 3,39 g; pražský groš blíže neurčený, jako Veselý II A(6); váha: 2,39; 2,51; 2,64; 2,71; 2,81; 2,86 g; jako Veselý II B(1), váha: 2,14 g; jako Veselý III/2-5(36), váha: 2,40; 2,48; 2,51; 2,54; 2,55; 2,56(2); 2,57; 2,58; 2,59; 2,60(2); 2,62; 2,63(4); 2,64(5); 2,65; 2,66; 2,68; 2,70(2); 2,72(3); 2,73(2); 2,78; 2,79; 2,81; 2,84 g; pražský groš neurčený (neznatelné značky na rubu) (111), váha: 2,20; 2,28(2); 2,29 (2); 2,30; 2,37; 2,38; 2,39; 2,40; 2,41; 2,42; 2,44(3); 2,47;2,48; 2,50 (2); 2,52(2); 2,54(3); 2,55(4); 2,57; 2,58(5); 2,59(3); 2,60(5); 2,61 (3); 2,62(3); 2,63(3); 2,64(3); 2,65(4); 2,66(3); 2,67(3); 2,68(2);2,69 (4); 2,70(3); 2,71(3); 2,72(4); 2,73(3); 2,74; 2,75(4); 2,76(3); 2,77 (2); 2,78(2); 2,79(4); 2,80; 2,81; 2,82(2); 2,83(2); 2,84(2);2,85;2,86; 2,87; 2,90; 2,91; 2,92; 2,94 g(2); pražský groš neurčený (otřelý) (32), váha: 1,89 (vylomený); 2,34; 2,36 (vylomený); 2,44; 2,54(2); 2,57(3); 2,60(2); 2,62; 2,63; 2,69(3); 2,70(2); 2,71; 2,73(2); 2,74; 2,76; 2,77; 2,78; 2,79(2); 2,82; 2,83; 2,89; 2,91; 3,01 g.

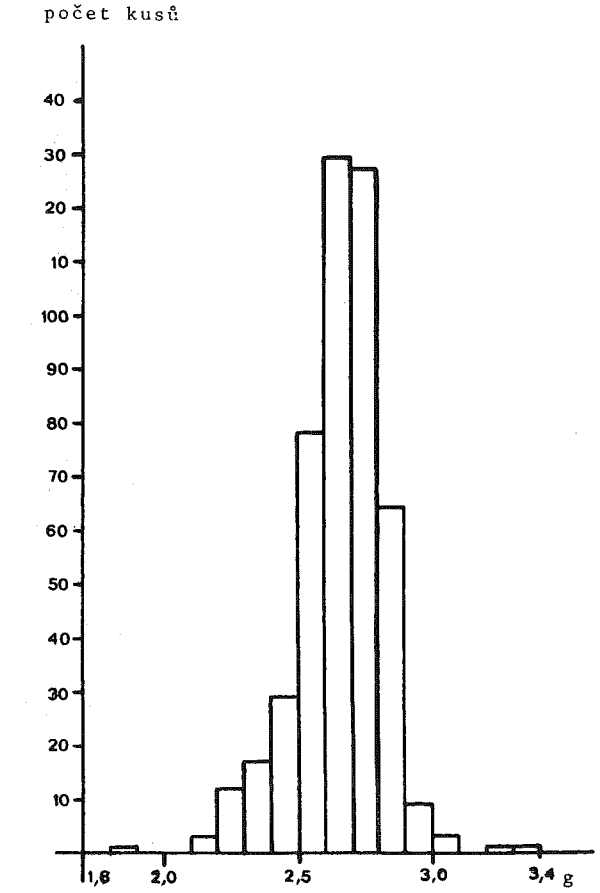
S a s k o - M í š e ň, F r i d r i c h I. Bojovný (1382-1421), groš tzv. duryňský, jako Saurma[7] č. 4367 a podobný (2), váha: 2,57; 2,74 g; knížecí groš, jako Saurma č. 4368(1), váha: 2,96 g. - F r i d r i c h I. Bojovný, V i l é m I I. Bohatý a F r i d r i c h I V. Mírumilovný (1412-25), knížecí groš, jako Saurma č. 4369(3), váha:2,53;2,62;2,84 g.- F r i d r i c h I I. Dobromyslný (1428-64), *Freiberg,* L. Senftleben, štítový groš z let 1437-40, jako Krug[8] II A 1(3), váha: 2,29; 2,61; 2,93 g.

Čechtický nález náleží nesporně k zajímavým nálezovým celkům grošového údobí. Dobu jeho ukrytí přesněji datují míšeňské groše Fridricha

[7] H. S a u r m a - J e l t s c h, Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin 1892.

[8] G. K r u g, Die sächsischen Groschen, Pfennige und Heller um die Mitte des 15. Jahrhunderts. HBN II, 1952-54, str. 90-103.

II. Dobromyslného z freiberské mincovny do let po r. 1440. Řadí se tak k početnější skupině nálezů, jejichž uložení je obecně datováno okolo r. 1445 (srv. Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II: Em. Nohejlová-Prátová, České, moravské a slezské nálezy údobí grošového, č. 2340-2376), kterou lze podle nálezové skladby rozdělit na nálezy, obsahující pouze pražské a míšeňské groše a nálezy obsahující grošovou a drobnou minci. K prvým, méně početným se řadí i čechtický nález,jehož zvláštní význam vyplývá z počtu zachovaných kontramarkovaných grošů. Z dosud odkrytých a registrovaných nálezů s kontramarkovanými pražskými groši v našich zemích obsahovalo pouze osm více kontramarek. Z údobí okolo r. 1445 to byly nálezy Kozlovice a Rosnice. Kromě celkového počtu

Graf č. 1: Váhy pražských grošů Václava IV.

kontramarkovaných grošů je čechtický nález pozoruhodný především počtem jihlavských kontramarek (jde o druhý nejpočetnější jejich nález) a zastoupením kontramarek měst Bayreuthu a Radolfzellu, které se v našich nálezech zatím nevyskytly.

EDUARD ŠIMEK

Nález jihlavských kontramarek v Okrouhlických Dvořácích, o. Havlíčkův Brod

V březnu r.1972 byla odkryta v obci Okrouhličtí Dvořáci, na dvoře usedlosti čp. 19 při kopání základů pro kůlnu, v hloubce 50-70 cm nádobka s 87 pražskými groši Karla IV. a Václava IV. Nález byl odevzdán po částech do sbírek Muzea Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Brodě, kde byl konzervován. Později byl zapůjčen k odbornému zpracování do numismatického oddělení Národního muzea v Praze.

Popis nálezu:

Č e c h y, K a r e l I V. (1346-78), *Kutná Hora*, pražský groš (2), váha: 2,70; 2,99 g. - V á c l a v I V. (1378-1419), *Kutná Hora*, pražský groš (85); z toho pražský groš *s kontramarkou města Jihlavy*, jako Castelin[1] č.211(5), váha: 1,55; 2,11; 2,22; 2,28; 2,59 g; pražský groš se značkou tří volných kroužků sestavených do trojúhelníku na rubu, koruna nedotažená, písmena N a S ve správné poloze, jako Veselý[2] I/2(1), váha: 2,82 g; pražský groš se značkou tří spojených kroužků na rubu, koruna nedotažená, písmena N a S ve správné poloze,jako Veselý I/3(1), váha: 2,17 g; pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku s negativní tečkou uprostřed na rubu, koruna nedotažená, písmeno N ze dvou svislých dříků s vodorovnou příčkou nahoře, písmeno S stažené, jako Veselý III/1 (4), váha: 2,27; 2,30 (vylomený); 2,49; 2,61 g; pražský groš se značkou tří spojených kroužků na rubu,koruna nedotažená,písmena N a S ve správné poloze,jako Veselý II A 2(3), váha:1,89; 2,17; 2,66 g; pražský groš se značkou trojlístku ze dvou lístků nahoře a nepravidelného kroužku dole, koruna nedotažená, písmeno N jako H s vyvýšenou příčnou čárkou, nebo se značkou obrácenou, jako Veselý II A 4 nebo II A 5 (nelze přesně určit) (5), váha: 2,08; 2,09; 2,36; 2,56; 2,65 g; pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmena N a S ve správné poloze (16), váha:1,98; 2,04; 2,17(2); 2,21; 2,23; 2,24(2); 2,25; 2,27; 2,36; 2,42; 2,45; 2,60; 2,62; 2,69 g; pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmeno N ve správné poloze, písmeno S obrácené, jako Veselý III/3(2), váha: 2,27; 2,39 g; pražský groš se značkou čtyřlistého kvítku bez negativní tečky na rubu, koruna dotažená, písmena N a S obrácená,písmeno M ve slově BOEMIE má šikmé dříky zkřížené do tvaru X,jako Veselý III/5(14); váha: 1,83; 2,01(2); 2,06;2,16;2,21;2,30;2,34; 2,39; 2,41; 2,52; 2,54; 2,55; 2,59 g; pražský groš blíže neurčený (otřelý) (34), váha: 1,79 (proděravělý); 1,85; 1,97(2); 2,02; 2,03; 2,04; 2,06; 2,07; 2,12; 2,14; 2,16; 2,22; 2,23; 2,25; 2,29; 2,31; 2,32; 2,35; 2,37(2); 2,43; 2,44; 2,49; 2,53; 2,55; 2,59; 2,60(2); 2,62; 2,71(2); 2,73; 2,76 g.

Nádoba: průměr dna 64 mm, výška 108 mm, maximální výduť 106 mm ve výšce 65 mm. Ve výšce 87 mm ozdobný pruh z vrypů. Dno mírně klenuté. Podle poměrně vyspělé techniky lze datovat do období po husitských válkách, případně až do 2. poloviny 15. století.[3]

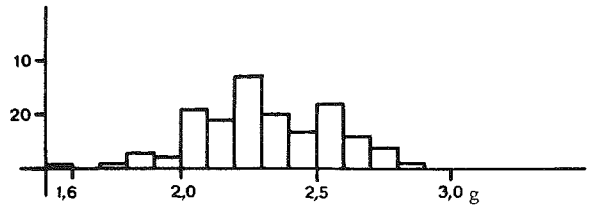
Nález z Okrouhlických Dvořáků je další z řady nálezů pražských grošů s jihlavskými kontramarkami, jejichž uložení je datováno od 20. nebo 30. let 15. století až do údobí vlády Vladislava II. (1471 - 1516). Samo složení nálezu nedovoluje přesněji datovat dobu jeho ukrytí. Podle zachované nádoby by bylo možné jej nejspíše přiřadit k nálezům ze 40.-50. let 15. století. Bližší pozornosti si zaslouží metrologický rozbor nálezu. Pokud lze sledovat váhy pražských grošů Václava IV. z dosud odkrytých nálezů (přesnější údaje o váze jednotlivých kusů obsahují popisy nálezů z Dobroutova - Num. sbor. 10; Malovid - Num. sbor.10; Hostíkovic - Num. sbor. 11; Kosmonos, Uherců - Num. sbor. 14 (J. Háskoá,Příspěvek k chronologii pražských grošů Václava IV.z let 1378-1419); Chlumu, Roviny - Num. sbor. 14; Čechtic - Num. sbor. 15), nález

[1] K. C a s t e l i n, Kontramarky pražských grošů. Num.listy XVIII, 1962, str. 71-94.

[2] S. V e s e l ý, Nález v Jarošově nad Nežárkou. Příspěvek k chronologii grošů Václava IV. Num. sbor. 8, Praha 1964, str. 19-46.

[3] Za odborné posouzení nádoby a její datování děkuji dr.Pavlu R a d o m ě r s k é m u, CSc, vědeckému pracovníku historicko-archeologického oddělení Národního muzea v Praze.

počet kusů

Graf č. 1: Váhy pražských grošů Václava IV.

z Okrouhlických Dvořáků obsahoval kusy nápadně nízké váhy od 1,55 g do 2,82 g s výraznou kumulací ve váhovém intervalu 2 g - 2,5 g, do něhož bylo možné zařadit plných 63 % nalezených pražských grošů(viz graf č.1).

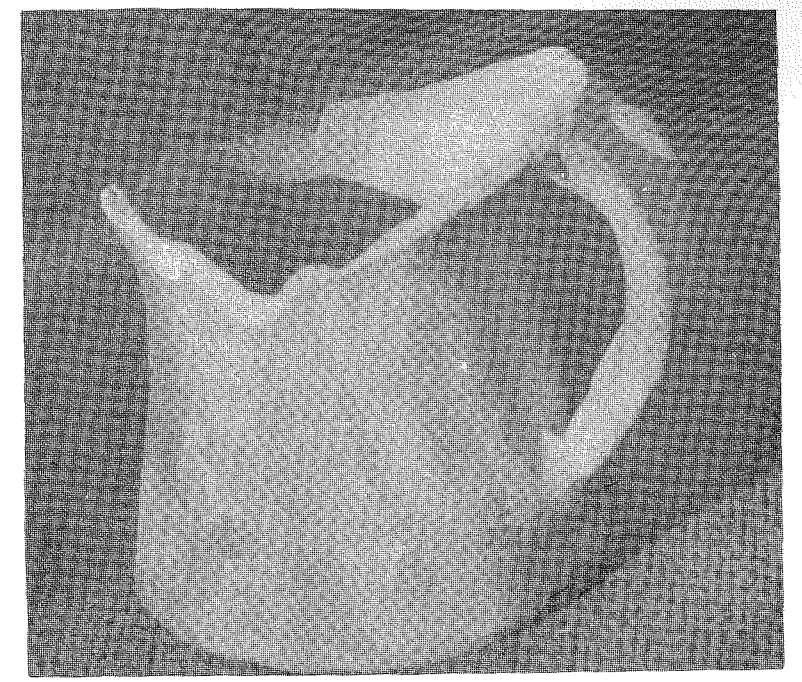
JAROSLAV ŠŮLA

Grošový nález z Nemyslovic, o. Mladá Boleslav

Naší evidenci doposud unikal grošový nález z Nemyslovic, o. Mladá Boleslav, který při stavebních pracích v letech asi 1905-1907 objevil v čp. 19 pan Horák.

Nálezcův syn uchovával mince jako památku po otci, až nakonec celý depot prodal sběrateli mincí. Nález vyměnil několik majitelů, z nichž každý si asi ponechal určitý počet ražeb, až byl zásahem státních orgánů vrácen numismatickému bádání. V r. 1975, kdy jsem měl možnost zbývající část nálezu zpracovat, obsahoval 601 kusů mincí a poškozený hrneček.

Dochovaný hrneček (*viz obr. 1*) je větší částí někdejší džbánkovité nádoby s prohnutým tělem, která se ve spodní části kónicky rozšiřuje. Na tělo nádoby je nasazeno prožlabené ucho, jehož kořen je asi 1 cm nad dnem. Povrch těla je zdobený svislými červeně malovanými pásy. Dno je ploché, se stopami po odřezávání strunou. Horní partie jsou ulomeny. Na vnitřní straně jsou stopy po vytáčení na hrnčířském kruhu. Na dně nádobky jsou přilepeny asi 3 zlomky mincí a 1 mince celá, je to zbytek nálezu ve džbánku kdysi uschovaného. Průměr dna je 9,3 cm; zachovalá výška je 10,1 cm. Nádobka typově odpovídá 15. století.

Obr. 1

Popis nálezu:

Č e c h y, kruhový peníz se lvem, ražba měnové reformy okolo r.1450 (81).

M o r a v a, J o š t (1391-1411), *Brno*, peníz se čtyřrázem(1).

B r n o - město, peníz se čtyřrázem, městská ražba z let 1439-1452(2).

Z h o ř e l e c - město, dvoustranný kruhový peníz z 15.století (3).

D o l n í R a k o u s y, A l b r e c h t I I I. (1365-95) nebo A l b r e c h t I V. (1395-1404), *Vídeň*, ražba z let 1388-99, fenik se čtyřrázem, Radoměrský[1] č. 5(4); A l b r e c h t I V. (1395-1404), A l b r e c h t V. a V i l é m (+1406), *Vídeň*, fenik se čtyřrázem, Rad. č. 7(2), č. 9(3); A l b r e c h t V. pod poručnictvím L e o p o l d a (1406-11), *Vídeň*, fenik se čtyřrázem, Rad. č. 11(1). - A l b r e c h t V. (1411-39), *Vídeň*, Niclas unterm Himmel, ražba po r. 1426, fenik se čtyřrázem jako Rad. č.15(27), ražba z 30. let 15. století, fenik Rad. č. 17(2). - F r i d r i c h V. (1424-93) jako poručník L a d i s l a v a P o h r o b k a, *Vídeň*, ražba z let 1439-42,fenik,

[1] P. R a d o m ě r s k ý, Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Sbor.NM v Praze, řada A - Historie, sv. XXI, 1967, č.3.

Rad. č.19(1), falzum feniku se čtyřrázem - ražba z let 1439-42, Rad. č.19a(1), fenik se čtyřrázem Rad.č.21(5); půlfenik jako Rad.č.22(1).

Štýrsko, Leopold IV. (1404-06), *Štýrský Hradec,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 30(1); Arnošt Železný (1406-24), *Št. Hradec,* štýrský půlfenik (1);fenik se čtyřrázem(2). - Fridrich V. (1424-93), *Št. Hradec,* fenik se čtyřrázem jako Rad.č.36(1).

Salzburg - arcibiskupství, Jan II.(1429-41),*Salzburg,* jednostranný fenik se čtyřrázem (68), totéž var. Rad. č.1a (1).-Fridrich IV. (1441-52), *Salzburg,* jednostranný fenik se čtyřrázem Rad. č.2(1), č.3(1); fenik se čtyřrázem jako Rad. č.6(1), č.7(1), č.8(3), č.11(7), varianta na rubu nečitelná (1).

Bavory, Štěpán II. (1347-75), *Mnichov,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 1(1).

Bavory - Mnichov, Jan II., Štěpán III. a Fridrich I. (1375-92), *Mnichov,* jednostranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č.3a(2). - Arnošt I. (1397-1438) a Vilém III. (1397-1435), *Mnichov,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 4 var.(1), č. 9 (41), č. 10(3), č. 14(3), č. 15(2). - Arnošt I. a Adolf (1435-38), *Mnichov,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č.20(2), č.21(8),č. 22(2). - Albert III. (1438-60), *Mnichov,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č 23(18), č. 25(2), č.26(6), č. 26a(3), č.31(6). - Bavorské feniky z konce 14. a z 1. poloviny 15. století, nečitelné, se čtyřrázem (6).

Bavory - Landshut, Jindřich IV. (1393-1450), *Landshut,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 42(4), č.44(41), č. 46(1), č.47(9), č.48(3), fenik se čtyřrázem jako Kellner[2] č.8, ale rub neražený - Radoměrský nemá (1). - *Oetting,* fenik se čtyřrázem jako Rad.č. 52(28), č. 55(12), č. 56(5), č. 60(1), č. 61(1). - Ludvík IX. (1450-79), *Landshut,* fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 64(2); *Oetting,* ražby z let 1450-60, fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 70(11).

Bavory - Ingolstadt, Štěpán III. (1392-1413) a Ludvík VII. (1402-37), *Wasserburg,* fenik se čtyřrázem (1).

Hals-Leuchtenberg, Jan III. (1407-43) a jeho nástupci Ludvík I. (+ 1485) a Fridrich VII. (+1487), jednostranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 3(6), č. 4(6), č.6(5), č.7 (4), č. 9(1), č. 11 - tj. var. nezřetelná (33); dvoustranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 13 var. (1).

[2] H.-J. Kellner, Die Münzen der niederbayerischen Münzstätten. Grünwald bei München 1958.

Augsburg - biskupství, Burkhard (1373-1404) - Petr ze Schaumburku (1424-69),společná ražba biskupství a města, *Dillingen,* dvoustranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 5(1).

Horní Falc, Jan Hornofalcký (1404-48), dvoustranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 3(2).- Jan Hornofalcký (1404-48) a Ludvík IV., dvoustranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 4(20). - Jan Hornofalcký (1404-48) a Ota I. z Mosbachu (1410-61), *Amberg,* dvoustranný fenik se čtyřrázem jako Rad. č. 5(6).

Bamberk - biskupství, Antonín z Rotenhanu (1431-59), kruhový fenik, líc jako Rad. č. 1, rub hladký - Radoměrský nemá(1); dvoustranný fenik, ražba okolo r. 1453 Rad. č. 5(1).

Norimberk - purkrabství, Fridrich VI. (1397-1440), společně s biskupstvím bamberským, ražba po r. 1437, jednostranný fenik s dvojrázem, pravděpodobně Rad. č. 3(1).

Hessen - Kassel, Ludvík II. (1413-58), groš tzv. kronichter jako Rad. č. 2, var. v opisu (2).

Sasko - Míšeň, Fridrich I. Bojovný, Vilém II. Bohatý a Fridrich IV. Mírumilovný (1412-25),knížecí groš(1).- Fridrich II. Dobromyslný, Fridrich IV. Mírumilovný a Zikmund (1428-36), štítový groš (4). - Fridrich II. Dobromyslný (1428-64), *Freiberg,* Lib. Senftleben, štítový groš, ražba z let 1437-40 (6); Hans Borner, štítový groš, ražba z let 1442-51 (17); *Gotha,* Hans Erhard, štítový groš z let 1437-40 (4), z let 1440-42 (1); *Lipsko,* Hans Stockart, štítový groš, ražba z let 1454-56 (1). - Fridrich II. Dobromyslný a Vilém III. Statečný (1440-64), *Freiberg,* Lib. Senftleben, štítový groš, ražba z let 1440-42 (3); Hans Borner,štítový groš z let 1442-51 (3); Nicol Monhaupt,štítový groš z let 1451-56(21); *Zwickau,* J.Silberborner, štítový groš, ražba z let 1442-49 (1).

Nález datují míšeňské groše do poloviny 50. let 15.století. Vzhledem k tomu, že nádobka typově odpovídá 15.století a že v dochované části nálezu nejsou groše Jiřího z Poděbrad, můžeme říci, že tento depot vskutku byl zakopán někdy kolem r. 1455 či o něco později.

Mince i nádobka byly předány do Národního muzea v Praze, kde jsou uloženy v jeho numismatickém oddělení (př. č. 25/1978).

JAROSLAV ŠŮLA

Pět grošových nálezů ze severovýchodních Čech

Po článku "Pět denárových nálezů ze severovýchodních Čech", který byl otištěn ve 14. svazku Numismatického sborníku, předkládám další výsledky svého úsilí o detailnější poznání numismatické topografie krajiny. Z pěti zde publikovaných nálezů jen jeden byl doposud uváděn v celostátní numismatické evidenci (Radostovice),ačkoliv jde převážně o starší nálezy (s výjimkou nálezu v Blešně).

Stejně jako v ostatních souborných nálezových popisech, které jsem dříve uveřejnil, jsou i zde lokality seřazeny abecedně a přidělení do okresů se řídí současným správním uspořádáním.

B l e š n o, o. Hradec Králové

Při přístavbě verandy ke svému domku čp. 69 nalezl Josef Špryňar ve vzdálenosti asi 2 m východně od zdiva obvodové zdi obytného stavení a v hloubce asi 30-50 cm hrneček s mincemi. Stalo se tak asi v červenci 1972. Hrneček byl poškozen (bylo uraženo ouško) a když se mince vysypaly, povšiml si J.Špryňar nálezu a depot zachránil. Téměř kompletní ho získalo královéhradecké muzeum (př. č. 313/73 a 314/73, kat. č. N 12 912-N 12 965). Popis a fotografie hliněné nádobky (N 12 965) byly již uveřejněny.[1]

Mince v počtu 53 kusů popisuji takto:

Č e c h y, V á c l a v I V. (1378-1419), pražský groš var. nečit. (1). - Jednostranný peníz se lvem, čtyřráz na rubu, ražba z let 1420-39 (2). - Jednostranný kruhový peníz se lvem bez čtyřrázu, ražba měnové reformy okolo r. 1450 (3).

D o l n í R a k o u s y, A l b r e c h t I I I. (1365-95),*Vídeň,* fenik se čtyřrázem na rubu, na líci hlava kozoroha zprava[2] (1). -

[1] P. R a d o m ě r s k ý - M. R i c h t e r, Korpus středověké keramiky datované mincemi v Čechách. Sbor. NM v Praze, řada A - Historie, sv. XXVIII, č. 2-4, 1974, č. 113.

[2] A. L u s c h i n von E b e n g r e u t h (Wiener Münzwesen im Mittelalter. Wien-Leipzig 1913, tab. IX, č. 164a) má pouze hlavu kozoroha zleva. P. R a d o m ě r s k ý (Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Sbor. NM v Praze, řada A, roč. XXI, 1967, str.131,č.3) má rovněž exemplář s hlavou zleva, ale na rozdíl od Luschina, který mince přiřkl Albrechtu IV. (1395-1404), se přidržel Kochova určení (B. K o c h, Vom Böckler zum Adlerpfennig König Friedrichs IV. NZ 1951, str. 62 nn.) a minci přiřkl Albrechtu III. (1365-95) jako ražbu ze 70.-80. let XIV. století.

A l b r e c h t I V. (1395-04), A l b r e c h t V. a V i l é m (+ 1406), *Vídeň,* fenik z let 1399-1406, čtyřráz na rubu (1). - A l b r e c h t V. a L e o p o l d (1406-11), fenik se čtyřrázem na rubu (3). - A l b r e c h t V. (1411-39), *Vídeň,* Niclas unterm Himmel, fenik po r. 1426, zn. šesticípá hvězdička, čtyřráz na líci (1), bez čtyřrázu (1), zn. trojlístek, čtyřráz na líci (3), totéž, ale čtyřráz na rubu (1). - Fenik, pro excentričnost ražby nemožno určit, zda jde o ražbu Albrechta IV. či Albrechta V. (2). - Fenik, s největší pravděpodobností rakouský, ražba ze 14. století se čtyřrázem, nečit. (2).

B a v o r y, Š t ě p á n I I. (1347-75), *Mnichov,*fenik W.[3] č.145, čtyřráz na líci (2), čtyřráz na rubu (3), W. č. 145 var., čtyřráz na rubu (1).

B a v o r y - M n i c h o v, J a n I I., Š t ě p á n I I I. a F r i d r i c h I. (1375-92), *Mnichov,* fenik W. č. 178 var., čtyřráz na líci (1); *Oetting,* fenik W. nemá (3), fenik W.č. 155 (2).- A r n o š t I. a V i l é m I I I. (1397-1435), *Mnichov,* fenik se čtyřrázem na rubu, W. č. 160(1), čtyřráz na líci W. č. 164 var. (1). - A r n o š t I. a A d o l f (1435-38), fenik se čtyřrázem na rubu, W. č. 169(1). - A l b r e c h t I I I. (1438-60),*Mnichov,* fenik se čtyřrázem na líci W. č. 173(1), totéž čtyřráz na rubu (1).

B a v o r y - L a n d s h u t, J i n d ř i c h I V.(1393-1450), *Landshut,* fenik z let 1406-30, čtyřráz na líci, Kellner[4] č. 12a(1), č. 12b čtyřráz na líci (1), č. 12b čtyřráz na rubu (1), fenik z let 1435-1440, čtyřráz na rubu, Kellner č. 15a(2); *Oetting,* fenik se čtyřrázem na líci (1).

B a v o r y - I n g o l s t a d t, Š t ě p á n I I I. a L u d v í k V I I. (1402-13), *Ingolstadt,* fenik[5] jako W. č. 3393 var. (1); *Wasserburg,* fenik se čtyřrázem na rubu W. č. 3395(1).

B a v o r y, fenik ze 14. nebo 15. století, nečitelný, na rubu bavorský štít s routami, čtyřráz (1).

A u g s b u r g - arcibiskupství, B u r k h a r d (1373-1404) - P e t r ze S c h a u m b u r k u (1424-69), společná ražba biskupství a města, fenik se čtyřrázem na líci, Radoměrský[6] č. 2 na str. 161

[3] J.P. B e i e r l e i n, Die Medaillen und Münzen des Gesamthauses Wittelsbach. München 1897.

[4] H.-J. K e l l n e r, Die Münzen der niederbayerischen Münzstätten. Grünwald bei München 1958.

[5] Na tomto exemplář je pod novoražbou patrný zbytek dřívější kresby. Ingolstadtský fenik byl vyražen na oettingenském feniku. Na líci je ještě patrný zbytek stromu, na rubu zbytky původní, přesně nedefinovatelné ražby.

[6] P. R a d o m ě r s k ý, Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Sbor.NM v Praze, řada A - Historie, sv. XXI, 1967.

(1). - P e t r ze S c h a u m b u r k u (1424-69), Franz Bäsinger v letech 1434-44, fenik Radoměrský č. 8 na str. 162(1).

B a m b e r g - biskupství, A n t o n í n z R o t e n h a n u (1431-59), mincm. Hans Winkler v letech 1441-43, kruhový fenik bez čtyřrázu (1).

P a s o v - biskupství, L e o n h a r d z L a y m i n g u (1423-51), soudobé falsum stříbrného feniku jako Kellner č. 37 na str. 83, měděné, postříbřené, na líci štít s pasovským vlkem hrubé kresby, rub bez kresby a se čtyřrázem (1).

S a l z b u r g - arcibiskupství, F r i d r i c h I V. (1441-52) nebo Z i k m u n d I. (1452-61), fenik, na rubu čtyřráz a špatně znatelná růžice (1); na rubu čtyřráz a berla mezi dvěma kuličkami (1).

Jak z popisu vyplývá, jde o typický nález uschovaný v 50.letech 15. století. Typický svým obsahem i dobou tezaurace i příčinou, za kterou můžeme označit neklidné časy a válečné události na Hradecku. Nález se tak řadí k těm, které jsem kdysi označil za depoty zakopané v době tažení zemské hotovosti proti Janu st. a pak i Janu ml. Koldovi ze Žampachu.[7] Vesnice Blešno v polovině 15. století patřila k třebechovickému statku, který v té době vlastnil Přibík Kroměšín z Březovic.[8]

D o b r u š k a, o. Rychnov nad Kněžnou

V Městském muzeu v Dobrušce bylo uloženo 7 míšeňských grošů, které pocházejí z hromadného nálezu v základech domu Občanské záložny odkrytého r. 1933. V budově je dnes MNV a má čp. 11. Bližší údaje o nálezu se nedaly bohužel zjistit.[9] Při čištění mincí, které byly doposud potaženy měděnkou, jsem zjistil, že 6 grošů jsou soudobá falza. Mince, které jsou nadále uloženy v Městském muzeu v Dobrušce, popisuji takto:

S a s k o - M í š e ň, F r i d r i c h I I. (1428-64), samostatná vláda, *Lipsko,* H. Stockhart, míšeňský groš z let 1460-1461[10] (1). - Falza míšeňských grošů: měděné plíšky potažené stříbrnou folií, hrubší a nepečlivé a extentrické ražby, písmeno panovníka nečitelné (6).

[7] J. Š ů l a, Příspěvky k soupisu nálezů mincí v severovýchodních Čechách 1. Hradec Králové 1966, str. 39.

[8] A. S e d l á č e k, Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl II. Praha 1883, str. 67-68.

[9] Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Red. Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á. II. díl, Praha 1956) tento depot nezaznamenávají. - Na základě mé informace se o nálezu zmiňuje J. P e t r t y l ve studii Historická dokumentárnost nálezů mincí v oblasti Orlických hor a jejich podhůří. Orlické hory a Podorlicko 3, 1970, str. 45-70.

[10] G. K r u g, Die sächsischen Groschen, Pfennige und Heller um die Mitte des 15. Jhts. HBN 1952/53, (Bd. II), str. 90-103, č. II/L/b.

Zřejmě jde o nálezové torzo. Zajímavý je objev soudobých falz míšeňských grošů, i když výskyt obdobných exemplářů byl v našich nálezech již také zaznamenán.[11]

D v ů r K r á l o v é nad Labem, o. Trutnov

V září 1882 se našel v novém pivovaře v lednici, na bývalé zahradě u čp. 5 na Hradištském předměstí, džbánek s několika sty mincí. Byly to - podle stručného záznamu - pražské groše Jana Lucemburského, Karla IV. a Václava IV.[12]

Sběratel Josef Matějka[13] získal z tohoto nálezu pražský groš Jana Lucemburského typu Smolík[14] č. 8 a jeden pražský groš Karla IV.

Zdá se, že tezaurací tohoto nálezu můžeme spojovat s dobytím Dvora Králové husitským vojskem r. 1421.[15]

O l e š n i c e, o. Rychnov nad Kněžnou

V této obci, která se rozkládá na polovině cesty mezi Kostelcem nad Orlicí a Týništěm nad Orlicí, našly dne 22. dubna 1892 dcery obuvníka Antonína Koldínského z čp. 53 svitek mincí. Mince byly uloženy v písku u jihovýchodního rohu zahrady u čp. 88, kterou tehdy vlastnil Josef Klouček. Mincí děvčata použila ke hře. Ještě téhož dne jejich bratr Antonín Koldínský vyhrabal na témže místě druhý svitek mincí. Ve škole byly mince spočítány (bylo jich prý "přes 270 kusů") a určeny jako

[11] Z. M a l ý, Nález grošů 15.století v Heřmaničkách. Num. sbor. VIII, 1964, str. 230-232, zejm. pozn. 5.

[12] J. H o l u b, Pamětní kniha. Dějiny města Dvoru Králové zřízená roku 1866, str. 86 (rkp. uložený v Městském muzeu ve Dvoře Králové n/Lab.). Za upozornění na tento záznam děkuji panu Jaroslavu M a t ě j k o v i, dřívějšímu správci sbírek Městského muzea královédvorského. - O autoru zápisu srv.: J. K r o p á č e k, Z "pamětní knihy" Josefa Holuba, měšťana a pekaře královédvorského. Hradecký kraj, IV, 1907, str. 47-48.

Nálezy mincí v Čechách etc. tento depot nezaznamenávají. - Zprávu o tomto neznámém nálezu jsem dal k dispozici dr. Josefu P e t r t y l o v i, který jí použil pro svou studii Historická dokumentárnost nálezů mincí v podhůří Krkonoš. Rozbor nálezové struktury (Krkonoše - Podkrkonoší, 4, 1969, str. 19).

[13] Městské muzeum v Hořicích v Podkrkonoší, kartotéka Matějkovy numismatické sbírky (př. č. 13 522), záznam č. 171 a 173. Matějka udává, že mince byly uschovány ve staré hradební zdi na nádvoří pivovaru. - O Josefu Matějkovi viz: J. Š ů l a, Matějkova sbírka denárů a brakteátů v hořickém muzeu a jeho zápisy o nálezech v ní. Num. sbor. IX, 1966, str. 291-294; J. U h l í ř, Významní rodáci a kulturně političtí pracovníci města Jaroměře. Minulostí Jaroměře. Sborník příspěvků k dějinám města 1, Jaroměř-Trutnov 1968, str. 233. - Část Matějkovy pozůstalosti je uložena v Okresním archívu Náchod, fond Pozůstalosti a literární archívy.

[14] J. S m o l í k, Pražské groše a jejich díly (1300-1547). Praha 1894 (reedice, Praha 1971).

[15] Blíže srv.: L. H o s á k, Východní Podkrkonoší v husitské revoluci. Krkonoše - Podkrkonoší 1, 1964, str. 44.

pražské groše Václava II., "několik jen kousků" Karla IV. a jeden Jana Lucemburského. Po očištění mince zůstaly v majetku Koldínských, kteří je rozprodávali.[16]

Jak vyplývá ze zápisu, mince nebyly uloženy v nádobce, ale v sáčku, který zetlel. Také určení pražských grošů je zřejmě chybné, protože s největší pravděpodobností byly v popisu zaměněny pražské groše Václava IV. a groše Václava II., jak vyplývá z popisu a jak nás o tom přesvědčuje zákonitost nálezů mincí.

Do muzea v Kostelci n/Orl. bylo odevzdáno několik exemplářů, které při likvidaci muzea byly s celou numismatickou sbírkou převedeny do Okresního muzea v Rychnově nad Kněžnou. Při studiu nálezových celků v Muzeu Orlických hor v Rychnově n/Kn. jsem objevil 8 pražských grošů s lokalitou Olešnice (udán však mylně rok nálezu 1893), které však nejsou dostatečně jasné, aby mohla být přesně určena jejich varianta. Jsou to tyto ražby:

Č e c h y, K a r e l I V. (1346-78), pražský groš(1).-V á c l a v I V. (1378-1419), pražský groš (7).

Zakopání mincí můžeme položit do 1. poloviny 15.století, ale bohužel vzhledem k dochovanému torzu nálezu nemůžeme blíže určit, zda k tezauraci došlo v důsledku husitských válek nebo v polovině 15.století v době bojů proti Janu Koldovi st. a ml., kteří vlastnili nedalekou tvrz Černíkovice.[17]

R a d o s t o v i c e, o. Rychnov nad Kněžnou

Stručná novinová zpráva nás informuje, že při "úpravě silnice v Radostovicích u Častolovic bylo nalezeno 180 starodávných stříbrných grošů z dob krále Václava II. (1283). Odevzdány budou do muzea".[18]

Tuto zprávu a její neuspokojivý popis mincí doplňuje dochovaný materiál. Ve sbírkách kosteleckého muzea, které byly převedeny do Muzea Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, byla uložena nádobka bez lokality, pouze s údajem, že v ní bylo nalezeno 179 pražských grošů, a sice "3 z doby Karla IV." a "176 z doby Václava IV." Šest grošů Václava IV. však již chybělo. Složení tohoto neznámého nálezu celkem odpovídá složení nálezu z Radostovic (za předpokladu, že původní určení pražských grošů bylo mylné - ale to se přece často stávalo, že groše Václava IV. byly zaměňovány za groše Václava II.) a také Kostelec n/Orl. je blízko Radostovic. Mince jsem i s nádobkou převedl do numismatického depozitáře Krajskému muzea v Hradci Králové, kde jsou uloženy pod č. N 8005-N 8177 (mince) a N 8178 (nádobka).

Nádobka je hrneček s uraženým uchem, při okraji doplňovaná, a byla již publikována.[19]

Popis nálezu:

Č e c h y, K a r e l I V. (1346-78), pražský groš jako Smolík tab. I, č. 10(2), nečit. (1). - V á c l a v I V. (1378-1419),pražský groš L. a - Smolík č.1, b nečitelný, R. nečitelný (2), pražský groš Smolík č. 3(1), č. 4(17), č. 5(17), č. 6(73), nečit. (60).

Jak vyplývá z popisu tohoto souboru 173 mincí, byl depot zakopán (soudě podle velkého množství nekvalitních mělkých ražeb) v 1. polovině 15. století, v době husitských válek.

[16] K r o n i k a š k o l y v O l e š n i c i. Založena r. 1882, str.166 (uložena v OA Rychnov nad Kněžnou, fond AŠ Olešnice u Rychnova, č. inv. 73, sign. 1, karton č. 558). - Nálezy mincí v Čechách etc.tento depot nezaznamenávají. - Na základě mé informace se o nálezu zmiňuje J. P e t r t y l ve studii Historická dokumentárnost nálezů mincí v oblasti Orlických hor a jejich podhůří (OHP 3, 1970, str. 45-70).

[17] V. W o l f, Jan Kolda st.a ml. ze Žampachu, Krkonoše-Podkrkonoší, 1, 1964, str. 52-68.

[18] Český směr. Deník československé strany socialistické. Plzeň. Roč. XXV, č. 153 z 4.VII.1923, str. 4. - Obdobně i Jiří J i z b a, Místopis a veřejná správa Kostelecka a Rychnovska. Vamberk 1937, str. 178. - Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Red. Em. N o h e j l o v á - P r á t o v á. II. díl. Praha 1956, č. 2413 na str. 198. - Na základě mých informací se o nálezu zmiňuje J. P e t r t y l ve studii Historická dokumentárnost nálezů mincí v oblasti Orlických hor a jejich podhůří (OHP 3, 1970, str. 45-70).

[19] P. R a d o m ě r s k ý - M. R i c h t e r, Korpus středověké keramiky datované mincemi v Čechách.Sbor. NM v Praze, řada A - Historie, sv. XXVIII, 1974,č. 108, str. 113, 115.

EDUARD ŠIMEK

Starší pražský nález ze sklonku třicetileté války

V Muzeu hl.m. Prahy je pod inv.č. 28 157 - 28 161 uloženo 44 mincí, které podle zápisu z 11. října 1929 byly odkryty v domě čp. 1180 - II. Mince spolu se šesti nalezenými nádobami darovala Muzeu hl.m. Prahy fa Fišer a spol. (nádoby jsou zapsány pod inv.č. 28 151 - 28 156). Bližší nálezové okolnosti zápis neobsahuje.

Popis nálezu:

Č e c h y, F e r d i n a n d I I. (1618-37),*Praha*,J.Suttner,3krejcar 1624(1); E.du Bois,3krejcar 1631(1); T.Schuster, 3krejcar 1631(1), 1633(1), 1635(1), 1636(1); J. Wolker, 3krejcar 1637(1). - *Kutná Hora*, S. Hölzl, krejcar 1627(1), 162.(1).- F e r d i n a n d I I I.

(1637-57), *Praha,* J. Wolker, 3krejcar 1645(1). - Š l i k o v é, J i n d ř i c h (1627-+1653), *Planá,* J. Kandler, 3krejcar 1637 jako Fiala[1] č. 238 var. (1).

M o r a v a, F e r d i n a n d I I. (1618-37), *Brno,* K. Wansiedler, krejcar 1624(1). - *Olomouc,* K. Wansiedler, 3krejcar 1625(1), krejcar 1624(1); M. Fritsch, krejcar 1631(1); T. Sonnenschein, krejcar 1636(1); blíže neurčený krejcar (2).

S l e z s k o, F e r d i n a n d I I. (1618-37), *Vratislav,* J. Riedel, 3krejcar 1625(1), 1626(1), 1627(1), 1628(1); J. Ziesler, J.Riedel, 3krejcar 1629(1), 1630(1); J. Ziesler, krejcar 1632(1). - *Nisa,* B.Zwirner, krejcar 1624(1); D. von Bren, krejcar 1624(1), 1625(?, 1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Kladsko,* 3krejcar 1638(2).

K l a d s k o, F e r d i n a n d I I I. (1627-37-57), *Kladsko,* P. Hema, 3krejcar 1631(1).

O p a v s k o, K a r e l E u s e b i u s (1627-84), krejcar 1629 jako Friedensburg[2] č. 3169(1).

D o l n í R a k o u s y, F e r d i n a n d I I. (1618-37), *Vídeň,* M. Fellner, 3krejcar 1624(2); krejcar 1624(1).

Š t ý r s k o, F e r d i n a n d I I. (1618-37), *Št. Hradec,*3krejcar 1625(1), 1626(1).

T y r o l y, arcivévoda L e o p o l d (1619-32), Hall, krejcar b.l.(1).

S a l z b u r g - arcibiskupství, M a t h ä u s L a n g v.W e l l e n b u r g (1519-40), 1/2krejcar 1536 jako Saurma[3] č. 897(1).

P o l s k o, K a z i m í r J a g e l l o (1447-92),*Krakov,* 1/2groš b.l. jako Gumowski[4] č. 451(1). - A l e x a n d e r (1501-06), *Krakov,* 1/2groš b.l. jako Gumowski č. 469(1). - Z i k m u n d I. (1506-48),1/2 groš 1507(?, 1) jako Gumowski č. 480(1), 1510(1).

Blíže neurčené: F e r d i n a n d I I. (1618-37), 3krejcar(1).

Uložení nálezu lze datovat podle nejmladší mince, pražského 3krejcaru z r. 1645, do posledních let třicetileté války, po r. 1645. Přitom nelze vyloučit, že popsané mince jsou pouze částí většího celku, který se v úplnosti nezachoval. Tomu by nasvědčovalo časové složení popsaného souboru, v němž zcela chybí ražby 2. poloviny 16. a počátku 17.století, které se v nálezech z doby třicetileté války běžně a pravidelně vyskytují.

[1] E. F i a l a, Das Münzwesen der Grafen Schlick II. NZ XXIII, 1891.
[2] F. F r i e d e n s b u r g - H. S e g e r, Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit, Breslau 1901.
[3] H. S a u r m a - J e l t s c h, Die Saurmasche Münzsammlung.Berlin 1892.
[4] M. G u m o w s k i, Handbuch der polnischen Numismatik. Graz 1960.

JAROSLAV ŠŮLA

Dva tolarové nálezy z okolí Chlumce nad Cidlinou

Ve fondech Městského muzea v Chlumci n/Cidl. byly uloženy dva tolarové nálezy. Jeden z nich byl odkryt v areálu města Chlumce n/Cidl. (dnes o. Hradec Králové), druhý v nedalekých Labských Chrčicích (dnes o. Pardubice). Bohužel oběma nálezům se nedostalo potřebné nezbytné péče, takže přesně neznáme datum odkrytí nálezů a počet mincí v nich obsažených. Správa Městského muzea nezajistila vědecké zpracování těchto nálezů ani jejich bezpečné uložení a dokonce dopustila, aby byly oba tolarové nálezy sesypány dohromady. V roce 1967 převzalo oba nálezy Krajské muzeum v Hradci Králové do svých sbírek. Nálezy byly roztříděny pouze s částečným úspěchem na základě útržkovitých zpráv o složení jednotlivých nálezů a na základě odlišné patiny. I když byla roztřídění věnována maximální péče, přesto asi 90 drobných mincí, pocházejících z chrčického nálezu, je přiřazeno k obdobným ražbám nalezeným v chlumeckém depotu,od kterých se je nepodařilo rozlišit. Autor předkládaného popisu si je vědom tohoto nedostatku, ale zastává názor, že tato asi 1/14 popisovaného chlumeckého nálezu, sestávající nesporně z drobných ražeb českých a zemí habsburského soustátí, nemůže vážněji deformovat obraz chlumeckého nálezu, tak typického pro depoty třicetileté války.

C h l u m e c n a d C i d l i n o u

Svým složením je časově starší nález z Chlumce nad Cidlinou.Byl objeven dne 15. září 1934 při kopání základů pro sbor československé církve v Chlumci n/Cidl. čp. 2. Měděnou nádobku, částečně rozpadlou, objevil dělník Josef Švec. Údaje o počtu mincí se různí. Nádobka prý obsahovala více než 1100 zlatých a stříbrných mincí z třicetileté války,[1] podle jiné zprávy 1142 stříbrných a 6 zlatých mincí,[2] podle další zprávy dokonce 1246 mincí ze 17. století.[3]

Z nalezených mincí bylo sboru čsl.církve v Chlumci n/Cidl. ponecháno celkem 10 mincí,které byly nedávno zazděny při úpravách budovy. Byly to tyto mince, které mi bylo dovoleno prohlédnout a popsat:

[1] Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (red.Em.Nohejlová - Prátová), III: L. N e m e š k a l, České,moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového, Praha 1957, s. 121, č. 3481.
[2] Nález starých mincí na staveništi v Chlumci. Chlumecké listy XVI, č. 38 (z 22. září 1934), str. 1.
[3] J. P o l á k, Deset let muzea Chlumecka v Chlumci n.C. Chlumec n/Cidl. 1938, str. 4.

Čechy, Rudolf II. (1576-1612), minc. zn. nečit. malý groš 1592(1). - Ferdinand II. (1620-37), *Praha,* T. Šuster, 3krejcar 1637(1).

Slezsko, Ferdinand II. (1620-37),*Vratislav,* H.Ziesler, krejcar 1633(1); H. Riedel, 3krejcar 1631(1).

Dolní Rakousy, Ferdinand II. (1619-37), *Vídeň,* M. Fellner, 3krejcar 1624(1).

Sasko, Jan Jiří I. (1611-56), *Drážďany,* Heinrich v. Rehnen, 3krejcar 1623(1).

Polsko, Zikmund III. (1587-1632), *Małbork,* Gratiano Gonzalo, 6groš 1596(1).

Kostnice - město, 10krejcar bez let. se jménem Ferdinanda II. (1).

St. Gallen - město, tolar 1623(1).

Holandská konfederace, provincie Geldry, dukát 1631(1).

Po očištění, kterým se zvýšil počet předaných mincí o některé slepené exempláře, je v depozitáři královéhradeckého muzea pod chlumeckou lokalitou evidováno celkem 1246 kusů, tj.1241 stříbrných a 5 zlatých mincí (př. č. 125/67, kat. č. N 12 972 - N 14 212 + N 14 213-N 14 217). Jejich popis je následující:

Čechy, Jan Lucemburský (1310-46), pražský groš, var. nečit. (3). - Karel IV. (1346-78), pražský groš, var. nečit. (1). - Václav IV. (1378-1419), pražský groš, var. nečit., provrtaný (1). - Jiří Poděbradský (1458-71), pražský groš, var. nečit. (1). - Vladislav II. (1471-1516), *Kutná Hora,* pražský groš, var. nečit.(16). - Ferdinand I. (1526-64), *Kutná Hora,* Mat. Lidl, pražský groš 1547 jako Smolík[4] č. 33(1). - Maxmilián I. (1564-76), *Praha,* J. Harder, bílý groš 1574, Jan. č. 13b(1). - *Kutná Hora,* J. Šatný a Sam. Vodolinský, bílý groš 1576, jako Janovský[5] č. 7b(1). - *Jáchymov,* J.Geitzköfler, 2krejcar 1568 (1), 1570(1); bílý groš 1575, Jan č. 14d(1); *zn. mincovny nečit.,* bílý groš 1575(1). - Rudolf II. (1576-1612), *Praha,* T. Cebhart, malý groš 1581 Jan. č. 4e(1); L. Ercker, malý groš 1594 Jan. č. 8c (2); J. Lasanz, malý groš 1600 Jan. č. 13a(1). - *Kutná Hora,* J. Šatný, bílý groš 1580(1), 1581(1), 1584 Jan. č. 13a(1), 1589 Jan. č. 13a(1); malý groš 1581 Jan. č. 7a(1), 1584 Jan. č. 6b(1), 1587 Jan. č.7b(1); Vlk Herold a J. Dominig, bílý groš 1598 Jan. č. 14b(1); J. Dominig,

[4] J. Smolík, Pražské groše a jejich díly (1300-1547). Praha 1894 (reedice Praha 1971).
[5] H. Janovský, České vládní mince. Index ke kartotéce novověku. Opava 1958.

malý groš 1599 Jan. č. 8d(1); J. Spiess, bílý groš 1600 Jan. č. 15b (1); malý groš 1600 Jan. č. 9b(1), 1601 Jan. č. 9b(2); D. Enderle, malý groš 1604 Jan. č. 10a(1). - *Jáchymov,* J. Kadner, bílý groš 1580 (2), 1582(1); malý groš 1579 Jan. č. 3b(1), totéž,po stranách letopočtu kroužek (1); P. Hofmann, bílý groš 1580 Jan. č. 14a(1), 1591 Jan. č.14b (1); malý groš 1584 Jan. č. 4d(1), 1587 Jan. č. 4d(2), 1588 Jan. č. 4d (1), 1589 Jan. č. 4d(1), 1592 Jan. č. 5(1), 1593 Jan. č. 5(1),1594 Jan. č. 5(1); C.Lengenfelder, malý groš 1609 Jan. č.10c(1). - *České Budějovice,* Kr.Schönfeld, bílý groš bez let. Jan. č. 15a(1); malý groš 1583 Jan. č. 8b, var. 15833(1); Kr. Mattighofer, malý groš 1587 Jan. č. 11b, var.: 1587.(1), 1591 Jan. č. 11a(1). - Matyáš I.(1612-19), *Praha,* B.Hübmer, bílý groš 1619 Jan. č. 2b(2). - *Kutná Hora,* Šeb. Hölzl, malý groš 1617 Jan. č. 4a(1), 1618 Jan. č. 4a(2), 1619 Jan. č. 4a(1).-České stavové (1619-20), *Kutná Hora,* Š. Hölzl, 12krejcar 1619 Jan. č. 5(1). - Fridrich Falcký (1619-20), *Kutná Hora,* Š.Hölzl, 48krejcar 1620 Jan. č.12(1); 24krejcar 1620 Jan. č. 7(1). - Ferdinand II. (1619-37), *Praha,* B. Hübmer, 3krejcar dlouhé mince 1622, chatrný, prosvítá měd, Jan. č. 1b(1); J. Suttner, 3krejcar 1624(5); B. Hübmer, 3krejcar 1626(3), 1627(4), 1628(6), 1629(3), 1630(3), 16..(1); krejcar 1627(2); 1/2krejcar 1626(1); T. Šuster, 3krejcar 1631(1), 1632 (7), 1633(11), 1633 nebo 1635 - nejasné (12), 1634(14), 1636(28), 1637 (3); J.B. Wolker, 3krejcar 1637(5); krejcar 1637(2). - *Kutná Hora,* Š. Hölzl, 3krejcar dlouhé mince 1622, chatrný,prosvítá měď, Jan. č. 5b(1), Jan. č. 5c(1), Jan. č. 5d(1); 3krejcar 1626(2), 1627(3), 1628(4), 1631 (1); krejcar 1624 Jan. č. 29a(13), totéž, ale zn. mincmistra volně v opisu (7), 1625(2), 1627(1), 162.(2); půlkrejcar 1624(1),1626(1),1630 (1), 1631(3), 16..(1); H. Prunz, 3krejcar 1633(2), 1634(1); 1/2krejcar 1633(2); Jan V. Geronis, 3krejcar 1636(1). - *Jáchymov,* Ř. Steinmüller, 3krejcar 1624(1), 1628(1), 1632(1), 1633(5), 1634(1).-Ferdinand III. (1637-57), *Praha,* J.B. Wolker, 3krejcar 1638(3). - *Kutná Hora,* D. Kavka, 3krejcar 1638(1).

Albrecht z Valdštejna (+ 1634), *Jičín,* J. Reick, 3krejcar 1627(1), 1628(1), 1630(1); Š. Steinmüller, 3krejcar 1633(1).

Šlikové, Jindřich (+ 1654), *Planá,* J. Candler, 3krejcar 1630(1), 1631(2), 1633(1), 1634(1); krejcar 1630(1);*Norimberk,*nezn. mincmistr, 3krejcar 1630(1).

Kladsko, Ferdinand III. (1627-57), *Kladsko,*J.J.Huser, krejcar 1628(1); P. Hema, 3krejcar 1629(2), 1630(2),1631(1); krejcar 1628(2), 1629(5), 1630(5), 1631(3); H. Rossner, 3krejcar 1635(2), 1636(4), 1637(3).

Morava, moravští stavové (1619-20),*Olomouc,*Balt. Zwirner, 48krejcar 1620(1). - Ferdinand II. (1619-37),*Brno,*

Kr. Wihnsiedler, 3krejcar 1624(5), 1626(1); krejcar 1624(35), 1625(1), 1626(18), 162.(1), let. nečit. (5); *Olomouc,* Kr. Wohnsiedler, 3krejcar 1624(5), 1625(4); krejcar 1624(32), 1625(23);*Brno nebo Olomouc,*Kr.Wohnsiedler, krejcar 162.(1); *Olomouc,* M. Fritsch, 3krejcar 1628(2), 1629 (1), 1630(1); krejcar 1626(1), 1627(2), 1628(4), 1629(3), 1630(6), 1631 (12), 1632(12), 1633(4), 1634(2), 163.(4), 16..(4); J.K. Huber, krejcar 1636(1), let. nečit.(1); *Mikulov,* 3krejcar 1627(1), 1628(1); krejcar 1627(2), 1628(3). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57),*Olomouc,* 3krejcar, let. nečit. - lícní opis jasně ukazuje, že jde o Ferdinanda III., ale obraz panovníka je velmi starý; zdá se, že byl vyryt obraz Ferdinanda II. ale legenda k Ferdinandu III., čili že jde o minci z roku 1637, na rubu zn. olomoucké mincovny "o" (1).

H a b s b u r s k é p a n s t v í, F e r d i n a n d I I. (1620-37), 3krejcar mající pod poprsím zn. Z,[6] rok 1624(1).

S l e z s k o, F e r d i n a n d I. (1526-64), *Vratislav,* Laur. Westermeier, groš 1547(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vratislav,* H. Riedel, krejcar 1624 jako Friedensburg-Seger[7] č. 102(1), F.-S. č. 103(11), 1625 F.-S. č. 119(5), F.-S. č. 120(9),krejcar 162.(2);grešle 1624(4); jednostranný 1/2krejcar 1625(2); Andreas Tschorr, grešle 1625(1); H. Riedel, 3krejcar 1626(5), 1627(4); krejcar 1626(17), 1627 (18); H. Ziesler-H. Riedel, 3krejcar 1627 F.-S. č. 214(8), F.-S. č. 215 (2), 1628 F.-S. č. 219(16), F.-S. č. 220(1), 1629(6), 1630(6), 1631(8), 1632(4), 1633(2), 1635(2), 1636(1), 16..(1); krejcar 1627(2),1632 F.-S. č. 244(1), F.-S. č. 245(1), 1633(1), 1636(2); P. Hema, 3krejcar 1630 (4); *Nisa,* B. Zwirner, krejcar 1624 F.-S. č. 144(5), č. 145(6); J.J.Huser, krejcar 1624(1); Dan. v. Bren, krejcar 1624(7), 1625(12); grešle 1625(5); *Opolí,* Sal. Fränzel, krejcar 1625(5); *Ratiboř,* Sim. Dyringer, krejcar 1625(2); měděné falzum krejcaru s ltp. 1626 jako F.-S.č.153(1); *nezn. mincovna,* krejcar 1624 jako F.-S. č. 179(1); 1/2krejcar 1624 F.-S. č. 180(1); grešle 1624 F.-S. č. 184(21), 1625(1).-E v a n g e l i č t í s t a v o v é (1634-35), *Vratislav,* H. Rieger, 3krejcar 1635(1).

S l e z s k á k n í ž e c t v í

L e h n i c k o - B ř e ž s k o, J i ř í R u d o l f (1621-53), 3krejcar 1622 F.-S. č. 1642(1).

M ü n s t e r b e r s k o - O l e š n i c k o, J i n d ř i c h V á c l a v a K a r e l F r i d r i c h (1617-39), Balt. Zwirner, 24krejcar 1623(1).

[6] Zatímco M i l l e r - A i c h h o l z (Österreichische Münzprägungen,II. vyd., Wien 1948, str.119) přiděluje tuto ražbu do Mikulova, Rumpl (A. R u m p l, Moravské vládní mince za třicetileté války. Num. sbor. VII, 1962, str. 252) toto přidělení odmítá.

[7] F. F r i e d e n s b u r g - H. S e g e r, Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit. Breslau 1901.

O p a v s k o, K a r e l E u s e b i u s (1627-84), 3krejcar 1629 F.-S. č. 3167(1); krejcar 1629(7).

N i s s k o (Vratislav - biskupství), K a r e l (1608-24), V.Janus, 3krejcar 1615(1).

Z a h á ň s k o, A l b r e c h t z V a l d š t e j n a (1628-34), J.J. Jacob, 3krejcar 1630(1).

S v í d n i c e - město,půlgroš se jménem Ludvíka Jagellonského 1524 (1), 15.6(1), 1526(10), 152.(1), let. nečit. (2).

H a b s b u r s k é p a n s t v í, F e r d i n a n d I I. (1620-37), *zn. mincovny i mincmistra nečit.,* 3krejcar 1624(1), 1626(1), 1628 (1), 162.(1), 1631(1), 1633(1), 1633 nebo 1635(2); krejcar 1624(8),1626 (1), 162.(1), let. nečit. (6); měděné falzum krejcaru s nečit.let.(1).- F e r d i n a n d I I I. (1637-1657), *zn.mincovny i mincmistra nečit.,* krejcar 1638(1).

D o l n í R a k o u s y, M a x m i l i á n I I. (1564-76), *Vídeň,* A. Hartmann, 2krejcar 1573(1). - M a t y á š I I. (1608-19), *Vídeň,* M. Fellner, 3krejcar 1619(1). - F e r d i n a n d I I. (1619-37), *Vídeň,* Mat. Fellner, tolar 1624(1); 3krejcar 1624(38), 1625(7), 1626(2), 1627 (3), 1628(1), 1629(2), 1630(1), 1631(1), 1632(1), 1633(1),16..(1);krejcar 1624(2), 1631(2); 2fenik 1627(1); *St. Pölten,* Mat. Fellner -J.J.Edling, krejcar 1624(3); J.J. Edling, 3krejcar 1625(1); Mart.Turba,3krejcar 1625(2), 1626(1). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vídeň,*J.J. Stadler, 3krejcar 1637(1).

H o r n í R a k o u s y, F e r d i n a n d I. (1521-64), *Linec,* H. Stengl, jednostranný 2fenik 1532(1).

K o r u t a n y, F e r d i n a n d I I. (1592-1637), *Sv. Vít,* H. Matz, 3krejcar 1624(2); krejcar 1624(4), 162.(2); jednostranný 2fenik 1625(1); P. Singharter, krejcar 1625(1), 1626(4), 1627(2); jednostranný 2fenik 1625(1); nezn. mincmistr, krejcar 1627 se zn. HG (2), totéž 1628 (1); jednostr. 2fenik 1624, mincm. zn. nezřet. (1); 3krejcar 1629(2), 1632(1), 1634(1); *Celovec,* krejcar bez let. (2). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Sv. Vít,* 3krejcar 1639(1).

Š t ý r s k o, F e r d i n a n d I I. (1592-1637), *Št. Hradec,* 3krejcar 16Z4(10),1625(7), 1626(7), 16Z7(2), 16Z8(2), 16Z9(2), 162.(2), 1630(2), 163Z(2), 1633(4), 1634(1), 1635(1), 1636(1); krejcar 1624(3), 1632(1), 1634(2); jednostranný 2fenik 1624(4). - F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Št. Hradec,* 3krejcar 1637(1), 1638(2).

T y r o l y, F e r d i n a n d I. (1519-64), *Hall,*krejcar bez let. (1). - R u d o l f I I. (1595-1612), *Hall,* Ab. Lindner, krejcar 1612 (1). - M a x m i l i á n (1612-18), *Hall,* Chr. Örber, krejcar 1618(1).- L e o p o l d jako duchovní kníže (1619-25), *Hall,* 3krejcar bez let. (11); krejcar bez let. (8); - L e o p o l d jako světské kníže (1625-

32), *Hall,* 10krejcar 1627(1), 1629(1), 1630(2); 3krejcar bez let. (7); krejcar bez let. (4).

Alsasko, Ferdinand (1564-95), *Ensisheim,* vierer bez let. (1).

Salzburg - arcibiskupství, Matouš Lang (1519-40), zweier 1525(1), 153.(1), let. nečit. (4).- Arnošt Bavorský (1540-54), zweier 1540(1). - Jan Jakub Khuen (1560-86), zweier 1570(1), 1575(1), 1577(1), 1584(1). - Wolf Dietrich z Raitenau (1587-1612), zweier 1588(1), let. nečit.(1). - Jiří z Küenburku (1586-87), zweier, let. nečit. (1). - Markus Sittikus (1612-19), zweier 1613(1). - Paris z Lodronu (1619-53), 2krejcar 1624(2), 1629(1); krejcar 1623(2), 1624 (4), 1627(1), 1629(1), 162.(1), 1630(1), 1631(3),1634 nebo 1631(1),1642 (1), let. nečit.(6).

Uhry, Rudolf II. (1576-1612), *Kremnica,* denár 1597(1). - Ferdinand II. (1619-37), *Kremnica,* 1/2tolar 1631(1).

Polsko, Kazimír Jagellonský (1447-92), *Kraków,* 1/2groš bez let. (1). - Jan Albrecht (1492-1501), *Kraków,* 1/2groš bez let. (11). - Alexander (1501-06), *Kraków,* 1/2 groš bez let. (10). - Zikmund I. (1506-48), *Kraków,* Kašpar Ber, 1/2groš 1508(3), 1509(2), 150.(4), 1510(1), 1511(3), 15..(4). - Štefan Báthory (1576-86), *Olkusz,* Joh. Dulski, šilink 1583(1). - Zikmund III. (1587-1632), *Bydgoszcz,* J. Firlej, 3groš 1596(1), 1599(1); St. Warszycki, póltorak 1614(1); Mik.Daniłłowicz,póltorak 1621 (1), 1622(2), 1623(4), 1624(1), 162.(1); H. Ligeza, tolar 16..s iniciálami II, tj. Jakub Jakobson (1); H. Ligeza, póltorak 1626(1); *Kraków,* Joh. Firlej, 3groš 1603(1); Mik. Daniłłowicz, 3groš 1621(1), 1622(1); *Małbork,* Gratiano Gonzalo, 3groš 1594(1); *Olkusz,* Joh.Firlej,3groš 1596 (1); *Wschowa,* Joh. Firlej, 3groš 1600(1).

Západní Prusko, Zikmund I. (1506-48), *Toruń,*groš 1530(1), 1532(1).

Elbląg - město, Gustav II. Adolf (1626-32), Mars. Philipsen, 3groš 1632 jako Ahlström[8] typ II.(2); póltorak 1630(1), 1633 jako Ahlström typ II.(1).

Riga - město, Gustav II. Adolf (1621-32),Mart.Wulff, póltorak 1623(1).

Augsburg - město, tolar 1627 jako Davenport[9] č. 5028(1).

Baden-Baden, Filip II.(1569-88), 1/2batzen 1588(1).

[8] Av Bjarne Ahlström,Sveriges besittningsmynt.Stockholm 1967.
[9] J. S. Davenport, German Church and City Talers. Galesburg-Illinois 1967.

Bavory, Albrecht IV. (1465-1508),*Straubing,* 1/2batzen 15..(1). - Vilém IV. a Ludvík X. (1516-45), *Mnichov,* 1/2 batzen 1525(1). - Albrecht V. (1550-79), *Mnichov,*1/2batzen 1568 (1).-Maxmilián I. (1598-1651), *Mnichov,*1/2batzen 1625(1);krejcar 1624(6), 1625(2), 1627(1), 1630(3).

Branibory, Jáchym II. (1535-71), *Berlín,*Kurt der Ältere,dreier 1557(1), 1558(1). - Jiří Vilém (1619-40), *Kolín,* kiprový groš bez let., Bahrfeldt[10] č. 653(1).

Branibory-Ansbach, Jiří Fridrich (1543-1603), krejcar 1562(1), 1563(1); *Schwabach,* trojník 1578 jako Saurma[11] č. 545(1). - Fridrich, Albrecht a Kristián (1625-34), tolar 1627(1).

Branibory-Baireuth, Kristián (1603-55), H. Straub, jednostranný haléř 1623(1), let. nečit.(1).

Braunschweig-Calenberg, Erich II. (1540-84), *Münden,* dreiling 1556(1).

Braunschweig-Wolfenbüttel, Jindřich Julius (1589-1613), *Zellerfeld,* Hein. Deckeler, 1/4tolar 1611(1).

Colmar - město, vierer ze 16. stol. bez let. Sa. č. 1927(1);1/2 batzen bez let. Sa. č. 1932(1).

Corvey - opatství, Jan Kryštof z Brambachu (1621-24-38), dreier 1623(1).

Eichstätt - biskupství,Jan Kryštof z Westerstetten (1612-37), *Augsburg,* minc. zn. I.B., 10krejcar 1635 jako Cahn[12] č. 65a(1).

Falc kurfiřtská, Fridrich III. (1559-76),1/2 batzen 1566 Sa. vyobr. č. 1214(1). - Jan Kazimír v Lautern (1575-92), *Heidelberg,* 1/2batzen 1590 Sa. vyobr. č. 1217(1).

Falc-Neuburg, Wolfgang Vilém (1614-53),krejcar 1626(3).

Falc-Simmern, Richard (1569-98), 1/2batzen 1571 (1), 1577(1), 1580(1), 1584(1), 1587(1), 1594(1).

Falc-Veldenz, Jiří Jan (1544-92), 1/2batzen 1575 (1), 1580(1), 1581(1), 1582(3), 1583(1), 1585(1), 1587(1),1590(1).-Ji-

[10] E. Bahrfeldt, Das Münzwesen d. Mark Brandenburg unter d. Hohenzollern 1415-1640. Berlin 1895.
[11] Die Saurmasche Münzsammlung deutscher,schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin 1892.
[12] E. B. Cahn, Die Münzen des Hochstifts Eichstätt. Grünwald bei München 1962.

ří Gustav (1592-1634), *Weinburg,* 1/2batzen 1592(1),1594(1), 1595 (1).

Falc-Zweibrücken, Jan I. (1569-1604), 3krejcar 1595(1);1/2batzen 1588 Sa. č. vyobr. 989(1). - Jan I. (1569-1604) nebo Jan II. (1604-35), 3krejcar se jménem Rudolfa II., let. nečit. (1).

Friedberg - hrad, Jan Eberhard (1577-1617),1/2batzen 159.(1).

Göttingen - město, knížecí groš 156.(1); dreier s nečit.let. Sa. vyobr. č. 2134(1).

Halberstadt - biskupství, Kristián z Brunšviku (1616-24), groš 1618 Sa. č. 4093(1).

Hamburg - město, Jac. Schmidt,schilling 1577 jako Gaedechens[13] č. 958(1).

Hammeln - město, mariánský groš 1549(1); let. nečit.(1).

Hanau-Lichtenberg, Filip IV. (1538-90), 1/2 batzen 1587(1), 1588(1), 159Z Sa. č. 3121(1). - Jan Reinhard (1599-1625), krejcar 1624(1).

Hanau-Münzenberg, Filip Ludvík I. (1561-80), 3krejcar bez let.(1).

Hannover - město, mariánský groš 1549 Sa. č. 3830(1), 154.vylomený (1).

Henneberg, Vilém V. (1480-1559), jednostranný fenik(1).

Hervorden - opatství a město, Anna z Limburgu (1520-65), mariánský groš 1550(1).

Hessen-Kassel, Vilém IV. (1567-92), dreier 1587 (1), 1589(1). - Mořic (1592-1627), dreier 1602(1).

Hohenlohe-Neuenstein,Crafft (1610-41), krejcar 1623(2).

Holštýnsko-Gottorp, Jan Adolf (1590-1616), groš 1602 Sa. č. 3547(1).

Kempten - město, mincm. W. Heggenauer, krejcar 1625(1).

Kolín - arcibiskupství, Arnošt Bavorský (1583-1612), mariánský groš 1610(1).

Kostnice - město, groš bez let. se jménem Ferdinanda II. (1).

Lübeck - město, 1/2schilling 1537(1).

Magdeburg - město, dreier 1622(1).

[13] O. C. Gaedechens, Hamburgische Münzen und Medaillen, II, Hamburg 1854, str. 303.

Magdeburg - arcibiskupství, Kristián Vílém(1608-31), Ant.Koburger ml., 3fenik 16Z3 jako Schrötter[14] č. 709(1).

Mecklenburg-Güstrow, Jan Albrecht (1547-55), witten 1549(1).

Minden - biskupství, Anton z Schaumburgu (1587-99), groš 1596 Sa. č. 3228(1).

Nassau-Weilburg, Albrecht (1559-93), 1/2batzen 15.0(1).

Nassau-Wiesbaden, Jan Ludvík I. (1568-96), 1/2batzen 1593(1).

Norimberk - město, mincm. H. Putzer, 15krejcar 1622 jako Kellner[15] č. 219a(1); Jiří st. Nürnberger, tolar 1627 Kellner č. 162b (1); H. Chr. Lauer, 15krejcar 1622 Kellner č. 219b(2); krejcar 1630 Kellner č. 244(1), 1631(2).

Pasov - biskupství, Arnošt Bavorský (1517-40), jednostranný zweier 152.(1).

Prusy, Jiří Vilém (1619-40), *Královec,* E.Pfahler, dreipölker 1623(1); D. Koch, dreipölker 1627(1).

Rostock -město, 1/2schilling bez let. Sa. vyobr. č. 1977(1).

Řezno - město, 2krejcar 1627(1), 1633(1).

Salm-Kyrburg, Otto I. (1548-1607),1/2batzen 1593(1).

Sasko, Arnoštská linie, Fridrich III., Albrecht a Jan (1486-1500), *Annaberg,* Aug. Horn, mečový půlgroš bez let. Sa. č. 4413(1). - Jan Fridrich a Mořic (1541-47), *Annaberg,* M. Streubel, dreier 1542(1). - Albertovská linie, Mořic (1541-47-53), *Freiberg,* A. Alnpeck, 1/4tolar 1552(1).; *Annaberg,* M.Rothe, dreier 1547(1), 1549(1). - August (1553-86), *Annaberg,* dreier 1558(1). - Kristián II., Jan Jiří I. a August (1591-1611), *Drážďany,* Hein. v. Rehnen, 1/2tolar 1610(1). - Jan Jiří I. (1611-56), *Drážďany,* Hein. v. Rehnen, 1/4tolar 1623(1). - Dreier s nečit.let. ze 16. stol. z mincovny v *Annabergu* či *Freibergu* (1). - Dreier 1540 nebo 1546, mincm. zn. nečit. (1).

Sasko-Altgotha, Jan Fridrich II.(1554-67), schreckenberger bez let. Sa. č. 4599(1); dreier 15.9(1).

Schaumburg, Arnošt v Pinnebergu (1601-22), groš 1603 Sa. č. 3195(1).

Solms - Lich, 1/2batzen bez jména mincovního pána 1592(1), 1593 (1).

[14] Friedrich Freiherr von Schrötter, Beschreibung der neuzeitlichen Münzen des Erzstifts und der Stadt Magdeburg 1400-1682. Magdeburg 1909.

[15] H.-J. Kellner, Die Münzen der Freien Reichsstadt Nürnberg. Grünwald bei München 1957.

Stolberg, Wolfgang Arnošt (1552-1606), dreier 1553 Sa. č. 2284(1), 1560(1).

Trevír - arcibiskupství, Lothar v. Metternich (1599-1623), *Trevír,* albus bez let. jako Schrötter[16] č. 254(1).

Waldeck, František, Vilém Arnošt, Kristián a Wollrath (1588-97), 1/2batzen 1589 Sa. č. 2286(1), 1593 Sa. č. 2290(1).

Wismar - město, 1/2schilling 1553 Sa. č. 3646(1).

Worms - biskupství, Jiří z Schönenbergu (1580-95), 1/2batzen 1595(1).

Württemberg, Jan Fridrich (1608-28), krejcar 1624(1), 1625(1).

Württemberg-Mömpelgart, Fridrich (1558-1608), 3krejcar 1586(1); 1/2batzen 1594(1).

Strassburg - město, 1/2krejcar bez let. Sa. č. 1968(1), č. 1978(3).

Strassburg - biskupství, Jan z Manderscheidu (1569-92), 1/2batzen 1575(1), 1589(1).

Švýcarsko, Gotteshausbund, krejcar 1570(1).- Chur - město, 10krejcar 1631(1). - Chur - biskupství, Josef Mohr (1627-35), 10krejcar 1628(1); 3krejcar 1628(1). - St. Gallen - město, tolar 1622(1), 162.(1). - Zug - město,mincm. G.Vogel, groš 1606 jako Wielandt[17] č. 32 b(1). - Zürich - město, 2schilling 1555 jako Hürlimann[18] č. 980(1).

Montfort, Hugo XIV. (1619-62) a Jan VII. (1619-25), 2krejcar 1627(1); mincm. H.H. Schmidt, krejcar 16Z3(1).

Španělské Nizozemí, Brabant, Filip II. (1555-98), *Anvers,*1/10 d´écu Philippe 1572(2). - Albert a Isabella (1598-1621), *Anvers,* patagon bez let., ražba z let 1612-1621 (1). - Filip IV. (1621-65), *Bruxelles,* patagon 1622(1).- Flandry, Filip II. (1555-98), *Bruges,* 1/5 d´écu Philippe 1567(1), 1571(1). - Geldry, Filip II. (1555-98), *Nimégue,* 1/5 d´écu Philippe 15.3(1); 1/10 d´écu Philippe 1571(1).-Overijsel, Filip II. (1555-98), *Hasselt,* 1/5 d´écu Philippe 1567(1).

Holandská konfederace, Geldry, *Harderwijk,* dukát 1628(1). - Frísko, *Leeuwarden,* dukát 1609(1). - Západní Frísko, rijksdaalder 1613(1), 1620(1), 1621(1).- Overijsel, dukát 1606(1); rijksdaalder 1620(1). - Zeeland,*Middelburg,* rijksdaalder 1621(1). - Deventer - město, dukát 1604 se jménem Rudolfa II.(1). - Kampen - město, schilling bez let. se jménem Matyáše I. (4) - Zwoll - město, achtentwintig 1621 se jménem Matyáše I. (1); schilling bez let. se jménem Rudolfa II.(2).

Itálie, Benátky, anonymní ražba bez let.,4gazette po roce 1570, CNI[19] sv. VIII, č. 480-510(3).

Osmanští sultáni,[20] Ahmad I. b. Muhammad (1012-26 H./1603-17 n.l.), *Damašek,* altun jako Nuri Pere[21] č. 351(1).

Nikoliv nezajímavý je i přehled zemí zastoupených v nálezu podle počtu ražeb. Na souboru (celkem 1256 mincí) se podílí 104 zemí, panství světských i duchovních, měst a oprávněných rodů:

	Počet ražeb		Počet ražeb
1. Čechy	254	42. Čechy - Valdštejn	4
2. Slezsko	219	43. Elbląg - město	4
3. Morava	200	44. Branibory - Ansbach	4
4. Dolní Rakousy	75	45. Hanau - Lichtenberg	4
5. Polsko	61	46. Strassburg - město	4
6. Štyrsko	56	47. Branibory	3
7. Salzburg-arcibiskupství	39	48. Falc - Neuburg	3
8. Tyroly	37	49. Falc - Zweibrücken	3
9. Kladsko	30	50. Hessen - Kassel	3
10. Korutany	28	51. Itálie	3
Habsburské panství - nečit.	26	52. Uhry	2
11.-18. Holandská konfederace	17	53. Západní Prusko	2
19. Bavory	16	54. Branibory - Baireuth	2
20. Svídnice - město	15	55. Colmar - město	2
21. Falc-Veldenz	13	56. Falc kurfiřtská	2
22.-26. Slezská knížectví	12	57. Göttingen - město	2
27.-28. Sasko	11	58. Hammeln - město	2
29.-34. Švýcarsko	9	59. Hannover - město	2
35.-38. Španělské Nizozemí	9	60. Hohenlohe - Neuenstein	2
39. Čechy - Šlik	7	61. Kostnice - město	2
40. Norimberk - město	7	62. Prusy	2
41. Falc - Simmern	6	63. Řezno - město	2
		64. Sasko - Altgotha	2

[16] Friedrich Freiherr von Schrötter, Die Münzen von Trier.II.1556-1794. Bonn 1908.
[17] F. Wielandt, Münz- und Geldgeschichte des Standes Zug. Zug 1966.
[18] H. Hürlimann, Züricher Münzgeschichte. Zürich 1966.
[19] Corpus nummorum Italicorum VIII, Veneto. Roma 1917.
[20] Mince laskavě určila PhDr. Jarmila Štěpková CSc., které za to patří můj dík.
[21] Nuri Pere, Osmanlilarda Madeni Paralar. Istanbul 1968, str. 140, tab. 21.

65.	Solms - Lich	2	
66.	Stolberg	2	
67.	Waldeck	2	
68.	Württemberg	2	
69.	Württemberg - Mömpelgart	2	
70.	Strassburg - biskupství	2	
71.	Montfort	2	
	Habsburské panství	1	
72.	Horní Rakousy	1	
73.	Alsasko	1	
74.	Riga	1	
75.	Augsburg - město	1	
76.	Baden - Baden	1	
77.	Braunschweig - Calenberg	1	
78.	Braunschweig - Wolfenbüttel	1	
79.	Corvey - opatství	1	
80.	Eichstätt - biskupství	1	
81.	Friedberg - hrad	1	
82.	Halberstadt - biskupství	1	
83.	Hamburg - město	1	
84.	Hanau - Münzenberg	1	
85.	Henneberg	1	
86.	Hervorden - opatství a město	1	
87.	Holštýnsko - Gottorp	1	
88.	Kempten - město	1	
89.	Kolín/n.R. - arcibiskupství	1	
90.	Lübeck - město	1	
91.	Magdeburg - město	1	
92.	Magdeburg - arcibiskupství	1	
93.	Mecklenburg - Güstrow	1	
94.	Minden - opatství	1	
95.	Nassau - Weilburg	1	
96.	Nassau - Wiesbaden	1	
97.	Pasov - biskupství	1	
98.	Rostock - město	1	
99.	Salm - Kyrburg	1	
100.	Schaumburg	1	
101.	Trevír - arcibiskupství	1	
102.	Wismar - město	1	
103.	Worms - biskupství	1	
104.	Osmánští sultáni	1	
	Celkem		1256

Svým složením nález odpovídá nálezům zakopaným za třicetileté války,jak je známe z jiných částí naší země. Nejstarší mincí je pražský groš Jana Lucemburského, nejstarší bezpečně datovanou mincí je polský půlgroš Zikmunda I. z r. 1508; nejmladší jsou korutanský 3krejcar Ferdinanda III. z r. 1639 a salzburský krejcar z r. 1642. Depot byl tedy zakopán počátkem 40. let 17. století a motivem pro jeho ukrytí byla bezesporu snaha ukrýt nahromaděný majetek, zvětšený v nedávných letech o ražby z mnoha zemí střední a západní Evropy, do bezpečí vzhledem k válečným událostem. Přesnější určení doby a příčin tezaurace ve vztahu k místním dějinám není možné, dalo by se však jistě stanovit v případě neporušenosti nálezu.

C h r č i c e

Chrčický nález byl objeven při kopání silážní jámy u čp. 15 (majitel Karel Musil). Podle sdělení K. Musila v těchto místech kdysi stávala [22] studna.

[22] Dopis Karla M u s i l a ze dne 28.XI.1964 (uložen v numismatickém depozitáři - Nálezový archív - Krajského muzea v Hradci Králové).

Džbánek s mincemi nalezl v hloubce 1 m pod ohlubním kamenem Josef Korbel.[23] Podstatnější nálezové okolnosti však nejsou již tak přesné.Podle soupisu nálezů došlo k objevu r. 1939 a našlo se 154 mincí z let kolem r. 1662,[24] podle novinového článku byl v r. 1934 depot již v chlumeckém muzeu[25] a podle vzpomínky Karla Musila[22] došlo r. 1933 k odkrytí džbánku se 160 kusy mincí, které byly dány do chlumeckého muzea. Tam byly mince pomíchány s exempláři z chlumeckého nálezu, takže při převzetí v r. 1967 se mi podařilo identifikovat pouze 63 mince (př.č.126/67,inv. č. N 8179- N 8232 a N 14 218-N 14 226), džbánek však již nikoliv.

Popis dochované části nálezu:

Č e c h y, F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Kutná Hora,* Ř.Hackl, tříkrejcar 1657(1). - *Praha,* J. Wolker, 3krejcar 1647(1), 1651(1).- *Jáchymov,* D. Knobloch, 3krejcar 164.(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Praha,* Kr. Margalík, 3krejcar 1660(1). - *Kutná Hora,* Ř. Hackl, 3krejcar 1659(5), 1660(1), 1661(1), 1662(1); krejcar 1660(1), 1663(1).

K l a d s k o, F e r d i n a n d I I I. (1627-57),H.Rossner,3krejcar 1636(1); J. Werner, 3krejcar 1651(1).

O l o m o u c - biskupství, L e o p o l d V i l é m(1637-62),3krejcar 1656(1); krejcar 1650(1). - K a r e l I I. z L i e c h t e n s t e i n a (1664-95), 3krejcar 1670(1).

S l e z s k o, F e r d i n a n d I I I. (1637-57), *Vratislav,* J. Reichert, 3krejcar 1639(1). - L e o p o l d I. (1657-1705), *Vratislav,* J. Hübner, 15krejcar 1662(1); 3krejcar 1659(1), 1661(3).

S l e z s k á k n í ž e c t v í:

L e h n i c k o - B ř e ž s k o, J i ř í, L u d v í k a K r i s t i á n (1639-63), Kr. Pfahler, 3krejcar 1651(1), 1656(2), 1657(1),1658 (1). - J i ř í I I I. v Břehu (1639-64), Kr. Pfahler, 3krejcar 1661 (1), 1662(1). - L u d v í k v Lehnici (1653-63), Kr. Pfahler, 15krejcar 1663(1); 3krejcar 1661(2), 1662(1). - K r i s t i á n ve Volavě (1639-73), Kr. Pfahler, 3krejcar 1660(2), 1661(2), 1662(1); Kr. Brettschneider, krejcar 16..(1).

T ě š í n s k o, A l ž b ě t a L u k r e c i e (1625-53), Gabr. Görloff, trojník 1650 F.-S. č. 3094(1).

T y r o l y, F e r d i n a n d K a r e l (1632-62), *Hall,* 3krejcar 1640(1), 1642(2), 1643(2), 1645(2), 1650(2), 1653(1), 1654(1), 1655(1), 1656(1), 1659(1). - L e o p o l d I. (1665-1705), *Hall,* 3krejcar 1685 (1).

[23] Dopis Josefa V i t v a r a ze dne 2.XI.1964 (uložen v numismatickém depozitáři - Nálezový archív - Krajského muzea v Hradci Králové).

[24] Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (red. Em. Nohejlová - Prátová), III: L. N e m e š k a l, České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového, Praha 1957, str. 142, č. 3586.

[25] Chlumecké listy XVI, 1934, č. 50 (z 15. prosince 1934), str. 2.

Salzburg - arcibiskupství, Paris z Lodronu (1619-53), 3krejcar 1653(1). - Max Küenburg (1668-87),3krejcar 1681 (1).

Augsburg - město, krejcar 1624(1), 1644(1).

Nález - jak se ukazuje z této identifikované třetiny - obsahoval drobné středoevropské ražby. Jeho uložení lze datovat ke konci 17. století, přinejmenším po roce 1685. Nálezový kmen ovšem pochází z 50. a 60. let 17.století. V depotu byly jistě i některé starší ražby shodné s ražbami z chlumeckého nálezu, se kterými byly promíchány a nedaly se již oddělit.

Osud těchto dvou tolarových depotů opět ukazuje na náročnost a specifičnost práce s hromadnými nálezy mincí a na zodpovědnost muzeí, do jejichž sbírkového fondu jsou mince zařazovány. Muzea jsou povinna zajistit včasné vědecké zpracování a publikování mincovních depotů a jejich nezcizitelnost, což se však v Městském muzeu v Chlumci nad Cidlinou - bohužel - nestalo.

EDUARD ŠIMEK

Drobné nálezy z Podblanicka

Benešov u Prahy

7.července 1969 byly nalezeny na Karlově u dolní zvonice před domem čp. 347 při výkopu pro položení kabelu v souvislosti s odkryvem několika kostrových hrobů tři až čtyři mince, z nichž se jednu podařilo získat k bližšímu určení:

Čechy, Karel IV. (1346-78), *Kutná Hora,* pražský groš (1).

Blažejovice

Koncem září 1954 nalezla M. Turková při rytí krechtíku pro brambory na zahrádce u domu čp. 4 (asi 3 m od jižního průčelí v hloubce asi 35 cm) tenkostěnnou nádobku, v níž bylo uloženo podle sdělení nálezkyně asi 2500 stříbrných mincí, převážně grošů a drobných mincí s několika jáchymovskými tolary. Na jaře 1974 se prostřednictvím dr.F.Váni dostalo osm mincí z tohoto bohatého nálezu s torzem nádobky do sbírek Okresního muzea Podblanicka. Ostatní mince nálezkyně během dvaceti let rozdala.

Popis části nálezu:

Čechy, Vladislav II.(1471-1516), *Kutná Hora,* pražský groš jako Hásková[1] X a/1(1), X c/1(2), XI a/7(4),XI bez bližšího určení (1).

Podle datování X. a XI. skupiny pražských grošů Vladislava II. je možné tuto část nálezu datovat do let 1477-1494. Vzhledem k poznámce o výskytu jáchymovských tolarů došlo však k ukrytí nálezu nejdříve po r. 1519-20. Ve svém celku byl soubor nepochybně jedním z nejvýznamnějších nálezů 16.století. Pozornosti si v této souvislosti zaslouží ústní tradicí doložená existence tvrze na místě usedlosti čp. 4 (r. 1354 se zavázal Jan Křivsoudovský při znovuosazování vsi,že vystaví tvrz v ceně 8 kop),[2] časté nálezy střepů a popela v blízkosti místa nálezu a 1 m vysoká a 1,5 m široká zeď z kamenů spojovaných mazanicí, na níž se narazilo při zavádění vodovodní přípojky do domu.

Částrovice

V březnu 1972 nalezla M. Jančová na poli vzdáleném asi 250 m severně od dvora Částrovice (obec Vracovice) osm mincí, které byly uloženy asi 50 m od místa nálezu z r. 1970.[3] Nový drobný nález odpovídá svým složením již dříve odkrytému nálezovému souboru a nelze vyloučit,že oba jsou součástí většího celku, jehož ukrytí by bylo možné podle dosud nalezených mincí datovat do 2. poloviny 15. století.

Popis nálezu:

Sasko-Míšeň, Fridrich II. Dobromyslný a Vilém III. Statečný (1440-64), *Freiberg,* Nicol Monhaupt, štítový groš jako Krug[4] 1034/5(2),1039/9(2);Hans a Paul Borner, mečový groš jako Krug 1079/11(1).- Fridrich II. Dobromyslný a Margareta (1456-64), *Colditz,* Peter Schwabe,štítový groš jako Krug 1123/2, ale počáteční M v opise na rubu bez: po stranách (1).-Vilém II. Statečný (1445-82), *Gotha,* Hans Erhard, štítový groš jako Krug 1231/4 (1); Heinz Martersteck, Raubengroschen jako Krug 1317/8,ale v opise na líci DEI (1).

---

[1] J. Hásková, Studie o jagellonských groších z let 1471-1516. Sbor. NM v Praze,řada A - Historie,sv. XXII, 1968, č. 3.

[2] A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého XII. Praha 1900, str. 201.

[3] E. Šimek, Grošový nález z Částrovic. Num. sbor. 14, 1975-76, str. 208.

[4] G.Krug,Die meisnisch-sächsischen Groschen 1338-1500. Berlin 1974.

S k r ý š o v - o k o l í

Dne 5. října 1976 odevzdal učitel Bronec z Popovic do Muzea okresu Benešov 5 drobných mincí, které byly nalezeny ve vývratu nebo při kácení stromů a dobývání pařezů na blíže neoznačeném místě v lese u Skrýšova.

Popis nálezu:

Č e c h y, V l a d i s l a v I I. (1471-1516), *Kutná Hora*, bílý peníz jednostranný jako Smolík[5] č. 1(1), č. 13(1), blíže neurčený (1). - L u d v í k I. (1516-26), *Kutná Hora*, bílý peníz jednostranný jako Smolík č. 1(?,1), č. 3(1).

V š e c h l a p y - o k o l í

28. března 1969 daroval žák Miloslav Hromas, Všechlapy čp.30, Okresnímu muzeu Podblanicka 5 měděných mincí, které nalezl jeho dědeček v písku říčky Blanice u Všechlap.

Popis nálezu:

Č e c h y, M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Praha*, krejcar 1761(1). - F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Praha*, 6krejcar 1800 (1); 3krejcar 1800(1).

U h r y, F r a n t i š e k I I. (1792-1835), *Kremnica*, krejcar 1812 (1); *Smolník*, krejcar 1816(1).

Ž í ň á n k y

V r. 1967 nalezl Václav Pilát při opravě cihlové podlahy v domě čp. 9 v hloubce asi 20 cm stříbrnou minci:

T y r o l y, M a r i e T e r e z i e (1740-80), *Hall*, 10krejcar 1778.[6]

[5] J. S m o l í k, Pražské groše a jejich díly (1300-1547). Praha 1894 (reedice Praha 1971).

[6] Všechny popsané mince jsou uloženy ve sbírkách Muzea okresu Benešov (dříve Okresního muzea Podblanicka), jehož pracovníkům děkuji za zapůjčení materiálu k popisu a za sdělení nálezových okolností. Za zprávu o nálezu v Benešově u Prahy děkuji vedoucímu Oblastního archivu v Benešově u Prahy dr. J. Tywoniakovi.

OBSAH

Články

Karel K u r z, Vznik a funkce mincovní formy peněz jako historický problém 5

Karel C a s t e l i n, K otázce "obolů mrtvých" u středoevropských Keltů 69

Zdenka N e m e š k a l o v á - J i r o u d k o v á, Nálezy keltských mincí s kancem a mužíkem (tab. I) 103

Jozef H l i n k a, STEPHANVS REX - BRESLAVVA CIVITAS 129

Antonín B e n e š, Jarmila H á s k o v á, Irena P a v l ů, Oldřich W e i s s, Denárový nález ve Zlivi, o.České Budějovice (tab. II) 141

Emanuela N o h e j l o v á - P r á t o v á, Nález z Kněžských Dvorů, o.České Budějovice (14. a 15. století) (tab. III-VIII) 181

Zdenka N e m e š k a l o v á - J i r o u d k o v á a Lubomír N e m e š k a l, Nález mincí z 16. a 17. století v Chýňavě, o. Beroun (tab. IX-XI) 237

Eduard Š i m e k, Česká, moravská a slezská mince v cizích nálezech 16. - 19. století.- I Rakousko 301

Nálezy

Eduard Š i m e k, Nález zlatých mincí z Prahy - Starého Města . . 409

Eduard Š i m e k, Grošový nález z Čechtic, o. Benešov 410

Eduard Š i m e k, Nález jihlavských kontramarek v Okrouhlických Dvořácích, o. Havlíčkův Brod 414

Jaroslav Š ů l a, Grošový nález z Nemyslovic, o. Mladá Boleslav 416

Jaroslav Š ů l a, Pět grošových nálezů ze severovýchodních Čech 420

Eduard Š i m e k, Starší pražský nález ze sklonku třicetileté války 425

Jaroslav Š ů l a, Dva tolarové nálezy z okolí Chlumce nad Cidlinou 427

Eduard Š i m e k, Drobné nálezy z Podblanicka 440

Résumés

Karel K u r z, Die Entstehung und Funktion des Münzgeldes als historischer Prozess 62
Karel C a s t e l i n, Totenobole bei den Kelten Mitteleuropa´s 99
Zdenka N e m e š k a l o v á - J i r o u d k o v á, Funde keltischer Münzen mit Eber und Männlein (Taf. I) 125
Josef H l i n k a, STEPHANVS REX - BRESLAVVA CIVITAS 139
Antonín B e n e š - Jarmila H á s k o v á - Irena P a v l ů - Oldřich W e i s s, Der Denarfund aus Zliv (Taf. II) 177
Emanuela N o h e j l o v á - P r á t o v á, Der Fund aus Kněžské Dvory, Bez. České Budějovice (14. und 15. Jahrhundert)(Taf.III-VIII) 233
Zdenka N e m e š k a l o v á - J i r o u d k o v á und Lubomír N e m e š k a l, Der Münzfund in Chýňava (Bez. Beroun) aus dem 16. und 17. Jahrhundert (Taf. IX-XI) 294
Eduard Š i m e k, Die böhmische, mährische und schlesische Münze in fremden Funden des 16.-19. Jahrhunderts. (I). - Österreich 406

NUMISMATICKÝ SBORNÍK

Vydala Academia, nakladatelství Československé akademie věd,
Praha 1979

Obálku navrhl Jiří Ledr
Redaktorka publikace Jana Axamitová, prom. hist.
Technická redaktorka Marie Bergström

Vytiskla Polygrafia, n. p., závod 6, Praha 8 - Libeň
1. vydání - 448 str. 11 obr. příloh
36,57 AA - 37,08 VA

Náklad 800 výtisků - 02/63 - 6496
21 - 080 - 79
Cena brož. výtisku 58,- Kčs
509 - 21 - 827

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

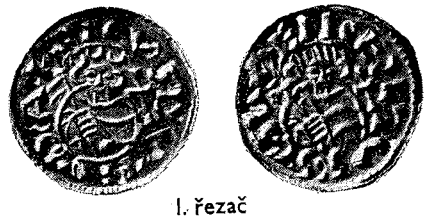
12

13

Denárový nález ze Zlivi

1. *Ražby knížecí mincovny*

I. řezač

II. řezač

III. řezač

IV. řezač

V. řezač

2. *Dobové napodobeniny knížecí ražby*

1

2

3

Foto: A. Bláha

1a

3a

5a

6a

2b

3b

5b

6b

10a

10b

9b

16a

11a

12a

11b

21

22

1a

2b

8a

4a

7b

-5-

-6-

9b

16a

-11-

15a

13a

-23-

14

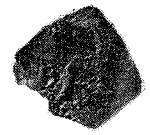
18a

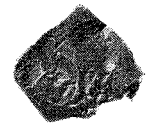
17

18

20a

20b

19

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

